ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ ★ MARDI 1 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7383 30e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2794

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

●

— « Ձգոյշ փորէ, քիչ փորէ, հասակիդ չափ» : (Հայկական առած) :

Արէլ Նազարեան մոռցեր է այս տար – րական խրատը, իր Ֆրանսերէն պարսաւագիրը մրոտած ատեն :

Կեղծարարը միշտ ալ այսպէս եղած է, իր հրապարակային ելոյթներուն մէջ, տարիներու ընթացքին :

Այդ պատճառով ալ, իր փորած հողը նախ իր վրայ կը թափի, պատմական ճշմարտութեանց քարերը գարնելով իր գլխուն :

Իր դրդուիչ շոշորթապատումը կը ձգտի այն տպաւորութիւնը ձգել թէ Ռուսը Հայաստանի դռներուն առջեւ կեցած էր իբրեւ արթուն եւ հաւատարիմ պահակ, բայց «Դաշնակները» ճամբեցին, իրենց ճակատագիրը կապելով բախտին կամ … Թուրքին հետ :

Եւ այս առասպելը գրի կ'առնէ առանց կարմրելու : Գիտնալով հանդերձ որ, բոլշեւիկը ինք բերաւ Հայաստանի սրտին վրայ նստեցուց Թուրքը : Բանիւ եւ գործքով :

Փորձենք դասաւորել դէպքերը.—

Ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը կը պայթի 1917 Փետրուարին :

Օրուան իշխանութիւնը (Կերենսկի․ եւն․) կ'որոշէ շարունակել պատերազմը, վերակազմելով բանակը :

Այս առթիւ կարգադրութիւններ կ'ընէր նաեւ, Կովկասի եւ արեւմտեան Հայաստանի մասին :

Այս վերջին երկրամասը ամբողջովին ռուսական գրաւման տակ էր, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Վասպուրական :

Երկիրը վարելու համար, կը նշանակուի մարզպան մը, զօր․ Աւերիանով, իսկ օգնական՝ Բժ․ Զաւրիեւ :(Կոմիսարիատ) :

Աստիճանաբար կը կազմակերպուին վարչական – տնտեսական գործերը : Բազմաթիւ տարագիրներ, կը վերադառնան, նոր բոյներ կազմելով : Տենդագին աշխատանք : Վարուցան եւ վերաշինութիւն :

Հազիւ չունչ պիտի առնէին, երբ նոյն տարուան Հոկտեմբերին կը պայթէր բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, արձակելով խելագար նշանաբանը, « Դէպի տուն» , — առաջին պատմական ճշմարտութիւնը այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ :

Յաղթական բանակը խուժանի վերածուելով, ամէն բան կը ձգէ եւ կը սուրայ դէպի տուն, առանց ետին նայելու :

Ճակատը կը խորտակուի վերէն վար, մասնաւորապէս արեւմտեան Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ :

Կը ստեղծուի դժոխային լաբիւրինթոս մը, խուճապահար բազմութիւններով :

Մարդիկ չեն հաւատար իրենց տեսածին եւ օգնութիւն կը սպասեն լեռներէն, գետերէն :

Միեւնոյն ատեն գերագոյն ճիգեր կը փորձուին, նոր զօրամասեր կազմելու եւ կռիւը շարունակելու համար, հայկական փոքրաթիւ ուժերով :

Թէ ճակատ պիտի պաշտպանէին եւ թէ միջոցներ պիտի ճարէին, խուճապահար ժողովուրդը այլուր փոխադրելու համար, ձիւն – ձմրան :

Ի՞նչ օգուտ : Ո՞ր մէկ ճեղքը փակել : Ո՞ր մէկ պահանջը գոհացնել :

Մանաւանդ որ, կովկասեան հարեւաններն ալ ճամբան կը հարթէին զանազան դաւերով, փութացնելու համար Թրքական յառաջխաղացութիւնը :

Սեպուհ իր Յուշերուն մէջ կը գրէ թէ Մուրատ իրմէ օգնութիւն կը սպասէր Երզնկայէն, ինք՝ Մուրատէն, Բաբերդի մէջ…

Ռուսական ցիրուցան բանակը չոգեպինդ կը սուրար դէպի տուն, թշնամի զօրքը եւ խուժանն ալ ետեւէն, դէպի Արարատեան դաշտ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

●

ՄՈԼՈԹՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԱՑ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վերջին լուրերու համաձայն, կարելի եղած է դրական եզրակացութեան մը յանգիլ, կրակը դադրեցնելու համար Հնդկաչինի մէջ : Մօտերս ուղղակի պիտի բանակցին Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի սպայակոյտները, ճշդելու համար զինադադարի պայմանները :

Խ․ Միութեան արտաքին նախարարը, Պ․ Մոլոթով, յանկարծ Մոսկուա մեկնեցաւ կիրակի օր, առանց որեւէ բացատրութիւն տալու : Անշուշտ գացած է խորհրդակցելու իր կառավարութեան հետ, քանի որ մօտալուտ կը համարուի համաձայնութիւն մը՝ Հնդկաչինի պատերազմը վերջացնելու համար : Շաբաթ օրուան ժողովէն վերջ, արեւմտեան շրջանակներուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ կարելի պիտի ըլլայ կարգադրութեան մը յանգիլ մինչեւ երկու շաբաթ : Մոլոթով յայտնած է թէ կը յուսայ Ժընեւ վերադառնալ երեք – չորս օրէն : Իրմէ առաջ, Մ․ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարներն ալ իրենց երկիրները վերադարձան, խորհրդակցելու համար : Մոլոթով Մոսկուա հասաւ կիրակի գիշեր : Իր բացակայութեան ատեն խորհրդային պատուիրակութեան պիտի նախագահէ փոխանորդը, Պ․ Կրոմիքօ :

Երէկ խորհրդաժողովը պիտի քննէր քաղաքական խնդիրները, ճշդելով զինադադարի շրջանները, գործադրութեան եւ հսկողութեան եղանակները են : Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ զինուորական կէտերու մասին, արտաքին նախարարները պիտի ճշդեն զանազան մանրամասնութիւններ, քաղաքական յանձնաժողովի մը յանձնուելով կարգ մը խնդիրներու լուծումը : Այն ատեն նախարարները պիտի ձեռնարկեն վերջնական կարգադրութեան, խորհրդակցելով իրենց կառավարութեանց հետ :

Իրազեկներ հաւանական չեն գտներ որ Չինացիները դադրեցնեն Հնդկաչինի պատերազմը : Միւս կողմէ արեւմտեան պետութիւնները տակաւին ճշդած չեն իրենց վերջնական քաղաքականութիւնը, — Գերագոյն ճի՞գ մը փորձել գոնէ մասամբ ազատելու համար Հնդկաչինը թէ բոլորովին ձեռնթափ ըլլալ : Ամէն պարագայի մէջ, կ'ուզեն ժամանակ շահիլ, իրենց ընելիքը որոշելու համար :

Շաբաթ օրուան գումփակ նիստը չորս ժամ տեւեց, քուէարկելով Պ․ Իտընի բանաձեւը, որ շատ մը անորոշ կէտեր կը պարունակէ : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու ճակատներու հրամանատարութեանց ներկայացուցիչները անմիջապէս պիտի բանակցին թէ Ժընեւի եւ թէ Հնդկաչինի մէջ, ժողովին հաղորդելով իրենց եզրակացութիւնները :

Բանաձեւին քուէարկութենէն ետք, խորհրդային պատուիրակութիւնը յայտնեց թէ տրուած որոշումը սկզբնաւորութիւն մըն է եւ թէ Լաոսի եւ Քամպոճի խնդիրը պիտի քննուի աւելի վերջը :

✕ Մինչ այս մինչ այն, զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին երկու կողմէն ալ : Ֆրանսական հրամանատարութեան խնդիրը տակաւին չէ կարգադրուած : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը նորէն դիմած է մառեշալ Ժիւէնի, խնդրելով որ մասնաւոր պաշտօն մը ստանձնէ Հնդկաչինի մէջ, գոնէ առժամաբար : Որոշուած է ամբողջովին պաշտպանել Թոնքինի տելթան : Ֆրանսական զօրքը վճռական գործողութիւն մը կատարելով, փրկեց կարեւոր դիրք մը, Եէն – Ֆու :

✕ « Էքսփրէս » շաբաթաթերթին վերջին թիւին բռնագրաւման խնդիրը կը քննուի ձեռնհաս իշխանութեան կողմէ : Ընկերակից պետութեանց նախարարը, Պ․ Մարք Ժաքէ հրաժարեցաւ, նամակ մը գտնուած ըլլալով, «Էքսփրէս»ի խմբագրատան խուզարկութեան ատեն : Այս առթիւ Պ․ Ժաքէ գիր մը ուղղած է վարչապետին, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— « Այդ նամակին յայտնութիւնը կ'ապացուցանէ թէ ես հաւանութիւն յայտնած եմ յօդուածաշարքով մը հրատարակելու կարծիքներ որոնք իմս եղած են հրատարակութեան ատեն» : Նախարարը «իր պատուոյն վրայ կ'երդնու թէ թերթին հրատարակած վերջին տեղեկութիւնը իրմէ չի բխիր» :

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ Պ․ Ժաքէ համաձայն չէր դահլիճին քաղաքականութեան, Հնդկաչինի մասին : Ամիսներ առաջ հրապարակաւ խնդրած էր ընդունիլ Հօ Շի Մինի բանակցութեան առաջարկը, բայց վարչապետը մերժած էր :

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

●

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սրտառուչ բան մը ունի Տարօնցիներու հայրենասիրութիւնը : Նոյն իսկ այն որ « տեղական » կը կոչուի ;

Սակաւաթիւ համրանք մը կը կազմեն անոնք, Փարիզի մէջ : Միշտ ամուր կապուած՝ իրենց հայրենի յիշատակներուն :

Հանդէս մը սարքեր են այս շաբաթ, Հրայր – Դժոխքի սպանութեան 50ամեակին առթիւ :

Անմիջապէս խնդրեցին որ *Յառաջ*ն ալ բացառիկ թիւ մը տրամադրէ :

Մէկ հրաւէրի վրայ, արդէն իսկ ստացած ենք հինգ – վեց գրութիւններ, բոլորն ալ Տարօնցիներու ստորագրութեամբ :

Ո՛ւր էր որ ուրիշ Հայր․ Միութիւններ կամ հայրենակիցներ ալ նոյն նախաձեռնութիւնը ցուցնէին, ոգեւորելով նոր սերունդը :

Սեբաստիոյ «Մուրատ»ն ալ պարբերաբար ձեռնարկներ կը կատարէ, որոնք ծանօթ են *Յառաջ*ի ընթերցողներուն :

Իսկ անդին կան «մնացորդներ» որոնք տարօրինակ թմրութեան մը մատնուած են : Տեսակ մը լճացում :

Օրինակ՝ Բարձր Հայքը եւ Կիլիկեան շրջանը :

Առաջինը քիչ – շատ կենդանութիւն կը յայտնէ Մարսէյլի մէջ :

Երկրորդը, որ երբեմնի այնքան եռանդ կը ցուցնէր իր ընդհ․ Միութեամբ, յանկարծ կանգ առաւ :

Դեռ կան ուրիշներ որոնք մղիչ ուժի մը կը կարօտին :

Անշուշտ միայն հանդիսաւոր առիթները եւ տարեդարձները բաւական չեն, ամրապնդելու համար կապերը՝ սերունդէ սերունդ :

Անհրաժեշտ են հիմնական ձեռնարկներ, — պատմութիւն եւ յիշատակարան, ոգեկոչելու համար անցեալը, իբրեւ ներշնչման աղբիւր :

Այս գետնին վրայ, եռանդուն աշխատանքի մը լծուած են Ֆրանսայի Եդեսացիներն ալ, գործակցելով Լիբանանի Հայր․ Միութեան որ ձեռնարկած է պատկառելի հատոր մը հրատարակելու :

Պիտի ուզէինք որ նոյն աշխատանքին ձեռնարկէին Սեւ Ծովու ցիրուցան բեկորները :

Անհատ մը, Միսաք Թորլաքեան, նամբուն կէսը կտրեց, հրապարակ հանելով իր Յուշերը Տրապզոնի մասին :

Քանի ձգձգուի այս պարտականութիւնը, այնքան պիտի դժուարանայ, մինչ աղբիւրները կը ցամքին, բնական մահերով :

Տարօնցիները այս հոգն ալ ստանձնած են, նախաձեռնութեամբ Հիւս․ Ամերիկայի կեդրոնին :

Ուշացողը միշտ կը տուժէ : Ոչ միայն տեղական, այլ եւ ընդհանուր հայրենասիրութեան տեսակէտով որ կապ ունի նաեւ մշակոյթի պահպանման հետ :

ՎԱՀԷ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՎԱՒԵՐԱՑՄԱՆ

Երկու կարեւոր կուսակցութիւնները, Ժողովրդական (կաթոլիկ) եւ ընկերվարական, վերջացուցին, իրենց արտակարգ ժողովները, նպաստաւոր բանաձեւեր քուէարկելով Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացման մասին :

Ընկերվարականները, որոնք ամէնէն ստուարաթիւ երեսփոխաններն ունին Ազգ․ Ժողովին մէջ (16 առ հարիւր), միեւնոյն ատեն որոշեցին խիստ կարգապահութեան ենթարկել իրենց կուսակիցները, որպէս զի թեր քուէարկեն : Այս առթիւ երկու բանաձեւեր քուէարկուեցան : Առաջինով, կ'ընդունուի միացեալ բանակի ծրագիրը (1215ի դէմ 1969 քուէ) : Երկրորդով ընկերվարական երեսփոխաններուն կը պարտադրուի խմբովին քուէարկել ծրագրին վաւերացումը (972ի դէմ 2414 ձայն) :

Պարտաւորիչ կերպով քուէարկելու որոշումը տրուեցաւ բուռն վիճաբանութիւններէ ետք : Թեր ու դէմ ճառեր խօսուեցան ժամերով : Ազգ․ Ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան նախագահը, Պ․ Լիւսի, առաջարկեց որ ամէն երեսփոխան ազատ ձգուի քուէ տալու համաձայն իր խղճին : Պ․ Ժիւլ Մոք, նախկին նախարար : եւ Պ․ Դ․ Մայէր, կուսակցութեան նախկին ընդհ․ քարտուղարը եւ աշխատանքի երբեմնի նախարարը, նոյն բանաձեւը առաջարկեցին, քննադատելով միացեալ բանակի ծրագիրը :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 105 ընկերվարական երեսփոխաններէն 58ը հակառակ են միացեալ բանակի ծրագրին, եւ շատեր կրնան դէմ քուէարկել, աչք առնելով արտաքսումը : Ուրիշ խօսքով, պառակտում կրնայ ծագիլ :

Միւս կուսակցութիւնը, Ժողովրդական Շարժում (էմ էռ փէ), որ 13 առ հարիւր կը ներկայացնէ Ազգ․ Ժողովին մէջ, միաձայնութեամբ քուէարկեց արտաքին քաղաքականութեան բանաձեւը, որ տարտամ կը համարուի, թէեւ նպաստաւոր է միացեալ բանակի վաւերացման համար : Այս առթիւ ականաւոր դէմքեր բացատրեցին թէ ծանր հետեւանքներ կրնան ծագիլ, եթէ մերժեն դաշինքը : Շատեր կը վախնան որ ձախողի եւրոպական միութիւնը, կազմալուծելով Ատլանտեան դաշինքը, ինչ որ պիտի նպաստէ Գերմանիոյ գերակշռութեան վերահաստատման : Արտաքին գործերու նախորդ նախարարը, Պ․ Ռոպէր Շուման այս առթիւ ազդարա–

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Շաբաթ գիշեր արտակարգ շուքով տօնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձը, Ե․ Թաղամասի քաղաքապետարանին մեծ սրահին մէջ (Պանթէոնի դիմաց), որ լեցուած էր ծայրէ ծայր : Ներկայ էին նաեւ օտար հիւրեր :

Այս տարի շարք մը նորութիւններ ստեղծուած էին, որոնք մեծ խանդավառութիւն պատճառեցին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

✕ Վալանսի մէջ ալ շատ փայլուն անցած է տօնակատարութիւնը, մեծ տպաւորութիւն գործելով օտար հիւրերուն վրայ : Այս առթիւ ջերմապէս կը գնահատուի երիտասարդ ընկեր Ժ․ Դատաւորեանի Ֆրանսերէն ճառը :

ՁՄՇԿԱԾԱԳԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ 104 ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

★

(Գրուած յատկապէս Յառաջի համար)

ՀԱՅՏԷԼՊԷՐԿ, 28 *Մայիս*.— *Գերմանիոյ հարաւ. արեւելեան Թիւբինգըն քաղաքը մէկն է այն համեմատաբար փոքր համալսարանական քաղաքներէն, ուր դեռ կ'ապրի հին ուսանողական կեանքի վիպականութիւնը :*

Այդ վիպականութիւնը չէր սակայն այն ձգողական ուժը, որ զիս կը քաշէր իրեն, այլ այն 104 հայերէն ձեռագիրներն էին, *որ զիս կը մղէին այցելութիւն մը տալու այդ քաղաքին: Այս ձեռագիրներու մասին կարդացած էի տասնեակ մը տարիներ առաջ Պերլինի համալսարանի մատենադարանին գրացուցակներէն մէկուն մէջ: Թէեւ հոն մանրամասն թիւերով ցոյց տրուած են իւրաքանչիւր ձեռագրի վերաբերեալ կէտեր, սակայն չոր ու ցամաք թիւեր են եւ ուղղակի սրտի կապ մը չեն ստեղծեր գիրքերուն եւ ընթերցողին միջեւ: Մտադրած էի առաջին առթիւ երթալ Թիւբինգըն, աչքով տեսնել, ձեռքով շօշափել ձեռագիրները եւ եթէ ժամանակս ներէր, ուսումնասիրել մէկիկ-մէկիկ:*

Ինչպէս կրնայի հիմա անցնիլ Թիւբինգընէն եւ չհանդիպիլ մատենադարան : Ժամանակս կարճ էր եւ չէի կրնար մանրամասն ուսումնասիրութիւն կատարել, բայց մինչեւ վերջը զիս պիտի յանդիմանէի, եթէ տեսած չըլլայի հայկական մշակոյթի այդ թանկագին ժառանգութիւնը:

Մատենադարանի պաշտօնեաներուն կը բացատրեմ նպատակս: Սիրայօժար կ'առաջնորդեն զիս վերնայարկը, ուր լուսաւոր եւ կոկիկ սենեակի մը մէջ կը գտնուին հայերէն ձեռագիրները, ուրիշ լեզուներով ձեռագիրներու կարգին : Երեք բաց դարաններու մէջ զետեղուած են անոնք: Մէկ մասը մագաղաթի վրայ գրըուած է, կարեւոր մասը թուղթի վրայ :

Մէկ քանին կը թղթատեմ :Հաստափորներէն մէկը Աւետարան մըն է, մանրանկարներով զարդարուած, մեղք որ որդերը կրծած են ամէն տեղէ: Պաշտօնեան կը բացատրէ թէ այդ վիճակին մէջ գըտնուած է գիրքը, եւ ոչ թէ մատենադարանին մէջ աւրուած :

Ուրիշ հաստափոր գիրք մը կը բանամ : Շատ հետաքրքրական կը գտնեմ զայն, քանի որ կրօնագիրքի կամ Աւետարանի սովորական պատճէն մը չէ, այլ զանազան նիւթերու (պատմական եւ աւանդական) վրայ գրուած հաւաքածոյ մը: Փոքր գիրք մը կայ մագաղաթեայ: Դեղնորակ է մագաղաթը, գրեթէ թափանցիկ եւ տառերը երկաթագիր (այսօրուան տպագրական գլխագիրը)· հաւանաբար հնագոյն հայերէն գիրքերէն մէկը: ... Եւ այսպէս 104 *հատ :*

Թիւբինգընի համալսարանի այս ձեռագիրները ունին իրենց պատմութիւնը : 1903 *Դեկտ.* 1*ին երկարատեւ բանակցութիւններէ ետք, Թիֆլիզի մէջ կը գնուին հինգ հազար ռուբլիի ծեր եւ հիւանդկախ Հայէ մը՝ Էնֆիէճեան, որ ինքն ալ ժառանգած էր Նոր Ջուղայէն: Դրամը կը տրամադրէ Շթութկարտցի գործարանատէր մը՝ Զիգլէն: Այս գնումին ոգին Կարլ Գայգըր անուն գրագարանապետն էր, որ ամէն գնով կը յաջողցնէ գործը:* 1904 *Ապրիլ* 20*ին գիրքերը կը հասնին Թիւբինգըն եւ Ֆր. Նիկոլաոս Ֆինք, քոյրը եւ ապա ապագայ ամուսինը՝ Լեւոն Գեանջեցեանցը կը կազմեն գրացանկը եւ կը հրատարակուի* 1907*ին :*

Թիւբինգընի համալսարանի հայերէն ցանկին մէջ այսօր ցուցակագրուած են սակայն 107 *ձեռագիրներ: Աւելցած այս երեք ձեռագիրներու մասին հրատարակութիւններ չկան դեռ, որով յարմար կը գտնեմ աւելի մօտէն ծանօթացնել զանոնք :*

105 *թիւը* 20–25 *կտոր հին ձեռագիրներու կտորուանքներ են, առանձինն թերթեր եւ թերթիկներ՝ ամբողջապէս գըրուած, կիսագիր, մէկ քանի բառ պարունակող կամ առանց որեւէ գրի: Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ շատ մը ձեռագիր գիրքերէ փրցուածկտորներ են եւ կամ կազմարարի մը աշխատանոցին մէջ մնացած թերթեր: Կրնան օր մը հետաքրքրական ըլլալ իբրեւ լրացուցիչ մասերը գոյութիւն ունեցող ձեռագիրներու:* 1916*ին Քէօլըրի կողմէ գնուած են Լայփցիկի մէջ եւ նուիրուած մատենադարանին :*

106 *թիւը կը ներկայացնէ ամբողջական լուսապատճէնը (Ֆոթոքոփի) Վիէննայի համալսարանի մատենադարանին* 320 *թիւ ձեռագիր Աւետարանին: Նուէրն է պրոֆէսէօր Լիդըրի*, 1943*ին :*

Ամէնէն հետաքրքրականը 107 թիւ ձեռագիրն է, *որ Աւետարան մըն է* 266 *թերթէ բաղկացած: Մեծութիւնը՝* 17·5 × 25·5*, իսկ հաստութիւնը* 5·5 *սանթիմեթր: Գիրքը ունի չորս գլուխներ, որոնց առաջին էջերը ամբողջապէս նկարազարդուած են կարմիր մելանով: Բազմաթիւ սկզբնատառեր մանրանկարուած են հայկական ոճով, կարմիր եւ կապոյտ մելանով : Գրութիւնը երկսիւն է: Գրքին վարի ձախ անկիւնը այրած է: Ով գիտէ ինչ եղերական պատմութիւն ունի այս աւետարանը եւ ինչ կրակներէ ազատած է հրաշքով : Այս ձեռագիրը նուիրուած է մատենադարանին* 1949*ին Դոկտ. Գերլոֆի կողմէ՝ Քէօլնէն:*

Յիշատակարանէն կ'իմանանք որ գըրուած է 1474 *թուականին Ձմշկածագի մէջ՝ Սրբ. Աստուածածին եկեղեցին : Ահա յիշատակարանէն մաս մը .—*

«... Եւ արդ գրեցաւ Սբ. Աւետարանս ի թուականութեան ազգին Հայկայ ՋԻԳ. ծեռամբ անիմաստ անձին եւ եղկելիս գոյ Մկրտիչ երիցոյս խոտան եւ վատթար գրչի ի ստոյգ եւ ի յընտիր աւրինակեաց, ոդորկաքայի եւ բանի. եւ արդ գրեցաւ ի քաղաքս Զըմըշկածագ ի դուռն Սբ. Աստուածածնիս, արդ աղաչեմք զձեզ զամենեքեան որք հանդիպիցիք Սբ. Աւետարանիս, անմեղադիր լերուք խոշորութեան եւ սղալանացս զի ժամոցս պակսէր եւ կարս այս էր ...»:

Այս ձեռագիրներով շրջապատուած՝ կը մոռնամ վայրկեան մը թէ կը գտնուիմ Եւրոպայի սրտին վրայ :

Կը բաժնուիմ մատենադարանի այս սրբահէն, աչքս ետիս մնացած, որովհետեւ սրբարան մըն էր ան ինծի համար, սրբարան մը՝ սրբազան գիրքերու եւ հայկական մշակոյթի :

ԴՈԿՏ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՀԱԶԱՆԳ...

●

ԽՄԲ.— Շահեկան խնդիր մը յուզուեցաւ Ֆրանսահայ Լսարանի Մայիս 26ի հաւաքոյթին մէջ,— *Ազգապահպանում ամուսնութեամբ*: Նիւթը մեզի տրամադրուած ըլլալով, կը հրատարակենք, մանաւանդ որ վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի յաջորդ հաւաքոյթի մը մէջ .—

Ազգապահպանում ամուսնութեամբ :

Տարիներէ ի վեր այս խնդիրը կը յուզէ հոգիս: Երբ մանաւանդ կը տեսնեմ խառն, դժբախտ ամուսնութիւնները: (Բացառութիւնները յարգելի են):

Տառապողներ, գզլջացողներ, նահանջողներ: Բժիշկի կին ըլլալու հանգամանքով ծանօթ եմ մեր ժողովուրդի քիչ մը ամէն խաւերուն :

Առիթ ունեցած եմ հարցնելու այդ գանգատողներուն .— «Բայց ինչո՞ւ Հայ մը չընտրեցիք իբրեւ կեանքի ընկեր կամ ընկերուհի»: Շատ անգամ նոյն պատասխանը .— « Չկար, յարմար մէկը չգտայ »:

Ինչպէ՞ս թէ չկայ «յարմար մէկը», անշուշտ կայ, բայց չէ փնտռուած, կամ չէ հանդիպած :

Մեր ազգային կազմակերպութիւնները անկարելին կ'ընեն հայերէն սորվեցնելու համար հայ մանուկին: Հիացման արժանի է այդ: Եւ սակայն, իմ համեստ կարծիքով ազգապահպանման առաջին՝ պայմանը զուտ հայկական բոյներու կազմութիւնն է :

Զուր կ'աշխատինք որ մեր մանուկները հայերէն սորվին, խօսին ու կարդան : Կը փորձենք հայկական ոգի ներշնչել անոնց: Եթէ քսան տարեկանին պիտի երթան ամուսնանան օտարներու հետ, մէկ տարի չանցած պիտի մոռնան ամէն ինչ, եւ ոգի եւ խօսք, եւ գիր ...

Իսկ անոնց զաւակնե՞րը... չխօսինք այլեւս այդ մասին ...

Որով մանկութեան օրերուն եռանդով « Արաքս » կարդացող տղան ընդմիշտ կորսուած պիտի ըլլայ ազգին համար, եթէ իր կեանքի ընկերը կամ ընկերուհին Հայ չէ :

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ հին սերունդը այս չարիքին առաջքը առնելու համար: Ոչինչ : Թեւերը ծալլած ականատես կ'ըլլայ մեր ազգին ամէնէն կենսունակ ու լաւագոյն տարրերուն մեզմէ հեռանալուն :

Կարելի չէ՞ օգնել մեր երիտասարդներուն որ գտնեն իրենց յարմար կեանքի ընկերը կամ ընկերուհին :

Առիկա ուրիշ ցաւազին, ու նոյնքան հրամայական հարց է, որ կը ձգեմ ուրիշներու :

Վերադառնամ այսօրուան նիւթին:

Կը մտածեմ շատ անգամ, թիւրիմացութիւն կայ մեր երիտասարդ ու երիտասարդուհիներու միջեւ :

Հայ տղան կ'ըսէ .— « Հայ աղջիկը դժուարահաճ է, ամուսնութենէ վերջ աշխատիլ չուզեր: Գեղեցիկ յարկարաժին կ'ուզէ, կառք կ'ուզէ, եւն. եւն.:

Ոչ, հազար անգամ ոչ :

Եթէ հայ աղջիկը արժանիք մը տեսնէ իր ապագայ ամուսնին մէջ, եթէ իր սրտին սիրածը գտնէ, կը գոհանայ համեստ կեանքով ալ: (Բացառութիւններ միշտ կան):

Ու կ'աշխատի, կ'աշխատի անխոնջ :

Վկայ այն բազմաթիւ ընտանիքները ուր կինը գիշերը մինչեւ ուշ ատեն մեքենային առջեւ նստած, աշխատած, տքնած, զօրավիգ եղած է ամուսնոյն : Զաւակներ մեծցուցած է, ենթարկուելով լուռ ու մունջ շատ զրկանքներու: Վրայ տալով նոյնիսկ առողջութիւնը: Ու իր անհնարին ջանքերով բարեկեցիկ վիճակի մը հասած է ընտանիքը: Անձնական գործ մը հիմնած կամ փոքրիկ տուն մը շինած է :

Չեմ յիշեր քանի՞ տարի առաջ յօդուածաշարք մը երեւցաւ օրաթերթի մը մէջ, ուր խստօրէն կը քննադատուէր հայ աղջիկը իբրեւ դժուարահաճ, քմահաճ, աշխատելու անընդունակ, եւն. եւն.:

Ուզեցի պատասխանել: Բայց լռեցի: Թերեւս յօդուածագիր պարոնը պատահած է այդպիսի կնոջ մը կամ կիներու :

Բայց ինչո՞ւ ընդհանրացնել քանի մը բացառութիւնները, ու անուղղակի սեւցնել հայ աղջիկը :

Օտարը շատ բան կը **խոստանայ**, *աշխատիլ, գոհանալ քիչով, անսահման սէր ու գորով: Դժբախտաբար ամուսնութենէն վերջ կը մոռցուի ամէն բան, ու յաճախ մեղրալուսինը վէճերով կը վերջանայ ...*

Ինչպէս ըսի, բացառութիւնները միշտ կը յարգենք :

Խառն, բայց երջանիկ ու խաղաղ բոյներ ալ կը տեսնենք :

Երբեք պիտի չուզէի վիրաւորել անոնք որ կրցած են ընտրել իրենց յարմար կեանքի ընկերը կամ ընկերուհին, օտար,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ընկեր Վահան Փափազեանի մասին ունէի ամենանպաստաւոր կարծիք, որպէս կուսակցական ու պետական անցեալ ունեցող մէկի: Լուրջ, խոհուն, առողջ տրամաբանող եւ իր անցեալ գործունէութեամբ որոշ չափով ծանօթ դիւանագիտական նրբութիւններին: Նրա թեկնածութեան առաւելութիւններից մէկն էլ այն էր ,որ նա Օսմանեան պարլամէնտի անդամ էր եղել եւ ժամանակին ընտրուած էր Հայաստանի Հանրապետութեան տաճկահայ հատուածի կողմից : Այսպիսով մեր կառավարութիւնը նկատի էր ունեցել լաւագոյն թեկնածուներից մէկին: Վատ չէր նաեւ ընկեր Լեւոն Զարաֆեանը, նըկատի ունենալով նրա ընկերային ծագումը եւ անձնական կապերը Բագուի հայ եւ թաթար ղեկավար բոլշեւիկների հետ :

Այդ բոլորով հանդերձ, չգիտեմ ինչո՞ւ անձնական իմ սակաւ հանդիպումների ընթացքին ընկեր Վ. Փափազեանի մասին կազմել էի այն համոզումը, որ նա իր կարծիքների ու տեսակէտների վրայ յամառօրէն պնդող է, զիջող չէ եւ անհրաժեշտ ճկունութիւնը չունի, ուստի ես հրաժարուեցի առաջարկուած կազմով պատուիրակութեան անդամակցել, որովհետեւ որոշ չափով ես եւս ազատ չէի վերոյիշեալ պակասութիւններից եւ մտավախութիւն ունէի, թէ ընկեր Վ. Փափազեանի հետ տարբեր տեսակէտներ ունենալու պարագային, իմ մասնակցութիւնը պատուիրակութեան՝ կարող էր անօգուտ դառնալ: Ընկեր Հ. Օհանջանեանը, թէեւ կատարելապէս համակարծիք չէր ինձ հետ, սակայն համաձայնուեց ընկեր Վ. Փափազեանին փոխարինել մէկ ուրիշով, եթէ յարմարագոյն թեկնածու մատնանշէի :

Փոքր ինչ մտածելուց յետոյ կանգ առայ ընկեր Լեւոն Շանթի վրայ, որպէս Ռուսաստանում ճանաչուած անունի գրականագէտի, որը իր քաղցր ու հեզահամբոյր բնաւորութեամբ բոլորին սիրելի էր եւ եւրոպացուն յատուկ իր կիրթ կեցուածքով պատկառանք էր ներշնչում դիմացինին :

★

Ընկեր Հ. Օհանջանեանը խոստացաւ խօսել ընկեր Լ. Շանթի հետ եւ ինձ լուր տալ, ինձ էլ պատուիրեց շտապ պատրաստութիւն տեսնել՝ հետեւեալ օրը ճանապարհուելու համար: Մի քանի ժամից յետոյ հաղորդեցին, որ ընկեր Լեւոն Շանթը, որոշ առարկութիւններից յետոյ, համաձայնուել է գլխաւորել հայկական պատուիրակութիւնը :

Նախ քան պատուիրակութեան մեկնելը, հանդիպում ունեցանք մեր կառավարութեան անդամների հետ՝ անհրաժեշտ հրահանգներ ստանալու համար :

Պատուիրակութիւնը լիազօրում էր յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան բանակցութիւններ վարել Խորհրդային կառավարութեան հետ եւ բարեկամական դաշինք կնքել նրա հետ: Պատգամաւորութեան հրահանգւում էր Մոսկուայում ընդունելի դարձնել հետեւեալ կէտերը.—

1.— Հայաստանի Հանրապետութեան ճանաչումը, սահմանների մէջ ներառնելով նաեւ լեռնային Ղարաբաղը :

2.— Սկզբունքով ընդունելի դարձնել տաճկահայ հողամասերի կցումը Հայաստանին .

3.— Խորհրդային Ռուսաստանը միջամուխ պէտք չէ լինի Հայաստանի ներքին գործերին ուղղակի կամ անուղղակի ճանապարհներով :

4.— Հիւսիսային Կովկասում եւ Ռուսաստանում ապրող Հայերին իրաւունք պէտք է տրուի իրենց շարժական գոյքերով եւ ամբողջ ունեցուածքով գաղթել Հայաստան .

5.— Կայսերապաշտական պատերազմի պատճառով Հայաստանի աշխատաւորութեան հասցուած նիւթական վնասների հատուցում, եւայլն:

Մոսկուայից Թիֆլիսի վրայով Երեւանի հետ կապ պահելու համար մեզ տըրուեց ծածկագիր :

Մեր հանդիպման վերջաւորութեան կառավարութիւնից խնդրեցի թոյլ տալ, որ մեզ ընկերանայ պատուիրակութեան անպաշտօն քարտուղարի հանգամանքով Սարգիս Այդինեանը, որ իմ հայրենակիցն էր եւ կարող էր օգտակար լինել մեզ :

Ապրիլ 30*ին ճանապարհուեցինք Երեւանից եւ Մայիս մէկին հասանք Թիֆլիս : Պատուիրակութեան հետ էր նաեւ Յակովբ քհնյ. Սաւիկեանը :*

Մի երկու օր մնացինք Թիֆլիսում, տեսնուեցինք Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Տիգրան Բէգզադեանի հետ եւ պայմանաւորուեցինք նրա հետ կապ պահելու ձեւի մասին: Թիֆլիսում տեղեկացանք, որ Վրաստանի կառավարութեան պատուիրակութիւնը մեզ կանխելով արդէն հասել է Մոսկուա :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(3) (Շար.)

բայց հոգեկան ու մտային ազնիւ յատկութիւններով օժտուած :

Իսկ հայ օրիորդը, թերեւս ժլատ է իր խոստումներուն մէջ, աւելի ճիշդ՝ օտարուհիին ճկունութիւնը չունի : Բայց յայտնապէս աւելի տոկուն է, պատրաստ զոհողութիւններու : Ու ի հարկին կը տանի զրկանքները լուռ, առանց յայտարարելու ի լուր աշխարհին ...

Ուրիշ բան ալ կ'ըսէ հայ տղան .—«Հայ աղջիկը պաղ է, գրաւել չի գիտեր» :

Այսպէս կ'ըսէ, որովհետեւ վարժուած է տեսնել իր շուրջ, Թռչտիլը խատուտիկ թիթեռնիկներու ...

Ան սակայն չի նայիր հայ աղջկան սեւ աչքերուն խորը, ուր կրակ կայ եւ սէր ...

Այդ կրակը սակայն, թաղուած է մակերեսային անտարբերութեան մը տակ : Պէտք է գիտնալ արծարծել զայն ...

«L'eau profonde coule tranquille»

ըսած է ֆրանսական առածը : Որքան գեղեցիկ է այս բացատրութիւնը, եւ որքան լաւ կը պատշաճի հայ աղջկան նկարագրին :

Կարկաչող, աղմուկ հանող, պղպջակներ արձակող առուակը չէ ան, որ մակերեսային է, որ կը ցամքի արեւի առաջին ճառագայթներուն տակ : Այլ խաղաղ, առատ ու ջինջ հոսող գետն է, որուն ընթացքը չեն կրնար կասեցնել ոչ տաքը, ոչ պաղը :

Ցաւիտենական է ան ...

Իբրեւ կին, հաւատարիմ, անկեղծ եւ բարի է : Ունի հոգեկան թռիչքներ ու խոր ապրումներ :

Իսկ իբրեւ մայր, աննման է հայ մայրը : Ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կ'ընկրկի, առողջ կրթուած, զարգացած զաւակներ հասցնելու համար :

Կը մոռնայ իր հանգիստը, հաճոյքները, կը մոռնայ ինքզինքը, զաւակներու երջանկութեան մէջ միայն փնտռելով իր երջանկութիւնը :

Այն աստուածային, սրբազան հուրը որ կայ աշխարհի բոլոր մայրերու սրտերուն մէջ, աւելի ուժեղ կերպով կը բոցավառի հայ մօր սրտին մէջ ...

Եզրակացութիւն .—

Թիւրիմացութիւն կայ, ըսի, մեր երկսեռ երիտասարդներուն մէջ : Ուզեցի անիրաւուած հայ օրիորդին դատը պաշտպանել :

Կ'ամբաստանեն զայն իբրեւ դժուարահաճ, աշխատելու անընդունակ, պաղ ու անհրապոյր :

Ուզեցի ապացուցանել թէ հայ երիտասարդը չարաչար կը սխալի, թէ բաղձալի բոլոր յատկութիւնները ունի հայ աղջիկը կազմելու համար երջանիկ, խաղաղ բոյն մը, հոգ չէ թէ համեստ ըլլայ : Ի հարկին ամուսնոյն օգնելու ալ պատրաստ է : Բաւական է որ փոխադարձ հասկացողութիւն եւ սէր տիրէ :

Իսկ ի՞նչ կ'ըսէ հայ աղջիկը :

Ան տխուր կը բացագանչէ .

— «Հայ տղան երբ օտարուհիի մը հետ կ'ամուսնանայ բծախնդիր չէ : Ոչ դասակարգ, ոչ զարգացում, ոչ արտաքին, ոչ անցեալ ու ոչ ներկայ կը մտահոգեն զինք :

Կը բաւականանայ աժան սէրերով :

Իսկ երբ հայ օրիորդի մը հետ ամուսնութեան հարց կը ծագի, Աստուած իմ, ինչ բծախնդրութիւն, ինչ պրպտումներ .. Ամենափոքր թերութիւն խոշորացոյցով կը տեսնեն : Հայ աղջկան քիչ մը բարձրաձայն խնդալն իսկ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ, կը քննադատեն : Մինչ համակրանքով կ'ընդունին օտարուհիին սիրոյ խօսքերը :

Ներող են, բարեացակամ, օտարուհիին հանդէպ : Աններող ու խստապահանջ հայ աղջկան հանդէպ :

Թէ որքա՞ն իրաւացի է հայ օրիորդը այս հարցին մէջ, կը թողում որ երիտասարդները իրենք արտայայտուին :

Մեր սիրտերը դառնութեամբ կը լեցուին, երբ կը տեսնենք գեղեցիկ առոյգ երիտասարդութիւն մը, որ չի մտածեր օրինակելի հայ ընտանիքներ կազմելու մասին :

Պէտք է մեր երիտասարդ ու երիտասարդուհիները մի անգամ ընդ միշտ ըմբռնեն թէ անհրաժեշտ է փոխադարձ զիջում : Պէտք չէ անպայման կատարեալին ձգտիլ, եւ խաբուսիկ երազներու ետեւէ վազելով պէտք չէ մոռնան որ տարիները իրենց երիտասարդ ճակատներուն վրայ կնճիռներ կը դրոշմեն :

Ու տխուր օր մըն ալ թափուր պիտի գտնեն իրենց շուրջը, երբ ծնողները կեանքի բնական ընթացքով մեկնած են արդէն այս աշխարհէն, երբ իրենց սրտի մօտիկ կեանքի ընկեր կամ ընկերուհի մը չունին, իրենց վիշտերը եւ ուրախութիւնները բաժնելու համար :

Ու վերջապէս երբ իրենց տան մէջ լսելի չէ մանուկներու զուարթ աղմուկը ...

Այն ատեն յետադարձ ակնարկով մը պիտի տեսնեն թէ՝

Այրուած կամուրջներով վերադարձ չկայ :

Փորձեցի հնչեցնել ահազանգը, որքա՞ն յաջողեցայ, չեմ գիտեր :

ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԸ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Է

★

ԽՄԲ.— Մայիս 18ին նամակ մը հրատարակած էինք Դպրոցասէրի խնամակալութեան հրաժարեալ անդամներուն ստորագրութեամբ :

Այդ առթիւ ստացած ենք հետեւեալ պատասխանը : Կը հրատարակենք յանուն անկողմնակալութեան, իբրեւ նոր լուսաբանութիւն, մաղթելով որ թիւրիմացութիւնները հարթուին փոխադարձ բարեացակամութեամբ, ի սէր վարժարանին բարգաւաճման .—

Ստիպեցիք, որ լռութիւնը խզեմ : Ձեր «ինչո՞ւ հրաժարեցանք»ը, ձեր իսկ դատապարտութիւնն է : Անցած եւ ներկայ ձեր բոլոր վէճերուն, հաշուեյարդարը թողլով ձեզի, երկու հակառակորդ խմբակներուդ, կ'անցնիմ 1952 – 1953 տարուան դպրոցական շրջանին :

Ապշեցնող յանդգնութեամբ մը կը գրէք .— «Այն 14 աղջիկները որ Տիկին Այվազեանի ձեռքին տակ յառաջդիմեր էին, անոր հեռանալէն ետք, կանոնաւոր դասաւանդութենէ եւ հսկողութենէ զրկուելով ամէնքն ալ ձախողեցան պրըվէի պետական քննութիւններու ատեն» : Թէ «Տիկին Այվազեանին հեռացուելէն ետք վայրէջք սկսաւ» եւն. եւն. :

Կը հարցնեմ .— 16 ուսուցիչները ինչո՞վ զբաղած էին : Պրին կը խաղայի՞ն, թէ մարգարիտ կը շարէին :

Ա .— Դպրոցասէրի վայրէջքը սկսաւ ոչ թէ ձեր թեկնածուին հեռանալէն ետք, ինչպէս կ'ուզէք հաւատացնել, այլ իր հոն գտնուած ատենը : Այն օրէն, երբ, հակառակորդ երկու խմբակներ կազմելով՝ մրցակցութեան եւ քինախնդրութեան կրկէս մը դարձուցիք Դպրոցասէրը :

1952 Հոկտեմբերին արդի խնամակալուհիներու խնդրանքով՝ Պ. Թ. Պօյաճեան եւ Տիկին Գարմէն Դպրոցասէրի տեսչութեան պաշտօնին հրաւիրուեցան : Թէ նախապէս միայն ինծի առաջարկուած այդ պաշտօնը՝ ինչո՞ւ կ'ուզէի բաժնել Պ. Թ. Պօյաճեանին հետ, պատճառները կրնամ հրապարակել, եթէ հարկ ըլլայ :

1952 Հոկտեմբերին Դպրոցասէրի վարժարանը բացուեցաւ 70 աշակերտուհիներով : Հինգ դասարաններու բաժնուած : Գ. դասարանը «պրըվէ»ի քննութիւններուն ներկայանալիք դասարանն էր, 15 աղջիկներէ բաղկացած, 15–17 տարեկան : Ուսուցչական կազմը՝ վկայուած պետական վկայականներով, հայ թէ ֆրանսացի, 16 ուսուցիչներէ կը բաղկանար, բացի երկու նորեկներէ : Աւելին, ամէնքն ալ Դպրոցասէրի նախորդ տարիներու ուսուցիչներն էին : Վերընտրուած մեր գալէն առաջ :

Բ.— Երրորդ դասարանի աղջիկները պրըվէի քննութիւններուն չյաջողեցան, ոչ թէ դասաւանդութենէ եւ հսկողութենէ զրկուած ըլլալով, այլ որովհետեւ, նախորդ երկու տարիներու ընթացքին ետ մնացած էին ուսման գլխաւոր առարկաներու մէջ (թուաբանութիւն եւ լեզուներ ինչպէս եւ երկրորդական ճիւղերունմէջ) :

Այս իրողութիւնը հաստատեցինք դասաւանդութեանց եւ դասարաններու կազմութեան ատեն : Այս իրողութիւնը հաստատուեցաւ մանաւանդ, երբ երրորդ (պրըվէի) դասարանէն վեց աղջիկներ Սերթիֆիքա տ'էթիւտի քննութիւններուն ներկայացան, տարուան ընթացքին : Այդ վեց աղջիկներէն երկուքը միայն յաջողեցան : Դպրոցասէրի հին աշակերտուհիներն էին ամէնքն ալ : Ինչո՞ւ իրենց կը պակսէր անհրաժեշտ պատրաստութիւնը : Որո՞ւ օրով անոնք բան չէին սորված : Ո՞վ էր պատասխանատուն : Պետական օրէնքով 13 – 14 տարեկանները կը ներկայանան այս նախնական քննութիւններուն :

Այս ցաւալի ձախողանքէն ետք, Դ. եւ Ե. դասարաններու աշակերտուհիները (13 14 տարեկան) աշխատցուցինք տարբեր ծրագրով մը : Տարուան վերջը Սերթիֆիքա տ'էթիւտի քննութիւններուն ներկայացող 13 աղջիկները՝ տասը յաջողութեամբ ստացան մարզանքի եւ ուսման վկայականները :

Գ.— Երրորդ դասարանի աղջիկները «պրըվէ»ի քննութիւններուն մէջ ձախողեցան, բացի վերը յիշած պատճառներէն, որովհետեւ, այդ անփորձ եւ անմեղ աղջիկները գործիք դարձեր էին, դուրսէն եւ ներսէն ստեղծուած սադրանքներուն, ընդդէմ տեսչութեան եւ ուսուցչական կազմին :

Աշխատելու, յառաջդիմելու փափաքը, հնազանդութեան եւ կարգապահութեան ոգին՝ այդ թարմատի աղջիկներուն մէջէն ո՞վ ջլատեր էր : Ո՞վ սրսկեր էր ապերախտութեան թոյնը անոնց մէջ : Այդ աղջիկներէն շատերը բարերարեալներ էին :

Շատերուն համար Դպրոցասէրը փըրկութեան խարիսխ մըն էր : Կողմնակցութեան տենդէն տարուած, անխորհուրդ շռայլութեամբ մը, անոնք վատնեցին իրենց թանկագին ժամերը : Հակառակ ուսուցչական կազմին բոլոր ջանքերուն եւ գորովանքին : Ո՞վ տուժեց :

Անձնական վրէժխնդրութեան կողմնակից եւ գործիք դարձնել նորահաս աղջիկներ ... : Ինչ բառով կարելի է որակել այս սրբապղծութիւնը : Ինչո՞ւ չէք հրապարակեր նաեւ ձեր թեկնածուին օրով՝ երկու տարիներու ընթացքին, «պըրվէ»ի քննութիւններու ձախողանքները :

ԻՍԿՈՒՀԻ ԳԱՐՄԷՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ՎԱՀՐԱՄ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

★

Ինչպէս հաղորդած էինք, Մայիս 17ին Պէյրութի մէջ սրտի կաթուածի հետեւանքով յանկարծամահ եղաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ղեկավարներէն Վահրամ Կիւրճեան, 57 տարեկան :

Ծնած 1897ին Պոլսոյ մէջ, զաւակը ծանօթ դրագէտ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանտ), Վահրամ Կիւրճեան կը պատկանի Շաւարշ Քրիսեանի սերունդին, որ մեր մէջ զարկ տուաւ մարմնամարզական շարժումին : Նախկին Պէրպէրեանական՝ հանգուցեալը, քեմալական շարժումէն ետք, կ'անցնի Լիբանան, ուր հաստատուելէ ետք, գործօն մասնակցութիւն կը բերէ Հ. Մ. Ը. Մ.ին, բազմաթիւ անգամներ վարելով Պէյրութի եւ Շրջ. վարչութեանց ատենապետութիւնը, քարտուղարութիւնը կամ գանձապահութիւնը :

Վահրամ Կիւրճեան, Հ. Մ. Ը. Մ.էն ներս թէ դուրս, կը վայելէր զինքը բոլոր ճանչցողներուն յարգանքը՝, իբրեւ օրինապահ, ուղղամիտ եւ բծախնդիր անձնաւորութիւն : Իր ձայնը միշտ լսելի դարձած է Հ. Մ. Ը. Մ. պատգամաւորական ժողովներու ընթացքին, իբրեւ կարծիքը մարդու մը, որ ամէն բանէ վեր կը դասէ Միութեան շահերը :

1947ին, տակաւին երիտասարդ, Վահրամ Կիւրճեան ունեցաւ սրտի առաջին տագնապ մը, ու վեց ամիս շարունակ կատարեալ հանգիստ ընելով միայն կրցաւ փրկուիլ : Վերջին եօթը տարիներու ընթացքին, հակառակ իր Ֆիզիքական տկարութեան, թէեւ չստանձնեց պատասխանատու պաշտօններ Միութենէն ներս, բայց միշտ ալ իր խորհուրդներով եւ փորձառութեամբ օգտակար եղաւ անոր գործունէութեան :

Իր յիշատակը անմոռանալի պիտի մնայ Հ. Մ. Ը. Մ.ական շարքերէն ներս :

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Երբ Շուշիկը Պառեւ Արտի ցորենէն լոշ հաց կը թխէր՝ գիւղը կը բռնէր անոր հոտը, փողոցէն անցնողին քիթը կ'իյնար, կուշտ մարդն անգամ կը փորձուէր Ալէքին տունը մտնել ու այդ բուրմնալից հացէն կտոր մը ուզել :

— Շուշիկ, հաց տուր ամէնուն, ով որ ալ ըլլայ, տուր թէ հարուստին, թէ աղքատին, Պառեւ Արտի հացն է, տուր որ ուտեն ու գիտնան թէ՝ ի՞նչ կ'արժէ արտս, ես՝ անոր հողն ու ծիլը համբուրեմ, նախ՝ դժկամեցաւ, բայց վերջը՝ ամէնէն լաւը տուաւ :

Կոր Արտի պարագան ալ քիչ մը տարբեր էր : Վերջերս Արտաշէսը փոխած էր անոր անունը, կոչեր էր «Ազգին Արտ»ը :

Արտաշէսը հայր էր, ու արտերը՝ իր զաւակները, հայր մը իր բոլոր զաւակները հաւասար չափո՞վ կը սիրէ, թէ ոչ անոնցմէ մէկը, այսինքն՝ խորական ոգի կը դնէ իր սէրին մէջ, մէկը աւելի կը սիրէ միւսներէն, Արտաշէսը, արդար կամ անիրաւ՝ աւելի շատ սիրեց Ազգին Արտը :

Եւ սիրեց իր աչքի լոյսին պէս, որովհետեւ այդ արտը քիչ ժամանակ խլած չէր իրմէ, կամ՝ միւս արտերէն պակաս աշխատանք եւ յոգնութիւն պարտադրած չէր իրեն, անտառի մը յատակն էր, արտ ըլլալու համար՝ Արտաշէսի ճակտէն ու բազուկներէն լիճ մը քրտինք հոսեցնել տուած էր, բայց՝ սքանչելի արտ մը եղած էր, ամառը, երբ արտին մէջէն կը քալէր Արտաշէսը, անոր լեցունկեկ ու խըրտուն հասկերը կարծես սիրոյ խօսքէն կը բռնուէին, օդին մէջ կը թռուռային, կը քսուէին իր մէջքին, ուսերուն, ականջներուն եւ գլխուն :

Արտաշէսը իր այս արտի անցեալը կը նմանցնէր հայկական յեղափոխութեան, փշոտ էր ան եւ տագնապալից, արիւն ու զոհ պահանջող, իսկ արտին ներկան՝ կը նմանցնէր յեղափոխութենէն վերջ եկող ազատութեան, վայելքի ու երջանկութեան երանութիւնն էր այդ՝ հայրենիքի ու պետութեան հետքին վրայ, ասոր համար էր որ Արտաշէսը իր այս արտը նուիրեց ազգին. այսինքն՝ «Ազատագրութեան Ֆոնտ»ին եւ զայն անուանեց «Ազգին Արտ»ը : Հողը ինքը մշակեց, հերկեց ու ցանեց, քաղեց ու կամնեց ամէն տարի, բայց անոր հասոյթը փոխադրեց Վան ու յանձնեց Կեդրոնական Կոմիտէին :

Արտաշէսը իր արտերէն կը հանէր ամէն տեսակ բերք ու բարիք, աւելցածը կը ծախէր, կը գնէր լծկաններ, բեռնակիր կենդանիներ, կաթնատու անասուններ, գործիքներ՝ արօր ու գութան, ջարջառ ու կամ, շինեց մարագ մը եւ յարդանոց մը, Արտաշէսը կը հարստանար, իր դիրքը կ'ամրանար գիւղին մէջ :

Աւաղ սակայն, կարճ տեւեց Արտաշէսի երջանկութեան ցերեկը, հազիւ իր գոյութիւնը զգալի դարձնող Գարուն մը, անկէ վերջ՝ տրտում ու թխպոտ Աշուն, անձրեւ ու փոթորիկ, ցեխ ու խայթող ցուրտ, ձմեռ, ողբերգութեան մը նախքանը՝ այս ամէնը, Շուշիկը 1914ին, առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին կը մեռնէր տղաբերքէ :

Ծանր էր ճակատագրին հարուածը, Արտաշէսը խռովեցաւ, լացաւ ու ողբաց, քննոտեցաւ Աստծու հետ, դժգոհեցաւ եւ բողոքեց, թէ՝ ինչո՞ւ այսքան խստօրէն պէտք էր պատժուէր, իր մեղքը ի՞նչ էր : Արտաշէս չկրցաւ դիմանալ այս հարուածին, որոշեց փախիլ տունէն ու այն բոլոր բաներէն, որոնք իրեն յիշեցնել կուտային իր Շուշիկը : Թաղումէն ութ օր վերջ, նամակ մը կը գրէր ու գիւղին միջոցով Ռէսին յանձնել ու կը հեռանար գիւղէն եւ Ալէքի տունէն, ահա այդ նամակը,

« Սիրելի հայր», Շուշիկը մեռաւ, պէտք է մեռնի նաեւ Արտաշէսը : Գիւղէն կը հեռանամ, որովհետեւ չեմ կրնար ապրիլ հոն՝ ուր թաղուած է Շուշիկս : Արեւս խաւարեցաւ : Մի հարցնէք թէ ո՞ւր կ'երթամ, ուր երթալս ես ալ չեմ գիտեր, մոռցէք զիս, կարծեցէք որ զիս չէք ճանչցած, մի մոռնաք Շուշիկս, երբեմն-երբեմն անոր գերեզմանին այցի գացէք, մոմ վառեցէք եւ խունկ ծխեցէք, երբ խօսիք անոր գերեզմանի հողին հետ՝ մի ըսէք թէ Արտաշէսը չկայ, որ չխռովէք անոր յաւիտենական հանգիստը » :

(Շար.) ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

րեց.— «Այլեւս իրաւունք չունինք խուսափելու որոշումներէ, ինչ որ ալ ըլլան։ Զպատասխանելը աւելի դէշ է քան ժխտական պատասխան մը տալը։ Այս խորհրդարանը իրաւունք չունի փոխելու մեր արտաքին քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւի յաջորդական քուէարկութիւններով։ Եթէ այլեւս մեծամասնութիւն չկայ այս քաղաքականութեան համար, պէտք է ժողովուրդին դիմէ նորէն»։

Բանաձեւին դէմ քուէարկեցին միայն երեք պատգամաւորներ։

Միացեալ բանակի ծրագրին հակառակ են համայնավարները, որոնց երեսփոխաններուն թիւը 15 առ հարիւր կը կազմէ Ազգ. ժողովին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՈՍ Ժ. ՊԱՊԻՆ սրբացման արարողութիւնը կատարուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Պապին աճիւնը հնադարեան վանք մը փոխադրուեցաւ, ուր կը սպասէին քառասուն կարդինալներ։ Մասնաւոր արարողութիւններ պիտի կատարուին երեք օր, Գշ.էն Եշ. եւ աճիւնը նորէն Ս. Պետրոսի մայր եկեղեցին պիտի փոխադրուի կիրակի օր։ Մէկ միլիոն հաւատացեալներ շարուած էին Թափորին ճամբուն վրայ։ Որոշեալ պահուն հազար աղաւնիներ թռցուցին Վատիկանէն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԻՃԱԿ յայտարարուեցաւ Փաքիստանի մէջ, իբրեւ հետեւանք արեւելեան շրջանին՝ Պէնկալի մէջ ծագած ըմբոստութեան մը։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ մը կատարուեցաւ Թունուզի վարչապետին դէմ։ Օգնական զօրք ղրկուած է Ֆրանսայէն, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար։ Սպաննողիր ստացած են կարգ մը երեւելիներ։

ԵՐԿՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ ԵԻՍ ամերիկեան իշխանութեանց մօտ ապաստանած են։ Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ երկուքն ալ շատ աւելի կարեւոր են քան նախորդները եւ կը գործէին իբրեւ գլխաւոր օղակները Եւրոպայի մէջ սարքուած լրտեսական ցանցին։ Անունները գաղտնի կը պահուին առ այժմ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ապահովութեան տեսչութիւնը ձերբակալեց եօթը համայնավար առաջնորդներ։ Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ 109ի կը հասնի 1948 Յուլիս 1էն ի վեր ձերբակալուած համայնավար առաջնորդներու եւ պաշտօնեաներու թիւը։ Եօթը նոր կալանաւորները ձերբակալուած են այն ամբաստանութեամբ թէ դաւեր կը սարքէին, բռնի տապալելու համար կառավարութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը, Ատնան Մենտերէս, կիրակի օր ճամբայ ելաւ դէպի Մ. Նահանգները։ Ճամբան Աթէնք հանդիպելով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Յունաստանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մնայուն անդամ ընդունուեցաւ Աշխատանքի միջազգային գրասենեակին, որ այս միջոցին ժողով կը գումարէ Ժընեւի մէջ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց զօրացնել սահմանապահ զօրքը, «իբրեւ զգուշական միջոց Իսրայէլի նախայարձակման դէմ»։

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ խորհուրդին անդրանիկ նախագահին՝ Պ. Ժան Մուլէնի յիշատակը տօնուեցաւ Շարթրի մէջ, հովանաւորութեամբ հանրապետութեան նախագահին։ Միեւնոյն ատեն ոգեկոչեցին տարեդարձը բանաստեղծ Շարլ Փեկիի, որ սպաննուած էր առաջին մեծ պատերազմին սկիզբը։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախագահը, մարեշալ Թիթօ, Աթէնք մեկնեցաւ կիրակի օր, արտաքին նախարարին հետ, Յունաստանի Թագաւորին հրաւէրով։ Պիտի քննեն Պալքանեան զինակցութեան խնդիրը։

ԳԱՀԻՐԷԻ անգլ. դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ անծանօթներ աւարի տալով հրկիզեցին անգլիական մթերանոց մը Փորթ Սայիտի մէջ։ Վնասը կը հաշուեն 400.000 եգիպտական ոսկի։

ԶԷԽ ՄԱՐԶԻԿԸ, Զաթոփեկ կիրակի օր շահեցաւ հինգ հազար մեթր վազքի մրցումը Քոլոմպի մարզարանին մէջ, 13 վայրկեան 57.2 երկվայրկեանէն, կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը, 13 վայրկեան 58.2 երկվայրկեան զոր շահած էր Շուէտացի մը, Կունտար Հակ, 1942ին։ Ֆրանսական կառավարութիւնը նախապէս մերժած էր վիզան, որովհետեւ չեխ մարզիկը աննպաստ բաներ գրած էր Ֆրանսայի դէմ, նախորդ այցելութեան առթիւ։ Վերջին պահուն արտօնեցին, գզջում յայտնած ըլլալով։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, 5 Յունիս, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, բարձր հովանաւորութեամբ նախկին նախարար եւ Սէն նահանգի երեսփոխան Ed. Depreuxի

Ներկայ կ'ըլլան Իսիի քաղաքապետ Leca et Mr. Seveste

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ։

Բացումը կը կատարուի Իսիի եւ Անիէռի երգչախումբերով։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Մուրատեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Դաշնակեան, Արմենուհի Քէլէշեան, Մ. Գարակէօզեան (երգ)։

Կ'արտասանեն Օր. Ալիս Քէյիշեան, Օր. Շահինեան, Օննիկ Քէլէշեան։ Հայկ. եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խաճնիկի Պուրնութեանի, կը պարէ Օր. Ռեժինա Օհաննէսեան (առաջին պարուհի Օփերա Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի Գարեգին (թառով), Բենօ (դափ)։

Նուագախումբ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 200 Ֆրանք։

Խօսնակ Անդրանիկ Խորէնեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13, Կիրակի

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ։

Այս կիրակի եւ երկուշաբթի, ողբացեալ հիմնադիրներէն ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յիշատակին։

Սիրով կը մասնակցին Փարիզի Հայ Մարզականը, Վալանսի Հայ Մարզականը եւ Վիէնի Մարզականը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին խումբը։

Օրուան յաղթականը կը ստանայ Գրիգոր Յակոբեան բաժակը։

Կիրակի գիշեր պարահանդէս Վիլէօրպանի Պոնթէու սրահին մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս։

Ֆութպոլի մրցումները տեղի կ'ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտին վրայ Տէսին։ Լիոնէն 16 թիւ օթօքարը առնել եւ իջնել վերջին կայարանը։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կ'իմանանք թէ ծանօթ Սիոնական Պ. Ժաք տը Գուրիէլ մօտ օրէն հրապարակ կը հանէ ֆրանսերէն հնագիտական հատոր մը «Իսթանպուլ, Իզմիր եւ անոնց հրաշալիքները» խորագրով։

Պ. Ժաք հեղինակն է նաեւ «Արեւելքի Հրեան», Սէֆարտի աշխարհը» եւ «Ֆրանքեւփալէստինեան» թերթերուն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբին բացառիկ համերգը մօտերս տեղի պիտի ունենայ Սալ Կավոյի մէջ՝ ճոխ եւ բոլորովին նոր յայտագրով։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Երուսաղէմի վանքին Մատենադարանը պէտք ունի «Յառաջ»ի հին եւ նոր շրջանի շատ մը թիւերու։ Անոնք որ տրամադրելի ունին, կրնան յայտնել խմբագրութեան, մանրամասնութիւններ տալով։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԷՆ ՀՐԱՅՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 ռիւ Տանթօն, մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէոն։

Կը նախագահէ հայրենակից ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ։ Կը խօսին հայրենակից Պ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ «Յառաջ»ի խմբագիր Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Կ'երգեն Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Աւետիս Քիւփէլեան։

Կ'արտասանեն Պ. Պ. Եղիա Սերոբեան եւ Զօհրապ Մուրատեան։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Թատերասրահին մէջ։

Երգ.— Օր. Շ. ՊԷՆՆԿԵԱՆ, Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ։

Հայկական եւ կովկասեան պար ՏԻԿԻՆ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, Օր. ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Արտասանութիւն.— Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ։

Նուագ (թառ) Գարեգին, հայկական երգապնակներ մէջ ընդ մէջ։

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան դրատունը։

ՓՐՕ. 64-90։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954 – 1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ.—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն ատեն, իբրեւ գիշերօթիկ, հսկողի պաշտօն պիտի կատարէ։

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւապէս տեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, դարձեալ գիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով։

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յունիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն է Ուազ։

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը։ Իջնել Փավիյյօն սու Պուա։

★

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպած է դաշտապարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի օրը, կէսօրէ վերջ, ժամը 14էն սկսեալ, հաստատութեան պարտէզին մէջ։

Տեղի պիտի ունենան մարզական խաղեր։ Պար՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՐԵԱՆի եւ իր խումբին։ Ապահովուած է պարադաշտ մը, եւ անձրեւի պարագային պարասրահ մը։ Հրապարակ հանած ենք վիճակախաղի տոմսեր որոնց խաղաքանչիւրը պարադաշտէն ներս իբրեւ մուտքի տոմս ալ պիտի ծառայէ։

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ պատուել այս դաշտապարահանդէսը, շփման մէջ մտնել մեր հաստատութեան հետ, եւ տեսնել թէ ինչ ջանքեր կը թափուին հայեցի դաստիարակութեան զարկ տալու համար

(ԿՆԻՔ)

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Պ. ՎԱԶՐԻԿ ՇՏԻԿԵԱՆ

30 Մայիս, 1954 Նշանուած Փարիզ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Վիքթորիա Յովհաննէսեանի բնակարանը։ Զեկուցում պատգ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին։ Ազգ. Տան մէջ։ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը դասախօսէ, նիւթ ունենալով՝ Արեւմըտահայ թատրոնի ծագումը եւ զարգացումը։ Դասախօսը պիտի արտասանէ Պետրոս Ադամեանի քերթուածներէն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Իր շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Քաւէ սըրճարանին վերնայարկը։ Նիւթն է «Սարդարապատի ճակատամարտէն մինչեւ Մայիս 28»։ Կը խօսին Պ. Ս. ՔՕԶԱՐԵԱՆ եւ ճակատամարտին մասնակցող անձեր։ Մուտքը ազատ է։

Այս տօնին օրը յարգելու համար յետաձգուած է տիկ. Պօղոսեանի դասախօսութեան շարունակութիւնը (մտքերու փոխանակութիւն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— «Հայաստանցի անկուսակցական մը» ջերմապէս շնորհաւորելով «Յառաջ»ի ուղղութիւնը եւ բովանդակութիւնը, հետեւեալ գումարները կը տրամադրէ.— 1000 ֆրանք Երուսաղէմի Հայոց վանքին աղքատներուն, 500 ֆր. Ֆ. Կ. Խաչին, 500 ֆր. Հայ մայրիկներուն (Հանգստեան տուն), 500 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 500 ֆրանք թերթին գրաշարներուն։ Համագումար 3000 ֆր.։ Շնորհակալութիւն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Աղքատախնամ – Որբախնամ Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Յ. Պասմաճեանէ 500 ֆրանք եւ Պ. Յակոբ Փափազեանէ հազար ֆր., ողբացեալ Տիկին Ճառճառեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, Գաղափարների աշխարհը։ Գրեց Գ. Գիւզալեան։ Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1954։ Գին (Ֆրանսա) 550 ֆրանք։ Հասցէ.

10, Rue Hussein Beyhoum
Beyrouth Liban

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Հատընտիր հատուածներ։ Գին մէկ տոլար։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ, ԾԻԱԾԱՆ, ՆՈՐ ՏԱՂԵՐ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ։ Գին 25 սէնթ։

ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ, Աւ. Իսահակեան։ Գին 35 սէնթ։

Վերջին երեք հատորները մաս կը կազմեն Պէյրութի ԷՏՎԱՆ տպարանի մատենաշարին, գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ գեղարուեստական կողքերով։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
RédactionetAdministration :32Rue de Trévise,Paris 9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ ★ MERCREDI 2 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7384 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2795

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ Ի ՇԱՀ ԹՈՒՐՔԻՆ

Ուրեմն, ռուսական զօրամասերը դէպի տուն կը չուէին զունդագունդ, պարպելով արեւմտեան Հայաստանը եւ թշնամին յառաջ կը խաղար, իր դիմացը գտնելով միայն սակաւաթիւ հայկական ուժեր։

Այդ ահագնադղորդ փլուզման առջեւ, ռուս զօրավար մը կ'ողբար Սեպուհի առջեւ, Բաբերդի մէջ (1917 *Դեկտեմբեր*).

— « Տուինք հարիւր հազարաւոր զոհեր, թշուառութեան մատնեցինք անհամար ընտանիքներ, այրիացուցինք մատաղատի հարսեր։ Ասոնց վրայ աւելցուցէք այս երկրի հայ ժողովրդին բնաջնջումը։ Եւ այս հսկայական զոհողութիւններէն վերջ, այսօր կը լքենք մեր յաղթանակի պտուղները եւ մեր տուները կը վերադառնանք ձեռնունայն։ Միլիոններ արժող մեր հարստութիւնը եւ այս նորաշէն ճանապարհները պիտի թողունք թշնամիին։ Ահա ասոնք են նոր վարդապետութեան մը պարգեւած *բարիքները*. (Յուշեր, Ա. հատոր, էջ 432 – 33)։

Այդ միջոցին, ի՞նչ կը բանէին Մոսկուայի կարմիր իշխանաւորները։

Կոչեր եւ «դեկրէտ»ներ կը թխէին, խորտակելով հայ ժողովուրդին պաշտպանութեան եւ ազատութեան հիմքերը։

«Ահաւասիկ առաջինը, ուղղուած «Ռուսիոյ եւ Արեւելքի բոլոր Իսլամներուն».

— « Մենք կը յայտարարենք որ Թուրքիոյ բաժանումի եւ անկէ Հայաստանը «խլելու» մասին եղած դաշինքը պատռուած եւ ոչնչացուած է»։

Թուականը՝ 1917 *Նոյեմբեր* 24։ *Ստորագրողները՝ Լենին, իբրեւ վարչապետ, եւ Ստալին՝ իբրեւ կոմիսար ազգային գործերու*։ (Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը, Վ. Ն.)։

Նորէն ցիրուցան եւ յուսահատ, հայ ժողովուրդը օրհասական պայքարի մը բռնուած էր Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Երեւանի դուռները։

Ի՞նչ կը բանէր, այդ միջոցին, յաղթական Սովետը, օգնելու համար հալածական ժողովուրդին։

Կը ստորագրէր Պրեստ – Լիթովսքի խայտառակ դաշինքը, փորելով հայկական դատին հիմքերը, ի շահ Թուրքիոյ (1918 *Մարտ* 3).

— « Ռուսիա պիտի ընէ իրմէ կախուած ամէն բան, ապահովելու համար թէ արագ պարպումը Անատոլուի արեւելեան շրջաններուն եւ թէ անոնց օրինական փոխանցումը Թուրքիոյ։ Արտահանի, Կարսի եւ Պաթումի շրջանները եւս արագօրէն պիտի պարպուին ռուսական զօրքերէ։ Ռուսիա պիտի չմիջամտէ այդ շրջաններու պետական եւ միջազգային – իրաւական յարաբերութեանց հարցերուն, թոյլ տալով որ այդ շրջաններու բնակչութիւնը նոր կարգ հաստատէ, համաձայնութեամբ հարեւան պետութեանց եւ յատկապէս Թուրքիոյ»։ (*Նոյն*)։

Քանի որ այս անպատիւ անձնատուութեան պիտի յանգէին, կատարեալ խեղկատակութիւն չէ՞ր 1917 *Դեկտ.* 31*ի հռչակաւոր «դեկրետ»ը՝ արեւմտեան Հայաստանի ինքնորոշման մասին, — քուրջի կտոր մը որուն վրայ տարին տասներկու ամիս ճառ կը խօսին բոլոր Արէլները, խաբելով եւ ծաղրելով, առանց թղթատելու գրքին միւս էջերը։*

Հապա միւս հայադաւ դաշինքնե՞րը, — 1921 *Մարտ* 16*ինը Մոսկուայի մէջ*, 1921 *Հոկտ.* 13*ինը՝* Կարսի մէջ։

Դեռ աւելի հրէշայինը.—

Երեսունհինգ տարի վերջ, երբ Խ. Միութիւնը իր ուժի եւ փառքի գագաթնակէտին վրայ կը գտնուի լուծի տակ պահելով միլիոնաւոր ժողովուրդներ, յանկարծ կը ստորագրէ այլապէսանպատիւ յայտարարութիւն մը, վերջնապէս Թուրքին յանձնելով Կարս–Արտահանը։ Միեւնոյն ատեն աւետելո՛վ, յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի, թէ որեւէ հողային պահանջ չունին Թուրքիայէն(1953 *Մայիս* 30)։ Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

●

ԱՆԳԱՐԱ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ Կ'ՈՐՈՃԱՅ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մենտերէս, Ուաշինկթըն մեկնեցաւ, ստուարաթիւ պատուիրակութեան մը հետ։ Պիտի մնայ մինչեւ Յունիս 5, խորհրդակցելու համար քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական խնդիրներու մասին։

Վերջին լուրերու համաձայն, երէկ առաջին տեսակցութիւնը պիտի ունենար Այզընհաուըրի տնտեսական խորհրդականին՝ Սթէսընի հետ։ Այսօր, չորեքշաբթի, պիտի տեսակցի Մ. Նահանգներու առեւտրական նախարարին, յետոյ արտաքին նախարարին՝ Պ. Տըլըսի հետ։ Հինգշաբթի ժամադրուած է ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հետ, իսկ ուրբաթ՝ ճաշի հրաւիրուած է նախագահին կողմէ, Սպիտակ Պալատին մէջ։ Շաբաթ Անգարա պիտի վերադառնայ օդանաւով, 24 ժամ Նիւ Եորք մնալէ ետք։

Ֆրանսական գործակալութեան Ուաշինկթընի թղթակիցը կը գրէ թէ երեք հիմնական խնդիրներ պիտի քննուին այս տեսակցութեանց ընթացքին. —

1. Միջին Արեւելեան դաշինքի մը ծրագիրը։ *Իրաքի կառավարութիւնը ցարդ պաշտօնապէս խնդրած չէ միանալ Թուրք-Եւփաքիստանեան դաշինքին, բայց Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ այդպիսի առաջարկ մը պիտի ըլլայ, Իրաքի երեսփ. ընտրութիւններէն ետք որոնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ յուլիսին։*

2. Հարաւային արեւելեան Ասիոյ դաշինք.— *Թուրքիան չահագրգռուած է այս հարցով, քանի որ սերտ կապեր ունի Փաքիստանի հետ։ Ամերիկայի վարիչները կ'ուզեն իմանալ Թուրքիոյ վարչապետին կարծիքը այս մասին։*

3. Պալքանեան դաշինք.— *Մ. Նահանգները, նկատի առնելով Իտալիոյ դիրքադարձութիւնը, կը նախընտրեն ձգձգողական քաղաքականութեան մը հետեւիլ այս մասին, այն վստահութեամբ թէ Անգարա եւ Աթէնք ձեւ մը պիտի գտնեն։*

Գալով ելմտական եւ տնտեսական խնդիրներուն, վերջերս գրոյց կը շրջէր թէ Մ. Նահանգները տրամադիր են մօտ 80 *միլիոն տոլարի վարկ մը յատկացնելու Թուրքիոյ, ինչպէս եւ երկու հարիւր միլիոն տոլարի ապրանք, յառաջիկայ* 12 *ամիսներու ընթացքին։ Խորհրդարանը քանի մը շաբաթէն պիտի քննէ արտասահմանի տրուելիք վարկերու խնդիրը,* 1954 – 55 *տարեշրջանին համար։ Ատնան Մենտերէս կ'ուզէ օր առաջ ստանալ այս վարկերը, որպէսզի Թուրքիան կարենայ ինքնապահ դառնալ չորս տարիէն։*

Այս առթիւ թերթերը կը յիշեցնեն հին գրոյց մը որուն համաձայն հինգ նաւային եւ 12 *օդանաւային խարիսխներ պիտի հաստատուէին Թուրքիոյ մէջ, ի սպաս Ատլանտեան կազմակերպութեան։*

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ներքին կացութիւնը աւելի ծանրացած է, համաձայն վերջին լուրերու։ Կ'ըսուի թէ 153 *երեւելիներ ձերբակալուած են արեւելեան Փաքիստանի մէջ եւ թէ նախարար մը, Ֆազլը Հուք, պիտի դատուի իբրեւ դաւաճան։ Արեւ. Փաքիստանի դահլիճը պաշտօնանկ եղած է եւ կուսակալ մը կը վարէ այդ երկրամասը, արտակարգ իրաւասութիւններով։*

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 147 *երիտասարդ համայնավարներ որոնք անդամ են արեւելեան շրջանի Երիտ. Միութեան եւ ցոյցեր կը կատարէին։ Ամբաստանեալներէն 55ը խանգարած էին մարզահանդէս մը, ուրիշ 92 հոգի, մանչ եւ աղջիկ, թափօր մը կազմած էին, մարտական երգերով։*

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

●

ՄԱՐԴ – ՄԱՐԴԱՍԱՆՔ ՉՈՒՆԷՐ...

Անցեալ շաբթու «Եւրոպացի»ն կը պատմէր թէ Պոսթընի մէջ մեռած է ծերուկ հայրենակից մը, կրօնական յարանուանութեան մը կտակելով իր ամբողջ հարստութիւնը, 72.000 տոլար։

Պատկառելի թիւ մը կը կազմեն այս կարգի երանելիները, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ։

Մեր բոլորտիքն ալ հետզհետէ կ'անի այս բոյսը։

Անհատներ, նոյն իսկ խումբեր կան, որոնք իբրեւ հայկական յատկանիշ պահած են միայն «եան»ը կամ «ով»ը։

Կտրուած՝ազգային կեանքէ, հայերէն երգէ, թերթէ եւ գիրքէ, անոնք ունեցած են միայն մէկ մտահոգութիւն, դրամ դիզել կարելի եղածին չափ շուտ եւ շատ։

Վաստակի աղբի՞ւր կը պակսի այս առատահոս երկրին մէջ։

Դիզել ու դիզե՛լ։ «Շալէ»ներ եւ «պիլտինկ»ներ շինել կամ գնել։ Մնացեալը — «ունայնութիւն ունայնութեանց»։

Կը կարծեն թէ թղթադրամի դէզերը եւ սեփական շէնքերու բարձրութիւնը դիտելով, իրենց կեանքի շրջանն ալ պիտի բարձրանայ։

Երբեմն կը բարեհաճին ազգային պարտականութիւն մըն ալ կատարել, տարին անգամ մը եկեղեցի հանդիպելով, խաչ հանելով կամ փշրանքներ նետելով, « ի նպաստ կարօտելոց »։

Բարեբախտաբար կրօնական յարանուանութիւններ, «Պորտ»եր եւ նման հաստատութիւններ չկան այս երկրին մէջ, որպէսզի մեռասաներորդ ժամուն անոնց կտակեն իրենց հարստութիւնը։

Շատերը ազգականներ եւ խնամիներ ունին։ Բայց կան ուրիշներ ալ որոնք մարդ – մարդասանք չունին։

Ամէնքն ալ այլասերածներ կամ ժլատներ չեն։

Բայց, ըլլալով *պեխապէր* ազգային տեսակէտով, առտու մը հովին կը յանձնեն իրենց գանձերը։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս դիզած էին։

Եթէ մեր Կ. խաչերը եւ տէրտէրները բան-գործ ընէին եւ պրպտումներ կատարէին, ի՜նչ գաղտնիքներ պիտի պարզուէին։

Այն ատեն կարելի էր դարձի բերել շատ մը մարդ – մարդասանք չունեցողներ կամ «*պեխապէր*»ներ։

Այն ատեն իրենց ժառանգորդը պիտի չըլլար երկրին պետական գանձը, փարթամ «Պորտ»ը կամ... շնիկ մը։ *ՎԱՀԷ*

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

★

ՆՈՐԷՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բչ. օր տեղի ունեցաւ Ժընեւի խորհրդաժողովին 9րդ գոնփակ նիստը, բանաձեւ մը գտնելու համար քաղաքական վիճարանութեանց օրակարգի մասին։ Նորէն եղրակացութեան մը չյանգեցան եւ նիստը յետաձգուեցաւ չորեքշաբթի օրուան (այսօր)։ Վիճաբանութիւնը տեւեց չորս ժամ եւ որոշուեցաւ սպասել Պ. Մոլոթովի վերադարձին։

Համաձայնութիւն գոյացաւ որ Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի զինուորական ներկայացուցիչները ժողով գումարեն, ճշդելու համար զինադադարի բանակցութեանց թուականը։ Երէկ առաջին հանդիպումը պիտի ունենային մէկ Ֆրանսացի եւ մէկ հակառակորդ մասնագէտ։ Վիէթմին միշտ պայման կը դնէ որ կրակը դադրեցնելէ առաջ համաձայնութիւն գոյանայ քաղաքական խնդիրներու մասին։

Ինչպէս դիտել կու տայ տեղական թերթի մը թղթակիցը, խորհրդաժողովին մթնոլորտը կը համապատասխանէ օրուան օդին, — Անձրեւ եւ արեւ։ Փոխն ի փոխ լաւատեսութիւն եւ վերապահում։ Բչ. օրուան գոնփակ նիստէն ետք, Վիէթմինի բանբերը լրագրական ասուլիս մը սարքեց աննամերէն լեզուով որ Ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ։ Այս առթիւ ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը յարգած է իր յանձնառութիւնները, վիրաւորներու այլուր փոխադրութեան մասին։ Յետոյ պարզեց իր տեսակէտները զինադադարի մասին։ Եւ հաստատեց թէ իրենք պատրաստ են զինադադար կնքելու եւ տեւական խաղաղութիւն հաստատելու, ապահովելով Հնդկաչինի ժողովուրդներուն իրաւունքները։

× Ռուսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Պ. Մոլոթովի Մոսկուա վերադարձը որեւէ քաղաքական իմաստ չունի։ Նախարարը Ժընեւ կը գտնուի հինգ շաբաթէ ի վեր եւ անհրաժեշտ համարած էր անգամ մը Մոսկուա հանդիպիլ։ Իր փոխանորդը, Պ. Կրոմիքօ, կը հետեւի վիճաբանութեանց, առանց որոշ յանձնառութիւններ ստանձնելու։

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հանոյէն կը հեռագրեն թէ չորս ըմբոստ զօրաբաժիններ դէպի Կարմիր Գետ կը յառաջանան Տիէն Պիէնէն։ Ծանր թընդանօթներ եւ պաշարաբարձ կառաւաններ հասած են նշանակուած վայրը։ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը կարծէ թէ զօր. Նաւ մեծ յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկէ Թոնքինի տելթային դէմ, յունիս 15ին։ Կը հետեւի թէ ըմբոստ հրամանատարը յաջողած է համախմբել իր բանակը, Տիէն Պիէնի յաղթանակէն երեք շաբաթ վերջը, վճռական գործողութեան մը ձեռնարկելու համար Ֆրանսայի գլխաւոր խարիսխին դէմ, հիւսիսային Հնդկաչինի մէջ։ Կարգ մը ռազմագէտներ կը կարծեն թէ զօր. Նաւ նոր յարձակողական մը պիտի չփորձէ աշունէն առաջ, երբ չորցած կ'ըլլան բրինձի դաշտերը եւ գետինը աւելի յարմարութիւններ կ'ընծայէ զինուորական շարժումներու համար։ Բրինձի դաշտերը այժմ ծածկուած են ջուրով, ինչ որ կը դժուա—

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԷՈՐԳ Զ.Ի ԹԱՂՈՒՄԸ

Էջմիածնէն ուղղակի լուր չկայ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի թաղման մասին, որ վերջին պահուն յետաձգուած էր եւ տեղի պիտի ունենար Համբարձման Հինգշաբթի օրը։

Կողմնակի աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ յուղարկաւորութիւնը եւ օծումը տեղի ունեցած են ըստ աւանդութեան, մասնակցութեամբ արտասահմանէն գացած եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու։

Լուրեր կը պակսին, նաեւ, եկեղեցական ժողովի գումարման եւ կաթող. տեղապահի ընտրութեան մասին։

Կղերականներէ զատ, խումբ մը հատընտիր աշխարհականներ ալ հրաւիրուած են Էջմիածին։

ՏԽՐՈՒՆԻ— ԲԺ. ՀՐԱՆՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Մայիս 23ին մեռած է ատամնաբոյժ Հրանտ Հայրապետեան, անդամ Պատրիարքարանի նախորդ կեդր. վարչութեան։ Հանգուցեալը բնիկ Պարտիզակցի էր, ծնած՝ 1899ին, շրջանաւարտ՝ գիւղին Ներսէս – Շուշանեան վարժարանէն։ Խմորատիպ թերթ մը կը հրատարակէր այդ կրթարանին մէջ, կազմակերպիչն էր հանդէսներու եւ միշտ կը հետաքրքրուէր հանրային գործունէութեամբ։ Իր հօրեղբօր՝ Բժ. Խօսրովի (Քորֆու) թելադրութեամբ կը հետեւի ատամնաբուժութեան եւ յաջողութեամբ աւարտելով մեծ համբաւ կը շահի։ Գործօն դեր կատարած է Պատրիարքարանի վերակազմութեան եւ բարեկարգութեան մէջ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

ԳՐԱԲԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Երջանկայիշատակ Խորէն Ա. Մուրատբէգեան, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, 1934ին մասնաւոր կոնդակով մը հրաւիրած էր բովանդակ հայութիւնը՝ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնելու Աստուածաշունչի հայերէն (գրաբար) թարգմանութեան 1500 ամեակը:

Ենթադրելով որ Ս. Սահակ, Ս. Մեսրոպ եւ Ե. դարու մեր անմահ թարգմանիչները Ս. Գրոց թարգմանութեան ձեռնարկած էին Եփեսոսի Տիեզերական ժողովէն (432) վերջ, պատմականօրէն 434ը կը կարծուէր ըլլալ թարգմանութեան աւարտման թուականը:

Ըստ Պրոֆ. Ն. Ադոնցի, Ս. Մեսրոպի պրպտումները հայերէն գիրերու գիւտին համար, սկսած 392ին՝ աւարտեցան 405ին, այս թուականին ո՛չ միայն գիրերը պատրաստ էին, այլ Ս. Գիրքը, որ գոնէ մասամբ թարգմանուած էր:

Իսկ Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեան կը կարծէ թէ Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը սկսաւ 408ին եւ լրացաւ 414ին, յետոյ 436 – 438 սրբագրութեան ենթարկուեցաւ:

Հայութիւնը 1934 – 1936 Սփիւռքի ամէն կողմը, առանց յարանուանական խտրութեան, հանդիսաւորապէս տօնեց 1500ամեակը այդ մեծ դէպքին, որ սկզբնաւորութիւնն եղաւ մեր Ոսկեդարին եւ ճակատագրական դեր խաղաց հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

Փարիզի հայութիւնը երկու մեծ հանդէսներով պանծացուց 15րդ տարեդարձը, 1935 Մարտ 10ին Մութիւալիթէի մեծ սրահին եւ 1936 Մարտ 29ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ: Առաջինին կը նախագահէր Գարեգին արք. Յովսէփեան, վերջինին՝ բողոքական քարոզիչ Էտուար Սուլիէ, որ փոխ – նախագահն էր Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովին:

Ամէն կողմ տօնակատարութիւնները ստացան համազգային հանգամանք:

Անցեալ տարի լրացաւ Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան հարիւրամեակը:

Այս պատմական դարադարձի տօնակատարութիւնը նոյն համազգային հանգամանքը չունեցաւ: Միայն մեր հայ աւետարանական եղբայրներն են որ տօնեցին զայն:

Պատճառն այն է անշուշտ, որ բողոքականութեան Հայոց մէջ մուտքէն վերջ անհրաժեշտ համարուած ըլլալով Սուրբ Գիրքը ժողովուրդին հասկնալի եւ մատչելի դարձնել, ամերիկացի միսիոնարներու առաջին գործն էր եղած աշխատիլ այդ ուղղութեամբ եւ ի վերջոյ գլուխ հանել տպագրութիւնը աշխարհաբար Աստուածաշունչին, մատչելի գնով մը տրամադրել զայն հայութեան:

Ուրեմն սերտ կապ կայ բողոքականութեան Հայոց մէջ տարածման եւ Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան եւ տպագրութեան միջեւ:

Հակառակ այն իրողութեան, որ հայերէն առաջին գիրքը տպագրուած էր 1512ին, անկէ մէկուկէս դար վերջ տակաւին Աստուածաշունչը կը մնար ձեռագիր վիճակի մէջ, անմատչելի՝ հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին:

Առաջին անգամ Երեւանցի Ոսկան վարդապետն էր, որ ամբողջական Աստուածաշունչը, զարդարուած ընտիր պատկերներով, տպագրեց 1666ին Ամսթէրտամի «Սրբոյն Էջմիածնի եւ Սրբոյն Սարգսի զօրավարի» տպարանին մէջ: Այս հրատարակութիւնը մատչելի չէր ժողովուրդին: Արդէն մեծ քանակութեամբ չէր տպուած, ու կ'ըսուի թէ դէպի արեւելք ղրկուած հատորները փոխադրող նաւն ալ ճամբան ընկղմած էր:

Երկրորդ տպագրութիւնը լոյս տեսաւ 1705ին, յարեւմամն առաջինին, սակայն մանր գիրերով, Ոսկան վարդապետի ազգական՝ Պետրոս Լատինացւոյ տպարանին մէջ «ի Թագաւորանիստ մայրաքաղաքն Ստամպօլ, ի Թաղն Պէկօղլի կոչեցեալ»:

Երրորդը տպուեցաւ 1733ին Մխիթար աբբահօր կողմէ, Վենետիկ՝ Անտոն Պոռթոլի տպարանին մէջ, «լաւագոյն թըղթով, ազնուագոյն սրբագրութեամբ եւ բազում ծախիւք»:

Չորրորդը նոյնպէս տպուեցաւ Վենետիկ 1805ին, այս անգամ Ս. Ղազարի տպարանին մէջ, Մխիթարեան միաբան, բազմահմուտ բանասէր Հ. Յովհ. վրդ. Զօհրապեանի կողմէ, երկու մեծութեամբ, քառածալ մէկ հատորով եւ ութածալ չորս հատորով, «հմուտ եւ ընդարձակ Նախաբանութեամբ առ վերծանողս» եւ էջերու տակ անհամար բաղդատական ծանօթութիւններով: Այս տպագրութիւնը մինչեւ այսօր ալ օտար բանասէրներու կողմէ կը նկատուի Աստուածաշունչի լաւագոյն հրատարակութիւնը եւ կը փնտռուի միշտ:

Հինգերորդը լոյս տեսաւ 1817ին Ռուսիոյ մայրաքաղաքին՝ «Սանկտ Պետերբուրգի» մէջ, «չարակարգութեամբ նախնեացն մերոց եւ ճշմարտասիրաց թարգմանչաց, ջանիւք եւ արդեամբք Ռուսաց Բիբլիական ժողովոյն, վերահասութեամբ Յովհաննէս Արհի Եպիսկոպոսի»:

Վեցերորդը՝ նոյնպէս 1817ին, «ջանիւք եւ արդեամբ ժողովոյն Աստուածաշնչի որ ի Կալկաթա – Սիրամփուր»: Բրիտանական ընկերութիւնն է այս, որ 1813էն ի վեր գործօն դեր կը կատարէր Հայոց մէջ եւ որ Կալկաթայի մէջ 2000 օրինակ տպագրել տուաւ Աստուածաշունչի գրաբար բնագրէն: (Նոյն ընկերութիւնը 1818ին Վենետիկի վանքէն գնեց 1500 օրինակ Նոր Կտակարան, 1789ին հրատարակուած Հ. Յ. Զօհրապեանի կողմէ):

Ոսկան վարդապետի Աստուածաշունչը իբրեւ թէ երկրորդ տպագրութիւն մը ունեցած է Ֆրանսայի Ամիէն քաղաքին մէջ 1670ին, աշխատասիրութեամբ «Պետրոսեան Թէոտորոսի», որուն յիշատակութիւնը ըրած են Ռիշար եւ Ժիրօ հեղինակները՝ իրենց Պիպլիօթէք Սաքրէին մէջ: Յայտնի հայագէտ գերմանացի Եոհաննէս Եոաքիմ Շրէօտէր, որ 1711ին Ամսթէրտամի մէջ հրատարակեց «Գանձ Արամեան լեզուի, հայերէն եւ լատիներէն» գիրքը, Յառաջաբանին մէջ կը հաստատէ թէ Պետրոսեան Թէոտորոս Գիմբրացի (կամ Սիմբրի) վերհրատարակած է Ոսկան վարդապետի Աստուածաշունչը:

Հ. Գարեգին վրդ. Զարբհանէլեան իր «Հայկական Մատենագիտութեան» մէջ (էջ 59) կ'ըսէ թէ իրեն անծանօթ է այս հրատարակութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ «ի Նոր Ջուղա եղած տպագրութիւնն, որ տեղ տեղ կը յիշատակուի»: Հմուտ Մխիթարեանը կ'աւելցնէ թէ չէ տեսած նաեւ «Թուրչունճու»ի կողմէ տպուած Աստուածաշունչը, որուն մասին յիշատակութիւն մը կայ 1828ին Կալկաթա տպուած գրքի մը մէջ,— «Պտղալից յօրդորակ յընթեռնուլ եւ ի գիտել զԱստուածաշունչ գիրս»:

Անցողակի յիշենք նաեւ 1817էն վերջ հրատարակուած գրաբար Աստուածաշունչերը.— 1860ին Վենետիկ — Ս. Ղազար՝ Հ. Արսէն Բագրատունիի կողմէ, պատկերազարդ. 1892ին՝ Պոլիս, Գ. Պաղտատլեան տպարանը (կիսատ․․․), 1895ին նոյն տպարանը (ամբողջական), Ամերիկեան Ս. Գրոց ընկ.եան կողմէ, աշխատակցութեամբ գրաբարագէտ Հ. Մատթիա Գարագաշեանի: Անկէ վերջ Պոլսոյ Ա. Յակոբ Պօյաճեան տպարանին եւ Վիէննայի մէջ տպուեցան գրաբար Աստուածաշունչներ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

●

ՊԷՅՐՈՒԹ,— Մայիս 10ին Սէնաքլ Լիպանէի (Վերնատուն) մէջ տեղի ունեցաւ տաղանդաւոր ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի ֆրանսերէն դասախօսութիւնը ծաղրանկարի եւ ընկերային կեանքի մէջ անոր վերապահուած դերի մասին:

Հայ եւ օտար ստուար բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը՝ ունկնդրելու համար իր տեսակին մէջ աննախընթաց այս դասախօսութիւնը, որ տեղի կ'ունենար ակումբին վարչութեան հրաւէրով:

Հաւաքոյթը բացուեցաւ նախագահ Պ. Միշէլ Ասմարի կողմէ, որ ներկայացնելէ ետք Պ. Աճէմեանը, թուեց այն թերթերը, որոնց էջերը զարդարուած են Տիրանի ծաղրանկարներով եւ շեշտեց թէ ծաղրանկարը փոքր արուեստ մը չէ, այլ մեծ արուեստ մը, փաստ այն իրողութիւնը որ Կրթական եւ Գեղարուեստի նախարարութիւնը որոշած է Իւնէսքօյի պալատին մէջ յատուկ ցուցահանդէս մը կազմակերպել ծաղրանկարչութեան մասին:

Պ. Աճէմեան բուն նիւթին անցնելէ առաջ, տուաւ ուրուագիծը իր դասախօսութեան, շեշտելով թէ պիտի անդրադառնայ ծաղրանկարի ծագման, ծիծաղի հոգե – ֆիզիքական բնոյթին, ծաղրանկարի զանազան սեռերուն, մեծ ծաղրանկարիչներու գործերուն եւ ծաղրանկարի դերին՝ ընկերային կեանքի մէջ:

Տալէ ետք ստուգաբանութիւնը ծաղրանկար՝ Քարիքաթիւր բառին, որ իտալական ծագում ունի եւ կը նշանակէ չափազանցութիւն, սահմանեց ծաղրանկարի ծագման շրջանը, որ կը զուգադիպի 19րդ դարու առաջին կիսուն: Առաջին ծաղրանկարի հանդէսը լոյս տեսած է Ֆրանսայի մէջ Քարիքաթիւր անունով: Այնուհետեւ ծաղրանկարը շատ զարգացած է Ֆրանսայի մէջ, ուր ի յայտ եկած է հանճարեղ ծաղրանկարիչ մը Տոմիէ: Այնուհետեւ սկսած են լոյս տեսնել ծաղրանկարի բազմաթիւ թերթեր, ինչպէս «Լը Քանար Անշէնէ», եւն.:

Ծիծաղը, ըսաւ Պ. Աճէմեան, ըստ Պերկսոնի եւ այլ հոգեբաններու, առաջ կուգայ բնականի սահմաններէն դուրս եկող երեւոյթի մը առջեւ: Այնուհետեւ դասախօսը ծանրացաւ ծաղրանկարչութեան զանազան սեռերուն վրայ եւ գրատախտակի վրայ իր մտքերը բացատրելով զանազան ծաղրանկարներ գծեց:

Ծաղրանկարը, ըսաւ, ոչ միայն կը միտի ծիծաղ պատճառել, այլ մանաւանդ մտածել տալ: Անոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի ամէն օր: Աշխարհի բոլոր թերթերը, քաղաքական, հանրային եւ տնտեսական այլազան հրատարակութիւններ միշտ կարեւոր տեղ մը կը յատկացնեն ծաղրանկարին, որ հետզհետէ կը ձգտի պարզութեան եւ քանի մը գիծերու մէջ նկարագիրներ տալու համար երեւոյթները բացատրելու նպատակին:

Ծաղրանկարիչը գերազանցօրէն ազատ է իր ասպարէզին մէջ, թէեւ պէտք է զգոյշ ըլլայ իր ահաւոր զէնքի գործածութեան մէջ: Ծաղրանկարը երբեք նպատակ պէտք չէ ունենայ անձնական հաշիւներու գոհացումը: Ծաղրանկարի ենթակայ անձին ֆիզիքական տկարութիւնը պէտք չէ ծաղրանքի առարկայ դառնայ:

Ծաղրանկարը մանաւանդ զօրաւոր զէնք մըն է պատերազմի պարագային եւ կրնայ մեծապէս նպաստել զանգուածներու հոգեբանական պատրաստութեան:

Պ. Աճէմեան իր շահեկան դասախօսութիւնը համեմեց զանազան ծաղրանկարներ գծելով: Բացատրեց թէ ծաղրանկարը դէմք մը պատկերացնելու համար կը գո –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ղարաբաղի Հայր. Միութիւնը Թիֆլիսում Տ. Բէկզադեանի միջոցով դիմում կատարեց պատուիրակութեանս եւ խնդրեց, որ իր երկու ներկայացուցիչները՝ Արամայիս Երզնկեանը եւ Սիմոնիկ Փիրումեանը եւս մեզ ընկերանան՝ Ղարաբաղը Հայաստանին միացնելու խնդրում պատուիրակութեանս օժանդակելու համար:

Տուինք մեր համաձայնութիւնը՝ մտածելով, որ կարող ենք օգտուել Մոսկուայում նրանց ունեցած ծանօթութիւններից եւ կուսակցական կապերից: Ա. Երզնկեանը եւ Ս. Փիրումեանը յայտնի մենշեւիկներ էին, որոնք բոլշեւիկներին հաճելի լինելու համար սկսել էին «ձախանալ» ու կարմրիլ, այդ օրերին արդէն իրենց համարում էին «միջազգային սոցիալիստներ» (սոցիալիստ ինտերնացիոնալիստ):

Զարմանալին այն էր, որ այդ օրերում Հայաստանում կատարուել էին խոշոր դէպքեր՝ հայ բոլշեւիկների կողմից Մայիս մէկին կազմակերպուած ըմբոստութիւնների հետեւանքով, մինչդեռ մենք Թիֆլիսում բնաւ տեղեկութիւն չունէինք այդ մասին: Միայն հետագային, Մոսկուայում, Չիչերինից տեղեկացանք բոլշեւիկների կազմակերպած մայիսեան արկածախնդրութեան մասին:

Մէկ թէ երկու օր Թիֆլիս մնալուց յետոյ, Ռազմա – վիրական ճանապարհով (Կովկասեան լեռնաշղթան հարաւից հիւսիս կտրող) ինքնաշարժով ուղեւորուեցինք դէպի Վլադիկաւկազ:

Վրաստանի սահմանի վերջին կայարան Կազբէկում պետական վրացի պաշտօնեան մեքենավարին խրատունք տուեց որ շարունակենք մեր ճանապարհը, եւ այդ արեց անտեղի պատճառաբանութեամբ, թէ բոլշեւիկները կարող են բռնագրաւել ինքնաշարժը: Ստիպուած եղանք գիշերել Կազբէկում:

Այդ իրիկուն մեզ միացան նաեւ Ա. Երզնկեանը եւ Ս. Փիրումեանը, որոնք յետ էին մնացել:

Հետեւեալ օրը երկու կառք վարձեցինք եւ մեծ դժուարութեամբ հասանք Վլադիկաւկազ, որտեղ ստացել էի միջնակարգ կրթութիւնս պետական Գիմնազիոնում եւ ապրել մօտ երեք տարի:

Մենք մեծ յոյս ունէինք, որ Վլադիկաւկազում պիտի հանդիպէինք Օրժոնիկիձէին եւ նրանից պիտի կարողանայինք ստանալ Մոսկուայի իր ընկերների հասցէին որոշ յանձնարարականներ: Սակայն, դժբախտաբար, այդ օրերին նա գտնւում էր Բաքւում:

Յաջորդ առաւօտեան մեր պատուիրակութեան կողմից ներկայացայ Շրջանային Գործադիր Կոմիտէի նախագահ՝ Կվերկվելիային (վրացի) եւ նրա միջոցաւ կապուեցի Բաքու՝ Օրժոնիկիձէի հետ: Վերջինս անչափ ուրախացաւ մեր մեկնումի առթիւ, յաջողութիւն մաղթեց մեզ եւ ազնիւ խօսք տուեց մինչ մեր բանակցութիւնների վերջանալը Խորհրդային Ազերբէջանի կողմից որեւէ թշնամական ելոյթ չունենալ Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ:

Այստեղ անհրաժեշտ եմ գտնում յիշատակելու, որ Օրժոնիկիձէի հետ մօտիկութիւն ունէի Ռոստովից, երբ նա հարաւային Ռուսաստանի արտակարգ լիազօր էր, եւ վայելում էի նրա կատարեալ վստահութիւնը, եթէ չասեմ աւելին:

1918 թ. գարնան, երբ բոլշեւիկները գրաւեցին Ռոստովը, Օրժոնիկիձէն նշանակուեց հարաւային Ռուսաստանի արտակարգ լիազօր: Այդ ժամանակ ես ապրում էի Ռոստովում եւ, որպէս Հայկական Յեղափոխական Կոմիտէի նախագահ՝ գործակցում եւ օժանդակում էի նրան:

Նոյն տարուայ Ապրիլի վերջերին, երբ Դոնի կոզակները, միանալով գերմանական զօրքերին, շրջապատեցին Ռոստովը, եւ բոլշեւիկները ստիպուած եղան նրանց դէմ մղել մահու եւ կենաց կռիւ, ես մինչեւ վերջին րոպէն գտնւում էի Օրժոնիկիձէի կողքին, երբ իր հրեայ եւ ռուս կուսակցական ընկերները լքել էին նրան եւ փախուստի դիմել:

Շնորհիւ այդ գործակցութեան, Հայկական Յեղափոխական Կոմիտէին յաջողուել էր 7 վագոն ռազմամթերք ստանալ Բաքւում թաճիկների դէմ հերոսական պայքար մղող հայ զօրամասերի համար եւ այլ տեսակի բազմաթիւ օժանդակութիւններ:

Կվերկվելիան մեր պատուիրակութեան ժամանումի մասին Ռոստովի միջոցով անմիջապէս յա[illegible]նել էր Մոսկուա, որտեղից հրահ[illegible]էր ստացել շտապ կերպով ճանապար[illegible] մեզ Մոսկուա:

Մի երկու օրից մեզ յաջողուեց յատուկ գնացքով ուղեւորուել դէպի Ռոստով, որ իմ ծննդավայրն էր:

Գնացք չլինելու պատճառով Ռոստովում մնացինք մօտ մի շաբաթ: Վերջապէս, ունեցածս կապերի շնորհիւ, մեզ տրամադրեցին առանձին շոգեշարժ երկրորդ կարգի մի վագոն:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(4) (Շար.)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԸ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Է

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տիկիններ, դպրոցական նոր շրջանի մը մօտալուտ օրերուն՝ որոմ կը ցանէք նորէն: Կողմնակցական ոգիով կը վարկաբեկէք մեզ, գովասանքով կը պանծացնէք ձեր թեկնածուն: Ուրեմն առանց ձեր թեկնածուին չի՞ք փրկուիր:

Պ. Թ. Պօյաճեան եւ Տիկ. Ի. Գարմէն թէեւ ժան Ժաք Ռուսոյի երկամեայ դասընթացքէն վկայուած չեն (22 տարի Չըլիցերիա ապրելով՝ երկրին կրթ. հաստատութիւններէն շատերը՝ շատ մօտէնկը ճանչնամ) ,բայց, աւելի բարձր վկայական եւ երկար տարիներու կրթական անբասիր գործունէութիւն մը ունին: Մէկէ աւելի ազգ. բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, իբրեւ դաստիարակ ուսուցիչ եւ իբրեւ տնօրէն: Մեր համեստութիւնը վիրաւորող այս բացատրութիւնը՝ պատասխանն է ձեր վերագրումներուն:

Զգուելով, դուրսէն եւ ներսէն եղած սադրանքներէն, Պ. Թ. Պօյաճեան եւ Տիկին Ի. Գարմէն Դպրոցասէրէն հրաժարած են, անցած տարուընէ ի վեր: Հաստատութիւնը եւ աշակերտութիւնը կը սիրենք սակայն: Անշահախնդիր սիրով:

Դպրոցասէրը ոչ միայն պէտք է ապրի, այլեւ պէտք է բարգաւաճի բարոյապէս եւ նիւթապէս: Արտասահմանի մեր ցիրուցան բազմութիւնները պէտք ունին մէկէ աւելի ազգ. բարձրագոյն վարժարաններու, աղջկանց թէ մանչերու:

Մեր հրաշալի լեզուն, մեր ազգային աւանդութիւնները վառ պահող ջահերն են անոնք: Հիւրընկալ Ֆրանսայի արդիական բոլոր լոյսերէն օգտուելու անհամար առաւելութիւններ ունինք: Շատցնենք մեր բարձրագոյն վարժարաններու թիւը:

Դպրոցասէրի շէնքը, օդը, սնունդը, թարմ, առատ, հիւթեղ եւ մաքուր: Առողջապահական խնամքներ: Տաք ու պաղ ջուրի առատութիւն մաքրութեան տեսակէտով: Ներքին հայ պաշտօնէութեան դուրգուրանքն ու անձնուիրութիւնը աշակերտութեան հանդէպ անգնահատելի բարիքներ՝ հոն ուսանող եւ պատսպարուող աղջիկներուն համար:

1952 – 1953 տարեշրջանի Դպրոցասէրի վիճակն է տուածս: Նոյն ձեւով ալ կը շարունակուի:

Պէտք է վերջ տալ կողմնակցական անպատուաբեր եւ վնասակար բռի – բսաւներուն, բաւական է: Տիկ. Մուրա՞տը: Միշտ պատնէշին վրայ: Հակառակ իր տարիքին: Դպրոցասէրը կանգուն է իր ջանքերովը: Դուռնէ դուռ կը դիմէ, կը խնդրէ, կ'աղաչէ, կուլայ, կը մուրայ նոյնիսկ եւ վարժարանը կանգուն կը պահէ: Գնահատե՞լ: Պարսաւե՞լ:

Ջեմ պաշտպաներ Տիկին Մուրատի յամառութիւնները, անհասկացողութիւնները: Զանազան խնդիրներու մէջ իր մեծ սխալները (իր շուրջի մէկ – երկու չար ոգիներէն մղուած): Կրթական հարցերու մէջ իր անտեղի միջամտութիւնները: Մանաւանդ իր աններելի թոյլտուութիւնը՝ հաստատութեան մէջ՝ մնայուն խնամակալուհիի մը ներկայութեան, վճարուած պաշտօնեայի հանգամանքով: Համարառու եւ համարատու միանգամայն: Ինչ որ ապօրինութիւն է եւ կը վարկաբեկէ հաստատութիւնը: Վերջ տալ այս դեղծումին եւ շուտով:

Տիկին Մուրատին գործակից ներկայ խնամակալուհիները, որոնց մէջ գիտակից եւ պատրաստուած մէկ երկու Տիկիններ կան, 1952–1953ի տարեշրջանին, երբեք վճռական չեղան, կարել նետելու համար չարիքին արմատները:

Սանձարձակ վերագրումներուն վերջ տալու համար խղճի լռութիւնը, ոսկի լռութիւնը: Հակառակ իմ անսահման վիշտիս: Անզուգական լոյս – զաւկիս տարաբախտ մահէն ետք՝ Դպրոցասէրի հրաւէրը ընդունեցի: Նորահաս մանուկներու բուրաստանի մը մէջ, անոնց համար եւ անոնց հետ աշխատիլս, միակ սփոփանքս ու մխիթարութիւնս էր:

Ինչ զառնութիւններ ապրեցայ, սակայն: Սադրանքներու անվերջ ցանց մը ստեղծուած էր դուրսէն եւ ներսէն հաստատութեան եւ ուսուցչութեան շուրջը, արդիւնք՝ տգեղ եւ այպանելի քինախնդրութիւններու: Տիկիններ, ինչպէս վերը ըսի, կը դատապարտեմ ձեր «ինչո՞ւ հրաժարեցանք»ը: Անով կը վարկաբեկէք մեր անխոնջ աշխատանքը, մեր անսահման նուիրումը աշակերտութեան: Կը շարունակէք կողմնակցութեան պայքարը, որ այնքան վնասեց վարժարանին եւ որմէ դժբախտաբար տուժեցին «պրէվէ»ի քննութիւններու ներկայացող աղջիկները:

Դպրոցասէրի վերիվայրումներուն մէջ, ձեր «Ինչո՞ւ հրաժարեցանք»ով կը հաստատէք ձեր մեղսակցութիւնը, եւ հրապարակով: Այսուհետեւ ինչ որ ալ գրէք, գրել տաք եւ կամ գրել տրուի, ոչ մէկ արժէք ունի:

Ըսի ըսածներով զբաղելու ոչ ժամանակ, ոչ ալ տրամադրութիւն ունիմ:

ԻՍԿՈՒՀԻ ԳԱՐՄԷՆ

Յ. Գ.— Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել: ՆՈՅՆ

հանդէս չնչտելով այդ դէմքին յատկանշական գիծերը, եւ իբրեւ օրինակ տուաւ Չըրչիլը, զայն ներկայացնելով իր յատկանշական «սիկառ»ով եւ յաղթանակի V գիրը ներկայացնող ձեռքով:

Ծաղրանկարը հետզհետէ թօթափելու վրայ է երկարապատում բացատրութիւնները: Ծաղրանկարին տակ քանի մը բառ կը բաւէ ցայտուն դարձնելու համար անոր իմաստը:

Անդրադառնալէ ետք զանազան երկիրներու մէջ ծաղրանկարին տրուած մեծ արժէքին եւ թուելէ ետք աշխարհահռչակ մեծ ծաղրանկարիչներու անունները, որոնց կարգին Պ. Աճէմեան արժանի տեղ մը տուաւ Ա. Սարուխանին, դասախօսը ցաւով ընդգծեց որ լիբանանեան թերթերը մեծ կարեւորութիւն չեն տար ծաղրանկարին, յարգանքով խօսելով հանդերձ «Տապպուր»ի եւ «Սայատ»ի մասին, որոնք տարիներէ ի վեր կը հրատարակուին իբրեւ երգիծաթերթ:

Վերջացնելու համար, Պ. Աճէմեան ցուցադրեց հանգուցեալ Ռիատ Սոլհի, էմիր Մէճիտ Արսլանի, Պ. Կապրիէլ Մուրի, ինչպէս նաեւ երեք ներկաներու ծաղրանկարները:

Հասարակութիւնը շատ գոհ մնաց այս հետաքրքրական դասախօսութենէն:

Տ.

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՀԱՅՈՒՀԻՆ ՀԵԼԵՆԱ ԱՒՆԱ

Հէլէն Նախաշ Յովնաթան Աւնաթամովի պարախումբը մասնակցած է «Անֆան տը Փառի»ի հանդէսին, ի նպաստ Աբբայ Փիէռի «Անհրաժեշտ Ոստաններու» շինութեան, Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մէջ, Մայիս վեցին:

Ինչպէս գրած ենք ուրիշ առթիւ ալ, Հէլէն Նախաշ Յովնաթան Աւնաթամով որ տարիներէ ի վեր կը վարէ իր փոքրերու պարախումբը, շատոնց կարեւոր տեղ մը գրաւած է Փարիզի մէջ: Տաղանդաւոր Հայուհին վարպետ մըն է երգի, նուագի եւ պարի արուեստներու:

Ան կը սերի ազնուական ընտանիքէ մը, որ տուած է բազմաթիւ գինուորականներ, վարձատրուած Նիքոլա Ա. ցարի կողմէ: Իր ընտանիքը տուած է նաեւ երեք բանաստեղծ եւ երեք կարեւոր նկարիչներ, ինչպէս յայտնի բանաստեղծ – նկարիչ Նախաշ Յովնաթանը:

Հէլէն Նախաշ Յովնաթան հեղինակած է պարեր Տէլիպի, Չայքովսքիի, Պախի, Պեթհովէնի, Շօփէնի, Լիսթի, Մեսաժէի, Պոռոտինի, Ռոսինիի եւն. գործերուն վրայ: Ան կ'ուսուցանէ իր հնարած արհեստագիտութեամբ, զոր խւրացուցած է դասական եւ արտայայտչական պարի մեթոտներէ, ստեղծելով եւ գործադրելով:

Հէլէն Աւնայի կարծիքով շատ մը պարուեստագէտներ չեն յաջողիր, որովհետեւ անհրաժեշտ պատրաստութիւնը չունին, ինչպէս եւ դաստիարակութիւնը: Ան կը հաստատէ թէ պարը կեանքի մաս կազմէ: Պարը կ'ըսէ, պէտք է միջոց մը ըլլայ արտայայտելու մարդու սիրտը, երազները, յոյսերը, ցանկութիւնները եւ ձախողանքները, ուրախութիւնները եւ վիշտերը:

Պարի դպրոցը զոր հիմնեց 1933ին մեծ թափ ստացած է անկէ ի վեր: Մրցումներէ ետք իր բազմաթիւ աշակերտները մտած են Փարիզի Օփերան եւ ազգային երաժշտանոցը:

Ինչպէս յայտնի է, մարդասէր կղերական մը, աբբայ Փիէռ, հանգանակութեան ձեռնարկած է, բնակարան ճարելու համար հազարաւոր տնանկներու: Իր հաւաքած հինգ հարիւր միլիոն Փրանքին վրայ, Հէլէն Աւնա եւս ունի կարեւոր բաժին մը, 450.000 Փրանք, շնորհիւ իր արուեստին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պաշտօնաթերթը, «Փըրաւտա» կը հաստատէ թէ մահուան դատապարտուեցաւ երիտասարդ մը որ դանակով սպաննած էր իր ընկերը: Մահապատիժի վերահաստատումէն ի վեր (7 Մայիս) առաջին գնդահարութիւնն է այս, քրէական յանցանքի համար:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

★

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մեր Փրանսուհի աշխատակիցը, Օտէթ Միքայէլեան քրոնիկ մը նուիրած է «Լը Տօֆինէ Լիպէռէ» թերթին մէջ ոգեկոչելով Հայաստանի Անկախութեան անմոռանալի թուականը՝ Մայիս 28:

Թուելէ ետք պայքարները զոր մղած են Հայերը իրենց ազատութեան համար Պարսիկներուն, Արաբներուն, Մոնկոլներուն, Թուրքերուն եւ Ռուսերուն դէմ, մեր բարեկամուհին կ'ընդգծէ նորագոյն թուականին՝ 1918 Մայիս28ին կարեւորութիւնը, 600 տարուան գերութենէ եւ ջարդերէ ետք: «Շնորհիւ հաւատքին եւ Դաշնակցութեան կազմակերպութեան ճիգին իրականացաւ, հայկական հրաշքը:

«Դժբախտաբար կարճ տեւեց այս երիտասարդ հանրապետութիւնը եւ ենթարկուեցաւ խորհրդային լուծին: Բռնակալ իշխանութիւնը կ'աշխատի որ Մայիս 28ի յիշատակը ջնջուի նոր սերունդին մէջ: Զուր ճիգ: Որովհետեւ պատմութիւնը արձանագրեց այս թուականը անջնջելի կերպով եւ ազատ աշխարհը հաւատարիմ կը մնայ այն դատին որուն համար այնքան Հայեր պայքարեցան, տանջուեցան եւ մեռան»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ց. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՊՈՒՏՕ, 25 Մայիս.— Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղը Կ. Խաչի օրը տօնեց կիրակի Մուլէն Պլէօյի սրահը, Սընօն:

Օրուան նախագահը, Տիկին Սիրան Հալաճեան բացատրեց թէ Կ. Խաչը դարձած է արտասահմանի ամէնէն ծաւալուն եւ արդիւնաշատ կազմակերպութիւնը: Իր գործունէութեան գլխաւոր մաս կը կազմեն կրթական ճակատը եւ կազդուրման կայանը, հայ մանուկը մտքով, մտածումով հայ եւ մարմնով առողջ պահելու համար:

Նոր Սերունդի անդամները թնդացուցին սրահը, Կ. Խաչի քայլերգով (Գ. Կառվարենց) եւ ղեկավարութեամբ Օր. Շ. Քէնտէրեանի: Փոքրիկն Ա. Հօթիկեան շատ յաջող եւ լաւ առոգանութեամբ մենախօսութիւն մը կատարեց: Երգեց Օր. Ա. Գինոսեան: Հայկական տարազով «Առ այլուխս» երգեցին Օր. Օր. Ս. Թաշճեան եւ Ե. Քէնտէրեան: Խաչուհի Տիկին Պերճուհի Գալթաճեան եւ Նոր Սերունդէն Օր. Օր. Յ. Գոնեալեան, Հ. Հալաճեան, Ա. Տօնէրեան եւ Սարգիս Տօնէրեան ներկայացուցին «Կապոյտ Խաչը» մէկ արար: Ներկայացուեցաւ նաեւ «Նա չի լինի սա լինի» (Մաշդի ի Բաղ) հարսանեկան տեսարանը:

Հայաջինջ Եղեռնի փրկենէն ճողոպրած որբ մը 15–17 տարի հիւանդ վիճակին մէջ իր ցեղի նորաբողբոջ ծիլերուն վրայ կը մտածէ: Քանի մը տարի առաջ Խաչուհիներ երբ առաջին անգամ իրեն տեսութեան կ'երթան, Պ. Տ. Սուքիասեան յուզուած կը յայտնէ՝ — շատ շնորհակալ եմ որ ինձ տեսութեան եկած էք: Քանի որ երկար ատեն է անկողին գամուած եւ զրկուած եմ ձեր հանդէսներէն եւ իմ Հայու պարտականութիւնս կատարելու, այս առագաստանաւը զոր վերջացուցի թող իմ նուէրս ըլլայ Կ. Խաչին, որպէս զի աճուրդի դնէք եւ հասոյթը յատկացնէք դպրոցին:

Այս անակնկալ տեսարանէն խորապէս յուզուած, Խաչուհիները հազիւ շնորհակալութիւն յայտնելով կը խոստանան իրականացնել իր խնդրանքը:

Տիկին Ս. Հալաճեան բեմ գալով.— Այս նաւը որ կը տեսնէք ձեռակերտն է Պ. Տ. Սուքիասեանի, որ այսօր ներկայ է մեր հանդէսին: Տարիներ առաջ երբ կռնակի վրայ անշարժ պառկած էր, ինք շինած էր այս նաւը: Երեք տարի վերջ իր փափաքին գոհացում կուտանք իր ներկայութեամբ: Շնորհակալութիւն:

Այս սրտաբուխ նուէրը մինչեւ հիմա եղած աճուրդները գերազանցեց, գոյացնելով 17.800 Փրանքի գումար մը: Աճուրդը յաջողապէս վարեցին Պ. Պ. Մարգար Յակոբեան եւ Ս. Գոնեալեան:

Հանդէսէն մէկ օր առաջ երկու հայրենակիցներէ.— Քանի որ վաղը քաղաքէն և ձեր հանդէսէն պիտի բացակայինք 500ական Փրանք կը վճարենք, մենք ալ նպաստած եւ քաջալերած ըլլալու համար մեր Խաչուհի քոյրերը:

ՁԱԼԿԱՐԱՅԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

«Հայրիկ, ահա կտակս»:

«Պառեկին Արտը եւ Առակին Արտը կը նուիրեմ ժամուն, Աղբին Արտը՝ կուսակցութեանն է արդէն: Մարագն ու խոտնոցը՝ կը նուիրեմ Վարդաստանի Կոմիտէին, Կորնգանի Արտը ծախեցէք եւ դամբարան մը շինեցէք Շուշիկիս համար, մնացած կալուածներս՝ Տիգրանի հետ համախորհուրդ՝ յատկացուցէք բարեսիրական ձեռնարկներու»:

«Մնաք բարով, հայրիկ, Տիգրան, Տիկին Նունիկ, Տիկին Գիւլնար եւ Արեգնազ: Շուշիկը չկայ, ինչո՞ւ ապրիմ ես»:

Արտաշէս

Տիգրանը յուզումով եւ լացով կարդաց Արտաշէսի նամակը: Ռէսը՝ հոգիի խռովքէն քարացեր էր: Նունիկն ու Գիւլնարը կուլային, Արեգնազը կը փղձկէր:

Սանոյի բնակարանը սեւ հագած էր: Պատերուն վրայ՝ մահուան ուրուականը կը պարէր:

Արտաշէսը փախաւ գիւղէն:

Իր կնոջ մահէն վերջ, մտածեց երթալ Այգեստան, անծանօթ թաղի մը մէջ սենեակ մը վարձել, քաշուիլ իր պատեանին մէջ, մոռնալ ինքզինքը, իր երէկը, իր բարեկամներն ու ընկերները, յանձնուիլ առանձնութեան, տառապիլ եւ օրըստօրէ մաշիլ ու հատնիլ, կեանքը ի՞նչ կ'արժէր առանց Շուշիկի, լաւ էր մեռնիլ:

Կը քալէր, գանկին մէջ՝ խռովք ու ժխոր: Սրտին մէջ՝ ցաւ ու կսկիծ, կը քալէր խենթի պէս: Ութ օրէ ի վեր չէր քնացած, մոռցեր էր ջուրն ու հացը, լացեր էր միայն, ոտքերը կը դողային, շատ յոգնած էր, երբ հասաւ Կեմի փայտաշէն կամուրջը, բայց հաւաքեց մնացորդ ուժերը, շարունակեց քալել, կը վախնար որ Ռէս Սանօն ու Տիգրանը կրնան ձիաւորուիլ, հասնիլ իր ետեւէն, բռնել զինքը եւ վերադարձնել գիւղը, այս միտքը կը սարսափեցնէր զինքը, այնքան տարուած էր այս մտածումով՝ որ չգիտցաւ թէ ինչպէ՞ս իր կոկորդէն դուրս թռան այս խօսքերը.

— Չեմ դար, խաչ վկայ՝ չեմ դար, մեռնիլս գիտնամ՝ նորէն չեմ դար, Շուշիկ մը ունէի... ձեր գիւղին հողը գողցան է, Շուշիկս ձեր հողը լափեց, Շուշիկս լափող գիւղը չեմ սիրեր... ձեզ ալ չեմ սիրեր... չէ՞ որ դուք ալ նոյն գիւղէն ու հողէն էք, ձգէ հայրիկ, ձգէ Տիգրան, երդում ըրած եմ չվերադառնալ այն գիւղը՝ ուր մեռած է Շուշիկս, իմ տաճարիս ճրագը, կ'ատեմ, կ'ատեմ ձեզ, հայրիկ, Տիգրան, կ'ատեմ ձեր գիւղը, որովհետեւ կը սիրեմ Շուշիկս, չեմ գար, ախ, Շուշիկս ...:

Կեմի լերան վրայ, Վան գացող խճուղիին եզերքը, հոն՝ ուր աղբիւր մը կայ, Արտաշէսը յոգնած ու քրտնած կանգ առաւ, ուժասպառ էր, կ'ուզէր նստիլ, հանգստանալ պահ մը... բայց՝ ի՞նչ պատահեցաւ, Արտաշէսը տատանեցաւ քանի մը անգամ, մարմինը դողաց ու ցնցուեցաւ, ինկաւ գետին...: Մարեցաւ ...:

Արտաշէսը վերադարձեր է Վանէն:

Ժողով կայ Ալէքի տան մէջ, ներկայ է նաեւ Արտաշէսը, այդ տան ամէն մէկ անկիւն ու սենեակ, իր կամ առարկայ յուշ մը ունի երէկէն, հոն էր որ Արտաշէսը երջանիկ ապրեցաւ իր կնոջ Շուշիկին հետ, եւ հոն էր որ ապրեցաւ իր կեանքի ամէնէն դաժան ողբերգութիւնը:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

րացնէ գործողութիւնները : Բայց եւ այնպէս երկու զօրաբաժիններու կողմէ կատարուած գործողութիւնները կ'ապացուցանեն թէ Վիէթմին վճռած է շարունակել պատերազմը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն :

Ֆրանսական հրամանատարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, համաձայն զօրքերի յանձնարարութեան, պաշտպանելու համար Թոնքինի տելթան :

× Երէկ նոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. Ժողովին մէջ, Հնդկաչինի մասին : Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ Լանիէլի դահլիճը նոր տագնապի մը պիտի մատնուի, եթէ զինադադար չկնքուի մինչեւ յունիս 10 : Ուրիշ տագնապ մը եւս կրնայ ծագիլ, եթէ Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագրին կուսակիցները պնդեն որ վիճաբանութիւնները սկսին Յունիս 15ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ զինուորական ատեանին առջեւ պիտի դատուին 26 կալանաւորներ, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւ մը սարքած էին տապալելու համար կառավարութիւնը, «համաձայն Լենինի, Սթալինի եւ Թրոցքիի գործադրած մեթոտներուն» : Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին երկու կիներ, չորս իրաւաբաններ, երկու բժիշկներ, պետական պաշտօնեաներ եւ ուսանողներ : Ամբաստանեալներէն մէկն է հանգստեան կոչուած հազարապետ մը, Մուսթաֆա Քամալ Սըտքը : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ գաղտնի ընկերակցութիւն մը կազմուած էր, դասակարգային ատելութիւն սերմանելու եւ թռուցիկներ ցրուելու համար վարչապետ Կամալ Նասըրի կառավարութեան դէմ : Այս 26 ամբաստանեալները կապ չունին 16 սպաներու հետ որոնք այժմ կը դատուին իբրեւ ըմբոստներ :

ԵԳԻՊՏՈՍ բողոքագիր մը ստացաւ անգլիական կառավարութենէն, որ կը գանգատի թէ անգլիացի զինուոր մը սպաննուած է Սուէզի շրջանին մէջ : Բողոքագիրը կ'ըսէ թէ զինուորը բեռնակառքի մը կը հետեւէր երբ եգիպտացի կառավարը յանկարծ Իսմայիլիա քաղաքին եգիպտական թաղը քշեց կառքը : Հոն բնիկները յարձակելով ծեծի տակ մեռցուցեր են զինուորը : Նախընթաց օրն ալ անգլ. մթերանոց մը հրկիզուած էր Փորթ Սայիտի մէջ, մէկ միլիոն տոլար վնաս պատճառելով, ինչպէս կ'ըսէ ծանուցագիրը :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մարզպանը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, բարեկարգութիւնը ապահովելու համար : Օգնական զօրք հասած է Ալժերիայէն : Եւ մարտական խումբեր կազմուած են 48 վայրերու մէջ ուր ֆրանսացի հողագործներ կը բնակին : Միեւնոյն ատեն զէնք պիտի բաժնուի այս գաղթականներուն, ինքնապաշտպանութեան համար :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը, Հայլէ Սելասիէ, փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ Հարլեմի մէջ (Մ. Նահանգներ), ուր գացած էր եթովպական եկեղեցւոյ արարողութեանց ներկայ ըլլալու : Ընդունելութեան կը մասնակցէին 200.000 քաղաքացիներ : Պատուելին հիւրը ողջունեց յանուն 700.000 ամերիկացի – ափրիկեցիներու : Կայսրը Անգլիա եւս պիտի այցելէ յառաջիկայ հոկտեմբերին :

88.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ դեռ գաղթակայաններու մէջ կ'ապրին, Եւրոպայի սրտին վրայ :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 4ի կիրակին, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ծառազարդ պարտէզներուն մէջ : Կազմակերպուած տիկիններու Օժանդակ Միութեան կողմէ, գործակցութեամբ նախկին աշակերտներու :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոմոնի մէջ, հանգուցեալ Յակոբ Ա. քհնյ. Մխճեանի յիշատակին, Հոգեգալստեան կիրակի առաւօտ, իր մահուան քառասունքին առթիւ, համաձայն Խորէն Մխճեան եւ Միհրան Օհանեան ընտանիքներու փափաքին :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

(Տէր Հայրը վախճանած է Ամերիկայի մէջ) :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, 5 Յունիս, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ջառարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, բարձր հովանաւորութեամբ նախկին նախարար եւ Սէն նահանգի երեսփոխան Ed. Depreuxի

Ներկայ կ'ըլլան Իսիի քաղաքապետ Leca et Mr. Seveste

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Բացումը կը կատարուի Իսիի եւ Անիէռի երգչախումբերով :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Մուրատեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Դաշնակեան, Արմենուհի Քէլէշեան, Մ. Գարակէօզեան (երգ) :

Կ'արտասանեն Օր. Ալիս Քէյիշեան, Օր. Շահինեան, Օննիկ Քէլէշեան : Հայկ. եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանենիկի Պուրնութեանի, կը պարէ Օր. Ռեժինա Օհաննէսեան (առաջին պարուհի Օփերա Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի Գարեգին (թառով), Բենօ (դափ) :

Նուագախումբ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 200 Ֆրանք :

Խօսնակ Անդրանիկ Խորէնեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ :

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13, Կիրակի

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, Կիրակի ժամը ճիշդ 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին : Ազգ. Տան մէջ : Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը դասախօսէ, նիւթ ունենալով՝ Արեւմտահայ թատրոնի ծագումը եւ զարգացումը : Դասախօսը պիտի արտասանէ Պետրոս Ադամեանի քերթուածներէն :

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս կիրակի եւ երկուշաբթի, ողբացեալ հիմնադիրներէն ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յիշատակին :

Սիրով կը մասնակցին Փարիզի Հայ Մարզականը, Վալանսի Հայ Մարզականը եւ Վիէնի Մարզականը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին խումբը :

Օրուան յաղթականը կը ստանայ Գրիգոր Յակոբեան բաժակը :

Կիրակի գիշեր պարահանդէս Վիլէոր–պանի Պոնթէու սրահին մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս :

Ֆութպոլի մրցումները տեղի կ'ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտին վրայ Տէսին : Լիոնէն 16թիւ օթօքարը առնել եւ իջնել վերջին կայարանը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի 17 Հոկտեմբեր, հանդէս ի պատիւ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ :

★

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ Նախկին Աշակերտներու Միութեան անդրանիկ պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ 27 Յունիս, կիրակի, իր դաշտապարահանդէսին բոլոր հայրենակիցները, Սէն Մարսէլ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ՝ ՀՐԱՅՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 ռիւ Տանթօն, մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէոն :

Կը նախագահէ հայրենակից ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ : Կը խօսին հայրենակից Պ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ «Յառաջ»ի խմբագիր Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

Կ'երգեն Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Աւետիս Քիւփէլեան :

Կ'արտասանեն Պ. Պ. Եղիա Սերոբեան եւ Զոհրապ Մուրատեան :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ :

Երգ.— Օր. Շ. ՊԷՆՆԿԵԱՆ, Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պար ՏԻԿԻՆ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ՉՎԱՇՎԻԼԻ :

Արտասանութիւն.— Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ :

Նուագ (թառ) ԳԱՐԵԳԻՆ, Հայկական երգապնակներ մէջ ընդ մէջ :

Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան զրատունը :

ՓՐՕ. 64-90 :

Ֆ. Կ. ԽԱՉ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը արտակարգ միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 4ին Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրեվիզ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, Գաղափարների աշխարհը : Գրեց Գ. Գիւզալեան : Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1954 : Գին (Ֆրանսա) 550 ֆրանք : Հասցէ.

10, Rue Hussein Beyhoum
Beyrouth Liban

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, հատընտիր հատուածներ : Գին մէկ տոլար :

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ, ԾԻԱԾԱՆ, ՆՈՐ ՏԱՂԵՐ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ : Գին 25 սէնթ :

ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ, Աւ. Իսահակեան : Գին 35 սէնթ :

Վերջին երեք հատորները մաս կը կազմեն Պէյրութի ԷՏՎԱՆ տպարանի մատենաշարին, գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ գեղարուեստական կողքերով :

ԱՆՆԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԵԱԶԸՃԵԱՆ

Իսի Նշանուած Շաւիլ

Այս ուրախ առթիւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր Գալուստեան եւ Տէր եւ Տիկին Կղէմէս Օհանեան հազարական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին :

ԾՆՈՒՆԴ.— Տէր եւ Տիկին Սիրաք Հայրապետեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց աղջկան՝ ԱՆՆ – ՄԱՐԻԻ ԾՆՈՒՆԴԸ Մայիս 22ին, (78 ռիւ տէ Բօզիէ, Սէնթ Ուէն, Սէն) :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Վիքթորիա Յովհաննէսեանի բնակարանը : Ջեկուցում պատգ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան : Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցին սրահը :

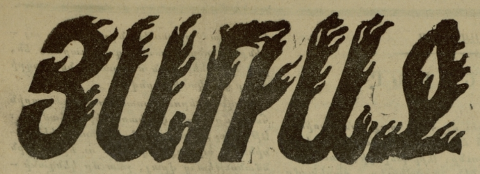
Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15.30ին : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Սարգիս Պօղոսեան (ոչ թէ Պետրոսեան) կը խնդրէ ճշդել թէ ինք «նախկին Մխիթարեան սան չէ» :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Իր շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Քառէ սըրճարանին վերնայարկը : Նիւթն է «Սարդարապատի ճակատամարտէն մինչեւ Մայիս 28» : Կը խօսին Պ. Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ եւ ճակատամարտին մասնակցող անձեր : Մուտքը ազատ է :

Այս տօնին օրը յարգելու համար յետաձգուած է տիկ. Պօղոսեանի դասախօսութեան շարունակութիւնը (մտքերու փոխանակութիւն) :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ ★ JEUDI 3 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7385 30e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2796

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԼՈՒԽԸ ՔԱՐԻՆ ԶԱՐՆԵԼՈՎ

Արեւմտեան Հայաստանը պարպելէ, Պրեստ – Լիթովսքի խայտառակ դաշինքով Հայկ. Դատը ուրանալէ ետք, Մոսկուայի կարմիր վարիչները կատարեալ քաոս մը ստեղծած էին, նաեւ, Կովկասի մէջ :

Ճամբան լայն բացուած էր ոչ միայն Թուրք բանակին եւ խուժանին, այլեւ իթթիհատական ջարդարարներուն առջեւ:

Մոսկուան եւ Բագուն ջուրի ճամբայ դարձած էին Էնվէր, Նուրի եւ Խալիլ փաշաներուն համար, ինչպէս Թուրքերը իրենք խոստովանեցան, 1926ի դատավարութեան առեն :

Կովկասի մէջ խլամական բանակ մը կը կազմուէր իրենց քթին տակ, Թիկունքէն զարնելու համար հակաբոլշեւիկ ուժերը:

Հայազգի Գարախան իր տան մէջ կը պահէր փախստական Էնվէրը :

Ականաւոր բոլշեւիկ մը, Ռատեկ, յանուն կառավարութեան բանակցութիւններ կը կատարէր Պերլինի մէջ, Թալէաթ Էնվէր եւ Ճէմալ փաշաներու հետ :

Անդին, Թիֆլիսի մէջ, առժամեայ իշխանութիւն մը (Սէյմ) նոյնքան անտանելի կացութիւն մը ստեղծած էր, հայկական տեսակէտով: Դաշնակցութեան 27 պատգամաւորները իրենց դիմացը ունէին 32 Վրացիներ, 30 Ազերիներ եւ ուրիշ 18 այլազան տարրեր, որոնք պարբերաբար կը պղտորէին ջուրերը :

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ – հայ մեծամասնութիւնը կը հետեւէր քաղաքականութեան մը որ Կովկասի պաշտպանութենէն աւելի, կը նպաստէր Թրքական զաւերուն զարգացման եւ յաջողութեան :

— « Սէյմը փաստօրէն Հայաստանի ուսերուն բեռցուց Անդրկովկասի պաշտպանութեան բովանդակ ծանրութիւնը Թուրքերու դէմ որոնք բնականօրէն կը ձգտէին օգտագործել բարենպաստ վայրկեանը, հողային գրաւումներ կատարելու համար»: (Հանրագիտակ Խ. Միութեան, Գ. հատոր, էջ 437):

Նոյն միջոցին, լեռ ու ձոր կը բաժնէին բուն Ռուսաստանը եւ Կովկասը : Հայ ժողովուրդը նորէն մատնուած էր յուսահատական կացութեան մը: Նորէն «քրտինք, արցունք եւ արիւն »:

Հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները բանակցութիւններ կը կատարէին ականաւոր բոլշեւիկներու հետ, ելք մը գտնելու համար :

Բագուի բոլշեւիկ լիազօրը՝ Ստեփան Շահումեան, որ փախստական էր, Թիֆլիս կը փոխադրուի դաշնակ «մաուզերիստ»ներու պաշտպանութեան տակ :

— «Այն օրը երբ Անդրկովկասեան վարչութիւնը հրաման կը հանէր գտնել Շահումեանը եւ ձերբակալել, երբ Երզնկեան եւ Ղազարեան Շահումեանի գլուխը կը պահանջէին Ազգային խորհրդից, Ազգ. խորհրդի զինուորական ոյժերի վարիչ Ռուբէն Տէր Մինասեանը եւ Զաւրիեւը Շահումեանի հետ գործունէութեան նախագիծ կը կազմէին, Երեւանից ունենալով եւ Արամի կարծիքները»: (Յեղափոխականի մը Յուշերը, Ռուբէն, հատոր Է. էջ 141 – 142):

Գործունէութեան նախագիծը կը բաղկանար 11 կէտերէ: Ահաւասիկ առաջինը.

— « Տաճկահայաստանը պիտի լինի անկախ, դիմադրութիւնը պիտի շարունակուի Թուրքերի դէմ: Շահումեանը պիտի ջանայ որ ռուս զօրքերը մնան ճակատում »:

Ծրագիրը մեծ մասով կը մնայ անգործադրելի: «Շահումեանը, որ Ալեքսանդրապոլ էր անցած, չկրցաւ խուժան դարձած զօրամասերին խօսք հասկցնել»:

Բանակցութիւններ կը կատարուէին, նաեւ, Երեւանի մէջ, Արամի միջոցաւ: Իսկ ուղղակի ձեռնարկներ՝ Մոսկուայի մէջ :

Բոլորն ալ ապարդիւն : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

●

ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգ. Ժողովը Գչ. օր դարձեալ զբաղեցաւ Հնդկաչինի հարցով: Այս առթիւ լսուեցան շատ մը հարցապնդումներ եւ քննադատութիւններ՝ դահլիճին դէմ : Խօսք առին տասը երեսփոխաններ, ծայրայեղ աջէն ծայրայեղ ձախ: Միեւնոյն առեն յուզուեցաւ 1954ի զօրադասին մէկ մասը ժամանակէն առաջ զէնքի տակ առնելու խնդիրը: Վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ երէկ: Մինչ այս մինչ այն, դահլիճը կը շարունակէ բացարիկ նիստեր գումարել Ելիզէի պալատին մէջ, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար, քանի որ ըմբոստները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն եւ անխուսափելի կը համարուի պատերազմին սաստկացումը : Առ այժմ վախ չկայ որ դահլիճը յանկարծ հրաժարի:

Վիճաբանութեանց ընթացքին անկախ երեսփոխան մը, Փիէռ Անտրէ, որ քաջածանօթ է ռուսական գործերու, յայտարարեց.

— Հնդկաչինի պատերազմը շարք մը խնդիրներ կը յարուցանէ, որոնք անպատասխանի կը մնան տարիներէ ի վեր: Կառավարութիւնը պատրա՞ստ է պատասխանելու: Ե՞րբ յստակօրէն պարզուեցան մեր պատերազմի նպատակները: Ինչո՞ւ ընկերակից պետութիւնները լիովին չեն մասնակցիր պատերազմին :

Իր կարծիքով, անկարելի է զինուորական կատարեալ յաղթանակ մը Հնդկաչինի մէջ: Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ դադրեցնել պատերազմը կարելի եղածին չափ շուտ:

Ուրիշ անկախ երեսփոխան մը առաջարկեց որ կառավարութիւնը հասկցնէ Մ. Նահանգներուն թէ Ֆրանսան անդրծովեան բոլոր ժողովուրդներուն շահը կը պաշտպանէ շարունակելով պատերազմը :

Յառաջդիմական երեսփոխան մը հարցուց.— Կառավարութիւնը որոշա՞ծ է բանակցիլ Ժընեւի մէջ: « Կառավարութիւնը պատերազմին ընդհանրացումը կը պատրաստէ բանակցութեանց պատրուակին տակ »:

Ընկերվարական ներկայացուցիչը, Մաքս Լըժէօն, նախկին պատերազմական նախարար, շատ յուռետես կարծիքներ յայտնեց Հնդկաչինի զինուորական կացութեան մասին: «Կառավարութեան դիտաւորութեանց մասին կասկածներ կը տիրեն բուն իսկ ռազմիկներուն մէջ որոնք պատերազմը կը շարունակեն ծայր աստիճան տաժանելի պայմաններու մէջ եւ միայն հրաշքով կը պահեն իրենց բարոյական կորովը: Անապահովութիւնը կը ծաւալի Թոնքինի մէջ: Տեղթայի ընդհ. հրամանատարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ունի՞ դիմադրելու համար հակառակորդին: Պէտք չէ որ մեր զօրագունդը իյնայ կտոր կտոր: Բան մը չենք շահիր ճշմարտութիւնը ծածկելով »:

Բանախօսը այս առթիւ ներկայացուց մարդկային եւ նիւթական զոհողութիւնները զորս կը կրէ Ֆրանսան, այս պատերազմին հետեւանքով: Եւ այն եզրակացութեան յանգեցաւ թէ « բանակը կը սպառի, թէ Արեւմուտքի մէջ մեր զինուորական յանձնառութիւնները հետզհետէ կը դժուարանան: Գերմանական վերազինումն ալ թերեւս հետեւանք է մեր անկարողութեան, քանի որ ի վիճակի չենք օգնելու Արեւմուտքի պաշտպանութեան, իբրեւ հետեւանք Հնդկաչինի պատերազմին: Միեւնոյն առեն կը ծաւալի օտարատեաց շարժումը Հնդկաչինի մէջ, սպառնալով Ֆրանսական Միութեան (գաղթապետութիւն):

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

●

« ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ »Ի ՄԱՍԻՆ

Տարիներէ ի վեր գանգատներ կ'ուղղուին *Յառաջ*ին դէմ, բերանացի թէ գրաւոր.

— Ինչո՞ւ չէք հետաքրքրուիր «Դպրոցասէր»ի վիճակով: Ինչո՞ւ կը ծածկէք վէրքերը: Կողմնակցութիւն կ'ընէք...

Բոլորին մէկ պատասխան ունէինք,—

— Ուրիշներ ալ կը մեղադրեն թէ վերապահ դիրք մը բռնած ենք այդ հաստատութեան հանդէպ: *Յառաջ* բսի – բսաւներով չզբաղիր : Եթէ իրական փաստեր ունիք, բարեհաճեցէք խմբագրել եւ ղրկել *ձեր* ստորագրութեամբ :

Քանի մը շաբաթ առաջ, ստացանք առաջին ամբաստանագիրը, «Ինչո՞ւ հրաժարեցանք»: Ստորագրուած՝ երեք նախկին խնամակալուհիներու կողմէ(*Յառաջ*, 18 Մայիս):

Պատասխանը չուշացաւ: Առջի օր եւ երէկ ամէնքդ ալ կարդացիք մանրամասն նամակ մը ,ուր վարժարանին նախկին տեսչուհին, Տիկին Իսկուհի Գարմէն, բոլորովին տարբեր բաներ կը պատմէ :

Կարդացիք խմբագրական ծանօթութիւնն ալ, որ կ'ըսէր թէ կը հրատարակենք յանուն անկողմնակալութեան, մաղթելով որ թիւրիմացութիւնները հարթուին, ի սէր այս կրթական հաստատութեան :

Եւ ահա նորէն տրտունջներ :

Առջի օր նամակ մը ստացանք որով ընթերցող մը, Գ. Մարանկոզեան, կը բողոքէ Մայիս 18ին հրատարակուած լուսաբանութեան դէմ :

— « Ընդվզումով կարդացինք «Ինչո՞ւ հրաժարեցանք »ը եւ զարմացանք թէ ինչպէս «Յառաջ»ը տեղ տուած է այդպիսի դիտումնաւոր նամակի մը:

... Երկու զաւակներս ալ հոն են երեք տարիէ ի վեր: Շատ ալ գոհ եմ, որովհետեւ հայեցի կրթութիւն կը ստանան :

Այս առթիւ պիտի թելադրէինք նաեւ հրաժարեալ տիկիններուն որ փոխանակ եղածն ալ քանդել ջանալու թեւ թիկունք հանդիսանային, վարժարանին բարգաւաճման համար »:

Երէկ առտու նամակ մըն ալ Ալֆորվիլէն կը հասնէր, Տիկին Զապէլ Յարութիւնեան ստորագրութեամբ.

— «Ես ալ զաւակ մը ունիմ որ Դպրոցասէրի վարժարանը կը յաճախէ եւ շատ կը զարմանամ որ կրնան ըլլալ անձեր որոնք միջոցներ կը փնտռեն անոր դերը նսեմացնելու համար :

... « Փոխանակ եղածին վրայ գուրգուրալու եւ անոր թեւ թիկունք կանգնելու եղածը ջլատելու կ'աշխատին : Ուստի կուզամ ամբողջ ձայնովս պոռալու թէ թերթին մէջ կարդացածներս իմ փաստացի տեսածիս հակառակն է, ինչու որ կը տեսնեմ իմ զաւկիս որքան յառաջդիմած ըլլալը հայերէնի մէջ»:

Կարդալով այս տրտունջները, յիշեցի ժողովրդական առածը.— «Վարպետ, ի՞նչպէս պարեմ »:

Քիչ մը անտեղի չէ՞ այս իրարանցումը:

Ուրախ ենք որ բողոքողները գոհ են իրենց զաւակներուն յառաջդիմութենէն :

Բայց, ինչո՞ւ «եղածը քանդելու» միտքեր վերագրել իրազեկներուն, երբ վէրքեր կը մատնանշեն, դարման մը գտնելու մտահոգութեամբ :

Եւ ինչո՞ւ «*Յառաջ*»ն ալ մեղադրել, երբ տեղ կուտայ նոյն իրազեկներու վկայութեանց, իրենց իսկ ստորագրութեան տակ: Եւ նոյն մտահոգութեամբ :

«Առանց կրակի ծուխ չըլլար», կ'ըսեն : Դպրոցասէրի խնամակալներուն կամ վարչութեան կ'իյնայ պարզել բուն իրականութիւնը : ՎԱՀԷ

ԹՈՒՐՔԻԱ, ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

★

Փաքիստանի (իսլամական Հնդկաստան) վարչապետը՝ Մոհամէտ Ալի եւ արտաքին նախարարը՝ Զաֆրուլլահ խան, Պոլիս կը սպասուին Յունիս 9ին: Անմիջապէս Անգարա պիտի երթան, քաղաքական եւ զինուորական խորհրդակցութիւններ կատարելու համար: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւին այս այցելութեան, որ առաջին հանդիպումն է, Թուրքեւփաքիստանեան դաշինքին կնքումէն ի վեր (9 ապրիլ):

Իրազեկներ նմանութիւն մը կը տեսնեն այս դաշինքին եւ պալքանեան դաշինքին միջեւ, որ կնքուեցաւ 1953 Փետրուարին, Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Երկու դաշինքներուն մէջ ալ անորոշ կը մնան զինուորական տրամադրութիւնները եւ կամ գաղտնի կը պահուին: Փաքիստան իսեւ պալք.դաշինքներով Թուրքիա միութեան գիծ մը կը հաստատէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Եւ այժմ կը սպասէ որ Իրաք, Սուրիա եւ Արաբիա եւս միանան, միացեալ ճակատ կազմելու համար Միջին Արեւելքի մէջ : Արաբական երկիրները միշտ վերապահ են: Միայն Իրաք տրամադիր կ'երեւայ միանալու արեւմտեան ճակատին: Անգարայի մէջ կը կարծեն թէ այս պետութիւնը ի վերջոյ պիտի միանայ Թուրքեւփաքիստանեան դաշինքին : Զաֆրուլլահ խան վերջերս Գահիրէ գացած էր, բայց չէ կրցած համոզել Եգիպտոսը :

ԶԵԽ ՄԱՐԶԻԿԸ, Զաթոփեկ, կոտրեց 10.000 մեթր վազքի համաշխարհային մրցանիշը, Պրիւսէլի մէջ (28 վայրկեան 54.2 երկվայրկեան: Նախորդ մրցանիշն ալ ինք շահած էր 29 վայրկեան 1.6, Փրակայի մէջ, 1953 Նոյ. 1ին :

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Պէյրութի գրական շաբաթաթերթին՝ «Նայիրի»ի վերջին թիւէն (30 Մայիս) կ'իմանանք թէ խմբագիրը՝ Անդրանիկ Ծառուկեան Մ. Նահանգները պիտի երթայ, շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար հայկական մշակոյթի մասին: Մէկ շաբաթ պիտի մնայ Գահիրէ, մէկ շաբաթ՝ Լոնտոն, յետոյ դէպի Նիւ Եորք, ուր կը հասնի Յունիս 15ին, օդանաւով :

« Նայիրի»ն պիտի շարունակուի անխափան ,«շնորհիւ նուիրեալ աշխատակիցներու խանդավառ զոհողութեան », ինչպէս կը յայտարարէ խմբագիրը :

Ա. Ծառուկեան Ամերիկա պիտի մնայ երեք ամիս եւ Լիբանան վերադարձած պիտի ըլլայ Սեպտեմբերին :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.

Յունիս 16ին կը սկսին ֆութպոլի միջազգային բաժակի մրցումները Ժընեւի մէջ, տեւելով մինչեւ Յուլիս 4:

Ինչպէս գրած ենք արդէն, այս մրցումներուն առթիւ Լիբանանի Ֆետերասիօնին կողմէ պաշտօնական նշանակուած է Յովհաննէս Շահինեան, գործօն անդամ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեան: Մեր բարեկամը մամուլին տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ մրցումներու մասին, ինչպէս, քանի մը տարի առաջ, կ'ընէր Լոնտոնէն, ուրիշ միջազգային մրցումի մը առթիւ:

1954Ի ԶՕՐԱԴԱՍԸ զէնքի տակ պիտի առնուի երկու անգամէն, Յունիս 28ին եւ Հոկտեմբերին: Յունիս 28էն Յուլիս 10 պիտի կանչուին այն զինուորցուները որ ծնած են 1933 Սեպտ. 1էն Նոյ. 30ի միջեւ: Իսկ Հոկտեմբերին՝ անոնք որ ծնած են 1953 Դեկտ. 1էն 1934 Մարտ 31ի միջեւ: Մասնաւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընտանիքի նեցուկներու, ամուսնացածներու եւ ուսանողներու համար :

ՉԵՆՔ ԿՈՐՍՈՒԻՐ

●

Կը դիտենք մեր շուրջը: Կը տեսնենք Հսկաներու բախումը, գաղափարական, քաղաքական, զինուորական ու տնտեսական գետիններու վրայ:

Կը նայինք մենք մեզի:

Ի՛նչ ուժ ունինք եւ ի՛նչ դեր կրնանք ունենալ այդ Հսկաներու պայքարին մէջ:

Կը դիտենք մեզմէ աւելի մեծերը, թիւով ու միջազգային կշիռով քանի մը անգամ աւելի ու ծանր. տասը, քսան, երեսուն եւ աւելի միլիոն համրանք ունեցող ժողովուրդներ:

Ի՞նչ կ'ընեն անոնք: Հսկաներու աշխարհին մէջ, անոնք ալ կապուած ու կաշկանդուած են. անոնք ալ գերի են եւ անստոյգ կացութեան մատնուած:

Պարզ չէ՞ եզրակացութիւնը այս համայնապատկերին, թէ ժողովուրդ մը, ափ մը հայութիւն, աշխարհէ աշխարհ նետուած, ոչինչ կրնայ ընել, հետեւաբար դատապարտուած է կորսուելու:

Կը դիտենք օտար, մեծ ժողովուրդներու մշակոյթը, գիրն ու միտքը, կրթական ու մտաւորական լայն շարժումը, գրագէտներն ու գիրքերը... Ո՞ւր կը մնայ մեր մշակոյթը, ո՞ւր կը մնան մեր գրողներն ու արուեստագէտները, որոնք չեն կրցած նոյնիսկ հայկական զանգուածները իրենց շունչին տակ առնել:

Եւ վերջապէս, կը յիշենք մեր հին, հայ գաղութները, Լեհաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան եւն. որոնցմէ ոչինչ մնացած է, կամ խոնարհ բեկոր մը, ինչպէս Հնդկաստանն է:

Կը տեսնենք այս բոլորը եւ կուտանք մեր վճիռը՝ մեր մասին, մեր ապագային ու գոյութեան մասին.— Կորսուած ենք..

Մութ ամպեր կը դիզուին, կը դիտենք մեր գլխուն վրայ եւ, անհամբեր, խուճապի մէջ կը սպասենք որ պայթի կայծակը, մեզ մոխիր դարձնելու համար:

Այդ օ՞րը.— Հեռու չէ շատ, 20–25 կամ 30 տարի, քիչ մը աւելի երկար, անշուշտ, կարգ մը գաղութներու համար, եւ այն ատեն, ալ կը դադրին հայերէն թերթերը, կը լռեն հայկական երգերը, կը փակուին դպրոցները, եկեղեցիները, ակումբները. ամէն բան:

Քանիներ եւ, նոյնիսկ բազմութիւններ կ'ապրին այս մութ ու մռայլ հորիզոնին տակ, եւ քանիներ, յամառօրէն, կը տարածեն այս «աշխարհահայեացքը», փաստաբանական մարզանքներ ընելով:

Անշուշտ, կրնան պատահիլ այդ բոլորը, եթէ արթուն չմնանք. եթէ քնանանք մեր հին փառքերուն վրայ. մտածենք միայն մեր առօրեայ կեանքին, գործերուն եւ... կիրքերուն վրայ:

Բայց, նոյն բաները կրնան պատահիլ ոչ միայն մեզի, այլեւ բոլոր ժողովուրդներուն, մեծ կամ փոքր, եթէ անոնք ալ արթուն չմնան եւ չմտածեն օրը օրին, իրենց կենսական խնդիրներուն, ապագային ու նորահաս սերունդներու ճակատագրի մասին:

Չկա՞ն ժողովուրդներ, նոյնիսկ թիւով ու զօրութեամբ մեծ, որոնք կորսուած են անհետ, պատմութեան մութ ծալքերուն մէջ: Մեր հին գաղութնե՞րը:

Կորսուած են անոնք, շատ մը պատճառներով. որովհետեւ խզուած էին մայր զանգուածէն, ինկած էին հեռաւոր անկիւններ, կզզիացած իրենք իրենց մէջ. պառակտուած:

Այսօր, ոչ մէկ գաղութ մեկուսացած է: Կապուած են բոլորը իրարու, ոչ միայն տնտեսական ու մտաւոր կապերով, այլեւ փոխադարձ այցելութիւններով: Մեր եկեղեցին, մեր լեզուն ու մշակոյթը, կուսակցութիւնները, օգնութեան ու մարզական կազմակերպութիւնները, իրենց մասնաճիւղերով ընդարձակ ցանց մը կազմած են, իրարմով հաստատ ու ամուր: Լեզուին ու մշակոյթին հետ, հայ մամուլը կը տարածէ հայ ոգին, գաղութէ գաղութ արձագանգելով ազգային կեանքն ու շունչը, բառն ու բաղձանքը:

Կորուստներ, մասնակի, ինչպէս ուրիշներուն, կրնան պատահիլ մեզի ալ. բայց երբեք զանգուածային, ազգային, եթէ բաց պահենք մեր միտքն ու աչքը, հսկենք մեր գոյութեան վրայ:

Առհասարակ, յոռետեսները կը մտածեն օրուան կացութեան ներշնչումով, այն ենթադրութեամբ՝ թէ տեւական պիտի ըլլայ ան. առնուազն երկարատեւ: Կը մոռնան անոնք որ աշխարհ յեղաշրջումի մէջ է միշտ, եւ կայուն, տեւական թուող կացութիւն մը կրնայ փոխուիլ մէկ օրէն միւսը: Ինչո՞ւ չմտածել, որ մեր ժողովուրդին համար կենսունակութեան նոր աղբիւրներ կրնան բացուիլ, վաղն իսկ, եթէ գիտնանք դիմանալ մինչեւ «վաղը». եթէ նախատեսութեամբ, խելքով ու հաւատքով մտածենք վաղուան մասին, ամրացնելով գաղութէ գաղութ կապը, պաշտպանելով մեր լեզուն ու մշակոյթը. հետապնդելով մեր դատը, հետաքրքրուելով ազգային կեանքը կենդանի պահելու կոչուած միջոցներով:

Կրթական Մարմիններ ու Միութիւններ կը կազմուին, մեր դպրոցները պահելու եւ կրթական կեանքը զարգացնելու համար: Ինչո՞ւ չկազմուին Մշակութային Մարմիններ, հայ մշակոյթը պաշտպանելու եւ զարգացնելու համար, գաղութէ գաղութ սփռելու համար անոր լոյսը: Երգահանդէսներու, նկարչական ցուցահանդէսներու, թատերական ներկայացումներու եւ մտաւորական հանդիպումներու եւ կազմակերպութեան մասին չե՞նք կրնար մտածել, գաղութներու կեանքը միացնելու եւ միախառնելու համար իրարու, սփիւռքի հոգեկան ու իմացական միութիւնը ամրապնդելու համար:

Տեսական ծրագիրներ այս ամէնը, անշուշտ, բայց հնարաւոր ու գործադրելի, եթէ մեր գոյութեան մասին պիտի մտածենք լրջօրէն: Երբ կարելի է դպրոցներ պահել, կամ կրթական ու հրատարակչական ընկերութիւններ հաստատել, կարելի է նաեւ մշակութային ընկերութիւններ հաստատել, կամ եղածները ընդլայնել, հայապահպանման գործը աւելի հաստատ ու ընդարձակ խարիսխներու վրայ դնելու համար:

Սփիւռքը, բեկոր բեկոր, մէկ միութիւն մը կրնայ կազմել իր ոգիով, բաղձանքներով, մշակոյթով ու մտաւորական գործունէութեամբ, մնալու եւ զարգանալու համար:

Նախ՝ իր գոյութեան համար, ապա վաղուան հայրենիքին համար, որ պէտք պիտի ունենայ առողջ ու ազատ շունչի, ինչպէս նաեւ մեր ազգային իրաւունքներու, համահայկական դատին պաշտպանութեան ու հետապնդման համար:

Չենք կորսուիր, եթէ չուզենք կորսուիլ: Ազգերը, առ հասարակ, չեն մեռնիր, ոչ ալ կը սպաննուին. անձնասպան կ'ըլլան: Չմոռնանք պատմութեան այս վճիռը:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՇՈՒՆԸ

●

Եթէ մէկու մը հարց տաք շան մասին, կը ծիծաղի ձեր վրայ: Արդարեւ, ո՞վ չի ճանչնար շունը: Այդ խելացի, հաւատարիմ կենդանին, անձնուէր բարեկամը մարդուն՝ իր մատուցած բազմաթիւ ծառայութիւններով:

Այսուհանդերձ, շունը կը մնայ մեծ անծանօթը գիտական մարդուն համար: Իր ծագումը, կորսուած հեռաւոր դարերու աղջամուղջին մէջ նոյնքան լուծելի գաղտնիք մըն է որքան մարդունը: Չկայ ուրիշ կենդանի մը այնքան այլազան արտաքինով ու այլայեղ որքան շունը: Եթէ տարբեր մոլորակի մը բնագէտը կարենար այցելել մեր երկրագունդը ու տեսնէր տարբեր ցեղերու պատկանող շուներու քանի մը տիպարներ, անկասկած ատոնց իւրաքանչիւրը պիտի ընդունէր իբրեւ տարբեր կենդանական դասու ներկայացուցիչներ:

Սակայն, իր արտաքին բոլոր այլազանութիւններով հանդերձ շունը կը ներկայացնէ ներքին կառուցուածքի համանման ամբողջութիւն մը:

Շան ծագումին շուրջ շատ գրուած է հակոտնեայ կարծիքներով: Կարգ մը գիտուններ նոյնիսկ շունը նկատած են գայլի ու աղուէսի խառնածին մը, սակայն յաճախ կատարուած փորձեր չեն կրցած ապացուցանել այդ վարկածը:

Բնագէտ Պիւֆօն, ժամանակին յաջողած է շունի եւ գայլի միջեւ զուգաւորումը, բայց անոնց ձագերը կամ ամուլ ծնած են եւ կամ տարամէտ նկարագրով. այսինքն անոնցմէ ոմանք գայլ դարձած են, իսկ ուրիշներ շուն մնացած՝ նկարագրի բոլոր յատկանիշներով:

Կենդանիներու դասաւորումը դժուարին հարց մը եղած է գիտուններու համար: Եթէ այդ դասաւորումը հիմնուէր կենդանիներու արտաքին կազմին ու երեւոյթին նմանութեանց վրայ, շատ մը կենդանիներ պիտի մտնէին նոյն ընտանիքին մէջ: Այսպէս, ձին, էշը, վագրաձին իրենց արտաքին կառուցուածքով այնքան մօտիկ իրարու, երեք անջատ ընտանիքներ կը կազմեն: Ասոնց զուգաւորումը իրարու հետ՝ յառաջ կը բերէ խառնածին տիպար մը — ջորին, որ ամուլ է, հետեւաբար անկարող՝ արդասաւորման ու սերունդ հասցնելու: Ինչպէս կը տեսնուի այս օրինակէն, բնութիւնը ունի իր հաստատուն օրէնքները որոնցմէ դժուար է շեղիլ:

Ուրեմն շունը իր բոլոր ցեղերով մէկ ընտանիք կը կազմէ: Սակայն հարց է թէ ինչո՞ւ այդքան բազմազան ցեղեր կը կազմէ ան: Ընդհանրապէս կենդանիներու բնական ընտրութիւնը կը կատարուի ազատ բնութեան ծոցին մէջ բնաշրջման յամրընթաց օրէնքներով ու պատահականութեան հիման վրայ: Շունը պէտք է նկատել առաջին ընտանի կենդանին որ կապուած է մարդուն, ապրելով անոր հետ կամ շուրջը, ու կերակրուելով անոր աւելցուքներով ու յաճախ իբրեւ սնունդ ծառայելով նախամարդուն: Հնագարեան հողերու մէջ կատարուած պեղումներ կը հաստատեն այս պարագաները: Մարդոց հետ ապրելով, շունը ենթակայ եղած է անոր միջամտութեան ու քմահաճոյքներուն: Մարդոց միջամտութեան կարելի է վերագրել շուներու բազմացեղութեան մեծ մասը: Մանաւանդ սերնդագիտութեան հիմնադրութենէն ի վեր այդ միջամտութիւնը կենդանիներու եւ բոյսերու ընտրութեան մէջ հսկայաքայլ յառաջդիմած է: Չինացիք առաջինը եղած են շուներու նոր տիպարներ յառաջ բերելու գիտութեան մէջ: Սակայն յառաջ եկած տիպարները ընդհանրապէս տեւական նկարագրէ զուրկ են ու քանի մը սերունդ վերջ փոփոխութեան կ'ենթարկուին: Որով պէտք է ամէն անգամ կրկնել փորձերը: Բայց մարդիկ համբերատար փորձերով ու կատարեալ արուեստագէտի մը հմտութեամբ յաջողած են ստեղծել այնպիսի տիպարներ որոնք օժտուած են տեւական յատկութիւններով եւ պատիւ կը բերեն մարդոց հանճարին:

Շուներու նկարագիրն ու սովորութիւնները թէեւ բոլորին ծանօթ են, սակայն կ'արժէ քանի մը խօսք ընել: Նախ՝ հարց է թէ շունը հողային սահման մը կը ճանչնա՞յ: Այո, շունն ալ, եթէ ոչ կատուին չափ, բայց դարձեալ ունի իր կենսական տարածութիւնը, իր հողը, որ առ հասարակ իր պատսպարանն է, եւ զայն պաշտպանելու բնազդէն մղուած՝ կապուած շունը կը դառնայ կատաղի, յարձակողական: Իսկ երբ զայն ազատ ձգէք, աւելի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ռոստովի Շրջանային Գործադիր Կոմիտէի նախագահն էր իմ լաւ ծանօթներից նախկին Սոցիալ – Դեմոկրատ մենշեւիկ Զաւարզինը (հրեայ), իսկ քարտուղարն էր իմ հայրենակից բոլշեւիկ Սարգիս Լուկաշինը: Չեմ կարող այստեղ չյիշատակել այդ ժամանակուայ հասարակական բարքերը բնորոշելու տեսակէտից, որ յայտնի մենշեւիկ Զաւարզինը հեշտութեամբ դաւանափոխ էր դարձել եւ դրաւել Գործկոմի նախագահական աթոռը, երբ իր մտերիմ կուսակցական ղեկավար ընկերները՝ Վասիլեւը, Պետրենկօն, Սմիրնովը եւ ուրիշներ բանտարկուած էին Մոսկուայի Բուտըրկայի բանտում:

Ինչ որ պաշտօնով Նոր – Նախիջեւանում էր գտնւում նաեւ բոլշեւիկ Աշոտ Յովհաննիսեանը, որ հետագային ընկերացաւ Լեգրանի պատուիրակութեան եւ դարձաւ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի քարտուղարը: Չհասկացանք, թէ ի՞նչ պաշտօնական առաքելութեամբ էր որ Աշոտ Յովհաննիսեանն էլ միացաւ մեզ. որպէս Ղարաբաղցի Մոսկուայում մեզ օժանդակելո՞ւ, թէ ճանապարհին պատուիրակութեան վրայ հսկողութիւն կատարելու համար:

Ռուսաստանի հարաւի ճանապարհները այնքան էլ ապահով չէին: Վրանգելի բանակները գտնւում էին Ղրիմի թերակղզում եւ հարաւից երբեմն անհանգստացնում էին բոլշեւիկներին: Այդ օրերին սկսուել էր նաեւ ռուս – լեհական պատերազմը, եւ երկրում տիրում էր ջղային ու անհանգիստ վիճակ:

Մեր շոգեկառքը ուղղուեց Մոսկուա – Վարոնէժ – Ռեազան երկաթուղային գծով, որ աւելի ապահով էր: Հինգ օր ճանապարհին մնալուց յետոյ, հազիւ Մայիսի վերջերին հասանք Մոսկուա:

Հետագային իմացանք, որ զինուորական կոմիսար Լ. Տրոցկին բոլոր ուղղութեամբ հեռագրական կարգադրութիւններ էր արել՝ ճշդելու համար Հայաստանի պատուիրակութեան գտնուած վայրը եւ շտապեցնելու համար նրա ժամանումը Մոսկուա:

Այդ միջոցին մեր վագոնը գտնւում էր մի աննշան կայարանում, իր բախտին ձգուած, առանց շոգեշարժի: Մեզ տրամադրուած յատուկ շոգեշարժը գիշերով բռնագրաւել էին զինուորական նպատակների համար եւ ուղարկել լեհական ճակատը:

Առաւօտեան շատ վաղ էինք հասել Մոսկուա, ուստի նպատակայարմար համարեցինք, որ պատուիրակութեան անդամները մնան կայարանում, իսկ ես գնամ նախ տեսնուելու Ալ. Միասնիկեանի հետ, որպէսզի յետոյ ճշդենք մեր հետագայ անելիքները:

Ալ. Միասնիկեանը նախկին դասընկերս էր ու մտերիմ ընկերս: Այդ ժամանակ նա պատասխանատու պաշտօն ունէր, Մոսկուայի կոմունիստական կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի քարտուղարն էր: Կուսակցութեան գրասենեակում տեղեկացայ, որ նա զինուորական իշխանութեան կարգադրութեամբ գտնւում էր լեհական ճակատում, որպէս զինուորական կոմիսար, եւ յայտնի չէր, թէ ե՞րբ պիտի վերադառնար:

Շատ ափսոսացինք նրա բացակայութեան համար, որովհետեւ որոշ յոյսեր էինք կապել նրա հետ:

Կայարան վերադառնալուցս յետոյ, հեռախօսով տեղեկացրինք արտաքին գործոց նախարարութեան գրասենեակը պատուիրակութեանս ժամանման մասին: Անմիջապէս կայարան հասան երկու ինքնաշարժեր՝ մէկը մարդատար, միւսը, ապրանքատար, եւ մեզ փոխադրեցին ճափոնական դեսպանատան շէնքը, որ իր կահ – կարասիներով մնացել էր անձեռնմխելի: Շէնքի ներքեւի յարկաբաժինը ամբողջովին տրամադրեցին մեզ իր բոլոր յարմարութիւններով:

Ղարաբաղի Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչներ՝ Ա. Երզնկեանը եւ Ս. Փիրումեանը տեղաւորուեցին նախկին Լազարեան Ճեմարանի շէնքում, իսկ բոլշեւիկ Աշոտ Յովհաննիսեանին այլեւս չհանդիպեցինք մինչեւ մեր վերադարձը Երեւան:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Մեր հասնելուն երկրորդ թէ երրորդ օրը, գիշերուայ ժամը 12ին, մեզ հրաւիրեցին արտաքին գործոց կոմիսարիատի գրասենեակը, որտեղ ներկայացրինք մեր լիազօրաթղթերը:

Խորհրդային Ռուսաստանի կողմից մեզ հետ բանակցում էին արտաքին գործոց կոմիսար Չիչերինը եւ նրա օգնական հայազգի Կարախանը:

Մեզի համար շատ տարօրինակ էր եւ մինչեւ վերջն էլ մնաց անհասկանալի, թէ ինչո՞ւ մեր հանդիպումները համարեայ միշտ գիշերուան ուշ ժամերին էին նշանակում:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(5) (Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

●

Հայկական գաղթաշխարհը հաւատարմութեամբ կառչած է ամէն բանի որ կ'ամրապնդէ իր ազգային ինքնապաշտպանութիւնը :

Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձը երկիւղած ինքնամփոփումի կը հրաւիրէ տարագիր բազմութիւնները, անգամ մը եւս յիշեցնելով ինչ որ կորսնցուցինք այդ աննախընթաց Եղեռնին հետեւանքով :

Եւ ահա անմիջապէս վերջ, Մայիս 28ը, մեր անկախութեան վերահաստատումը դարերու գերութենէն վերջ, որ կը շոկէր մեր մէջքը :

Այս տարեդարձն ալ քաղաքէ քաղաք, բեմէ բեմ, թերթէ թերթ պիտի արձագանգէ միշտ, ոգեւորելով մեզ : Շաբաթ գիշեր հոս, Փարիզի մէջ, Պանթէոնի կուշտին գեղեցիկ սրահի մը մէջ, եկած էր այդ բազմութիւններէն հազարեակ մը լսելու նոյն յուզումնալից պատմութիւնները եւ քաջութեան դրուագները: Անգամ մըն ալ համոզուելով թէ այս յաւիտենական ժողովուրդը դարերուն խորէն, կը քաշէ եւ լոյս աշխարհ կը հանէ իր տեւականութեան գաղտնիքը՝ առկայծ ճրագ մը, յոյս մը, ինչպէս 1918 Մայիս 28ին :

Հանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ խօսնակը, ընկեր Գր. Ամիրաեան, յայտարարեց թէ հայկական քայլերգը պիտի լսէք անմիջապէս, Հայաստանի խորհրդարանին 87րդ պատմական նիստին առթիւ :

Ընկեր Հրանդ Սամուէլ, օրուան նախագահը նախ Ֆրանսերէն—օտար հիւրերուն համար—ապա հայերէն համառօտակի բացատրելով Տօնին բարոյական իմաստը, ըսաւ.— « 36 տարի վերջն ալ գաղթաշխարհի մեր բոլոր տօներուն մէջ մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէ Մայիս 28ը, ինչպէս Ֆրանսացիին համար Յուլիս 14ը: Դարերու գերութենէն վերջ մեր անկախութեան վերստացումը եղաւ մեր յոյսերուն պսակումը »: Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց Կովկասի եւ Ուկրանիոյ ներկայացուցիչներուն որոնք եկած են մեզի հետ տօնելու մեր տօնը, ինչպէս երկու օր առաջ տօներ էին իրենց անկախութեան տարեդարձը: Կեցցէ Ազատութիւնը, կեցցէ անկախութիւնը»:

Նորութիւն մըն էր Հայաստանի խորհրդարանին մէկ պատմական նիստը, զոր ներկայացուցին խումբ մը երիտասարդներ :

Տիկին Մ. Արթինեան Կառվարենց իր այնքան հաճելի ձայնով երգեց Կանաչեանի «Ուռին», Արամ Խաչատուրեանի «Երեւանը»ը եւ հանդիսականներու փափաքով Կոմիտաս վարդապետին «Քէլէր, ցոլէր»ը:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Հուրի Պուտաքեան-Իփէքեան, որ իր պատանութեան շրջանէն, յիշեց դրուագներ, « երբ մեր աստանդական թշուառ բեկորները, հազիւ ամփոփուած Լիբանանի հողին վրայ, թիթեղէ տուներու մէջ, աղքատիկ սրահներու խաւաքարտէ եւ քուրջերէ շինուած բեմերու շուրջ իրարու քով սեղմուած, կը տօնէին Մայիս 28ը, շրջապատուած տիտաններով: Հոն էին հայր Աբրահամը, Աղբալեանը, Շանթը, Ռուբէնը, Արշակ Յովհաննէսեանը: Հոն էր իրենց հետ ամբողջ հայ աշխարհը: Մեր Զատիկն էր այդ տօնը: Մեր եռագոյնը իր երեք գոյներով մեզի կը պատմէր մեր անցեալի փառքը · — իր կապոյտը պայծառ անամպ երկինք մըն էր մեզի համար, մանաւանդ մեր ապագային յոյսը

Այդ բոլորի կողքին էր միշտ Դաշնակցութեան զինանշանը, նոյնքան պերճախօս, որ կը յատկանշէր մեր ժողովուրդին ռազմունակ ոգին ու անոր հերոսական պայքարը, հոն էին Գրիչը եւ Միտքը որոնք առաջնորդը հանդիսացան հայ ժողովուրդին դէպի ազատութեան թռիչքը: Հոն էր նաեւ Բահը, Աշխատանքը, մղիչ ուժը ժողովուրդի մը գոյութեան ու պահպանման: Հոն էր ուրեմն Դաշնակցութիւնը որ իր Անձը տուած էր հայ ժողովուրդին:

Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Նուպար Նիկողոսեան, որ սկսաւ Վահագնի փառաբանանքով, « Երկնէր Երկին եւ երկիր, երկնէր եւ ծիրանի ծով ... »: Ծովն էր փոթորկոտ ինչպէս հայ ժողովուրդին ամբողջ գոյութիւնը: Պահ մը խաղաղեցաւ ծիրանի ծովը ու Վահագնը հայաշխարհին նայեցաւ իր հրավառ աչքերով : Մեծ է նշանակութիւնը այս տօնին: Անով ունեցանք պետական մեքենայ, ունեցանք Սեւրի դաշնագիրը եւ այն հպարտութիւնը որ երիտասարդութեան տուաւ հայ ըլլալու գիտակցութիւնը : Այս օր եւս Հ.Յ.Դ.ն կը հանդիսանայ դրօշակիրը այն գաղափարներուն որ ստեղծեց Մայիս 28ը : Արտասահմանի մէջ ծնած երիտասարդներս երախտապարտ ենք Մայիս 28ին, որ մեզի տուաւ դատ մը շահելու իրաւունքը, անոր շնորհիւ սուգերով լեցուն մեր պատմութեանմէջ բացուեցաւ ցնծութեան Տօնը: Համոզուած ենք թէ նորէն պիտի պայծառանայ Հայոց երկինքը փոթորկոտ, եւ պիտի ունենանք նոր Մայիս 28ը, մեր Մայիս 28ը, որուն այնքան ծարաւի ենք » :

Գեղարուեստական բաժինին լաւագոյն թիւն էր անշուշտ Պ. Զաւէն Մելիքեանի ջութակը որ Քորելլիէն նուագեց այնքան ճարտարութեամբ և տաղանդով, դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Պրեն (քոնսէրվաթուարէն), դժբախտաբար կը պակսէր այն երկիւղած լռութիւնը որ տարրական պայման է, արուեստի գործ մը ունկնդրած ատեն :

Քառեակ մը պարողներու, կովկասեան չէնքէզեաններով շատ յաջող թիւ մըն էր, մեծ խանդավառութիւն պատճառեց: Կը մասնակցէին Օր. Ռեժինա, Զինար եւ Միշա, ղեկավարութեամբ Խ. Պուռնութեանի կովկասեան նուագով (Գարեգին) եւ դաշնակով:

Յայտագրին վերջին թիւն էր կենդանի պատկեր մը, Ա. Ահարոնեանի «Դարբինի երգը» եւ «Հրաշափառ Մայիս»: Ընկ. Փալամուտեան և Ս. Մանուկեան, հայրուորդի դարբիններ հրաժարեցան մաճ ու խոփ շինելէ, արօրն ալ նետեցին մէկդի եւ բական զէնք կոփել, ռազմի տենդով : Յաղթեց հայրը իր զէնքերով եւ ստեղծեց «Հրաշափառ Մայիսը»:

Հանդէսին պաշտօնական մասէն վերջ սկսան պարերը, առաջնորդութեամբ Կ. Սարեանի նուագախումբին, տեւելով մինչեւ արշալոյս, անշուշտ ոչ Փարիզի արշալոյսը որ չի նմանիր Արարատեան դաշտի արեւածագին, Մասիսի կատարէն :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

*

ԼԻՈՆ.— Արտասահմանի մէջ նորահաս սերունդի հայապահպանման կարեւորագոյն ազդակներէն մէկն ալ հայ երգն է, որուն շնորհիւ անոնք հաղորդակից պիտի դառնան իրենց հայրերուն եւ մեծ հայրերուն յուզումներուն եւ տենչերուն :

Որքան ուրախութիւն զգաց ներկայ հասարակութիւնը, երբ տեսաւ մօտ 50 երգիչներ եւ երգչուհիներ որոնք հարազատօրէն երգեցին ազգային եւ ժողովրդական երգերը, մեր սքանչելի շարականները :

Կիրակի 23 Մայիս, Օրլօժի սրահին մէջ, ներկայ հասարակութիւնը քանի մը ժամ անդադար լսեց հայ երգը, ծափահարեց երգիչները, եւ անմոռանալի օր մը ապրեցաւ շնորհիւ Վիէնի հայկական երգչախումբին, եւ անոր անխոնջ ղեկավարին Յովսէփ վրդ. Լեւոնեանի :

Ժամը չորսին վարագոյրը բացուեցաւ: Վարդապետը քանի մը խօսքով բացատրեց իրենց նպատակը, եւ շեշտեց .— « Մեր նպատակն է հայ երգի միջոցաւ ազգ. ոգի ներշնչել նոր սերունդին»:

Յայտագրին առաջին մասը կը կազմէին « Ելեմ ման գամ սարերը» (Գ. Մահարի), «Յիշում եմ ես» (Գր. Սիւնի), «Արահօ» (Կոմիտաս), «Հօյ նար» (Բ. Կանաչեան): Տասը վայրկեան դադարի ընթացքին, վարդապետը համառօտօրէն բացատրութիւններ տուաւ երգերու եւ երգահաններու մասին: Երկրորդ մասը սկսաւ մեր սքանչելի եւ աննման շարականներով, որոնցմէ աղօթք ու խունկ կը բուրէր: Յիշեցուք—Զարթիք», գիշերային ժամերգութիւն », որոնք պահ մը ներկաները փոխադրեցին հայրենի երդիքներու տակ, իրենց վանքերն ու եկեղեցիները: Ապա «Խորհուրդ խորին», « Սուրբ Սուրբ», որոնք դարերով երգուած են: Որքան խորհուրդ եւ քաղցրութիւն կայ անոնց մէջ, մանաւանդ այս ափերուն վրայ ուր ամէն քայլափոխին կարօտը կը զգանք երէկին: Երկրորդ մասը վերջացաւ «Հայ Մեր»ով : Վարդապետին առաջարկին վրայ ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին Տէրունական աղօթքը ի յարգանս նորոգ վախճանեալ Գէորգ Զ. կաթողիկոսին :

Կէս ժամ դադարէ ետք սկսաւ երրորդ մասը: «Մայր Արաքսի ափերով», « Ով Մեծասքանչ դու լեզու», «Հօյ Նազանըմ» (Կարա-Մուրզա), «Անուշիկ եար ջան» : Խօսք էլլէն Բիւզանդէն, երաժշտութիւն Գ. Ալէմշահ, «Շուշօն» (Բ. Կանաչեան), « Խաւլա լի» Ա. Պատմագրեան : Միջնարարին Պ. Հ. Թադէոսեան խօսքը ուղղելով վարդապետին ըսաւ.— «Ոգեւորուած ձեր այնքան հայաշունչ ձեռնարկէն, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ինքնաբերաբար հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ ձեր երգչախումբին: Կապոյտ Խաչի օրինակին հետեւեցան ուրիշներ եւ հինգ վայրկեանէն գոյացաւ 39·500 ֆրանք, ի նպաստ երգչախումբին: Վերջին պահուն խօսք առնելով, Պ. Ա. Կիւլպէնկեան յանուն Ազգ. Միութեան շնորհակալութիւն յայտնեց վարդապետին, իր թափած աշխատանքին համար, եւ յոյս յայտնեց թէ յառաջիկային գաղութը աւելի խուռն բազմութեամբ պիտի քաջալերէ ձեռնարկը:

Երգչախումբի «Իմ հեռաւոր հայրենիք» խմբերգով վերջ գտաւ հանդէսը, սակայն ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս տարուան Վալանսիէնի ցուցահանդէսին մէջ, որուն կը մասնակցէին Պելժիոյ, Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ ուրիշ երկիրներու նկարիչներ, ծանօթ նկարչուհի Վարդուհի Թամիրեանցի ներկայացուցած գործը արժանացած է արծաթ չքանչանի :

հանդուրժող է օտարներու հանդէպ, թէեւ պահակի իր դերը դարձեալ կը կատարէ լիովին:

Շուները ոչ միայն հաւատարմութեամբ կ'ապրին իրենց տիրոջ երդիքին տակ, այլ եւ կը համակերպին խմբական դրութեան, այսինքն՝ ուրիշ շուներու ընկերակցութեամբ: Շուներու այս նկարագիրը կը մօտենայ գայլին կամ շնագդի այլ ցեղերու, որոնք կ'ապրին վոհմակներով : Շուներու վոհմակային կեանքի համակերպումը օգտագործուած է, ըլլայ հիւսիսային սառուցեալ երկիրներու մէջ, ուր զանոնք խմբովին կը լծեն սահակներու, որսորդութեան համար: Խմբական դրութիւնը ինքնին կը նշանակէ ընկերային նուիրապետութիւն: Այս հիման վրայ շուներն ալ ունին նուիրապետական կարգի մը ենթարկուելու բնազդը : Առտուն երբ փողոցին մէջ կը հանդիպիք խումբ մը շուներու, ընդհանրապէս արդիւնք է էգի մը շուրջ ստեղծուած սեռային պահանջի մը: Սակայն միշտ այդպէս չէ եւ անտարակոյս խումբը ունի իր պետը որուն կ'ենթարկուին միւսները: Այս առթիւ մեծ բնապաշտ Գոնրատ Լորենց, գեղեցիկ կերպով կը նկարագրէ շուներու կամ գայլերու միջեւ կռիւի մը ընթացքին յաղթողին ու պարտուողին յատկանշական շարժձեւերը, ուր ի յայտ կուգայ պարտուողին հնազանդութիւնը, իսկ յաղթականը պարզապէս կը միզէ կռուին վայրը՝ սեփականացնելով զայն: Շուներու ուշիմութեան, հաւատարմութեան, անձնուիրութեան մասին իրական վկայութիւններ անպակաս են, հետեւաբար աւելորդ կը նկատեմ յիշել :

Ուրեմն շունը, իր բոլոր ծառայութիւններով արժանի է յատուկ հոգածութեան ու սիրոյ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Բայց ան՝ զսպեց ինքզինքը, մասնակցեցաւ ժողովին, տուաւ մանրամասն տեղեկութիւն իր առաքելութեան մասին, թէ՝ Կեդր. Կոմիտէն աւելորդ զէնք ու փամփուշտ չունի շրջաններուն տրամադրելիք, ամէն մէկ կոմիտէ կամ ենթակոմիտէ պիտի գոհանայ իր ունեցածովը :

Տիգրանն ալ տեղեկութիւններ տուաւ Արտաշէսի բացակայութեան միջոցին տեղի ունեցած աշխատանքներու մասին, թէ՝ Վարդաստանի կանանց կազմը կը զբաղի վառօդի պատրաստութեամբ, պարապ փամփուշտներ լեցնելով, զինուորական մարմինը արթուն կը հսկէ, գիւղի բոլոր կողմերը պահակներ նշանակուած են :

Ժողովը վերջացած էր: Դուրսը՝ կը ձիւնէր, բայց ներսը՝ վառարանը կը ճթճար: Արեգնազ պատրաստեց սեղանը, ամէն տեսակ աղանդերով ու գինիով, մեռնիլ կար, ամէն բան ձգել եւ հողին տակ թաղուիլ կար, պէտք էր քիչ մը խմել, ցաւերը գինիով այրել եւ քիչ մը ուրախանալ: Բոլորուեցան սեղանին շուրջ: Տիգրան լեցուց գաւաթները, ապա՝ ոտքի ելաւ, գինելից գաւաթը ձեռքին մէջ ըսաւ.

— Գինին խմելէ առաջ, խօսքս ձեզի է, ընկերներ, այս սենեակը, որուն մէջ կը գտնուինք՝ կը կոչուի «Ազատութեան Սենեակ» եւ նուիրուած է աներհօրս, այսինքն՝ Արեգնազի հօրը յիշատակին: Այս սենեակը յեղափոխական սրբատաճարի մը վերածուելու գաղափարը կուգայ Արտաշէսէն, տեսէք Ալէքի պատկերը, այս հայդուկին պատկերին առջեւ ամէն գիշեր, Արտաշէսը եւ իր պաշտելի կինը մոմ կը վառէին, խունկ կը ծխէին, Արտաշէսը հոս է, բայց մեռաւ Շուշիկը, Արտաշէս եւ ընկերներ, գաւաթս կը պարպեմ Շուշիկի եւ Ալէքի անմահութեան փառքին համար :

Պաղ խռովք մը անցաւ ամէնուն սիրտէն, մէկ քանիները իրարու երես նայեցան :

Արտաշէս զսպեց ինքզինքը, թէեւ սիրտը կը թփրտար, աչքի աղբիւրները գոցուեր էին, երեսի մորթը կ'ասեղնոտէր իր յուզումէն, Տիգրանէն վերջ՝ գաւաթները լեցուց գինիով, ոտքի ելաւ բաժակը ձեռքին մէջ, խօսեցաւ .

— Ընկերներ, վստահ եմ որ ձեզմէ շատեր իրենց մտքէն անցուցին՝ թէ ինչո՞ւ Տիգրանը վեթերան եւ նահատակ ընկերոջ Ալէքի եւ անոր նուիրուած սենեակին յիշատակութիւնը ընելէ վերջ՝ Շուշիկը յիշեց, որովհետեւ անպատեհ պտաք արտայայտութեան պահը եւ նոյնիսկ ձեւը, այսինքն չուզեցիք վերանորոգուած տեսնել Արտաշէսի հոգեկան ցաւը, անկեղծ եմ եւ անվերապահ, կը գտնուիմ հարազատ ու մտերմիկ շրջանակի մը մէջ, չկարծէք թէ մարմինս չփշաքաղուեցաւ, սիրտս չթփրտաց, հոգիս չտագնապեցաւ երբ լսեցի Շուշիկիս անունը, դեռ ըսեմ աւելին, այն վայրկեանէն երբ այս նուիրական տան սեմէն ոտքս ներս դրի, նմանեցայ այն հիւանդին՝ որ կը պայքարի մահուան դէմ, մերթ՝ կը պարտուի, մերթ՝ կը յաղթէ, բայց միշտ կը տառապի, այս տան սեմին ու սանդուղին, դրան ու պատուհաններուն, անկիւններուն ու կարասներուն, վարագոյրներուն ու ծածկոցներուն, վերջապէս հոս գտնուած բոլոր առարկաներու վրայ երբ կը նայիմ՝ Շուշիկս կը տեսնեմ, գիտէք եւ լաւ գիտէք այն վիճակը՝ որուն ենթարկուեցայ Շուշիկի մահէն վերջ, բայց ես հիմա փոխուած եմ, երէկ՝ լալով ու ողբալով կը յարգէի մեռելս, այսօր՝ խնդումն ու զուարթ կը պահեմ ինքզինքս՝ կարենալ յարգելու համար Շուշիկս ..., ան՝ մեռաւ իր անկողնին մէջ, տէրտէրով ու աղօթքով, խունկով ու մոմով թաղուեցաւ, ուրեմն՝ երջանիկ մահ մը ունեցաւ, բայց մտածեցէք, վաղը, ինչպիսի մահերով պիտի մեռնին մեր ժողովուրդի միւս Շուշիկները: Ես՝ խօսք տուի Ռէս Սանոյին եւ ընկեր գործիչին՝ չմեռնիլ մեռելիս հետ, այլ՝ ողջ մնալ եւ պաշտպանել ցեղիս Շուշիկները՝ ի սէր եւ ի յարգանս Շուշիկիս: Ահա թէ ինչո՞ւ ողջ եմ, ահա թէ ինչո՞ւ ես անպատեհ չգտայ Տիգրանի Շուշիկի մասին խօսելու պահը: Ես կը վերցնեմ գաւաթս, կը վերցնեմ հպարտ ու արի, ու կը խմեմ անոր մէջի գինին՝ հայ աղջիկներու, հարսերու, տղոց ու ծերերու փրկութեան համար մարտնչող ընկերներուս կենացը:

(Շար.) ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

Ընկերվարական երեսփոխանը մի– եւնոյն ատեն ընդդիմացաւ նորադիր զինուորներու մէկ մասը Հնդկաչին ղրկելու ծրագրին կամ արեւմտեան Գերմանիոյ ֆրանսական զօրագունդէն զինուորներ քաշելու որոշման : «Կարելի չէ նժարին մէջ դնել ամերիկեան տոլարները մեր մարդկային զոհողութեանց դիմաց : Ին– չո՞ւ համար Ֆրանսան, հետեւելով Անգլիոյ, չի ճանչնար Մաօ – Ցէ–Թունկի Չինաստանը իր 425 միլիոն բնակիչներով, երբ կը յամառինք ճանչնալ Չանկ Քայ Շէքը իր հինգ միլիոնով: Միակ ելքը խաղաղ լուծումն է » :

Համայնավար ներկայացուցիչը նոյնպէս քննադատեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը, դիտել տալով թէ «Ֆրանսա պարզապէս կը ջանայ պատերազմը տարածել ամբողջ աշխարհի մէջ, մեղսակցութեամբ Ամերիկայի » :

Երեսփոխանը այս առթիւ դիտել տուաւ թէ բազմաթիւ օտար կամաւորներ, եւ մասնաւորապէս նախկին էս – էսներ կը գտնուին Օտար Լեգէոնին մէջ : Ազգ· Պաշտպանութեան նախարարը ուժգնօրէն բողոքեց, ըսելով թէ այն գերման կամաւորները որ հերոսաբար կը կռուէին Տիէն Պիէնի մէջ, մեծ մասով 13–15 տարեկան էին, երբ վերջացաւ Բ· աշխարհամարտը:

Զօր· տը Կոլի նախկին կուսակիցներէն երեսփոխան մը քննադատեց «Տիէն Պիէնի մէջ գործուած սխալը», չեշտելով·—«Ճակատամարտը մղուեցաւ ամէնէն աննպաստ պայմաններուն մէջ: Կարելի չէ առարկել թէ յանկարծակիի եկան»: Երեսփոխանը միեւնոյն ատեն խոստովանեցաւ թէ ներկայ դահլիճըդժուարինկացութիւն մը ժառանգեց եւ թէ արդար չէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը անոր վրայ ձգել :

ԱՍԴԻՆ ԺՈՂՈՎ, ԱՆԴԻՆ ԿՌԻՒ

Վերջին լուրերու համաձայն, երէկ պիտի սկսէին առաջին խօսակցութիւնները Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի զինուորական ներկայացուցիչներուն միջեւ, զինադադարի մասին:

Պիտի վերսկսին, նաեւ հրապարակային եւ գոնփակ նիստերը, քանի որ Մոլոթով արդէն վերադարձած է:

Հանոյէն կը հեռագրեն թէ ըմբոստները կարեւոր դիրք մը գրաւեցին քաղաքէն ինը մղոն հեռու: Մասնագէտներ կ՚ըսեն թէ այս դիրքին կորուստը չի կրնար խանգարել զինուորական շարժումները: Ֆրանսական զօրաբաժին մը ամբողջովին վերականգնուած է Թոնքինի տելթային մէջ, շնորհիւ նոր ուժերու :

✕ Փարիզ վերադարձաւ Տիէն Պիէնի հերոսուհին, Օր· Ժընըվիեւ Կալառ, փառաւոր ընդունելութիւն մը գտնելով : Հերոսուհին միակ կինն էր որ մինչեւ վերջը մնաց պաշարուած բերդին մէջ: Ի պատասխան հարցումներու, յայտարարեց թէ բան պիտի չըսէ, մինչեւ որ չտեսնէ ազգ·պաշտպանութեան նախարարը: Բազմաթիւ լրաբերներ կը սպասեն օդակայանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ նախագահը, մառեշալ Թիթօ Պիրէոն հասաւ յունիս 1ին եւ ողջունուեցաւ թնդանօթի 21 հարուածներով: Աթէնք պիտի մնայ հինգ օր : Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ աւելի քան 200 կասկածելիներ ձերբակալուած են, յանուն ապահովութեան: Պաշտօնական շրջանակները կ՚ըսեն թէ 3500 գործակալներ եւ դէտեր տրամադրուած են, որպէսզի թշնամական ցոյցեր չկատարուին մառեշալին դէմ :

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԻՆ գինը 12 ֆրանք ինկաւ կեդրոնական Հալին մէջ :

ՀԱՐԱՒ· ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՍԻՈՅ պաշտպանութեան զինուորական խորհրդակցութիւնները կը սկսին այսօր Ուաշինկթընի մէջ: Անգլիոյ վարչապետը, Չըրչիլ, միշտ վերապահ է, սպասելով Ժընեւի ժողովի արդիւնքին: Վարչապետը առ այժմ անհրաժեշտ չի գտներ Լոնտոն հրաւիրել նախագահ Այզընհաուըրը, անգլեւամերիկեան թիւրիմացութիւնները հարթելու համար :

ԶՕՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ՄԸ պիտի հրաւիրէ Մոլոթով, հոկտեմբերին, քննելու համար գերմանական հարցը, ինչպէս կը հաղորդեն իրազեկ աղբիւրէ:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Ժան Եվխադարեան (24 տարեկան) եւ իր բարեկամուհին, Քրիստիան Փատիէօ, այն ամբաստանութեամբ թէ մանկանոցի մը առջեւ ձգեր էին տասը օրուան երախայ մը:

ՄԱՅԻՍ 28–Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, 5 Յունիս, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Ջաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, բարձր հովանաւորութեամբ նախկին նախարար եւ Սէն նահանգի երեսփոխան Ed. Depreuxի

Ներկայ կ՚ըլլան Իսիի քաղաքապետ Leca et Mr. Seveste

Կը նախագահէ ընկ· Հ· ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ն· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Բացումը կը կատարուի Իսիի եւ Անիէռի երգչախումբերով :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Մուրատեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Դաշնակեան, Արմենուհի Քէլէշեան, Մ· Գարակէօզեան (երգ):

Կ՚արտասանեն Օր· Ալիս Քէյիշեան, Օր· Շահինեան, Օննիկ Քէլէշեան: Հայկ· եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ· Խանենկի Պուրնութեանի, կը պարէ Օր· Ռեժինա Օհաննէսեան (առաջին պարուհի Օփերա Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի Գարեգին (թառով), Բենօ (դափ):

Նուագախումբ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 200 Ֆրանք :

Խօսնակ Անդրանիկ Խորէնեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13, կիրակի

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին: Ազգ· Տան մէջ: Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը դասախօսէ, նիւթ ունենալով՝ Արեւմտահայ թատրոնի ծագումը եւ զարգացումը: Դասախօսը պիտի արտասանէ Պետրոս Ադամեանի քերթուածներէն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս· Պատարագ պիտի մատուցուի, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ դպիրներու: Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ·— Այրի Տիկին Իսկուհի Վարդանեան և զաւակը, Տէր և Տիկ·Երուանդ Վարդանեան և զաւակը, Տէր և Տիկ·Հրաչ Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ· Ղազար Ահարոնեան, Տիկին Աղաւնի Նալպանտեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Քէնտէրեան կըծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն, պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին 69 Ռիւ Լուի Պլան, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ խնամիին ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

★

Պամոնի մէջ, հանգուցեալ Յակոբ Ա· քնյ· Մխճեանի յիշատակին,Հոգեգալստեան կիրակի առաւօտ, իր մահուան քառասունքին առթիւ, համաձայն Խորէն Մխճեան եւ Միհրան Օհանեան ընտանիքներու փափաքին :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

(Տէր Հայրը վախճանած է Ամերիկայի մէջ):

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ՝ ՀՐԱՅՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր· Միութեան ,այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 ռիւ Դանթօն, մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէոն :

Կը նախագահէ հայրենակից ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Կը խօսին հայրենակից Պ· ԽԱՉիկ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ «Յառաջ»ի խմբագիր Պ· ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

Կերգեն Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Օր· Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ· Աւետիս Քիւփէլեան :

Կ՚արտասանեն Պ· Պ· Եղիա Սերոբեան եւ Զոհրապ Մուրատեան :

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Առնուվիլի « Կառվարենց » խումբը պտոյտ մը կազմակերպած է այս կիրակի Խոմընօնվիլ (ծովափ):

Մեկնում ժամը 9·30ին Առնուվիլէն ուիւ տը լա Փէի եւ ավընիւ Անրի Պառպիւսի անկիւնը :

Մասնակցութիւն՝ 400 ֆրանք :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ:

Երգ·— Օր· Շ· ՊԷՆԿԵԱՆ, Պ· ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պար ՏԻԿԻՆ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ԳԻԼԱՇԻՒԼԻ :

Արտասանութիւն·— Պ· Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆ:

Նուագ (թառ) ԳԱՐԵԳԻՆ, Հայկական երգապնակներ մէջ ընդ մէջ :

Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է :

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան գրատունը :

ՓՐՕ· 64–90 :

Ֆ· Կ· ԽԱՉ

Ֆ· Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութիւնը արտակարգ միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 4ին Ազգ· Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրեվիզ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի:

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ շրջանի Ազգ· Միութեան կեդր· վարչութեան :

Կը ներկայացուի Ս· Բիւրատի՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ կամ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 8ին Հ·Յ·Դ· ՏԱՆ մէջ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Քաղաքապետարանի թատերասրահին մէջ :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Փորձերը տեղի կ՚ունենան կանոնաւորապէս ամէն երեքշաբթի ժամը ութէն 10, Ազգ· Տան մէջ, մեծ համերգի մը պատրաստութեան համար: Բոլոր երգիչներէն կը խնդրենք որ յարատեւօրէն եւ ճշդապահութեամբ հետեւին նոր երգերու դասերուն:

Կ՚ընդունինք նոր անդամներու արձանագրութիւններ: Դիմել Օր· ՋԱՀՐԷՃԵԱՆի, 78 ռիւ Լաֆայէթ (9): կամ երեքշաբթի գիշերը փորձի ընթացքին :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Ֆ· Կ· Խաչի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Վիքթորիա Յովհաննէսեանի բնակարանը: Զեկուցում պատգ· ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցին սրահը :

Ֆ· Կ· ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս կիրակի ժամը 15·30–ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Լիոն – Տէսին Հ· Մ· Ը· Մ·ի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս կիրակի եւ երկուշաբթի, ողբացեալ հիմնադիրներէն ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յիշատակին :

Սիրով կը մասնակցին Փարիզի Հայ Մարզականը, Վալանսի Հայ Մարզականը եւ Վիէնի Մարզականը, Հ· Մ· Ը· Մ·ի Լիոն – Տէսին խումբը :

Օրուան յաղթականը կը ստանայ Գրիգոր Յակոբեան բաժակը :

Կիրակի գիշեր պարահանդէս Վիլէօրպանի Պոնթէու սրահին մէջ, ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

Ֆութպոլի մրցումները տեղի կ՚ունենան Հ· Մ· Ը· Մ·ի սեփական դաշտին վրայ Տէսին: Լիոնէն 16թիւ օթօքարը առնել եւ իջնել վերջին կայարանը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954 – 1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ ·—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն ատեն, իբրեւ գիշերօթիկ, հսկողի պաշտօն պիտի կատարէ :

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւապէս տեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, դարձեալ գիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով :

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յունիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն Է Ուազ:

Հաղորդակց· միջոց·— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը : Իջնել Փավիյյօն սու Պուա :

★

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպած է դաշտապարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի օրը, կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն սկսեալ, հաստատութեան պարտէզին մէջ :

Տեղի պիտի ունենան մարզական խաղեր : Պար՝ ղեկավարութեամբ Պ· ՍԱՐԵԱՆի եւ իր խումբին: Ապահովուած է պարադաշտ մը, եւ անձրեւի պարագային պարասրահ մը: Հրապարակ հանած ենք վիճակախաղի տոմսեր որոնց իւրաքանչիւրը պարադաշտէն ներս իբրեւ մուտքի տոմս ալ պիտի ծառայէ :

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ պատուել այս դաշտապարահանդէսը, շփման մէջ մտնել մեր հաստատութեան հետ, եւ տեսնել թէ ինչ ջանքեր կը թափուին հայեցի դաստիարակութեան զարկ տալու համար

(ԿՆԻՔ)

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
RédactionetAdministration :32Rue de Trévise,Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ ★ VENDREDI 4 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7386 30e ANNEE

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2797

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԼԻՆ ՓՐԿԵԼ

●

Այսպէս, 1917 – 18ի ճակատագրական օրերուն, հայ ժողովուրդին վարիչները, գլխաւորութեամբ Դաշնակցութեան, ան–կարելին կը փորձէին ելք մը գտնելու համար :

Ռուբէն կը գրէ իր Յուշերուն մէջ ․

— « Որպէսզի հնար լինէր հակազդել թուրք – թաթարական ճնշման, Ազգ․ խորհուրդը ջանաց յենուլ թէ Հայաստանի մէջ եւ թէ Հայաստանից դուրս եղած ռուս ամէն տեսակի ոյժերի վրայ : Նա կազմա–կերպեց ռուս զօրամասեր, ջանալով նրանց պահել կովկասեան ճակատում․ իր ուժերի ղեկավարութեան մէջ իսկ, մեծ բաժին հանեց ռուս մասնագէտներին : Նա ջանաց թէ նիւթապէս, թէ քաղաքա–նապէս շահագրգռել Ռուսին և ռուս տար–բեր գոյնի իշխանութիւններին, որ կային Կովկասից հիւսիս : Բայց բոլոր ջանքերը քիչ օգուտներ բերին : Ռուսը կը ձգտէր տուն վերադառնալ, իսկ Ռուսաստանի համար այնքան էլ արժէք չէր Հայաստա–նը որ մտածէր նրա փրկութեան համար, նա զբաղած էր իր ներքին գործերով : (էջ 136–137) :

Անուղղայ կեղծարարը, Արէլ, չի՞ գի–տեր այս պարագան :

Գիտէ՛ : Ուրիշ բաներ ալ գիտէ, բայց կը կեղծէ, կը ստէ եւ կը խեղաթիւրէ ան–պատկառօրէն : Ոչ միայն ի հեճուկս Դաշ–նակցութեան, այլ եւ բոլոր անոնց որ կը ձգնէին բան մը փրկել դժխդրէն :

Դարձեալ Ռուբէնն է որ կը պատմէ (էջ 145) ․

— « Ի՞նչ յոյսեր ունէր նորակազմ Հա–յաստանը : Նա այլեւս յոյսեր չունէր ոչ բոլշեւիկներից, ոչ Ռուսաստանից : Նը–րանք լքած էին իրեն վատօրէն : Նա յոյ–սեր չունէր թուրք–թաթարական եւ վրա–ցական մեծահոգութեան վրայ : Նրանց կողմից Հայաստանը բաժան – բաժան ա–նելու փաստը ակներեւ էր բոլորի համար : Մի յոյս էր մնում ,հեռաւոր մի յոյս․ թե–րեւս պատերազմի բախտը փոխուէր յօ–գուտ Դաշնակիցների : Թերեւս նրանց մի–ջոցով իր դատը շահէր : Մինչ այդ , պէտք էր համակերպիլ, պէտք էր ներ–քուստ կազմակերպուիլ» :

Երբ Ռուսը «դէպի տուն» կը չուէ եւ Թուրքը սանձարձակ յառաջ խաղալով ծանր պայմաններ կ'առաջարկէ, Պաթու–մի դաշնագիր եւայլն ,դաւանափոխ Թզու–կը, Արէլ անամօթաբար կը գրէ թէ Դաշնակցութիւնը կ'ընդունէր առանց բո–ղոքելու , պարզապէս «պահելու համար իր տիրապետութիւնը» :

Թշուառականը կը մոռնայ իր փառա–բանած կուռքերուն հրէշային դաւաճա–նութիւնը ,— Պրեսթ – Լիթովսքի ան–պատիւ անձնատուութիւնը (1918 Մարտ 3) որով Մոսկուա Թուրքին կը յանձնէր ամ–բողջ արեւմտեան Հայաստանը եւ կը խախտէր 1914ի սահմանները :

1918*ի եղերական օրերուն, երբ Թուրքը դարանակալ կը սպասէր, սահմանին վրայ, ականջը սրած, նորածին Հա–յաստանի խորհրդարանին Դաշնակցական նախագահը, Աւետիք Սահակեան չէր վախնար յայտարարել, ի ներկայութեան Թուրք ներկայացուցիչին ․*

— « Բանտին դռները պիտի բացուին մի օր, պիտի փշրուին շղթաները» :

Նոյն ատեն, անձամբ Արամը «սահման–ներու ընդարձակում եւ ապրելու հնարա–ւորութիւն» կը պահանջէր յաղթական Խալիլ փաշայէն, որ Երեւան կը գտնուէր : (*Տես Ռուբէնի Յուշերը*, էջ 146) :

Կեղծարարը առասպել մըն ալ կը սահե–ցնէ ,— Կը գրէ թէ Հայաստանի սահման–ները 9000 *քառ․ քիլոմեթրէն* 30․000 *քառ․ քիլոմեթրի բարձրացան, Կարսի դաշ–նագրով ․․․*

Կ'արժէ առանձին խօսիլ այդ մասին :

Շ․

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԱՆԵԼ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

●

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, նոր դըժ–ուարութիւններ ծագած են Ժընեւի մէջ : Մոլոթով, որ նոր վերադարձած էր Մոս–կուայէն, տեսակ մը վերջնագիր յանձնեց Դչ․ օր, ազդարարելով թէ ոչ մէկ համա–ձայնութիւն պիտի գոյանայ Հնդկաչինի պատերազմը վերջացնելու համար, մին–չեւ որ համայնավար պետութիւնները հաստատուն դիրքեր չգրաւեն յանձնաժո–ղովի մը մէջ, հսկելու համար զինադա–դարի գործադրութեան վրայ :

Այս յայտարարութենէն կը հետեւի թէ համայնավարներու դիրքը մեղմացած չէ, ինչպէս կը յուսացուէր Մոլոթովի ճաշ–բորդութեան առթիւ :

Չորեքշաբթի օրուան դռնփակ նիստը տեւեց չորս ժամ ,նոր անել մը յանգելով : Կարելի չեղաւ ճշդել թէ ո՛ր պետութիւն–ները պիտի մասնակցին ծրագրուած յանձնաժողովին : Մոլոթով յայտարարած է թէ դժուար պիտի ըլլայ որեւէ համա–ձայնութեան յանգիլ, եթէ համայնավար պետութիւնները չընդունուին յանձնաժո–ղովին մէջ : Հեռադիրը կ'ըսէ թէ այս ան–գամ արեւմտեան պետութիւնները աւելի միաբան էին քան առաջ : Ամէնքն ալ վճ–ռապէս մերժեցին ռուսեւչինական առա–ջարկը, որ կը ձգտէր զինադադարի յանձ–նաժողով մը կազմել յարեւման Քորէայի օրինակին : Ամերիկեան պատուիրակը ձայնակցեցաւ անգլիական եւ ֆրանսա–կան բանաձեւին, մերժելով ռուսական ա–ռաջարկը, որ կը թելադրէր Հնդկաչինի զինադադարի յանձնաժողովը կազմել Հնդկաստանի, Փաքիստանի, Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչներէն :

Մինչ այս մինչ այն, Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի զինուորական ներկայացու–ցիչները կը շարունակեն բանակցիլ : Կը–ռիւներն ալ հետզհետէ կը սաստկանան Թոնքինի շրջանին մէջ : Կառավարութիւնը տակաւին չէ լուծած ընդհ․ հրամանա–տարի խնդիրը : Աչքի առջեւ կան երկու զօրավարներ, Սալան եւ Վալի, որոնք միասնաբար պիտի վարեն զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները, եթէ հաւանին :

Երէկ նորէն նիստի հրաւիրուած էր նախարարական Խորհուրդը, Ելիզէի պա–լատին մէջ : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ներկայ հրամանատարը, զօր․ Նաւառ, պիտի մնայ Հնդկաչինի մէջ, իսկ մարդ–պանը եա պիտի կանչուի :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր փողոցնե–րուն մէջ, ողջունելու համար մարեչալ Թիթօն : Բանդէտներ այս խանդավառ ըն–դունելութենէն կը հետեւցնեն թէ Յու–նաստանի մէջ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ պալքանեան զինակցութեան ծրագիրը :

Եուկոսլաւիոյ նախագահը Պիրէօն հա–սած էր մարտանաւով մը, եւ ընդունուե–ցաւ Յունաստանի Թագաւորին կողմէ, որ մինչեւ նաւահանգիստ գացած էր : Ար–քայական պալատ առաջնորդուած ատեն, խօսքը ուղղելով Յունաստանի ժողովուր–դին ըսաւ ․

— *« Մենք, Յոյներ եւ Եուկոսլաւներ, պէտք ունինք խաղաղութեան : Մենք որ եւ է յարձակողական դիտում չունինք, բայց պատրաստ ենք պաշտպանելու մեր անկախութիւնը եւ հողային ամբողջու–թիւնը : Ուստի որոշած ենք ձեռք ձեռքի քալել, պաշտպանելու համար խաղաղու–թիւնը աշխարհի այս մասին մէջ» :*

Մարեչալ Թիթօ , որուն կ'ընկերանայ արտաքին նախարարը, տեսակցութիւն–ներ պիտի ունենայ մարեչալ Փափագոսի հետ՝ ծրագրուած զինակցութեան մասին որ պիտի կնքուի Յունաստանի, Եուկո–սլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ : Մարեչալը Յունաստանի նուիրեց երկու պտարին ձիեր : Ուրիշ նուէրներ ալ տարած է գա–հաժառանգին եւ իշխանուհիներուն հա–մար : Յունաստանի Թագաւորն ալ Թի–թոյի նուիրած է կորնթական սաղա–ւարտ մը վեցերորդ դարէն (Քրիստոսէ առաջ) : Միեւնոյն ատեն Ս․ Փրկչի մեծ խաչը նուիրեց մարեչալին : Այս առթիւ փառաւոր սեղան մը սարքուած էր : Յու–նաստանի վարչապետը տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ երեք պետու–թեանց միջեւ զինակցութիւն մը պիտի դոցէ այն ճեղքերը որ բաց կը մնան այ–սօր, ազատ աշխարհի պաշտպանողական ցանցին մէջ : Ցետոյ յայտնեց թէ Յու–նաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ սպայակոյտները մեծ յառաջդիմութիւն–ներ կատարած են իրենց պաշտպանողա–կան ծրագիրներուն մէջ :

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

★

ՎԱՐԺՈՒԱ՞Ծ ԵՆ ԹԱՂԵԼՈՒ․․․

Լուրը կ'արտատպեմ Պոլսոյ «Ժամա–նակ»էն, իրեն յատուկ հայերէնով ․

— «*Թուրկուտլուի մէջ դեմոկրատ կի–ները վրան Ինէօնիւի լուսանկարը զետեղ–ուած դագաղ մը թաղեցին*» (23 Մայիս) :

Այս նախադասութիւնը խորագիրն է, իսկ լուրը, ահաւասիկ ․

— « *Այսօր , 22 Մայիս, խումբ մը դե–մոկրատ կիներ յատկապէս պատրաստած դագաղ մը, վրան Ինէօնիւի լուսանկարը զետեղելով , առաւօտուն կանուխ կրօնա–կան աղօթքներով պատացուցին փողոցնե–րուն մէջ եւ Հալքեան Հասան անուն անձի մը տան առջեւ փորուած փոս մը թաղե–ցին : Հօճաներն ալ աղօթեցին որպէսզի Հալքի 27 տարուան մեղքերուն թողու–թիւն շնորհուի* » :

Կարդալով այս լուրը, աչքիս առջեւ պարզուեցաւ հետեւեալ պատկերը ․ —

Տարիներ առաջ, երբ տիրաբար կ'իշ–խէր ուրիշ կուսակցութիւն մը, արիւն–կզակ Իթթիհատը, այս փափկասուն տի–կիններուն մայրերը եւ քոյրերը ուրիշ բաներ ալ կը թաղէին , աւելի շոնդալից տեսարաններով :

Կը թաղէին մայրական, պարզ մարդ–կային զգացումները, ի տես հազարաւոր հայ մայրերու եւ մանուկներու լեռնակո–տակ դիակներուն :

Կը թաղէին խիղճը, երբ ուրիշ հազա–րաւոր անճար բազմութիւններ իրենց մի–ջամտութիւնը կը խնդրէին, յանուն Ալլա–հին եւ իր մարգարէին : Յիշեցնելով նաեւ Գուրանին պատուէրները :

Իրենց ականաւոր գրագիտուհին, Խա–լիտէ Էտիպ հանըմ,— *Օնպաշի՛* — օր ա–ռաջ «*Թաղել*» կուտար հարիւրաւոր հայ որբեր եւ որբուհիներ, Սուրիա – Լիբա–նանի մէջ, սնունդէ զրկելով կամ «*դեղեր*» հրամցնելով :

Տրապզոնի հրէշը, Ճէմալ Ազմի, սըն–տուկներու մէջ գամելով ծովուն մէջ թա–ղել կուտար հարիւրաւոր հայ երախաներ :

Եւ չգտնուեցաւ «քիւչիւք հանըմ» մը, այսօրուան բառով՝ *պայան*, որ լսէր ա–նոնց մայրերուն լեղապատառ ճիչերը եւ բռնէր ճիւաղներու ձեռքերէն :

Մուրճին եւ գամերուն ճռինչն անգամ երգի մը պէս կը հնչէր իրենց ականջնե–րուն :

Այդ հրէշներուն հրէշը, շանսատակ Թա–լէաթ, մինչեւ այսօր ալ օրհնութեամբ կը յիշուի : Եւ ամէն տարի ծաղկեփունջեր կը դիզուին իր դամբարանին վրայ, հանըմ–ներու ձեռքով :

Այդ հրէշներուն վերջինը, Իսմէթ Ինէօ–նիւ, որուն «թաղումը» կը կատարեն այ–սօր ,բնտրական յաղթանակի մը առթիւ, դեռ երէկ «ազգային պետ» էր ,շրջապատ–ուած՝ *պայան*ներու գուրգուրանքով եւ երախտագիտութեամբ :

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ վաղը նորէն ի–րենց գլխուն վերեւ պիտի չբարձրացնեն զայն — եւ ուրիշներ — երբ ժամանակնե–րը փոխուին եւ կարգը գայ իրական, ան–դարմանելի թաղումներ կատարելու : Ա–ռանց դագաղի եւ թափօրի ․․․ ՎԱՀԷ

ԱԶԳ․ ԺՈՂՈՎԻ ՄԷՋ

●

Ազգ․ Ժողովը Դչ․ օր ալ զբաղեցաւ կա–ռավարութեան դէմ ուղղուած քննադա–տութիւններով : Այս առթիւ հարցադրը–դումներ եղան նաեւ Մարոքի եւ Թունու–զի մասին, ուր դժուարին կացութիւն մը ստեղծուած է :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, համայ–նավար երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ «ամէն է Հնդկաչին ղրկել նորագիր զին–ուորները մեռնելու համար», թէ Ազգ․ Ժողովը «պէտք չէ թոյլ տայ որ կազմա–կերպուի դժոխային մեքենան ճզմելու համար Ֆրանսայի երիտասարդութիւնը եւ բանակը » :

Պատերազմական նախարարութեան ներկայացուցիչը զայրանալով յայտարա–րեց ․

— *«Շատոնց է որ Ազգ․ Ժողովը արհա–մարհանքով կ'ընդունի համայնավարա–կան նախատինքները : Երբ ֆրանսական արիւնը կը հոսի, դուք ,համայնավարներ, կ'ուրախանաք , իբրեւ թէ յաղթա–նակ մը տարած ըլլայիք » :*

Աջակողմեան երեսփոխան մը յուզեց Հնդկաչինի պատերազմին եմտական կա–ցութիւնը, սեղանատրական հաշիւներ ը–նելով ․

— *« Մ․ Նահանգները տոլարով կը վը–ճարեն պատերազմի ծախքերուն փոխար–ժէքը զոր մենք ֆրանքով կը կարգա–դրենք : Այս տոլարներով է որ կը կատա–րենք մեր ներածումներուն մեծ մասը : Զինադադար մը պիտի ցամքեցնէ օտար դրամի այդ աղբիւրը : Եթէ ամերիկեան օգնութիւնը դադրի, ֆրանսական կառա–վարութիւնը մեծ դժուարութիւններ պի–տի կրէ իր հաշիւները հաւասարակշռելու համար : Այդ չէ՞ պատճառը որ արտաքին գործերու նախարարը կը մտածէ Եւրո–պայի միացեալ բանակի ծրագրին վաւե–րացումով ապահովել այդ օգնութեան շարունակութիւնը : Պէտք է անկախ քա–ղաքականութիւն մը վարել եւ համաձայ–նիլ Վիէթմինի ժողովուրդին հետ որ նոյնպէս յոգնած է պատերազմէն» :*

Երրորդ երեսփոխան մը հարցուց թէ Թոնքինը կրնա՞յ պաշտպանուիլ եւ պա–հանջեց «Քոչինչինը պաշտպանել ամէն գնով, եթէ չենք ուզեր ամբողջովին ի դե–րեւ հանել Հնդկաչինի մէջ կատարուած աշխատանքը » :

Չորրորդ մը յուզեց պատասխանա–տուութեանց խնդիրը : «Նոյնիսկ Տիէն Պիէնի պարտութենէն ետք Ֆրանսան լայն միջոցներ ունի : Կրնանք բանակցիլ առանց անձնատուր ըլլալու : Մենք հաշտութիւն չենք մուրար անպատուութեան գնով : Ի–րաւախոհութիւն մը կրնայ ապահովել երկու կողմերուն շահերը : Պէտք չէ որ երկու աթոռի մէջ մնանք վաղը,— ընդու–նիլ ամօթալի անձնատուրութիւն մը կամ դիմել ամերիկեան միջամտութեան որ կրնայ արդիւնք տալ միայն ընդհանուր պատերազմ յայտարարելով Ասիոյ մէջ :

Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակ–ուին երեքշաբթի օր :

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ նուիրուած է ՀՐԱՅՐԻ, անոր նահատակութեան 50ամեակին առթիւ : (Դեռ երկու նիւթեր եւս կան) :

Այս պատճառով ստիպուեցանք յետա–ձգել կարգ մը թղթակցութիւններ :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

Բ.— ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Շատ զարմանալի է, որ Ոսկան վարդապետէն (1666) ի վեր Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին չէ հրատարակած լիակատար Աստուածաշունչ մը: Ո՛չ Էջմիածնի մայր աթոռոյ, ոչ ալ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց տպարանները փորձած են նման ձեռնարկ մը, որ անշուշտ մեծ ծախքի կը կարօտի: Այսօր մեր ձեռքը գտնուած Աստուածաշունչները բոլորն ալ օտար Ս. Գրոց ընկերութեանց հրատարակութիւններ են, որոնց մէջ կը պակսին Հին Կտակարանի «Անկանոն» կոչուած կարգ մը գիրքերը, զորս չընդունիր բողոքական եկեղեցին:

Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500ամեակի հանդիսութեանց առթիւ կարելի էր համազգային հանգամանքով մը կատարել՝ հայկական նոր տպագրութիւն մը լոյս ընծայելու համար:

Այդ բոլոր հանդէսներէն իբրեւ յիշատակ մնացին «Յուշարձան» մը՝ Երուսաղէմ տպուած, եւ ֆրանսերէն գրքոյկ մը՝ 1938ին Փարիզ հրատարակուած:

Այժմ, աշխարհաբար թարգմանութեան հարիւրամեակը իբրեւ մասնակի դէպք մը միայն մեր հայ աւետարանական եղբայրներուն կողմէ յիշատակութեան կ՚արժանանայ:

Անոնք քանի մը տարի առաջ ալ տօնեցին Հայ Աւետարանական Շարժման Հարիւրամեակը (1846 — 1946): Այս առթիւ Պէյրութի մէջ հրատարակուեցան երկու գիրքեր, մէկը վեր. Եղիա Ս. Քասունիի կողմէ 1947ին «Լուսաշաւիղ» անունով, միւսը «Ոսկեմատեան», երկու հատոր, հեղինակութեամբ Տիգրան Ճ. Խրլոբեանի, 1950 — 51, պատկերազարդ: Երկու գիրքերն ալ մանրամասնօրէն կը բացատրեն բողոքականութեան մուտքը Հայոց մէջ եւ կուտան վիճակագրական լիակատար տեղեկութիւններ:

Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Միութեան համաժողովը, գումարուած 1953 Յունիս 3–7 Ամերիկայի Ուէսթ Նիւ Եորք, Ն. Ճ. քաղաքին մէջ, «Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան տպագրութեան թուականը (1853) մասնաւոր յիշատակութեան արժանի սեպեց եւ միաձայնութեամբ որոշեց պատշաճ հանդէսով եւ պաշտամունքով տօնակատարել զայն» հայ աւետարանական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ:

Վեր. Ա. Ա. Պետիկեան այս առթիւ հրատարակեց «Պատմական ակնարկ Աստուածաշունչի թարգմանութեանց վրայ» անունով շքեղ գրքոյկ մը, Ս. Գրքի եւ Նոր Կտակարանի քանի մը հին տպագրութեանց եւ կարգ մը ձեռագիրներու կարեւոր էջերու լուսատիպ պատկերներով:

Ամերիկայի, Լիբանանի, Սուրիոյ, Պոլսոյ մէջ եւ այլուր «պատշաճ հանդէսներ եւ պաշտամունքներ» կատարուեցան հարիւրամեակի առթիւ:

Աստուածաշունչը աշխարհաբարի թարգմանելու գաղափարը չէշտուեցաւ այն օրը, երբ օտար բողոքական միսիոնարներ մուտք գործեցին Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները:

ԺԹ. դարու սկիզբէն Աստուածաշունչի ընկերութիւններ կազմուած էին կարգ մը երկիրներու մէջ, Ս. Գիրքը ժողովրդական խաւերուն մէջ տարածելու նպատակով:

Ժամանակագրական կարգով առաջինն էր «Բրիտանական եւ օտար Ս. Գրքի ընկերութիւն»ը, որ հիմնուած էր Անգլիոյ մէջ 1804ին:

Երկրորդը կազմուեցաւ Ռուսիոյ մայրաքաղաքին՝ Փեթերսպուրկի մէջ 1813ին, Ցար Աղեքսանտր Ա.ի օրով եւ քաջալերութեամբ:

Իսկ 1816ին հիմնուեցաւ Ամերիկեան Աստուածաշունչի ընկերութիւնը, որ ծանօթ է «Պորտ» անունով եւ որ ամէնէն շատ գործած է Հայոց մէջ:

Նախքան Միսիոնարներու Արեւելք գալը, կը թուի թէ Հայերը դիմած էին Աստուածաշունչի ռուսական ընկերութեան, խնդրելով որ վերհրատարակէ Ոսկան վարդապետի Ամսթերտամ տպած գրաբար Աստուածաշունչը (1666), որ թէեւ Պետրոս Լատինացիի (1705) եւ Մխիթար Աբբայի (1733) կողմէ կրկին տպագրուած էր, սակայն հրապարակի վրայ կարելի չէր գտնել այս հրատարակութիւններէն ոչ մէկը, ոչ միւսը: Միաժամանակ դիմում կատարուած էր բրիտանական Ս. Գրքի ընկերութեան:

Այս երկու ընկերութիւնները գործակցաբար 1817ին հրատարակեցին գրաբար Աստուածաշունչ մը, մէկը Փեթերսպուրկի մէջ (5000 օրինակ), միւսը ի Կալկաթա – Սերամփուր (2000 օրինակ), ու աժանագին տարածեցին ամէն կողմ:

Ամենայն Հայոց հայրապետը Եփրեմ կաթողիկոս (1809 – 1831) այս առթիւ իր գրաւոր գոհունակութիւնն է յայտնած Աստուածաշունչի Ռուս. ընկերութեան, որուն 600 ռուբլի նուէր ղրկած է Ներսէս արք. Աշտարակեցի, երբ առաջնորդ էր Թիֆլիզի:

Բրիտանական Ընկերութիւնը 1818ին Վենետիկի Մխիթարեան տպարանէն ալ գնեց 1500 օրինակ գրաբար Նոր Կտակարան եւ ցրուեց Հայոց մէջ:

Այն ժամանակ ամերիկեան միսիոնարներ չկային դեռ եւ աշխարհաբար թարգմանութեան համար ոեւէ լուրջ ձեռնարկ չէ կատարուած:

Ամերիկայի միսիոնարները, որոնք երիցական եկեղեցիին կը պատկանէին, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իրենց գործունէութեան սկսան 1819–1820 շրջանին: Նախ կայան մը հաստատեցին Մալթա կղզիին մէջ, ուր բացին նաեւ տպարան մը՝ արեւելեան լեզուներով կրօնական հրատարակութիւններ ընելու համար:

Այս կայանին մէջ կը մարզուէին եւ լեզուներ կը սորվէին երիտասարդ միսիոնարներ, որոնք հետզհետէ կը ղրկուէին դէպի Մօտաւոր Արեւելք, որ բաժնուած էր չորս շրջաններու.— Սուրիական, նեստորական, յունական եւ հայկական: Այս վերջինը կ՚ընդգրկէր Թրակիայէն մինչեւ Պարսկաստան ու Կիլիկիայէն մինչեւ Կովկաս տարածուող հողամասերը, ուր հայախօս եւ թրքախօս Հայեր կը բնակէին:

Մալթայի տպարանէն լոյս տեսան կարեւոր թիւով հայերէն եւ հայատառ թուրքերէն գրքեր, որոնցմէ մեր ձեռքին տակ ունինք 1829ին տպուած մանկական պատմուածք մը՝ հեղինակութեամբ անգլուհի Աննա Րօսի, աղջկան մը կեանքէն:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՅՔԱՐ ՃԱՀՃԱՏԵՆԴԻ ԴԷՄ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

●

ԽՄԲ.— «Փարի – Փռէս»ի մէկ աշխատակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ճահճատենդի դէմ մղուած պայքարի մասին, սկսելով Լիբանանէն.—

Միացեալ Ազգերու Առողջապահական Համաշխարհային Կազմակերպութեան հակաջերմախտի յանձնաժողովին նախագահը՝ Իտալացի բժիշկ Կրամիչա Լիբանան հրաւիրուած է կառավարութեան կողմէ, պայքարելու համար այս հիւանդութեան դէմ:

Դէտէ փոքրիկ գիւղը կը գտնուի Տրիպոլիէն քանի մը քիլոմեթր անդին, որու կեդրոնն է այն ճամբան որ կը տանի դէպի ջրհորները: Ժամանակին 150է աւելի ջրհորներ փորած էին Հռովմէացիները, պահելու համար անձրեւին ջուրը: Ջուրի տեւական պակասի հետեւանքով, բնակիչները բազմապատկեցին այս թիւը, դարերու ընթացքին: Այսօր քանի մը հարիւր տան համար, ամէն հինգ մեթր, ջրհոր մը կայ, կղպանքով փակուած եւ ենթակայ տան տիրոջ հսկողութեան: Ամէն կին կ՚աշխատի որ իր իրաւունքէն չօգտուի դրացին:

— Ստիպուած ենք գտնել թշնամիին պահուած վայրը, կ՚ըսէ տոքթ. Կրամիչա, հորերը շատ անգամ վնասակար միջատներ կը պարունակեն: Երբ ջրհորին բերանը բացուի միջատները կը յարձակին մարդու վրայ եւ վտանգաւոր կերպով կը խայթեն զայն: Անոնց դէմ պայքարելու միջոցներէն մէկն է ձգախէժէ խողովակը, որով վեր կը քաշեմ միջատը ապակիէ խողովակին մէջ: Միջատը քիչ մը կը պայքարի խողովակը փակող շղարշին դէմ եւ մէջը կը մնայ: Ասկէ զատ բազմաթիւ միջոցներ կան միջատները բռնելու: Թակարդներ, զանազան տեսակի: Փորձով տեսնուած է որ երկու ժամը անգամ մը միջատը կը յարձակի իր «զոհին» վրայ:

Քննութիւնը կը տեւէ երեք օր: Արշաւախումբին պետը ամէն բան կը պատրաստէ, վարակուած միջատներու թիւը, տեսակը, վայրը, եւայլն:

Լիբանանի մէջ Համաշխարհային Առողջապահական Կազմակերպութիւնը երկու տեսակ պաշտօն կը վարէ — մէկը՝ ուսումնասիրել միջատները, միւսը հիւանդութեան հետքը գտնել մարդուն մէջ:

Բժիշկ. Կրամիչա գիւղի դպրոցին մէջ, քննութեան համար, արիւն կ՚առնէ աշակերտներու ականջէն, կը քննէ փայծաղը, եւ կը հարցնէ պզտիկին թէ ջերմ ունի՞: Բժիշկը երբեմն դժուարութեան կը հանդիպի, որովհետեւ փոքրերը չեն սիրեր որ ականջին բլթակը ծակեն:

Առաջին անգամն է որ ամբողջ Լիբանանի մէջ այսպէս ծրագրեալ կերպով ճահճատենդի դէմ պայքար կը մղուի: Պայքարը սկսաւ 1951ին:

Բժ. Կրամիչա, օրինակի համար, կը գործածէ ՏՏԹ, եւ այնպիսի եղանակով մը որ հարիւրին երեսուն խնայողութիւն մը կ՚ապահովէ ճահճատենդի ընդհանուր ծախքին վրայ: Այս փորձը յաջողած է միջատներուն շարժումները ուսումնասիրելէ ետք: Փոխանակ ամբողջ պատը ՏՏԹ ընելու, մաս մաս կ՚ընէ:

Պէտք էր որ ձեւ մը գտնէին հորին ջուրը չաղտոտելու եւ ըմպելի ըլլալու յատկութենէն չզրկելու համար: Տասնեակ մը փորձերէ ետք, գտան մազութի եւ ՏՏԹի խառնուրդ մը որ ջուրին երեսը բարակ խաւ մը կը կազմէ (կը սպաննէ միջատներու թրթուրները մէկ ամսուան մէջ) առանց ջուրին համը փոխելու:

Լիբանանի հիւսիսը Սուրիոյ սահմանին վրայ Արիտա գետը կը բաժնէ երկու երկիրները: Հեռուն լերան կատարը կը նշմարուի աւանդական հին ամրութիւն մը: Նշանաւոր «Ասպետներու բերդ»ն է, շինուած Խաչակիրներուն կողմէ:

Տեղեկագիրներ կը հաստատեն թէ Արիտա գետին մէջ ուր անցեալ տարի ՏՏԹ ըրին, կան տակաւին միջատներ: Տոքթ. Կրամիչա կ՚առնէ զանոնք եւ կը դնէ մասնաւոր վանդակի մը մէջ եւ երեք ժամը անգամ մը կ՚երթայ տեսնելու թէ մեռած էին: Սակայն չէին մեռած: ՏՏԹն որ վեց ժամէն պիտի սպաննէր, բան մը չէ կրցած ընել: 58 ժամ ողջ մնացած են այս միջատները: Առաջին անգամն է որ Լիբանանի մէջ տեսան թէ միջատի տեսակ մը կար որ կ՚ընդդիմանար ՏՏԹին: Միջատ՛ այս դիմադրող տեսակը կը գտնուի նաեւ Յունաստանի մէջ: Այն երկիրներուն մէջ ուր երբեք միջատասպան դեղեր չկան, հինգ տարիէն կրնան մաքրել միջատները եւ ազատել ճահճատենդէն: Երբ յետագային միջատներ վերստին երեւան, գետին պիտի չգտնեն հիւանդութիւնը տարածելու: Պէտք է արագ գործել եւ զանգուածային յարձակումներ կատարել, պաշտպանելով սահմանագլուխները «դուրսի» միջատներու դէմ:

Տոքթ. Կրամիչա երբ ամբողջ տուն մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Երկրորդ տարօրինակութիւնն այն էր, որ բանակցութիւնների ընթացքին Հայաստանի քարտէսի փոխարէն կոմիսարիատի սեղանի վրայ դրուած էին լինում Նաղան սխտեմի երկու ատրճանակներ: Զհասկացանք թէ ինչո՞ւ. արդեօք իրենց ինքնապաշտպանութեա՞ն համար, թէ դիմացինների վրայ ազդեցութիւն թողնելու նպատակով: Մեր մէջ միայն ծիծաղ առաջացրեց այդ տարօրինակ ցուցադրութիւնը:

Չիչերինը, բարի գալուստ մաղթելով Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան, իր խնդակցութիւնը յայտնեց մեր ժամանման առթիւ եւ հաստատեց Խորհրդ. իշխանութեան «անկեղծ ցանկութիւնը» բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծելու Հայաստանի կառավարութեան ու հայ ժողովրդի հետ: Յետոյ, անմիջապէս անցաւ բուն նիւթին, որի համառօտ ամփոփումը հետեւեալն է.

Տաճիկները իրենց՝ բոլշեւիկներին պէտք են: Իրենք համաձայնուել են իրենց զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութեամբ դուրս շպրտելու նրանց երկրից եւրոպական աշխարհակալ «գաւթիչներ»ին: Տաճիկները պատրաստ են անմիջապէս գործողութիւնների անցնել, սակայն մտահոգուած են, որ Հայաստանի կառավարութիւնը, որպէս Դաշնակների կողմնակից, կարող է հարուածել իրենց թիկունքից: Ձեզ հրաւիրել ենք, որպէսզի հաշտեցնենք ձեզ տաճիկների հետ եւ որոշ երաշխիքներ ստանանք, որ Հայաստանի կառավարութիւնը մեզ դաշնակից Տաճիկների թիկունքից չի հարուածի: Քանի որ ռուս – տաճկական համագործակցութիւնը այս բոպէիս Խորհրդային Ռուսաստանի համար մահու եւ կենաց խնդիր է, ուստի անհրաժեշտ է այդ խնդիրների վերաբերմամբ ճշդել Հայաստանի կառավարութեան դիրքը եւ վերաբերմունքը:

Չիչերինի այս ամփոփ զեկուցումից հասկացուեց, որ Խորհրդային կառավարութիւնը պարզապէս ուզում է «միջնորդի» դեր կատարել մեր եւ Տաճիկների միջեւ՝ բարի դրացիական յարաբերութիւններ ստեղծելու համար, պայմանով, անշուշտ, որ մենք ձեռք քաշենք Դաշնակիցներից եւ ամբողջապէս Մոսկուայի իրաւարութեան յանձնենք մեր դատի լուծումը, դուրս բերելով այն՝ Օգոստոս 10ին Սեւրում գումարուելիք Խորհրդաժողովի օրակարգից:

Վերոյիշեալ խնդիրների վերաբերմամբ Երեւանում բնաւ խօսք չէր եղել, եւ մենք նախապատրաստուած չէինք շեշտակի դրուած հարցերին որոշ պատասխաններ տալու: Մենք լիազօրուած էինք միայն՝ «Մոսկուային ընդունելի դարձնել տաճկահայ հողամասերի կցումը Հայաստանին»: Տաճկահայաստանի անկախութեան եւ նրա սահմանների վերաբերմամբ Սեւրի մէջ հետագային կայանալիք որոշումներից հրաժարուելու մասին խօսք չէր եղել եւ 1920 Թ. պայմաններում չէր էլ կարող լինել: Բացի այդ, մեզանից պահանջւում էր նաեւ որոշ երաշխիքներ տալ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը թիկունքից պիտի չհարուածէր բոլշեւիկների դաշնակից Տաճիկներին:

Ի՞նչ երաշխիքներ: Անշուշտ, իրական երաշխիքներ եւ ոչ թէ թղթի:

Խնդիրը առաջադրուած էր պարզ ու շեշտակի: Մեզանից պահանջւում էին ճշդել Հայաստանի կառավարութեան դիրքը ու վերաբերմունքը Խորհրդային Ռուսաստանի եւ Տաճկաստանի հանդէպ:

Մեզ համար աւելի քան պարզ էր, որ Տաճիկները ուզում էին շահագործել բոլշեւիկներին: Եւրոպական «իմպերիալիստների» դէմ պայքարի դուրս գալու պատրուակով Խորհրդային Ռուսաստանից ստանալ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը եւ միեւնոյն ժամանակ, մատնանշելով Հայաստանի կողմից թիկունքի հնարովի վտանգը, ձգձգել Եւրոպացիներին դուրս վռնտելու խնդիրը:

Ծրագիրը պարզ էր. Տաճիկների նպատակն էր՝ Ռուսաստանի միջոցով մեր կառավարութեան վրայ ճնշում գործ դնել, որպէսզի մենք ձեռք քաշէինք յաղթական Դաշնակիցների օժանդակութիւնից եւ Սեւրի դաշնագրից:

Անշուշտ, Խորհրդային Ռուսաստանն էլ ունէր իր հաշիւները՝ Տաճկաստանի օժանդակելու համար: Նա էլ հետապնդում էր իր «քաղաքական» նպատակները: Տաճիկների սպառնալիքով նա մտածում էր ստիպել Եւրոպայի յաղթականներին, որ Խորհրդային իշխանութեան հետ բանակցութիւնների մէջ մտնեն եւ իրեն ճանաչեն, որպէս Ռուսաստանի օրինաւոր իշխանութիւն:

Այս բոլորը լաւ ըմբռնելով՝ Չիչերինին պատասխանեցինք.

Ցաւում ենք, որ դուք Տաճիկներին այնպէս չէք ճանաչում, ինչպէս մենք՝ Հայերս:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(7) (Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

★

ՆԻՍ.— Մեր գաղութն ալ փայլուն հանդէսով մը տօնեց Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին։

Կիրակի, 30 Մայիս, կէս օրէ վերջ Առ է Լուազիռի սիրուն սրահը հաւաքուած էր կոկիկ բազմութիւն մը՝ ուր ըստ սովորականին կը բացակայէին բարակ հաշիւներ ունեցողները եւ «վերէն նայողները»։

Բացումը կատարեց ընկեր Գեղամ Խոսրովեան, պարզելով Մայիս 28ի նուիրական իմաստը եւ ամէն տարի անոր տարեդարձը ոգեկոչելու որքան հաճելի նոյնքան տարրական պարտքը։

Երգապնակով նուագուած «Մարսէյեզ»ի յոտնկայս ունկնդրութենէն վերջ, Օր. Փափազեան դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնի «Լա Փոլոնէզ» դժուարին կտորը, ուր ի յայտ բերաւ նուագելու ինքնավստահ ոճ եւ նկատելի ճարտարութիւն։ Հաճոյքով լսեցինք իրմէ նաեւ Շոփէնի երրորդ «սկերցօ»։ Դեռատի օրիորդին կարողութիւնը իրական անակնկալ մը եղաւ ներկաներուն համար որոնք ջերմ ծափերով գնահատեցին իր ճիգերը։ Օրիորդը աւարտելու վրայ է Նիսի երաժշտանոցի դասընթացքը եւ կ'իմանամ թէ մտադիր է շարունակելու Փարիզի մէջ։ Յաջորդաբար գեղեցիկ շեշտերով արտասանեցին՝ փոքրիկն Սոֆի Գէորգեան (Հէյ ջան Հայրենիք), Օր. Գոհարիկ Անմահեան (Օտար երկինք, օտար ծաղիկ) եւ Օր. Մելիտա Գասպարեան (Հայաստան)։

Ընկեր Գարեգին Գէորգեան խանդավառութեամբ կարդաց Շ. Նարդունիի դէպի Արեւելք ճամբորդութեան առթիւ գրած «Ես տեսայ ժողովուրդը որ չուզեց մեռնիլ Բաբելոնի պարիսպներուն տակ» գրութեան երկրորդ հատուածը՝ նուիրուած Հայոց յաւերժութեան եւ որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի 28 Փետրուարի թիւին մէջ։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ազգէն Մարտիրոսեան՝ որ առանց ճարտասանական թռիչքներու, մտերիմ զրոյցի մը ձեւով շատ հաճելի բանախօսութիւն մը ըրաւ։ Նախ յիշեց Մայիս 28ի նախընթաց դէպքերը, քանի մը հարիւր հազարեակ արեւմտահայ գաղթականութեան խուժումը, ռուսական բանակին քայքայումը «դէպի տուն» կործանարար աղաղակներով, թրքական եռաթեւ արշաւանքը եւ սպառնացող վտանգը, մեր ներքին դժուարութիւններն եւ անյոյս կացութիւնը եւ ապա ուրեմն անզէն եւ անպաշար հայ զինուորին օրհասական դիմադրութիւնը՝ որ պսակուեցաւ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի, եւ Պաշ Ապարանի լուսեղէն յաղթանակներով եւ Հայաստանի անկախութեան հռչակումով։ Պարզելէ վերջ անհնարին դժուարութիւններով, անսահման նուիրումներով եւ հերոսական մարտնչումներով ձեռք բերուած յաղթանակին իրական արժէքը, բանախօս ընկերը շեշտեց թէ ղեկավարութիւնը Դաշնակցութիւնն ստանձնած ըլլալով հանդերձ, Մայիսեան անկախութիւնը ամբողջ հայ ժողովուրդին հաւաքական ճիգերուն արդիւնքն է, որքան ալ ուրիշ շարք մը դէպքերու եւ անցքերու հետ այս նուիրական թուականն ալ ուրանան ոմանք, թէեւ երէկ ուրախութեամբ կ'ողջունէին։ Ամէն անգամ երբ Հայոց ժողովուրդը դժուարին պահեր ապրի, բնազդօրէն կ'ապաւինի Դաշնակցութեան, անոր մէջ գտնելով նուիրում եւ զոհաբերութիւն։ Այդպէս էր երէկ, ինչպէս է այսօր եւ պիտի ըլլայ վաղը։

Այսօր՝ երբ մեր գլխաւոր մտահոգութիւնն է սերունդի եւ համրանքի փրկութիւնը, կրկին կը գտնենք Դաշնակցութիւնը պատնէշին վրայ, յանուն Հայոց տեւականութեան եւ յաւիտենականութեան։

Հանդէսը վերջացաւ ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ, տեւելով մէկուկէս ժամ։

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ

★

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Հայաստանի անկախութեան 36րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Լիոնի մէջ Մայիս 29ին, Շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի մէջ, ի ներկայութեան հաւատաւոր բազմութեան մը։

Հանդէսին բացումէն առաջ ջութակի եւ դաշնակի վրայ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ «Բամբ փորոտան»ը։ Յետոյ օրուան նախագահը, ընկեր Արմենակ Գույումճեան կարճ բանախօսութեամբ մը նկարագրեց Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Պաշ Ապարանի հերոսական կռիւները, որոնք յանգեցան Մայիս 28ի յաղթանակին։ Այս առթիւ ի յարգանս ազատութեան զոհերուն, ժողովուրդը հրաւիրեց յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութիւն պահել։

Գեղարուեստական բաժնին՝ իրենց մասնակցութիւնը բերին Նոր Սերունդի անդամները։ Խոր առողանութեամբ արտասանեցին մեր բեմերուն ծանօթ Օր. Արփինէ Թութլեանը եւ Օր. Առաքելեան, ինչպէս նաեւ փոքրիկներ՝ Աւագեան, Մոմճեան եւ Զոլաղեան։ Ջութակի վրայ նուագեց, Յովհաննէս Պէպիրեան «Կռունկ»ը եւ «Թշուառ հայրենիք» ընկերակցութեամբ Օր. Սոնա Տէր Պետրոսեանի (դաշնակ)։

Երգեցին օրիորդներ Լուիզ Հարէլեան եւ Պէրպէրեան։ Տիկին Սոնա Թադէոսեան (Վիէնէն) երգեց «Գարուն»ը, եւ Ալէմշահէն «Իմ երգը» ու արժանացաւ բուռն ծափերու։

Գեղարուեստական մասը վերջացած ըլլալով բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Տիգրան Թադոյեան.

— «Ազատ եւ անկախ ապրելու գաղափարը Հայուն բնազդն է, զոր Հայկը կտակած է մեզի եւ որ պատմահայր Խորենացիներէն փոխանցուած մեր յաջորդ սերունդներուն։ Այդ բնազդն էր, որ Վարդան իր քաջերով նետեց Աւարայրի դաշտը. Ազատագրութեան այդ բնազդն էր, որ արեւմտեան Հայաստանի մէջ ծնունդ տուաւ յեղափոխական կռիւներու, գլխաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, մահ կամ ազատութիւն նշանաբանին տակ։ Նոյն բնազդին շնորհիւ էր որ երբ Թուրքը Արեւմտեան Հայաստանը աւերնի եւ մոխիրի վերածելէ վերջ իր ժանիքները սրած, կ'ուզէր Արեւելեան Հայաստանն ալ իր արիւնոտ կլափին մէջ նետել, իրագործելու համար Թուրանական գարշելի ծրագիրը, իրեն դէմ գտաւ դիմադրական ուժ մը որ գերմարդկային կռիւը կը մղէր գերակշիռ բանակներու դէմ։ Օրհասական կռիւ մըն էր եւ պսակուեցաւ յաղթութեամբ, Սարտարապատի դաշտին վրայ, վերահաստատելով Հայաստանի անկախութիւնը։ Այսօր, 36 տարիէ ի վեր, Դաշնակցութիւնը պինդ փարած այդ փառաւոր դէպքերուն, ամէն տեղ, բացի խորհրդային երկիրներէ եւ Թուրքիայէն, կը տօնէ Մայիս 28ը, անկախութեան տարեդարձը, ու պիտի տօնէ միշտ, մինչեւ որ հայկական եռագոյնը ծածանի մեր սեփական հողերուն վրայ, մեր քաղաքներուն ու գիւղերուն վրայ։ Այս անխախտ հաւատքով միանանք այս ոգիով սնանինք ու ըլլանք միակամ ու միասիրտ։ Մութ է քաղաքական հորիզոնը։ Ըլլանք աչալուրջ եւ վստահութեամբ դիտենք մեր ապագան։ Միջազգային դիւանատուններուն մէջ հայկական դատ մը ունինք, ուշ կամ կանուխ նորէն մէջտեղ պիտի ելլէ, գիտնանք պաշտպանել եւ արժեցնել մեր դարաւոր եւ արդար իրաւունքները՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի վերջնական իրագործումով»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով, զոր ժողովուրդը երգեց միաբերան եւ յոտնկայս, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

ԾՄԱԿ

ՏՏԹի կ'ենթարկէր, տեսաւ որ չոր ցեխը աւելի շուտ կը ծծէր միջատասպանը եւ ստիպուած էր վերսկսիլ։ Երբեմն ալ գիւղացիները թոյլ չեն տար որ մաքրուին ջրհորները։ Բանալիով կը փակեն մուտքը, առարկելով թէ կը վախնան «ամերիկանանալէ»։ Ուրիշ անգամ մը միջատահաւաք մը լոտեսի տեղ դնելով, թշնամական վերաբերմունք ցոյց տուին գիւղացիները։ Երբեմն ալ Արաբ ժողովուրդին արտակարգ հիւրասիրութիւնը արգելք է ուսումնասիրութեան, որովհետեւ ամէն մէկը կ'ուզէ իր տունը հրաւիրել օտարականը։

Հակառակ այս արգելքներուն, առողջապահական յանձնախումբը կ'աշխատի գլուխ հանել իր գործը եւ ճանճատենդի ամբողջական պատկերը գծել։ Հիւանդներու թիւր տասնեակ հազարներով պակսեցուցած են տարեկան 58 ֆրանք ծախսելով մարդ գլուխ։ Միւս կողմէ անոնք տեղական մասնագէտներ պատրաստեցին, որոնք պիտի շարունակեն պայքարը։

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

★

ԵՐԵՒԱՆԻ գրական թանգարանին մէջ կը գտնուի Խաչատուր Աբովեանի գրական հարուստ ժառանգութիւնը, ինչպէս եւ մեծ արժէք կը ներկայացնեն Միքայէլ Նալբանդեանի եւ Յովհ. Թումանեանի գրական բազմապիսի ժառանգութիւնը։ Թանգարանի մէջ պահուած են Րաֆֆիի, Ռ. Պատկանեանի, Գ. Սունդուկեանի, Ն. Աղայեանի, Պ. Պռոշեանի, Վ. Տէրեանի, Ալ. Ծատուրեանի, Յովհ. Յովհաննիսեանի, Շիրվանզադէի, Նարդոսի, Վրթ. Փափազեանի, Մուրացանի, Շ. Կուրղինեանի եւ միւս հայ գրողներու գրական հարուստ դիւանաթուղթերը։

Հայազգի անուանի գիտնականներէն ուշադրութեան արժանի են Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի տեսուչ Կարապետ Կոստանեանի քանի մը հազար հասնող ձեռագիրները։ Հոն կը պահուին նաեւ Հ. Աճառեանի, Ստ. Մալխասեանի ձեռագիրները։ Կովկասի, Ռուսաստանի, եւ արտասահմանի հայաշատ կեդրոններու մէջ հրատարակուած հայ պարբերական մամուլը, որոնց խմբագրութիւններու հարուստ թուղթերը կը պահուին թանգարանին մէջ։ Հազուագիւտ գործերու թիւին կը պատկանի Անդրկովկասի երեք ժողովուրդներու սիրելի բանաստեղծ Սայաթ-Նովայի հայերէն, վրացերէն, ադրբէջաներէն լեզուներով գրուած ինքնագիր «Դավթար»ը։

Արեւմտահայ գրողներու, խմբագրութիւններու գրական ժառանգութիւնէն հանճարեղ երգիծաբան Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթը» կատակերգութիւն ինքնագիրը, նաեւ Թովմաս Թէրզեանի, Մեծարենցի եւ Ծերենցի մասնաւոր դիւանական նիւթերը ինչպէս եւ Արփ. Արփիարեանի, Դ. Վարուժանի, Ե. Տէմիրճիպաշեանի, Վ. Թէքէեանի եւ ուրիշներու նամակները եւ ձեռագիր աշխատութիւնները։

«ՊԻՈՆԷՐ» (սկաուտ) ամսագրին կ'աշխատակցին Աւ. Իսահակեան իր «Նուկիմ քաղաքի խելօքները», «Պարծենկոտը», «Ծիտիկները», Արազին իր «Ազատաբար Վոլոդեան», Վ. Անանեան, իր որսորդական պատմուածքներով, Յ. Շիրազ, Սարմէն, իրենց մանկական բանաստեղծութիւններով։ Ամսագիրը որ իր 25ամեակը կը թեւակոխէ, իբրեւ գլխաւոր նիւթ ունի ուսումը, դպրոցը, կարգապահութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ առողջապահական նախարարութեան ջանքերուն շնորհիւ բոլորովին անհետացած է ջերմի հիւանդութիւնը։ Տասնմէկ բժիշկներ ղրկուեցան գարնան գիւղական շրջանները, որոնց գործնականապէս կ'օժանդակեն տեղւոյն բժիշկները։

120 ՄԱՍՆԱԳԷՏ մանկավարժներ տրամադրուած են 15.150 «պիոներ» դպրոցականներու, կրթական նախարարութեան կողմէ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐԿՈՒ ԾԵՐԱՆՈՑՆԵՐԷՆ բացուած Քալիֆորնիոյ մէջ քանի մը տարիէ ի վեր, մէկը հիմնուած է Հայ Ամերիկեան Քաղաքացիներու Միութեան անդամներու կողմէ, Գ. Առաքելեանի միանուագ 50000 տոլարի նուէրի վրայ, գումարը արագօրէն կ'աւելնայ, 90 հազար տոլարի կը հասնի եւ շէնքը կ'աւարտի, պատսպարելով 30 հոգի։ Շատ գեղեցիկ այս շէնքը օժտուած է արդիական բոլոր յարմարութիւններով։ Շէնքը կը գտնուի Ֆրեզնոյի շուրջ, որովհետեւ Առաքելեան դրամական նուէրին հետ տուած է նաեւ քառասուն լծվար հող։ Ան նուիրած է նաեւ 25 հազար տոլար նոյն գետնին վրայ մատուռ մը շինելու համար։ Ծերանոցի ամէն մէկ ննջասենեակի կահաւորումին տրամադրուած է 2000–2500 տոլար։ Թէեւ բոլոր սենեակները կահաւորուած են, սակայն ցարդ կ'ապրին 19 ծերեր երկու սեռէ։ Մօտ 150ական տոլար ամսական կը վճարէ ամէն մէկը։ Քանի մը հոգի անվճար են։ Խնամակալութիւն մը կը վարէ հաստատութիւնը։

Միւս ծերանոցը կը գտնուի Լօս Անճէլըս քաղաքին մէջ, եւ հաստատուած է միմիայն այդ քաղաքի ծերերուն համար։ Ներկայիս ունի 14 պատսպարեալներ։ Այս հաստատութեան կահաւորումն ալ ստանձնած են անհատներ, վճարելով հազարէն 1200տոլար։ Ժողովրդական նուէրներով բացուած է այս ծերանոցը։ Հանդանակութենէն գոյացած է 40.000 տոլար։ Պատսպարեալները կը վճարեն ամսական 80էն 100 տոլար։ Կան նաեւ անվճարներ։ Երկու ծերանոցներն ալ տեղ ունին ընդարձակուելու։

ԾԱՆՕԹ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Յ. Պալէսեան արժէքաւոր գործ մը պատրաստած է, «Հայկականք»։ Իր ուսումնասիրութեան արդիւնքէն զատելով, երկրագունդիս վրայ ապրող հին ու նոր ազգերու մէջ չկայ մեծ կամ փոքր ազգ մը, որուն անունով կազմուած ըլլան գիտութեանց եւ արուեստի մէջ այնքան բազմաթիւ անուններ, որքան Հայ ազգին կամ Հայաստանի անունով։ Հեղինակը պիտի հրատարակէ նաեւ Հայկ. ատլաս մը, 60–80 քարտէսներով, հայկ. դրամներու եւ դէմքերու նկարներով։

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԼԻՒՍԻ ԱՄԱՐԱ (Օր. Լուսին Արմաղանեան) մեծ յաջողութիւն ունեցած է Պոսթընի Օփերային մէջ, մէկ օրուան մէջ ստանձնելով երկու շատ կարեւոր դերեր։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

★

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք.—

Տիկին Ն. Ահարոնեան.— Աւ. Ահարոնեանի սեղանի արծաթեայ եւ մարմարէ կաղամարը իր կազմածով, մեծ գունաւոր ծաղկամանը երկու Մասիսներով, Հ. Հ. եւ Հ. Յ. Դ. զինանշաններով, նուիրուած 1930ին Հ. Յ. Դ. Սոֆիայի կազմին կողմէ։

Տիկին Գ. Ջամալեան.— Արշակ Ջամալեանի դիւանագիտական համազգեստը, երբ Հ. Հ. դեսպանն էր Թիֆլիսի մէջ, իր ինքնահոս գրիչը, Հ. Յ. Դ. ոսկի մեծ զինանշանը նուիրուած իրեն 1924ին Նիւ Եորք, տեղական Հ. Յ. Դ. կազմին կողմէ։

Տիկին Գ. Վտարանդիէն.— Տարաբախտ Արամ Չարըզի վատարանդիի ժամացոյցի շղթան, Հ. Յ. Դ. զինանշանով։

Տիկին Ռոզ Հանըրմեան.— Մեծադիր նկար համերաշխութեան առթիւ Ամերիկայի մէջ տրուած ճաշին 1916ին, մասնակցութեամբ Մ. Տամատեանի, Ար. Հանըրմեանի եւ Ս. Սապահգիւլեանի։

Տիկին Ա. Մակարեան (Թեհրան).— Մինաս Մակարեանի մեծադիր նկարը։

Վ. Նաւասարդեան (Գահիրէ).— Հայր Աբրահամի, Լ. Շանթի, Ն. Աղբալեանի եւ Գ. Խիտէկեանի գերեզմաններէն մէկ մէկ տուփ հող։

Ռ. Ժամհարեան (Թեհրան).— Յակոբ Տէր Յակոբեանի (Իրազեկ) ժամացոյցը, ինքնահոս գրիչը, գրչակոթը, ակնոցները եւ պարսկական անցագիրը։

Յ. Ազիզեան (Մեց).— Գարեգին Սարգիսբէկեանի արծաթեայ ծխատուփը զանազան պատմական մակագրութիւններով, ինքնահոս գրիչը, ակնոցները եւայլ իրեր։

Կարենցի Հ. Մանկասարեան (Ֆրէզնօ).— Ձեռքով գործուած եռագոյն դրօշակ Հ. Յ. Դ. զինանշանով, Աղբիւր Սերոբի, Բարկէն Սիւնիի եւ այլոց նկարներով։

Ք. Համբարձումեան (Պէյրութ).— Զօր. Սեպուհի 21 էջնոց ձեռագիր հետաքրքրական նամակը, գրուած Ամերիկայէն 1939ին, Վառնա (Պուլկարիա)։

Հ. Աղաբէկեան (Թեհրան).— Բագուի Հ. Յ. Դ. «Արեւ» օրաթերթի խմբագրական կազմը եւ աշխատակիցներու մեծադիր նկարը, նկարուած 1911ին, Բագու։

Խ. Տ-էն (Ֆիլատէլֆիա).— Ամենայն Հայոց կաթողիկոս՝ եղերաբախտ Խորէն Մուրատբէկեանի մեծադիր նկարը։

Սասունցի Յ. Սարգսեան (Թեհրան).— Հ. Հանրապետութեան Թեհրանի անդրանիկ դեսպան Իշ. Արղութեանի դեսպանական կնիքը զմուռսի վրայ։

Շ. Թ.էն (Ժընեւ).— Յովհ. Իւսուֆեանի Հ. Հանրապետութեան անցագիրը, տրուած Փարիզ 1920ին, ստորագրուած Ա. Ահարոնեանի կողմէ։

Կ. Ա. Ք.էն (Թաւրիզ).— Ներսէս արք. Մելիքթանգեանի քառասնամեայ յոբելեանին նուիրուած ալպոմ, 130 ուղերձներով, 74 հեռագիրներով։

Մ. Մօզեան (Նիւ Եորք).— Հ. Հանրապետութեան անցագիրը տրուած 1920ին, Ուաշինկթըն, ստորագրուած Արմէն Գարոյի կողմէ։

Ս. Ստեփանեան (Սէնթ Էթիէն).—Հին Հայդուկ Մուրատ Մուրատեանի ոսկեմատանին ազամանդով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԹ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ներկայացուցիչները, որոնք սկզբունքով համաձայնած են խմբակցութիւն մը կազմելու, ապահովելով Իրանի քարիւղին վաճառումը, վերսկսան բանակցութիւնները Լոնտոնի մէջ: Իրանեան դեսպանը յատկապէս Ժընեւ գնաց, խորհրդակցելու համար Պ. Իտընի հետ: Վերադարձին յայտնեց թէ շատ դոհ մնացած է տեսակցութենէն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը, Այզընհաուըր, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը փակած է դուռները, անմիջական համաձայնութեան մը յանգելու համար հիւլէական ուժի միջազգային եւ խաղաղասիրական օգտագործման ծրագրի մասին: Նախագահը պիտի շարունակէ հետապնդել իր ծրագիրը զոր առաջարկած էր անցեալ Դեկտ. 8ին:

ԹՈՒՆՈՒԶԻՆ հասած լուրերու համաձայն, բնիկները եւ Ֆրանսացիները բաւական չեն համարիր պաշտպանողական միջոցները եւ նոր ապահովութիւններ կը պահանջեն: Բացառիկ վիճակ յայտարարուած է հինգ շրջաններու մէջ, նոր մարդսպանին հրամանով: Արգիլուած է որեւէ երթեւեկ արեւմուտքէն մինչեւ արեւածագ: Աւելի քան 300 Ֆրանսացիներ, Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ կամաւոր արձանագրուեցան, կռուելու համար ահաբեկիչներուն դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը, ԱտնանՄէնտէրէս, Ուաշինկթըն հասնելով, օդակայանին մէջ ընդունուեցաւ բազմաթիւ պաշտօնատարներու կողմէ:

47.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ Պերլինի արեւելեան շրջանէն արեւմտեան շրջանը ապաստանած են, տարուան սկիզբէն ի վեր:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ հսկայական թումբ մը պիտի շինուի հիւսիսային Իրաքի մէջ, Թրքական սահմանին մօտ, Տիգրիսի մէկ ճիւղին վրայ: Ծախքը՝ 37 միլիառ ֆրանք: Ամբարուած ջուրը, 8ուկէս միլիոն խորանարդ մեթր, պիտի կրնայ ամէն տարի ելեկտրական ուժ արտադրել 2.700.000 քիլովաթ – ժամ: Միեւնոյն ատեն պիտի ծառայէ ոռոգելու քանի մը հազար հեկտար հող:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ օտար դեսպանները պիտի կրնան ճամբորդութիւն մը կատարել Խ. Միութեան մէջ, անգլ–սիպերիական երկաթուղիով: Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ այսպիսի արտօնութիւն մը կը տրուի:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ բնակչութիւնը 15 միլիոնի բարձրացած է, արագօրէն աճելով վերջին չորս տարիներու ընթացքին:

ՋԵՐՔԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը շարունակուին Փաքիստանի մէջ: Բանտարկուած են բազմաթիւ երեւելիներ:

ԳՆԴԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 15ին, «Անտուան Փոստի» դաշտին վրայ, կրտսեր եւ երէց խումբերու միջեւ:

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան եւ աղջիկները Օր. Սիլվա եւ Իրմա, Այրի Տիկին Վերգին Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Եղիայեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Լոքմակէօզեան, Տիկին Պէաթրիս Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Վոթավա, Տիկին Գասպարեան, ինչպէս նաեւ Թընկըրեան, Եաղմուրեան, Ֆէսլեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռիին, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՊԵՐՃ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 1ին, իր բնակարանին մէջ (218 ռիւ տը Կըրնէլ, Փարիզ), 61 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ ժամը 14.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Պանթէօ Փարիզէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Պ. Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները (Իսի) իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տիւլկէրեան ընտանիքին (Վիենը) Պ. ՎԱՐԴԵՐԷՍ ՏԻՒԼԿԷՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նուիրեն Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին: (Ստանալ սրճարանապետ Պ. Զատիկեանէ):

ՄԱՅԻՍ 28–Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, 5 Յունիս, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, բարձր հովանաւորութեամբ նախկին նախարար եւ Սէն նահանգի երեսփոխան Ed. Depreuxի

Ներկայ կ՚ըլլան Իսիի քաղաքապետ Leca et Mr. Seveste

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Բացումը կը կատարուի Իսիի եւ Անիէռի երգչախումբերով:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Մուրատեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Դաշնակեան, Արմենուհի Քէլէշեան, Մ. Գարակէօզեան (երգ):

Կ՚արտասանեն Օր. Ալիս Քէյիշեան, Օր. Շահինեան, Օննիկ Քէլէշեան: Հայկ. եւ Կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանենիկի Պուրնութեանի, կը պարէ Օր. Ռեժինա Օհաննէսեան (առաջին պարուհի Օփերա Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի Գարեգին (Թառով), Բենօ (դափ):

Նուագախումբ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 200 Ֆրանք:

Խօսնակ Անդրանիկ Խորէնեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13, կիրակի

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, կիրակի ժամը ճիշդ 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին: Ազգ. Տան մէջ: Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը դասախօսէ, նիւթ ունենալով՝ Արեւմտահայ թատրոնի ծագումը եւ զարգացումը: Դասախօսը պիտի արտասանէ Պետրոս Ադամեանի քերթուածներէն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբը պտոյտ մը կազմակերպած է այս կիրակի Էռմընօնվիլ (աւազափ):

Մեկնում ժամը 9.30ին Առնուվիլէն ռիւ տը լա Փէի եւ ավընիւ Անրի Պառպիւսի անկիւնը:

Մասնակցութիւն՝ 400 ֆրանք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի վարանդեան կոմիտէի:

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ շրջանի Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան:

Կը ներկայացուի Ս. Բիւրատի՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ կամ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐՇԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 8ին Հ.Յ.Դ. ՏԱՆ մէջ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Քաղաքապետարանի թատերասրահին մէջ:

Տոմսերու գիները Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 Ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Տարեկան պարահանդէսը, Հոկտեմբեր 31ին:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ՝ ՀՐԱՅՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 ռիւ Տանթօն, մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէոն:

Կը նախագահէ հայրենակից ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Կը խօսին հայրենակից Պ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ «Յառաջ»ի խմբագիր Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Կ՚երգեն Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Աւետիս Քիւփէլեան:

Կ՚արտասանեն Պ. Պ. Եղիա Սերոբեան եւ Զոհրապ Մուրատեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ:

Երգ.— Օր. Շ. ՊԷՆՆԿԵԱՆ, Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պար ՏԻԿԻՆ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ԳԻԼԱՇԻՒԼԻ:

Արտասանութիւն.— Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ:

Նուագ (Թառ) ԳԱՐԵԳԻՆ, Հայկական երգապնակներ մէջ ընդ մէջ:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան գրատունը:

ՓՐՕ. 64–90:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նիսի եւ շրջանի Հայ. Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ Տէր Ատոմ քհնյ. կը պատարագէ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ ազգ. բարերար Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի յաւէտ ողբացեալ տիկնոջ Տիկին Նուարդի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

★

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան: Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի համար այս երկուշաբթի Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան մէջ: Կը պատարագէ Լիոնէն Թորգոմ քահանան: Կը հրաւիրուի հայ գաղութը անխտիր:

★

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժոն) իրենց վաղամեռիկ զաւկին՝ ՎԱԶԳԷՆ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Պ. Սերոբեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցին:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

★

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Իսկուհի Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր և Տիկ. Երուանդ Վարդանեան և զաւակը, Տէր և Տիկ. Հրաչ Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ղազար Ահարոնեան, Տիկին Աղաւնի Նալպանտեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Քէնտէրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն, պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին 69 Ռիւ Լուի Պլան, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ խնամիին ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

★

Պոմոնի մէջ, հանգուցեալ Յակոբ Ա. քհնյ. Մխճեանի յիշատակին, Հոգեգալստեան կիրակի առաւօտ, իր մահուան քառասունքին առթիւ, համաձայն Խորէն Մխճեան եւ Միհրան Օհանեան ընտանիքներու փափաքին:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

(Տէր Հայրը վախճանած է Ամերիկայի մէջ):

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Վիքթորիա Յովհաննէսեանի բնակարանը: Զեկուցում պատգ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցին սրահը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԱԼԱՆՍ, Թղթակից.— Կարելի չէ շարել տալ ձեռագիրները՝ այդ մեծութեամբ թուղթերու վրայ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շավիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ դպիրներու: Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարգարիտ Բաբայեանի աշակերտներու հանդէսը այս տարի տեղի կ՚ունենայ Յունիս 17ին Սալ տը Ժէոկրաֆիի մէջ: Կը մասնակցին սպանիացի կիթառահար Ֆերնանտէզ, Լաւի եւ դաշնակահար Ժ. Ժ. Բենշօ:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ:

Այս կիրակի եւ երկուշաբթի, ողբացեալ հիմնադիրներէն ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յիշատակին:

Սիրով կը մասնակցին Փարիզի Հայ Մարզականը, Վալանսի Հայ Մարզականը եւ Վիէնի Մարզականը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին խումբը:

Օրուան յաղթականը կը ստանայ Գրիգոր Յակոբեան բաժակը:

Կիրակի գիշեր պարահանդէս Վիլէօրպանի Պոնթէռ սրահին մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս:

Ֆութպոլի մրցումները տեղի կ՚ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտին վրայ Տէսին: Լիոնէն 16թիւ օթօքարը առնել եւ իջնել վերջին կայարանը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը արտակարգ միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 4ին Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրեվիզ:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Տուն մը, պզտիկ փռնով խանութ մը: Տունը կը բաղկանայ հինգ մասէ (փիէս), խանութ, խոհանոց, երեք սենեակ եւ ձեղնայարկ: Տունը երկու փողոցէ մուտք ունի եւ 5–6 մեթր տարածութեամբ գոմ մը, կենդանիներու համար, ինչպէս եւ ջուր, ելեկտրականութիւն: Շատ մատչելի գին: Դիմել՝

M. Vahan Altekouladjian
Cordonier, Chalençon Ville
(Ardèche)

ԾԱԽՈՒ ՎԻԼԼԱ

Քարուկիր երկու վիլլա ծախու են իրենց յարակից մասերով: Մէկը վեց սենեակ եւ կառատուն, միւսը երեք, պատշգամ, մեծ կառատուն, 500 մեթր պարտէզ, բազմաթիւ պտղատու ծառերով, Պոմոն, Լառոզիէրի մէջ, բացառիկ գինով մը, բաժանման պատճառով:

Գրել Պ. Միքայէլեանի

43, Av. Général de Gaulle
Hyères (Var)

Imp. Araxes Rue Richer Paris

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 5 ՅՈՒՆԻՍ * SAMEDI 5 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7387 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2798

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՅՐ - ԴԺՈԽՔ

Ո՛ւր Տարօն – Վասպուրականի լեռները, ո՛ւր Փարիզի պողոտաները, որպէսզի կարելի ըլլար ըմբռնել ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան կռիւները, իրենց ամբողջ խորութեամբ :

Անդին՝ իսկական դժոխք, ուր ամեհի ժայռերը եւ անդնդախոր ձորերն անգամ կը մռնչէին հալածական ժողովուրդի մը տառապանքէն :

Աստին՝ սանձարձակ ազատութիւն : Լոյս, պերճանք եւ վայելք :

Անդին՝ արիւն – արցունք, տարին տասներկու ամիս, եւ պատառ մը հաց որ յաճախ քթէ – բերնէ կուգար :

Աստին՝ անդորրութիւն եւ անսպառ ճոխութիւն՝ ակնախտիղ հրապոյրներով :

Եւ սակայն, պէտք է երեւակայութեան ճիգ մը փորձել : Պէտք է պարբերաբար ոգեկոչել Երէկը, որպէսզի չմոլորին մեր քայլերը, պղտորելով մեր նայուածքը :

Այս տեսակէտէն, ջերմապէս ողջունելի է ամէն ձեռնարկ, որ կը կատարուի, անցեալ փառք մը, յիշատակ մը, դէմք մը ոգեկոչելու համար :

Այդ պարտականութիւնն ստանձնած է այսօր, շաբաթ, Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը, Հրայր – Դժոխքի նահատակութեան յիսնամեակին առթիւ :

Յառաջի այս թիւն ալ նուիրուած է նոյն յիսնամեակին : Ծաղկեփունջ մը տարօնաշունչ :

Բազմաթիւ են եւ բազմազան՝ հերոսական դէմքերը՝ մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Բերանացին եւ գրաւորը կրնաք լրացնել թղթատելով Հայաստանի աշխարհագրութիւնը : Սերտելով հայկական լեռնաշխարհը, որ միայն հող եւ քար չէ, այլ եւ արիւն եւ տքնաջան երկունք :

Այդ այլազան հերոսներու շարքին մէջ տիրական, ինքնուրոյն տեղ մը կը գրաւէ համեստ գիւղացի մը, Արմենակ Ղազարեան, Հրայր – Դժոխք : Մէկ բառով՝ Հրայր :

Հերոսածին Սասունի այս տաղանդաւոր զաւակը, հազիւ դպրոցը աւարտած, կը նետուի կրակին մէջ, որ կը մխար հայրենի լեռներուն վրայ :

Եւ շատ չանցած կը դառնայ ոչ միայն անձնուէր ռազմիկ, այլ եւ առաջնակարգ ղեկավար :

Բնութիւնը զինքը օժտած էր վարելու, առաջնորդելու յատկութեամբ : Եւ ժողովուրդը ինք յաճախ կը բռնադատէր որ իր գլուխն անցնի, ճակատագրական պարագաներու մէջ :

Իր բնածին ուշիմութեամբ, Հրայր գտած էր յեղափոխութեան հարազատ ճամբան :

Նախ արթնցնել, ցնցել թմրած բազմութիւնները : Ապա կազմակերպել իբրեւ կուռ ուժ մը, իրապէս յեղափոխական եւ ոչ թէ ցուցական գործեր կատարելու համար :

Խաղաղութեան ատեն քարոզիչ եւ առաջնորդ շինարար աշխատանքի, ջերմ կուսակից բոլոր ուժերու գործակցութեան : Վտանգի պահուն միշտ առաջին շարքերուն վրայ :

Եւ երբ, 1904 Ապրիլ 13ին, կ'իյնար դնդակը ճակտին, գլուխ մըն էր որ կը պակսէր քաջերու բազմութեան մէջ :

Լեռ մըն էր որ կը տապալէր, խոր սուգի մատնելով Տարօն – Սասունը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

« Գերագոյն խենդութեան խենդերու» մարմնացեալ տիպարն էր Հրայր, իր ընկերներուն հետ :

Այդ լեռներուն մէջ, խոնարհ բազմութիւնները մարդկային առաքինութիւնները ամփոփած էին մէկ բառի մէջ,—Քաջ :

Կտրիճ մըն ալ Հրայրը, իր կեցուածքով եւ գործքով :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՄԸ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԻՇՏ ՔԱՇՔՇՈՒՔ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ Հնդկաչինի բանակին հրամանատար նշանակեց ընդհ. սպայակոյտին պետը, զօր. Փօլ Էլի, որ պիտի վարէ թէ քաղաքային եւ թէ զինուորական գործերը : Այսինքն պիտի գործէ իբրեւ մարզպան եւ հրամանատար : Երկուշաբթի օրուան յետաձգուեցաւ օգնականի մը անուանումը : Միեւնոյն ատեն ընկերակից պետութեանց (Հնդկաչին) նախարար նշանակուեցաւ Պ. Ֆրետերիք Տիւփոն, յաջորդելով Պ. Ժաքէի որ հրաժարած էր : Կը կարծուի թէ հրամանատարին օգնականը պիտի ըլլայ զօր. Սալան, որ նախապէս այդ պաշտօնը կը վարէր զօր. տը Լաթրի քով : Ներկայ մարզպանը, Պ. Մորիս Տըժան, ուրիշ կարեւոր պաշտօն մը պիտի կոչուի :

Զօր. Էլի 56 տարեկան է, եւ Հնդկաչին ղրկուած էր ուրիշ երկու զօրավարներու հետ, Տիէն Պիէնի անկումէն վերջ, կացութիւնը քննելու համար : Այս առթիւ գրուեցաւ թէ զօրավարը անհրաժեշտ համարած է 30–80.000 նոր զինուորներ ղրկել ռազմադաշտ : Զօր. Էլի, որ Սէն Սիրի վարժարանը աւարտած է, քանի մը անգամ Մ. Նահանգները գնաց մասնաւոր առաքելութեամբ : Երկրորդ աշխարհամարտին ատեն գործնապէս կը մասնակցէր դիմադրական պայքարին եւ օդնական նշանակուեցաւ Ներքին Ուժերու հրամանատարին : Պատերազմի խաչը շահած է երկու աշխարհամարտերու ընթացքին եւ երեք անգամ վիրաւորուած : Ընդհ. սպայակոյտի պետ նշանակուեցաւ անցեալ Օգոստոսին :

Նոր նախարարը, Պ. Ֆրետերիք Տիւփօն, նախագահն է Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին եւ կուսակից զօր. տը Կոլի : Իր նախորդն ալ կոլեան էր եւ հրաժարեցաւ, «էքսփրէս» շաբաթաթերթին բռնագրաւման ատեն, ընդունելով թէ տեղեկութիւններ հաղորդած է, յօդուածաշարք մը խմբագրելու համար :

Պ. Ֆրետերիք Տիւփոն վարչապետին հետ տեսակցելէ ետք յայտարարեց .

— Ընդունեցայ ինծի առաջարկուած պաշտօնը, վասն զի խղճի խնդիր է : Երկու նպատակ ունիմ,— պիտի ջանամ օգնել Ժընեւի մեր բանագնացներուն, որպէսզի հաշտութիւն գոյացնեն : Միւս կողմէ, ցորչափ խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած Հնդկաչինի մէջ, բոլոր ջանքերս պիտի նուիրեմ օգնելու մեր զինուորներուն » :

Իր առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ պտոյտ մը կատարել Հնդկաչինի մէջ : Անշուշտ պիտի հրաժարի Փարիզի քաղաքապետական Խորհուրդի նախագահութեան պաշտօնէն : Ասկէ առաջ երկու անգամ Հնդկաչին գացած է եւ Ազգ. Ժողովին մէջ միշտ կը հետաքրքրուէր այդ գաղթավայրին գործերով : Մէկ տարի է որ կը վարէր Փարիզի քաղաքապետի պաշտօնը : Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ 1936ին եւ միշտ վերընտրուած է : Քաղաքապետական խորհուրդին անդամ էր 1934ին եւ մասնակցեցաւ Փետրուար 6ի թափօրին դէպի երեսփ. ժողով : Ծանրապէս վիրաւորուեցաւ ընդհարումներու ընթացքին :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ օդանաւ մը (Սաբենա) զարնուեցաւ «Միկ. 15» օդանաւի մը կողմէ, Աւստրիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ : Մէկ հոգի մեռաւ, երկու հոգի վիրաւորուեցան : Օդաչուներէն մին յաջողեցաւ հրաց իջնել :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻՆԳԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի սպայակոյտներուն անդամները կը շարունակեն իրենց գաղտնի խորհրդաժողովը Ուաշինկթընի մէջ, հարաւ – արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան մասին : Առաջին նիստին առթիւ հրատարակուած միացեալ զեկոյցը որեւէ յիշատակութիւն չըներ Հնդկաչինի մասին, այլ պարզապէս կ'ըսէ թէ խորհրդաժողովը կը քննէ հարաւ – արեւելեան Ասիոյ հաւաքական ապահովութեան վերաբերեալ խնդիրներ : Զեկոյցը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ խորհրդակցութիւնները որեւէ յանձնառութեան տակ պիտի չդնեն մասնակցող երկիրները, բայց միեւնոյն ատեն կը բացատրէ թէ օգտակար պիտի ըլլան ոչ միայն մասնակցող պետութեանց, այլեւ ուրիշ հարեւան երկիրներու համար, աւելի լայն խորհրդակցութեան մը առ առթիւ :

ՆՈՐԷՆ ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ նորէն յուսահատութիւն կը տիրէ արեւմտեան շրջանակներու մէջ, վասն զի կարելի չեղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ, զինադադարի հակակշռի մասին : Վեցերորդ շաբաթն է որ կը քաշքշուին վիճաբանութիւնները, առանց գործնական ելքի մը յանգելու :

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Իտըն, նոր փորձ մը պիտի կատարէ իբրեւ միջնորդ : Համայնավարները որ եւ է տրամադրութիւն չեն ցուցներ իրաւախոհութեան մը յանգելու : Պ. Իտըն պիտի ջանայ բարեխօսել, որպէսզի կացութիւնը աւելի չբարդանայ : Անձնապէս պիտի խօսի համայնավար գլխաւոր պատուիրակներուն հետ :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Եշ. օրուան դռնփակ նիստին մէջ, Վիէթմինի պատուիրակութեան նախագահը ուժգնօրէն յարձակեցաւ Ֆրանսայի դէմ : Իր ելոյթը այնքան բուռն էր որ Պ. Իտըն ըստիպուեցաւ կարգի հրաւիրել : Օրակարգի խնդիրն էր որոշել թէ ո'ր երկիրները պիտի մասնակցին չէզոք յանձնաժողովին, հսկելու համար զինադադարի գործադրութեան վրայ : Կարմիրները կը պնդեն որ անդամներուն կէսը առնուին համայնավար պետութիւններէն : Արեւմտեան երկիրները կը մերժեն այս պայմանը, այն մտավախութեամբ թէ պիտի ջլատուի յանձնաժողովին աշխատանքը : Ֆրանսայի արտաքին նախարարը ընդունեցաւ Վիէթնամի (ազգայնական իշխանութիւն) բանաձեւը, որ կ'առաջարկէ յանձնաժողովը կազմել Ազգաժողովին կողմէ : Կարմիրները հակառակ են այս բանաձեւին :

Նոյն օրը կացութիւնը աւելի ծանրացաւ, երբ համայնավարները պահանջեցին որ ծրագրուած չէզոք յանձնաժողովը որ եւ է իրական իշխանութիւն չունենայ, այլ զինադադարի հսկողութիւնը յանձնուի պատերազմիկ պետութիւններէն կազմուած խառն յանձնախումբերու : Այս վերջինները ենթակայ պիտի ըլլան չէզոք յանձնաժողովին :

Զինուորական ներկայացուցիչներու խորհրդակցութիւնն ալ արդիւնք մը տըւած չէ տակաւին :

Միւս կողմէ, զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին Հնդկաչինի մէջ, ի նախատեսութիւն նոր ընդհարումներու :

× Սիամի կառավարութիւնը Ազգաժողովի Ապահովութեան Խորհուրդին դիմած էր, գանգատելով թէ կարմիրները կը սպառնան խաղաղութեան, իր սահմանամերձ շրջաններուն մէջ : Խորհուրդը մէկի դէմ (Խ. Միութիւն) տասը ձայնով որոշեց օրակարգ անցընել այս խնդիրը : Եթէ կարմիրները նոր սպառնալիքներ ուղղեն, Ապահովութեան Խորհուրդը քննիչներ պիտի ղրկէ :

ՀՐԱՅՐ – ԴԺՈԽՔ
(ԱՐՄԵՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)
Որուն նահատակութեան յիսնամեակը կը տօնուի այս գիշեր, Շաբաթ, նախաձեռնութեամբ Տարօն–Տուրուբերանի Հայր. Միութեան :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՅԼԵՑ

Դարձեալ փայլեց Սասնոյ գլխին
Ազատութեան դրօշակ,
Կեցցէ Հայրենիք գոչելով
Բարձրացուցին աղաղակ :

Թընդաց, որոտաց ձայներից
Ողջ աշխարհը հայկական,
Խումբ խումբ կը գան հայ զաւակներ
Հայրենիքի օգնութեան :

Գուրգէն, Վահան, Հրայր – Դժոխք
Քաջ Անդրանիկ ղեկավար
Տալւորիկի լեռներում
Շրջում էին անդադար :

Սարսափեցան քիւրտ ցեղերը,
Մինչ պալատը Սուլթանին՝
Հրամայեց շուտ կործանել
Դիրքերը հայդուկների :

Ահա անգութ մեր թշնամին ...
Սարսափելի տեսարան
« Ժամանակ է վրէժ լուծել ... »
Գոչեց ձայնը հայկական :

Կըրակ տեղաց հայ քաջերի
Բընակավայր դիրքերից,
Կոտորուեցան թշնամիներ
Ահռելի գնդակներից :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին օգնութեան գրասենեակին վերատեսուչը, Սթէսըն, յայտարարեց թէ զինամթերքի յանձնումը կրնայ դադրիլ վեց ամիսէն, եթէ մինչեւ այն ատեն վաւերացուած չըլլայ Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը : Այս առթիւ բացատրեց թէ 1953ի օրէնքով, զինամթերքի յատկացուած վարկերուն կէսը կրնայ տրամադրուիլ միայն զէնք ճարելու համար եւրոպական միացեալ բանակի մը : Ֆրանսա եւ Իտալիա տակաւին չեն վաւերացուցած դաշինքը :

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ զինակցութեան մասին կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է, իբրեւ հետեւանք մառեշալներ Թիթոյի եւ Փափագոսի տեսակցութեան, ինչպէս կը հաղորդեն Աթէնքէն : Երէկ մասնաւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենային երեք պետութեանց արտաքին նախարարները : Բոլոր խորհրդակցութեանց մասին տեղեկութիւն կը հաղորդուի Աթէնքի Թուրք դեսպանին : Անգլիա եւ Մ. Նահանգները թելադրած են չըջահայեցութեամբ շարժիլ, չվշտացնելու համար Իտալիան, քանի չէ կարգադրուած Թրիէսթէի խնդիրը :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ կարեւոր ապակեգործարանի մը փուռին մէջ : Տասներկու հոգի մեռան, երկու հարիւր հոգի վիրաւորուեցան :

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀՐԱՅՐԻ ՄԱՍԻՆ

●

Տարօնի յեղափոխութեան շարժման ոգին եւ զարգացումը պէտք է փնտռել Հրայրի տարած յեղափոխական աշխատանքին մէջ։ Այս ըսելով չենք ուրանար թէ նախապէս, 1890ին յեղափոխական շարժման նախակարապետը եղաւ Միհրան Տամատեան, որ կը գործէր իբրեւ Հնչակեան։

1893ին Տամատեան ձերբակալուելով, տարուեցաւ նախ Բաղէշ, յետոյ Պոլիս դատուելու։ Իր յաջորդը, Մուրատ Պօյաճեան 1894ին նոյնպէս Հնչակեան, իր շուրջ հաւաքուած գտաւ կարգ մը զգայուն երիտասարդներ Սասունի եւ Տարօնի զանազան գիւղերէն։ Անոնց մէկը, իր խանդավառ հայրենասիրութեամբ, իր խօսքի եւ գրչի քաջողութեամբ, շուտով գերազանցեց իր ուսուցիչները եւ դարձաւ ոգին Տարօնոյ գրեթէ բոլոր շարժումներուն, եւ միանգամայն մեծագոյն պարագլուխներէն մէկը հայ ազատագրական շարժման։ Այդ մէկը Ղզըլաղաճի Արմէնակն էր.— Աւելի Հրայր – Դժոխք անուններով։ (Դաշ. Պատմ. Մ. Վարանդեան, էջ 144)։

Հրայր ճշմարիտ առաքեալ մըն էր, բուն Տարօնոյ ժողովուրդին ծոցէն ծնած։ Մտաւորական մը, օժտուած խօսելու եւ գրելու տաղանդով։ Միստիկ շունչ մը կար այդ պարզ շինական տղուն մէջ, որ միջնակարգ կրթութիւն էր ստացած, եւ գիտէր դիմացինը խորապէս յուզել իր սրտագրաւ քաջողութեամբ։ Իր վտիտ մարմինը, մաշած վաղաժամ ակօսուած դէմքով, այդ խորունկ ու թաղծոտ աչքերը, որ այնքան սակաւ կը ժպտէին, եւ կարծէք իր հարազատ ժողովուրդի բախտը կուլային։ Իր լուրջ ու հանդարտ զրոյցը որ կ'ընէր վշտոտ սրտառուչ ձայնով մը առանց դիմացինին նայելու, այդ ամբողջ դերվիշանման կերպարանքը, գլխուն տնկած մշեցնակ անբաժան արախչին — անջնջելիօրէն դրոշմուած կը մնայ բոլոր անոնց յիշողութեան մէջ, որոնք առիթ ունեցեր են մօտէն դիտելու գերազանցապէս ժողովրդական այդ դէմքը։ (Մ. Վարանդեան)։

1894ի Սասնոյ դէպքերուն, Հնչակ թերթը, թիւ 3ին մէջ կը հրատարակէր Դըժոխքի գրութիւնը, Տարօնոյ հնչակեան կազմակերպութեան յայտարարութեան մասին, գրուած դէպքերէն առաջ։

— «Հայ եղբայրներ, հասաւ վերջապէս, դարերէ ի վեր սպասուած կարմիր օրն, ահա կը հնչէ սրբազան զանգը Սասնոյ բարձրաբերձ լեռներէն, ու այդ բարձանց վրայ հայութեան ոտնակոխուած իրաւանց նախանձախնդիր կարմիր դրօշակը, բռնաւորին դատաստանի կենաց եւ մահու ժամը վճռական։ Այսօր հայկական խնդիրը նոր եւ գեղեցկայոյս շրջանի մը մէջ կը թեւակոխէ, սարկական համբերութիւնը, գաղտագողի հառաչանքը, լռելեան գայրոյթը, եւ խուլ բողոքը կը վերջանան, եւ անոնց կը յաջորդէ առիւծի մռնչիւնը։ Թող չկարծեն մեր եղբայրները, թէ մենք ընդարձակ պատրաստութիւն, պաշար, զէնք, ռազմանիւթ եւ դրամ ունինք, երկար դիմադրելու թշնամոյ յարձակման։ Այլ յուսահատութիւնը, ծայրայեղ ճնշումը, լուռ ու մունջ մեռնելու պատրաստակամութիւնը մղեց զմեզ այս գործին»։ (Դաշ. Պատմ. էջ 146, Մ. Վարանդեան)։

1894ին Հրայր Խնուսէն կ'անցնի Կովկաս։ Իսկ 95ին, Սուլթանի իրատէով Երկիր կը մտնէ Շաքիր փաշան, կը գայ Սասնոյ դիմադրական կորովը, կը կազմակերպէ ջարդ բոլոր հայկական նահանգներու մէջ, ջարդին կը յաջորդէ թալան ու հրդեհ։ Սասուն քար ու քանդ, ողջ մնացողները մի կերպ կը հասնին Դուրանի գիւղեր։ Տարօնցին կը կիսէ անոր տառապանքը։ Իր օրուան հացը կը բաժնէ անոր հետ ցաւը մէկ էր՝ ամէնուն համար։ (Դաշ. Պատմ. էջ 113 – 114, Մ. Վարանդեան)։

Այս աղաղակող անարդարութեան եւ զուլումներու բերումով, ցնցուած էր արտասահմանի հայութիւնը, եւ ի մասնաւորի Տարօնի երիտասարդութիւնը։ Երկրի աղեկտուր ճիչն ու վայնասունը, հատընտիր սպանութիւնները, դարերու հարստութեան խորտակումը, առեւանգումն ու լլկումը, օր առաջ զէնքը մահուան անդունդը կը քշէ, հոն դէպի Երկիր։ Հրայր տեսնելով Կովկասի մէջ, Դաշնակցութեան կորովի եւ սրտաբուխ աշխատանքը, լսելով Երկրի օգնութեան ճիչ ու կանչը, առանց այլ եւ այլի կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը։

1895ի աշնան, Երկիր կը մտնեն կարգ մը անձնուրաց խմբապետներ, Հրայր, Աչոտ Թաթուլ, Անդրանիկ, Տուրբախ, Խնուսցի Աւագ։ Իւրաքանչիւրը իրեն հետ ունենալով տասնեակ մը հատընտիր զինուորներ եւ առատ ռազմանիւթ։

Մ. Վարանդեան կը գրէ. (էջ 144).

«Մէկը կար անոնց մէջ—մտաւորական եւ խմբապետ միանգամայն — որ կը կապտէր ձեր ուշադրութիւնը, կը ներշնչէր հեղինակութիւն ու հմայք, եւ որու ձայնին ու հրահանգին երկիւղածօրէն կ'ունկնդրէին զինուորները։ Հրայրն էր։ Դժուար է գտնել վերջին 40տարուան ընթացքին, թրքահայ մտաւորական շարքերու մէջ մէկը, որ այնքան խոր ազդեցութիւն, թովք ու հմայք ունենար ժողովրդեան զանգուածներուն մէջ, ինչպէս ինքն էր, այդ ինքնաբոյս դերվիշ — հրապարակախօսը, որ երկար տարիներ ազատութեան փողը հնչեցուց Սասնոյ բարձրաբերձ լեռներէն։

×

Հրայր կը գրէ, թէ «Դրօշակ»ի եւ թէ «Հնչակ»ի մէջ.

— «Մեր նպատակը ոչ միայն թշուառութեանց եւ կեղեքումի մատնուած ժողովուրդը Թուրքի վայրագութենէն ազատելն էր, այլ նոյն իսկ թէ ֆիզիքական եւ թէ բարոյական բռնութիւններու դէմ բողոք բարձրացնել է... Թող բաց ճակատով պարծենայ ինք՝ հայ ժողովուրդը, թող աչքերը բարձրացնէ պարտականութեան ճամբուն բնտարկուած, ու աքսորութեան մէջ մաշած իր քաջարի զաւակներուն, թող պարտականութիւն կատարողի մը պէս, հպարտօրէն աչքերը բարձրացնէ ցցուած կախաղաններ, ու դէպի Հայաստանի ձորերն ու հովիտները, իր քաջարի զաւակներու ջարդուած ոսկորներուն, եւ հեղեղած արեան գոլորշիներուն, որ խառնուելով վառուած տուներու ծուխին, կսկծալի բողոք կը բարձրացնեն, ահեղ աթոռին վրայ բազմող, եւ զուլումներուն ականատես անտարբեր Աստուծոյն։

×

Դարձեալ Մ. Վարանդեան, (էջ 285).

— 1895ի աշնան Կովկասէն Երկիր մտնող խմբապետներէն, Հրայրն ու Աչոտ – Թաթուլ կը տեղաւորուին Բասէնի շրջանը։ Կարճ ժամանակուան մէջ կը ձերբակալուին եւ կը տարուին Կարնոյ բանտը։ Հրայր անպարտ կ'արձակուի, եւ կը դառնայ Տարօն։ Պարտաւորուած էր շաբաթը երկու անգամ կառավարութեան ներկայանալ, իր ինքնութիւնը ճշդել տալու։

×

Մշոյ սէր–քօմիսար Մամատ էֆ. (հայախօս) յաճախ Հրայրը կը զգուշացնէր:

— «Մի խաբուիր կառավարութեան այդ խաբուսիկ ազատութենէն, մազէ թելով մը կապուած է այդ ազատութիւնը։ Միջոց մը կը փնտռեն քու մուխդ մարելու, քու ընկեր Արամ Արամեանի նման։ Կանխէ քեզի դէմ լարուած դաւն եւ ազատելու միջոց փնտռէ»։

Ան չէր կրնար դիմանալ, երբ իր աչքի առջեւ փռուած կը տեսնէր Դուրանի ընդարձակ տարածութեան վրայ փռուած անտէր ու օգնութեան կարօտ հայ գիւղերը, որոնք օրէ օր կը հալէին եւ կը նօսրանային բռնութեան տակ։ Ո՞վ հաշուեց իր սրտէն թռած, ախն ու հառաչանքը։ Ան, կը մարմնացնէր ժողովուրդին նահատակութիւնը, «իր ռազմի թեւաւոր քարոզներով» կը գտնէր որ հայութեան կեանքի ու պատուոյ փրկութեան միակ միջոցն է կուռ կազմակերպութիւն, սուր ու հրացան, եւ յաճախ կռիւ։

Դարձեալ Մ. Վարանդեան.—(էջ 251).

× «Վահանի գալէն վերջ, Հրայր ձգեց լեռնավայրը, իջաւ դաշտ, եւ վերսկսաւ իր քարոզչական պտոյտները դէպի Ախլաթ, Բուլանըխ, Վարդօ, Խնուս եւ այլուր, զինուած իր հին ու սեւեռուն գաղափարով.— պատրաստել ժողովուրդը, մշակել տակաւին անդիտակից ու անտարբեր զանգուածները, գալոց մեծ պայքարին։ Որպէս Քրիստոս մըն էր ժողովուրդին համար, ցուպն ի ձեռին, պարզ շինականի զգեստով մինակ կը շրջէր գիւղէ գիւղ եւ կը քարոզէր։ Կառավարութիւնը գիտէր այդ, կը փնտռէր ամէնուրեք այդ վտանգաւոր մարդը, բայց ոչ ոք կը մատնէր զինքը, հակառակ չարչարանքներուն, ու կաշառքի խոստումներուն։ Անգամ Ախլաթի յայտնի դաւաճաններ, որ շատեր մատնած էին, չէին համարձակեր վատութիւն ընել այդ նոր մարգարէին։ Հայ ժողովուրդը կը պահէր զայն գուրգուրանքով իր ծոցին մէջ։ Յեղափոխութեան քարոզներուն հետ, Հրայր կը զբաղէր նաեւ մշակոյթի գործերով, կը քաջալերէր ուսումը, վաճառականութիւնը, համայնական աշխատանքները, փոխադարձ օգնութեան սկզբունքը։ Անոր գործերէն են Գրգուռի տակ փորուած ջրհորն, գիւղին աղբիւրները, որ կը կոչուին «Արմէնակի աղբիւր»։

Հրայրը, իր ձայնի մեղեդիներով 15 տարի կը հմայէր ժողովուրդը, որոնց հետ ապրեցաւ սիրով ու գթոտ, բաժնելով անոնց տառապանքը, ու ներշնչելով յոյս ու կորով։ Հոն ուր կարող չէր հասնիլ, (իր ճառը որ 37ին լոյս տեսած է այս սիւնակներուն մէջ) որպէս տասնաբանեայ պատուիրանք կը թռչէր գիւղէ գիւղ եւ մարտի կորով կը ներշնչէր լսողներուն։

— «Ահա բռնկեցաւ Սասուն.—Կը գրէր «Դրօշակ»ին 1904 թ., 6–7 Փետրուար, իր վերջին նամակով, դէպքէն ամիս մը առաջ—գուցէ այս ըլլայ մեր վերջին նամակը... Զինչստ, բուք ու բորան խիստ, ժողովուրդը՝ մերկ ու բոպիկ, կռիւը անհաւասար... Ընկերներ, դիմում ըրէք քաղաքական աշխարհին, մեր բարեկամներուն, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, գուցէ գազանութիւններուն սահման դրուի»... Անվերջ համբոյրներով — Հրայր։

Մէկ ամիս վերջ, այդ հաւարէն, յեղափոխութեան եւ ազատութեան քաջըրախօս սոխակը ինկաւ չանթահար թշնամու գնդակէն, ապրիլ 13ին ու գնաց ընդմիշտ հանգչելու, Կէլիէկիւզանի հանդատարանին մէջ Սերոբի կողքին։ Այն խրոխտ բարձունքներուն վրայ, ուր այնքան հառաչանքներ էր արձակած, եւ այնքան երազներ փայփայած...

Իր գերեզմանին վրայ, սրտառուչ եւ կսկծալի դամբանական մը կը խօսէր իր պաշտօնակիցը, Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Վահան Մանուէլեան (Կ. Տօղրամաճեան), եւ կ'եզրակացնէր հետեւեալ կերպով.—

Վրէժ ճակտիդ, ժպիտ երսիդ
Ո՛վ հայ ազգի մեծ զաւակ,
Աճիւններէդ պիտի ծլի՞ն
Հրայր Դժոխք Արմէնակ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ՀՐԱՅՐ – ԴԺՈԽՔ

●

Մեր սիրելի Հրայրին կեանքի եւ իր ընդհ. գործունէութեան մասին գրելու պարտականութիւնը կ'իյնայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարներուն։ Ես քանի մը գրուագներ միայն պիտի պատմեմ մեր նոր սերունդին համար, օգտուելով ողբացեալ հօրս յուշերէն (Ա. Խաչ.)։

Հրայր ծնած է 1866ին Սասնոյ Խուլը գաւառի մօտ Ահարոնք գիւղին մէջ, որ այդ շրջանի կեդրոն եւ ուսումնական կարեւոր վայր կը համարուէր, վաթսուն տուն բնակչութեամբ։ Ժամանակին Միացեալ ընկերութիւնը հոն հիմնեց իր դպրոցներէն մէկը։

Հրայրի իրական անունն է Արմէնակ Ղազարեան։ Իր հայրը քահանայ էր, Տէր Մամբրէ եւ այդ պատճառով Հրայր կը կոչուէր նաեւ Արմէնակ Տէր Մամբրէեան։ Ունէր եղբայր մը, Հասօ, ինք ամուսնացած էր եւ ունէր երկու զաւակներ։ Տէր Մամբրէ եղած է ըմբոստ, յեղափոխական քահանայ մը, միշտ ենթակայ հալածանքներու եւ չարչարանքներու։ Այդ պատճառով ալ ստիպուեցաւ ձգել իր պապենական օճախը եւ եկաւ հաստատուեցաւ Մշոյ դաշտի կարեւոր գիւղերէն, Ղըզըլաղաճի մէջ։ Այս դէպքը կը զուգադիպէր Հրայրի պատանեկութեան։ Այն ատեն Մշոյ Ս. Կարապետ վանքին վանահայր էր Վարդան վարդապետ, նոյնպէս Ահարոնք գիւղացի եւ ազգական Հրայրի։ Այս արի վարդապետը, որ յետոյ եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ամէնէն պատկառելի վարիչներէն մէկը, երկրի մէջ Հրայրը առաւ իր պաշտպանութեան տակ եւ տեղաւորեց վանքի դպրոցին մէջ ուր ստացաւ իր ուսումը։

Տարիներով Վարդան վարդապետի շունչին տակ դաստիարակուելով, Արաքոյին եւ Լեւոնին հետ ծանօթանալէ վերջ, Հրայր օր մը ձգեց իր ընտանիքն ու զաւակները նետուեցաւ յեղափոխութեան գիրկը, իր տառապած ժողովուրդին ծառայելու համար։

1890էն սկսեալ արդէն Սասուն ըմբոստութեան մէջ էր եւ առաջին իսկ օրերուն Հրայր աչքի զարկաւ իր ղեկավարի յատկութիւններով։

1891ին Սասուն կը հասնի Տամատեան եւ իր, ինչպէս յետոյ Մուրատին առաջին եւ անմիջական գործակիցը կ'ըլլայ Հրայրը։ Այս թուականին ըմբոստներուն օգնութիւն կազմակերպելու համար Հրայր կ'անցնի Ախլաթ եւ ապա Վան։

1895ին ծայր տուին Համիտեան ընդհանուր կոտորածները։ Հրայրի հայրենասէր հոգին չէր կրնար հեռու մնալ վըտանգուած հայրենիքէն եւ ժողովուրդէն։ Նոյն թուականին Օգոստոս ամսուն խումբի մը հետ կը մտնէ Բասէն, կը ձեռնարկէ կազմակերպական եռանդագին աշխատանքներու, կը մասնակցի Դէլիբաբայի կռուին, ապա մատնուելով կը ձերբակալուի եւ կը տարուի Կարինի բանտը։

1896ին ընդհանուր ներումով բանտէն կ'ազատի եւ կ'աքսորուի Մուշ, կը բնադատուի բնակիլ իր գիւղը։ Սակայն հագիւ գիւղ հասած կը վերսկսի յեղափոխական եւ կազմակերպական աշխատանքները։ Գիշերները կը շրջէր գիւղէ գիւղ ժողովուրդը կազմակերպելու համար։ Կարճ ժամանակուան մը մէջ կը յաջողի ցանցով մը իրար կապել Դուրանի գիւղերն եւ Սասունը։ 1898ին մատնուելով կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի Մուշ։ Քանի մը ամիս բանտ մնալէ վերջ, ազատ կ'արձակուի։ Բայց այս անգամ Մուշի կառավարիչը արտօնութիւն չըտուաւ իր գիւղը բնակելու համար, «կը բնակիս Մուշ, եւ ամէն օր պիտի ներկայանաս ոստիկանատունը, ինքնութիւնդ ճշդելու համար», կ'ըսէ արիւնարբու կառավարիչը։

Տարօնի արժանաւոր զաւակը չհանդուրժելով այս բռնութեան, բարձրացաւ Սասուն։ Իրեն գործակից ունենալով Շէնըքի անմոռանալի Ռէս Գրգօն եւ Միքայէլ, Աղբայ Սինօն, Կոփայ իշխան Արէն, Սէմալցի Մանուկ եւ շատ մը ուրիշներ։

1895էն արդէն Հրայրը յայտնի Դաշնակցական էր։ Իսկ 1900էն Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկրի ընդհ. գործիչը։

1903էն սկսեալ Սասունը նորէն ապստամբական երկունքէ բռնուած էր։ Սակայն այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կուռ եւ մարտական ղեկավարութեան տակ։ Հոն հաւաքուած էին հայկական ազատամարտի կարկառուն գործիչներն և հերոսները, Գէորգ Զաւուշ, Անդրանիկ, Մուրատ, Սմբատ, Սեպուհ, Կորիւն, Քեռի, Հաճի Յակոբ Կոտոյ, Սալտաթ Գրիգոր, Գալէ, Իշխան Մակար, Թարխըթող (Սարգիս), Պօղէ, Զօլօ, Մկրօ, Մանուկ, Աստուր եւ դեռ շատ մը քաջարի մարտիկներ։ Հոն էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատասխանատու ներկայացուցիչը Վահան Մանուէլեան (Կ. Տօղրամաճեան) եւ ընդհ. ղեկավարը, Հրայր Դժոխքը։

Թրքական բռնապետութիւնը չհանդուրժելով հայ ժողովուրդի յառաջդիմութեան, որոշեց բնաջնջել ազատութեան այդ օրրանը։ 1904 Ապրիլին Սասունը զինուորական պաշարումի տակ առնուեցաւ։ Թրքական 9000 զինուորներուն եւ թնդանօթներուն միացան 14.000էն աւելի Քիւրտեր։ Քանի մը ընդհարումներէն ետք, բուն կռիւը սկսաւ Ապրիլ 10ին եւ տեւեց երեք ամիս։ Ապրիլ 26ին Թրքական բանակը սկսաւ իր յարձակողականը դէպի Շէնըք եւ Սէմալ գիւղերը։ Հրայր կռուի կը բռնուի վտանգուած դիրքերը փրկելու համար եւ կուրծքէն զարնուելով կը մեռնի։ Ժողովուրդը խորապէս կ'ընկճուի։ Բայց ազատարար հրեշտակները օգնութեան կը հասնին, Սեբաստացի Մուրատ կռնակէն, Գէորգ Զաւուշ թիկունքէն զարնելով Թրքական բանակը երկուքի կը բաժնեն եւ կ'առնեն երեք կրակներուն մէջ։ Այդ 1500 զինուորներէն միայն երկու հարիւր հոգի ազատուեցան։ Իսկ ժողովուրդը ողբալով վիրաւոր Սեպուհը եւ նահատակ Հրայրը տարաւ Սէմալը, ուր երկու օր պահելէ վերջ, կը փոխադրեն Կէլի, եւ կ'ամփոփեն Աղբիւր Սերոբի գերեզմանի քով։

Թէեւ Հրայրը նահատակուեցաւ, սակայն թշնամին իր նպատակներուն չհասաւ, չկրցաւ քանդել Հ. Յ. Դաշնակցութեան վառարանն ու հայրենասէր Սասունցիներու ազատութեան տենչն ու ոգին։

Փառք ու պատիւ քու պատկանած կուսակցութեան եւ բիւր յարգանք յիշատակիդ, Սիրելի Հրայր։

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀՐԱՅՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

●

Վեց դարէ ի վեր հայ ազգին նաւը փոթորիկի է բռնուած ու կը ծփայ ուղեկորոյս : Մերթ կարկուտ ու փոթորիկ, մերթ Թաթառ ու խաւար : Բայց կը յամառի պայքարիլ, կուրծք տալով բազմատեսակ դժուարութեանց, յուսալով գտնել վերջապէս նաւահանգիստն խաղաղութեան :

Կարգով եկան եւ պատուհասեցին մեր հողն ու նաւը : Յազկերտն ու Վաղէս, Դարեհն ու Բիւզանդիոն : Բայց բոլորն ալ անցան : Իսկ դարաւոր նաւը կը շարունակէ իր ճամբան : Մերթ վարանոտ ու դեգեւ, մերթ վճռական ու անյողդողդ :

Եկան ու անցան, Տուղրիլ – Ալփասլան, Բաղու, Ճինկիզխան, Լենկթիմուր, Շահ Աբբաս, Ալի ու Օսման : Մէճիտ ու Համիտ, Էնվէր ու Թալէաթ : Բայց դարաւոր նաւը կարծես աւելի զօրացած իր կրած հարուածներէն, գտաւ վերջապէս իր ուղին :

Հալածական նաւէն ծնան նոր նաւապետներ, նոյն նաւին պաշտպան հայրիկն Խրիմեան, Մ. Փորթուգալեան, Րաֆֆին աննման, Քամառ Քաթիպան, Մուրատ Պօյաճեան, Միհրան Տամատեան, Ք. Միքայէլեան, ու Ռոստոմ Զօրեան, Սիմոն Զաւարեան, Ա. Ահարոնեան :

Սոխակ կամ տատրակ Տարօնցին Գեղամ ու Գէորգ Զավուշ հերոսի նմոյշ, Վարդան վարդապետ զոհողութեան պետ, Անդրանիկ Մուրատ՝ քաջեր անարատ, Սմբատն ու Կորիւն որդիք համարիւն, Սասմանց ծռեր են Հրայր Արմենակ, իր տեսակին մէջ իսկապէս մենակ : Հրայրն հրեղէն – հրայրքն հայրենեաց ...

Բռնկած ու բորբոքած հայրենիքի ազատութեան սիրով Թափառական դարձար, Թափառականութենէ փրկելու համար Սեբոբի նման հսկաներ, որոնք պիտի շարունակէին գործդ, օր մըն ալ ճակատագիրդ բաժնելու համար :

Նազովրեցիի նման փշեպսակ ընդունելով բանտէ բանտ քաշքշուեցար, ու ռահվիրայի դերիդ մէջ մարտիրոսուեցար, ի խնդիր ժողովուրդի եւ հողի պաշտպանութեան : Թափած արեանդ շիթերը ծնունդ տուին նոր ծռերու, որոնք յանձնած ատենդ մասամբ հասցուցին իր նպատակին, ի գին մեծ զոհողութեանց :

Այժմ, պաշտելի նահատակ, հանգչէ յաւիտեան : Զէ՞ որ բանաստեղծին ըսել տուած ես .

— « Հանգչէին ոսկորներս մէջն տապանին, լսեմ ազատութիւնն Հայաստանին : Այն ատեն Թող կնքեն իմ գերեզմանիս վեմ ազատդրօշակներով հայի զինուորներով, քահանաներով » :

Հայ պետականութեան կորիզը կազմուած է եւ կը շարունակուի :

Մեր բոլոր տարակարծութիւնները ժամանակաւոր կը նսեմանան ձեր գերագոյն զոհողութեան եւ պատմութեան առջեւ :

Փառք քեզ ու քո նմաններուն :

Հայրենի հողէդ վերապրող խլեակնեբէն մէկուն սա քանի մը անճարակտողերն ալ Թողհամարուինփնջիկ մը մերվայրի ու խոպան բուրաստանին գինարբ ու աղբերաց արիւն, նունուֆար ու անթառամով խառն :

Անթառամ սիրոյդ ու յիշատակիդ միշտ գերին :

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ՀՐԱՅՐ (ԱՐՄԵՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

★

«Սասուն գաւառ շատ լեռնային
«Զկայ նման Արմենակին ...»:

Ամէն անգամ, երբ առիթ կը ներկայանայ իրենց նահատակութեան տարեդարձներուն առթիւ երկու տող գրելու, մեր պաշտելի նահատակ հերոսներուն մասին, անոնք աչքիդ առջեւ կը ցցուին իրենց պարթեւ եւ հուժկու հասակներով եւ անձնազոհութեամբ :

Երբ կ'ուզես Աղբիւր Սերոբի մասին խօսիլ, կամ գրել չես կրնար մոռնալ Գէորգ Զավուշը, եւ պատմութիւնդ շարունակել, կամ երբ կ'ուզես Գէորգ Զավուշի մասին գրել ու խօսիլ, Հրայրը իր հմայիչ դէմքը ձեռքը դիմացդ կ'ելլէ ու քեզի կը նայի :

Ինչպէս Հայոց լեզուին մէջ Այբ Բէն Գիմը այբբենարանի առաջին տառերն են, այնպէս ալ Աղբիւր Սերոբ, Գէորգ Զավուշ, Հրայր – Դժոխքը, Ախլաթի, Սասունի եւ Տարօնի յեղափոխութեան առաջին եւ անզուգական օրինակելի առաքեալներն են :

Անոնց օրինակով անթիւ հերոսներ նետուեցան Հայոց ազատագրութեան պայքարին մէջ :

Տարբեր տիպարներ էին Աղբիւր Սերոբն ու Գէորգ Զավուշը, բայց ուրիշ ինքնայատուկ ընդունակութիւններով օժտուած էր Հրայրը, շնորհիւ իր խօսքին եւ դէմքի հմայքին, Հրայրը, կրնար հմայել շատ մը անտարբեր ու անզգայ մարդոց հոգիները ու սրտերը, զանոնք լծելով յեղափոխութեան պայքարին :

Մերթ Սասունի լեռներուն մէջ, մերթ Տարօնի դաշտի գիւղերը, կամ Ախլաթի շրջանը, Հրայրն էր, որ Աղբիւր Սերոբի նահատակութենէն ետքը կը շրջագայէր, ու կը կազմակերպէր : Շինականի պարզ հագուստներով ձեռքը փոքր ցուպ մը, գիւղէ գիւղ, շրջանէ շրջան կը պտտէր, կը քարոզէր, կը հմայէր ժողովուրդը, կը պատրաստէր անտարբերները գալիք օրերուն համար : Հրայրը կախարդած էր, Սասունի, Տարօնի, Ախլաթի, Վարդոյի, Պուլանըխի, Խնուսի եւ Սալնոյ Ձորի շրջանները :

Բացի յեղափոխական գաղափարներ տարածելէ, Հրայր համայնական աշխատանքներ կը կազմակերպէր, փոխադարձ օգնութեան սկզբունքին կը վարժեցնէր հայ շինականն ու հարուստները :

Հրայրը իրեն սկզբունք ընտրած էր մեր ժողովուրդը պատրաստել գալիքին համար : Կռիւներէ վերջը կը շրջագայէր գիւղերը եւ տնտեսական ու եղբայրական օգնութիւն կը հասցնէր վնասուած գիւղերու բնակչութեան :

Եթէ կռուելու հարկադրանքին տակ չգտնուէր, բնաւ զէնքի չէր դիմեր :

Բայց Թշնամին չէր քնանար իր հետքին վրայ, դրեթէ կրնկակոխ կը պտտէր, միշտ կռուի պատրաստ բազմաթիւ զօրքերով, եւ Թող չէր տար որ Ֆետայիները ու հայ շինականը խաղաղ շրջան մը ունենենան երկար ատեն, կազմակերպուելով ինքնապաշտպանութեան դիմելով :

Տասնեւհինգ տարի շարունակ հայրենիքի մէջ շրջանէ շրջան, գիւղէ գիւղ կը պտտէր, կը քարոզէր երբեմն ալ զէնքը ձեռքը Ֆետայական խումբի մը գլուխ անցած օգնութեան կը հասնէր նեղ մնացած իր ժողովուրդին ընկերներուն :

Փառք Հրայրի եւ նմաններուն, որոնք իրենց կանանչ ու կարճ արեւները խաւարեցին, հայրենիքի մը ազատագրութեան հիմնաքարերը զետեղելով :

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀՐԱՅՐ – ԴԺՈԽՔ

●

Տարօնի աշխարհը շատ հին ժամանակներէ ի վեր եղած է հայութեան հաւատքի, մտքի, քաջութեան եւ յեղափոխութեան ու մարտնչումներու վառ հնոցը : Այնտեղն են ծնած մեր Ս. Սահակը եւ Ս. Մեսրոպը, մեր ոսկեդարու հնարիչները, որոնցմով մեր ազգային դիմագիծը բնորոշուեցաւ : Հոն են ծնած նաեւ հոյլ մը մտաւորականներ, Խորենացին, Եղիշէն եւն., որոնք մեզ յանձնեցին մեր անցեալի փառքի եւ յաղթանակի, տառապանքի եւ ուրախութեան, հաւատքի եւ քաջութեան գեղեցիկ գրականութիւն մը : Այդ հանճարեղ վկաները անցեր ու գացեր էին, Թողելով միայն իրենց գեղեցիկ Խաչարձանները զորս Թշնամին խորտակեր, քար ու քանդ է ըրեր, որպէսզի հայկական դրոշմը ի սպառ ջնջուի :

Ունեցած ենք նաեւ Մամիկոնեանները, որոնք երկար ժամանակ բուռ մը քաջերով պայքարեցան Թշնամիներուն դէմ : Անոնց կործանումէն վերջ գրեթէ հինգ հարիւր տարի, Տարօնցին ինկաւ Թրքական լուծին տակ : Թշնամին իր հաւատարմութիւնը չարաչար գործածել սկսաւ եւ 1890ական Թուականներուն Տարօնի ժողովուրդը կ'ապրէր հարստահարութեան եւ կեղեքումի շրջան մը, տաժանելի կեանք մը :

Ահա այդ մռայլ օրերուն Տարօնի երկնակամարի վրայ երեւցին քանի մը աստղեր, յոյս եւ քաջութիւն ներշնչեցին տառապած հայութեան : Այդ փայլուն աստղերէն մէկը Հրայրն էր Գըլըղաճցի Արմենակը, Մշեցնական բուն բառով : Ծնած հին նահապետական ընտանիքէ մը, տեսնելով ժողովուրդին տառապանքը, այլեւս չէր կրնար հանդուրժել եւ կը նետուի յեղափոխութեան փշոտ ճամբուն մէջ :

Հրայրը իսկապէս Տարօնցիի տիպարն էր, մարդասէր, ընկերասէր, Թշուառին օգնող, ազնիւ եւ չափազանց համեստ էր : Երբ իրեն հետ խօսէր, այլեւս հմայուած էր անոր քաղցր խօսքերէն : Իր ցաւատանջ սրտին մէջ միշտ խռովք եւ ալեկոծութիւն կար, վիշտ յանուն տառապած հայութեան :

Հրայրը երկու բնաբան ունէր, ու յաճախ կ'ըսէր .— Նախ միտքերը պատրաստենք եւ յետոյ գիտակցութեամբ յեղափոխութեան մղենք ժողովուրդը : Պէտք է նախ գիտակցութեան եւ ազատութեան գաղափարը արթնցնել այս ժողովուրդին մէջ, որ երկար ատեն լուծի տակ մնալով ստրկացած է :

Հրայրի գործը չատոնց արձանագրուած է Հ. Յ. Դ. պատմութեան մէջ, իսկ մենք Տարօնցիներս պարտաւոր ենք անոր արեւի պէս փայլուն յիշատակը փոխանցել մեր նոր սերունդին :

Ննջիր անխռով պաշտելի Հրայր ,
Քանի մէկ Հայ կայ այս օտար աշխարհ .
Քու յիշատակդ կը մնայ միշտ վառ .
Մեր սրտերուն խոր դարից մինչեւ դար :

ՍՈՐԴԱՐՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ Հոգեւոր հովիւ Պասկ Վ. Թումայեան որ վերջերս Պոլիս գացած էր, տեսակցութեան մը առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է տեղական Թերթի մը .— Ամբողջ Անգլիոյ մէջ Հայերու Թիւը 1500ի հազիւ կը հասնի, որոնց հազարը Լոնտոնի մէջ : Մանչեսթըր եւ շուրջը 300 հոգի : Մնացեալը զանազան վայրերու մէջ : Գաղութը խաղաղ է եւ համերաշխ : Ունի Համայնական Խորհուրդ, Հայկ. Ընկերութիւն եւ եկեղեցւոյ խնամակալութիւն : Կայ Դպրաց Դասի երգչախումբ, 12 օրիորդներէ եւ Տիկիններէ եւ երիտասարդներէ կազմուած : Անոնց մէջ հայերէն չգիտցողներ կան եւ պատարագը կ'երգեն լատինատառ : Հոգեւոր հովիւը փափաքողներուն կու տայ նաեւ հայերէնի դաս : Տիկին Շահպազեան (անգլուհի) ամէն ջանք կը Թափէ որ փոքրիկները հայերէն սորվին : Ամէն կիրակի փոքրերը եկեղեցի կը ղրկէ : Համայնական Խորհուրդը կը բաղկանայ ինը անդամներէ, եւ գլխաւորն է Պ. Ս. Քիւրքճեան, գանձապահը՝ Պ. Յ. Մութաֆեան, փոխ–ատենապետ՝ Պ. Եդ. Պէնլեան, իսկ անդամներէն Տիկին Շուշանիկ Պէնլեան (նախկին Օր. Շ. Փանոսեան) : Անոնց պարտականութիւնն է վառ պահել Հայկ. Մշակոյթը հանդէսներով, բանախօսութիւններով : Կը խորհին Հայ Տուն մը հիմնել : Կիպրահայ Պ. Նուպար Բարիքեան առաջնակարգ ջութակահար մըն է Լոնտոնի Ֆիլարմոնիա համանուագին : Կան նաեւ Ֆելիքս Աբրահամեան (Սընտէյ Թայմզ Թերթին երաժշտական քննադատն է) : Էրիք Տիրացու Լոնտոնի համալսարանին երկրաբանութեան դասախօսներէն է եւ ունի կարեւոր երկասիրութիւն մը քարիւղի մասին : Արթիւր Արշաւիր, ուսուցիչ Մանչեսթըրի համալսարանին : Երիտասարդ Նասիպեան եւ Պէկեան կը պաշտօնավարեն Օքսֆորտի եւ Քէմպրիճի համալսարաններուն մէջ եւ հիւլէական հետազօտութիւններ կը կա –

ՀՐԱՅՐ – ԴԺՈԽՔ

●

Տարօն – Սասունի ազգային – քաղաքական – յեղափոխական նորագոյն պատմութիւնը՝ այնքան սերտօրէն կապուած է Հրայրի անուան, որ ապագայ պատմագէտը առանց անոր կեանքն ու քաղաքական գործունէութիւնը ուսումնասիրելու պիտի չկրնայ գրել այդ բեղուն շրջանի պատմութիւնը : Հրայր – Արմենակի քաղաքագէտի միտքը Տարօն աշխարհին Մամիկոնեան մտորումները կը յիշեցնէ .

Մեծ եղած է հայ շինականի զաւակին Դժոխքի հոգին : Իր տառապանքը դժոխք մըն է եղած, խորովելով իր հոգին Հայոց գեհենական կեանքի հուրերուն մէջ : Իր էութիւնը համակ հուր, բոցավառ՝ հայութեան յաւերժացման նուիրումով, այո, ամբողջական հուր – այր մը, սիրտ ու միտք ի խնդիր իր պաշտած ցեղին ազատութեան : Արմենակ մեզի կ'երեւայ լուսապայծառ դէմքով կորովի, շրջահայեաց առաջնորդ, հեռատես եւ իրատես ղեկավար : Իր մտասեւեռումն է եղած միաձոյլ հայութիւն մը ստեղծել, տառապած ժողովուրդին գոյութեան պայքարը յաջողութեամբ եւ վճռական տանելու համար :

Ան բնաւ հաւատք չէ ունեցած հեռաւոր սուրբերու եւ քրիստոնեայ Եւրոպայի վրայ, մանաւորապէս Ռուսական նենգ քաղաքականութեան ներքին ծալքերուն Թափանցելով, անդիմադրելի ատելութիւն է ունեցած անոր հանդէպ, Հրայր կ'երեւի ուսումնասիրած է 1770ական Թուականներէն ի վեր հայ ժողովուրդին կրած յուսախաբութիւնները : Ցար Նիքոլաներու, Ցարուհի Կատարինէներու դաւերը որոնց շահերը հիմնուած էին ժողովուրդներու շահագործման եւ ձուլումի սկզբունքներուն վրայ :

Ու այս հասուն համոզումներուն վրայ հիմնուած այս մեծ առաքեալը մեծապէս կը գնահատէր հայ – քիւրտ երկու արիական ցեղերու եղբայրակցութեան եւ գործակցութեան արժէքը : Երկու «րայա» դարձած ժողովուրդներու ցեղասպան Թշնամին նոյնն է եղած դարերու ընթացքին, նոյն հայրենիքին հարազատ զաւակները անհարազատ է դարձուցած իրարու, Թուրքը եւ ուզած է մէկը յօշոտել միւսին ձեռքով, իր տիրապետութիւնը տեւականացնելու համար :

Ռուսեւթրքական քաղաքականութիւնը խորապէս ըմբռնող քաղաքական գործիչը կը գրէր 1895 Նոյեմբեր 28 Թուակիր նամակով մը Բասենէն, ուղղուած Կարսի Հ. Յ. Դ. Կեդր. կոմիտէին : (Դիւան Հ. Յ. Դ. Ա. հատոր, էջ 231) :

— « Գրում էք, որ պատերազմը անխուսափելի է : Եթէ այդ ստոյգ լինի, ժողովրդին կը սպառնայ բոլորովին ոչնչացում, ի՞նչ կարող ենք անել մի քանի կտոր զէնքերով հազարաւորի դէմ :

Պետօն գրում էր, որ Զէյթունը կ'ուզեն տալ Հայերուն : Ուրեմն, այս կողմերը պիտի գրաւէ այդ Հիւս. Արջը : Մի՞թէ այսքան կոտորած, արեան հեղեղներ ի զուր պիտի գնան ... Համեմատելով կողմերս, որ բոլորովին աւերակ է, այժմ աւելի մխիթարական վիճակի մէջ է քան միւս գաւառները : Գիտեմ ձեր վիճակն ալ ծանր է, բայց ի սէր Աստուծոյ այժմս է յարմար ժամանակը, ձեր ամէն ուժն ու կարողութիւնը Թափեցէք ապրանք հասցնել Սարիղամիշ : Եթէ ձգձգուի այս վիճակը, գէթ գարնան ուժ ունենանք : Վստահ եղէք, որ գիշերուցերեկ անքուն կը շրջիմ : Եթէ գտնեմ մի փոքր յարմարութիւն, անդադար պիտի գործեմ, մինչեւ վերջին շունչս» :

Ու մեր տիտանը ազգային, քաղաքական, յեղափոխական բազմակողմանի գործունէութեամբ կազմակերպեց շէն ու քաղաք, շինականին խաւար հողին լուսաւորեց որ նետուի կռուի քուրային մէջ, յանուն ցեղին ազատութեան, պատրաստեց քաղաքացին որ զօրավիգ դառնայ իր ցեղին միակ փրկութեան, մարտական բազուկին :

Բայց աւաղ Հրայր – Դժոխք իր նպատակին, ազնիւ ցանկութեան իրականացումը տեսնելու բախտը պիտի չունենար : Իր հոգին որ մեծցած էր հայրենի սարերուն մէջ, անոնց վեհութենէն ներշնչուած, իր միտքը լուսապայծառ ու ջինջ էր ինչպէս հայրենի վճիտ աղբիւրները ու անոնց հոգեպարար երգերը :

Արմենակ՝ հին Արմեններու սիրտն էր ժառանգած, անոնց ապրումներով զրահաւորուած «գիշեր ցերեկ անքուն« շրջեցաւ Հայոց աշխարհը, անոր լայն կուրծքը Վահան դարձաւ պաշտպանելու իր պաշտած ժողովուրդը :

Մեծ եղաւ իր մահը ինչպէս էր անոր կեանքը, ու այսօր մեր աչքերուն աւելի կը մեծնայ հսկաներու փաղանգին մէջ :

Ինչ մեծ եւ գեղեցիկ աշխատանք մը պիտի ըլլար այս մեծ Հայուն կեանքն ու գործունէութիւնը գրքի մը մէջ ամփոփել իբրեւ լուսաւոր ճանապարհ եւ ոգեւորութեան աղբիւր նոր սերունդին :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

տարեն։ Կան նաեւ բաւական թիւով ուսանողներ, առեւտրականներ, գործաւորներ։ Աս հասարակ ժողովուրդը Թրքահայ է, կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Հնդկահայերը եւ Պարսկահայերը։ Սովորաբար 60–70 հոգի եկեղեցի կ՚երթան ամէն կիրակի։Զատկին միայն 300? հոգի կային։ Բոլորն ալ կը պահեն իրենց տոհմային սովորութիւնները, նոյնիսկ կերակուրները։ Հայկ. Ընկերութիւնը մասնաւոր հանդիսութիւններ կը սարքէ։ 1952ին տօնեցին Պետրոս Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ պոլսահայ ուսանող Պ. Գ. Խօքսիւղեան անգլերէն բանախօսութիւն մը կատարեց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 13րդ համագումարը բացուեցաւ անցի օր, Իվրիի մէջ։ Առաջին համագումարն է այս, չորս տարիէ ի վեր։ Կը մասնակցին 950 պատգամաւորներ ամբողջ Ֆրանսայէն եւ Քորսիքայէն։ Ընդհ. քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ կարդաց մանրամասն զեկուցումը, մասնաւորապէս ծանրանալով ներքին քաղաքականութեան վրայ։ Ընթերցումը տեւեց հինգ ժամ։ Տեղեկագիրը կը մատնանշէ կարգ մը «թերակատարումներ», կը դատապարտէ աղանդամոլութիւնը, անհոգութիւնը, քաղքենի տրամադրութիւնները, երիտասարդական շարժման տկարացումը, պարզելով Գ. ընդհ. քարտուղարին՝ Լըքէօռի և ուրիշ գործիչներու յանցանքները։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, եօթը տարուան ընթացքին կուսակցութեան անդամներուն թիւը 800.000էն իջած է 350.000–400.000ի, բայց քուէներու թիւը, որ 5 միլիոն 500.000 էր, պակսած է միայն 500.000։

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ կը հեռագրեն թէ այսօր, շաբաթ, Ֆրանսացիները բողոքի ցոյց մը պիտի կատարեն, վերջին սպանութեանց առթիւ։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ անպատեհ կը նկատեն այս կարգի ցոյցերը, նկատի առնելով կացութեան փափկութիւնը։

46.000 ԳԵՐՄԱՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ սպաննուած են Հնդկաչինի մէջ, 1945էն ի վեր, համաձայն արեւմտեանԳերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան տեղեկութեանց։ Պատերազմին սկիզբէն ի վեր 232.500 Գերմանմեր միացած են Օտար Լեգէոնին եւ մօտ հարիւր հազար հոգի տակաւին կը մնան, 80.000ը Հնդկաչինի մէջ։ Տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ ամէն ամիս հազար գերման երիտասարդներ կ՚անդամագրուին Ֆրանսայի Օտար Լեգէոնին։ Կուսակցութիւնը կ՚առաջարկէ արգիլել այս շարժումը։

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒ մը տեղի ունեցաւ Ճափոնի երեսփ. ժողովին մէջ։ Երբ ատենապետը նեցս կը մտնէր, ընկերվարականները արդէն գրաւած էին իր աթոռը։ Կառավարութեան անդամները եւ պահակները փորձեցին վար առնել զանոնք եւ ճակատամարտ մը սկսաւ որուն մասնակցեցան նոյն իսկ կիներ։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել։ Կռիւը տեւեց քսան վայրկեան։ Վիրաւորուեցան 24 ոստիկաններ, 30 պահակներ, եւ երկու երեսփոխաններ։ Ընդդիմադիրները կ՚ուզէին յետաձգել վարչապետին ճամբորդութիւնը դէպի Մ. Նահանգները։

ՇՐՋԱԶԳԵՍՏԸ ՎԱՌԵԼՈՎ անձնասպան եղաւ 63 տարեկան միանձնուհի մը, Քոյր Էնթընի, որ իր կեանքին 27 տարիները անցուցած էր վանքի մը մէջ։ Մենաստան մտած ատեն, երեք տարի պակաս ցոյց տուած էր իր տարիքը։ Այդ օրէն ի վեր խիղճը կը տանջէր։ Երկուշաբթի օր դիւրավառ հեղուկ մը թափելով շրջազգեստին վրայ, լուցկի մը վառեց, բռնկցուց, եւ ողջ ողջ վառեցաւ, իր ստախօսութեան մեղքը քաւելու համար։ Քովը գտան խոհանոցի դանակ մը եւ երկու ածելիներ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ դպիրներու։ Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

Ֆ. Կ. ԽԱՉ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը արտակարգ մէջ — մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 4ին Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրեվիզ։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, 5 Յունիս, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, բարձր հովանաւորութեամբ նախկին նախարար եւ Սէն նահանգի երեսփոխան Ed. Depreuxի

Ներկայ կ՚ըլլան Իսիի քաղաքապետ Leca et Mr. Seveste

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ։

Բացումը կը կատարուի Իսիի եւ Անիէռի երգչախումբերով։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Մուրատեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Դաշնակեան, Արմենուհի Քէլէշեան, Մ. Գարակէօզեան (երգ)։

Կ՚արտասանեն Օր. Ալիս Քէյիշեան, Օր. Շահինեան, Օննիկ Քէլէշեան։ Հայկ. եւ Կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանճիկի Պուրնութեանի, կը պարէ Օր. Ռեժինա Օհաննէսեան (առաջին պարուհի Օփերա Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի Գարեգին (թառով), Բենօ (դափ)։

Նուագախումբ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 200 Ֆրանք։

Խօսնակ Անդրանիկ Խորէնեան։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13, Կիրակի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբը պտոյտ մը կազմակերպած է այս կիրակի Էոմընօնվիլ (աւազափ)։

Մեկնում ժամը 9.30ին Առնուվիլէն ուրտը լա Փէի եւ ալընիւ Անրի Պառպիւսի անկիւնը։

Մասնակցութիւն՝ 400 Ֆրանք։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի։

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ շրջանի Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան։

Կը ներկայացուի Ս. Բիւրատի՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ կամ ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻԻԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 8ին Հ.Յ.Դ. ՏԱՆ մէջ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Քաղաքապետարանի թատերասրահին մէջ։

Տոմսերու գիները Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 Ֆրանք։

ԴՊՐՈՑ. ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս կիրակի ժամը 14.30ին, Ալֆորվիլի Թաղապետական հանդիսասրահին մէջ։

Նախագահութեամբ՝

Առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Ջերմապէս կը հրաւիրուի հասարակութիւնը քաջալերել աշակերտները։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ՝ ՀՐԱՅՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 ռիւ Տանթօն, մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէոն։

Կը նախագահէ հայրենակից ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ։ Կը խօսին հայրենակից Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ «Յառաջ»ի խմբագիր Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Կ՚երգեն Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Աւետիս Քիւփէլեան։

Կ՚արտասանեն Պ. Պ. Եղիա Սերոբեան եւ Զօհրապ Մուրատեան։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ։

Երգ.— Օր. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ, Պ. Քիւփէլեան։

Հայկական եւ կովկասեան պար ՏԻԿԻՆ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ԳԻԼԱՇԻՒԼԻ։

Արտասանութիւն.— Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ։

Նուագ (թառ) ԳԱՐԵԳԻՆ, Հայկական երգապնակներ մէջ ընդ մէջ։

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան դրատունը։

ՓՐՕ. 64–90։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նիսի եւ շրջանի Հայ. Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ Տէր Ատոմ քհնյ. կը պատարագէ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ ազգ. բարերար Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի յաւէտ ողբացեալ տիկնոջ Տիկին Նուարդի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

★

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի համար այս երկուշաբթի Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան մէջ։ Կը պատարագէ Լիոնէն Թորգոմ քահանան։ Կը հրաւիրուի հայ գաղութը անխտիր։

★

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Իսկուհի Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր և Տիկ. Երուանդ Վարդանեան և զաւակը, Տէր և Տիկ. Հրաչ Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ղազար Ահարոնեան, Տիկին Աղաւնի Նալպանտեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Քէնտէրեան կ՚ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն, պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին 69 Ռիւ Լուի Պլան, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ խնամիին ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ։Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցին սրահը։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ։

Այս կիրակի եւ երկուշաբթի, ողբացեալ հիմնադիրներէն ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆի յիշատակին։

Սիրով կը մասնակցին Փարիզի Հայ Մարզականը, Վալանսի Հայ Մարզականը եւ Վիէնի Մարզականը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն – Տէսին խումբը։

Օրուան յաղթականը կը ստանայ Գրիգոր Յակոբեան բաժակը։

Կիրակի գիշեր պարահանդէս Վիլէորպանի Պոնթէու սրահին մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս։

Ֆութպոլի մրցումները տեղի կ՚ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտին վրայ Տէսին։ Լիոնէն 16թիւ օթօքարը առնել եւ իջնել վերջին կայարանը։

★

ԳՆԴԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 15ին, «Անտուան Փոտտի» դաշտին վրայ, կրտսեր եւ երէց խումբերու միջեւ։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

Ա. եւ Բ. ՀԱՏՈՐ

Գրեց ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Սակաւաթիւ օրինակներ ունինք, (երկու հատոր, լաթակազմ), գին 4000 Ֆր.։

Դիմել վարչութեան։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Տուն մը, պզտիկ փոնով խանութ մը։ Տունը կը բաղկանայ հինգ մասէ (փիէս), խանութ, խոհանոց, երեք սենեակ եւ ձեղնայարկ։ Տունը երկու փողոցէ մուտք ունի եւ 5–6 մեթր տարածութեամբ գոմ մը, կենդանիներու համար, ինչպէս եւ ջուր, ելեկտրականութիւն։ Շատ մատչելի գին։ Դիմել՝

M. Vahan Altekouladjian
Cordonier, Chalençon Ville
(Ardèche)

Imp. Araxes Rue Richer Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր·, վեցամս· 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր· — Հատը 12 ֆր·

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ ★ DIMANCHE 6 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7388 | 30e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2799

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Կ՚ԱՐԺԷ ԱՐԾԱՐԾԵԼ

Մեր մամուլը պատահաբար կը զբաղի ընկերային խնդիրներով ։

Միշտ ի միջի այլոց ։

Եւրոպայի ափերէն մինչեւ Միջին Արեւելք, սիւնակներ կը գրաւեն քաղաքական տեսութիւնները ։

Ամէնէն համբակն ալ կը յաջողի նիւթ մը ճարել միջազգային լաբիւրինթոսէն։ Եւ հեղինակաւոր կարծիքներ կը յայտնէ։

Կը թուի թէ խոր հետքեր ձգած են Պոլսոյ երբեմնի լրագրութեան աւանդութիւնները, երբ մարդիկ «իրաց կացութիւնը» կը պարզէին հիմնուելով Թայմզի, Թանի, կամ Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէի վրայ։

Հորիզոնը նեղ էր այն ատեն, հետեւանք՝ բռնակալ կարգերու ։

Հիմա, խմբագիրները իրենք են որ կը նեղցնեն սահմանը, գիտակցաբար կամ սովորամոլութեամբ ։

Օտար, մասնաւորապէս անգլեւսաքսոն մամուլին մէջ ամենօրեայ երեւոյթ է նոյն իսկ ընտանեկան խնդիրներու քննութիւնը՝ խմբագրական բեմէն ։

Անոնք նիւթին «վսեմ»ը կամ «այժմէական»ը չեն փնտռեր, այլ իրական արժէքը։ Եւ կը քննեն նոյն լրջութեամբ ինչպէս Չըրչիլի վերջին ճառը կամ Վիէթնամի խնդիրը ։

Այս խորհրդածութիւնները եկան դըչի տակ, երբ կը հրատարակէինք Ֆրանսահայ Լսարանի Մայիս 26ի դասախօսութիւնը, «Ազգապահպանում ամուսնութեամբ» (Յառաջ, 1 Յունիս)։

Այդ գրութեամբ, սրտցաւ տիկին մը կը հնչեցնէր նոր ահազանգը,— խառն ամուսնութեանց աճումը, որ հետզհետէ վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ մեր գաղութին մէջ։

Տիկինը հրապարակաւ կը պարզէ չարիքը, որպէսզի քննողները արթննան եւ դարմանի մասին մտածեն ։

Արդարեւ, կարելի չէ պարտկել խառն, բուն բառով խառնիճաղանճ ամուսնութեանց աւերները։

Օտարէ օտար ամուսնութիւններ միշտ պիտի պատահին։ Կարելի չէ այդ երեւոյթին առաջքը առնել նեղ ազգայնականութեամբ ։

Միայն մեզի յատուկ իրողութիւն մը չէ այս պարագան ։

Բուն չարիքը այն է որ, բացառութիւնը, «պատահմունքը» հետզհետէ սովորութիւն կը դառնան ։

Արդէն իսկ ստացած են վարակիչ հանգամանք ։

Ինչո՞ւ կը զարմանաք երբ չինացի, ալժերիացի, մարթինիքցի կամ ճափոնցի հարսեր եւ փեսաներ ալ կ՚երեւան հայկական տուներու մէջ ։

Ընդհանրապէս երիտասարդներն են որ կը փայլին այս լպրծուն ճամբուն վրայ, չտեսութեամբ, կարճատեսութեամբ, շահախնդրութեամբ։ Եւ կամ, «արկածի» մը հանդիպելով ։

Տիկին դասախօսը իրաւամբ դիտել կուտար·

— «Հայ տղան բծախնդիր չէ, երբ օտարուհի մը կ՚առնէ իբրեւ կին։ Ոչ դասակարգ, ոչ զարգացում, ոչ արտաքինը, ոչ անցեալը, ոչ ալ ներկան կը մտահոգեն զինքը։ Ան կը բաւականանայ աժան սէրերով։ Իսկ երբ հայ օրիորդի մը հետ ամուսնանալու հարց կը ծագի, ի՛նչ բծախնդրութիւն, ի՛նչ պրպտումներ»···

Պատահա՞ծ է որ հայ երիտասարդ մը համարձակի չէքի տետրակ հարցնել, երբ օտար ցնծուհի մը Թառի գլխուն վերեւ, խաբուսիկ հրապոյրներով ։

Բայց կը հարցնէ հայ աղջկան, ինչ արժանիքներ ալ ունենայ ։

Ամէն պարագայի մէջ, կ՚արժէ արծարծել հարցը, որ սերտ կապ ունի սերունդի փրկութեան պայքարին հետ ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԻ, ԵԹԷ···

ԱՅՍ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԷՇ ԱԶԴԵՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ· Ֆ· Տըլըս, Յունիս 4ին զեկուցում տուաւ ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին առջեւ, 3500 միլիոն տոլարի արտաքին օգնութեան մասին ։ Այս առթիւ խօսեցաւ նաեւ Հնդկաչինի պատերազմի մասին ։ Գանգատեցաւ որ Ֆրանսա եւ Իտալիա կը ձգձգեն Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացումը ։ Եւ կրկնեց իր սպառնալիքը թէ ի հարկին պիտի դիմեն ամերիկեան քաղաքականութեան «եղերական վերաքննութեան» ։ Իր կարծիքով, վտանգաւոր է Հնդկաչինի զինուորական կացութիւնը, բայց երբեք յուսահատական ։ «Այդ երկրին կացութիւնը լի է վտանգներով ոչ միայն բուն իսկ Հնդկաչինի, այլ եւ Մ· Նահանգներու եւ իրենց զինակիցներուն ապահովութեան համար » ։

Պ· Տըլըս այս անգամ ալ մեղադրեց համայնավար Չինաստանը թէ յարաճուն քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ կը ճամբէ Վիէթմինի։ Ըսաւ թէ ապացոյցներ կան որ մեծ քանակութեամբ խորհրդային զէնքեր կը յանձնուին Հնդկաչինի համայնավար ուժերուն։ «Ժընեւի մէջ Մ· Նահանգները եւ իրենց դաշնակիցները պիտի շարունակեն միջոցներ փնտռել, պատերազմը վերջացնելու եւ իրական անկախութիւն տալու համար Հնդկաչինի ժողովուրդներուն։ Ցարդ քաջալերական չէ համայնավարներուն դիրքը։ Անկարելի է նախատեսել ապագան։ Անհրաժեշտ է որ խորհրդարանը արտօնէ նախագահը Հնդկաչինի յատկացնել նախապէս ուրիշ երկիրներու սահմանուած վարկեր, որպէսզի կարելի ըլլայ իրականացնել ամերիկեան քաղաքականութեան նպատակները հարաւ· արեւելեան Ասիոյ եւ արեւմտեան Խաղաղականի մէջ ։

Յետոյ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է անմիջապէս զինակցութիւն մը կնքել հարաւ· արեւելեան Ասիոյ համար, մասնակցութեամբ տասը երկիրներու։ «Այդ աշխարհամասին կացութիւնը կրնայ այնպիսի հանգամանք մը առնել որ Մ· Նահանգները հարկադրուին բան մը ընել առանց Բրիտանացիներուն մասնակցութեան։ Պէտք չէ այն տպաւորութիւնը ձգենք թէ մենք բան մը պիտի ընենք միայն այն պարագային երբ Անգլիացիները մեզի հետ ըլլան »։

Նախարարը հաստատելով Մ· Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ տարակարծութիւնը Ծայր· Արեւելքի մասին, շեշտեց թէ երկու կառավարութիւնները «հիմնովին համաձայն են» համայնավարական վտանգի ծանրութեան եւ զայն դիմագրաւելու անհրաժեշտութեան մասին։ «Ոմանք այն կարծիքն ունին թէ աւելի լաւ կ՚ըլլայ որ Ամերիկան հրաժարի զինուորական եւ տնտեսական բեռէն ։ Այդպիսի քաղաքականութիւն մը օգտակար պիտի ըլլար Սովետներուն համար ։ Պէտք չէ մոռնալ թէ ռուսական ռազմագիտութեան գլխաւոր նպատակն է քանդել ազատ աշխարհին միութիւնը » ։

ՊԻՏԻ ՍՏԻՊՈՒԻՆ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ

Անդրադառնալով արտաքին օգնութեան վարկերուն, Պ·· Տըլըս չորս ազդակներ յիշեց·— 1· Խորհրդային եւ չինացի համայնավարները կ՚ուզեն համաշխարհային տիրապետութիւն հաստատել ·— 2· Մ· Նահանգներուն ապահովութեան սպառնացող վտանգը ոչ կարճատեւ է, ոչ ալ միայն զինուորական ·— 3· Մ· Նա–

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾՈՒՄԸ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՈՒԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐԵՆ ԴԱԳԱՂԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած են Երեւանի անթելէն, Մայիս 27ին եւ 28ին· (Այստեղ միշտ կը խանգարուի ռատիօն) ·—

27 Մայիս·— Ձայնասփիւռը նախ 8·15–ին մօտ 5—10 վայրկեան անընդհատ նշան տուաւ, որպէսզի արտասահմանը պատրաստուի, ինչպէս կ'երեւայ։ Ապա 8·30ի մօտ խօսնակը գոչեց·

— Ուշադրութի՛ւն , ուշադրութի՛ւն , խօսում է Երեւանը ։ Յետոյ աւելցուց·

— Մի քանի րոպէից էջմիածնից պիտի լսէք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ·ի թաղման արարողութիւնը ։

Պատարագիչն է Անթիլիասի Կաթող· Տեղապահ Տ· Խադ Արք· Աջապահեան։ Ներկայ են էջմիածնի Միաբանութիւնը, Անթիլիասի կաթողիկոսարանի եւ Երուսաղէմի պատգամաւորները, Հիւսիսային եւ Հարաւ· Ամերիկաներու, Եւրոպայի, Դամասկոսի պատգամաւորները ։ Մասնակից են նաեւ Քոյր Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, Ռուս Ուղղափառ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, խորհ· նախարարութեան ներկայացուցիչներ, խորհրդ· Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչներ, Խ· Միութեան Մինիստրիայի մօտ, Կրօն· համայնքների, Ս· Հայաստանի Լուսաւորչականների եւ մամուլի ներկայացուցիչներ ։

— Այժմ հինաւուրց տաճարում եւ վանքի բակում հաւաքուել են հազարաւոր հաւատացեալներ, որոնք եկել են իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել խաղաղութեան պաշտպան էջմիածնի Վեհ· Կաթողիկոսին ։

Ճաշու Գիրքը կարդաց Ամերիկայի նախորդ առաջնորդ Տիրան Արք· Ներսոյեան, երգեցողութիւնները կատարում են Երեւանի Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ Դպրաց Դասի երկսեռ երգչախումբին կողմէ, Եկմալեան — բազմաձայն, ղեկավարութեամբ Պ· Գէորգեանի։

Այս յիշատակութիւնները ընելէ վերջ, խօսնակը լռեց։ Եւ այն ատեն լսուեցան պատարագի երգեցողութիւնները։ Ներդաշնակ կրօնական այդ համերգին մէջէն ուշագրաւ ու տիրական էին իգական ձայները։

Օծման արարողութիւն կատարուեցաւ եւ քարոզ խօսուեցաւ։ Եւ որովհետեւ խօսնակը լռած էր ու պատարագի արարողութիւնները կը շարունակուէին, բնականաբար կարելի չէր հասկնալ թէ ո՞վ էր դամբանական քարոզը խօսող բարձրաստիճան եկեղեցականը։ Միայն կ'ենթադրենք թէ Տ· Վահան Արք· Կոստանեանը պիտի ըլլայ, դատելով իր արեւելահայերէնէն, ձայնէն ու շեշտէն։ Դժուար եղաւ առնել քարոզը, որ յաճախ «փարազիտ»ներէն անլսելի կը դառնար ։

Ժամը 11ին դեռ արարողութիւնները կը լսուէին։

Պատարագէն վերջ, ժամը 11·30ին տեղի ունեցաւ թաղմանական կարգը եւ 11·45ին ձայնասփիւռի խօսնակը յայտարարեց·

« Այժմ վեհափառ Հայրապետին մարմինը տարւում է յաւիտենական հանգստարանը, հնչում են մայր տաճարի զանգերը »։

Ժամը 12·15ին կը ղօղանջեն Մայր Տաճարի զանգերը եւ խօսնակը կը յայտարարէ·— «Վեհափառ Կաթողիկոսի դամբարանը գտնւում է Խրիմեան Հայրիկի եւ Ներսէս Աշտարակեցիի դամբարանների կողքին»։ (Մարմարա) ։

Ժամանակ եւս հաղորդելով նոյն տեղեկութիւնները կ՚աւելցնէ ·

— Օծումի արարողութենէն վերջ խօսնակը յայտարարեց թէ բոլոր եպիսկոպոսները ծնրադիր համբուրեցին հոգելոյս Հայրապետին Աջը։ Ապա «ողջոյն»ի ատեն դագաղը երեք անգամ խորանին շուրջ դարձնելէ ետք զետեղուեցաւ տաճարին կեդրոնը, ուր վարդապետներ եւ ժողովուրդը սկսան համբուրել Վեհափառին օծեալ Աջը։ Ժամը 11·45ին ութ եպիսկոպոսներ ուսամբարձ դէպի դամբարան փոխադրեցին դագաղը ։

Զանազան քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներն ալ դամբանականներ խօսեցան։ Առաջին անգամ՝ ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցիին կողմէ Վլատիմիր Զախարով արք·, Վրաստանի օրթոտոքս Եկեղեցիին կողմէ Տիմիթրի եպիսկ·, Երուսաղէմի Միաբանութեան կողմէ Հայկազուն վրդ· Մ· Նահանգներու առաջն· տեղապահ Մամբրէ արք· Գալֆայեան ։

Ժամը 13ին Վեհին դագաղը իջեցուցին իրեն յատուկ դամբարանը։ Ժամը 13·45–ին, գերեզմանի կնքումի արարողութենէն ետք, վերջին մաղթանքը կատարեց Դերենիկ եպիսկ· որ յայտնապէս յուզուած էր։ Արարողութիւնները տեւեցին հինգ ժամ ։

Թաղումը կատարուած էր Համբարձման հինգշաբթի օրը ։

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ԿԸ ՎԻՃԻՆ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Ժընեւի խորհրդաժողովը Յունիս 4ին ալ չկրցաւ եզրակացութեան մը յանգիլ, Վիճաբանութիւնը տեւեց չորս ժամ եւ զինադադարը նոյնքան հեռու կ'երեւայ որքան վեց շաբաթ առաջ, երբ կը բացուէր ժողովը ։

Նոյն օրը երկար ճառեր խօսեցան արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները, բայց Պ· Մոլոթովի ճառը այն տպաւորութիւնը ձգեց թէ տակաւին շատ հեռու է խաղաղութեան վերահաստատումը Հնդկաչինի մէջ։ Մոլոթով պնդեց թէ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա բոլորովին չէզոք պետութիւններ են եւ պէտք է մասնակցին միջազգային վերստուգիչ յանձնաժողովին։ Մ· Նահանգներու ներկայացուցիչը վճռապէս մերժեց, դիտել տալով թէ Քորէայի զինադադարի յանձնաժողովին մէջ նոյն երկու պետութիւնները ջլատեցին աշխատանքը։ Պ· Մոլոթով յետոյ կրկնեց թէ որեւէ կարգադրութեան մէջ Վիէթնամ, Լաոս եւ Քամպոճ պէտք է միասին ըլլան։ Այս պայմանն ալ անընդունելի է արեւմուտքի համար· իսկ Լաոս եւ Քամպոճ կը սպառնան ձգել հեռանալ, եթէ այս պայմանն ընդունուի։ Մոլոթով Ազգաժողովին միջամտութիւնն ալ մերժեց, առարկելով թէ խորհրդաժողովին մասնակցող երկիրներէն հինգը անդամ չեն այդ կազմակերպութեան ։

Անդին, Հնդկաչինի մէջ կռիւը կը շարունակուի հետզհետէ սաստկանալով ։ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը հաստատեց թէ ըմբոստները գրաւած են երկու դիրքեր Կարմիր Գետի տելթային մէջ, հետզհետէ մօտենալով բրինձի դաշտերուն։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ դիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան որոնց կը մասնակցէին կաթոլիկ աբեղաներ։ Ըմբոստները չորսուկէս ժամ կռուեցան, գրաւելու համար դպրեվանքը որ ամրոցի մը վերածուած էր ։

× Հնդկաչինի նոր հրամանատարը, զօր· Էլի, Փարիզէն պիտի մեկնի երկուշաբթի օր։ Իրեն տեղ Ֆրանսայի բանակին սպարապետ նշանակուեցաւ Մարոքի նախորդ մարզպանը, զօր· Կիյոմ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՄԱՐԸ

Լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի օր, Հոգեգալուստի արձակուրդին առթիւ։

ԶԱՊԷԼ ԱՍԱՏՈՒՐ

(Ս Ի Պ Ի Լ)

●

1934ին էր որ լսեցինք իր մահը։ Քանի տարի ուրեմն անցած է արդէն երբ անդամալոյծ Սիպիլը եւ աղջիկը՝ Ժմմա իրարու ետեւէ գացին անհետանալ խաւարին մէջ։ Թուականը յիշեցի Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.ի պարբերաթերթին մէջ հրատարակուած իր նկարը տեսնելով։ Իր մասին կենսագրական ծանօթութիւն մը միայն կար, որովհետեւ հանդէսի մը մէջ, կենդանի պատկերով մը ներկայացուցեր էին զինքը, երիտասարդուհիի մը ծպտումով։ Ու ամչցայ։ Ամչցայ որ իր հասցուցած սերունդէն, որոնց թիւը հարիւրակներ կը կազմեն, չեղաւ մէկը հոս, որ յիշատակի, յարգանքի երկու խօսք ըսէր, գոնէ նկատի առնելով անխոնջ ուսուցչուհին։ Որովհետեւ եթէ Զապէլ Ասատուր բանաստեղծ էր, եթէ մեր հրաշալի աշխարհաբարին մշակման ամէնէն անընկուն ախոյեաններէն մին էր, միեւնոյն ատեն այն աննման, աննկուն, եւ եռանդուն ուսուցչուհին էր որ տարիներ շարունակ վազեց դպրոցէ դպրոց, նոյն իսկ տունէ տուն, մատաղ սերունդի մը միտքը կապելու իր այնքան սիրած «հայերէնին», անոր սրտին մէջ ցանելու, իր աշխարհաբարին միջոցով իսկ, սէրը մեր հին ու նոր գրականութեան։

Անշուշտ քանի մը սեւնակ լրագրական յօդուածով կարելի չէ հատուցանել պարտք մը այդ կնոջ հանդէպ որ համակ եռանդ էր եւ գործունէութիւն, որ այնքան կամք ու յարատեւութիւն ունէր։ Ան եղաւ դէմք մը, իբրեւ գրագէտ, իբրեւ աշխարհաբարի մշակ, հեղինակ, ուսուցչուհի եւ ազգանուէր կին։

Դժուար է մէկ – մէկ անդրադառնալ իր բազմակողմանի աշխատանքներուն, մասնաւորաբար պատկերացնել նախ զայն իբրեւ բանաստեղծ։ Յետոյ անհրաժեշտ մասնագէտի մը մանրակրկիտ աշխատանքը, լրիւ պարզելու համար իր կատարած դերը Հրանդ Ասատուրի կողքին, աշխարհաբարին մշակման, ղտման, լրացման տաժանելի աշխատանքին մէջ։

Արդի հայերէնին ուսուցումը դպրոցներէն ներս իբրեւ փորձառական աշխատանք, բաւական չէր գտած ու հիմնաւորելու համար զայն. ստիպուեցաւ հրատարակել իր Քերականութիւնները եւ իր Թանգարանները, որոնք մինչեւ այսօր հայերէնի, «իր հայերէնին» ուսուցման թանկագին առաջնորդներն են։

Կ'ուզէի սակայն քանի մը խօսք ըսել էսաեանի բարձրագոյն կարգերուն շարադրութեան եւ Ֆրանսերէնէ – հայերէն թարգմանութեան ուսուցչուհի, ինչպէս եւ Ազգանուէր Հայուհեացին հիմնադիր եւ ատենապետուհի Զապէլ Ասատուրի համար։

Ըսեմ անմիջապէս որ նիւթական ակնկալութեամբ չէր նետուած ուսուցչական ասպարէզը։ Նախ ամուսինը, Հրանդ Ասատուր այդ ազնուական Հայը, պետական Խորհուրդի անդամ էր, կառավարական բարձրաստիճան պաշտօնատար մը ուրեմն։ Յետոյ կային իր գիրքերը, որոնք ապահով հասոյթ մըն էին իրենց լայն սպառումով։ Այր եւ կին կը բնակէին Շիշլի գեղեցիկ յարկարաժին մը, շատ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ։ Այդ բնակարանը որ ժամադրավայր մըն էր օրուան մտաւորականներուն, հաւաքատեղին կը դառնար նաեւ իր աշակերտուհիներուն, որոնց համար պարբերական հանդիպումներ կը սարքէր, եւ շատ լաւ գիտէր այդ հաւաքոյթները դարձնել այնքան շահեկան, այնքան դաստիարակիչ մեր պատանի միտքերուն համար։

Սիրով եւ հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրէինք այր ու կնոջ վիճաբանութիւնները լեզուական հարցի մը շուրջ, որ միշտ կը վերջանար «Զապէլին» յաղթանակով, փափկանկատ Հրանդի նահանջով։ Եւ կամ կտորի մը ընթերցումը, որուն ինք շատ հաւնած կ'ըլլար, կը խանդավառէր մեզ ալ իր ճշմարիտ արուեստագէտի բծախնդիր դատողութիւններով։

Ամէն անգամ հեւ ի հեւ կը հասնէր դասերուն, քանի մը վայրկեան ուշացած էր — յաճախ, շնչատ կը բացատրէր յապաղումին պատճառը որ միշտ «Հրանդ»ն էր։ Առաջուց գիտէինք այդ պատճառները եւ քմծիծաղով մը կը լսէինք, բայց թէ ինք եւ թէ մենք շուտով կը մոռնայինք Ֆրանսական դասական գործի մը թարգմանութեան խրթին աշխատանքին մէջ։

Ինչ անսահման կամք ունէր Զապէլ Ասատուր գործունէութեան, շարժումի, ամէն բանի հասնելու ինչ աննկուն կորով։ Իր մասնաւոր դասերէն իսկ կ'օգտուէր աշակերտուհիին նիւթական միջոցներովը ճոխացնելու համար մեր թարգմանական գրականութիւնը, այս ձեւով հրապարակ ելած է «Ճէյն Էյրը»։

Ազգանուէր Հայուհեացը իր գործն էր։ Անոր ալ հասնելու ժամանակ կը գտնէր։ Լեզու կը թափէր կորովով ու համոզումով, երիտասարդ ուսուցչուհի մը գաւառ ղրկելու համար։

Նախախնամական դեր մը սահմանուած էր այդ մեծ միութեան։ Դպրոցասէրին հետ ձեռք ձեռքի, մէկը ուսուցչուհին կը պատրաստէր, միւսը զայն կը ղրկէր գաւառի խորերը։ Էսաեանի մէջ պատրաստուած երիտասարդ ուսուցչուհիներն ալ չէին կրնար ազատիլ Սիպիլի ձեռքէն։ Իր ազդեցութեամբ էր որ Տիկին Գարմէն այն ատեն Օր. Իսկուհի Զիթճեան գնաց Մուշ, ուր անսահման նուիրումով մը փարեցաւ գործին եւ գիւղական դպրոցներու ցանց մը ստեղծուեցաւ շուտով։ Ապա հոնկէ անցաւ Թալաս։ Միշտ դպրոցին գործով։ Ինքն էր դարձեալ որ Օր. Զ. Փէշտմալճեանը (այժմ տիկին Արշակունի), Զէյթուն ղրկեց, ուր երեք տարուան շրջան մը բոլորեց ան այդ արծիւներու բոյնին ձագուկներուն դասաւանդելով մաքուր աշխարհաբարը, ինք ալ անոնցմէ սորվելով այդ անհասկնալի հայերէնը։

Էսաեանէն երկու աշակերտուհիներ եւս չկրցան խուսափիլ իր ճանկերէն Օր. Աննիկ Քէօշկէրեան, եւ Մառի Քիւրքճեան, որոնք Ազգանուէրի զինուորեալներ դարձան Սիպիլին շունչով, եւ անոր կամքին հպատակութեամբ գացին նոյնպէս Թալաս։ Կարելի չէր չհմայուիլ իր խօսքէն եւ չարտասանել «Կ'երթամ»ը։ Սենեակի մը չորս պատերուն մէջ նստած, քեզի կը նկարագրէր հայրենի երկրին, հեռաւոր խաւարին մէջ կատարելիք քու լուսաւորչի դերդ, գիտնալով որ այդ վայրկեանին երբեք մտահոգուած չէր քու որպէս անփորձ երիտասարդուհիի մը ունենալիք անսահման դժուարութիւններովդ։ Ո՞վ գիտէ թերեւս գաղտնի զգացում մըն ալ կը մղէր զինքը, քեզ ալ դարձնելու միեւնոյն ատեն, կամքով ու նուիրումով։ Ես ալ ենթարկուած եմ այդ կախարդիչ փորձութեան եւ փոքրիկ դիպուած մը միայն արգելք եղած է որ երթամ մինչեւ Մուշ. Իսկուհիին Վան անցնելէն վերջ։

Ի՞նչպէս կարելի է գոհանալ այսքանով, Զապէլ Ասատուրի հանդէպ պարտք մը կատարուած ատեն։ Ի՞նչպէս կարելի է 50 տարուան գրական, հանրային եւ ուսուցչական գործունէութիւն մը յիշատակել ու անցնիլ լրագրական յօդուածով մը։ Աւաղ պիտի ուզէի միայն որ իր բոլոր աշակերտուհիները մահուան այս քսանամեակին առիթով, իրենց սիրտերուն մէջ պզտիկ մը խունկ ծխեն անոր յիշատակին։ Երախտագիտութեամբ եւ յարգանքով յիշեն իրենց մեծ ուսուցչուհին, ամէն անգամ որ հայերէն գրեն ու խօսին այն հայերէնը որուն այս օրուան պանծալի փառքէն շող մըն ալ Զապէլ եւ Հրանդ Ասատուրներու գերեզմանէն կը ցայտէ։

ՏԻՐՈՒՀԻ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

Գ.— ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Թրքախօս Հայերուն մէջ տարածուելու համար 1831 Յունուարին Մալթայի մէջ տպուեցաւ հայատառ թուրքերէն Նոր Կտակարան մը Ռիոնեսիոս եպս.ի եւ Ուիլեմ Կուտէլի թարգմանութեամբ։ Եւ սակայն Աստուածաշունչի ռուսական ընկերութիւնը արդէն ինը տարի առաջ՝ 1822ին հրատարակած էր նոյն լեզուով ու տառերով Նոր Կտակարան մը՝ կանխելով ամերիկեանը։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Մալթայի մէջ 1822 — 28՝ վեց տարուան ընթացքին տպուած է 7.852.200 էջ գիրք եւ թերթիկ։

Աստուածաշունչը աշխարհաբարի թարգմանելու համար թարգմանիչներ կը փնտռուէին։Բրիտանական ընկ.եան ուշադրութիւնը գրաւած էր Վենետիկի միաբան Հ. Յովհ. Վարդ. Զօհրապեան, որ ինչպէս տեսանք, հմուտ ըլլալով երբայերէնի ու յունարէնի, տարիներով պարապած էր Ս. Գրքի բաղդատական թարգմանութեամբ, սրբագրած էր Մխիթար աբբայի Աստուածաշունչը եւ 1805ին հրատարակած Հին եւ Նոր Կտակարանները, գրաբար։

Ասկէ զատ 1803ին աշխարհաբար լեզուով հրատարակած էր 672 էջնոց գիրք մը, «Պատմութիւն Աստուածաշունչ Գրոց, Հին եւ Նոր Կտակարանաց, համառօտեալ դիւրիմաց ոճով ի լեզու աշխահաբառ, յուսումն պարզամտաց եւ համբակաց»։

1821ին ալ փորձի համար աշխարհաբարի վերածած էր չորս աւետարանները։

Աստուածաշունչի բրիտանական ընկերութեան քաջալերութեամբ, Մխիթարեան վարդապետը շարունակեց իր աշխատանքը եւ գրաբար բնագրին վրայէն լրացուց Նոր Կտակարանի ամբողջական թարգմանութիւնը, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1825ին՝ «ի մայրաքաղաքն Փարիզ, ի գործարանի Տոնտէի Տիւփրէ», 843 էջ, գոյգ սիւնակ։

Այս հրատարակութեան մէջ, որ կատարուած է «ըստ հարազատ եւ անկեղծ գաղափարի հայկական նախնի թարգմանութեան», գրաբար եւ աշխարհաբար նոյն էջին վրայ դրուած են դէմ դիմաց։

Տոնտէ Տիւփրէի տպարանին մէջ հրատարակուած են ուրիշ հայերէն գրքեր ալ, որոնց ամէնէն կարեւորն է Մովսէս Խորենացիի «Պատմութիւն Հայոց»ը, տպուած 1845ին, հայերէն եւ ֆրանսերէն, թարգմանութեամբ Լը Վայեան տը Ֆլորիվալի, հայերէնի ուսուցիչ Փարիզի Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին։

Երեք տարի վերջ, 1828ին, նոյն տպարանէն լոյս տեսաւ Զօհրապեանի թարգմանութեան սրբագրուած Բ. տպագրութիւնը՝ երկու տեսակ, երկու հազար օրինակ գրաբար եւ աշխարհաբար միասին եւ երեք հազար միայն աշխարհաբար, հետեւեալ բացատրութեամբ,— «գրաբառէն հաւատարմութեամբ հիմակու զուտ հայերէն խօսված լեզուն դարձուցած», մինչ Ա. տպագրութեան մէջ աշխարհաբարը որակուած էր «... մերս հասարակաց անխառն, բարբառ»։ Այս տպագրութեան լեզուն աւելի ռամկական է եւ անխնամ։

Հ. Զօհրապեան չկրցաւ գլուխ հանել Հին Կտակարանի թարգմանութիւնը, ինչպէս կը փափաքէր Ս. Գրոց բրիտ. ընկ.ը, որովհետեւ շատ չանցած վախճանեցաւ։ Թաղուած է Վէրսայլի գերեզմանատունը։

Մեծ է Մխիթարեան վարդապետին նպաստը հայկական մշակոյթին։ Բացի Ս. Գրքէն, հրատարակած է Եւսեբիոս Կեսարացիի եւ Սամուէլ Անեցիի ժամանակագրութիւնը լատիներէն լեզուով 1818ին Միլանոյի մէջ, Ներսէս Շնորհալիի «Ողբ Եդեսիոյ»ն 1828ին Փարիզի մէջ։ Ունի բազմաթիւ ուրիշ հրատարակութիւններ ալ, ինչպէս Մովսէս Խորենացիի «Գիրք Պիտոյից»ը (Վենետիկ 1796), Մեսրոպեան տառք (Վենետիկ 1816 եւ 1845), Վարդան Վ. Արեւելցիի «Հատընտիր առակք հայ.ֆրան.» եւայլն։

Ամերիկացի միսիոնարները իրենց կողմէ փնտռեցին ուրիշ հայ թարգմանիչներ, միաժամանակ իրենք ալ սկսան հայերէն սորվիլ, թարգմանական աշխատանքներուն հսկելու համար։

Առաջին միսիոնարներէն Լեւի Փարսընզ 1821 Փետրուար 17ին Երուսաղէմ երթալով շփման մէջ մտած էր հայ ուխտաւորներու եւ վանականներու հետ, որոնց մօտ լաւ ընդունելութիւն գտած էր։

Քանի մը տարի վերջ, Ս. Յակոբեանց միաբաններէն քանի մը հոգի հրաժարելով

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Տաճիկները վարպետօրէն ստում են եւ երբեք էլ լուրջ չեն մտածում Անգլիացիների ու Ֆրանսացիների դէմ զինուորական գործողութիւններ սկսելու մասին։ Այդ պատրուակով Տաճիկները Խորհրդ. Ռուսաստանից կը ստանան անհրաժեշտ օժանդակութիւնը եւ յետոյ կ'ընթանան ընդդիմութեան ամենաթոյլ գծով։ Առաջին հերթին բոլշեւիկեան ռազմամթերքով կը հարուածեն մեզ՝ Հայերիս, յետոյ՝ կը յարձակուեն Յոյների վրայ, որ նրանց էլ ծովը թափեն։ Տաճիկները, բոլշեւիկների օգնութեամբ իրենց անմիջական նպատակներին հասնելուց յետոյ, պիտի լքեն Ռուսաստանը եւ լեզու գտնեն Համաձայնական պետութիւնների հետ։ Տաճիկների՝ բոլշեւիկների հետ մերձեցման իսկական դրդապատճառները սրանք են, եւ առաջին հերթին Սովետական իշխանութեան միջոցով նրանք ցանկանում են ճնշում գործ դնել Հայաստանի կառավարութեան վրայ։

Ինչպէս երեւում էր, վերոյիշեալ մեր դիտողութիւնները ազդեցին Չիչերինի ինքնասիրութեան վրայ, եւ նա ջղադրգիռ ձեւով յայտարարեց, որ իրենք այդքան էլ միամիտ չեն, որքան մենք ենք կարծում եւ որ Տաճիկներին օժանդակելու իրենց նպատակներից մէկն էլ այն է, որ այդ միջոցով դիւրացնեն Տաճկաստանի խորհրդայնացումը մօտ ապագայում։

Ինչ վերաբերում է հայ ժողովուրդին, շարունակեց Չիչերինը, մենք նրա բարեկամն ենք եւ մտադրութիւն չունենք Հայաստանը եւս խորհրդայնացնելու։

Մեր հարցումին, թէ ինչն է խանգարում Հայաստանը եւս Խորհրդային դարձնելուն, եթէ իրենք մտադրութիւն ունեն Տաճկաստանը խորհրդայնացնելու, Չիչերինը տուեց հետեւեալ պատասխանը.—

«Մենք չարժէում ենք դէպի Արեւելք եւ հարաւ՝ փոքր ազգութիւնները աշխարհակալների լուծից ազատագրելու նշանաբանով։ Եւ եթէ այսօր մենք Հայաստանը խորհրդայնացնենք, այդ դէպքում Խորհրդային կառավարութիւնը յաչս փոքր ազգութիւնների կը վարկաբեկուի եւ չի կարողանար իր ծրագրած նպատակներին հասնել։ Նորից պնդում եմ, որ մենք բարեկամ ենք հայ ժողովրդին եւ այժմ էլ պատրաստ ենք ձեր եւ Տաճիկների միջեւ իրաւարարի դեր կատարել, եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս դիմի մեր միջնորդութեան»։

Հարց տուինք թէ՝ Խորհրդային Ռուսաստանը ի՞նչպէս կարող է մեզ բաւարարել, երբ Տաճիկները, «Ազգային Ուխտի» համաձայն, ոչ միայն պատրաստ չեն անգամ մի թիզ հողամաս զիջելու հայկական նահանգներից, այլեւ վիճելի են համարում Կարսի եւ Արտահանի շրջանները։ Այսպիսի պայմաններում ինչպէ՞ս կարելի է Տաճիկների հետ համաձայնութեան եզր գտնել, երբ եւրոպական յաղթական պետութիւնները որոշել են ստեղծել անկախ հայկական պետութիւն՝ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Բիթլիսի վիլայէթներուն մէջ, ելքով դէպի Սեւ ծով եւ սոյն տարուայ Օգոստոս 10ին Սեւրում կայանալիք խորհրդաժողովում պիտի ստորագրուի այն դաշնագիրը, որի պայմանները նախօրօք յանձնուած են արդէն Թուրք կառավարութեան։

Չիչերինը, ուշադրութեամբ լսելով մեր բոլոր առարկութիւնները, ասաց.—

«Այդ բոլորով հանդերձ, մենք ամէն կերպ պիտի աշխատենք ձեզ հաշտեցնել։ Դուք՝ Հայերդ խոշոր թիւրիմացութեան մէջ էք, երբ ձեր բոլոր յոյսերը դրել էք եւրոպական դրամատիրական պետութիւնների վրայ։ Յիշեցէք ձեր Դատի անցեալը։ Քանի քանի անգամներ ձեզ խաբել են այսպէս կոչուած մեծ պետութիւնները։ Վստահ ենք, որ այս անգամ եւս ձեր Դատը պիտի զոհեն իրենց ազգային նեղ շահերի համար։ Խորհրդային իշխանութիւնը, որպէս բանուորա – գիւղացիական իշխանութիւն, միակ անկեղծ ուժն է, որ անշահախնդիր կերպով կարող է լուծել ձեր Դատը։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(8) (Շար.)

կուսակրօնութենէ՝ կ'երթան Պէյրութ, ուր կ'ամուսնանան եւ պահ մը հիւպատոսական գործակալի եւ առեւտրական պաշտօններ վարելէ վերջ, ամերիկացի միսիոնարներու ծառայութեան մէջ կը մտնեն եւ կը զբաղին թարգմանական գործով :

Այս եկեղեցականներն էին՝ Դիոնեսիոս եպիսկ. Կարապետեան, Գարթալցի (Պոլիս), որ 1802ին վարդապետ եւ 1819ին եպիսկոպոս ձեռնադրուած էր (Էջմիածին), Յակոբոս եպիսկ. Լիւստրացի կամ Աղշէհիրցի եւ Յակոբ վրդ. Գրիգորեան, Պոլսեցի :

Ամէնէն աւելի օգտակար կը հանդիսանայ Դիոնեսիոս եպիսկ., որ բացի գրաբարէ, լաւ գիտէր նաեւ Թուրքերէն ու արաբերէն, երեք լեզուներ, որոնք մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէին միսիոնարներուն համար : Դիոնեսիոս, որուն «Կարապետ» անունը տուած էին այս վերջինները միսիոնար Ուիլեըմ Կուտէլի հետ Պէյրութէն կ'երթայ Մալթա եւ հոն աշխարհաբարի կը թարգմանէ Հին Կտակարանը : Պորտի հրատարակիչ մարմինը 1831ին կ'որոշէ բաղդատել զայն եբրայական բնագրին հետ, նախքան տպագրութիւնը :

Ամերիկացի միսիոնարներու առաջիններն եղան՝ բացի Լեւի Փարսընզէ եւ Ուիլեըմ Կուտէլէ, Ճոնաս Քինկ, Էլի Սմիթ, Հ. Տուայթ, Ուիլեըմ Շաուֆլըր (գերմանածին), Էլայաս Րիկզ, Տր. Համլին, Ճորճ Ուուտ, Ճոն Էճըր, Վան Տիք եւն., որոնք ցրուեցան Օսմ. կայսրութեան զանազան քաղաքներուն մէջ եւ սորվեցան տեղական լեզուները :

Կուտէլ 1823ին Նիւ Եորքէն հասաւ Պէյրութ : Իրեն հետեւեցաւ Էլի Սմիթ (1801–1857), որ նախ Մալթա, յետոյ Պէյրութ գնաց (1827) : Պզտիկ քաղաք մըն էր այն ատեն Պէյրութ, 9000 բնակչութեամբ :

Կուտէլ վարիչ դարձաւ Մալթայի տպարանին՝ 1828 – 1831 : Իր հայատառ Թուրքերէն Նոր Կտակարանին տպուելէն վերջ, 1831ին պաշտօնով տեղափոխուեցաւ Պոլիս, ուր շնորհիւ իր լեզուագիտութեան բոլորովին նուիրուեցաւ թարգմանական գործերու : Աւարտեց նաեւ հայատառ Թուրքերէն Հին Կտակարանը, որ 1843ին տպուեցաւ Իզմիր :

Մալթայի տպարանը, որուն վերատեսուչ կարգուած էր Դանիէլ Թէմփըլ՝ Կուտէլի մեկնումէն ետք, փակուեցաւ 1833ի վերջերը : Հայերէն հրատարակչական բաժինը փոխադրուեցաւ Իզմիր, արաբականը՝ Պէյրութ : Էլի Սմիթ եւ Վան Տիք քաջ արաբագէտներ ըլլալով, եռանդուն աշխատանքի լծուեցան հոն : Մասնագէտ տպագրիչ մը զրկուեցաւ Գահիրէ, ուսկից արաբերէն նոր տառերու մայրեր բերաւ : Լիբանանի մէջ զարկ տուին թարգմանական գործերու, օգտագործելով տեղացի մտաւորականները, որոնց մէջ ամէնէն նշանաւորն էր Նասիֆ էլ Եազըճը :

Իզմիրի միսիոնարական գործին գլուխը կը գտնուէր Ճոն Էճըր : Տպարանատէրն էր անգլիացի Ուիլեըմ Կրիֆֆիթ : 1838ին Իզմիր զրկուեցաւ Իլայաս (Եղիա) Րիկզ, որ 22 տարեկանին Յունաստան գացած եւ վեց տարի գործած էր հոն : Ամերիկացի միսիոնարներու ամէնէն երկարակեացը եղաւ անիկա, ապրելով 91 տարի :

Իզմիրի մէջ Րիկս մեծ աշխատանք տարաւ Ս. Գրոց աշխարհաբար լիակատար տպագրութիւնը գլուխ հանելու համար : Իրեն աջակցեցան Շաուֆլըր, Յովհ. Տէր Սահակեան, Վաղարշակ Սարգիս Յովհաննէսեան, Սենեքէրիմ Տէր Մինասեան, Ռուբէն Թովմասեան, Անդրէաս Փափազեան, Աւետիս վարժապետ եւ Դիոնեսիոս Կարապետեան՝ նախկին եպիսկոպոսը, որուն դէմ հակառակութիւն ծագած ըլլալով Հայերուն մէջ, ստիպուեցաւ վերադառնալ Պէյրութ :

1841ին Իզմիրի մէջ Էրզրումցի Զենոբ գրաբարէ աշխարհաբարի թարգմանեց Նոր Կտակարանը : Րիկս օգտուեցաւ բոլոր թարգմանութիւններէն :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածաշարքի Ա. մասին մէջ Ա. սխալմամբ «15րդ տարեդարձը» կարդալ դարադարձ :

ԿՈՅՐ ՏԵՐՈՒՆԻՆ

●

Այն ժամանակ կեանքը ուրիշ էր :

Փողոցները մնացած, ցնցոտիներով եւ բոպիկ, աշխարհի չարին ու բարիին նոր գիտակցող լաճ մըն էի, հապիւ-եօթը տարեկան :

Աքսորէն նոր ազատեր էինք, հրաշքով, մայրս ու ես, եւ եկեր էինք Սեբաստիա : Ու մինչ ան Թուրքի մը քով կ'աշխատէր իբրեւ խոհարարուհի, բեկուած սրտով ու իր սիրելիներուն կարօտէն բռնուած՝ ես փողոցները ինկած էի օրն ի բուն :

Ընկերներս գրեթէ ամբողջութեամբ Թուրքի լակոտներ էին, ամէն տարիքէ, ինծի պէս աղտոտ, ոջլոտ ու կիսամերկ :

Մեծերը խաղեր կը կազմակերպէին փողոցներուն մէջ, «չէլիք – չումլաք», «ուզուն – էշէք», պահուըտուք, գող-ոստիկան, կամ «կեավուր»ի խանութ թալանել : Կը հետեւէի անոնց կրցածիս չափ :

Երբեմն կատակը իրականի կը դառնար, պաղպաղաճառի մը պտուղները կը գողնայինք, յետոյ արագ մը փախչելու համար, եւ մնացողը կ'ուտէր ծեծը :

×

Այն օրը, Ահմէտը, խումբին մէջ իմ մտերիմս, թեւէս բռնեց.

— Եկուր, Մաքսուտ, եկուր, ըսաւ, զարմանալի ծիծաղ մը դէմքին՝ եկուր միւսներուն քով երթանք :

Հետեւեցայ իրեն :

Շուտով նեղ փողոցներու թաղին մէջ մտանք :

— Քիւչիւք Հասանը կոյր ծերունի մը բռներ է, կ'ըսէր, միշտ թեւէս քաշելով, եկուր նայինք :

Ի վերջոյ նեղ փողոցներէն անցանք եւ հասանք հրապարակի պէս տեղ մը, աւերակ տուներով աջ ու ձախ : Ահմէտ կանգ առաւ : Թուրքի լակոտները լեցուցած էին հրապարակը, կ'աղմկէին, կը պոռչտային ու կը խնդային չնատամները ցցած :

Անցած – դարձածը չուտով պարզուեցաւ աչքիս :

Կոյր ծերունի մը՝ պատկառազդու ճերմակ մազով ու մօրուքով, ճամբան կորսնցուցեր էր :

Ի զուր ձեռքի գաւազանին օգնութեամբ խարխափ քայլերը կ'ուղղէր աջ ու ձախ :

Կորաքամակ ու խղճալի դէմքով՝ կռնակը «հէյպէ» մը, փոշոտ ցնցոտիներով, բաներ մը կը մրմռար, ինծի համար անհասկնալի :

Թուրք լակոտները շրջանակ մը կազմած էին իր շուրջը, եւ ակնդէտ կը սպասէին որ սայթաքի : Մեծ փափաք մը ունեցայ թեւէն բռնելու եւ ճամբան ցոյց տալու, բայց ինչպէս, ինչպէս համարձակէի այդքան Թուրք տղոց քով, գիս կտոր-կտոր կ'ընէին ...

Ծերունին կը խարխափէր տակաւին, դողդոջուն՝ ի զուր գաւազանը դպցնելով քարերուն հոս ու հոն ... կը զգար որ շրջապատուած է փողոցային տղոցմով, որոնք գինք կը ծաղրէին եւ իրմով կը զուարճանային :

Սիրտս կը սեղմուէր ... Արցունքները կը լեցուէին աչքերս : Հիմա ես ալ կը դողդղայի ծերունիին նման, ու տղոց վայրենի քրքիջները սիրտս կը ծակծկէին :

— Ախ, երթամ ցոյց տամ ճամբան, կ'ըսէր ձայն մը ներսէս, բայց չէի համարձակեր եւ բարկութենէս ակռաներս կը սեղմէի :

Ծերունին ճարահատ՝ ձեռքերը վերցուց եւ գաւազանը շարժեց օդին մէջ, կէս մը աղաչաւոր, կէս մը սպառնալով .

— Ալլահ, ալլահ, կը հառաչէր խեղճուկ ու ողորմաձայն :

Յանկարծ Քիւչիւք Հասան, խումբին էն անպատկառը եւ անգութը, մօտեցաւ ծերունիին, բռնեց թեւէն եւ՝

— Այս կողմէն եկուր «Տայը», ըսաւ, լուրջ դէմք մը առնելով, ու միեւնոյն ատեն, աչքով – ունքով նշաններ ընելով իր ընկերներուն :

Ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ ծերուկին դէմքին վրայ, ու շնորհակալութեան արտայայտութիւններով սկսաւ հետեւիլ Հասանի, գաւազանը միշտ քսելով գետինները :

Յանկարծ զգացի Հասանի չար միտքը եւ մեծ վախ մը պատեց զիս :

Հրապարակին մէկ կողմը կոյուղի մը կ'անցնէր, բաւական խորունկ, ցեխով եւ տուներէն եկած աղտոտութեամբ լեցուն : Ծերունին դէպի կոյուղին կ'առաջնորդուէր ...

Անգին տղաքը, անձայն եւ իրենց շունչը բռնած՝ արդիւնքին կը սպասէին, լաւ մը զուարճանալու ակնկալութեամբ :

Դող մը բռնած էր մարմինս, կարծես ես ըլլայի ծերուկին տեղ :

Արդէն շատ մօտ էր, քայլ մը եւս եւ փոսը պիտի գլորուէր ... սակայն կանգ առաւ, կարծես զգաց վտանգը :

— Հօսկէ, «տայը», հօսկէ, կը կրկնէր Քիւչիւք Հասան, թեւէն քաշելով : Յետոյ սկսաւ երդում – պատառ ըլլալ, Ալլահի եւ Մուհամմէտի անունով : Ուրիշ տղաք ալ մէջ մտան եւ համոզել կը ջանային :

Ծերունին համոզուեցաւ կարծես, բայց մինչ այդ, ես շատ չարչարուած էի, աւելի համբերելու համար :

— Մի երթար, «էմմի», մի երթար, ըսի զաղտուկ՝ արցունքներուս մէջէն :

×

— Ահա, քեզի քիչ մը ջուր, առ «տէ» խմէ, ըսաւ Ահմէտ, կոտրած գաւաթ մը երկարելով ինծի :

Ջուրը խմեցի, զովացայ : Պառկած էի գետինը, պատի մը տակ :

— Օխ, հիմա աղէկ եմ, բայց գլուխս կը ցաւի ... տաքութիւն մը կը շրջապատէր գլուխս, կարծես ուռեցուցած ըլլային :

— Էհ, վնաս չունի, կ'անցնի, ըսաւ Ահմէտ, քիչ մը ուռած է : Ականջիս վրայ ալ պատռուածք մը կայ : «Թոփալ»ին զարկածն է, քարով : Ախ, ես քեզի ինչ ըսեմ, որ ատանկ բաներու մէջ կը մտնես : Քեզի ինչ ...

— Արդէն ըլլալիքն ալ եղաւ, չարունակեց : Թօփալն ու Քիւչիւք Հասանը ետքէն ծերուկը գրեթէ քաշելով փոսը ձգեցին : Լսելիք բան էր մարդուկին պոռչտուքներն ու հայհոյանքները : Միւս «փիճ»երը շուրջը կեցած կը ճաթէին խնդալէն, մինչ մարդուկը աղտոտութեան մէջ կը տապլտկէր ...

— Ջուր, Ահմէտ, ջուր ...

Ժընեւ

ՊԱՐԳԵՒ ՆԻԿՈԼԵԱՆ

ԻԶ ՄԸ ՍԻՊԻԼԷՆ

ՀԵՌՈՒԷ՞Ն, ԹԷ ՄՕՏԷՆ

★

Հորիզոնին սա լեռները մանուշակ
Վերտ վերտ վառով փաթթուած ,
Ուր կը տեղայ ձիւնն իր սառը ,
Եթերն իր տօթն ու խորշակ ,
Ինչքա՛ն թովիչ, ի՛նչ աղուոր են հեռուէն
Սա կիները իրենց քնքոյշ, մարմաշ գըլխարկին տակ ,
Զորս կ'եզերեն սիւքէն սարսռուն սըմբուլներ ,
Իրենց մարող, փարող, նայուածքներով անյատակ
Ինչքան սիրտեր կը դիւթեն ու կը վառեն հեռուէն :

Իսկ մօտէ՞ն ...
Մարդիկ իրերը իրենց սրտէն կը դատեն :
Մաղձոտ հոգին ամէն բան մութ, տխուր հիւանդ
Սեւ կը տեսնէ մանաւանդ ,
Իսկ արեւով, եռագայթով փայլուն սիրտեր
Հուրք մը, ցոլք մը կը փոխանցեն ժայռերուն իսկ ապալեր ,
Դժնիկներէն վարդ կը քաղեն, արցունքէն ցօղ ,
Երգ կը հիւսեն ցաւէն կրծող :

Ու նախանձէն, սեւէն, կեղծէն ,
Հաւատք , յոյս, սէր կը ստեղծեն :

ՍԻՊԻԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ալեքի պատկերին առջեւ դրուած մոմը պլպլաց եռանդով, երկար թարթիչներ ունեցող աչքի մը պէս թարթեց քանի մը անգամ, կարծես թէ նայեցաւ Արեգնազին, այս այն պահուն էր երբ Կանաչենց Հարսը իր ծանրացած գլուխը վերցուց սրբեց թաց աչքերը, առաւ գինելից գաւաթը, ոտքի ելաւ կամաց եւ պատկառազդու :

— Ներեցէք ինծի, զգացուած էի ու տխուր, սիրտս հին ու փլփլած տունի մը կը նմանէր ընկեր Արտաշէսի խօսակցութեան առաջին վայրկեաններուն, բարեբախտաբար անոր բաժակաճառի վերջաբանը, իմ զարհուրած հոգիիս ձմրան հետ խառնեց տաք գարուն մը՝ իր կանանչներով ու ծաղիկներովը, իր արեւովն ու աստղերովը, ես՝ հիմա կազդուրուած ու զուարթ եմ, Արտաշէս գիս փրկեց հոգեկան ծանր տառապանքէ մը, բայց՝ աչքերուս առջեւը անգամ մը եւս պարզեց Շուշիկի անմոռանալի եւ քաղցրօրէն համակրելի պատկերը, ես՝ անձնապէս գոհ եմ Արտաշէսի արտայայտութենէն, մասնաւորապէս գոհ եմ Շուշիկի յիշատակը յարգելու իր ուղղութենէն :

Արտաշէսը այսպէս ըրաւ, վասն զի վեհանձն է, գերագոյն գաղափարի մը առաքեալն է, ու չէր կրնար ուրիշ կերպ մտածել, եթէ ոչ պահիկ մը մոռնալ իր Շուշիկը, եւ յանուն Շուշիկին՝ նուիրուիլ միւս Շուշիկին՝ նուիրուիլ միւս Շուշիկներու փրկութեան ..., ցոյց տանք թէ՝ կուռիլ գիտենք, ցոյց տանք թէ՝ արթուն են պահակները :

Գէորգը, Եղիկը եւ Արմենակը շնորհաւորեցին Արեգնազը, Տիգրանը՝ ինքզինքը զբաղեցնելու համար կը նայէր Ալեքի պատկերին, իսկ Արտաշէսը՝ իր մատները կը սրբէր :

— Գէորգ, կ'ուզե՞ս քանի մը խօսք ըսել, հարցուց Տիգրան :

— Ոչ, խօսողները ըսին ամէն բան :

— Լաւ, քանի որ վերջացան բաժակաճառերը, Արեգնազ, գաւաթները լեցուր, էհ, վաղը ինչ կ'ըլլայ, ինչ չըլլար, այսօրը միշտ վաղուընէ նախընտրելի է, այսօր կանք, պէտք է ապրինք, վաղուան հաճոյքին վրայ բնաւ մտածելու չէ, արդէն վաղը խնդուն երեսով պիտի չներկայանայ մեզի, խմենք հատ մըն ալ, որպէս զի համարձակ ու աներկիւղ նայինք ըսպառնացող վտանգին :

Արեգնազը լեցուց գաւաթները :

— Բայց՝ սպասեցէք, ընկերներ, ձեզի տալիք լուր մը ունիմ, լսելէ վերջ խմեցէք գինին, երէկ, այս տեղ, այս սենեակին մէջ, տեսակցութիւն ունեցայ Նախորդ Ռաշիտին հետ, անոր պարզեցի մեր վիճակը, զէնք ուզեցի իրմէ, խոստացաւ մեզի բերել մէկ մաուզեր, երկու մարթին եւ ատրճանակ մը, ունեցած փամփուշտներու թիւը 500 : Փոխարժէք չուզեց, ըսաւ թէ, «այս գիւղի հացը կերած եմ ու այդ հացը չեմ կրնար ուրանալ, նուէր կուտամ գիւղին», Հայրօն ու Ռաշիտը այդ գիշերն իսկ միասին գացին զէնքերը փոխադրելու համար, այս գիշեր պիտի վերադառնան, խմեցէք եւ սպասեցէք, ժամանակ թող անցնի :

Ուրախացան ամէնքը, լաւ անակնկալ մըն է, կատակ ու զրոյց : Գինի ու գաւաթ : Առտուան մօտերը՝ Ռաշիտն ու Հայրօն ներս մտան, փամփուշտն ու զէնքը աւելցուցին խնջոյքին փայլը, ամրացուցին վստահութիւնը, ծանրացուցին խմողներուն քով՝ մարտնչումի որակը ... :

Առտուան մէջէն կը սահի գիւղին հանդարտութիւնը : Եկեղեցին՝ ծեր ու մօրուեղ սուրբի մը պատկառանքն ունի : Ալեքի տան մէջ՝ յեղափոխութիւնը իր խարոյկը կը վառէ :

Եւ պահակները՝ արթուն են ... :

Ձիւն – ձմեռ գոցեր էին ճամբաները : Բլուրները ձիւնեղէն վրաններու կը նմանէին, իսկ դաշտերը՝ տանիքներու վրայ փռուած ճերմակ սաւան : Հայոց Ձորի բոլոր հայկական գիւղերը սմքած էին : Օդին մէջ՝ մահուան բոյրը կար :

Քանի մը ամիսէ ի վեր Ռէս Սանօն ալ կար կը զգար ինքզինքը, վերահաս վըտանգը կծկտել տուած էր իր մարմինը : Մահէն չէր վախնար, արդէն սպառած էր կեանքը, կը մտատանջուէր գիւղին եւ գիւղացիներուն համար : Փորձառու եւ ապրած մարդ՝ գիտէր որ Ռուս – Թրքական պատերազմը կը նշանակէ հայկական ջարդ, կողոպուտ, աւեր ու հրկիզում :

Մշուշոտ էին օրերը : Կեանքը՝ մահուան սեւով գծուած պատկերի մը կը նմանէր :

Ռէսը՝ օրերով կը մնար իր տան մէջ, ափերուն մէջ կ'առնէր յոգնատանջ գլուխը, կը մտածէր շարունակ, աչքին առջեւ կը բերէր թշնամին, յարձակումը, ջարդը, հրկիզումը, կիներու աղեխարշ կանչն ու լացը, մանուկներու զարհուրելի ճիչերը, Տիգրանին սպաննուիլը եւ Արեգնազին Քիւրտերուն ձեռք իյնալը, այս վերջին յուշը մանաւանդ կը ցնցէր անոր ալեւոր մարմինը :

(Շար.)

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

հանդները չեն կրնար փրկել իրենց ապահովութիւնը մեկուսանալով.— 4. Մ. Նահանդներու դաշնակիցներէն ոմանք չեն կրնար շարունակել իրենց պաշտպանողական ճիգը առանց ամերիկեան օգնութեան: «Ատլանտեան դաշինքը ազատ աշխարհին ամէնէն արդիւնաւոր իրագործումներէն մէկն է իր ապահովութիւնը ամրապնդելու համար: Բայց արեւմուտքի պաշտպանութեան կազմակերպումը կը տուժէ, երբ Ֆրանսա եւ Իտալիա կը վարանին վաւերացնել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը: Ներկայ յապաղումները ժխտական ազդակ մը կը կազմեն ազատ աշխարհին տեսակէտով: Բացորոշ է որ երկար չի կրնար տեւել ներկայ կացութիւնը: Եթէ չուտով չվաւերացուի միացեալ բանակի դաշինքը, Մ. Նահանդները պարտաւոր են վերաքննել իրենց քաղաքականութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Կարելի չէ ըսել թէ ինչ պիտի ըլլայ Մ. Նահանդներու քաղաքականութեան նոր քննութեան մը արդիւնքը: Բայց կարելի է նախատեսել թէ շարք մը հիմնական փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան եւ կարգ մը քաղաքական դիրքեր զոր դաշնակից երկիրներ վերջնական կը նկատեն պիտի վերաքննուին»:

Պ. Տըլըս ուրախութիւն յայտնեց որ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը որոշած է վաւերացնել միացեալ բանակի ծրագիրը: Յետոյ յանձնարարեց յանձնաժողովին բարեփոխել փոխադարձ ապահովութեան օրէնքը, որպէս զի այն չորս պետութիւնները որ վաւերացուցած են միացեալ բանակի դաշինքը շարունակեն բազմապատկել իրենց զինուորական ուժը ամերիկեան օգնութեամբ:

Յանձնաժողովին անդամներէն մէկը հարցուց թէ Գերմանիան կրնա՞յ Ֆրանսայի տեղը բռնել միացեալ բանակի կազմակերպութեան մէջ, եթէ Ֆրանսական խորհրդարանը չվաւերացնէ դաշինքը: Պ. Տըլըս պատասխանեց թէ արեւմտեան Գերմանիան դժուար թէ կարենայ Ֆրանսայի տեղը բռնել: Այս վերջինը եզակի դիրք մը կը գրաւէ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, իր աշխարհագրական կացութեամբ: Իր կարծիքով, Ֆրանսա պիտի վաւերացնէ միացեալ բանակի դաշինքը, եթէ Ազգ. Ժողովին յանձնուի, բայց դաշինքին հակառակորդները անհամար խաղեր կը սարքեն, ձգձգելու համար քուէարկութիւնը: «Փոխադարձ ապահովութեան դաշինքը միջոց մըն է խափանելու, ի դերեւ հանելու խորհրդային ռազմավարութիւնը որ կը ձգտի խորտակել արեւմտեան զինակցութիւնը: Առանց այդ միութեան Մ. Նահանգները արագօրէն պիտի դառնան պահակազօրք–պետութիւն մը, եւ համայնավարութեան խեղդկապը պիտի սեղմուի մեր շուրջը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ զինակցութեան կնքումը փութացնելու կ՚աշխատին Յունաստան եւ Եուկոսլաւիա: Մարեշալ Փափագոս յայտարարեց, Թիթոյի այցելութեան առթիւ.— «Որոշեցինք զինակցութեան վերածել Անգարայի համաձայնութիւնը»: Կը նշանակէ թէ նկատի չեն առած Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն խորհուրդը: Երեք պետութիւնները թելադրած էին յետաձգել զինակցութիւնը, մինչեւ որ լուծուի Թրիեսթէի խնդիրը: Մարեշալ Թիթօ համոզած է Յունաստանը որ աճապարեն: Թուրքիա վերապահ դիրք մը բռնած է առ այժմ, թէեւ սկզբունքով համաձայն է զինակցութեան: Կ՚ըսուի թէ արեւմտեան երեք պետութիւնները նոր ազդարարութիւն մը պիտի ուղղեն, նկատի առնելով Իտալիոյ դիւրազգածութիւնը: Եուկոսլաւիա նոր ծրագիր մը մշակած է Թրիեսթէի մասին, գոհացում տալու համար Իտալիոյ:

ԱՆԳԼԻՈՅ դահլիճը նիստի հրաւիրուեցաւ ստիպողաբար, լսելու համար Պ. Իտընի զեկուցումը Ժընեւի խորհրդաժողովի մասին: Արտաքին նախարարը ամէն միջոց կը փորձէ, որպէսզի ժողովը ելքի մը յանգի: Մոլոթով կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի ԲՇ. օր:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուած են բազմաթիւ Հրեաներ, ինչպէս կը հաղորդեն ամերիկեան աղբիւրէ: Երկու հարիւր հազար Հրեաներ կը գտնուին Ռումանիոյ մէջ: Բանտարկեալները իբրեւ պատանդ պիտի ծառայեն, Հրեաները բողոքեցին:

Imp. Araxes Rue Richer Paris

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 12ին:
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ:

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 13, Կիրակի

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 27ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 27, Կիրակի ժամը ճիշդ 15·30-ին, Սէն Լուի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ
Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ:

Երգ.— Օր. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ, Պ. ՔԻԻՓԷԼԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պար ՏԻԿԻՆ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ԳԻԼԱՇԻԻԼԻ:

Արտասանութիւն.— Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ:

Նուագ (Թառ) ԳԱՐԵԳԻՆ, Հայկական երգապնակներ մէջ ընդ մէջ:

Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան գրատունը:

ՓՐՕ. 64–90:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամֆիթատրոնին մէջ (40, Ալէ Լէոն Կամպէթա):

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵՆԷՆ ՆԵՐՍ ԿՐԱԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պիտի ներկայացնեն՝

Տէր եւ Տիկին ԺԱՆ ՊԱԼԱՐ (ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն):

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբ. Մուրատ Ռաֆայելեան Մայրենաւարկութեան...

Սեբ. Մուրատ Ռսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը Միութեան Օրը կը տօնէ Յուլիս 4ին, Պ. Նաճարեանի ագարակին մէջ: Մանրամասնութիւններ յաջորդով:

★

Համախառբ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը, Յուլիս 18ին, կիրակի ամբողջ օրը, Սէն-Լու, Կրան Փէնի բարձունքին վրայ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ծոմապահութեան առթիւ.— Հազարական ֆրանք, Թորիկեան, Տարադճեան, Յակոբ Ալէքսանեան, Գաբրիէլ Պալապանեան, 500ական Ֆր. Յարութիւնեան, Մուրատեան, Օսկանեան, Ս. Տագիկեան, Ռ. Տամլամեան, Փափազեան, Հայթաեան, Ճընկըտրեան, Հրաչեան, Կիւլիստան, Ս. Մարգարեան, Հ. Պզտիկեան եւ 1350 Ֆր. զանազաններէ: (Շար.)

ԴՊՐՈՑ. ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս կիրակի ժամը 14·30ին, Ալֆորվիլի Թաղապետական հանդիսասրահին մէջ:

Նախագահութեամբ՝

Առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Ջերմապէս կը հրաւիրուի հասարակութիւնը քաջալերել աշակերտները:

COMITE DU PRIX BREMOND

Հերթական դասախօսութիւնը, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին՝

Salle Debussy (Pleyel)
252, Fg. Saint-Honoré

Կը խօսի Գօլէժ տը Ֆրանսի փրոֆ. Պ. ԿՐԱՊԱՌ

«Հայկ. մանրանկարչութիւնը»

Գունաւոր լուսապատկերներով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Եկեղեցաշէն Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը կը փութայ հրապարակաւ յայտնել իր շնորհակալութիւնը Լիոնի եւ շրջանի ազգակիցներու որոնք հոծ բազմութեամբ բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերեցին 16 Մայիսի տօնավաճառ պարահանդէսը ի նպաստ եկեղեցւոյ եւ Ազգ. տան շինութեան կազմակերպուած Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ եւ ղեկավարութեամբ եկեղեցաշէն յանձնախումբի վարիչներուն, որ սահեցուց արտակարգ խանդավառութիւն: Շնորհակալութիւն՝ նմանապէս եկեղեցաշէն եւ Երիտասարդաց յանձնախումբերու անդամներուն Նկարիչ Պ. Մօսկոֆեանի, որուն ապագայ եկեղեցւոյ եւ Ազգ. տան նկարը հիացում պատճառեց, ուսուցչուհի Ստեփանեանի որ դպրոցական աշակերտներու համաչափ և դմայլելի պարերով ողեւորեց ամէնը: Տէր եւ Տիկին Միւթէվէլլիեանի աշակերտներուն պարախումբը նոյնքան ոգեւորեց: Պ. Մելքոնեանին որ ձեռնհասօրէն վարեց աճուրդը (նիւթը վիճակեցաւ Տիկին Սանճեանի): Պ. Նուպար Յովհաննէսեանի, որ միշտ մեր քաջալերողը եղած է Լիոնի շինարարութեան ձեռնարկին եւ որ իր աղօրիքներու ցուցադրութենէն դուռ շահ մը ապահովեց սոյն ֆոնտին:

Օրիորդներ Քիւչիւկեան, Գործակատարեան իրենց երգերով, պարոններԺորժ Մաս, Հէրվէ իրենց երգերով, Օր.ներ Գարագուչեան եւ Սաղաթէլեան դաշնակ, Պ. Աբրահամեան ջութակի մասնակցութեամբ: Պ. Նազարէթ իր հայկ. երգապնակներով: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Դաւիթեան շրջուն վաճառորդներէն հաւաքած արժէքաւոր նիւթերով մեծ նպաստ բերին սոյն ձեռնարկին:

Անխտիր՝ Միութեան վարչական կազմը, օժանդակ Տիկին եւ Օրիորդներ որոնք ոչ մի ջանք խնայեցին, դնելով ամէն աշխատանք ի խնդիր նպատակին յաջողութեան: Առատօրէն պատրաստուած համադամ անուշեղէններէն բաժին մըն ալ տրամադրուեցաւ նպաստընկալ կարօտալոց, մասնակից ընելով զանոնք օրուան խանդավառութեան:

Կը սիրենք յուսալ թէ ի տես սոյն բազմակողմանի յաջողութեան լիոնահայ տիկիններն ու օրիորդները պիտի փութան սիրայօժար արձանագրուիլ Տիկնանց Օժանդակին, բերելով իրենց համեստ բաժինը Ս. եկեղեցւոյ եւ Ազգ. տան շինութեան այս մեծ գործին: (ԿՆԻՔ)

ՈՒՐԻՇ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի եկեղեցաշէն յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պ. Ա. Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Պ. Պ. Գ. Թովմասեան, Կ. Ճնկտրեան, Ք. Յովհաննէսեան հինգ հազարական ֆրանք, Հ. Թադէոսեան երեք հազար, Ա. Կիւլպէնկեան, Մ. Ագիլեան, Գ. Դաւիթեան, Ս. Փափազեան երկու հազարական, Շ. Միքայէլեան, Զ. Փէհլիվանեան, Խաչատուրեան, Զ. Մոսկոֆեան, Ալթունեան հազարական ֆրանք:

Խումբ մը բարերարներէ 19·000 Ֆր., Քանատայէն Տիկին Արաքսի Զադարեանի միջոցաւ Տիկին Զարուհի Գալուստեանէ տասը տոլար: Լիոնի Կապ. Խաչի երեկոյթի հասոյթէն քսան հազար ֆրանք:

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նորհատ Սիմոնեան, զաւակները՝ Սուրէն եւ Անժէլ, հարսը Ժանէթ, քոյրը Վերգինէ Մարտիկեան, մօրաքրոջ զաւակներ, ծնեալ Տէր Մանուէլեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ իր ազգականները, Բարսեղեան, Մէնկիւշեան, Սիմոնեան, Գույումճեան, Ծերիկեան, Կուտուզեան, Նազարեան, Վէվէեան, Պապիկեան, Սվաճեան եւ Դաւիթեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, կեսրոջ, քրոջ եւ ազգականին Տիկին Սրբուհի Սիմոնեանի (ծնեալ Մէնկիւշեան) մահուան առթիւ, (մեռած Մայիս 1ին, Մարսէյլ):

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հերթական դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Բժ. Ն. ԱՂԱԶԱՆԵԱՆ: Նիւթը՝ Իփնօզ: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խ. Տէսինի Ազգ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկ. Զաքարիա Չէյթունցեանէ երկու հազար ֆրանք նուէր դպրոցին, իրենց եղբօր ու տագեր՝ ողբացեալ Վարդան Չէյթունցեանի (Կիւրինցի – Ամերիկա) մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգստեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, Գաղափարների աշխարհը: Գրեց Գ. Գիւզալեան: Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1954: Գին (Ֆրանսա) 550 ֆրանք: Հասցէ.
10, Rue Hussein Beyhoum
Beyrouth Liban

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ ★ MERCREDI 9 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7389 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2800

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ԻՍԿ ՄԷԿ ԹԻԶ

Կեղծիքի եւ խուժանավարութեան «լաուրիատ»ը, Աբէլ Նազարեան, դէպքերը իր ուզածին պէս շարադասելով, կ'ըսէ թէ 1920 Նոյ․ 29էն քանի մը ամիս վերջը, «Հայաստանի տարածութիւնը 9000 քառ․ քիլոմեթրէն կը բարձրանայ 30․000 քառ․ քիլոմեթրի, Կարսի դաշնագրով» :

Սուտով սուտ, ինչպէս իր միւս «պատմական ճշմարտութիւնները» :

Բոլշեւիկեան իշխանութիւնը ոչ իսկ մէկ թիզ հող աւելցուց Հայաստանի տարածութեան վրայ: Ոչ՝ դուրսէն, ոչ ալ ներսէն :

Երբ մանրանկար Հայաստան մը ստեղծուեցաւ 1918 Մայիսի վերջերը, օրհասական կռիւներէ ետք, տարածութիւնն էր 11․000 քառ․ քիլոմեթր :

Նոյն տարուան վերջերը, անգլիական ուժեր Պաթումը յանձնեցին Վրաստանի, Կարսն ու Արտահանը եւ ուրիշ կարգ մը հողեր՝ Հայաստանի :

Այսպէս մեր հայրենիքին տարածութիւնը բարձրացաւ 47–50․000 քառ․ քիլոմեթրի :

Ահա թէ ինչ կը գրէ Խ․ Միութեան Մեծ Հանրագիտակը, այս մասին․

— «Դաշնակներու Հայկական Հանրապետութիւնը Դաշնակիցներէն ստացաւ Կարսի շրջանը, 1918ին Հայաստանէն խլուած Երեւանեան նահանգի մասերը եւ ուրիշ հողեր, որոնք Հայաստանի հողային տարածութիւնը հասցուցին 17․500 անգլ․ քառ․ մղոնի, 1․510․000 բնակիչներով, որոնց 795․000ը Հայեր, 575․000ը մահմետականներ, իսկ 140․000ը այլ ազգութեանց պատկանող անձեր» :

Կարսի դաշնագրով (1921 Հոկտ․ 13) Մոսկուան Հայաստանի սահմանները կը վերածէր Պրեստ – Լիթովսկի մէջ որոշուած տարածութեան :

Այդ ամօթալի դաշնագիրը հարազատ պատճէնն էր Մոսկուայի դաշինքին (1921 Մարտ 16) եւ Հայաստան, Վրաստան եւ Ազրբէջան կնքեցին Թուրքիոյ հետ, ընդհովանեաւ Խ․ Միութեան :

Կարսի բանակցութեանց ատեն Մոսկուայի ներկայացուցիչը, Գանեցկի, ոչ իսկ Անիի աւերակները եւ Կողբի աղահանքերը կրցաւ փրկել :

Նոյն դաշնագրով Թուրքիոյ կը յանձնուէին Կարսի, Արտահանի, Կաղզուանի եւ Սուրմալուի շրջանները, ուրիշ խօսքով՝ բոլոր հայկական հողերը Ախուրեան եւ Արաքս գետերէն դէպի հարաւ: Ազրբէջանն ալ կը տիրանար Շարուր – Նախիջեւանի :

Բոլշեւիկ հմուտ հեղինակը, Բօրեան որ յետագային «մաքրուեցաւ», իր ռուսերէն երկհատոր երկով կը բացատրէ թէ Կարսի մէջ ինչպէս «ծախու հանուեցաւ» Հայաստանը :

— Աւելի ծանր եւ աւելի անձնպաստ խաղաղութեան դաշնագիր քան Կարսինն է հազիւ թէ կարելի ըլլայ գտնել պատմութեան էջերուն վրայ․ (Արմենիա, տպ․ Մոսկուա, Բ․ հատոր էջ 163) :

— Այդ դաշնագիրը բստ էութեան ամենավատթար եւ ամենախայտառակ խաղաղութիւն էր Հայաստանի համար (էջ 300) :

— Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ հողային առաւելագոյն զիջումները կատարուեցան Թուրքիոյ, Կարսի մէջ, ի հաշիւ Հայաստանի (էջ 285)․

Ուրիշ վկայութիւններ, իսկապէս պատմական ճշմարտութիւններ ալ չեն պակսիր, հաստատելու համար թէ բոլշեւիկ պոլիտիկոսները կովկասեան Հայաստանի ցարական ժառանգութիւնն ալ աւարի տուին, խորտակելով անոր աշխարհագրական եւ ռազմագիտական ամբողջութիւնը, դարձնելով զայն հարթ ճամբայ մը Թուրք – Թաթարական արշաւանքի համար :

Իսկ արեւմտեան Հայաստանի համար ոչ մէկ յանձնառութիւն, այլ անպատիւ նահանջ եւ դաւաճանութիւն, 1918 Մարտ 3–էն մինչեւ 1953 Մայիս 30 :

Շ․

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՈՅ ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ

●

ՕԳՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՎ

«Ն․ Ե․ Հէրըլտ»ի երկու իրազեկ աշխատակիցները, որոնք մեծ հեղինակութիւն կը վայելեն միջազգային շրջանակներու մէջ, վրդովիչ լուրեր կը հաղորդեն Հնդկաչինի զինուորական կացութեան մասին :

Իրենց հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն, դէպքերը շատ աւելի ծանր եւ լայն համեմատութիւններ կը ստանան: Վիէթմինի զինեալ ուժերը շոգեպինդ կը պատրաստուին զանգուածային արշաւանք մը կատարելու Հանոյ քաղաքին դէմ, որ բանալին է Թոնքինի տելթային եւ ամբողջ Հնդկաչինի: Եթէ այս գործողութիւնը կատարուի, սոխպողական պիտի դառնայ ամերիկեան միջամտութիւնը : Արդէն իսկ չչուկներ կը լսուին Ուաշինկթընի մէջ,— հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղելով համայնավարներուն, — «Եթէ փորձէք անցնիլ այս գիծը, պիտի փութանք օգնել Ֆրանսայի» :

Ցայտնի չէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը խնդրա՞ծ է որ Ամերիկան այս ծանրակշիռ քայլը առնէ: Բայց ստոյգ է որ խնդիրը կը քննուի: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը տագնապալի կը համարուի, համաձայն նոյն աղբիւրին: Հանոյի անկումը մահացու հարուած մը պիտի ըլլայ, նոյն իսկ տկարացնելով Լաոսի եւ Քամպոճի Ֆրանսական եւ ազգային ուժերը: Այն ատեն պիտի վտանգուի ամբողջ Հնդկաչինը :

Ֆրանսական եւ ամերիկեան կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, հաւանական է որ Հօ – Շի – Մին եւ իր հրամանատարները առ այժմ գոհանան սպառնալիքով, ազդելու համար Ֆրանսական կառավարութեան եւ Ժընեւի խորհրդաժողովին վրայ: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ կարմիրները պիտի հետեւին Տիէն Պիէնի ռազմավարութեան, թէ կռուելով եւ թէ բանակցելով: Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ վճռական պահը պիտի հասնի 10–15 օրէն: Ամէնէն հաւանական թուականը կը համարուի Յունիս 20ը: Տիէն Պիէնի անկումով կարմիրները տրամադրելի ունին չորս նոր զօրաբաժին եւ մեծաքանակ ծանր հրետանի: Ասկէ զատ, զօր․ Եափ ունի ուրիշ 3–5 զօրաբաժիններ, Հանոյի վրայ յարձակելու համար: Թոնքինի Ֆրանսական ուժերուն հրամանատարն է զօր․ Քոնյի, քաջ ռազմիկ մը: Դժբախտաբար Ֆրանսական բանակին ծաղիկը, 17 ընտիր վաշտեր, որոնք այս զօրավարին բանակէն առնուած էին, կորսուած են Տիէն Պիէնի ճակատամարտին մէջ :

× Հնդկաչինի նոր հրամանատարը, զօր․ Էլի եւ օգնականը, զօր․ Սալան, Սայկոն հասած են արդէն : Կ'ըսուի թէ Ամերիկացիները օդանաւային կամուրջ մը պիտի հաստատեն յառաջիկայ շաբթու, Հիւս․ Ափրիկէի եւ Հնդկաչինի միջեւ, օգնական զօրք եւ զինամթերք փոխադրելու համար :

× Ազգ․ Ժողովը երէկ վերսկսաւ հարցապնդումներու քննութիւնը, վարչապետը կ'աշխատի ժամանակ շահիլ: Վիճաբանութիւնը պիտի վերջանայ այսօր, չորեքշաբթի, Պ․ Պիտոյի զեկուցումէն ետք:

× Ժընեւի խորհրդաժողովը անորոշ վիճակ մը կը ներկայացնէ: Հոգեգալուստի արձակուրդին առթիւ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Պ․ Պ․ Պիտօ եւ Մոլոթով, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Իրազեկներ աւելի դրական արդիւնք մը կը սպասեն այս մասնաւոր տեսակցութիւններէն: Երէկ լիագումար նիստի հրաւիրուած էր խորհրդաժողովը: Վերջին լուրերու համաձայն, արեւմտեան պետութիւնները կարելի զիջումները կատարած են եւ չեն կրնար աւելի յառաջ երթալ :

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

●

Յունաստան եւ Եուկոսլաւիա Յունիս 6ին պաշտօնապէս հաղորդեցին թէ իրենց սպարապետները համաձայնած են զինուորական եւ քաղաքական դաշնակցութիւն մը կնքելու համար, միասին առնելով Թուրքիան :

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երեք երկիրներուն արտաքին գործերու նախարարները զինակցութիւնը պիտի կնքեն իրենց յառաջիկայ ժողովին մէջ: Երեքը համաձայնած են խորհրդակցական ժողով մը գումարելու պարբերաբար, հաւասարաթիւ անդամներով: Այս ժողովը առաջին քայլն է ապագայ պալքանեան պետութեան մը, որ կրնայ յառաջիկային կապուիլ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներուն: Մառեշալ Թիթօ, Աթէնքէն մեկնելէ առաջ յայտարարեց թէ Եուկոսլաւիա կրնայ միանալ այդպիսի եւրոպական հասարակութեան մը, թէեւ իր ազդը անդամ չէ Ատլանտեան դաշինքին: Երեք երկիրներու իրաւասու պաշտօնատարները կը հաւաստեն թէ իրենց երրեակ զինակցութիւնը բաց է ուրիշ երկիրներու առջեւ, կը բաւէ որ նոյն խաղաղասիրական նպատակներն ունենան: Արդէն իսկ շօշափած են Իտալիոյ տրամադրութիւնները․ բայց այս վերջինը կ'ընդդիմանայ, սպասելով Թրիէսթէի վէճին լուծման :

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ խորհրդակցական ժողովը որոշուած է մառեշալ Փափագոսի առաջարկով, աւելի ընդլայնելու համար երրեակ դաշինքին ժողովրդական հիմքերը: «Թրքական կառավարութիւնը, որ խորհրդակցութեանց կը հետեւէր Աթէնքի դեսպանին միջոցաւ, իր կատարեալ հաւանութիւնը յայտնեց» :

Թուական որոշուած չէ այն ժողովի մասին որ պիտի գումարուի զինակցութիւնը կնքելու համար: Իրազեկներու կարծիքով, չափաւորութեան նշան մըն է այս պարագան, քանի որ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները թելադրած էին սպասել Թրիէսթէի վէճին լուծման : Բայց եւ այնպէս, մառեշալներ Թիթօ եւ Փափագոս կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը դնեն Իտալիան եւ ուրիշ երկիրները: Իրազեկներ այս առթիւ դիտել կուտան թէ նոր դաշինքը նպաստաւոր է մասնաւորապէս Եուկոսլաւիոյ համար, քանի որ Ատլանտեան զինակիցներէն երկու երկիրներ յանձն կ'առնեն օգնել իրեն, մինչդեռ ինք անդամ չէ նոյն կազմակերպութեան :

ՆՈՐ ՎԱՐԿԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Մ․ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, Թուրքիոյ վարչապետին եւ նախագահ Այզընհաուըրի տեսակցութեան առթիւ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը տրամադիր է աւելցնելու Թուրքիոյ յատկացուած զինուորական վարկերը, նոր տարեշրջանին առթիւ որ կը սկսի Յուլիս 1–ին: Կ'ըսէ նաեւ թէ կառավարութիւնը պատրաստ է փութացնելու կէս միլիոն տոլարի արժէքով զինամթերքի առաքումը դէպի Թուրքիա :

Ամերիկեան շրջանակներու մէջ դիտել կուտան թէ Թուրքիոյ տրամադրուած զինուորական օգնութեան թուանշանները միշտ գաղտնի կը պահուին: Նոր յաւելումով, առաւելագոյն օգնութիւնը ստացած պիտի ըլլայ Թուրքիա: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Յունաստանի Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ քաղաքական կապերուն զօրացումը նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է Թուրքեւամերիկեան բանակցութեանց վրայ :

Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մենտերէս, Բչ․ օր Նիւ Եորքէն Աթէնք մեկնեցաւ օդանաւով: Պիտի մնայ քանի մը ժամ, Անգարա վերադառնալէ առաջ:

× Յունաստանի թագաւորը Եուկոսլաւիա հրաւիրուեցաւ :

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանէն կը հաղորդեն թէ Կրօն․ ընկերակցութեան արտակարգ ընդհ․ ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ․ Տան մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՀ Պ․ ԿԵԿԵՉԿՈՐԻԻ

Ցաւով կ'իմանանք թէ շաբաթ առտու ժամը 11ին յանկարծամահ եղած է Պ․ Եւգենի Կեկեչկորի :

Հանգուցեալը 72 տարեկան էր, ծնած Քութայիս (Վրաստան): Իրաւաբանական կրթութիւնը ստացած է Փեթերսպուրկի համալսարանին մէջ: Եղած է Գ․ Դումայի անդամ, իսկ առաջին մեծ պատերազմին անդամ կովկասեան Սէյմի եւ Վրաստանի արտաքին նախարար : Կը պատկանէր Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան : Գործօն դեր կատարած է Վրաստանի քաղաքական կեանքին մէջ:

1918ին երբ Ա․ Ահարոնեանի պատուիրակութեան Պոլիս այցելեց, ինքն ալ անդամ էր նոյնպէս Պոլիս հրաւիրուած վրացական պատուիրակութեան :

Արտասահմանի մէջ եւս կ'անդամակցէր Վրաստանի տարագիր կառավարութեանց եւ զանազան յանձնաժողովներու: Սերտ կապեր ունէր ամերիկեան շրջանակներու հետ :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս շաբաթ, ժամը 3․30ին, իր բնակարանէն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Լէօվիլ – սիւր – Օռժի վրացական գերեզմանատունը :

Հ․ Յ․ Դ․ Բիւրօն ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է հանգուցեալի ընտանիքին եւ վրացական պատուիրակութեան :

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Ատրպատականի շրջանէն Մէճլիսի անդամ ընտրուած է Պ– Արամ Բուղաղեան, 3807 քուէներով: Նորընտիր երեսփոխանը թեկնածուն էր Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Շաբաթ եւ կիրակի, յունիս 5 եւ 6, հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ դաշնակից զինուորներու ցամաքահանման տասնամեակը: Ամէնէն յուզիչ արարողութիւնը կատարուեցաւ Քարանթանի շրջանին մէջ (Նորմանտիա), Շերպուրկի այն ափին վրայ որ այժմ կը կոչուի Օմահա – Պիչ (ամերիկեան անունով): Հանդիսութեանց կը մասնակցէին հանրապետութեան նախագահը եւ Այզընհաուըրի ներկայացուցիչը, Հէնրի Լաճ: Կիրակի օրուան արարողութիւնները տեւեցին ամբողջ օրը: Այս առթիւ ճառեր խօսուեցան, ոգեկոչելով հազարաւոր զոհերու յիշատակը :

1944 Յունիս 6ի ժամը 6․30ին էր որ ցամաք ելան շոգենաւերով փոխադրուած ամերիկեան զինուորները : Հինգ ժամ առաջ, օդանաւերով փոխադրուած երկու զօրաբաժիններ իջած էին Ֆրանսական ծովափը: Առաջին օրը հասած էին 150000 անգլեւսաքսոն զինուորներ, որոնց երեք հազարը սպաննուեցան, 15 հազարը վիրաւորուեցան :

Կիրակի օր թանձր ամպեր կուտակուած էին, երբ սկսաւ յիշատակի արարողութիւնը ամերիկեան գերեզմանատան մէջ : Շատ մը գերեզմաններու վրայ անունմականունի փոխարէն արձանագրուած են հետեւեալ բառերը — «Աստ հանգչի զէնքի ընկեր մը որ միայն Աստուծոյ յայտնի է»:

Միեւնոյն օրը արարողութիւններ կատարուեցան շատ մը քաղաքներու մէջ : Հանրապետութեան նախագահը արձանի մը բացումը կատարեց Քարանթանի մէջ, ուր ամէնէն կատաղի կռիւները մղուած

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Դ.

ՄԱՍՆԱԿԻ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1898 Սեպտ. 30 թուակիր նամակի մը մէջ՝ Րիկզ հետեւեալ բացատրութիւնը կուտայ իր աշխատանքներուն մասին.—

« Ս. Գրոց Զմիւռնիոյ մէջ տպուած մասերը մեր թարգմանութեան մասերն էին: Այս գործը տեւեց 1844էն մինչեւ 1852: Քանի որ բաժինները կը պատրաստուէին, մէկ քանի օրինակներ տպել կուտայինք (սակաւաթիւ) որ ուսումնական բարեկամներու ղրկենք, ուզելով անոնց դատումն ու կարծիքը ունին վրայ: Վերջապէս ամբողջ Նոր Կտակարանը զատ եւ 1853 տարւոյն մէջ ամբողջ Ս. Գիրքը, Հին եւ Նոր Կտակարանը մէկ հատորով տպուեցաւ: Անկէ ետքը մեր դպրութեան գործը փոխադրուեցաւ ի Կ. Պոլիս»:

(Ստոր.) ԵՂԻԱ ՐԻԿԶ

Միսիոնարները 1839 Յունուար 1ին Իզմիրի մէջ սկսան հրատարակել «Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց» անուն պատկերազարդ ամսաթերթ մը, մեծ ութածալ, 16 էջ: Առաջին տարին Մալթայի տպագրիչ Հոման Հալլոքի, անկէ վերջ անգլիացի Գուլիէլմոս Կրիֆիթի տպարանին մէջ կը տպուէր: Պարբերական ընդհատումներով այս թերթը շարունակուեցաւ մինչեւ 1854 (16 տարուան մէջ 7 տարի միայն հրատարակուելով), երբ 1854 Յունուար 1ին փոխադրուեցաւ Պոլիս Ա. Պ. Չըրչիլի տպարանը, անունն ալ դարձաւ «Աւետաբեր եւ Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց»: «Աւետաբեր»ը դարձաւ հայ աւետարանականներու պաշտօնաթերթը, որ ունեցաւ երկար կեանք, յետագային լոյս տեսնելով Պայպըլ Հաուզի տպարանէն:

«Շտեմարան» խմբագիր չունէր, այլ «գլխաւոր թարգմանիչ» մը (գրեթէ բոլոր յօդուածներն ալ անգլիերէնէ թարգմանութիւններ էին), ինչպէս կը յիշուի թերթին 1844 թիւ 57ին մէջ: Անունը՝ Վարդաշակ Սարգիս Յովհաննէսեան: Այս «Սարգիս վարժապետն» է, ֆրանսերէնէ թարգմանած է Մերլ տ'Օպինեէ «Պատմութիւն վիճաբանութեանց դարու բարեկարգութեանն ի Գերմանիա», երկու հատոր, 592 – 594 էջ, տպուած 1846 – 1848, Իզմիր, Գուլիէլմոս Կրիֆիթի տպարանը:

« Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց »ը Իզմիր հրատարակուած առաջին թերթն էր, իսկ հայերէն թերթերու մէջ առաջինը, որ պատկերազարդ էր:

Յաջորդ տարին 1840 Օգոստոս 10, Շաբաթ օր Իզմիրի մէջ սկսաւ լոյս տեսնել « Արշալոյս Արարատեան»ը, օրագիր քաղաքական, բանասիրական եւ առեւտրական, Ստեփանոս Պապօեանցի տպարանին մէջ, խմբագրութեամբ Ղուկաս Գ. Պալթազարեանի, նախ իբրեւ երկշաբաթաթերթ, յետոյ 1840 Նոյ. 20էն ետք իբր շաբաթաթերթ: Այնքան մեծ ընդունելութիւն գտաւ, որ 1844 Մայիս 20ին ունեցաւ իր սեփական տպարանը: 1845 Յունիս 21ի Իզմիրի մեծ հրդեհը մոխիր դարձուց զայն: Պալթազարեան բացաւ նոր տպարան մը եւ կրկին երկշաբաթաթերթի վերածեց զայն: Իր մահէն վերջ խմբագրութիւնը ստանձնեց Յարութիւն Սվաճեան: 1886ին, 46 տարի անընդհատ հրատարակուելէ վերջ Թուրք կառավարութիւնը վերջնապէս փակեց «Արշալոյս»ը եւ բանտարկեց խմբագիրը, որ մեռաւ 1887 Մարտ 1ին:

1834ի սկիզբէն մինչեւ 1853, քսան տարուան ընթացքին Իզմիրի միսիոնարական տպարանին մէջ տպուեցան քսան միլիոն էջ գիրք ու տետրակ (միջին հաշուով տարին մէկ միլիոն էջ):

Վերջին հրատարակութիւնն էր աշխարհաբար Աստուածաշունչը, տպուած Գուլիէլմոս Կրիֆիթի տպարանին մէջ 1853ին, մէկ հատորով, «Եբրայական եւ յունական բնագիրներէն թարգմանուած»:

Այս բազմածախս հրատարակութենէն վերջ, միսիոնարներու հայկական հրատարակչական կեդրոնը փոխադրուեցաւ Պոլիս, ուր մնաց մինչեւ համաշխարհային պատերազմի զինադադարը: Քէմալական շարժումէն ի վեր Պոլսոյ կեդրոնը կորսնցուցած է իր նախկին դերը եւ հետզհետէ հաստատուած Պէյրութ:

Իզմիրեան տպագրութիւնը շատ չնչին սրբագրութիւններով քանիցս վերհրատարակուած է մէկ հատորով եւ անջատ մասերով Չըրչիլի, Մինասեանի, Գ. Պաղտատլեանի, Մ. Մատթէոսեանի եւ Ա. Յակոբ Պօյաճեանի տպարաններուն մէջ՝ Պոլիս (1858 – 1896): Նիւ Եորքի (Նիւ Եորք) մէջ ալ Նոր Կտակարանը տպուեցաւ չորս անգամ 1862 – 67, իսկ ամբողջական Աստուածաշունչը 1917ին:

Պոլսոյ տպարանին Թուրքերու կողմէ գրաւումէն վերջ, զինկատիպ տախտակները փոխադրուեցան Վիէննա, ուր տպուեցաւ Աստուածաշունչը քանի մը անգամ, ամերիկեան ընկ.եան կողմէ: Վերջին տպագրութիւնը, բարակ թուղթի վրայ, կը կրէ 1950 թուականը, հրատարակութեան վայր ցոյց կը տրուի Վիէննա, սակայն տպագրութիւնը կատարուած է Ժընեւ՝ Աթար տպարանին մէջ: Պէյրութի ամերիկեան տպարանին մէջ ալ վերջերս տպուեցաւ Ս. Գիրքը:

Արեւմտահայերէն զատ արեւելահայ լեզուի եւս թարգմանուած է Աստուածաշունչը: Կովկասի Հայերուն մէջ աշխատած են Պազէլի (Զուիցերիա) բողոքական միսիոնարները: Նոր Կտակարանը գրաբարէն «Արարատեան բարբառ»ի թարգմանուած է «մի ոմն Մովսէս Սարկաւագ»ի աշխատակցութեամբ եւ հրատարակուած նոյն միսիոնարներու Շուշիի տպարանին մէջ՝ 1831ին մասնակի, 1834ին Նոր Կտակարանը ամբողջութեամբ: Իզմիրի Կրիֆիթի տպարանէն ալ 1843ին լոյս տեսած է Արարատեան բարբառով Սաղմոս մը, իսկ 1858ին Լոնտոնի մէջ տպուած է Նոր Կտակարանը:

Ս. Գիրքի բրիտանական ընկ.եան հրատարակով 1876ին վեր. Ա. Ամիրխանեան կը ձեռնարկէ Աստուածաշունչի արեւելահայերէն ամբողջական թարգմանութեան, զոր կ'աւարտէ 1881ին: Լոնտոնի Ուաթս եւ Պոլսոյ Պօյաճեան տպարանէն 1883էն սկսեալ զանազան թուականներու լոյս տեսած է «Արարատեան» Աստուածաշունչը:

Էջմիածնական երեք վարդապետներ՝ Գարեգին Յովսէփեան (Կիլիկիոյ հանգուցեալ կաթողիկոսը), Յուսիկ Զօհրապեան եւ Կարապետ վրդ. չորս աւետարանները ուղղակի յունարէն բնագրէն թարգմանած են արեւելահայերէնի, աւելի քան կէս դար առաջ, սակայն անտիպ մնացած է:

Ռուսական, բրիտանական եւ ամերիկեան Աստուածաշունչի ընկերութիւնները իրենց հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր հրատարակած են շուրջ կէս միլիոն օրինակ ամանագին Հին եւ Նոր Կտակարաններ՝ գրաբար, աշխարհաբար (արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն) ու հայատառ թուրքերէն լեզուներով:

Պարտիզակցի Վահան վրդ. Տէր–Մինասեան 1894ին Պոլսոյ մէջ հրատարակեց աշխարհաբար Աւետարան եւ Մեկնութիւն « ըստ վարդապետութեան Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ»:

Իր նախաբանին մէջ այսպէս կը գրէր. «Որովհետեւ մեր ազգային մամուլէն մինչեւ ցարդ Աւետարանի գրաբարէ յաշխարհաբար թարգմանութիւն չէ եղած մանաւանդ ի Թուրքիա, — այլ միայն մեր այլադաւան ազգայիններէն եղած են աստեն աստեն թարգմանութիւններ, որոց հարազատութեանը նկատմամբ միշտ տարակոյսներ ունեցած են բարեպաշտ մեր այինները, մանաւանդ գաւառացիները, — եւ թէ պէտ աւետարանի յաշխարհաբար թարգմանութեան համար հանդերձ մեկնութեամբ, շատերէ փափաք յայտնուած է միշտ, ուստի ձեռնարկեցի ըստ խմովսանն կարի գրաբար մեր Աւետարանը աշխարհաբարի վերածել... եւն.»:

Ալեքսիանոս վ. Սիրունեան (Կէօզիւպէօյիւքեան) ալ 1902ին Պոլսոյ մէջ հրատարակեց «Աւետարան կամ Նոր Կտակարան, հանդերձ բնագրին եւ թարգմանութեամբ յաշխարհիկ լեզու», գրաբար եւ աշխարհաբար նոյն էջին վրայ եւ էջերու տակ մեկնութիւններով:

Աւելի կարեւոր ձեռնարկ մը կատարեց Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք Գարեգին արք. Խաչատուրեան 1943ին, երբ կաթող. պատուիրակ եւ առաջնորդ էր Հարաւային Ամերիկայի, Պուէնոս Այրէսի մէջ հրատարակելով աշխարհաբար Նոր Կտակարան մը, պատկերազարդ: Մեծ ընդունելութիւն գտաւ այս թարգմանութիւնը եւ տպուած օրինակները շուտով սպառեցան:

1950ին Հ. Գարեգին վրդ. Գարանֆիլեան Գահիրէի մէջ հրատարակեց Չորս Աւետարաններն ու Գործք Առաքելոցը:

Նոր Կտակարանի ամենավերջին հրատարակութիւնն է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր դերպ. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեանի թարգմանութիւնը, պատկերազարդ, որ ճաշակաւոր տպագրութեամբ լոյս տեսաւ 1952ին Ս. Ղազարի տպարանէն:

Վերջացնելով, ըսենք որ գրաբար Աստուածաշունչի շարքին մէջ կը հանդիպինք նաեւ յիշատակութեանը հրատարակութեան մը, որ տեղի ունեցած է 1828ին Կալկաթայի մէջ, «Աստուածաշունչ Մատեան» երկնային, «Հայկեան Մարդասիրական Ճեմարան»ի տպարանին մէջ, նոյն ճեմարանի օժանդակ դասատու Երեւանցի Յովհաննէս Ավդալեանցի միջոցաւ:

Այս վերջինը 1825ին Կալկաթայի մէջ հրատարակած էր Հ. Յար. վրդ. Աւգերեանի անգլիերէնէ հայերէն բառարանը, Վենետիկի 1821ի տպագրութեան վրայէն համառօտագրուած:

Յովհ. Ավտալեանցի կը պարտինք նոյնպէս Հ. Միքայէլ Չամչեանի եռահատոր Հայոց Պատմութեան անգլերէն թարգմանութիւնը, որ երկու հատորով լոյս տեսաւ Կալկաթայի մէջ (1827):

(Վերջ) ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ)

●

Պրոֆ. Անդրէ Կրապառ Պուեմոնի մրցանակի կոմիտէին հրաւէրով, դասախօսութիւն մը պիտի տայ Յունիս 10ին, Սալ Դեպիւսի, (Փլէյէլ), ժամը 21ին, հայ մանրանկարչութեան մասին, գունաւոր լուսապատկերներով:

Թէ նիւթին կարեւորութիւնը եւ թէ դասախօսի հանգամանքը անհրաժեշտ կը դարձնեն քանի մը բացատրութիւններ:

Պրոֆ. Ա. Կրապառ կը դասախօսէ Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ եւ կը վարէ Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանի հնագիտական բաժինը: Անցեալ տարի հայ հասարակութիւնը չանդրադարձաւ այդ հնագիտական բաժնի հիմնադրին՝ պրոֆ. Գաբրիէլ Միյյէյի մահուան: Մինչդեռ, հանգուցեալ ուսուցչապետը յայտնի գիտուն Ստրժիգովսկիէն առաջ յատուկ ուշադրութիւն էր դարձուցած հայարուեստին: Ստրժիգովսկին իր երկհատորաշխատութիւնը, հրատարակած էր գլխաւորապէս հիմնուելով Թորամանեանի աշխատութիւններու վրայ, (1918): Մինչդեռ Գ. Միյյէն 1916ին արդէն հրատարակած էր իր «Յունական դպրոցը բիւզանդական ճարտարապետութեան մէջ» գիրքը, ուր լայն տեղ կը յատկացնէր հայկ. ճարտարապետութեան, նկատելով զայն իբրեւ բիւզանդական դասական ճարտարապետութեան ստեղծման գլխաւոր գործօններէն մէկը:

Այնուհետեւ, թէ իր «Իկոնոկրաֆի տը լ'Էվանժիլ» հիմնական աշխատութեան եւ թէ ուրիշ ուսումնասիրութիւններու մէջ Գ. Միյյէն օգտագործած էր հայ մանրանկարչութեան նիւթերը:

Իր վարած բաժնին մէջ Միյյէն ստեղծած է նաեւ չափազանց կարեւոր «քրիստոնէական եւ բիւզանդական հաւաքածոյ» մը, որու հազարաւոր լուսանկարները եւ լուսապատկերները կը ծառայէին բաղդատական ուսումնասիրութիւններու: Գ. Միյյէին գլխաւոր միտքն այն էր, թէ երկրի մը արուեստը կղզիացած եւ մեկուսացած երեւոյթ չէ: Զայն ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է ընդգրկել կարելի եղածին չափ բազմաթիւ նիւթեր եւ բաղդատել տարբեր երկիրներու արուեստնե-

---

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Հրաժարուեցէք Դաշնակիցներից եւ ձեր հարցի քննութիւնը դուրս բերէք Սեւրի խորհրդաժողովի օրակարգից եւ յանձնեցէք այն՝ Խորհրդային կառավարութեան իրաւարարութեան»:

Մտքերի եւ տեսակէտների վերոյիշեալ կարճ փոխանակութիւնից յետոյ, մեզ համար միանգամայն պարզուեց, որ Հայաստանի կառավարութեան ու Սովետների հետապնդած նպատակները հիմնովին տարբեր են:

Արդարեւ, մեր կառավարութեան նպատակն էր՝ ճշդել Հայաստանի եւ Խորհ. Ադրբէջանի սահմանները, ապահովել Սովետական իշխանութեան եւ նրա գործակալների կողմից մեր երկրի ներքին գործերին չընդմիջամտելու սկզբունքը եւ ստանալ մի շարք տնտեսական եւ մշակութային արտօնութիւններ: Տաճկահայկական հողամասերի խնդիրը պէտք է վճռահատուէր Սեւրի մէջ, իսկ որպէս իրաւարար որոշուած էր ունենալ Հիւս. Ամերիկայի նախագահը, այն ժամանակ ամենազօր Վ. Ուիլսընը:

Միւս կողմից, արդէն պարզուեց, Սովետական կառավարութիւնըառանձնապէս չէր հետաքրքրւում կովկասեան հանրապետութիւնների սահմանների խնդրով, համարելով այն մի աննշան հարց: Նրա մտահոգութեան առարկան Տաճկահայաստանի խնդիրն էր: Ուզում էին մեր համաձայնութեամբ բաւարարել տաճիկներին, հակառակ պարագային պիտի կազմուէր թուրք–սովետական ընդհ. ճակատ՝ վիժեցնելու համար մեր արդար Դատը եւ ճըզմելու համար հայ ժողովրդի անհուն զոհաբերութիւնների գնով ձեռք բերուած ազատութիւնն ու անկախութիւնը:

Թէեւ Հայաստանի կառավարութեան կողմից լիազօրուած չէինք տաճկահայկական հողամասերի վերաբերմամբ բանակցութեան մէջ մտնելու Մոսկուայի հետ, սակայն բանակցութիւնները վիժեցնելու մտահոգութեամբ հարկադրանքի տակ գտնուեցանք մեր խօսակցութիւնները այդ ուղղութեամբ շարունակելու Չիչերինի հետ՝ պարզելու համար նաեւ, թէ ի՞նչ կարող ենք ակնկալել Սովետների միջնորդութիւնից:

Ի դէպ նկատեմ, որ մեր բոլոր բանակցութիւնները գրոյցի բնոյթ էին կրում, եւ մեր խօսակցութիւնների արձանագրութիւնները չէին կազմւում:

Ինչպէս վերեւում ասացի, հարկադրանքի տակ գտնուեցինք ձեւականօրէն ընդառաջելու Չիչերինի առաջադրանքներին եւ վերջինիս ուշադրութիւնը հրաւիրելու այն պարագային վրայ, որ հայ ժողովուրդը միշտ էլ կապուած է եղել ռուս ժողովրդի հետ եւ այժմ էլ վստահ է, որ խորհ. իշխանութիւնը անշահախնդիր եւ անաչառ կերպով պիտի մօտենայ մեր հարցի լուծմանը եւ պիտի բաւարարի մեր ժողովրդի արդար պահանջները:

Վստահեցնելով հանդերձ, թէ Խորհ. կառավարութիւնը կը լինի անաչառ իրաւարար, Չիչերինը նկատեց որ Հայաստանի պահանջները վեց վիլայէթների նկատմամբ չափազանցուած են, եւ յատկապէս Էրզրումի վերաբերմամբ մեր պահանջը նա գտնում էր միանգամայն անիրաւացի:

Մենք առարկեցինք, որ Էրզրումը, ինչպէս եւ միւս հայաբնակ վիլայէթները պատմականօրէն միշտ էլ պատկանել են հայ ժողովրդին, որի պերճախօս ապացոյց կարող են ծառայել մեր մշակոյթի բազմաթիւ եւ բազմապիսի յիշատակարանները:

Չիչերինը անմիջապէս ընդմիջեց՝ ապացուցանելու համար իր ծանօթութիւնը Հայոց հին պատմութեան հետ եւ ասաց.

«Ձեր յիշատակարանները վերաբերում են Մեծն Տիգրանի ժամանակաշրջանին, իսկ կարեւորն այն է, որ ներկայիս վերոյիշեալ վիլայէթներում հայութիւն չկայ »:

Թէեւ անսպասելի չէր Չիչերինի վերջին առարկութիւնը, բայց ես ուզեցի հանգամանքից օգտուել եւ ապացուցանել Չիչերինի արտայայտած տեսակէտների հակասութիւնը:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(9) (Շար.)

ըը։ Միայն այդպիսի բազմակողմանի ուսումնասիրութեան շնորհիւ կարելի է խուսափիլ սխալներէ եւ միակողմանի մեկնութիւններէ։

Այդ հաւաքածոյին մէջ Միյյէն պատուաւոր տեղ էր յատկացուցած Հայկ. արուեստին։ Հայեւվրացական արուեստի երեք մեծածաւալ «ալպոմ»ներ, հայ արուեստի հարիւրաւոր մեծադիր լուսանկարներ, եւ հարիւրաւոր լուսապատկերներ, հայկ. մանրանկարներ՝ իրենց ծառայութիւնը բերած են գիտութեան Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանին մէջ։

Ըստ Բարձր. Ուսումն. Դպրոցին սկզբունքին, դպրոցին մասնակցողներէն ամէն մէկը պարտաւոր էր որոշ ուսումնասիրութիւն մը կատարել ամէն տարի, զեկուցումներու կամ «թէզ»ի ձեւով։

Այս միջոցով Գ. Միյյէն պատրաստած է գիտուններու ամբողջ սերունդ մը, տարբեր երկրներէ։ Բաւականանք ըսելով որ Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեանի պէս գիտուն մը աւարտած է Միյյէի դըպրոցը։

Հայկ. ճարտարապետութեան Ստրժիգովսկիի մատուցած ծառայութիւնըշատ աւելի փայլուն է, ուշագրաւ եւ մեծածաւալ։ Սակայն Միյյէի կատարած ծառայութիւնը, թէեւ աւելի փոքրածաւալ, նոյնքան, եթէ ոչ աւելի, խոր է իր հեռաւոր հետեւանքներով։ Ստրժիգովսկիի համարձակ գաղափարներէն շատերը այսօր՝ դժբախտաբար հերքուած են ի վնաս հայագիտութեան, ճիշդ այն պատճառով որ Ստրժիգովսկին չէր կրցածօգտագործել բաւականաչափ համեմատական նիւթեր, կամ սխալ էր մեկնաբանած իր տրամադրութեան տակ եղած նիւթերը։ Ստրժիգովսկիի Թորամանեանի եւ ուրիշ գիտուններու բերած փաստերը այժմ պէտք է համեմատութեան դնել հնագիտական նորագոյն տուեալներու հետ։ Ահա այստեղ է որ Միյյէի հաւաքածոն եւ համեմատական մեթոտը հսկայական ծառայութիւն կը մատուցանեն հայագիտութեան։

Միյյէն, տարիքի պատճառով, երկար ժամանակէ ի վեր աշխատանքէ քաշուած ըլլալով, իր տեղը հրաւիրուած էր Սթրազպուրկի համալսարանի նախկին դասախօս, պրոֆ. Ա. Կրապառը։

Պ. Ա. Կրապառը աշակերտն է յայտնի ռուս բիւզանդագէտ Կոնդակովի եւ այսօր մեծ հեղինակութիւն է հնագիտութեան մէջ։ Իր օրով «Օթս էթիւտ»ի հնագիտական բաժինը աննախընթաց ծաւալում ստացաւ եւ վերածուեցաւ հնագիտական ուսումնասիրութիւններու միջազգային կատարեալ կեդրոնի մը։ Ամէն տարի, Յունաստանէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն, Աւստրիայէն, Եուկոսլաւիայէն, Պելժիայէն, Սկանտինաւեան երկիրներէն, Միացեալ Նահանգներէն եւն., երիտասարդ մասնագէտներ կուգան կատարելագործուելու Պ. Կրապառի ղեկավարութեամբ, եւ պարբերական զեկուցումներ կարդալու։

Վերջին տարիներու ընթացքին վարժարանը լսած է նաեւ բազմաթիւ զեկուցումներ հայկ. արուեստի մասին։

Պ. Կրապառ ուշադրութեամբ կը հետեւի հայագիտութեան նուաճումներուն։ Հայ հնագիտութեան վերաբերեալ ոչ մէկ փաստ չի վրիպիր իր սուր աչքերէն։

Իր սեփական ուսումնասիրութեանց մէջ միշտ օգտագործած է հայկ. արուեստի տուեալները։ Այսպէս՝ պոլկարական յախճապակիներուն նուիրուած ուսումնասիրութեան մէջ ան կը մատնանշէր թէ Հայաստանի մէջ, դեռ Ե. դարուն կատարելագործութեան էր հասցուած այդ արուեստը։ Պ. Կրապառ ցոյց տուաւ նաեւ ուրիշ աշխատութիւններու մէջ, Թորամանեանի գիտական արժանիքը, իբրեւ հայկ. ճարտարապետութեան ուսումնասիրող եւ միւս կողմէ, հայկ. ճարտարապետութեան կարեւորութիւնը ընդհանուր հնագիտական խնդիրները լուծելու համար։

Բիւզանդագիտութեան 6րդ համագումարին առթիւ Պ. Կրապառ կը գրէր 1948–ին.— Կարելի եղաւ նկատել թէ վերջին ուսումնասիրութիւններու լոյսին տակ, Հայաստանի, կամ աւելի ճիշդ Հայերու դերը միջնադարեան Մերձաւոր Արեւելքի գեղարուեստական գործունէութեան մէջ կը մեծնայ եւ կը ճշդուի, անոր արձագանգները մենք կը գտնենք Պոլիս, Ս. Սոֆիայի խճանկարներուն մէջ, Պալքանեան երկիրներու մէջ։ Կը հաստատուի թէ Հայերը կը միանային Սերպերու հետ եկեղեցիներ շինելու համար Պադեստին՝ անոնք նմոյշներ կը ճարէին Խաչակիրներուբու-Թագաւորութեան լատին մանրանկարիչներուն։ Սուրիացիներէն վերջ եւ Յոյներու կողքին Հայերը յաճախ արդիւ-դարուեստական գործին։ Պ. Կրապառ նաեւ օժանդակութիւն են բերած գեղազմաթիւ առիթներ է ունեցած այս պարագաները հաստատելու կենդանի փաստերով, որոնք աւելի կարեւոր են եւ լուրջ, քան Ստրժիգովսկիի պայծառ բայց մակերեսային եւ փոփոխական ընդհանուր տեսակէտները։

Գալով մանրանկարչութեան, Պ. Կրապառ միջազգային հեղինակութիւն է այս մասնաճիւղին մէջ եւս։ Մանրանկարչութեան նուիրուած իր բազմաթիւ աշխատութիւններէն յիշենք միայն վերջինը — բիւզանդական արուեստը ներկայացնող հոյակապ աշխատութիւնը, գունաւոր պատկերներով, որ լոյս տեսաւ 1953ին, (La Peinture byzantine).

Հայկ. մանրանկարչութեան նուիրուած դասախօսութիւնը կարեւոր երեւոյթ մըն է հայագիտութեան համար եւ անշուշտ պիտի դրաւէ հայ հասարակութեան ուշադրութիւնը։

Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԵՒ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 23ին տեղի ունեցաւ «Մեծարանքի օրը», նուիրուած Միք. Վարանդեանի եւ Մկր. Փորթուգալեանի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Համազգային ընկերութեան։

Որոշուած ժամուն Ս. Փիէռի գերեզմանատան դրան առջեւ հաւաքուած էր խուռն բազմութիւն մը։

Ժամը 10ին թափօրը կազմուեցաւ, որուն առջեւէն դանդաղ ու երկիւղած կը յառաջանային 15 Արիներ, կրելով չորս մեծ եւ թանկարժէք ծաղկեպսակներ։

Առաջին այցելութիւնը տրուեցաւ Մկրտիչ Փորթուգալեանի դամբարանին ուր զետեղուեցան երկու ծաղկեպսակներ։ Այս առթիւ արտասանուեցան յաւուր պատշաճի աղօթքներ եւ ճառեր խօսեցան Պ. Պ. Կ. Փօլատեան եւ Թադոյեան։

Ապա թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Միք. Վարանդեանի դամբարանը, ուր զետեղուեցան նոյնպէս երկու ծաղկեպսակներ, լսուեցան աղօթքներ եւ երգուեցաւ «Հայր մերը»։

Յաւուր պատշաճի աղօթքներ եւ եկեղեցական երգերը ունկնդրուեցան երկիւղածօրէն։ Պ. Պ. Յ. Մալաքեան եւ Պ. Զամարեան յաջողութեամբ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը։ Նոյն օրը մեր բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգիստ տեղի կ'ունենար հոգելոյս կաթողիկոսին մահուան առթիւ։ Եւ տրամադրելի քահանայ չունէինք։ Թափօրին մէջն էին Մկրտիչ Փորթուգալեանի երկու աղջիկները, Տիկիններ՝ Թորոսեան եւ Զամարեան։ Պ. Պ. Թադոյեան եւ Փօլատեան կարճ դամբանականներով ոգեկոչեցին նաեւ Մ. Վարանդեանը։

Ծաղկեպսակներէն երկուքը բերած էր Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, մէկը՝ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, իսկ միւսը Համազգային ընկերութիւնը։

Նոյն օրը, կէսօրէն վերջ «Սալ Մադոնոյի» մէջ տեղի ունեցաւ բուն հանդէսը։ Համազգայինի կողմէ իր նախագահը՝ Պ. Կ. Փօլատեան կուռ բանախօսութեամբ հանդէսը բացուած յայտարարելով, հրաւիրեց յոտկայս յարգել երկու մեծ հայրենասէրներուն յիշատակը։ Ապա Օր. Ա. Ակինեան դաշնակի վրայ նուագեց երկու ընտիր կտորներ, Արենոյշներու կողմէ Ալիս Շամիրեանը արտասանեց Մ. Փորթուգալեանի գեղեցիկ մէկ բանաստեղծութիւնը, Արիներու եւ Արենոյշներու խումբը երգեց ուրիշ բանաստեղծութիւն մը։ Պ. Ֆ. Հրաչեան (Արմենիա երգչախումբէն) երգեց «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, իսկ Արենոյշ Ալիս Յարութիւնեան կարդաց Մ. Վարանդեանի «Հերոսները»։

Պ. Տ. Թադոյեան գրաւոր բանախօսութեամբ պատկերացուց Մ. Վարանդեանի կեանքը եւ գործը։ Պ. Ս. Չէօրէքճեան, ջութակի վրայ նուագեց երկու եղանակներ, իսկ Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Վ. Պանոսեան կարդաց գեղեցիկ ուղերձ մը, որ երախտագիտութեամբ կը յիշէր Մ. Փորթուգալեանի կատարած գործը Վասպուրականի մէջ։ Օր. Ակինեան կրկին բեմ գալով նուագեց Խաչատրեանի «Գայիանէ»ն։

Կարդացուեցաւ Պ. Յովհ. Թէրլէմէզեանի նամակը, որով գեղեցկօրէն կը պատկերացնէր Մ. Փորթուգալեանը իբրեւ անոր աշակերտը եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր «Համազգային»ին, «Մեծարանքի օր»ը կազմակերպելուն համար։

Կարդացուեցաւ նաեւ Պ. Վ. Փորթուգալեանի նամակը որ կը յայտնէր թէ՝ «Անակնկալ անհանգստութեան մը պատճառով պիտի չկրնամ մասնակցիլ ձեր կազմակերպուած հանդէսին» եւ կը վերջացնէր հետեւեալ տողերով.— «Մտքով եւ հոգիով ձեզի հետ եւ ձեր մէջ պիտի ըլլամ յառաջիկայ կիրակի։ Թող այս տողերը թարգմանը ըլլան այն շնորհակալական զգացումներուն, զորս մտադրած էի բերանացի յայտնել իմ եւ մեր ամբողջ ընտանիքին կողմէ»։

Հանդէսին փակման խօսքը տրուեցաւ Մ. Փորթուգալեանի փեսին՝ Պ. Պ. Զամարեանին, որ յուզիչ դրուագներ ներկայացուց ողբացեալին կեանքէն։ Հանդէսը փակուեցաւ խոր տպաւորութիւն ձգելով բազմութեան վրայ որ բերնէ բերան լեցուցած էր սրահը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

★

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Մայիսեան սքանչելի օրով մը, այս կիրակի տօնեցինքՀայաստանի Անկախութեան 36րդ տարեդարձը։ Հայրենակիցներ, քաղաքիս ամէն անկիւններէն եկած էին քաղաքապետական ընդարձակ թատրոնը, Հանրապետութեան հռչակումի խանդավառ յուշերով։ Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ, Վիէնի ընկերվարական կազմէն բարեկամներ, առաջնորդութեամբ քաղաքապետի օգնական ընկ. Շարլ Կէֆիէի ներկայ էին այս մեծ տօնակատարութեան։ Իսկ հանդէսի պատուոյ նախագահութիւնը սիրայօժար ստանձնած էր մեր քաղաքապետը՝ Լ. Հիւսէլ։

Ժամը 4ին, «Մարսէյեէզ»ի եւ «Բամբ փորոտան»ի երգեցողութենէն վերջ օրուան նախագահը՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան հանդէսին բացումը կատարեց պատմական հակիրճ տեսութեամբ մը։

Ապա գործադրուեցաւ կոկիկ, այլ ճաշակով կազմուած յայտագիրը։

Իբրեւ նախաբան, փոքրիկն Տօլմաճեան ձեռքին մէջ սեղմած եւ բարձր բռնած պզտիկ դրօշ մը գեղեցիկ արտասանութիւն մը ըրաւ ի փառս հայկ. եռագոյնին։ Յետոյ կարդացուեցան երկու ուղերձներ, մին Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ (Մկր. Մարգարեան), միւսը՝ Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ (Խ. Տէրտէրեան)։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը մասնակցէր Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն» հոգեշունչ տողերով, զորս արտասանեց Հերմինէ Ջիլինկիրեան։

Արտասանութիւնները, ինչպէս նաեւ ուղերձները ողջունուեցան ծափերով։ Վիէնի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վրդ.ի երգեց, ինչպէս երգած էր արդէն բացման երկու ազգային քայլերգները, «Յիշում եմ ես», «Հօյ Նազանիմ», «Շուշան», եւ ազգ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիքը» որուն վերջաւորութեան սրահը թնդաց ծափերով։

Երգչախումբին անդամներէն ոմանց բացակայութիւնը ոչ միայն անբացատրելի, այլ եւ աններելի էր ...։ Այս մասին, արդէն ինքը՝ ղեկավար վարդապետը իր արդար վրդովումը յայտնեց բեմէն։

Կապ. Խաչի մասնաճիւղի մասնակցութիւնը բերաւ Տիկին Ովս. Խօքսիգեան բովանդակալից ուղերձով մը որուն յաջորդեց փոքրիկն Օսէթ Մաղաքեանի զգայուն արտասանութիւնը։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Վիէնի ընկերվ. մասնաճիւղին եւ քաղաքապետ Լ. Հիւսէլի ներկայացուցիչը՝ քաղաքացի Շ. Կէֆիէ։ Մեր յարգելի հիւրը, զգալապէս յուզուած, նախ իր շնորհակալութիւնը յայտնեց կազմակերպիչ յանձնախումբին եղած հրաւէրին համար, եւ ապա այն ազնիւ խօսքերուն համար որոնք արտասանուեցան երախտագիտական զգացումներով ամէնէն առաջ աւստրիական եւ ապատամիտ Ֆրանսայի ուղղուած, ինչպէս նաեւ ընկերվարական Վիէնի կազմին։

Քաղաքացի Շ. Կէֆիէ, կարդաց մեր շատ սիրելի քաղաքապետի պատգամը յատկապէս գրուած Մայիս 28ի տարեդարձին առթիւ։ Մեր հայրենակիցները խոր լռութեան մէջ, ուշի ուշով ունկնդրեցին ընթերցումը, որ ողջունուեցաւ ծափերով։

Կարճատեւ դադարէ մը վերջ, սկսաւ գեղարուեստական Բ. բաժինը։

Յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկ. Հ. Զաքարեան եւ Օր. Ա. Ուզունեան։ Երգեց իր թաւ ձայնով Նոր Սերունդէն ընկեր Աս. Մաղաքեան, եւ որուն յաջորդեց տիկին Ս. Թադէոսեան իր երկու մեղամաղձիկ քնքոյշ երգերով, «Իմ երգը» եւ «Ես իմ աշխարհի»։

Մեր շնորհալի երգչուհին ջերմ ծափերու մէջ սիրուն ծաղկեփունջ մը ստացաւ կոմիտէին միջոցաւ։

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ նմանապէս մեր օրիորդներու հեզաճկուն խմբական՝ բայց եւրոպական պարը, առաջնորդութեամբ, Օր. Սիւզ. Քղչեանի։ Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ժ. Դատաւորեան, (Փարիզէն)։ Մեր երիտասարդ ընկերը, նախ ֆրանսերէն, մեր հիւրերուն եւ ապա հայերէն՝ մեր երիտասարդ սերունդին համար։ Կարդը եկած էր օրուան բանախօսին՝ ընկ. Պ. Զպուքճեանի (Փարիզէն)։

Մեր յարգելի ընկերը, որ առաջին անգամ կը ներկայանար Վիէնի գաղութին, մի առ մի թուեց այն բոլոր հերոսական դէպքերը որոնք հասցուցին մեզ Մայիս 28ի արշալոյսին։ Եւ բացագանչեց. «Ամէն հայ, անխտիր, պէտք է տօնէ այս տարեդարձը։ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը կը հանդիսանայ մեր փրկութեան լաստը, որուն վրայ ապաստանած պիտի հասնինք, հարկաւ թէ նպաստաւոր հողմով, մեր վերջնական կայանը։ «Հայրենակիցներ, չմանինք այն մարդուն որ կը կտրէ իր նստած ճիւղը»։ Եւ յորդորեց ներկաները շարունակել աշխատանքը եւ դիմադրական պայքարը, որովհետեւ «Ի. դարը անակնկալներու եւ յատկապէս անկախութեանց դարն է»։ Գալով մեր արդար պահանջներուն, «այո, կը գնահատենք շինարարական ռեւէ ձեռնարկ, միայն թէ, մեր ուզածը, մեր պահանջքն է որ ամէն ինչ մեր հայրենիքին մէջ ըլլայ հայկական, կ'ուզենք հայրենիք մը՝ անկախ, մշակոյթով, լեզուով՝ հայկական, դրօշակով՝ հայկական եւ ազատութեամբ՝ հայկական»։

Եւ դառնալով նորահաս սերունդին,— «Տղաք, ձեր կեանքին մէջ բնաւ մի յուսահատիք. մէկ Ժան տ'Արք, մէկ Վարդան Մամիկոնեան, մէկ Նափոլէոն եւ մէկ Արամ Մանուկեան հրաշքներ գործեցին։ Մի յուսահատիք, յարատեւութեան շնորհիւ օր մը Մայիս 28ի կրակը եւ մեր պաշտելի եռագոյնը պիտի տանիք մեր հայրենիքը» (Խանդավառ ծափեր)։ Նախագահի փակման խօսքերով եւ երգչախումբի «Մեր հայրենիք»ով վերջացաւ հանդէսը որ իր կանոնաւորութեամբ եւ յայտագրի նպատակայարմար բովանդակութեամբ լաւագոյն տպաւորութիւն ձգեց ներկայ հասարակութեան վրայ։

× Նոր Սերունդի խնջոյք - պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Հ. Օհանջանեան ակումբը, Մայիս 9ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, Վիէնի հայկակները փութացած էին սրահը, գեղեցիկ, հայրենաշունչ մթնոլորտի մէջ ապրելու քանի մը ժամ։

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց ընկ. Ա. Մաղաքեան։ Տեղի ունեցան խմբերգներ եւ մեներգներ։ Նոր Սերունդի պարտականութեանց մասին խօսեցաւ ընկ. Ս. Գալուստեան։

Վասպուրականի հերասամարտի 39–րդ տարելիցին առթիւ Հայր. Միութիւնը, Մայիս 15ին, շաբաթ իրիկուն, կազմակերպած էր ներկայացում մը Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ։ Սիրողներու խումբ մը՝ Տէսինէն, ղեկավարութեամբ Պ. Պօղոս Տէր Պօղոսեանի, ներկայացուց Արմէն Շիտանեանի «Վանական»ը, թատերգութեան վերածուած՝ եթէ չեմ սխալիր Պ. Վ. Հիւսեանի կողմէ։

Առանց նսեմացնելու թափուած ջանքերը, պէտք է գիտել տալ թէ հանդիսականները կը սպասէին աւելի աշխոյժ եւ բնական խաղարկութեան մը։

Ներկայացման սկզբնաւորութեան Պ. Խ. Տէրտէրեան քանի մը ամփոփ բացատրութիւններ տալէ յետոյ, խնդրեց որ ներկաները յոտնկայս յարգեն Հերոսամարտին մասնակցողներու յիշատակը։

Ա. Կ. ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

էին օղաչուները եւ նաւեններու միջեւ, բուն գործին ժամանումէն առաջ։

Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Ռընէ Քոթի, ճառ մը խօսելով Էրմանվիլի մէջ, պարզեց կատարուած գործողութեան յանդգնութիւնը եւ յայտարարեց.

— Յունիս 6էն 11, մղելու համար ճակատամարտ մը որուն ելքը անստոյգ մնաց պահ մը, հարկ եղաւ որ Դաշնակիցները 326.547 զինուոր, 54.186 զրահապատ մեքենաներ եւ զէնքեր փոխադրեն, ինչպէս եւ 104.428 թոն զինամթերք։ Եւ բոլոր գործողութիւնները կատարուեցան բացարձակ գաղտնապահութեամբ։ Նորմանտիոյ ճակատամարտը դարձաւ Ֆրանսայի ճակատամարտ։ Ազատագրութեան շունչը փչեց ամբողջ երկրին մէջ։ Եւ շատ չանցած Նորմանտական ծովափը հպարտութիւնն ունեցաւ ողջունելու զօր. տը Կոլը, իր Փարիզ մուտքէն քանի մը շաբաթ առաջ։

Արարողութեանց ներկայ էր նաեւ Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սփաք, որ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Ատլանտեան միացեալ ճակատ մըն էր որ յաղթեց նացի Գերմանիոյ։ Աշխարհամարտը պիտի պայթէ՞ր եթէ ատլանտեան ուժերը ժամանակին միացած ըլլային։ Ապահովաբար ոչ։ Գիտնանք այսուհետեւ իմաստուն ըլլալ, հերոսական ըլլալէ առաջ»։

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԴԱՏ ՄԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց 16 սպաներու գլխաւորին համար, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւ մը սարքած էր, կառավարութիւնը տապալելու համար։ Ամբաստանեալները մաս կը կազմեն 300 «ազատ սպաներու» վաշտին, որ երկու տարի առաջ խորտակեց Ֆարուք թագաւորին իշխանութիւնը։ Գլխաւոր ամբաստանեալն է հեծելազօրքի սպայ մը, Ահմէտ Ալի Ալ Մասրի, որուն դէմ երկու մեղադրանքներ կան.— 1. Ըմբոստութիւն սերմանել զինեալ ուժերուն մէջ.— 2. Մահափորձ վարչապետ Կամալ Նասըրի դէմ։ Դաւին յայտնութեան վրայ, կառավարութիւնը Ապրիլ 27ին ձերբակալած էր 40 սպաներ եւ քանի քաղաքացիներ։ Կիրակի օր, դատավարութիւնը տեւեց եօթը ժամ։ Ատեանը որոշեց իր վճիռը արձակել բոլոր ամբաստանեալները դատելէ վերջ։ Նախապէս դատաւորները հիւանդանոց երթալով, լսած էին տեղակալ Ապտէլ Հալիմը, որ վկայեց թէ հարիւրապետ Ալ Մասրի յարձակում պիտի գործէր ապրիլ 28ին, խորհրդարանական կեանք հաստատելու համար մէկ շաբաթէն։ Յետոյ ըսաւ թէ նախորդ խնամակալը, Րաշիտ Մոհաննա, որ բանտարկուած է, պատերազմական նախարար պիտի ըլլար նոր դահլիճին մէջ։

Ամբաստանեալ Ալ Մասրիի պաշտպան փաստաբանը գթութիւն խնդրեց 25 տարեկան հարիւրապետին համար, կոչ մը ուղղելով վարչապետ Նասըրի։ Այս առթիւ ըսաւ թէ ամբաստանեալը զօրամասի մը հրամանատարն էր երկու տարի առաջ, Յուլիս 23ին, եւ գրաւելով Գահիրէի անթելի կայանը, դիւրացուց վարչապետ Նասըրի եւ իր յեղափոխական խորհուրդին յայտարարութեան հաղորդումը։ «Վճռական էր իր դերը 1952ի յեղափոխութեան մէջ, եւ միայն այս պարագան զինքը արժանի կը դարձնէ գթութեան եւ ներման»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ շարադրութեան մրցումին մէջ առաջին հանդիսացած է փոքրիկն Ալէն Դերձակեան (Պուշ տիւ Ռոն), շահելով ձրի ճամբորդութիւն մը, ինչպէս հաղորդեց անթելը, երկուշաբթի օր։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան 13րդ համագումարը վերջացաւ երկուշաբթի, տեւելով հինգ օր։ Փակման ճառը խօսեցաւ Պ. Մորիս Թորէզ։ Բոլոր զեկուցումները կը հաստատեն թէ պակսած է անդամներու թիւը եւ թէ կուսակցութիւնը հետզհետէ կը ծերանայ։ Անդամներէն միայն 11 առ հարիւրը 25էն վար են, 29 առ հարիւրը յիսունէն վեր։ Որոշուեցաւ ընդհանուր արշաւ մը կատարել, նոր եւ երիտասարդ անդամներ ճարելու համար։ Ընդհ. քարտուղարներէն Սերվէն ըսաւ թէ կուսակցութիւնը 506.000 անդամատետր բաժնած է այս տարի, մինչդեռ 800.000 անդամ կը հաշուէր նախորդ համագումարին։

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ փակուեցաւ Բշ. օր, տեւելով 17 օր։ Այցելուներու թիւը կը հաշուեն 3.500.000, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,
Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝
M. GASTON DEFFERRE-ի
56, Rue d'Alger, Théâtre VERDI
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։
Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆԵՐ։
Մուտքը ազատ է։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, Սալ Կալման, այս կիրակի, ժամը 15.30էն մինչեւ գիշեր։
Հովանաւորութեամբ
Mr. MAZURIER-ի
Maire et Conseiller Général
Կը նախագահէ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40, Ալէ Լէոն Կամպէթա)։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵՆԷՆ ԻՐԵՆՑ ԿՐԱԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պիտի ներկայացնեն՝

Տէր եւ Տիկին ԺԱՆ ՊԱԼԱՐ (ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)։
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։
Մուտքը ազատ է։

Ի ՊԱՏԻՒ Պ. Ա. ՎԱՉԵԱՆՑԻ

Ֆրանսահայ Լսարանին նախաձեռնութեամբ յարգանքի երեկոյ մը սարքուած է ի պատիւ Պ. Աստուածատուր Վաչեանցի, իր 90ամեակին առթիւ։

Այս Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 8ին, հացկերոյթ մը տեղի պիտի ունենայ Մէզօն տէ Ժուռնալիստի սրահին մէջ։ 35 Ռիւ տիւ Լուվր։

Ճաշագին 600 Ֆրանք։

Կը հրաւիրուին ծերունազարդ ազգային գործիչին բարեկամներն ու համակիրները։

Կանխաւ արձանագրուիլ Պ. Գ. Ադամեանի մօտ, Թրինիթէ 57-74։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Է. Երանեանէ հազար ֆրանք, Սիրանոյշ Խանդամեանի եւ Բիւզանդ Սէմէրճեանի նշանախօսութեան առթիւ։

COMITE DU PRIX BREMOND

Հերթական դասախօսութիւնը, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին՝
Salle Debussy (Pleyel)
252, Fg. Saint-Honoré
Կը խօսի Գոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆ.
Պ. ԿՐԱՊԱՌ
«Հայկ. մանրանկարչութիւնը»
Գունաւոր լուսապատկերներով։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տնօրէնութեան, արձանագրութեան համար։
Դիմումները կ'ընդունուին ամէն օր՝
Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ։

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան։

Այս շաբաթ, ժամը 16ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ 25 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսօն։

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի
ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ
Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար։
Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ,
Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած
ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ
Քրքջալից զաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր։ Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին
Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան
Երաժշտութիւն՝ Պ. Բեննօ Է Եդ. Գավէզեան
Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Ժագ Սթէֆանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Ադասեան, Մ. Նուրիան։
Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190։

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 16ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։
Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 Ֆր։
Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրներուն։

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

Օր. ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄԱՆՏԻԿԵԱՆ
(Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն)
ՓԻԷՌ ԶԱՐՔՃԵԱՆ
Ամուսնացած
Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Սըրապեանի եւ Սինանեանի։
Առնուվիլ, Յունիս 6 Փարիզ

★

Օր. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՉԷՅԹՈՒՆԼԵԱՆ
Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՉԱՐԵԱՆ
Ամուսնացած
6 Յունիս, 1954 Սան Փաւլօ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ԲԱՑԱՌԻԿ ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը։ Պիտի զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։ Նիւթը՝ «Քաղաքական կացութիւնը եւ մեր դիրքը»։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հերթական դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս՝ Բժ. Ն. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ։ Նիւթը՝ Իփնօզ։ Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը կը շարունակուի կարծիքներու փոխանակութիւնը այն շահեկան հարցին, զոր յարոյց Տիկին Տօքթ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, «Ազգապահպանումը ամուսնութեան միջոցով»։

Այս մասին պիտի յայտնուին որոշ առաջարկներ։ Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Արմենուհի Ղազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 60 ռիւ Լուի Պըլան, իրենց աղջկան եւ քրոջ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՊԱՂԵԱՆԻ (ծնեալ Ղազարեան) մահուան 18րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր եղբօրը Տէր Երեմիա Ա. քհնյ. Մէյճանեանի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ։ Կը խնդրուի իրենց յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Ս. եւ Գ. Աւետեանի իրենց մօր, Այրի Տիկին Վիքթորիա Աւետեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար Ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Տան ֆոնտին։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ ★ JEUDI 10 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7390 — 30e ANNEE — խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2801

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

●

Վաստակաւոր մը, բառին բովանդակ իմաստով :

Տեսակ մը զինուորեալ, որ կը հաւատար իրեն սահմանուած դերին, պատանութենէն մինչեւ խոր ծերութիւն :

Եւ կ'ուզէր տակաւին գործել, հակառակ իր ուժասպառ վիճակին :

Յաճախ կը հանդիպէինք փողոցը : Նկուն եւ երերուն, գլխախոնարհ դէմքով, ձեռքերը ետին :

Ո՞ւր կ'երթար, այսպէս մտացրիւ :

Ամէն ուր որ հայկական հանդէս մը, դասախօսութիւն մը կամ տօնակատարութիւն մը կար :

Երբեմն խմբագրատուն կը հանդիպէր, ստուգելու համար իր կատարելիք դասախօսութեան օրն ու ժամը :

Հասած էր այն տարիքին ուր մարդկային բոլոր ուժերը տեղի կուտան հետզհետէ, բեղուն անցեալի մը ստուերին վերածելով ներկան :

Իր արդար իրաւունքն էր սենեակ մը Հանգստեան Տան մէջ:

Ինք չփնտռեց այդ հանգիստը: Եւ կը պատահէր որ տպարան ալ հանդիպի, հայերէն կամ Ֆրանսերէն յօդուածի մը փորձը կարդալու համար :

Եւ ահաւասիկ դժբախտ, կսկծալի արկած մը, իբրեւ հետեւանք իր թարթափուն կացութեան :

Շատ աւելի տխուր է այս եղերական վախճանը, քան եթէ յանկարծամահ ըլլար, կքած՝ տարիքի եւ տառապանքի ծանրութեան տակ :

Պաշտամունք ունէր հայկական մշակոյթին հանդէպ, եւ դարձաւ մարմնացեալ տքնութիւն, ծառայելու համար անոր զարգացման :

Առաջին օրէն իսկ, դեռ դպրոցական, երբ կը խայտար «Արշալոյսի Ձայներ»ով եւ «Թուղթի փառք»երով, իր գլխաւոր արժանիքն եղաւ անխոնջ պրպտումը :

Ոչ միայն կ'արտադրէր, ներկայ կամ բացակայ Դէմքերու կեանքն ու գործը կ'ուսումնասիրէր քննական վերլուծումներով, այլ եւ նիւթեր կը հաւաքէր օտար անդաստաններէ եւ հայրենի պահեստի գանձարանէն :

Իր անխոնջ պրպտումներուն կը պարտինք շարք մը թանկագին յայտնութիւններ՝ սկսելով Նահապետ Քուչակի Դիւանէն եւ ուրիշ գիւտերէ :

Ո՛ւր որ կը հանդիպէր, Վենետիկ, Վիէննա, Թիֆլիս, Էջմիածին, Երուսաղէմ, Կիլիկիա, կը մաղէր Մատենադարաններու, Թանգարաններու դեղնած թուղթերն ու փոշիները, լոյս աշխարհ հանելով այլազան գոհարներ :

Իր միւս արժանիքն եղաւ օտարին ծանօթացնել Հայկական մշակոյթին փառքերը :

Իրմէ առաջ եւ իրմէ ետք, ոչ մէկը այնքան գուրգուրանքով փարած էր այս աշխատանքին, — թարգմանել, վերլուծել, տարածել :

Միայն Ֆրանսերէն «Վարդենիք Հայաստան»ին փառապսակ մը պիտի կազմէր ուրիշ մէկուն համար, իր հինգ հատորներով:

Դեռ չենք հաշուեր իր ցիրուցան ուսումնասիրութիւնները փարիզեան առաջնակարգ հանդէսներու մէջ, հայկական մատենագրութեան եւ ականաւոր դէմքերու մասին (Նարեկացի եւն.):

Կարելի է վերապահումներ ունենալ իր գրական տեսութեանց մասին, մանաւանդ առաջին Մեծ Պատերազմէն առաջ:

Բայց, ապերախտութիւն պիտի ըլլար թերագնահատել իր փարթամ վաստակը, հակառակ չափազանց շեշտուած «Ես»ի մը:

Այլապէս շահեկան գլուխ մը կը կազմէ իր ազգային – քաղաքական գործունէութիւնը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋՈՒՐԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ՊՂՏՈՐԵՑԱՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

★

ՄՈԼՈԹՈՎ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌ ՄԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Մինչ լաւատեսներ կը կարծէին թէ ելք մը պիտի գտնուի, զինադադար կնքելու համար Հնդկաչինի մէջ, մթնոլորտը նորէն թանձրացաւ, իբրեւ հետեւանք Մոլոթովի ճառին, ինչպէս կը հաղորդեն Ժընեւէն :

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը 23 էջերէ բաղկացեալ ճառ մը կարդաց, որ կը համարուի «անարդական եւ ժխտական»: Նախ պահանջեց ճանչնալ Քամպոճի եւ Լաոսի ազատագրական պայքարը : Պնդեց թէ այդ երկու պետութեանց կէսը կը գտնուին ընիկ ազատագրական ուժերու տիրապետութեան տակ: Յետոյ պահանջեց ընդհ. ընտրութիւններ կատարել Հնդկաչինի երեք պետութեանց մէջ: Ամերիկեան պետութիւնները միշտ կը մերժեն այս տեսակէտը, դիտել տալով թէ Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ գործող զինուորները ընիկ «ազատագրական ուժեր» չեն, այլ կարմիր արշաւանքի վաշտեր են, ղրկուած Հօ Շի Մինի կողմէ: Այդ շրջաններուն կարծիքով Լաոսը եւ Քամպոճը ղուռներ են սահմանակից Սիամի վրայ յարձակելու համար : Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները ցարդ միացեալ դիրք մը բռնած են այս հարցին մէջ :

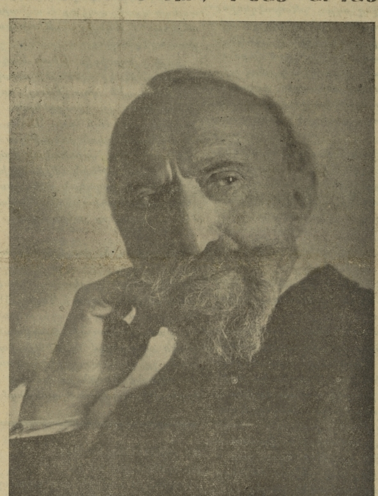
Յետոյ, Մոլոթով պահանջեց որ Ժընեւի խորհրդաժողովը Հնդկաչինի զինուորական խնդիրներուն հետ միաժամանակ նկատի առնէ քաղաքական հարցերը : Երեւութապէս անմեղ այս առաջարկը ռազմախաղ մը կը համարուի, անմիջական զինադադար մը խափանելու համար: Միջանկեալ Մոլոթով յայտարարեց թէ Ֆրանսա հարիւր հազար մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած է Հնդկաչինի մէջ եւ թէ «կորուստները դեռ կ'աւելնան » : Յետոյ բացագանչեց.— « Ո՞վ կրնայ ժխտել թէ Տիէն Պիէնի պաշտպանութիւնը գլխաւորաբար կատարուեցաւ ոչ թէ Ֆրանսական եւ տեղական ուժերով ,այլ հոն հաւաքուած ամէն տեսակ օտարականներով : Տիէն Պիէնի զօրքին մէջ ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմէին այնպիսի անձեր որոնք որեւէ կապ չունէին Ֆրանսայի կամ Վիէթնամի հետ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Պ. Մոլոթովի ճառին պատասխանեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, յուսախաբութիւն յայտնելով: Եւ նորէն պնդեց որ ամէն բանէ առաջ քննուի զինադադարի խնդիրը: Բացատրեց թէ պատերազմին միջազգային հանգամանք չտալու միակ միջոցն է դադրեցնել կրակը: Ապա իր դառնութիւնը յայտնելով Մոլոթովի մեղադրանքներուն համար, ըսաւ.—«Ֆրանսական պատուիրակութիւնը չուզեր բանավէճի բռնուիլ. բայց կը ցաւի որ եօթը շաբաթ վերջը խորհրդաժողովին նախագահներէն մէկը պատեհ կամ անխուսափելի դատած է այսքան կողմնակցական լեզու մը գործածել: Ինչ որ կ'ըսէ Պ. Մոլոթով մեծ մասով սուտ է եւ անընդունելի եւ կրկնութիւնը համայնավար մամուլի հրատարակութեանց: Ստիպուած եմ դիտել տալ մասնաւորապէս թէ ինչ որ լսեցինք Տիէն Պիէնի մասին չի համապատասխաներ վայելուչ արտայայտութեան մը »:

Պիտոյէն վերջ խօսք առաւ Վիէթմինի ներկայացուցիչը, նոյն յարձակողական լեզուն գործածելով Ֆրանսայի հանդէպ : Խօսեցաւ նաեւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, յստակապէս դիրք բռնելով Լաոսի եւ Քամպոճի խնդիրներուն մէջ: Ամէնէն վերջը խօսեցաւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, պաշտպանելով Ֆրանսայի տեսակէտը: Նիստը շատ երկար տեւած ըլլալով, յետաձգուեցաւ յաջորդ օրուան :

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ ՁՈՀ ԳՆԱՑ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ

Խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Արշակ Չօպանեան ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գացած է երեքշաբթի օր, ժամը 2.30ին:

Որքան կրցանք ստուգել, ծերունի գրագէտը նոյն առտուն Բարեգործականի գրասենեակը կը հանդիպի, եւ հոն չգտնելով տնօրէնը, կ'անցնի Փուասոնիէռի կողմը, թերեւս վարչութեան անդամներէն մին գտնելու համար: Ճամբան թաքսի մը գետին կը տապալէ զինքը: Չօպանեան ծանրապէս կը վիրաւորուի գլուխէն եւ կը մեռնի ճամբան, երբ Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը կը փոխադրուէր շարժուն հիւանդարանով մը (ամպիւլանս):

Իրիկուան դէմ, «Յառաջ»ի հեռախօսը անընդհատ կը բանէր : Հիւանդանոցի վարչութենէն կը պահանջէին մէկը ղրկել որպէսզի քննութիւն կատարուի: Երկու բարեկամներ, Պ. Պ. Նուպար Յովհաննէսեան եւ Հայկ Ազարէկեան յանձն առին հիւանդանոց երթալ: Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն յանձնուած չէր արկածահար գրագէտին մարմինը: Պ. Ն. Յովհաննէսեան միեւնոյն ատեն Չօպանեանի բնակարանը գացած էր, անհրաժեշտ կարգադրութիւններն ընելու համար :

«Ֆիկարօ» երէկ հաղորդած էր մահացու արկածը :

Ա. Չօպանեան ծնած է 1872 Յուլիս 15ին, Պոլիս (Պէշիքթաշ): Հայրը, Յովհաննէս, ճարտար ոսկերիչ մըն էր Ակնայ Հովուեանց հին գերդաստանէն որ ծնունդ տուած է անուանի ամիրաներու եւ մտաւորականներու: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Պէշիքթաշի ազգային վարժարանին մէջ, ուր իր ուսուցիչները եղած են՝ Եղիազար Մուրատեան եւ մանաւանդ թատերագիր Սրապիոն Թղլեան, որ մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւէր իր գրական փորձերուն : Կանուխէն դպրոցին մէջ կարդացած էր հայ եւ օտար բանաստեղծներ եւ անոնց ազդեցութեան տակ կը գրէր քերթուածներ եւ Ֆրանսերէնէ թարգմանութիւններ կը կատարէր : 1887ին մտաւ Ղալաթիոյ Ազգ. Կեդր. վարժարանը՝ որ հիմնուած էր մէկ տարի առաջ: Տնօրէնը, Մինաս Չերազ մանաւորապէս կը քաջալերէր զինք, տեսած ըլլալով իր բանաստեղծութիւնները : Այդ շրջանին «Արեւելք»ի մէջ կատարեց թարգմանութիւններ Ֆրանսացի ականաւոր գրագէտներէ եւ հրատարակեց կարգ մը նորավէպեր որոնք ուշադրութիւն գրաւեցին :

Կեդրոնականի շրջանը աւարտելէ ետք, Չօպանեան հետզհետէ զարգանալով երեւան բերաւ նաեւ քննադատական տաղանդ մը: Այդ միջոցին Յովհաննէս Շահնազար եւ Արփիար Արփիարեան կը հիմնէին « Հայրենիք» օրաթերթը որ այնքան փայլուն դեր կատարեց համախմբելով ժամանակին ազատամիտ եւ տաղանդաւոր դէմքերը: Չօպանեան դարձաւ մնայուն աշխատակիցը այդ օրաթերթին, ինչպէս եւ «Արեւելք»ի եւ «Մասիս» հանդէսին զոր կը հրատարակէին Զօհրապ եւ Հրանտ Ասատուր: Միեւնոյն ատեն հայերէնի եւ գրականութեան դասեր կուտար Կեդրոնականի նախակրթարանին եւ ուրիշ ազգ. դպրոցներու մէջ: Իր առաջին գիրքը լոյս տեսաւ 1891ին, «Արշալոյսի ձայներ » : Յետոյ 1893ին թարգմանեց թատերախաղ մը Ալֆոնս Տօտէի մէկ գործէն եւ ինքնագիր թատերախաղ մը, «Մութ Խաւեր » : Այս երկու ներկայացումներէն շահած էր մօտ հարիւր ոսկի որուն վրայ բարդելով քանի մը բարեկամներու օգնութիւնը, 1893ին եկաւ Փարիզ: Այդ միջոցին կ'աւարտէր Պետրոս Դուրեանի կենսագրութիւնը որ հրատարակուեցաւ Թիֆլիս, 1894ին: Յետոյ նորէն դարձաւ Պոլիս եւ պաշտօնի կոչուեցաւ իբրեւ ուսուցիչ հայկական եւ Ֆրանսական գրականութեան Կեդրոնական վարժարանի մէջ : Այդ օրերուն կը հիմնէր «Ծաղիկ» կիսամսեայ հանդէսը որուն կ'աշխատակցէին նոր ուժեր եւ ուր ինք հրատարակեց կարեւոր ուսումնասիրութիւններ Նարեկացիի, Պարոնեանի, Կոնքուռներու եւն. մասին : Միեւնոյն ատեն կ'աշխատակցէր Ֆրանսական հանդէսներու գրական եւ քաղաքական յօդուածներով: 1895ի ջարդերէն վերջ վերադարձաւ Փարիզ, ուր հաստատուեցաւ վերջնապէս, ամբողջովին նուիրուելով գրական աշխատանքներու : 1895–96ի դէպքերը պատճառ եղան որ նետուի նաեւ քաղաքական գործունէութեան յորձանքին մէջ: 1896ին կը հրատարակէր Ֆրանսերէն հատոր մը, Հայկական Ջարդերը, Քլէմանսոյի յառաջաբանով, յետոյ Զէյթունի ապստամբութեան Ֆրանսերէն պատմութիւնը (Աղասի, 1897), իսկ գրական գործերէն Հայ Հին եւ Նոր Բանաստեղծները, Հայ ժողովրդական երգերը (1902), Հայ Աշուղները (1906) (բոլորն ալ Ֆրանսերէն,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԵԾ_ՄԱՅՐԻԿԸ

(ԳՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՊԷՍ ՅԱՌԱՋԻ ՀԱՄԱՐ)

●

ՀԱՅՏԸԼՊԵՐԿ, (Մայիս).— Գերմանիոյ մարդաշատ քաղաքներէն մէկուն մէջ կը գտնուէի անցեալ կիրակի։ Ինքնաշարժերու ժխորէն չէի կրցած նախորդ գիշերը հանգիստ քնանալ ու առտուն կանուխ դուրս ելայ պտոյտ մը ընելու համար քաղաքին հանդարտ ու ծառաշատ ծայրամասերուն մէջ, ուր կարծես մարդ կը մոռնայ մարդկային խիտ բնակչութեան աղմկական բաբելոնը եւ ազատօրէն կը շնչէ արեւաշող օդը։ Պարտէզներու մէջ կորսուած տուներ հին ոճով՝ յաճախ ճակատին արեւի ժամացոյց մը, պատերուն ծեփը մասամբ թափած կամ ճերմակը գորշցած, մէջ ընդ մէջ նոր ոճով արդիական տուներ՝ ամրաշաղախ, քառանկիւն լայն պատուհաններով, մաքուր եւ նպատակայարմար, գեղեցիկ իրենց պարզութեամբ։

Մայիս է։ Բացուած են լելակները, կակաչները իսկ ծառուղիին հասարաբուն շաղանակենիները իրենց խիտ սաղարթին մէջէն երկինք կը բարձրացնեն վարդագոյն եւ ճերմակ ծաղկաշատ մոմերը։

Առտուան այս անդորրին մէջ յանկարծ դաշնակի ձայն մը կը հասնի ականջիս։ Մէկ մատով նուագուած երգ մըն է... Թըմ, թըմ... Յայտնի է թէ անփորձ մըն է որ կը փորձէ երգի մը եղանակը հանել մէկ մատով։ Քայլերս կը մօտեցնեմ ցանկապատին։ Ծառերու ետին ծածկուած երկյարկանի տունի մը բաց պատուհանէն կուգայ ձայնը։ Դաշնակի մատներուն զարկերէն հատիկ հատիկ դուրս կը թռին իբրեւ անկապ, իրարմէ անջատ ձայներ։ Կը փորձեմ զանոնք իրարու կապել։ Եղանակը ծանօթ կը թուի, բայց ո՞ր երգն է, ո՞ր լեզուով, գերմաներէ՞ն, ֆրանսերէ՞ն, անգլերէ՞ն... Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ կրցայ այդ անջատ ձայները հայերէն երգի մը եղանակին կապել...

«... Բա՛մ ... փորոտա՛ն ... բարձին, բոմբիւնք Այրարատեան դա՛շտն ի վայր»։

Ականջներս սրեցի, դաշնակի զարկերուն հետ կնոջ բարակ ձայն մը կը լսուէր, նաեւ տղու անվարժ ձայն մը։

Քարացած մնացեր էի։ Ուրեմն միակ Հայը չէի հոս, այս մեծ եւ օտար քաղաքին մէջ։

Դաշնակը վայրկեան մը կը դադրի, բայց ահա նոր երգ մը. Կոմիտասեան «Տէր ողորմեա»ն է.

«Տէ՛ր ողորմեա՛»...

Երեք – չորս տուն։

Քիչ մը դադար եւ յետոյ կը շարունակուի ուրիշ եղանակով մը, զոր կը յիշեմ մանկական օրերէս.

Գարնան յոյժ սիրուն զուարթ օրերը,
Եւ կենսանուէր անոյշ հովերը,
Երբեք չեն կարող զիս մխիթարել
Իմ սրտի մռայլ վիշտը փարատել ...

Զի պանդուխտ եմ ես,
Զի պանդուխտ եմ ես։
Հեշտաբոյր հովերն գեղ առաւօտեան,
Քաղցր ու սիրուն զեփիւռը գարնան,
Իմ սրտին հեշտանք չեն կարող առթել,
Այեկոծ սիրտն իմ հանդարտեցնել,
Զի պանդուխտ եմ ես,
Զի պանդուխտ եմ ես։
Մայիսի սիրուն գեղափայլ արփին
Կարմրագոյն վարդերն ու ձայն սոխակին
Երբեք չեն կարող իմ ուշ գրաւել
Եղերերգող քնարն իմ դադրեցնել.
Զի՛ պանդուխտ եմ ես,
Զի՛ պանդուխտ եմ ես ...

Չկրցայ այլեւս ինքզինքս զսպել եւ կենալ ցանկապատին առջեւ. Հրեցի պարտէզին դուռը եւ զարկի տունին զանգակը։ Երիտասարդ հայ կին մը դուռը բացաւ։

— Ներողութիւն, տիկին, ըսի, անծանօթ մըն եմ, լսեցի հայերէն երգի ձայնը եւ չկրցայ անցնիլ առանց բարեւ մը ըսելու։

— Հրամեցէք, պարոն, ըսաւ կինը քիչ մը զարմացած, ամուսինս կանչեմ։

Հապճեպ, դեռ բաճկոնը հագնելով վար եկաւ քառասուննոց խնդումերես մարդ մը։

— Ներեցէք համարձակութեանս, որ անծանօթաբար եւ առանց հրաւէրի ձեր դուռը զարկի։ Անցած ատենս լսեցի հայերէն երգը եւ բուռն փափաք մը ունեցայ տեսնել հայրենակիցներս ...

Վերէն կը լսուէին դաշնակի անկապ զարկերը եւ երգի ձայները։

Վեր ելանք անշշուկ, ոտքի մատներուն վրայ կոխելով։

Դաշնակին առջեւ նստած էր հայ մեծ մայրիկ մը, կէս մը ճերմկած մազերով, սեւ հագուած, քովիկը 7 – 8 տարեկան մանչուկ մը, որ հայերէն երգեր կը սորվէր մեծ մայրիկին հետ դաշնակի ընկերակցութեամբ։

Պարտէզ իջանք զգուշութեամբ, որպէսզի մեծ մայրիկ եւ թոռնիկ չխանգարուին իրենց երգին մէջ։

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ԸՆԴ ՀՈՒՐ ԵՒ ԸՆԴ ՍՈՒՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երկրի յեղափոխական շարժման մեծ առաքեալի՝ Հրայրի մահուան յիսնամեակը մեր մտքերու մէջ կը պատկերացնէ մեր ժամանակակից պատմութեան մեծ դէմքերն ու դէպքերը, որոնք կազմակերպեցին հայ ազատագրական պայքարը բռնութեան թանձր խաւարի մէջ, լուսաւորելով հայ միտքը, անոր ներշնչելով յոյս, հաւատ եւ քաջութիւն։

Հայ ազատագրական յեղափոխութեան մէջ Հրայրի կատարած գործը ըմբռնելու համար, իբրեւ կազմակերպիչ եւ մարտական վարիչ, պէտք է ակնարկ մը նետել Հայկ. յեղափոխութեան ծագման ու զարգացման վրայ։

Հայկ. յեղափոխութեան ծագումն ու զարգացումը կը սկսի ԺԹ. դարու վերջին քառորդին, զուգընթաց՝ բոլոր այն քրիստոնեայ ժողովուրդներու ազատագրական շարժման հետ։ Անոնք եւս կը ճնշուէին թրքական բռնութեան ծանր լուծին տակ։ Այս հալածական ժողովուրդներու ազատութեան ճիչը հազիւ արձագանգած՝ եւրոպական մեծ պետութիւններու դիւանագիտական շրջանակներու մէջ, կը դառնար շահու աղբիւր խաբեբայ դիւանագէտներու։

Նենգամիտ Տիզրայէլի (Լորտ Պիքընսֆիլտ) առաջարկին վրայ եւրոպական պետութիւններու ներկայացուցչական ժողով մը կը գումարուի Պոլիս, 1876ին բարենորոգումներու ծրագիրը բանաձեւելու ... բայց Համիտ դիւանագիտական խաղերէն օգտուելով ոչ միայն բարենորոգումը չընդունիր այլ ընդհակառակն կը սաստկացնէ ջարդն ու աւարը։ Ռուսիա իբրեւ թէ վրդոված պատերազմ կը յայտարարէ Թուրքիոյ դէմ, 1877ին։ Կովկասի բանակը կը գրաւէ Կարսը, Կարինը, կը յառաջանայ Ռումանիայէն Սոֆիա, Ադրիանուպոլիս, Սան Սթէֆանօ, Համիտ ճարահատ զինադադար կը խնդրէ, ապա կը ստորագրէ հաշտութեան դաշնագիրը։

Անգլիա տեսնելով Թուրքիոյ փլուզումը կը կասկածի Նեղուցներու գրաւումէն ... Մարտանաւեր կը ղրկէ Մարմարայի ջուրերը եւ կը պահանջէ վերաքննել Սան Սթէֆանոյի դաշինքը։

Աւստրիոյ առաջարկին վրայ՝ դաշինքի վերաքննութեան համար Մեծերու վեհաժողով մը գումարուի Պերլին ...

Հայ ժողովուրդն ալ, դարերու ընթացքին իր թափած արեան հաշուեցոյցը պատրաստելով հոն կը ներկայանայ, բայց հազիւ հասած, ժողովի բիրտ ու անխիղճ նախագահը՝ Պիսմարք, կը յայտարարէ.— «Այս տաք օդին չարժեր երկու ժամ զբաղիլ այսպիսի աննշան հարցով մը։ Մէկ Փոմերանայի հրացանաղարկ գինուորի մը ոսկորները չեմ փոխեր Արեւելեան հարցին հետ»։

Սուլթան Համիտ տեսնելով որ Հայկ. արդար Դատը կ'անտեսուի Քրիստոնեայ պետութեան կողմէ, աւելի կը կատղի եւ կը հրամայէ աւատապետներուն եւ աշիրաթապետներուն կոտորել, կողոպտել անպաշտպան անզէն հայութիւնը։ Տարօն Սալնոյձորի գաւառի հայ ժողովուրդը անտանելի կացութեան կը մատնուի։

Հրայր երկրի յեղափոխութեան այս մեծ առաքեալը կը քաջալերէ, կը խանդավառէ ժողովուրդը որ յոյս դնէ միայն իր սեփական ուժին վրայ, կազմակերպուի, զինուի, բռունցքով պատասխանելու համար։

Յիշենք իր կոչը՝ ուղղուած ժողովուրդին.

— «Հայ տարրը այլեւս յոյսը թող կտրէ խաբեբայ դիպլոմատից եւ խակապէս հայ ժողովուրդի համար մնացեր է միայն յենուիլ իւր բարոյական ուժերու վրայ եւ մեռնիլ թողնելով իբր թէ «լուսաւորեալ դարու ճակտին ամօթ եւ նախատինք։ Հայ ժողովուրդ, անգութ է Եւրոպան, չհաւատաք երբեք անոր, երբեք, նա արեան եւ անմեղ զոհերի մէջն է որոնել իւր շահերը։ Մեր յոյսը պիտի լինի մեր վրայ միայն»։

Հայկ. ինքնապաշտպանութեան հրաշքն է, Վարդանանց ոգին կը բորբոքի կ'ալեկոծուի Սիփանէն Նեմրութ, մինչեւ Սասուն, Անտոք, Ծովասար հարիւրաւոր հայ քաջեր զինուելով, լեռներ կը բարձրանան, Տարօն Սալնոյ ձորի 400 գիւղերը իւրաքանչիւրը ինքնապաշտպանութեան համար իր զինուած խումբերը կ'ունենայ այս զինեալ խումբերու կազմակերպողները եւ իրարու հետ կապողներ եղան Հրայրի գործակիցներէն Սասնոյ Գրգօն, Վարդան վարդապետ, Մշոյ Գեղամ, Ցխաւայ Յարութ, Գառնլու Մկրտիչ, Ջրիյ Տէր Մուշեղ, Խասգիւղի Տէր Փոթորիկը, Աւրանայ Ասօն, Օղնայ Մխիթար, Առինջու Սահակ, Գոմսի Կորիւնը, Խնուսի Սիմօն, եւն. եւն., որոնք եղան յեղափոխական շարժման վարիչ մարմին Հրայրի ղեկավարութեամբ, իսկ յեղափոխական ֆետայական ուժերու ղեկավար, անվեհեր կռուող եւ խիզախ հրամանատարներ Արաբօն, Սերոբ Աղբիւր, Գէորգ, Կոտցի Հաճին, Անդրանիկ, Սեբաստացի Մուրատ եւն. եւն.։

Սասուն ապստամբեցաւ 90էն մինչեւ 94։ Ամէն գիւղ ունեցաւ իր դիւցազնական հերոսամարտը։ Աւատապետներ, Աշիրաթապետներ, ու վաեբը գտան իրենց արժանի պատիժը ֆետայի անվրէպ գնդակով ...

Հրայրը երկրի յեղափոխական շարժումէն համահայկական շարժումը ստեղծելու համար ... ամէն տեղ էր, Սասունէն Մշոյ դաշտ, Վան, Բաղէշ, Կովկաս, Ռումանիա, օգնական ուժեր եւ զէնք հասցնելու Սասուն, ուրկէ դարձեալ պիտի փայլէր ազատութեան դրօշը։

1904ին կռիւը կը սկսէր, Թրքական բանակը, բիրտ խաժամուժ խուժանը կը պաշարեն Շէնիքը եւ Սէմալը։

Տարօնի ժողովուրդը մէկ մենակ կը դիմադրէ այս վճռական ճակատամարտի մէջ։ Հրայր կ'իյնար կուրծքէն զարնուելով։ Տարօնոյ ժողովուրդին եւ իր մեծ առաքեալ Հրայրի մաքուր արիւնը կ'երթար խառնուիլ Վարդանանց արեան հետ, յանուն Հայոց ազատութեան սրբազան իտէալի իրականացման։

Յաւերժ փառք ձեզ, անմահ նահատակներ վերածնեալ հայութեան եւ վերականգուն Հայրենիքի ներշնչումն էք դուք, փառք ձեզ։

Գ. ՇԻԽԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Յուզուած կերպով անմիջապէս ասացի հետեւեալը.—

«Մեծ զարմանք պատճառեց մեզ ձեր վերջին փաստարկումը։ Մենք գիտէինք, որ բուրժուական դրամատիրական պետութիւնները միշտ էլ հաշւում են կատարուած փաստերի հետ եւ իրենց դիւանագիտական քայլերը համապատասխանեցնում են ստեղծուած իրական պայմաններին. բայց երբեք չէինք մտածում, որ բանուորա – գիւղացիական իշխանութիւնն էլ այդքան հեշտութեամբ պիտի իւրացնի բուրժուական պետութիւնների կիրառած քաղաքականութիւնը եւ այդ ձեւով պիտի ցանկանայ սրբագործել զանգուածային կոտորածների վայրագ միջոցով ազգամիջեան վէճերի լուծման ձեւը։ Հայ ժողովուրդը համոզուած էր, որ եղբայրական ռուս մեծ ժողովուրդը որի ներկայացուցիչը այժմ Դուք էք, աւելի խստապահանջ պիտի լինէր ջարդարարների նկատմամբ եւ տաճկահայ ժողովրդի քանակական նուազումը փաստ պիտի չծառայեցնէր ի նպաստ Տաճիկների։ Ամերիկայում, Եւրոպայում, Արաբական երկիրներում եւ այլուր տարագիր հայ բազմութիւններ կան, որոնք կը լեցնեն իրենց պապենական հողամասերը եւ կարճ ժամանակում կը շէնցնեն իրենց հօրենական քանդուած օջախները»։

Չիչերինը, զգալով իր թոյլատրած խոշոր սխալը, փոխեց առարկութիւնների ձեւը, սակայն էութեան մէջ հետամուտ էր նոյն նպատակին։

ԳԼՈՒԽ Ե.

Չիչերինի նոր հիմնաւորումը մօտաւորապէս հետեւեալն էր.

Բանուորա – գիւղացիական իշխանութիւնը չի կարող ղեկավարուել պատմական կամ զուտ ազգագրական տուեալներով. Նա ղեկավարւում է «հողը աշխատաւորին» սկզբունքով։ Ուստի տրամաբանական է, որ հողային պահանջների քննարկութեան ժամանակ նկատի պիտի առնուի հողը մշակող աշխատաւորութեան թուական քանակը։

Քանի որ մեր պատուիրակութեան միւս երկու անդամների հետ անմիջական խորհրդակցութիւն չկար, պատուիրակութեան կողմից, առանց երկու ընկերներիս համաձայնութիւնն առնելու, ընդունելի համարեցի իբր հիմ ընդունիլ «հողը աշխատաւորին» սկզբունքը եւ կիրառել այն՝ տաճկահայ վիլայէթների խնդրի լուծման ընթացքում։

Նախ, ասացի, մեր պատուիրակութիւնը չի կարող յետ մղել հողը աշխատաւորին սկզբունքը, քանի որ դա Հ. Յ. Դ.եան սկզբունքն է եւ երկրորդ՝ վերոյիշեալ սկզբունքի կիրառման պարագային հայ ժողովրդի հասանելիք հողային բաժինը վեց վիլայէթից պակաս չպիտի լինի, եթէ նկատի առնուի ամբողջ հայութեան թըւական քանակը։

Այստեղ վերջացաւ մեր առաջին տեսակցութիւնը։ Մեր պատուիրակութեան տուին մի շաբաթ ժամանակ՝ վիճակագրական տուեալների վրայ հիմնուած մի տեղեկագիր ներկայացնելու համար Խորհրդային կառավարութեան՝ վեց վիլայէթների մեր պահանջը փաստարկող։

Մեր ամբողջ խօսակցութեան ընթացքին արտաքին գործոց կոմիսարի օգնական Կարախանը ուշադրութեամբ եւ լուռ հետեւում էր մեր խօսակցութեան։ Ինչպէս նկատւում էր նրա դէմքի եւ աչքերի արտայայտութիւնից, նա գոհ էր այդ օրուայ խօսակցութիւնից եւ յանգած եզրակացութեան։

Գոհ չէր, սակայն գոյացած համաձայնութիւնից եւ մասնաւորապէս ինձանից մեր պատուիրակութեան աւագ անդամ ընկ. Լեւոն Շանթը։ Նա մտահոգուած էր որ մենք անտեղի կերպով շեղուել էինք մեր սկզբունքային տեսակէտից եւ որ տաճկահայկական վիլայէթների խնդիրը ենթակայ էր Դաշնակիցների խաղաղութեան խորհրդաժողովի իրաւասութեան ու մեր պատուիրակութիւնը լիազօրուած չէր այդ մասին բանակցութիւններ վարելու։

Մանրամասն բացատրութիւն տուի իմ երկու ընկերներին, ինքնագլուխ վարմունքիս պատճառների մասին։ Ասացի, նախ, որ իմ նպատակն էր վիճակագրական տուեալներով փաստել մեր Դատի իրաւացիութիւնը նաեւ հողը աշխատաւորին սկզբունքի տեսակէտից եւ որ այդ սկզբունքի դէմ առարկելը դժուար էր մեզ համար, որպէս ընկերվարական կուսակցութեան անդամների։ Երկրորդ՝ խորապէս համոզուած էի, որ տաճիկները երբեք չպիտի համաձայնէին վերոյիշեալ սկզբունքը Ռուսաստանի իրաւարարութեան հիմք ընդունելու։ Եւ՝ վերջապէս, համոզուած էի, որ տաճիկները չպիտի ընդունէին ընդհանուր Խորհրդային Ռուսաստանի իրաւարարութիւնը։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼՈԿԻՔԱ...

★

Երկուշաբթի :

— Քանի մը օր առաջ, մեր բոլոր թերթերը աղուոր, աղուոր բաներ գրեցին՝ մայրերուն ի պատիւ: Շատ լաւ ըրին : Շատ մը մայրեր արժանի են իրենց զաւակներուն սիրոյն, գուրգուրանքին եւ յարգանքին: Մանաւանդ հայ մայրերը : Բայց կան մայրիկներ ալ, որոնք բան մը չեն արժեր. անոնց մասին ալ գրելու էին: Ես, ժամանակին կը ճանչնայի չար – սիրտ մայր մը, որ ...

×

Երեքշաբթի :

— Այս օրերս, հայերէն թերթերուն մէջ, հակաթուրք յօդուածները խրար կը հրմշտկեն: Կոտորածին տարեդարձն է : Ամէն իրաւունք ունինք, ի հարկէ, Թուրքին դէմ գրելու: Ան չէ՞ր որ մեր հայրենիքը աւերակի վերածեց: Բայց, կան Թուրքեր ալ, որոնք աղէկութիւններ ըրած են, անոնց մասին ալ գրելու էք: Ես, ժամանակին կը ճանչնայի Մէհմէտ անունով Թուրք մը, որ ...

×

Չորեքշաբթի :

— Ձեր կուսակցութեան թերթերը, ընդհանրապէս, կղերականներուն դէմ բաներ կը գրեն: Յայտնի է որ Աստուծոյ պաշտօնեաներուն հետ շատ գլուխ չունիք եւ առիթը չէք փախցներ զանոնք քննադատելու եւ ճաղկելու: Բայց, կարծեմ, սխալ կ՚ընէք, երբ բոլորն ալ մէկ ջուրով կը լուաք: Շնորհքովներն ալ կան: Ես, ժամանակին, կը ճանչնայի Աստուածավախ հայ քահանայ մը, որ ...

×

Հինգշաբթի :

— Ձեր թերթը համայնավարութեան ոխերիմ թշնամի է, գիտեմ: Երեսուն, քառասուն տարի է ձեզի բաժանորդ եմ եւ աչքերովս կը տեսնեմ որ տող մը նպաստաւոր բան չէք գրեր կարմիրներուն համար: Իրաւունք ունիք: Խելք ունեցող մէկը ինչպէ՞ս կրնայ պաշտպանել համայնավարութիւն կոչուած անբարոյութիւնը: Կարմիրները չէի՞ն որ մեր երկիրը գրաւեցին: Բայց վստահ եղէք որ կարմիրներուն մէջ մոլորեալ ոչխարներ կան: Ես ժամանակին կը ճանչնայի բոլշեւիկ մը, որ...

×

Ուրբաթ :

— Սովորութիւն ըրած էք քննադատելու մեր կարգ մը գրող–բրողներուն գիտցած կիսակատար հայերէնը : Իրաւունք ունիք: Ես ալ, իմ խեղճ հայերէնովս, կը տեսնեմ որ արտառոց սխալներ կան մեր թերթերուն եւ գիրքերուն մէջ: Ոմանք անհոգ են, ոմանք տգէտ, լաւ հայերէն չեն գիտեր: Բայց, գիտցողներ ալ կան: Ինչո՞ւ անոնց ի պատիւ տող մը չէք գրեր: Ես, ժամանակին կը ճանչնայի գրող մը, որ ...

×

Շաբաթ :

Մայրիկը գովես, հայրիկը քիթը կը կախէ ու հազար շնորհքով մայրիկ մէկ կողմ ղնելով, քեզի կը ներկայացնէ մէկ անշնորհք մայրիկ

Հարիւր մեղաւոր կղերականի օձիքէն բռնես, մէկ անմեղի անունը կուտան, ըսածներդ ջրելու համար :

Բռնէ հազար հայերէն չգիտցող գրագէտ, մէկ, երկու բացառութիւններով կ՚ուզեն քեզ սուտը հանել ...

Ինչո՞ւ այսպէս ենք: Որովհետեւ լռկիֆայի դասեր առած չենք: Սխա՞լ եմ : Կարդացէք մեր պատմութիւնը Հայկ Նահապետէն մինչեւ... Երեւան :

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 1 Յունիս.— Կիրակի (30 Մայիս) երեկոյեան հոս ալ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 36րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին ու մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղերուն եւ Ֆ. Կ. Խ.ի, ազգ. դպրոցի հոգաբարձութեան : Բեմը պատշաճօրէն զարդարուած էր: Զոյգ եռագոյնները իրենց հովանիին տակ առած էին ազատագրութեան ռահվիրաներու նկարները :

Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդի երկսեռ խումբին «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս : Օրուան նախագահը, Վ. Հիւսեան երկու խօսքով պարզեց գլխաւոր գիծերը Հայաստանի մղած հերոսական պայքարին: Նկարագրեց հայրենիքին ճգնաժամը այդ օրերուն, ու կարդաց Զօր. Սիլիկեանի պղղուկոչը ժողովուրդին՝ զէն ի ձեռին ծառանալու սպառնացող վտանգին դէմ: Ցետոյ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտընկայս յարգել բոլոր հերոսներուն յիշատակը :

Գեղարուեստական բաժինը խնամքով պատրաստուած էր ընկերուհի Տիկին Փափազեանի կողմէ: Շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին, Նոր Սերունդէն՝ Օր. Մարի Լուիզ Առաքելեան Կոստան Զարեանի «Հայաստան»ը, դպրոցին աշակերտուհիներէն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան «Ձօն Մայիս 28ի»ն եւ Օր. Սոնա Փանոսեան Վարուժանի «Առկայծ ճրագ»ը: Երեքն ալ ջերմօրէն ծափահարուեցան : Նոր Սերունդի կողմէ Սուրէն Փափազեան կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը՝ որ գնահատանքի արժանացաւ :

Դպրոցական խումբը, յաջորդաբար երգեց «Երեւան բաղ եմ առել» եւ «Խնձորի ծառի տակին» խմբերգները: Նոր Սերնդական Բարունակ Պառաւեան զգացումով երգեց «Երբ որ բացուին ղռներն յուսոյ»: Իսկ դպրոցէն փոքրիկն Անժէլ Կարապետեան քնքոյշ ձայնով երգեց «Մարտիկի երգը»: Դպրոցին պարախումբը հաճելի անակնկալ մը ստեղծեց երկու պարերով : Մեր անուշիկ աղջիկները գեղջկական տարազներով շնորհալիօրէն պարեցին «Աղջի Հոռոմ» եւ «Մանիր, Մանիր» պարերը :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Տիգրան Թաղոյեան (Մարսէյլ), ընկերը պարզելու համար Մայիս 28ի բարձր արժէքը, յետադարձ ակնարկ մը նետեց մեր պատմական անցքերուն վրայ, որոնց մէջ փայլեցաւ Հայուն ազատատենչ ոգին: Մեր պատմահայրը՝ Խորենացի, յաւերժացուցած է Հայուն ազատասիրութիւնը Հայկի ու Բէլի կամ Տիգրանի ու Մարաց Կիւաքսարի աւանդութիւններով :

Ցետոյ, անդրադարձաւ բոլշեւիկեան նենգամտութեանց, Հայաստանի մտաւորականութեան դէմ գործուած ոճիրներուն ու մեր հողային ներքին թէ արտաքին պահանջներու դէմ լարուած ծուղակներուն ու գործուած անարդարութեանցու եզրակացուց .— Ցորչափ Հայկ. Դատը իր լուծումը չէ գտած, Դաշնակցութիւնը պիտի շարունակէ վառ պահել այդ գաղափարը արտասահմանի մէջ ու պիտի հետապնդէ անոր իրականացման աշխատանքը, օգտագործելի բոլոր միջոցներով :

Հանդէսը փակուեցաւ Նոր Սերունդին «Յառաջ Նահատակ»ով: Այս առթիւ կը շնորհաւորենք Նոր Սերունդի անդամները, որոնք լիովին կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, թէ փայլ տալով հանդէսին եւ թէ հսկելով կարգապահութեան : Ուրախալի է որ ներկայ վարչութիւնը, ինչպէս նախորդը՝ կազմուած է աշխոյժ, աշխատունակ տղաներէ ու աղջիկներէ, որոնց մօտ վառ է ազգային զգացումն ու իրենց դերին ըմբռնումը :

× Մայիս 8ին Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը ներկայացուց Արմէն Շիտանեանի «Վանական»ը, Վասպուրականի հերոսամարտին 39րդ տարեդարձին առթիւ : Ներկայացման ղեկավարն էր Պ. Պ. Տէր Պօղոսեան: Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր: Դերակատարները լաւ խաղարկութիւն ցոյց տուին եւ ներկայացումը ընդհանրապէս յաջող էր : Դերակատարներն էին .— Պ. Պ. Պօղոս Տէր Պօղոսեան, Ա. Խլոյեան (Վիէնէն), Վ. Հիւսեան, Եր. Բարսեղեան, Մ. Մուրատեան, Տիկին Ա. Պօյաճեան, Օրիորդներ Ս. Հիւսեան, Օ–հաննէսեան, Կուպաթեան, Ժ. Աբրահամեան: Նոր Սերունդէն՝ Բ. Պառաւեան, Ս. Փափազեան, Գ. Տէր Պօղոսեան, Վրէժ Հիւսեան եւ Վ. Օհաննէսեան : Գ.Պ.

★

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 28ի տարեդարձը տօնուեցաւ Շաբաթ, 29 Մայիս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, որ ամբողջովին լեցուած էր միջին եւ երկսեռ երիտասարդութեամբ : Բեմը զարդարուած էր, հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով, որոնց միջեւ կը փայլէր, Արամին իւղաներկ նկարը, զոր պատրաստած էր, պատանի Մալաթիացի մը, Ժ. Գալէմեան: Այս տղան նկարներ կը գծէ զարմանալի տաղանդով եւ արդէն կը մասնակցի ֆրանսական խմբակցութեան մը՝ երիտասարդ արուեստագէտներու ցուցահանդէսին երկու իւղաներկ նկարներով :

Կը նախագահէր ընկեր Ս. Ընտրիկեան: Հանդէսին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ, «Բամ փորոտան»ով եւ «Մարսէյեզ»ով: Ցետոյ ընկեր նախագահը իր գրաւոր ճառով բացատրեց Մայիս 28ի արժէքը — վաստակ մը զոր շահեցանք արիւնով եւ օրհասական ճիգերով :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին պատանի Ճապուրեան (մեներգ), Ս– Նահիտ Ստեփանեան (Սէնթ Էթիէն) որ այնքան մաքուր առոգանութեամբ արտասանեց Ահարոնեանի «Արաքս»ը: Արմենուհի Ընտրիկեան (Խօսք իմ որդուն) Ս. Կապուտիկեանի: Երիտասարդներ Սայեան, հայերէն եւ ֆրանսերէն :

Օր. Հ. Ընտրիկեան (մեներգ): Պատանի Յ. Ճապուրեան, ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ, Մայիս 28ի առթիւ, յանուն Վարդգէս խումբին:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Պ. Զըպուքճեան, որ նախ ակնարկ մը նետեց անցեալին վրայ, պարզեց Մայիս 28ի արժէքը, զոր մեր յայտնի եւ անանուն հերոսները արիւնով կերտեցին Հայաստանի այսօրուան պատկերը :

Ծանրացաւ երիտասարդութեան պարտականութեանց վրայ, թելադրելով հըպարտութեամբ հետեւիլ նախորդ սերունդներու օրինակին, անվհատ շարունակելով պայքարը յանուն ամբողջական ազատութեան: Բոլորը գոհ մնացին իր թելադրանքներէն :

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացած ըլլալով, սկսան եւրոպական պարերը, հայրենասիրական երգերն ալ կը կրկնապատկէին խանդավառութիւնը :

Կէս գիշեր է արդէն:

Դարձեալ երիտասարդութիւնը բեմին վրայ է: Ս. Թիւթիւնճեան, Մկր. Դաւիթեան, իրենց զուարճալի բեմական խաղերով, նոր մթնոլորտ մը կը ստեղծեն :

Այս տարուան Մայիս 28ի տօնը, անգամ մը եւս արծարծեց ազատութեան սէրը: Նահանջի ճամբան բռնողները գործ չունին հայկական ճակատին վրայ : Մայիս 28ի պատմական արժէքն ու իր երկաթագիր թուականը ուրացողները պարզապէս արդահատանք կը շարժեն :

Առտուան ժամը չորսն է: Երիտասարդութիւնը կը հեւայ, պարին ու խրախճանքին մէջ: Մեր ընկերներն ու ներկաները բաժակներ կը պարպեն հերոսներուն յիշատակին :

Այս տարուան Մայիս 28ի տօնակատարութեան մէջ յատկապէս փայլեցաւ երիտասարդութիւնը, իր զանազան ձիրքերով:

Պիւֆէն սպառած էր: Մեր ընկերները յոգնութիւն չունին, ընկերներ Պ. Սարգիսեան եւ Աբրահամ կը ժպտին:

Սէնթ Էթիէնէն բազմաթիւ հիւրեր ունէինք, որոնք մեկնեցան առաւօտեան ուշ ատեն : Մալաթիացի

ԻՐԱՆԻ Երեսփ. ժողովին Յունիս վեցի նիստին մէջ, Մեհդի Միրաշրաֆի ամբաստանեց թէ հարիւր հազար թոն շաքար ծախած են սեւ շուկայիններու: Մեղադրեց նաեւ մաքսային պաշտօնեաները, ըսելով թէ 1.250.000 տոլարի ապրանք գողցած են Թեհրանի մէկ մթերանոցէն որ հրկիզուեցաւ Մայիս 20ին: Իր ամբաստանութեան համաձայն, հրկիզումը կատարուած էր գողութիւն մը ծածկելու համար: Միեւնոյն ատեն ամբաստանեց պետական ծրագրի տնօրէնը՝ Ապոլղաս Փանահին, ըսելով թէ 9ուկէս – 10 միլիոն րիալ վճարած է իր եղբօրը, իբրեւ միջնորդչէք :

ԿԱՆԱՁԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Չէր կրնար նստիլ, խօսելու, ուտելու տրամադրութիւն չունէր, կը տառապէր, ցերեկները ծանր ու ճնշիչ կը թուէին, իսկ գիշերները՝ մահ ու չիրիմ:

Ամէն օր, քանի մը անգամ տունէն դուրս կ՚ելլէր, կը կենար դրան առջեւ, իր աչքերուն աղօտ լոյսը կը փռէր գիւղէն դէպի Հիրճ երկարող ճամբուն վրայ, կը սպասէր մէկու մը դարձին... Ե՞րբ պիտի գար...: Կիրակի առտու մը Ռէս Սանօն արթնցաւ, երեսները լուաց, վառեց լապտերը, ձիւնը թնդելով եկեղեցի գնաց, աղօթեց սրտանց, քրիստոնէի իր բոլոր անկեղծութեամբ լացաւ, ժամու խորանն ու պատկերները, Աւետարանն ու խաչերը համբուրեց, հայկական ամէնէն սրբաբոյր բառերով խօսեցաւ Աստուծոյ հետ, մեղայի եկաւ ու թախանձեց, հեկեկաց եւ օգնութիւն ուզեց:

Այն օրը՝ աւելի տկար կը զգար ինքզինքը, հոգեպէս ու մարմնապէս հիւանդ էր, տունը եկաւ աւելի յոգնած եւ անտրամադիր, պահիկ մը կեցաւ իր սեմին վրայ, բոլոր ուժով լարեց իր աչքերու տեսողութիւնը, դիտեց ճամբան, պիտի գա՞ր արդեօք, ճամբան ամայի էր, վհատած տուն եկաւ, ինկաւ բազմոցին վրայ; կէս ժամ ետքը՝ կաթուածը անշունչ գետին փռեց զայն: Մեռաւ ազգասէր Հայը: Ամբողջ գիւղացին մասնակցեցաւ թաղումին եւ լացաւ անոր գերեզմանին վրայ:

Ռէսին մահուան երկրորդ օրը Արտաշէսն ու Տիգրանը կը խօսակցին:

— Արտաշէս, հայրս վերջերս աւելի շատ կը տառապէր, գիտէր որ Թուրքերը իրենց այս պատերազմը պիտի օգտագործեն ջարդելու համար հայութիւնը, ատոր համար՝ նամակ մը գրեց Սլոյին ու անոր կարծիքը ուզեց: Նամակը Ռաշիտը տարաւ, ու հայրս անհամբեր կը սպասէր նամակի պատասխանին, Ռաշիտը եկաւ, բայց հայրս չկայ ..., նամակը կարդացի, Սլօն ծանրակշիռ լուրեր կուտայ, թէ՝ Շաքիր աղայի տղան, Լէզկին, իր զօլամներով խուժեր է Վերին Հայոց Ձորը, աւերի կուտայ հայկական գիւղերը, թէ՝ Հայոց Ձորի միւտիրը եւ Ոստանի գայմագամը միացեալ ուժերով պիտի յարձակին Քերծի, Աթանանցի, Սպիտակ Վանքի եւ միւս գիւղերու վրայ, վերջապէս Սլօն, կ՚իմացնէր թէ՝ կառավարութիւնը որոշած է բնաջնջել հայութիւնը, ազատելու համար հայկական դատի եւ զայն հետապնդող հայկ. յեղափոխութեան տաղտուկէն :

— Սլօն բան մը գրա՞ծ էր ձեզի ընելիք օգնութեան մասին, որովհետեւ ես կը մտածեմ թէ՝ Սլօն պէտք է օգնէ ձեզի, փրկէ ձեր ընտանիքը գոնէ, մայրդ՝ իր կաթովը սնուցած ու մեծցուցած է զայն, հայրդ՝ անոր հայրը եղաւ, ատոնց վրայ աւելցուր նաեւ կնքահայր ըլլալու հանգամանքը :

— Արտաշէս, Սլօն յօժար է մեր ընտանիքը պաշտպանելու նոյնիսկ իր արեան գնովը, բայց ազատ չէ, այլ՝ բանտարկուած, ինքն ալ վտանգի տակ է, կառավարութիւնը ձերբակալած է զայն :

— Արդեօք մատնութի՞ւն մը կայ :

— Հաւանաբար, Սլոյի բարեկամութիւնը մեր տան հետ՝ շատ մը Քիւրտերու աչքին փուշ դարձած էր, ուրիշ պարագայ մըն ալ, Սլօն ուղղամիտ եւ չիտակ խօսող մարդ է, ատոր համար Քիւրտերը զինքը չէին սիրեր, յանդուգն ու անվախ՝ ան կը խարանէր պէկերը իրենց գործած չարիքներուն համար, Սլօն՝ բարեկամ չունեցաւ Քիւրտերու մէջ, այլ՝ թշնամի:

— Ռաշիտը, կրցա՞ծ է տեսնուիլ Սլոյի հետ :

— Ոչ, Արտաշէս, հօրս բարեկամ Քիւրտի մը միջոցաւ նամակը յանձնուեր է Սլոյին, նամակին ոճը յուսահատական է, Սլօն չի հաւատար որ կրնայ ազատուիլ, իր վերջին մնաք բարովը կը ղրկէ :

— Խեղճ Սլօ, մրմնջեց Արտաշէսը :

— Մեզի համար դժբախտութիւն մըն է Սլոյի բանտարկութիւնը՝ դժբախտութիւն մանաւանդ մեր գիւղին համար :

×

1915 Ապրիլ 3, Ուրբաթ գիշեր :

Հայոց Ձորի Հիրճ գիւղին մէջ՝ դաւադրօրէն սպաննուեցաւ Իշխանը, Քոթոթ Պօղոսի, Վահան Խառանեանի եւ Միհրան Տէր Մարգարեանի հետ :

1915 Ապրիլ 4, Շաբաթ:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ինչպէս եւ (Թարգմանութիւնները Նահապետ Քուչակէ եւ միջնադարեան բանաստեղծներէ : 1918էն ի վեր Ֆրանսայի Գրողներու Ընկերութեան անդամ էր (Սօսիէթէ Տէ ժան Տը Լէթր) :

1898ին հիմնեց Անահիտ գրական հանդէսը որ նուիրուած էր թէ գրականութեան և թէ հայկ. դատին և ուր հրատարակուեցան բազմաթիւ արժէքաւոր գործեր, ինքնագիր թէ թարգմանածոյ :1902ին հրատարակեց Նահապետ Քուչակի Դիւանը, 1904ին Մկրտիչ Պէշիքթաշլեանի քերթուածները եւ ճառերուն քննական ուսումնասիրութիւնը, 1907ին Մկր. Պէշիքթաշլեանի կեանքն ու գործը: Օսմանեան սահմանադրութենէն վերջ գնաց Պոլիս, յետոյ անցաւ Թիֆլիս եւ Բագու :

1910ին հրատարակեց Նաղաշ Յովնաթան եւ «Յովնաթանեան նկարիչը» (պատկերագարդ) : 1912ին Հայ էջեր ուր ամփոփած էր Վիէննայի, Վենետիկի, Փարիզի եւ էջմիածնի մատենադարաններու ձեռագիրներէն քաղուած՝ հին բանաստեղծութեանց էջեր եւ գեղարուեստական նկարներ : 1911ին իր ջղային հիւանդութիւնը ծանրացած ըլլալով առժամապէս դադրեցուց «Անահիտ»ի հրատարակութիւնը, այնքան փայլուն շրջան մը բոլորելէ ետք :

Զօպանեան մասնակցած է 1919ի եւ 20ի Փարիզի համագումարներուն եւ Ազգ. Պատուիրակութեան : Քանիցս ճամբորդած է Կիլիկիա : Իր հայերէն հրատարակութեանց մէջ յիշենք նաեւ «Դէմքերը» (Ա. եւ Բ. հատոր) ուր կը խօսի շարք մը ականաւոր հեղինակներու մասին : Ֆրանսերէն հրատարակութեանց մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնեն Լա Ռոզըրէ տ'Արմէնի (Վարդենիք) որուն հինգ հատորներէն երեքը միայն հրատարակուած են : Ֆրանսերէնի թարգմանած է նաեւ Շիրվանզադէի « Յաւազարը » եւ բազմաթիւ հայերէն ոտանաւորներ : Սարքած է շատ մը բանախօսութիւններ եւ դասախօսութիւններ :

Պատերազմի շրջանին հրատարակեց ընտիր հաւաքածոյ մը, «Հայրէններու Բուրաստան»ը, եւ կարգ մը հին գործեր, արձակ թէ ոտանաւոր :

Իր գրական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանը տօնուեցաւ 1913ին Պոլիս, 40ամեակը 1925ին, յիսունամեակը՝ 1938ին, 65ամեակը՝ 1950ին, Փարիզի մէջ եւ բոլոր հայաշատ գաղութներուն մէջ :

Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ էր :Ստացած է նաեւ ռումանական շքանշան մը :

× Տարաբախտ գրագէտը տարիներով եղած է նախագահ Գաղթ. Յանձնաժողովին, եւ քանիցս Լոզան եւ Ժընեւ գացած, Պ. Լ. Բաչալեանի հետ :

× Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Շաբաթ օր :

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ազգ. ժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Հնդկաչինի կացութեան մասին: Ամէնէն կարեւոր ճառը խօսեցաւ նախկին վարչապետ մը, Տալատիէ, որ դիտել տուաւ թէ Մայիս 29էն ի վեր, երբ Պ. Խոլն առաջարկեց դադրեցնել կրակը, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կատարուած է Ժընեւի մէջ: «Ըսին թէ ժողովը կրնայ ձախողիլ, աշխարհը առաջնորդելով նոր արկածախնդրութեան մը որ պիտի կործանէ մեր քաղաքակրթութիւնը : Տիէն Պիէնի յաղթանակէն ի վեր շատ աւելի կուսակիցներ շահեցաւ Վիէթմինը քան եօթ տարուան քարոզութեանց եւ կռիւներու ընթացքին : Ծանր սրտնեղութեան մը մատնուած է մեր զօրքը: Բազմաթիւ սպաներ կ'ըմբռնեն թէ Ֆրանսան ի վիճակի չէ շարունակելու կռիւը եւ ժողովուրդին մէջ հետզհետէ կը տարածուի այն կարծիքը թէ այս պատերազմը որեւէ ազգային ճշմարիտ շահու չի ծառայեր: Մինչ Ժընեւի խորհրդաժողովը աւազի մէջ կը խրի, Վիէթ զօրաբաժինները կամաց կամաց խարխափներ կը շահին նոր յարձակումներու համար » :

Պ. Տալատիէ հակառակ է նորագիր զինուորները Հնդկաչին ղրկելու ծրագրին : Իր եզրակացութի՞ւնը,— Խաղաղ համակեցութիւն մը հաստատել Հնդկաչինի մէջ, հետեւելով պահպանողական Անգլիոյ օրինակին :

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն պատասխանեց կարգ մը անձնական յարձակումներու : Յետոյ նոր տեղեկութիւններ հաղորդեց Հնդկաչինի ֆրանսական բանակի մասին, որ 52000

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,
Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝
M. GASTON DEFFERRE-ի
56, Rue d'Alger, Théâtre VERDI

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի :

Մասնակցութեամբ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ, ՖՐԱՆՍԻՍ ԼԵՆԱՌ (երեսփոխան), ԱՇԻԼ ՍԻՆԻ, ԺԱՆ ՄԱՍ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Անժէլ Ակինեան (դաշնակ), Տիկին Ա. Տէր Վարդանեան, Պ. Ժ. Գասպարեան, Ս. Սարգիսեան, Օր. Ա. Յարութիւնեան (երգ եւ արտասանութիւն) :

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ Հայ Արենուշներու կողմէ :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ :

Մուտքը ազատ է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Սալ Կալման, ժամը 15.30-էն մինչեւ գիշեր :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Կաուվարենց» խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին :

Հովանաւորութեամբ
Mr. MAZURIER-ի
Maire et Conseiller Général

Կը նախագահէ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. եւ կովկասեան պարեր ղեկավարութեամբ ԽԱՆՃԻԿԻ ՊՈՒՐՆՈՒԹԵԱՆԻ (նոր յայտագրով), եւրոպական պարեր Թիրամանի նուագախումբով :

Երթեւեկ Փորթ տը լա Շարէլէն թիւ 268 օթօպիւսը (Վիլիէ լը Պէլ) :

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 20, կիրակի :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք իրենց այցելութեան առթիւ Շմ. Դարբինեանէ տասը տոլար, Նչ. Դարբինեանէ հազար ֆրանք :— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

զինուորէ կը բաղկանար 1945ին, եւ բարձրացած էր 211.000ի, 1950ին, իսկ 216.000ի՝ անկէ ի վեր: Միջոցներ ձեռք առնուած են 80.000 զինուոր եւս ղրկելու համար :

Երէկ Ժընեւէն Փարիզ վերադարձաւ Պ. Պիտօ, իր կարգին զեկուցում տալու համար: Կը կարծուի թէ վարչապետը նորէն վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ,— երրորդը՝ չորս շաբթուան մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ՈՒԶԷ՞ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս, իր շաբաթական ասուլիսին մէջ յայտարարեց թէ «կառավարութիւնը միտք չունի միակողմանի միջամտութիւն մը կատարելու Հնդկաչինի մէջ, այսինքն առանց դաշնակիցներուն աջակցութեան, մինչեւ որ չինացի համայնավարները նոր ընդհ. յարձակողական մը չփորձեն Հնդկաչինի մէջ կամ այլուր » :

Յետոյ բացատրեց թէ Ասիոյ մէջ միացեալ ճակատ կազմելու կոչը, զոր ուղղեց նախագահ Այզընհաուըր, տակաւին պէտք եղած համամտութիւնը չգտաւ միւս դաշնակից ազգերուն կողմէ, որպէսզի ամերիկեան կառավարութիւնը խորհրդարանէն արտօնութիւն խնդրէ հաւաքական գործողութիւն մը կատարելու հարաւարեւելեան Ասիոյ մէջ : Թղթակից մը հարցուց թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Ամերիկայի դիրքը, եթէ անգործադրելի դառնան եղած առաջարկները: Պ. Տըլըս պատասխանեց թէ նախատեսած են այդ պարագան, բայց ստիպուած չէ յայտնելու իր կարծիքը: Ժընեւի ժողովի մասին ալ խօսելով, Պ. Տըլըս նորէն յոռետեսութիւն յայտնեց: Իր կարծիքով, Քորէայի եւ Հնդկաչինի բանակցութիւնները վճռական անկիւնադարձի մը պիտի հասնին մօտերս: Եւ ընդեց թէ համայնավարները կը ձգձգեն բանակցութիւնները, կրկնապատկելով իրենց ռազմական ճիգերը Հնդկաչինի մէջ:

COMITE DU PRIX BREMOND

Հերթական դասախօսութիւնը, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին՝
Salle Debussy (Pleyel)
252, Fg. Saint-Honoré
Կը խօսի Գօլէժ տը Ֆրանսի փրոֆ.
Պ. ԿՐԱՊԱՌ
«Հայկ. մանրանկարչութիւնը »
Գունաւոր լուսապատկերներով :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Սեւրանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ժամը 15ին, Մասիսի գեղեցիկ սրահին մէջ, 87 Ավընիւ տը Լիվրի :

Կը ներկայացուին ծիծաղաշարժ զաւեշտներ : Հայկական և կովկասեան պար : Պ. ԽԱՆՃԻԿԻ ՊՈՒՌՆՈՒԹԵԱՆի կողմէ: Զանազան անակնկալներ : Հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան :

Այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 25 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսօն:

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի
ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ
Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար :

Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ,
Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած
ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Քրքջալից զաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր: Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին

Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան
Երաժշտութիւն՝ Պ. Բենօ Է Եդ. Գավէզեան
Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Ժագ Սթէֆանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Աղասեան, Մ. Նուրիան :

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190 :

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 Ֆր:

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրներուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սենեակ 3 – 4 սենեակ, խոհանոց աշխատանքի եւ բնակութեան համար, կեդրոնական թաղամասի մը մէջ, երրորդ յարկ (առաւելագոյն) :

Tél. CEN. 55 - 40

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս տղան՝ Խաչիկ Թօփալեան, հօրը անունը Յարութիւն, մօրը Շուշան, Սեբաստիոյ Ղալտի գիւղէն: Կը գտնուէր Ամման (Յորդանան) կառած Նասիոնալը: Լուր չունիմ 1940էն ի վեր: Կը կարծուի թէ Եգիպտոս գացած է: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Երանոս Մանուկեանին,
80, Avenue de Livry
SEVRAN (S.O) FRANCE
«Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Բարսեղեան եւ զաւակը Հայկ, Այրի Տիկին Գայեանէ Աբրահեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն), իրենց զաւկին, եղբօր եւ թոռան՝ Վահան Բարսեղեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան եւ զաւակները Սիլվա եւ Իրմա շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով, հեռագրով ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւնով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պերճ Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ԲԱՅԱՌԻԿ ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի մասնակցութեամբ «Ուս. Միութեան» եւ « Փօթորիկ» խումբերու, դասախօսութիւնը ընկ. Վ. Պարոնվարդեանի կողմէ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Քաֆէ տը լա Մէռի, մեթրօ Սէն Սիւլփիս:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Պիտի զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ: Նիւթը՝ «Քաղաքական կացութիւնը եւ մեր դիրքը»:

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Ի ՊԱՏԻՒ Պ. Ա. ՎԱՉԵԱՆՑԻ

Ֆրանսահայ Լսարանին նախաձեռնութեամբ յարգանքի երեկոյ մը սարքուած է ի պատիւ Պ. Աստուածատուր Վաչեանցի, իր 90ամեակին առթիւ:

Այս Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 8ին, հացկերոյթ մը տեղի պիտի ունենայ Մէզօն տէ Ժուռնալիստի սրահին մէջ: 35 Ռիւ տիւ Լուվր :

Ճաշագին 600 Ֆրանք :

Կը հրաւիրուին ծերունազարդ ազգային գործիչին բարեկամներն ու համակիրները:

Կանխաւ արձանագրուիլ Պ. Գ. Աղամեանի մօտ, Թրինիթէ 57–74:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ ★ VENDREDI 11 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7391 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2802

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՂԱԿԸ

Ազգային – քաղաքական կեանքի մէջ եւս Արշակ Չօպանեան կը փայլէր արտակարգ եռանդով։

Կը գրէր։ Կը խօսէր։ Կը թարգմանէր։ Դիմումներ կը կատարէր եւ կապեր կը հաստատէր։ Իր թարգմանութիւնները կը ղրկէր կամ անձամբ կը տանէր ականաւոր անձերու։

Մէկ խօսքով, կը ջանար «հայասիրական» մթնոլորտ ստեղծել բանաւոր եւ գրաւոր քարոզութեամբ։

Անշուշտ անօգուտ չանցաւ այս աշխատանքը, իբրեւ լրացուցիչ մասը բուն քաղաքական գործունէութեան։

Չօպանեան ալ տիպար ներկայացուցիչն էր այն սերունդին որ կը հաւատար մարդոց բարութեան, արդարութեան եւ ուրիշ առաքինութեանց։

Ականաւոր անձի մը սիրալիր ընդունելութիւնը, հայանպաստ բանախօսութիւն մը, համակրանքի գրաւոր արտայայտութիւն մը թէեւ կուտային իր երեւակայութեան։ Եւ կը հրճուէր մանկական ուրախութեամբ։ Կը ճգնէր ձեզ ալ համոզել թէ իրապէս խոր իմաստ ունին եղած արտայայտութիւնները։

Իրեն յատուկ համոզումներ, յայտնապէս վիճելի տեսակէտներ ունէր որոնց կառչած մնաց մինչեւ վերջը։ Վկայ՝ իր «Քրոնիկ»ները օրուան հարցերու մասին, «Անահիտ»ի հին եւ նոր թիւերուն եւ իր աշխատակցած թերթերուն մէջ։

Դժբախտաբար չկրցաւ լրացնել իր Յուշերը, որոնց աննշան մէկ մասը, պատանեկան շրջանը միայն երեւցաւ քանի մը տարի առաջ։

Թէեւ կրքոտ՝ կուսակցական վիճաբանութեանց ընթացքին, յաճախ համարձակօրէն կը պարզէր իր անձնական տեսակէտները։

Այսպէս, միշտ բողոքեց Երեւանի մէջ պարտադրուած բարբարոս ուղղագրութեան, օտարաբանութեանց եւ մտաւորականներու պանդուածային ձերբակալութեան դէմ։ Գոնէ պարտք սեպեց հարցումներ ուղղել, երբ իր պատկանած հոսանքը եւ ուրիշ գրող-բրոցները կծկուած էին «խոհեմութեան» տաքուկ մուշտակին տակ։

Յաճախ պոռթկումներ ալ կ'ունենար։

Փարիզի «Վերածնունդ» կիսամսեայ հանդէսին մէջ, որուն ազգային – քաղաքական բաժնի «Քրոնիկ»ները իրեն յանձնուած էին, կը գրէր 1918 Մարտ 1ին.

— «Լենին եւ ընկերութեան երեսը ներմակ կենայ... «Ժողովուրդներու ինքնորոշում» պոռալ ամիսներով, Հայաստանին անկախութեան իրաւունքը թղթի կտորով մը հռչակել, եւ ունենալ ընթացք մը որ ռուս հայրենիքը մատնէ եւ հայ ազգին գոյութիւնն իսկ վտանգի դնէ.. Աղուո՛ր ազատամտութիւն...

« Թուրքերը Երզնկան, Տրապիզոնը, Բաբերդը առեր են... Անհնար է այս հազա՛ր անգամ սեւ լուրերուն ներշնչած զգացումը արտայայտել ... » :

Մասյլ խորհրդածութիւններէն ետք, արկածահար գրագէտը «երկրպագելի» կը գտնէ ազգին հերոսական պայքարը այս եղերական կացութեան առջեւ.

— « Մաքսիմալիստ (բոլշեւիկեան) վատութենէն օգտուելով յառաջացող Թուրքը իր դէմ կը գտնէ հայ հողը պաշտպանող զինուորներ, միս – մինակ մնացած, բայց որ իրենց պարտքը մինչեւ վերջը կը կատարեն »:

Միշտ ներդաշնակ եւ արդար չեղաւ իր դերը, շարք մը խնդիրներու մէջ։

Բայց այսօր, երբ իր դլուխը ջախջախուած է կսկծալի արկածի մը հետեւանքով, պատմութեան կը յանձնենք այդ էջը, խոնարհելով իր 65–70 տարուան աշխատանքին առջեւ։ Գանուէր գործունէութեան առջեւ։

Բազմավաստակ սերունդի մը վերջին օղակն ալ կը փրթի, այս եղերական վախճանով... Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԴԻՐՔԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

●

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐԱՊԱՀ ԴԻՐՔ ՄԸ ԲՌՆԱԾ Է.— ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺՈՐԺ ՊԻՏՈՅԻ ՁԵԿՈՒՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ.— ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՆՈՐԷՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ

Լանիէլի դահլիճը ծանր տագնապի մը մատնուած է նորէն, Հնդկաչինի պատերազմին հետեւանքով։ Ազգ. Ժողովի չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ եւ վարչապետը մանրամասնօրէն պարզեցին կացութիւնը եւ կառավարութեան դիրքը, բայց հանդիպեցան սառն վերապահութեան մը։ Այնպէս որ, Նախարարական խորհուրդը ստիպուեցաւ բացառիկ նիստ մը գումարել հինգշաբթի առտու ժամը 1.50ին եւ որոշեց արտօնել որ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջէ, — երրորդը՝ մէկ ամսուան ընթացքին։ Հաւանական է որ քուէարկութիւնը տեղի ունենայ վաղը, շաբաթ, կամ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը։ Այդ քուէարկութեան ելքէն կախում ունի տասնըմէկ ամսուան դահլիճին գոյութիւնը։

Պ. ՊԻՏՈՅԻ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ արտաքին նախարարին զեկուցումը մեծ խանդավառութիւն չպատճառեց Ազգ. Ժողովին մէջ։ Ձախաւոր երեսփոխանները կը ծափահարէին, բայց երկու ծայրայեղ թեւերը, ազգայնականներ եւ համայնավարներ, պաղ լռութիւն մը կը պահէին։ Զօր. տը Կոլի նախկին հետեւորդները, որոնք առանձին խմբակցութիւն մը կը կազմեն, քուէարկութենէն առաջ յայտարարեցին թէ թէեւ նախապէս ուժ տուած էին դահլիճին, բայց այս անգամ դէմ պիտի քուէարկեն ստուար մեծամասնութեամբ։ Քուէարկութիւնը տեղի ունենալու շարք մը ճառերէ ետք, թեր ու դէմ։ Կէս գիշերէն առաջ Պ. Լանիէլ ինք ալ ճառ մը խօսեցաւ, դիտել տալով թէ Պ. Պիտօ ամէն բան պարզեց, բայց Պ. Մոլոթով տարբեր տեսակէտներ ունի եւ թէ դահլիճը չի կրնար խաղաղութիւն կնքել անձնատուութեան գնով։ Այս առթիւ բացատրեց թէ կառավարութիւնը թեթեւօրէն յանձն չառներ միջազգայնացնել Հնդկաչինի պատերազմը, ինչ որ կրնայ աշխարհամարտի մը յանգիլ։ Եւ թախանձագին կոչ մը ուղղեց որպէսզի այնպիսի քուէարկութիւն մը կատարեն «որ բարձրացնէ կառավարութեան հեղինակութիւնը եւ քաջութիւն ներշնչէ մեր զինուորներուն»։

Պ. Պիտօ իր ճառին մէջ հրաւիրեց ժողովը միանգամ ընդ միշտ ընտրութիւն մը կատարել երկրին աւանդական խտէալներուն եւ անձնատուութեան միջեւ, երբ ծայրագոյն սահմանին հասած է հակաճառութիւնը՝ Ասիոյ եւ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան մասին։

— *« Այս վիճաբանութեան եզրակացութիւնը պէտք է վերջ տայ երկդիմութեանց եւ վճռէ ի լուր աշխարհի թէ Ֆրանսան կը յարատեւէ՞ իր իէտալին մէջ թէ անձնատուր կ'ըլլայ ձեռնթափութեան պատրանքներուն եւ հրապոյրներուն։ Կ'ուզէի որ մէկը ինծի բացատրէր թէ ինչպէս կարելի է բանակցիլ այնպիսի խօսակիցներու հետ որոնք օրինակելի են իրենց հաստատուն դիրքով եւ առասպելական յամառութեամբ, մինչ մենք անստուգութեան, վարանումի եւ զղջումի տեսարան մը կը պարզենք։ Ժընեւի խորհրդաժողովը կը տեւէ աւելի քան վեց շաբաթէ ի վեր։ Պէտք եղաւ երկու շաբաթ վատնել, կազմելու համար մասնակցողներու ցանկը։ Աշխատանքները փութացնելու համար, առաջարկեցինք որ Նախընտրաբար չկարգադրուին Լաոսի եւ Քամպոճի խնդիրները, այլ սկզբունքներ որոշուին ամբողջ Հնդկաչինի համար։ Մայիս 24ին Ֆրանսական պատուիրակութիւնը աշխատանքի ծրագիր մը ներկայացուց»։*

Պ. Պիտօ այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդելով զինադադարի բանակցութեանց մասին, ցաւով դիտել տուաւ թէ Պ. Մոլոթով «տեղլավառ զգացումներ յայտնեց Գչ. օր, իր բանախօսութեամբ։ Ան մոռցաւ միջնորդի եւ իրաւարարի դերը զոր կը յաւակնէր ստանձնել։ Եւ կոշտ առասպելներ պատմեց Տիէն Պիէնի ռազմիկներուն մասին։ Համարձակեցաւ անարգել անոնք որ զոհած էին իրենց ազատութիւնը եւ կեանքը»։ Այս առթիւ գովեց Պ. Իտընի անաչառութիւնը եւ չափաւորութիւնը։ Յետոյ բացատրեց թէ Ժընեւի բանակցութիւնները կ'ազդուին Փարիզի անցուդարձէն։ «Այս ժողովասրահին մէջ կուսակցութիւն մը կայ որ հաւատարիմ է ինքն իրեն, որ միշտ կը հետեւի որոշ քաղաքականութեան մը.— ուժ տալ մեր հակառակորդներուն։ Ոմանք կ'ըսեն թէ կրկնակ խաղ մը կը փորձեմ, Ժընեւի մէջ.— Բանակցութիւն վարել պարզապէս ձախողեցնելու համար։ Այս տեսակ վերագրումներու չեն պատասխաներ երբ կը բխին Ազգ. Ժողովին այն կողմէն զոր գիտէք։ Մենք ուրիշ նպատակ չունինք եթէ ոչ յոյս եւ խաղաղութիւն։ Տաժանելի է այս փորձը, բայց պիտի կատարենք մինչեւ վերջը։ Իրաւունք ունիմ հարցնելու անոնց որ կը մեղադրեն,— ճի՞շդ է որ ես կրնամ դաւաճանել Ֆրանսայի, ճի՞շդ է որ կրնամ դաւաճանել խաղաղութեան։ Եթէ կայ ուրիշ բանագնաց մը որ կրնայ աւելի լաւ յաջողիլ, ես պատրաստ եմ քաշուելու։ Խնդիրը իմ անձիս չի վերաբերիր, այլ քաղաքականութեան մը,— փոխե՞լ թէ շարունակել։ Ուրեմն ձեզի կ'իյնայ ցոյց տալ Ժընեւի մեր խօսակիցներուն թէ Ֆրանսան պայծառատես է, ձեզի կ'իյնայ այնպէս շարժիլ որ առողջ հով մը փարատէ ամպերը»։

Յետոյ խօսք առաւ նախկին նախարար մը, Մանտէս Ֆրանս, մեղադրելով թէ անհրաժեշտ շփումները չեն ունեցած Ձինաստանի վարչապետին հետ։ Եւ բացատրեց թէ Ֆրանսայի ժողովուրդին մե–

(Շար. ը կարդալ Դ. էջ)

❦ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❦

★

Ա. ՎԱԶԵԱՆՑ

Ո՞վ չի ճանչնար այս պատկառելի եւ պատուական ծերունին, որուն 90ամեակին առթիւ սեղան մը սարքուած է վաղը, շաբաթ, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Լսարանի վարչութեան։

Փոքրակազմ, վտիտ մարմնով, բայց պճլտուն աչքերով, դուք Պ. Աստուածատուր Վաչեանցը կը գտնէք ամէն ուր որ ափ մը Հայեր համախմբուած են։

Կիրակի առտուները կը գտնէք եկեղեցին, որուն արարողութիւններէն ետք, տաք խօսակցութեան մը բռնուած կ'ըլլայ դուրսը, ազգային հարցի մը կամ... հայերէն բառի մը մասին։

Որեւէ հանդէսի ատեն, նախագահը կամ ատենախօսը կրնայ բացակայիլ, բայց Պ. Վաչեանցը միշտ ներկայ է, գիշեր ըլլայ թէ ցերեկ։ Ամառ – ձմեռ։

Յուշիկ – յուշիկ ներս կը մտնէ սրահէն եւ կ'երթայ անկիւն մը կը նստի։

Ուշադրութեամբ դիտեցէք եւ պիտի տեսնէք որ միտքը միշտ բանով մը զբաղած է։

Անշուշտ կը հետեւի հանդէսի յայտագրին կամ դասախօսութեան։ Յաճախ վիճաբանութեանց ալ կը մասնակցի, իմաստուն տեսակէտ մը յայտնելով։

Բայց, միտքը միշտ զբաղած է։

«Յառաջ»ի ընթերցողները անշուշտ կը յիշեն իր յօդուածները, պատմական փաստերով եւ թանկագին վկայութիւններով։

Ի՜նչ սրտառուչ բծախնդրութեամբ կ'արձանագրէ ուրիշներու, աւելի մեծ եւ բախտաւոր ազգերու բարբարոսութիւնները՝ մեր հալածական ժողովուրդին թափուն արժանիքներուն եւ շինարար յատկութեանց հետ։

Ինքնուրոյն են իր տեսակէտները մանաւանդ Թուրքիոյ մասին, որուն անասելի վայրագութիւնները եւ քաղաքակիրթ, քրիստոնեայ կոչուած պետութեանց վատութիւնը վառած են իր հոգին, ինչպէս ամէնուն սիրտը։

Տարիներէ ի վեր, մանրակրկիտ պրպտումներ կը կատարէ, վիճակագրական տեղեկութիւններ կը քաղէ հայերէն, թուրքերէն եւ ուրիշ թերթերէ, թուագէտի մը հմտութեամբ կը բաղդատէ ծնունդները ու մահերը, համոզելու համար թէ բուն – Թուրքերուն թիւը 5–6 միլիոն է եւ ոչ թէ 18–20 միլիոն, ինչպէս կը յայտարարէ Անգարայի կառավարութիւնը։

Այնքան ամուր կառչած է իր այս տեսակէտին որ, կը նեղուրտի, եթէ փորձէք հակաճառել։

Գրպանները լեցուն են բազմազան փաստերով։

Ամէն պարագայի մէջ, իր իննսուն տարիները բազմապատկած են իր կորովը, եւ անսահման հաւատք ունի հայ ժողովուրդի ապագայի մասին։

Խորապէս համոզուած է թէ վերջին խնդացողը մենք պիտի ըլլանք։

Վաղուան ճաշին ներկայ ըլլաք թէ բացակայ, ձեզի համար նուիրական պարտականութիւն մը սեպեցէք բաժակ պարպել իր արեւշատութեան համար։

Ծերութեան քամին չէ որ կը հեւայ իր կուրծքին տակ, այլ գարնանային շունչ մը, տոկուն եւ վարակիչ։ ՎԱՀԷ

ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՐՄԻՆԸ

Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, մինչեւ երէկ դեռ Հայոց եկեղեցին յանձնուած չէր տարաբախտ գրագէտին մարմինը։ Մեր բարեկամը, Պ. Ֆր. Ֆեյտի եւս անհրաժեշտ դիմումները կատարած է այս առթիւ։

Հետեւաբար յուղարկաւորութեան թըւականը անորոշ կը մնայ տակաւին։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պրիւքսէլի Գաղթ. վարչութեան նախագահը, Պ. Վ. Մուրատեան խմբագրատան այցելութեան առթիւ մեզի յանձնեց 33 հազար Ֆրանքի գումար մը, որ հաւաքուած է խումբ մը բարեկամներէ, Ահարոնեանի դամբարանին շինութեան համար։

Ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԱԼ ԱՆՀԱՃՏ

Ժընեւի խորհրդաժողովին Աչ. օրուան նիստին մէջ Չինաստանի վարչապետը, Չու Ան Լէ, կրկնեց Մոլոթովի բանաձեւը, պահանջելով ընդունիլ իրենց պայմանները, իբրեւ գին խաղաղութեան։ Իր յայտարարութենէն կը հետեւի թէ զօրացած կը նկատեն իրենց դիրքը, հետեւաբար տրամադիր չեն զիջումներ կատարելու։

Այսպէս, շաբաթներով բանակցելէ ետք, կարմիր Չինաստանն ալ կը խստացնէ իր դիրքը, ամէն ուղղութեամբ։ Ան ալ կը պահանջէ Լաոսի եւ Քամպոճի խնդիրները կցել ամբողջ Հնդկաչինի հարցին։

Մինչ այս մինչ այն, ըմբոստները կը շարունակեն զօրք համախմբել Հանոյի հիւսիսային, արեւմտեան եւ հարաւային շրջաններուն մէջ։ Տիէն Պիէնի յաղթանակէն ի վեր անոնք իրենց ընտիր զօրաբաժինները, ծանր հրետանին եւ ամբողջ զինամթերքը կեդրոնացուցած են Հանոյի շուրջը, 40 մղոն հեռաւորութեամբ։

Ֆրանսայի նոր սպարապետը զօր. Էլի, Փարիզ կը սպասուի տասը օրէն, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար զինուորական կացութեան մասին։

ԳԱՐՇԵԼԻ "ԺՈՒՌՆԱԼ" ՄԸ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Ա.

ԽՄԲ.— Անձնախնդրաց դաւ մը.— Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, *Յուսաբեր* Յունիս 4ի եւ 5ի խմբագրականներով — ինը զոյգ սիւնակ— «ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻՆ» կը յանձնէ Եգիպտոսի ռամկավար կուսակցութիւնը, *«անպատիւ պայքարի մը առիթով»*:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

... Չկայ գաղութ մը, ուր ամէնէն բուռն պայքարները տեղի ունեցած ըլլային Մայիս 28ի շուրջ:

Այդ պայքարները տեղի ունեցան նաեւ Եգիպտոսի մէջ, միշտ այս կամ այն չափով փոթորկելով մեր հանրային կեանքը եւ երկրի Իշխանութեանց ուշադրութիւնը մեր ներքին վէճերու վրայ հրաւիրելով:

Այս պայքարները չորս տարբեր փուլերէ անցած են Եգիպտոսի մէջ:

Սկզբնաբար ուղեկիցները կը ձգտէին տօնակատարել միայն Նոյ. 29 եւ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը խափանել:

Երբ տեսան, որ անկարելի է այս, յօժարեցան, որպէսզի միաժամանակ տօնակատարուի թէ Նոյ. 29 եւ թէ Մայիս 28ը:

Տեսնելով, որ նաեւ այս խաղը պիտի չանցնի, առաջարկ բերին չտօնակատարել ոչ Նոյ. 29 եւ ոչ ալ Մայիս 28ը:

Ընդդիմութեան հանդիպելով իրենց նաեւ այս առաջարկին մէջ՝ անոնք իրենց բովանդակ ճիգերով լարուեցան Մայիս 28ի դէմ:

Այլանդակ ձեւով այս պայքարը տեղի ունեցաւ մանաւանդ անցեալ տարի. ժուռնալներ տրուեցան Իշխանութեանց, հարցաքննութիւններ եղան, գաղութը խռովքի օրեր ապրեցաւ, բայց ի վերջոյ կարելի եղաւ պարզել ամէն բան եւ արժանավայել կերպով Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը տօնակատարել:

Կ'ենթադրէինք, թէ անցեալ տարուան զգաստացուցիչ դասէն ետք, մեր հակառակորդները այլեւս պիտի խաղաղին թող տալով, որ աշխարհացիր հայութիւնը, գլխաւորութեամբը իր Ազգային Իշխանութեանց, գաղութներու մէջ պաշտօնապէս տօնակատարէ համազգային իր Մեծ Տօնը՝ Մայիս 28ը:

Սխալած էինք:

Բացառիկ սաստկութեամբ եւ ամէնէն ստոր զէնքերով պայքարը Մայիս 28ի դէմ վերսկսաւ մանաւանդ այս տարի:

Սեղմ ձեւով յիշատակենք ամէնէն գլխաւոր փաստերը

Դէպքի բացառիկ բնոյթը նկատի առնելով՝ մենք զայն որոշեցինք սեփականութիւնը դարձնել բովանդակ գաղթաշխարհի:

Որպէսզի մեր պատմելիքը լրիւ յստակ ըլլայ, յայտնենք, որ Գահիրէի Ազգ. Իշխանութիւնը կը գլխաւորէ Թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեանի նախագահութեանը տակ գործող Քաղաքական Ժողովը, եօթը անդամներէ բաղկացած, ատենապետ ունենալով Պ. Հ. Նասիպեանը:

Այս եօթը անդամներէն միայն երկուքը կուսակցականներ են՝ Լեւոն Տէր Աստուրեան (Դաշնակցական) եւ Մեսրոպ Գույումճեան (ռամկավար):

Քաղաքականի մնացեալ անդամները, մէջը նաեւ Պ. ատենապետը հաշուելով, որեւէ կուսակցութեան չեն պատկանիր:

Ի՞նչպէս սկսաւ պայքարը:

Գահիրէի Գալուստեան վարժարանի հոգաբարձութիւնը նամակով մը կը դիմէ Ազգ. Իշխանութեանց եւ կը խնդրէ տալ իրեն ցանկը վարժարանին կողմէ տօնուելիք տօնական օրերու:

Քաղաքական ժողովը իր 1954 Փետր. 23ի նիստին մէջ քննութեան կ'առնէ Հոգաբարձութեան նամակը եւ անուն առ անուն կը ճշդէ այն տօները, որ պիտի տօնուին վարժարանին կողմէ:

Երբ հերթը Մայիս 28ին կուգայ՝ վէճ կը ծագի ժողովին մէջ. այն միտքը կ'արծարծուի, թէ Մայիս 28ը քաղաքական բնոյթ ունենալով, իսկ մենք կրօնական համայնք ըլլալով՝ այդ օրը Ազգ. Իշխանութեանց կողմէ եւ մեր վարժարաններու մէջ պէտք չէ որ տօնուի:

Հոս Քաղաքականի Դաշնակցական անդամը՝ ընկեր Լ. Տէր Աստուրեան՝ բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ եւ երկարօրէն կը բացատրէ, թէ ինչու Մայիս 28ը իբրեւ համազգային տօն մը, որ իր մէջ կը խորհրդանշէ մեր պատմութեան վեց խաւար ու սոսկական դարերու ազատութեան տենչը, պէտք է որ տօնակատարուի համայն հայութեան կողմէ եւ համայն գաղթաշխարհի մէջ:

Ընկեր Լ. Տէր Աստուրեան կը յիշեցնէ միաժամանակ, որ երկրի իշխանութիւնները, լաւապէս գիտնալով մէկտեղ, թէ Հայաստանի անկախութիւնը խորհրդանշող Մայիս 28ը գերազանցօրէն քաղաքական բնոյթ ունի, ցարդ ԱՐԳԻԼԱԾ ՉԵՆ *այդ թուականին տօնակատարումը, այլ* ԱՐՏՕՆԱԾ *են զայն:*

Մեր ընկերը կը խնդրէ օր առաջ տօնակատարման որոշում առնել ու նաեւ այս տարի Հայաստանի անկախութեան թուականը տօնակատարել այնպէս, ինչպէս որ տօնակատարած ենք անցեալին մէջ, կանխելու համար տխուր արարքները այն անպատասխանատու մարդոց, որոնք անցեալ տարի դաղտնօրէն կը գործէին Մայիս 28ի դէմ ...

Մեր ընկերոջ խօսքը կը վերաբերէր այն ժուռնալներուն, որ անցեալ տարի մութ ուժերու կողմէ տրուած էին երկրի իշխանութեանց՝ Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան դէմ ...

Հոս, ժողովին մէջ իսկ, իբրեւ արձագանգ մեր ընկերոջ այս խօսքին, մէկէն անակնկալաբար, հետեւեալ երկախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ.

Մեսրոպ Գույումճեան (ռամկավար).— Այն մարդիկը, որոնց կ'ակնարկէք դուք, երբե՛ք անպատասխանատու մարդիկ չէին:

Լ. Տէր Աստուրեան.— Հապա ի՞նչ էին, այդ մարդիկը կը ճանչնա՞ք:

Մ. Գույումճեան.— Այո՛, մենք էինք:

Լ. Տէր Աստուրեան.— Մե՛նք կ'ըսէք, որո՞նք են այդ «մենք»ը:

Մ. Գույումճեան.— Մե՛նք ...

Լ. Տէր Աստուրեան. — Բայց ինչո՞ւ անունն չտալ:

Մ. Գույումճեան.— Ե՛ս էի դիմողը, մե՛նք էինք, եւ եթէ այսօր հոս չորոշուի Մայիս 28ը չտօնակատարել, այս տարի եւս պիտի դիմենք. անցեալ տարի չյաջողեցանք, որովհետեւ ուշ դիմեցինք, այս տարի աւելի շուտ պիտի դիմենք ...

Լ. Տէր Աստուրեան.— (ժողովականներուն դիմելով).— Կը լսէ՞ք, թէ ի՛նչ կը յայտարարէ. ուրեմն առ՛նք էին հեղինակները անցեալ տարուան *ժուռնալին*. անցեալ տարի կ'ուրանային, մինչ այսօր կ'ընդունին ...

Ռամկավար ներկայացուցչի անակնկալ յայտարարութիւնը ցնցող տպաւորութիւն կը գործէ Քաղաքականի բոլոր անդամներու եւ, ի հարկէ, առաջին հերթին մեր ընկերոջ վրայ:

Ռամկավարները նաեւ երէկ ժուռնալներ կուտային եւ մատնչական գործեր կը կատարէին. սակայն այս ամէնը կ'ընէին գաղտնի *եւ այս կարգի հերոսական գործերով չէին հպարտանար ...*

Մինչ այսօր հպարտանքով ու բարձրաձայն կը յայտարարեն, որ, այո, ժուռնալներ տուած են երէկ ու պիտի տան նաեւ ասկէ ետքը ...

Մեր հանրային բարոյականի համար եւ մեր հանրային կեանքի մէջ ամէնէն մտահոգիչը այս երեւոյթն է ահա ...

Բիւրիցս անիծեալ բոլշեւիզմը բերաւ այս բարոյականը մեզի, Լենինի բերնով բարձրաձայն յայտարարելով, թէ յեղափոխական ու բոլշեւիկ չէ ան, ով չեկիստ ու մատնիչ չէ ...

Այս ապականութիւնը հայ կեանքի մէջ բերաւ ցեխէ, տիղմէ եւ արիւնէ շաղախուած բոլշեւիզմը, հակառակորդին դէմ սուրբ հռչակելով պայքարի ԲՈԼՈՐ *զէնքերը ...*

ԱՍՈՒԼԻՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

●

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Մայիս 28ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօսն էր Պ. Յ. Քիւրտեան, նիւթը՝ «Հայկ. Մանրանկարչութիւնը»: Նախագահը, Մ. Պարսամեան, լսարանին բացումը կատարելով, ըսաւ թէ Պ. Քիւրտեան 1919ին առաջին անգամ գրութեամբ մը հրապարակ եկաւ «Շանթ»ի մէջ: Նիւթն էր Մատրասի մէջ լոյս տեսած առաջին հայ թերթը «Ազդարար»: Այնուհետեւ, 35 տարիէ ի վեր, ան մեծ բծախնդրութեամբ կ'աշխատի, եւ ուսումնասիրութիւններ կը գրէ, Հանդէս Ամսօրեայի, Հայրենիքի, Սիօնի, Հասկի մէջ, «Հայրենիք»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ, ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան մասին, եւ այս նիւթերը կ'օգտագործէ Հայոց պատմութեան համար:

Յ. Քիւրտեան.— *Երկու յիսնամեակ տարիներու ընթացքին, ողբացող ժողովուրդ մը եղած ենք: Ես այդ ողբերգութեան համաձայն չեմ: Իրաւ է թէ Հայոց գլխէն մեծ փոթորիկներ անցած են եւ սակայն կատարուած են այնպիսի ստեղծագործութիւններ, որոնց ի տես անկարելի է չհպարտանալ: Եթէ մեր մշակոյթին իսկապէս ծանօթ ըլլանք, պիտի տեսնենք որ Հայ ըլլալը մեծ պարգեւ մըն է: Նիւթական մեծ հարստութիւն մը ժառանգած ենք, բայց մեր ներկայ օրերուն չենք կրցած օգտագործել: Պղնձագործութեան, հիւսուածեղէններու, ձեռագործներու, մշակոյթի մեծ ստեղծագործութիւններ ունեցած ենք, մեծ՝ հոգեկան ըմբռնումով ու բան մը աւելցնելու առաջադրութեամբ:*

Որքան ալ ուզենք սահմանափակել հայ մանրանկարչութեան մասին մեր ըսելիքները, դարձեալ ահագին աշխատանք կայ կատարելիք: Որբեր մեծցնելով, եկեղեցիներ շինելով ժամանակ չենք ունեցած ուսումնասիրելու մեր անցեալի անգին հարստութիւնները:

Ներկայիս ունինք քսան հազար ձեռագիր, որոնց տասը հազարը կեդրոնացած է Երեւանի մէջ: Անոնք հրաշքով մը չեն հաւաքուած՝ այլ դարերու ընթացքին մէջտեղ բերուած են չարքաշ աշխատանքով. մնացեալ ձեռագիրներու 2500ը կը գտնուին Վենետիկ, 1200ը Վիեննա, 350ը Երուսաղէմ: Բոլորը մասամբ ուսումնասիրուած են տակաւին»:

«Ոմանք առանց ըմբռնելու արժէքը եւ փիլիսոփայութիւնը, սխալ ուսումնասիրած՝ եւ սխալ եզրակացութիւններ հանած են: Պէտք է կրկին ներկայացուին իսկական մասնագէտներու կողմէ, ինչ որ դիւրին գործ չէ եւ կը կարօտի մեծ գումարներու:

Ե. դարէն, երբ Մեսրոպեան տառերը գտնուեցան, մինչեւ Թ. դար, ոչ մէկ ձեռագիր հասած է մեզի: Իններորդէն մինչեւ Ժ.րդ, մէկ ձեռագիր, Ժ.էն քսան ձեռագիր եւ այսպէս հարստութիւնը կ'ուռճանայ ժամանակի ընթացքին»:

Եղած է ժամանակ երբ Հայաստանի մէջ 800 կրօնաւորներ միայն ու միայն ձեռա–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Ինչ վերաբերում էր մեր պատուիրակութեան՝ մենք եւս դրական արդիւնք չէինք սպասում Խորհրդային Ռուսաստանի միջնորդութիւնից եւ ամէն րոպէ կարող էինք յետ կանչուել մեր ցուցաբերած պատրաստութիւնից՝ լիազօրութիւն չունենալու պատճառաբանութեամբ: Սա մեր կողմից մի ռազմախաղ էր՝ Սովետների միջնորդութեան անյաջողութեան պատասխանատուութիւնը ապագային Տաճիկների վրայ բարդելու համար:

Բարեբախտաբար, տուածս բացատրութիւնները դոհ թողին ընկերներիս, եւ մենք միասնաբար լծուեցինք պահանջուած տեղեկագրի կազմութեան:

Համաձայն մեր կազմած տեղեկագրի վիճակագրական տուեալների, հայ աշխատաւորութիւնը իրաւասու էր դառնում ոչ միայն վեց վիլայէթները ստանալու, այլեւ նրա կրկնակին: Սակայն, մեր պատուիրակութիւնը վճռանձնօրէն հրաժարւում էր հայ աշխատաւոր գիւղացիութեան հասանելիք աւելորդ հողամասերից:

Այս ձեւով փակուեց Չիչերինի կողմից յարուցուած՝ «Հողը աշխատաւորներին» սկզբունքով Հայաստանի հողային պահանջները վճռահատելու խնդիրը, եւ Չիչերինը այլեւս պաշտօնապէս չանդրադարձաւ մեր տեղեկագրի վիճակագրական տուեալներին:

Հետագայ բանակցութիւնների ընթացքին պարզուեց, որ մեր տեղեկագիրը որոշ չափով իր դերը կատարել էր: Դժբախտաբար, այդ արժէքաւոր ու պատմական տեղեկագրի պատճէնը մնաց Երեւանում:

Անհրաժեշտ եմ գտնում այստեղ յիշատակելու, որ երբ մեր պատուիրակութիւնը զբաղուած էր տեղեկագիր կազմելով, Մոսկուայում էր գտնւում Թուրք Ազգային Մեծ Ժողովի պատուիրակութիւնը Բէքիր – Սամի բէյի գլխաւորութեամբ, որ առաքելութիւն ունէր խորհրդային կառավարութեան հետ բանակցութիւններ վարելու:

Ես եւ Լեւոն Զարաֆեանը առաջարկեցինք ընկեր Լ. Շանթին մասնաւոր տեսակցութիւններ ունենալու Թուրք պատուիրակութեան հետ եւ աշխատելու իրարհասկացողութեան գալ Տաճիկների հետ, իսկ եթէ այդ չյաջողուէր, գոնէ չոշափած կը լինէինք իրենց տրամադրութիւնները: Առաջարկ բերողներս այն կարծիքին էինք, որ Տաճիկները դոհ պիտի մնային, եթէ մենք կարողանայինք երկուստեք գոյութիւն ունեցող վէճերը կարգադրել առանց Սովետական Ռուսաստանի միջամտութեան: Տաճիկները աւելի պատճառներ ունէին կասկածանքով մօտենալու սովետական կառավարութեան բարեկամական անկեղծ զգացմունքներին, քան թէ մենք՝ Հայերս:

Չնայած որ մեր առաջարկը որեւէ վնաս չէր կարող բերել մեր Դատին, բայց եւ այնպէս ընկեր Շանթը բուռն կերպով ընդդիմացաւ Թուրքերի հետ տեսակցութեան գաղափարին: Առարկեց, որ նախ՝ լիազօրուած չենք Տաճիկների հետ բանակցելու եւ երկրորդ՝ որ ինքը կողքէ կողքի չի նստի մեր ազգի ջարդարարների հետ:

Աշխատում էինք համոզել, որ այստեղ լիազօրութեան խնդիր չկայ, այլ տրամադրութիւններ շօշափելու հարց եւ, եթէ պէտք լինի, Հայաստանի կառավարութիւնից հետագային կը ստանանք անհրաժեշտ լիազօրութիւնները: Ինչ վերաբերում է երկրորդ առարկութեան՝ գտնում էինք, որ դիւանագիտական յարաբերութիւնների մարզում զգացմունքը անելիք չունի, այլ միայն սառը դատողութիւնը եւ մեր ժողովրդի շահը:

Դժբախտաբար, այդ խնդրում մեզ չյաջողուեց համոզել ընկեր Շանթին, եւ մենք էլ նպատակայարմար չգտանք, առանց նրա համաձայնութեան, շփման մէջ մտնելու տաճիկ պատուիրակութեան հետ եւ ցաւով յետ կանգնեցինք մեր մտադրութիւնից:

×

Յունիսի սկզբներին լեհական ճակատից վերադարձաւ Ալ. Միասնիկեանը եւ հեռախօսով կապուեց պատուիրակութեանս հետ: Յայտնեց իր գոհունակութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան Մոսկուա ժամանումին առթիւ, առաւել եւս իր խնդակցութիւնը յայտնեց, որ առիթը պիտի ունենայ հանդիպելու մեր տաղանդաւոր գրող, «Հին Աստուածներ»ի հեղինակ Լ. Շանթի հետ:

Իմ կողմից եւս ուրախութիւնս յայտնեցի, որ չորս տարուայ անջատումից յետոյ առիթը պիտի ունենայի տեսնելու իմ վաղեմի ընկեր եւ անկեղծ բարեկամ Ալեքսանին:

Բնական էր, որ բոլորս էլ ցանկութիւն ունենայինք շուտափոյթ հանդիպում ունենալու Ալ. Միասնիկեանի հետ, որպէս զի օր առաջ հասկնայինք, թէ ի՞նչ չափով նա կարող էր օգտակար լինել Չիչերինի հետ մեր վարած բանակցութիւնների ընթացքում:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(11) (Շար.)

գիրներ գրելով կը զրաղէին, եւ նոյնիսկ կը զարդարէին զանոնք փղոսկրով եւ ոսկի չերտերով, այս գործերէն ոչ մէկը մեզի հասած է, ուրեմն հսկայական կորուստ մը։

Այն փիլիսոփայութիւնը զոր որդեգրած է հայկ. մանրանկարչութիւնը, Մերձաւոր Արեւելքի փիլիսոփայութիւնն է։ Ցատակագիծ մը ցոյց տալ, պատկերացնել, մանրամասնութիւնը ընդարձակելով։ Օրինակ աշտարակի մը վրայ Թառած Թռչուն մը երբեմն աւելի մեծ ցոյց տըրուած է քան բուն աշտարակը։

«Եղած է գծի շրջան մը, որ ազդուած է Ուրարտացիներէ եւ Հիթիթներէ, առանց խորքի աշխատութիւններ։ Գծի շրջանէն վերջ, այլեւս չվստահելով միայն գծին, այլ պայծառութիւններ կու տան գոյներով, մինչեւ ԺԵ. դար»։

«ԺԴ. դարուն կը սկսի խճողումի շրջան մը, որ ոսկի չերտերով ծանրաբեռնուած միայն արհեստ են եւ գեղարուեստական ոչինչ ունին, այս ձեռագործներն են որ առաւելապէս մեզի հասած են։ Արուեստի դպրոցները կարելի է երկուքի բաժնել — Արեւելեան եւ Արեւմտեան, այս վերջինը աշխատած եւ զարգացած է մասնաւորաբար, Երզնկայի, Մալաթիոյ եւ այլ շրջաններու մէջ եւ հետզհետէ տեղի տուած է Կիլիկեան շրջանին։ Ունի նշանաւոր վարպետներ, օրինակ կայ Մալաթիոյ մէջ պատրաստուած հսկայ Աւետարան մը որ գլուխ գործոց մըն է։ Խարբերդի դպրոցին մէջ ունեցած ենք Կողմեւ՝ որ չատ գեղեցիկ մանրանկարներ ձըգած է։ Կիլիկեան շրջանը որ յաջորդեց Արեւմտեանին եւ գործեց մինչեւ 1300 Թուականը այնքան փայլուն չեղաւ որքան նախորդը։ Յետոյ կը սկսի անկման շրջան մը, սակայն ԺԹ. դարուն վերածնունդ մը տեղի ունեցած է։

Արեւելեան դպրոցը եւս ունեցած է ինքնատիպ մանրանկարիչներ, որոնց ամէնէն նշանաւոր գործը 1236 Թուականը՝ «Բանաւորի եւ իր կնոջ մասին՝ գրուած, ներկայիս Նոր Ջուղայի մէջ է եւ կը կրէ 36 Թիւը։ Մոռցուած վայրերու մէջ իսկ կը հանդիպինք զանազան դպրոցներու, Խիզանի դպրոցը Բոլենց դպրոցը, Մոկաց դպրոցը զարմանալի մանրանկարչութեան ըմբռնում ցոյց կուտան եւ 450 տարուան հնութիւն ունին։ 1440 Թուականին, Խիզանի պէս անծանօթ անկիւնի մը մէջ ի՜նչ կրնային արտադրել։ Սակայն հպարտութեամբ կարելի է նայիլ անոնց գործերուն եւ անկարելի է զմայլանք չզգալ ի տես այնքան մեծ կարողութիւններու։

Ցովսէփ Աղթամարցի, անծանօթ մը, գրած է պատկերագիրք մը չատ նշանաւոր, կը գտնուի Ս. Ղազարու վանքին մէջ։ Զմայլելի դասագիրք մըն է մանրանկարչութեան։ Հայաստանի ամէն մէկ մասին, նոյնիսկ հեռու, Վրաստանի մէջ, կարելի է գտնել հայկ. մանրանկարիչներու գործեր, որոնք մեծ արժէք կը ներկայացնեն։ Դպրոցները ունեցած են վարպետներ, որոնց անունները այնքան բազմաթիւ են որ հոս անկարելի է յիշել։ Եթէ օր մը հայ մանրանկարչութիւնը ճանչցուի միջազգային առումով պիտի տեսնուի որ չատ մեծ եղած է մեր մանրանկարչութեան արժէքը։

«Ցաճախապատում» մը կայ երկաթագիր, Գրիգոր Լուսաւորիչի մասին։ Անեբեւակայելի զգացումի մըխորութիւնըկայ անոր մէջ։ Մեր մանրանկարիչները, նոյնիսկ Սելճուկեան եւ Մոնկոլեան բռնակալութեան տակ ստեղծագործած են գաղտնօրէն, փոխանակ վհատելու։»

Դասախօսը, յայտնեց թէ իր մատենադարանին մէջ ունի 250 ձեռագիրներ եւ ցոյց տուաւ Երեւանի մէջ տպագրուած Մանրանկարչութեան հատորէն նմոյչներ, տալով համապատասխան բացատրութիւնները։ Ապա եզրակացուց.

— «Մեր ժառանգութիւնները ճանչնալը մեծ բան է, մեծ արժէքներ ունինք, բոլոր մեր հարուստները պէտք է սատարեն այս գանձերը մէջտեղ բերելու աշխատանքին։»

Լսարանը վերջ գտաւ կէս գիշերին, խանդավառ մթնոլորտի մէջ։

Գ. ՊԱՐԳԵՒ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ցուցահանդէսը որ տեղի ունեցաւ Պէյրութի մէջ նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Մշակութային Միութեան, անցեալ տարի ունեցած էր հինգ հազար այցելողներ, իսկ այս տարի եօթը հազար, որոնց մէջ չատ մը օտարներ եւս։ Մեծ մասով նորահասներու ստեղծագործութիւններ են։ Ճոխ եւ բազմատեսակ եղած են իւղաներկ, ջըրաներկ եւ մատիտով նկարուած Մասիսը։ Լուսանկարներու, չքեղ կարասիներու, պղինձի Թերթերով չինուած Հռիփսիմեան վանքի, ձեռագործներու, Էջմիածին մայրավանքի, Սայաթ Նովայի եւն. բաժինները ուչադրաւ եղած են։ Նկարիչներ Պրոֆ. Մանեթի, Տիկին Հօսըի գրաւոր ներկայացուցած են իրենց գնահատականները։ Համաձայն անոնց եւ յանձնախումբին գնահատականներուն, մասնաճիւղը պիտի վարձատրէ մասնակցողները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայաստանի անկախութեան 36րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Մայիս 29ին, չաբաթ գիչեր, քաղաքապետութեան սրահին մէջ։ Ներկայ էր երկսեռ խուռն բազմութիւն մը։ Նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի վարչութեան։

Բեմին կեդրոնը զետեղուած էր Արամի մեծադիր նկարը, չրջապատուած մեր տաբագիր եռագոյնով։ Առաջին կարգին վըրայ տեղ գրաւած էին Ֆրանսացի ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, պետ. եւ քաղաք. գործիչներ, Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Անտոնեան եւ հոգեւոր հովիւները։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեէզ»ով եւ «Մչակ բանուոր»ով, զոր երգեց Նոր Սերունդի երգչախումբը։

Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Պօյաճեան բացատրելով տօնակատարութեան նպատակը ըսաւ.—«Երբ մենք ամէն կողմէ լքուած էինք, հայ ժողովուրդը իր դեբագոյն ճիգով եւ Արամ Մանուկեանի առաջնորդութեամբ եւ զօր. Նազարբէկեանի ղեկավարութեամբ, մէկ մարդու նման ոտքի կանգնեցաւ եւ «Մահ կամ ազատութիւն» գոչելով, փախուստի մատնեց Թշնամի կանոնաւոր բանակը եւ Արարատի ստորոտը կերտեց իր Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը» (ծափեր)։

Ընկեր Րաֆֆի Մարգարեան ֆրանսերէն լեզուով բարի գալուստ մաղթեց հիւրերուն։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին՝ Նոր Սերունդէն Օր. Խաչիկեան (արտասանութիւն)։ Օր. Խաղէրեան երգեց «Ծիրանի Ծառ»ը։ Օր. Գանեան՝ Զարենցի մէկ բանաստեղծութիւնը (ֆրանսերէն)։

Տիկին Օսէթ Միքայէլեան, ինչպէս միչտ, այս անգամ ալ, նախ ֆրանսերէն յետոյ հայերէն գեղեցիկ բանախօսութիւն մը ըրաւ։ Ոգեկոչեց մեր լուսաչող պատմութիւնը, տուաւ դրուագներ մեր հերոսական կռիւներէն։ Թուեց մեր ազգային արժանիքները եւ մատուցած ծառայութիւնները Ֆրանսայի։ Ապա (հայերէն). — Սիրելի հայրենակիցներ, մենք ամէն տարի կը տօնենք «Մայիս 28»ը, որովհետեւ ան ազատութեան լուսաչող արչալոյսը բերաւ հայ ժողովուրդի խաւարամած հորիզոնին վրայ։ Մայիս 28ով մասամբ իրականացաւ Հայուն դարաւոր երազը։ Կան Մերուժաններ, որոնք կ'ուրանան այդ Թուականը։ Անոնք խաբուածներ են, սակայն ուչ կամ կանուխ դարձի պիտի գան եւ երկիւղածութեամբ պիտի խոնարհեն իրենց գլուխները։ Փառք ու պատիւ բոլոր անոնց որ նահատակուեցան հայրենիքի ազատութեան համար։ Կեցցէ Մայիս 28ը, (ծափեր)։

Մարսէյլէն Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան երգեց «Այ աղջիկ համով աղջիկ»ը եւ ներկաներու խնդրանքին վրայ՝ Սայաթ Նովայի «Բլբուլի հիտ»ը։

Արտասանեց Օր. Ալիս Գալուստեան եւ Օր. Միքայէլեանի դաչնակի ընկերակցութեամբ տուաւ կենդանի պատկեր մը՝ «Ֆրանսական դրօչակը, որ գեղեցիկ նորութիւն մըն էր։ Նաեւ ուրիչ կարգ մը յաջող արտասանութիւններ, երգեր եւ պատկերներ մեր Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ։(Դժբախտաբար պիտի չկրնամ յիչել ամէնուն անունները)։

Տամի երեսփոխան քաղաքացի Փիք, որ քաղաքէն կը բացակայէր, երկտողով մը ներողութիւն կը խնդրէր եւ իր փոխարէն ղրկած էր Վալանսի քաղաքապետական խորհրդի անդամներէն Պ. Ռոմելէն, որ գովեց Հայերուն աչխատասիրութիւնը, մչակոյթը եւ հայ աչակերտներու ցոյց տուած ընդունակութիւնները։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Սէն Ժան Ռուայանի քաղաքապետին Պ. Մայասանի։ «Ինձ համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ ներկայ ըլլալ այս հանդէսին։ Որքան քնքոյչ են ու գեղեցիկ ձեր երգերն ու արտասանութիւնները։ Գեղարուեստագէտ ժողովուրդ մըն էք։ Փառք հայ ժողովուրդին, փառք ձեր մչակոյթին։ Դուք գերագոյն զոհողութիւններով իրականացուցիք ձեր դարաւոր երազը եւ կերտեցիք ազատ հայրենիք մը, զարմանք պատճառելով քաղաքակիրթ աչխարհին։ Սիրեցէք Ֆրանսան, բայց մի մոռնաք ձեր մեծասքանչ լեզուն։ Հաւատարիմ մնացէք ձեր ազգ. աւանդութիւններուն։ Իմ սրտագին ողջոյններս հայ ժողովուրդին»։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, (Փարիզէն), որ իր ֆրանսերէն բանախօսութեամբ հմայեց հայ թէ ֆրանսացի հասարակութիւնը։ Ամբողջ սրահը լարուած ուչադրութեամբ կը հետեւէր բանախօսութեան։ Երիտասարդ ընկերը վառ գոյներով նկարագրեց հայ ժողովուրդին տառապանքը Թուրքիոյ մէջ, խորապէս յուզելով ներկաները։ Ապա ոգեկոչեց մեր ազատագրական պայքարը, որ յանգեցաւ Մայիս 28ի։ Այս առթիւ պարզեց, նաեւ, մեր մատուցած ծառայութիւնները դաչնակիցներուն եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի։ Այս ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց Ֆրանսացի հիւրերուն վրայ։

Յետոյ խօսեցաւ հայերէն։ «1918 Մայիս 28ին էր որ Հայոց արեւը նորէն իր լուսաչող դէմքը ցոյց տուաւ Հայաստանի հորիզոնին վրայ։ Այդ օրն է որ ծածանեցաւ մեր ազատութեան խորհրդանիչ եռագոյնը։ Մայիս 28ը կը պատկանի ամբողջ հայութեան։ Հայաստանը որուն տիրացած են համայնավարները, կը պարտին հայ ժողովուրդին եւ Հ. Յ. Դաչնակցութեան անհամար զոհերուն։ Սիրելի երիտասարդներ, այսօր ֆիզիքական ջարդի վախ չունինք, մեր այսօրուան վախը սպիտակ ջարդն է։ Կ'ուծանայ եւ մեզմէ կը հեռանայ մեր երիտասարդութիւնը, մոռնալով մեր գիրն ու գրականութիւնը, մեր մայրենի լեզուն՝ պէտք է փրկել մեր մչակոյթը։ Փրկութեան պայքարի այդ դրօչակիրները դուք պիտի ըլլաք, երիտասարդներ։ Մենք անարժան ժառանգորդներ կ'ըլլանք մեր նախորդներուն, եթէ մոռնանք զանոնք եւ մեր նահատակներուն աճիւնը։ Ունեցէք հաւատք, ժայռի պէս ամուր ու անսասան, իրագործելու համար մեր վրայ դրուած ծանր բայց հաճելի պարտականութիւնները»։

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ տեղի ունեցան պարերը, տեւելով մինչեւ լոյս։ Բոլորն ալ բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ։

ԱՇՈՏ Ա.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Առաջին անգամ ըլլալով այս տարի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները միասնաբար յարգեցին նահատակներու յիչատակը։

Սգահանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած էին առաքելական եւ աւետարանական եկեղեցիները, մասնակցութեամբ Հ.Յ.Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ս. Դ. Հնչակեան, Բարեգործական եւ Համախարբերդի մասնաճիւղերուն։

Սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 28ին «Գեղունի» սրահին մէջ, որ ամբողջովին լեցուն էր։ Օրուան նախագահը Պ. Օ. Տալօեան հրաւիրեց Նոր Սերունդի երգչախումբը երգելու «Տէր Կեցո»ն, ապա հանդիսականները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեցին մեր բիւրաւոր նահատակներու ինչպէս եւ նորոգ հանգուցեալ Գէորգ Զ. կաթողիկոսին յիչատակը։

Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղին կողմէ խօսեցաւ Պ. Արապեան, որ ոգեկոչեց նահատակներուն յիչատակը եւ պանծացուց այն հերոսները որոնց դնդակով ինկան խումբ մը դահիճներ։ Թուրքը չկրցաւ հասնիլ իր նպատակին, որովհետեւ մենք ունինք հիմա մեր սեփական հայրենիքը, որ Թէեւ փոքր, սակայն պիտի մեծնայ եւ դառնայ երազուած հայրենիքը։

Հ. Յ. Դաչնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Ա. Քէօսէեան, որ պատմեց իր տեսածները, նկարագրելով հայ մայրերու տառապանքը եւ ուրախութիւն յայտնեց որ միասնաբար կը տօնենք ապրիլեան սգատօնը։

Աւետարանական եկեղեցւոյ կողմէ խօսեցաւ Վ. Յ. Հէլվաճեան, յիչեց թէ ինչ խոր տպաւորութիւն կրած էր Անթիլիասի մէջ պահուած գանկերէն եւ թելադրեց որ Նոր Սերունդը ամուր կառչի իր ազգային կեանքին, պահելու իր դիմագիծը։

Փրոֆ. Խայիկեան որ այդ օրը մեր մէջ կը գտնուէր խօսեցաւ եւ Թելադրեց որ չկորսնցնենք մեր նահատակներուն մեզի ժառանգ Թողած գիրն ու գրականութիւնը եւ ապրինք համերաչխ։

Ողերձներ ըրին Նոր Սերունդի, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Համախարբերդի միութեան ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Նոր Սերունդէն Օր. Աստղիկ Նաւօեան եւ Պ. Առաքելեան (արտասանութիւն), Աւետարանական եկեղեցւոյ կողմէ Օր. Պօլօեան (արտասանութիւն)։ Նոր Սերունդի երգչախումբը կ'երգէր մէջ ընդ մէջ։

Շրջանին այցելու հոգեւոր հովիւը փակեց հանդէսը յորդորներ կարդալով եւ պահպանիչը արտասանելով։

Ն. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՇԱՆԱՏԱԽՏԱԿՆԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի մեր պաշտօնակից «Արեւելք» կը գրէ (28 Մայիս).—

Կարգ մը պաշտօնեաներ, սխալ մեկնելով ցուցատախտակներու նախկին իչխանութեան մէկ հրամանագիրը, առտենէ մը ի վեր հայ վաճառատուներուն կը հրահանգէին վերցնել ցուցատախտակներու հայերէն գրութիւնները։

Այս հարցը մեծ յուզում պատճառեց Հալէպի Հայերու։ Երէկ, քաղաքապետական ոստիկաններ, տեսնելով որ հայ առեւտրականները չեն ենթարկուիր իրենց հրահանգներուն, փորձած են իրենց ձեռքով վար առնել հայերէն ցուցատախտակները, Տիլել եւ Սալիպէ Թաղերուն մէջ։ Այս պատկերը բուռն ընդվզում յառաջ պատճառած է հայ առեւտրականներու, անբաղձալի կացութիւն ստեղծելով այդ Թաղերուն մէջ։

Առաջնորդ Զարեհ եպիսկ. հեռախօսով բուռն կերպով բողոքած է Հալէպի քաղաքապետին, որ հրահանգած է քաղաքապետական ոստիկաններուն անմիջապէս դադրեցնել այդ դրդուիչ աչխատանքը։ Կէսօրին, Առաջնորդը նոր բողոքագիր-յուչագիր մը ներկայացուց Հալէպի Նահանգապետին, որ բարեացակամութեամբ խոստացաւ իր բողոքը փոխանցել ներքին նախարարութեան։ Իսկ քաղաքապետ Մունիր Պէյ Ղաննամ հրահանգած է դադրեցնել բոլոր հետապնդումները։

Այս պարագան տեղեկացնելով մեր հայրենակիցներուն, կը Թելադրենք պաղարիւնութեամբ սպասել դիմումներու արդիւնքին։

●

ՀԱՅԿ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Հանրապետական Հայաստանի նախկին նախարարներէն ընկեր Հայկ Եաղճեան, որ Փարիզ կը գտնուէր անցեալ չաբթու, առիթէն օգտուելով 25 հազար ֆրանքի գիրքեր գնեց, իբրեւ նուէր Պերլինի Հայկ. նորահաստատ գրադարանին։ Այս առթիւ Պ. Վ. Տէր Մինասեան իր կարգին նուիրեց իր հօրը՝ Ռուբէնի յուչերը, եօթը հատոր, ի յիչատակ իր հօրեղբօր Պ. Եր. Տէր Մինասեանի որ երկար ատեն եղած է նախագահ Պերլինի Ազգ. Միութեան։ Նուէրներ տրամադրեցին, նաեւ, ընկերներ Հրանտ Սամուէլ եւ Մ. Պարսամեան, Պ. Ա. Վաչեանց, Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան եւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը։

Անոնք որ կ'ուզեն օգնել այս ձեռնարկին, կրնան իրենց գիրքերը յանձնել Հրանտ Սամուէլ գրատունը։

ԱՐԹԻՒՐ ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ (եղբօրորդին ողբ. Սիւրմէեան արք.ի) կ'երգէ Մակեդոնիոյ պետական Օփերային մէջ։ Երբ 1948ին ազգային խումբ մը կազմուեցաւ, Արթիւր եւս հրաւիրուեցաւ պատասխանատու դերեր ստանձնելու։ Կը խաղայ «Թոսքա»յի, «Այտա»յի, «Բամիօ»ի, «Վերթեր»ի մէջ, ստանձնելով ուրիչ կարեւոր դերեր։ Ոչ միայն իբրեւ դերասան, այլեւ իբրեւ երգիչ ալ համբաւ հանած է։ Բացի Սկիւպի բեմէն, Եուկոսլաւիոյ միւս քաղաքներուն մէջ ալ նշանաւոր հանդիսացած է։ —

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ծամասնութիւնը կ'ուզէ վերջացնել Հնդկաչինի պատերազմը, բայց ոչ ոք անձնատրութիւն կ'ընդունի: «Հնդկաչինի պատերազմին ամէնէն ծանր հետեւանքը այն է որ ոչ միայն զինուոր եւ դրամ կը կորսնցնենք, այլեւ չենք կրնար նպաստել Եւրոպայի պաշտպանութեան: Պատերազմը կը ջլատէ մեր ամբողջ գործունէութիւնը Եւրոպայի մէջ: Ամէն անգամ որ օգնական զօրք ուղարկենք Հնդկաչին, կ'աւելնայ անհաւասարակշռութիւնը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

Խօսեցաւ նաեւ զօր. Քէօնիկ, շեշտելով թէ Տիէն Պիէնի պահակազօրքը ռազմագիտական դեր մը կատարեց: Յետոյ մեղադրանքներ ուղղեց կառավարութեան դէմ: Համայնավար երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ Ժընեւի ֆրանսական պատուիրակութիւնը կարծես կը ձգձգէ բանակցութիւնները եւ ժամանակ չահիլ կ'ուզէ, սպասելով ամերիկեան միջամտութեան»:

Ուրիշ ճառերէ ետք, վարչապետը պատասխանեց հարցադրումներուն, եւ կոչ մը ուղղեց Ազգ. Ժողովին: Զորս բանաձեւեր առաջարկուած էին: Ժողովը 263ի դէմ 322 ձայնով մերժեց քուէարկել կառավարութեան նախընտրած բանաձեւը: Բայց վստահութեան խնդիր դրուած չըլլալով, դահլիճը չհրաժարեցաւ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻ

Ուրիշ ծանրակշիռ դէպք մըն ալ պատահեցաւ նոյն օրը:

Ազգ. Ժողովին արտաքին գործերու յանձնաժողովը 18ի դէմ 24 ձայնով քուէարկեց Ժիւլ Մոքի (ընկերվարական) բանաձեւը, որ կը մերժէ Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագիրը: Դէմ քուէարկած էին ինը ընկերվարական անդամներէն վեցը, արմատական մը (Տալատիէ), եօթը համայնավարներ, հինգ նախկին կոլեաններ եւն.:

Այս մերժումը չի նշանակեր թէ ծրագիրը պիտի չքննուի Ազգ. Ժողովին մէջ, բայց կրնայ մեծապէս ազդել վիճաբանութեանց վրայ, նոր տագնապի մը մատնելով կառավարութիւնը:

Ինչպէս կը յիշուի, ընկերվարական կուսակցութիւնը վերջին համագումարին մէջ որոշած էր պատժել այն անդամները որ կ'ընդդիմանան միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ հետզհետէ կը սաստկանայ հակակրօնական պայքարը, հակառակ երեւութական ազատութեան: Խորհրդային երգիծաթերթը, «Կրոկոտիլ» (կոկորդիլոս) կը ծաղրէ այն երիտասարդները որ կրօնական պաշտօններ կը կատարեն: «Երիտասարդ կոմունիստ» կ'ըսէ թէ զանգուածներու դաստիարակութեան համար սուրբ պարտականութիւն է պայքարիլ «կրօնական մնացուկներու դէմ»:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ մասին կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, ինչպէս կը հեռագրեն Աթէնքէն: Թուրքիոյ վարչապետը, որ Աթէնք հանդիպած էր Ամերիկայէն վերադարձին, յայտարարեց թէ «Մ. Նահանգներ համաձայն են զինակցութեան»: Այս առթիւ քաղաքական շրջանակներու մէջ դիտել կու տան թէ Թուրքիա ամբողջովին ամերիկեան քաղաքականութեան կը հետեւի Պալքաններու թէ Միջին Արեւելքի մէջ: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով Մ. Նահանգները տիրական դիրք մը կը գրաւեն Պալքաններուն մէջ, Թուրքիոյ միջոցաւ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ուսուցչապետներէն Փոլոհովսքի, կինը, պաշտօնակից մը (յոյն բժիշկ մը) եւ կառավարը զոհ գացին ինքնաշարժի արկածի մը:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ խնդիրը մօտերս պիտի կարգադրուի, համաձայն վերջին լուրերու: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ խիստ կարեւոր յառաջդիմութիւններ կատարուած են վերջերս:

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԻՆ ԹՈՐԻՋԵԱՆ (Թորոսեան?), Թուրքիացի, որ ամուսնացած է ամերիկացի սպայի մը հետ, առջի գիշեր քնացած էր Փոմփ փողոցի ապարանքին մէջ, երբ 25 տարեկան երիտասարդ մը ներկայանալով պահանջեց գոհարեղէնները եւ դրամը: Տիկինը ցոյց տուաւ տեղը, եւ գողը երեք միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն եւ հարիւր հազար ֆրանք գրպանելով անհետացաւ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,
Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝
M. GASTON DEFFERRE-ի
56, Rue d'Alger, Théâtre VERDI

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Մասնակցութեամբ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ, ՖՐԱՆՍԻՍ ԼԵՆԱՌ (երեսփոխան), ԱՇԻԼ ՍԻՆԻ, ԺԱՆ ՄԱՍ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Անժէլ Ակինեան (դաշնակ), Տիկին Ա. Տէր Վարդանեան, Պ. Ժ. Գասպարեան, Ս. Սարգիսեան, Օր. Ա. Յարութիւնեան (երգ եւ արտասանութիւն):

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ Հայ Արենուշներու կողմէ:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Սալ Կալման, ժամը 15.30էն մինչեւ գիշեր:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Կառավարենց» խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին:

Հովանաւորութեամբ
Mr. MAZURIER-ի
Maire et Conseiller Général

Կը նախագահէ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. եւ կովկասեան պարեր ղեկավարութեամբ ԽԱՆՁԻԿԻ ՊՈՒՐՆՈՒԹԵԱՆԻ (նոր յայտագրով), եւրոպական պարեր Թիրամանի նուագախումբով:

Երթեւեկ Փորթ տը լա Շաբէլէն թիւ 268 օթօպիւսը (Վիլիէ լը Պէլ):

ԱԶԳ. ԲԱՐԵՐԱՐ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովը կը հրաւիրէ յարգոյ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հանդիսաւոր Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին որ պիտի կատարուի այս կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ առաջնորդ Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի, ի յիշատակ ազգ. մեծ բարերար Ռափայէլ Մարկոսեանի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ: Այս շաբաթ ժամը 20.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը քաջալերելու համար նոր սերունդը եւ հաճելի ժամանց մը անցընելու համար հայկական մթնոլորտի մը մէջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Աշակերտական երգահանդէսը՝ Հինգշաբթի Յունիս 17ին, ժամը 20ին:

SALLE DE GEOGRAPHIE
184, Boulevard Saint-Germain Paris 6e

Մասնակցութեամբ սպանիացի կիթառնուագող Պ. Ֆէրնանտէզի, Լաւիի եւ դաշնակահար Պ. Ժ. Ժ. Պէնշոյի:

Հրաւէրները կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն, հայ գրավաճառներէն, երաժշտական խանութներէ եւ սրահէն:

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք գլուխ:

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE
78, Rue Cardinet

Այս շաբաթ ժամը 21ին ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՏ (Վարժապետեան) (Լիսանս տը Քօնսէռ) կը նուագէ Ֆոռէ, Լիսթ, Շօփէն եւայլն:

Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալիքսանեան իրենց սանահօր՝ Ամերիկայի մէջ վախճանած Տէր Յակոբ աւագ քհնյ. Մխճեանի ազգօգուտ գործունէութեան խնկելի յիշատակին կը նուիրեն 500ական ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն): Այս առթիւ իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Խորէն Մխճեանի եւ Օհանեան ընտանիքներու:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Սեւանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ժամը 15ին, Մասիս գեղեցիկ սրահին մէջ, 87 Ավընիւ տը Լիվրի:

Կը ներկայացուին ծիծաղաշարժ գաւեշտներ: Հայկական և կովկասեան պար: Պ. ԽԱՆՁԻԿԻ ՊՈՒՌՆՈՒԹԵԱՆԻ կողմէ: Զանազան անակնկալներ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան:

Այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 25 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսօն:

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի
ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ
Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար:

Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ,
Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած
ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Քրքջալից գաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր: Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին

Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան
Երաժշտութիւն՝ Պ. Բենօ և Եդ. Գավէզեան

Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Ժագ Սթէփանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Ադասեան, Մ. Նուրիան:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 Ֆր:

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրներուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ 117 Ավընիւ Քօռօ, Սէն Ժիւսթ, Պառ Շալէի օդասուն պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ ընկերուհի Տիկ. Ա. ԱԻՏՕԵԱՆ: Կը բանախօսէ Պ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Առատ կերուխում դիւրամատչելի գիներով: Հայկական եւ եւրոպական նուագ:

Բարձրախօս Ալքազ եւ որդի:

Ծանօթ.— Առնել 53 թիւ օթօպիւսը մինչեւ հանդիսավայր: Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Բարսեղեան եւ զաւակը Հայկ, Այրի Տիկին Գայեանէ Աբարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն), իրենց զաւկին, եղբօր եւ թոռան՝ Վահան Բարսեղեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

★

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Արմենուհի Ղազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 69 ռիւ Լուի Պըլան, իրենց աղջկան եւ քրոջ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՊԱՂԵԱՆԻ (ծնեալ Ղազարեան) մահուան 18րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր եղբօրը Տէր Երեմիա Ա. քհնյ. Մէյճանեանի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ: Կը խնդրուի իրենց յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

★

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մոմճեան եւ Տէր եւ Տիկին Խլեպնիքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝
ԱՆՆԱ ԽԱՉԳՈՒՐՈՒՋԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, (մեռած Մօնթէվիտէօ) այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէի ԲԱՅԱՌԻԿ ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի մասնակցութեամբ «Ուս. Միութեան» եւ «Փոթորիկ» խումբերու, դասախօսութիւնը ընկ. Վ. Պարոնվարդեանի կողմէ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Քաֆէ տը լա Մէռի, մեթրօ Սէն Սիւլփիս:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Պիտի զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ: Նիւթը՝ «Քաղաքական կացութիւնը եւ մեր դիրքը»:

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԻՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին, Պար տիւ Կլուպ: Օրակարգ.— Նիւթական ու բարոյական զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՀԱՄԱ - ԽԱՐԲ. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Բարեգործականի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ ըլլան թէ ոչ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Եկեղեցւոյ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան արտակարգ ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Օրակարգ.— Ծրագիր - կանոնագրի փոփոխութիւն:

Այս առիթով պարտք կը սեպենք տեղեկացնել հասարակութեան թէ ժողովին ներկայ կ'ըլլան, իրենց ստացագիրով մինչեւ 1953ի վերջը իրենց անդամավճարը հատուցած անդամները:

Անդամները կրնան իրենց վճարումները կատարել չէքով, Մանտա քարդով կամ իրենց յարմար դատած ձեւով, եկեղեցւոյ չէք փոսթալի թիւն է.

Paris 6761-25, ASS. CULTUELLE DES ARMENIENS APOSTOLIQUES, 15 Rue Jean Goujon, Paris(8e)

Նկատի ունենալով որ այս ժողովը նախորդին շարունակութիւնն է, ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ (Սէն Լու) կը խնդրեն ճշդել թէ Տիկին Քանտոյեանի նուիրած գումարը հինգ հարիւր ֆրանք է, ոչ թէ հինգ հազար:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 12 ՅՈՒՆԻՍ ★ SAMEDI 12 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7392 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2803

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

●

Մասնաւորապէս վերջին տարիներու ընթացքին, մեր Ֆրանսացի բարեկամները յաճախ կը յիշեցնեն.

— Մի մոռնաք ձեր լեզուն, ձեր աւանդութիւնները, ձեր գրականութիւնը եւ պատմութիւնը։

Կը յիշեցնեն բերանացի թէ գրաւոր։ Երբեմն հրապարակաւ, բանախօսութեամբ, կամ գլուխ գլխի։

Ծրատին հետ, յաճախ դիտողութիւններ ալ կ'ուղղեն, ֆրանսական փափկանկատութեամբ։

Վերջին ձայնը Ալֆորվիլէն կուգայ։

Անցեալ կիրակի հանդէս մը սարքուած էր դպրոցին մէջ։ Այս առթիւ քաղաքապետը, Պ. Պլէօզ, հետեւեալ խօսքերը ուղղած է ներկաներուն.

— Ես շատ կը գնահատեմ Հայերը եւ անոնց ջանքերը՝ իրենց մայրենի լեզուն եւ ազգային աւանդութիւնները պահելու համար։

Եւ սակայն, չեմ հաւատար, երբ Հայ մը, հաճելի ըլլալու համար մեզի, կ'ըսէ թէ ինք շատ կը սիրէ Ֆրանսան իբրեւ իր մայրը։ Մարդ չի կրնար երկու մայր ունենալ։ Ձեր մայրը հայութիւնն է, իսկ Ֆրանսան միայն ձեր հոգածուն, պահապանը։

Սիրեցէք նախ ձեր ազգը, ձեր լեզուն, ձեր կրօնքը, ձեր աւանդութիւնները։ Յետոյ սիրեցէք Ֆրանսան որ ձեր առջեւ լայն բացաւ իր դուռները եւ գիրկը։

Պ. Քաղաքապետը յատկապէս յիշելով ֆրանսական դպրոցներու հայ աշակերտներուն փայլուն յաջողութիւնները, որոնց շնորհիւ մրցանակներ կը շահին, նորէն յորդորած է.

— Շարունակեցէք ձեր զաւակներուն տալ հայեցի դաստիարակութիւն, եւ սիրեցէք նաեւ ձեր երկրորդ հայրենիքը, Ֆրանսան։

Մեր հայագէտ բարեկամը, Պ. Ֆր. Ֆեյտի, որ քերականութիւն մըն ալ հրատարակած է, հայերէն սորվեցնելու համար... Հայերուն, միշտ այս իմաստով խրատներ կուտայ, իր ճառերուն եւ յօդուածներուն մէջ։

Նոյն ուղղութեան կը հետեւին մեր բոլոր անկեղծ, խիկապէս հայասէր բարեկամները, գաւառի մէջ, երբ ներկայ կ'ըլլան հայկական հանդէսութեանց։

Բուն խնդիրը այն է թէ որքան կ'օգտուինք այս բարեկամական, սրտցաւ յորդորներէն։

Ծնողները կը ծափահարեն եւ ամէն բան կը մոռնան, հանդիսավայրէն տուն դարձած ատեն։

Զաւակները շատ աւելի տրամադիր են մոռնալու, երբ ծնողները իրենք չեն հետաքրքրուիր։

Եւ, մէկ տարիէն միւսը, կը պակսի աշակերտներու թիւը՝ հայերէնի դասընթացքներու մէջ։

Շատերուն համար տեսակ մը բեռ է դարձեր «հայկականութիւնը»։

Ծեղձերը կը մոռնան որ ծիծաղելի կը դառնան, եթէ փորձեն նետել այդ «բեռը», եւ անոր տեղ շալկել տեղականը։

Թող չմոռնան Ալֆորվիլի բանիմաց քաղաքապետին դիտողութիւնը.

— Ես չեմ հաւատար, երբ Հայ մը, հաճելի ըլլալու համար մեզի, կ'ըսէ թէ ինք շատ կը սիրէ Ֆրանսան, իբրեւ իր մայրը։ Մարդ չի կրնար երկու մայր ունենալ։

Տարեցներ կը յիշեն անշուշտ,— երբ մեր Հայրենի հողերուն վրայ կը գտնուէինք, նշանախօսքեր կ'երեւային տուներու կամ դասագիրքերու մէջ։ Օրինակ,— «Խաչ օգնեա ինձ»։

Ի՞նչպէս կ'ըլլար եթէ, Ալֆորվիլի քաղաքապետին խօսքերն ալ Ֆրանսերէն տպելով, կախէին տուներու մէջ, իբրեւ նոր նշանախօսք...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ՊԻՏԻ ՈՐՈՇՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ՇԱԲԱԹ

●

Ինչպէս գրած էինք երէկ, վարչապետը որոշեց վստահութեան քուէ պահանջել Ազգ. Ժողովէն, որ առջի օր մերժած էր քուէարկել կառավարութեան նախընտրած բանաձեւը։

Տեղական թերթերը յոռետես են արդիւնքի մասին։ Պ. Լանիէլ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ առջի օր եւ երէկ, բազմաթիւ անձնաւորութեանց եւ մասնաւորապէս նախկին նախարար Պ. Մանտէս-Ֆրանսի հետ, տագնապի մը առաջքը առնելու համար։ Այս վերջինը խօսակցութիւնը գաղտնի պահելով հանդերձ, յայտնած է թէ «բացարձակապէս անօգուտ կը գտնէ նախարարական տագնապ մը, եթէ միեւնոյն անձերը պիտի անցնին իշխանութեան գլուխ»։

Պ. Պիտօ եւս, որ մանրամասն զեկուցում տուած էր Ազգ. Ժողովին, տեսակցութիւններ ունեցաւ կարգ մը անձնաւորութեանց եւ Հանրապետութեան նախագահին հետ։ Ապա վերադարձաւ Ժընեւ, ուր բանակցութիւնները անելի մը մատնուած են։ Միեւնոյն ատեն խորհրդակցութիւններ կը կատարեն կուսակցութիւնները։ Անկախ եւ չափաւոր հոսանքները որոշած են վստահութիւն յայտնել։ Ընկերվարականները, Համայնավարները եւ ուրիշ կարգ մը հոսանքներ կը մնան ընդդիմադիր։ Ժողովրդական (կաթոլիկ) Շարժումը, որ նախարարներ ունի դահլիճին մէջ, շնորհաւորեց իր գործօն անդամը՝ Պ. Ժորժ Պիտօն, իր «արի եւ յարացեւ» գործունէութեան համար։ Եւ որոշեց Ազգ. Ժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրել նախարարական տագնապի մը մասին, դիտել տալով թէ հետեւանքը պիտի ըլլայ ջլատել Հնդկաչինի բանակին կորովը եւ նոյնիսկ վտանգել Ժընեւի խորհրդաժողովը։

Ամէն պարագայի մէջ, ձեռնարկները կը շարունակուին, մեծամասնութիւն մը ապահովելու եւ դահլիճը փրկելու համար։ Մանաւանդ որ, Մ. Նահանգներն ալ հետզհետէ անհամբեր կը դառնան, տեսնելով Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագրին վաւերացման ձգձգումը։

Իրազեկներ կը կարծեն թէ Ազգ. Ժողովը Գչ. օր եւս պիտի զբաղի այս հարցով, եթէ չկարենայ եզրակացութեան մը յանգիլ այսօր, շաբաթ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, եթէ այսօր ալ բացասական քուէ տրուի, Ազգ. Ժողովի լուծման խնդիր կրնայ ծագիլ։ Նոր սահմանադրութեան համաձայն, Հանրապետութեան նախագահը եւ հրաժարեալ վարչապետը կրնան ընդհ. ընտրութեան որոշում տալ, եթէ երեսփոխանները երկու վարչապետներ տապալեն 18 ամիսէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ, կէսէն աւելի մեծամասնութեամբ։ (Ազգ. Ժողովը այժմ ունի 627 անդամ)։ Դեռ 13 ամիս է որ տապալեցաւ Ռընէ Մայէրի դահլիճը, որուն յաջորդեց Լանիէլի կառավարութիւնը։

ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, Եչ. օր շատ կարեւոր ազդարարութիւն մը ուղղեց Համայնավար պատուիրակութեանց։ Պարզելով ցարդ կատարուած աշխատանքները, յիշեցուց թէ տակաւին ծանր անհամաձայնութիւններ կը տիրեն կարգ մը խնդիրներու մասին։ «Եթէ չյաջողինք անյապաղ մօտեցնել մեր տեսակէտները, ձախողած պիտի ըլլանք մեր պարտականութեան մէջ։ Ուրիշ ելք չունինք,—կա՛մ հարթել դժուարութիւնները եւ կամ խոստովանիլ մեր անկարողութիւնը։ Բրիտանական պատուիրակութիւնը միշտ պատրաստ է նոր ճիգ մը փորձելու արդիւնքի մը յանգելու համար գաղտնի կամ հրապարակային նիստի մը մէջ կամ ուրիշ որեւէ մեթոտով։ Բայց եթէ մեր դիրքերը անփոփոխ մնան, այն ատեն մեր պարտականութիւնն է խոստովանիլ մեր ձախողանքը ի լուր աշխարհի»։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այս ազդարարութեան կարեւորութիւն կ'ընծայեն մասնաւորապէս անոր համար որ Պ. Իտըն իրաւարար մը կը համարուի Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ, եւ ամէն միջոց կը փորձէ, որպէսզի ժողովը ելքի մը յանգի։

× Հնդկաչինի Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ըմբոստները գրաւեցին երկու ամրոցներ Թոնքինի տելթային մօտ, բրինձի դաշտերուն մէջ։ Քանի մը հազար Ֆրանսացի եւ բնիկ զինուորներ կռուեցան փրկելու համար Հայ Եէնի պահակազօրքը, հանոյէն 30 մղոն դէպի հարաւ-արեւելք։

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

★

«ՄԱՔՍԻՄԱԼԻՍՏ ԽԱՂՔՈՒԹԻՒՆ»

Ողբացեալ Արշակ Չօպանեանի բառերն են ասոնք։

1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք, կատարեալ դժոխքի մը վերածուած էր Կովկասեան ճակատը։ Իսկ պատերազմը կատաղօրէն կը շարունակուէր արեւմտեան ճակատին վրայ։

Չօպանեան կը գրէ իր Քրոնիկին մէջ.

— «*Շնորհիւ ռուս մաքսիմալիստներու վիթխարի վատութեան, Գերմանք իրենց բոլոր ուժերը այս կողմ հաւաքած՝ յարձակումներու ամէնէն ամեհին պայթեցուցին*» (Վէրածնունդ, *Փարիզ*, 14 *Ապրիլ* 1918)։

Տարաբախտ գրագէտը 1918 Մարտ 1ի Քրոնիկին մէջ կը գրէր, ծանուցանելով Երզնկայի, Տրապզոնի եւ Բաբերդի անկումը.

— *Կովկասեան բանակի ռուս զօրքերը հեռացած են ճակատէն, այդ հողերուն պաշտպանութեան հոգը թողլով միայն Հայերուն. մերինները մոլեգին դիմադրութիւն մը կը բերեն արշաւող հրոսներուն դէմ»։*

Ապրիլ 14ի Քրոնիկով այսպէս խօսուն պատկեր մը կը գծէ.

— «*Այս ամէնուն մէջ, մեր ցեղը իր հեռաւոր բայց այժմ աւելի քան երբեք զգալի, տեսանելի կարեւորութիւն մը ստացած ռազմակէտին վրայ, կը շարունակէ կատարել, իր ահաւոր ծանրութիւնը միշտ պահող բազմավտանգ կացութեան մը մէջտեղ ազատութեան մարտիկի իր դերը։ Ճիշդ է որ մաքսիմալիստ խաղքութիւնը անդունդին եզրը դրաւ մեր ազգը, բայց անդունդին տեսիլը փոխանակ մեր ազգը սարսափի եւ լքման մղելու, անոր մէջ արթնցուց գերագոյն ճիգը առնական վճռականութեամբ մը կատարելու կամքը*։ (էջ 192)։

Եւ վերջապէս, Կարսի վերագրաւման առթիւ, կը յայտարարէր բարձրաձայն.

... *Ոչինչ գիտենք որոշ — բացի սա իրողութենէն որ հայ բանակը կենդանի է միշտ եւ կը գործէ, ուժեղ եւ տոկուն կ'անուանուի նոյն իսկ Թուրքէն*։ Արիւնի եւ խաւարի մէջ իրապէս անկախ Հայաստան մըն է որ կը դարբնուի կոր, իր ձեռքով իր անկախութիւնը վաստկող Հայաստան մը։ *Ոչ Թուրքը, ոչ Գերմանը կը սպասէր Հայէն այդպիսի քաջութիւն եւ հաստատամտութիւն. անոնց իսկ աչքին Հայը հիմա աւելի մեծ է քան երբեք։ Անոր կորուստը ահագին է, բայց դատը շահուած է վերջնապէս։ Մեր խորին անձկութիւնը յուսահատութեան փոխուելու չէ երբեք*»։ (Վէրածնունդ, 1918 *Յունիս-Յուլիս*, *էջ* 260)։

Եւ երեւակայել որ, 36 տարի վերջը, դեռ Փարիզեցիներ կան որոնք չեն ըմբռնած այս «պատմական ճշմարտութիւնները»։

Ոչ միայն չեն ըմբռնած, այլ եւ կը փորձեն ժխտել, խեղաթիւրել, վերիվայր շրջել դէպքերը, թունաւորելով երիտասարդութեան միտքը։ Այն ալ ֆրանսերէ՛ն...

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ

«ՇԱՏ ՔԻՉ ԺԱՄԱՆԱԿ ՄՆԱՑԱԾ Է ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ»

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս առջի օր ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— «Եթէ արեւմտեան Եւրոպան պառակտուած պիտի մնայ, հետեւաբար մշտապէս տկար, այն ատեն թերեւս պէտք է հիմնովին վերաքննել ամերիկեան քաղաքականութիւնը։ Կը յուսամ եւ կը հաւատամ թէ պիտի խնայուի այս անհրաժեշտութիւնը. բայց յիմարութիւն պիտի ըլլար չխոստովանիլ թէ որքան ծանրակշիռ հանգամանք ունին այն խնդիրները որ այժմ փորձի կ'ենթարկեն Ատլանտեան կազմակերպութիւնը»։

Յետոյ ցաւալի գտնելով Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ձգձգումը՝ միացեալ բանակի ծրագրին վաւերացման մասին, ըսաւ.

— Այս երկու երկիրներուն մէջ միացեալ բանակի ծրագրին հակառակորդները վախնալով քուէարկութեան մը արդիւնքէն, ձգձգողական խաղերու կը դիմեն։ Մինչ այս մինչ այն, ցամաքային Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ նորէն երեւան կուգայ յարաբերութիւններու ձգտում

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս գիշեր, շաբաթ, ժամը 21ին, հովանաւորութեամբ քաղաքապետ Պ. Կասթոն Տէֆէռի։ Հայերէն եւ ֆրանսերէն ճառեր եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը եւ հոգաբարձութիւնը, Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կը խնդրեն փարիզահայ բոլոր ընկերակցութիւններէն, որ հաճին իրենց կողմէ նշանակուած մէկ մէկ ներկայացուցիչով մասնակցիլ խորհրդակցութեան, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր, շաբաթ օր, Յունիս 12,— ժամը 17ին եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, ճշդելու համար ողբացեալ Արշակ Չօպանեանի *յուղարկաւորութեան մասին ըլլալիք կարգադրութիւնները։*

× Այս առթիւ ստուգեցինք թէ օրինական քննութիւնները վերջացած չըլլալով, ողբացեալ գրագէտին մարմինը դեռ եկեղեցի յանձնուած չէր մինչեւ երէկ։

Ի պատասխան Պ. Ֆ. Ֆեյտիի դիմումներուն, կ'իմանանք թէ դիագննութիւնը եւ ուրիշ գործողութիւններ հազիւ Գչ. օր կրնան վերջանալ, հետեւաբար յուղարկաւորութիւնը ամէնէն կանուխ կրնայ կատարուիլ Եչ. օր։

★

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Մարքիզ Փոլ տը Վէուի նախաձեռնութեամբ կազմուած է «Արշակ Չօպանեանի բարեկամներու Ֆրանքեւհայ միութիւն մը», ողբացեալ գրագէտին անտիպ գործերը հրատարակելու եւ անոր յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու համար։

Այս առթիւ իրենց աջակցութիւնը խոստացած են ականաւոր Ֆրանսացիներ.— Պ. Ռոժէ Կառօ, զօր. Տիւֆիէօ, Պ. Պ. Ֆր. Ֆեյտի, Ռընէ Փինօն, ինչպէս եւ կաթողիկէ համայնքին առաջնորդ գերապայծառ Ամատունի Վ. եւ բազմաթիւ ուրիշներ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԳԱՐՇԵԼԻ "ԺՈՒՌՆԱԼ" ՄԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Բ.

Ռամկավար Մ. Գույումճեանի յայտարարութիւնը լսելով՝ թէ թեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Սիրունեան եւ թէ Քաղաքականի ատենապետը՝ Պ. Հ. Նասիպեան, կը դիմեն ռամկավար ներկայացուցչին՝ խնդրելով իրմէ, որ այս տարի նման դիմումներ չկատարուին, թոյլ տալով, որպէսզի մեր ներքին խնդիրները մենք կարգադրենք ...

Այս բոլորը գիտնալով մէկտեղ, մենք նորէն նախապատրաստուած չէինք այն քայլին, որուն մեր հակառակորդ կոչուածները պիտի դիմէին՝ ներքնաբար ձախողելէ եւ իրենց «դատ»ը Ազգ. Իշխանութիւններէ ներս տանուլ տալէ ետք :

Պատմութիւնը շատ է երկար, պարտադրուած ենք սեղմ ըլլալ :

Բաւական ճիգ սպառելէ ետք, կարելի կ'ըլլայ հարցը իր բնականոն հունին մէջ դնել եւ Հայաստանի անկախութեան տօնակատարման խնդիրը վերապահել թեմիս Առաջնորդին, ինչպէս որ եղած է անցեալին մէջ:

Այս որոշումով պարզ էր ինքնին, որ Մամբրէ արք. Սիրունեան, հին վիճակը եւ գոյութիւն ունեցող կարգը անփոփոխ պահելով, Մայիս 28էն առաջ իրեն ենթակայ հաստատութեանց հրահանգ պիտի տայ տօնակատարելու Մայիս 28ը՝ անկախ Հայաստանի հիմնադրման թուականը :

Ու ճիշդ հոսկէ կը սկսի այն անպատիւ ու քստմնելի ռամկավարապատումը, որ իր նախընթացը չունի անգամ ժուռնալներով այնքան հարուստ ռամկավար «կուսակցութեան» հերոսական անցեալին մէջ:

... Ազգային ճակատի վրայ ձախողելով մեր քաջերը իրենց շունչը կ'առնեն ներքին գործոց նախարարութեան մէջ, փորձելով կառավարական միջամտութեամբ խափանել անկախութեան տարեդարձի տօնակատարումը :

Եւ ահա օրին մէկը հարցաքննութեան համար Իշխանութեանց ներկայացուցիչները Առաջնորդարան կուգան, հոն Առաջնորդը չգտնելով՝ իր բնակարանը կ'երթան եւ գինք բնակարանին մէջ կը հարցաքննեն :

Այս հարցաքննութենէն ետք, Իշխանութիւնները մեր ներկայացուցիչները կը հրաւիրեն եւ անոնցմէ լուսաբանութիւններ կը խնդրեն :

Ու հոս կը պարզուի, որ Մայիս 28ի եւ Դաշնակցութեան *դէմ «ժուռնալ» մը տրուած է, որուն տակ կան ստորագրութիւնները հետեւեալ անձերու ,—*

1.— Մեսրոպ Գույումճեան (*ռամկավար պարագլուխ, Գահիրէի Քաղաքական Ժողովի անդամ*):

2.— Է. Փափազեան (*ռամկավար պարագլուխ, Գահիրէի Թեմական Ժողովի անդամ*):

3.— Հ. Գարայեան (*ռամկավար պարագլուխ, Գահիրէի Թեմական Ժողովի անդամ*):

4.— Տոքթ. Խ. Սողիկեան (*«չէզոք», Գահիրէի Թեմական Ժողովի անդամ եւ նախորդ Քաղաքականի ատենապետ*) :

Իրենց «ժուռնալ»ին մէջ այս վատարիները իշխանութեանց հետեւեալը կը յայտնեն ..

Ա.— Դաշնակցութիւնը միապետական, արքայական կուսակցութիւն մըն է եւ սերտ կապեր ունէր գահընկէց Ֆարուք թագաւորի արքունիքին հետ :

Բ.— Դաշնակցութիւնը հակաժողովրդավար կազմակերպութիւն մըն է եւ կը գործէ բռնութեամբ :

Գ.— Բռնութեամբ կ'ուզէ պարտադրել տօնակատարումը նաեւ Մայիս 28ի, որուն դէմ Ազգ. Իշխանութիւնները որոշում ունին:

Դ.— Մայիս 28ի տօնակատարման դէմ են անձնապէս նաեւ թեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Սիրունեան եւ Քաղաքական ժողովի ատենապետը՝ Պ. Հրանտ Նասիպեան :

Որքան մենք գիտենք, այս չորս քաջերէն երեքը, բացառութեամբ «չէզոք»ի (տոքթ. Սողիկեան), ոչ միայն տեղական պարագլուխներ են, այլ եւ համակուսակցական ու համազգային ...

Այլ խօսքով՝ «կուսակցութեան» առաջնորդութիւնն է, որ իր ստորագրութիւններով փռուած է քստմնելի «ժուռնալ»ի մը տակ ...

Եւ որ ամէնէն ընդվզեցուցիչն է, մեր արիները «ժուռնալ»ին տակ փռուած են Ազգին պատկանող տիտղոսներով, — Թեմականի անդա՛մ, Քաղաքականի անդա՛մ...:

Կարծես համայնքը այս տիտղոսները իրենց տուած ըլլար՝ զանոնք «ժուռնալ»ներու մէջ օգտագործելու համար...

Իրենց խօսքին աւելի կշիռ տուած ըլլալու համար՝ չեն քաշուած իրենց սեւ անունները յարգանք պարտադրող տիտղոսներով չքեղազարդելու, ըսել ուզելով, թէ իրենք պարզ «ժուռնալճի»ներ չեն, այլ... Ազգին ընտրեալներն են :

Իշխանութեանց մեր ներկայացուցիչները հետեւեալ պատասխանը կուտան.

Ա.— Դաշնակցութիւնը իր դաւանանքով միապետական կազմակերպութիւն մը չէ եւ իբրեւ այդպիսին երբեք յատուկ կապեր ունեցած չէ գահընկէց թագաւորի արքունիքին հետ: Այդ արքունիքի բոլոր դիւանները այսօր իշխանութեանց տրամադրութեան տակ են եւ այդ իշխանութիւնները գիտեն, որ *ժուռնալ*ին հեղինակները սուտ կը խօսին ու կը զրպարտեն մեզ:

Բ.— Դաշնակցութիւնը հակաժողովրդավար կազմակերպութիւն մը չէ եւ երբեք բռնութեամբ չի գործեր. նիշդ հակառակը. ամէնէն ժողովրդավար կազմակերպութիւններէն մէկը ըլլալով՝ Դաշնակցութիւնը կը պայքարի բռնատիրական սկզբունքներու եւ կազմակերպութեանց դէմ:

Գ.— Ազգային Իշխանութիւնները որոշում չունին Մայիս 28ի դէմ, ուստի կատարեալ զրպարտութիւն է ըսել, թէ Դաշնակցութիւնը որոշած է բռնութեամբ Մայիս 28ը տօնակատարել: Ճիշդ հակառակը. Ազգային Իշխանութիւնները որոշում ունին տարիներէ ի վեր գործադրուող կարգը անփոփոխ պահել, որ ըսել է՝ թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեանի հրահանգով Մայիս 28ը տօնակատարել:

Դ.— Ճիշդ չէ, թէ անձնապէս թեմիս Առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Սիրունեան եւ Քաղաքականի ատենապետը՝ Պ. Հրանտ Նասիպեան դէմ են Մայիս 28ին : Ճիշդ հակառակը. Քաղաքականի ատենապետը՝ Պ. Հ. Նասիպեան՝ Քաղաքականի պաշտօնական նիստին մէջ դատնելով *ժուռնալ*ը ստորագրողներէն ռամկավար ներկայացուցչին՝ Պ. Մ. Գույումճեանի, բացած է անոր, որ ինք չուզեր իր ձեռքերով կրակէն շագանակ հանել ռամկավարներու համար, առ այդ կը յորդորէ վերջ տալ Մայիս 28ի դէմ ձեռնարկուած իրենց պայքարին, իսկ ինչ կը վերաբերի թեմիս Առաջնորդին՝ Մամբրէ արք. Սիրունեանի, ամէն տարի իր հրահանգով է, որ Ազգ. Հաստատութիւնները հոս՝ Եգիպտոսի մէջ՝ Մայիս 28ը կը տօնակատարեն:

Մեր ներկայացուցիչներու յայտարարութիւնները՝ Իշխանութիւնները մէկիկ-մէկիկ կ'արձանագրեն, իրենց վերապահուած ձեւերով ետքէն կը ստուգեն ու կը համոզուին վերջնապէս, որ այդ յայտարարութեանց մէջ չկայ ոչ իսկ մէկ բառ, որ համապատասխան չըլլար իրականութեան :

Իշխանութիւնները, ի միջի այլոց, կ'ուզեն մեր ներկայացուցիչները լսել նաեւ թէ ի վերջոյ ո՞ւր է խնդրի ծանրութիւնը, ինչո՞ւ այսքան սուր կիրքեր ու բուռն պայքարներ կան Մայիս 28ի շուրջ. ինչո՞ւ շաբաթներէ ի վեր զանազաններ Իշխանութիւնները կը զբաղեցնեն այս հարցով, նպատակ ունենալով Մայիս 28ի տօնակատարումը խափանել :

Իրենց կը պատասխանուի .

— Մայիս 28ը անկախՀայաստանի հիմնադրման թուականն է. դարեր շարունակ տիրապետուած ժողովուրդ մը ըլլալով՝ 1918 Մայիս 28ին մենք մեր հայրենիքը անկախ հռչակեցինք. այս անկախութիւնը եւրէն, 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի դաշնագրով, ճանչցուեցաւ ու նուիրագործուեցաւ: Երկու եւ կէս տարի մենք անկախ կեանք ունեցանք, սակայն 1920 Նոյեմբեր 29ին ռուս կարմիր զօրքերը Հայաստան խուժեցին, խորտակեցին մեր անկախութիւնը եւ մեր հայրենիքը վերակցեցին Ռուսիոյ :

Ամէն տարի Մայիս 28ը տօնակատարելով՝ մենք մեր ուխտը կը վերանորոգենք — շարունակել պայքարը՝ օր մը վերստին մեր ազատութեան տիրանալու համար :

Աշխարհակալութիւնները կը նահանջեն. դարը աշխարհակալութեանց — սեւ, ճերմակ թէ կարմիր — անցած է:

Նաեւ փոքր ազգերը իրաւունք ունին ազատ եւ անկախ ըլլալու :

Հայաստանի անկախութեան թուականը տօնակատարելով եւ Հայաստանի անկախութեան համար պայքարելով՝ մենք միաժամանակ տօնակատարած կ'ըլլանք անկախութեան տօնը մեզի բախտակից բոլոր փոքր ժողովուրդներու եւ պայքարած կ'ըլլանք նաեւ այդ ժողովուրդներու համար :

Մայիս 28ը իր մէջ կը խորհրդանշէ նաեւ այն պայքարը, զոր Եգիպտոս այնքան արիաբար կը մղէ ի խնդիր իր արդար դատին:

Այն մարդը, որ ի'ր հայրենիքի անկախութեան դէմ է, որ իր ծննդավայրի անկախութիւնը չի պաշտպաներ համոզումով, հաւատքով ու նուիրումով, այդ մարդը ուրիշի մը անկախութեան անկեղծ պաշտպանը չի կրնար ըլլալ :

Մեր երկրի անկախութիւնը բոլշեւիկները կործանեց եւ բոլշեւիզմն է ամէնէն կատաղի թշնամին Մայիս 28ի: Ու բոլոր անոնք, որոնք, բոլշեւիկ չըլլալով հանդերձ, Մայիս 28ի դէմ կը պայքարին, անոնք խորքին մէջ բոլշեւիկեան գործ կը կատարեն եւ փաստօրէն բոլշեւիզմին կը ծառայեն :

Մեր ներկայացուցիչները այս բացատրութիւնները տուին Իշխանութեանց, եւ Իշխանութիւնները այս ամէնը արձանագրեցին եւ զետեղեցին այն թղթածրարին մէջ, որ կեանք առած էր չորս քաջարիներու «ժուռնալ»ով ...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԻՆՃԱԽՏԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ ՍՈՒՐԻԱՅ ՄԷՋ

●

«Փառի Փռէս» շարունակելով իր պրպտումները Միջին Արեւելքի առողջապահական վիճակի մասին, այս անգամ ուսումնասիրութիւն մը կը նուիրէ Սուրիոյ.

Դամասկոսի հակաթոքախտի կեդրոնը որ ամէնէն նշանաւորն է Միջին Արեւելքի մէջ, կը վարէ Ֆրանսացի բժիշկ Էթ. Պէռթէ, օժանդակութեամբ Համաշխարհային Առողջապահական Կազմակերպութեան:

Էթիէն Պէռթէ Դամասկոս գնաց Թուրքիայէն, ուր երկու տարուան մէջ հաստատած էր հակաթոքախտային կեդրոն մը :

Թոքախտը շատ լուրջ հարց է Սուրիոյ մէջ: Դժուար է թիւեր տալ, վիճակագրութեան չգոյութեան հետեւանքով, բայց կը կարծուի թէ ժողովուրդին մէկ առ հարիւրը կը տառապի թոքախտէ, այսինքն 35000 թոքախտաւորներ կան երկրին մէջ, (բնակչութեան ընդհ. թիւն է 3.500.000): Տանըմարքայի մէջ որ աշխարհի մէջ թոքախտաւորներու ամէնէն քիչ թիւը ունի, հարիւր հազարին վրայ տասը հոգի կը մեռնի, իսկ Ֆրանսայի մէջ հարիւրի հազարի վրայ 37 հոգի կը մեռնի:

Բազմաթիւ պատճառներ կան թոքախտի այս վտանգին համար.— Ժողովուրդի մեծ մասին թշուառութիւնը, ապրուստի, առողջապահութեան եւն. անբաւարար վիճակը, բժիշկներու նուազութիւնը, (մէկ բժիշկ 2000 բնակիչի համար Դա –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Քանի քանի անգամներ յիշեցումներ կատարեցինք հեռախօսով, թէ անհամբեր սպասում ենք իրեն: Ամէն անգամ մի պատճառաբանութեամբ նա արդարացնում էր իր ուշացումը եւ խոստանում մօտ օրերում անպատճառ հանդիպելու: Երկար ձգձգումներից յետոյ, համոզուեցինք, որ իմ բարեկամը բոլշեւիկ՝ Մոսկուայի Կոմունիստական կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի քարտուղարը խուսափում էր մեր բնակարանում մեզ հետ տեսակցութիւն ունենալուց, քանի որ մեր բնակարանի վրայ Չեկայի կողմից հսկողութիւն էր նշանակուած :

Ստեղծուած փափուկ դրութիւնից Կոմկուսի Կ. Կոմիտէի քարտուղարին փրկելու մտահոգութեամբ, յայտնեցի պատրաստակամութիւնս՝ անցնելու իր մօտ : Շատ ուրախացաւ եւ Մոսկուա ժամանումին առթիւ, հետեւեալ օրը ինձ հրաւիրեց ճաշի :

Պայմանաւորուած ժամին տեղի ունեցաւ մեր հանդիպումը շքեղ կահաւորուած մի ընդարձակ բնակարանում, որտեղ ապրում էին ընդամէնը երեք հոգի՝ ինքը, կինը եւ քոյրը :

Երբ, ի տես այդ շքեղութեան եւ բացուած սեղանի ճոխութեան եւ առատութեան, իմ զարմանքս յայտնեցի եւ հարցրի՝ թէ ա՞յս է բանուորա-գիւղացիական ժողովրդին պարգեւած ձեր հաւասարութիւնը, վաղեմի ընկերս առանց այլայլուելու պատասխանեց, որ պատասխանատու գործիչները լաւ պէտք է ապրեն՝ լաւ գործելու համար :

Ինքը եւս փոխադարձաբար հետաքրքրուեց Հայաստանում մեր ունեցած նուաճումներով եւ ապրելակերպով : Տեղեկացրի, որ մեր Հանրապետութեան նախարարները հազիւ երկու-երեք սենեակներից բաղկացած անշուք բնակարաններ ունին, իսկ խորհրդարանի անդամներից շատերը մեծ դժուարութեամբ հազիւ կարողացել են մի-մի սենեակ ձեռք բերել եւ, առանց որեւէ դժգոհանքի, նուիրուածօրէն աշխատում են նորաստեղծ հայ պետականութեան կառուցուածքի ամրապնդման համար :

Անձնական բնոյթ ունեցող ընկերական կարճ հարցուփորձերից յետոյ, անցանք Չիչերինի հետ ունեցած մեր խօսակցութիւններին:

Ուշադրութեամբ ինձ լսելուց յետոյ, Ալ. Միասնիկեանը հարց տուեց, թէ ինքը ինչո՞վ կարող է օգտակար լինել մեզ : Կէս կատակ, կէս լուրջ պատասխանեցի.

« Սիրելի Ալեքսան, եթէ դու Լենինը լինէիր, մեր պատուիրակութիւնը կը խմբագրէր երկու երկիրների միջեւ ստորագրուելիք պայմանագրութիւնը իրեն ցանկալի ձեւով եւ կ'առաջարկէր ստորագրել՝ առանց կարդալու : Սակայն, դժբախտաբար, դու Լենինը չես, բայց կարող ես խոշոր ծառայութիւն մատուցանել պատուիրակութեանս: Որպէս հեղինակաւոր բոլշեւիկի եւ հայ իրականութեան ու կեանքի քաջածանօթ մէկի, կարող են քեզ դիմել որոշ տեղեկութիւններ ստանալու համար եւ մասնաւորապէս կարող են քո միջոցով ստուգման ենթարկել Թրքահայաստանի վերաբերմամբ մեր ներկայացրած տեղեկագրի վիճակագրական տուեալները: Այդ դէպքում պիտի խնդրէի հաստատել մեր տեղեկագրի հարազատութիւնը եւ յայտնել, ուր որ անկ է, թէ Զանգեզուրի եւ Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան ութսուն տոկոսը հայութիւնն է կազմում »:

Ալ. Միասնիկեանը իմ առաջարկութիւնը մի շատ չնչին ծառայութիւն համարեց եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց անել աւելին, քան թէ իրենից ակնկալւում էր:

Դժբախտաբար, հետագային հնարաւորութիւն չունեցանք ստուգելու, թէ արդեօք Ալ. Միասնիկեանը որեւէ օգտակարութիւն ունեցա՞ծ էր մեր բանակցութիւնների խնդրում: Կարճ ժամանակից յետոյ, նա նորից մեկնել էր լեհական ճակատը, եւ ես այլեւս հնարաւորութիւն չունեցայ երկրորդ անգամ նրա հետ հանդիպելու, մինչեւ մեր պատուիրակութեան Մոսկուայից մեկնելը:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(12) (Շար.)

մասկոսի մէջ, իսկ մէկ բժիշկ 15000 բնակիչի համար Եփրատի շրջանին մէջ եւ մէկ բժիշկ 29000 բնակիչի համար Ճէպէլ Տրիւզի մէջ)։ Առողջապահական կարգուսարքն ալ անբաւարար է (երկու հակաթոքախտային դարմանատուն միայն ամբողջ երկրին համար, որոնք կը գտնուին Դամասկոսի մէջ, երկու ապաքինարան, մէկ անկողին 1450 բնակիչի վրայ)։

Դամասկոսի հակաթոքախտային կեդրոնը, որ հաստատած է սուրիական կառավարութիւնը օժանդակութեամբ Համաշխարհային Առողջապահական կազմակերպութեան, կը ձգտի հաստատել դարմանումի կատարելագործուած մեթոտներ եւ ազգային հնգամեայ ծրագիր մը, պայքարելու համար թոքախտին դէմ։

Այս աշխատանքը միջազգային հանգամանք ունի։ Կազմակերպութեան մէջ կը գտնուին Ֆրանսացի մը, Իտալացի մը, Անգլիացի մը, Դանիացի կին մասնագէտ մը գիտական աշխատանոցին համար, հինգ Սուրիացի բժիշկ եւ քառասունի չափ Սուրիացի պաշտօնեաներ։ Քանի մը ամսուան մէջ 213 դասս տրուեցաւ 410 ունկնդիրներու համար։

Դամասկոսի այս հակաթոքախտային կեդրոնը եւրոպական դեղեցիկ հաստատութեան մը կնիքը կը կրէ, սրահները եւ սենեակները պայծառ են եւ մաքուր, ունին վիճակագրութեան եւ դասաւորումի կանոնաւոր թղթիկներ, առանձին դրասենեակ են։

Հակառակ հարեմական դրութեան, կիները յօժարակամ կը վերցնեն իրենց քօղերը բժիշկին առջեւ երբ հարցը առողջութեան մասին է եւ երբ վստահութիւն կը ներշնչեն։

Ներքին կազմակերպութեան տեսակէտէն, ամէն օտարական մասնագէտի տեղ կը նշանակուի բնիկ մը, երբ առաջինը մեկնի։

Սուրիական ժողովրդական բժշկութեան հին մեթոտին համաձայն թոքախտաւոր կամ յօղացաւ ունեցող մը վէրք մը կը բանայ այրելով թեւին դուրսի մասին վրայ. մէջը սիսեռ մը կը դնէ, նարընջենիի տերեւով կը ծածկէ եւ ամուր մը կը կապէ։ Երբ թարախոտիլ սկսի վէրքը, ան կը հաւատայ թէ հիւանդութիւնը դուրս ելած է մարմնէն։

Ստամոքսի հիւանդութենէ տառապող Պետեւիններու մարմինը ծածկուած է խոցերով։ Ասոնք դամ մը կը տաքցնեն եւ ցաւին վրայ դնելով, կը ծածկեն ծառի տերեւներով։ Թոքախտաւորներու կռնակին վրայ կը կատարեն գործողութիւնը։

Կրօնքն ալ կը բարդացնէ դարմանումը, գիւղերու մէջ, ինչպէս ջերմութիւնը առնելը, ծոմը աւրելը։ Կինը պէտք չէ ցոյց տայ իր մազերը այր մարդուն, այնպէս որ եթէ անակնկալի գայ, քղանցքը կը վերցնէ, դէմքը ծածկելու համար։

Դամասկոսի մէջ հիւանդին այցելութիւններն ալ տարօրինակ են։ Երբ հիւանդապահուհին հարցնէ թէ՝ ինչէ՞ն գիտցաք թէ հիւանդ է, կամ սանդուղէն վար ինկաւ կ՚ըսեն եւ կամ օձ մը տեսաւ։ Հիւանդապահուհին կը մեկուսացնէ հիւանդը միւսներէն, որովհետեւ տասը հոգին մէկ սենեակի մէջ կը պառկին։ Շատ ազնուօրէն կ՚ընդունուին այցելու հիւանդապահուհիները։

ԱՍԱՏՈՒՐ ԳԷՈՐԳ ՎԱՉԵԱՆՑ

(90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

★

Մեր ալեւոր բարեկամը, որուն ի պատիւ սեղան մը սարքուած է այս գիշեր (շաբաթ), Ֆրանսահայ լսարանին կողմէ, ծնած է 1863ին, Լեռնահայաստանի Մեղրի քաղաքը։ Նախնական կրթութիւնը ստացած է ծխական դպրոցին մէջ։ Երկրորդականը Շուշիի պետական միջնակարգ վարժարանին, իսկ բարձրագոյն կրթութիւնը Փեթերսպուրկի հանքային ճեմարանը։ Միեւնոյն ատեն Խատիսեանի հետ կը յաճախէր ազգայնական շրջանակները։

Վաչեանց յետոյ անցնելով Բագու, քարիւղի արդիւնաբերական ընկերութեան մէջ զանազան պաշտօններ վարելէ ետք, 1893 – 1920 եղած է տնօրէնը «Արամազդ» ընկերութեան։ Միեւնոյն ատեն կ՚ընտրուէր անդամ Բագուի քաղաքային վարչութեան։ Բագուի մէջ կ՚անդամակցէր նաեւ Ազգ. խորհուրդին։

1918ին նոյնպէս կը մասնակցէր Բագուի պաշտպանութեան մարմնին, ուրիշ հինգ ընկերներու հետ։

Իր նիւթական միջոցները լայն չափով տրամադրած է զանազան ազգօգուտ եւ բարենպատակ ձեռնարկներու, մասնաւորաբար ուսանողներու ինչպէս Արամ Զարըքի (Վտարանդի), Արսէն Ղլըճեանի (յետոյ եպիսկ.)։ Կ՚օգնէր նաեւ Աւետիս Ահարոնեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ ուրիշներու, ինչպէս «Փրօ Արմենիա» թերթին հրատարակութեան (3000 րուպլի) «Ժուռնալ»ի թղթակից Անրի Պարպիի հոգալով Ֆրանսա վերադարձի ծախքը։

Բագուի Դաշնակիցներու վերստուգիչ յանձնախումբին վկայագրին համաձայն Պ. Վաչեանց 1919ին 400.000 րուբլի տրամադրած է, գումար մը որ մինչեւ այսօր կը մնայ անվճար։

Մասնագէտ էր քարիւղի արդիւնաբերութեան եւ օգնած է շատ մը հայրենակիցներու, առեւտրական ձեռնարկներու մէջ։

Ուսումնասէր եւ պրպտող, անխոնջ ընթերցող մը եղած է եւ մասնաւորաբար կը հետաքրքրուի ազգագրական, հայագիտական վիճակագրական հարցերով։ Ջերմ հայրենասէր, միշտ լաւատես մեր ժողովուրդի ապագայի մասին։

Ունի իրեն յատուկ լեզուաբանական տեսութիւններ բառերու արմատներու մասին։

ԻՐԱՁԵԿ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բոլոր այն հայ ընտանիքները որոնք կ՚ուզեն իրենց զաւակները արձակուրդի ղրկել (ֆրանսական ƒoյoնի), արձանագրուելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար կրնան դիմել Գաղթականներու Հայկ. պաշտօնատունը 7 ռիւ Կոպեռնիկ, Փարիզ, ամէն առտու ժամը 9–12, Պ. Արթինեանի։

Կայանը կը կազմուի Իզերի նահանգին մէջ, 2 Յուլիսէն 6 Օգոստոս, 6–14 տարեկան մանչերու համար, եւ 9 Օգոստոս – 13 Սեպտեմբեր 6–14 տարեկան աղջիկներու համար, եւ 10 տարեկանէն փոքր մանչերու համար։

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 19ին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԻՍԻԻ ՄԷՋ

★

Շաբաթ գիշեր Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջականներու հայ գաղութը Փարիզէն եւ արուարձաններէն եկած բազմութեան հետ տօնեց Մայիս 28ի 36րդ տարեդարձը պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։

Շաբաթներ առաջ, քաղաքին ամէնէն բանուկ վայրերուն վրայ կ՚երեւային արդէն այս հանդէսի խոշոր ծանուցումները ֆրանսերէն լեզուով։

Ճիշդ ժամանակին եկած էր քաղաքապետը իր պաշտօնակիցներով, մինչ հանդիսականները կը յամենային։ Հանդէսին բացումը կատարեց ընկեր Հրանտ Սամուէլ։ Իսիի եւ Անիէռի միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գ. Գայըշեանի, երգեց «Մարսէյեզ»ը եւ քառաձայն «Մեր հայրենիք»ը։

Նախագահը նախ ֆրանսերէն բացատրեց հիւրերուն թէ դարաւոր գերութեան շրջանէ մը վերջ, 36 տարի առաջ հայ ժողովուրդը ստեղծեց ազատ անկախ Հայաստանը, թէ վարչաձեւերը ժամանակաւոր են։ Մայիս 28ը տօնելով ամէն տարի մենք պարտականութիւնը ունինք յիշելու այն բոլոր հերոսները՝ որոնք ինկան ի խնդիր ազատութեան։ Եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը։ Պարզեց օրհասական ճակատամարտը, երբ թշնամին կը պատրաստուէր ժողովուրդին մնացեալ մասն ալ ոչնչացնել։ «Այն ատեն զէնք առին բոլոր Հայերը անխտիր եւ մեր նախնիքներէն ժառանգուած քաջութեամբ կռուելով կազմեցին ազատ եւ անկախ Հայաստանը»։

Նախագահին հրաւէրով ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ Իսիի քաղաքապետը, որ նախ յայտնեց թէ Սէնի երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Տէփռէօ բացակայելու ստիպուած ըլլալով իր բարեկամական ողջոյնները կ՚ուղարկէ այս տարեդարձի առթիւ։

Պ. Քաղաքապետը իր ուրախութիւնը յայտնեց որ այս տարի եւս կը մասնակցի պատմական այս տօնին որուն համար հըպարտ պէտք է ըլլան Հայերը։ «Դարաւոր ստրկութենէ ազատած ժողովուրդ մը իրաւունք ունի պարծենալու արիւնով եւ զոհաբերութեամբ շահուած ազատութեան մը համար»։ Եւ մաղթեց որ ազատ ու անկախ այս երկիրը օր մը ըլլայ իսկապէս ազատ եւ բարգաւաճ հայրենիքը բոլոր Հայերուն։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Յովիկ Եղիազարեան, որուն ֆրանսերէն ճառը հիացում պատճառեց ներկայ հիւրերուն եւ ֆրանսերէն հասկցող հասարակութեան։ Երիտասարդ բանախօսը յստակ առոգանութեամբ եւ կուռ ոճով բացատրելէ ետք ազգային տօնին նշանակութիւնը, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է խոր հաւատք, ուխէ ազգի յոյսերուն իրականացման համար։ Այս առթիւ ողջունեց Ֆրանսան իր-

բեւ օրրանը ազատութեան։

Վերջին բանախօսն էր ուրիշ երիտասարդ ընկեր մը, Նուպար Նիկողոսեան, որ ուշադրութիւն գրաւեց իր սահուն եւ ոգեւորիչ արտայայտութիւններով։ Ընկերը պարզեց Մայիս 28ի դասերը եւ անոր ազդեցութիւնը մասնաւորապէս նոր սերունդին վրայ։

Երկու երիտասարդ ընկերներու այնքան լաւատես եւ առոյգ արտայայտութիւնները խոր տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներու վրայ։

Տօնակատարութիւնը ունէր գեղարուեստական խնամեալ բաժին մը, որուն յաջորդեցին պարերը, տեւելով մինչեւ արշալոյս։

Ներկայ մը

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ՄԱՅԻՍ 28

ԽՄԲ.— Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա» կը գրէ Յունիս 3 թուականով.—

Հեռախօսով մեզի կը հաղորդուի, թէ Լիբանանի հանրապետութեան նախագահ Տոքթ. Քամիլ Շամուն եւ իրեն ուղեկցող շքախումբը, Մայիս 30ին, կիրակի գիշեր, ներկայ եղան Մոնթէվիտէոյի Հ. Յ. Դաշնակցութեան վռամեան ակումբի մէջ, Հայաստանի հանրապետութեան 36րդ տարեդարձի հանդէսին։

Երբ երթամ Պէյրութ, ըսած է Տոքթ. Քամիլ Շամուն, պիտի ըսեմ ձերիններուն, թէ Ուրուկուէյի ձեր ընկերները եռագոյնի տակ հաւասար հպարտանքով կը տօնակատարեն իրենց հայրենիքին անկախութեան տօնը։

Մեր պաշտօնակիցը միեւնոյն ատեն տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահին հետ։ Պիտի հրատարակենք առանձին։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ, Զարուհի Դոլուխանեան, որու մասին այնքան ջերմ գնահատութեամբ արտայայտուեցաւ «Յառաջ», երբ Փարիզ եկած էր, վերջերս երգահանդէս մը տուած է Աթէնքի մէջ։ Յունարէն թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին։ «Ակրոպոլիս» թերթին աշխատակիցը կը գրէ թէ սքանչելի արուեստագիտուհի մըն է. «Ի՜նչ եթերային երաժշտական գիծ, ձայնական ինչ դրոշմ, որքան հմայք։ Արտակարգ երգչուհին հըմայեց իր ունկնդիրները։ Ուրիշ թերթ մը «Էլէֆթէրիւ» կը գրէ թէ իր երգը իրական երաժշտական խօսք մըն է։ Երգի ամէն մէկ տեսակին մէջ, ամենապարզ մեղեդիէն մինչեւ տաղը եւ անկէ մինչեւ օփերան միշտ սքանչելի էր, շնորհիւ իր ոճին։ Դարձեալ ուրիշ թերթ մը «Նէա» կ՚ըսէ թէ բոլորովին բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց միջնաձայն Տիկին Զարա Դոլուխանովայի երգի ունկնդրութիւնը։ «Վրատինի»ի աշխատակից Տիկին Ալեքսանտրա Լալուանի կը գրէ «հազուադէպօրէն, շատ հազուադէպօրէնկարելի է լսել Զարա Դոլուխանովայի նման երաժշտական եւ «թեքնիք» լիութեամբ երգչուհի մը եւայլն։

Դժբախտաբար բոլոր թերթերն ալ ռուս կը ներկայացնեն հայ երգչուհին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Կը սկսի Վերի Հայոց Ձորի հայ գիւղերու կոտորածը, Գրաւուն աշիրէթի պետ, Շաքիրի զաւակը, Լեզգին, անթիւ խուժանով մը կ՚աւերէ այդ շրջանը։

1915 Ապրիլ 5, Կիրակի,

Կռիւը կը տարածուի։ Կըլըղաշի ժողովուրդը եւ զինուած երիտասարդութիւնը կը քաշուին Քերծ գիւղը, ասոնց մէջ են Տիգրանն ու Արեգնազը, Արտաշէսը, Նունիկն ու Գիւլնարը։ Վերջին պահուն՝ Արտաշէսը այցելեց գերեզմանը, համբուրեց Շուշիկի հողակոյտը, խօսեցաւ անոր հետ, անկէ ափ մը հող առաւ, կապեց թաշկինակի մէջ, ծոցը դրաւ, գիւղացին հեռացած էր, վերջին մեկնողը ինքը եղաւ։

Գիւղին ժամը կ՚արտասուէր։

Մութ էր երբ Արտաշէսը մեկնեցաւ գերեզմանատունէն ....։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արտաշէսն էր, Պաղտօն, Զօլօն, Սեփօն, Լեւոն ու ես արիւնէն ու ջարդէն հազիւ ազատուած Հայոց աշխարհին զաւակներս, մեր երկրի ողբերգութիւնը, մեր անօրինակ ճակատագրի ցուրտը շալկած քալեցինք լեռնէ լեռ, երկրէ երկիր, կտրեցինք անապատներ ու ծովեր՝ հասնելու համար հիւրընկալ երկիր մը, գտնելու համար համեստ ապաստանարան մը եւ պատառ մը հաց ...։

Այդ երկիրը Յունաստանը, եղաւ։ Այս երկրի ժողովուրդին հետ՝ կուշտ կուշտի ապրեցանք, անոր ներկային մէջ՝ կէտ մը կազմեցինք, մասնակից եղանք անոր տրտմութեան եւ ուրախութեան, փափաքեցանք որ ան՝ զօրանայ, վերածուի դիւցազներու։ Անոր անկախութեան տօնախմբութեան պահերուն՝ Յոյներէն աւելի բերկրեցանք, անոնցմէ աւելի հպարտացանք, ուզեցինք որ անոր բանակը պողպատի վրէժով ու ատելութեամբ, ըլլայ անպարտելի ուժ, եւ օր մը՝ պարտութեան մատնէ հասարակաց թշնամին, այն՝ որ Յունաստանը մոխրի վերածեց եւ Հայաստանը՝ գերեզմանատան։

Այսօր՝ Հելլէն ժողովուրդը կը տօնէ իր անկախութիւնը։ Տօղանցք կայ մեր բնակած քաղաքին մէջ։ Ժողովուրդը լեցուցեր է փողոցները, տանիքներու վրայ, պատշգամները, հագեր է իր տօնական զգեստները, սրտին մէջ լեցուցեր է բոցավառ բերկրութիւն, հոգիին մէջ՝ ծով մը հպարտութիւն, կը խնդայ, կը ժպտի, կը ցատկրտէ, կը ճչայ, կը ծափէ, կը խայտայ ...։

Կ՚անցնին զինուորները գլխաւոր պողոտաներէն, զէնքերը իրենց ուսերուն, հագուած կոկիկ, հպարտ ու գոռոզ։ Ազատագրուած հայրենիքի փառերգութիւնը կը ցոլայ անոնց ճակատներուն վրայ։ անդավառ կը հոսի Յունաստանի զաւակներուն տողը, նայուածքները պայծառ են, աչքերուն մէջ կայ ցեղապաշտութեան կիրքը։

Ռափ, ռափ։ Գոյնզգոյն արշալոյսներու ծուէնները կը կախուին սիրտերու ցուիքներէն։ Մարդկային հոգին՝ կը պարէ զգացական աշխարհը գունաւորող հըպարտութեան լարերուն վրայ, անհատին եսը կ՚աղօտնայ, կը խոնարհի ու կը պըտիկնայ հաւաքական մեծազանգուած եսին առջեւ, երբ կը դիտէ «Ազգ Արքան», որ պատմութեան ու դարերու մէջէն դուրս կ՚ելլէ՝ հայրենիքի իշխանական քղամիդը ուսին։

Ռափ, ռափ։ Կը յորդի ու կը հոսի զինուորներու մարմնեղէն գետը։ Կ՚երթայ լըջութեամբ ու համաչափ։ Անոր կը հետեւին հրասայլեր, թնդանօթներ, գնդացիրներ, վերէն՝ կ՚ազմկեն օդանաւեր։ Յունաստանը իր ազատութիւնը կը տօնէ, քաղաքը գինովցած է, մենք մեզ զգացինք հարսնետան մը մէջ, խնդացինք, ուրախացանք, ծափեցինք մենք ալ, բայց երբ հանդէսը վերջացաւ՝ ճակատագրին ցուրտը նորէն մեզ զարկաւ, աքսորի ու ջարդերու սարսուռը տանջեց մեզ, մենք նորէն նոյնն էինք՝ ինչ որ էինք։ Կրկին հըրհնուք, նորէն մեր առօրեայի աղմուկը, վերջապէս հայ էինք, կը մտնէինք մեր տարագրութեան գիշերահոս փշուտքը։

Կը նորոգուէր մեր ցաւը։ Կը բռնէր մեր հոգեկան տաղնապը։ Մենք՝ փախանք քաղաքէն ու անոր սանձարձակ ժխորէն, Արտաշէսն էր, Պաղտօն, Զօլօն, Սեփօն, Լեւոն ու ես, նստեցանք ծովեզերքը, դիտեցինք ծովն ու երկինքը։ Գարուն էր, արեւ կար մեր գլխուն վերեւ։

(Շար.)

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

մը, եւ կը տեսնուի վերեւումը առելութեան եւ պառակտումի հին ուժերուն, անգամ մը եւս ստեղծելով այնպիսի պայմաններ որոնք պատերազմի առաջնորդեցին անցեալին մէջ: Արագօրէն կը սահի այն ժամանակը որ մնացած է Եւրոպայի միացումը իրագործելու համար: Մ. Նահանգներուն քաղաքականութիւնը Եւրոպայի հանդէպ հիմնուած է զօրաւոր եւ առկուն Եւրոպայի մը վրայ որ պիտի աւելցնէ Ամերիկայի եւ ազատ աշխարհի մնացեալ մասին ապահովութիւնը: Բայց եւ այնպէս կենսական է որ Եւրոպան դարակշիռ ուժ մը ճարէ ամրապնդելու համար իր ապահովութիւնը: Այդ բանը կարելի է միայն այն ատեն երբ արեւմտեան Եւրոպայի անհատական աղբիւրները միացուին: Ուրիշ խօսքով, Եւրոպան պարտաւոր է հաւաքարար օգտագործել իր անհատական կարողութիւնները, իրական ուժ մը ստանալու համար»:

Նոյն օրը նախագահ Այզընհաուըր ալ իր լրագրական ասուլիսին մէջ ըսաւ թէ իրապէս ծանր է աշխարհի կացութիւնը, բայց ինք անմիջական ծրագիրներ չունի, զինուորական ծախքերը աւելցնելու կամ լիազօրութիւն պահանջելու խորհրդարանէն՝ ամերիկեան ուժեր ղրկելու համար Հնդկաչին: Յետոյ բացատրեց թէ քառասուն տարի կրնայ տեւել համայնավարութեան եւ ազատ աշխարհին պայքարը եւ թէ Ամերիկա լաւագոյն ճամբան բռնած է ազգային պաշտպանութեան համար:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր նորէն Մ. Նահանգները հրաւիրուած է եւ մօտերս ճամբայ պիտի ելլէ, մասնաւորապէս տեսակցելու համար նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Այս առթիւ կրկնեց թէ ինք միշտ կը հաւատայ որ Ֆրանսա պիտի վաւերացնէ միացեալ բանակի դաշինքը: Իր կարծիքով, միայն այդ ծրագիրը կրնայ դադրեցնել պաղ պատերազմը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՍԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ընկերակցութիւնը ճաշ մը սարքած էր առջի օր, ի պատիւ Հանրապետութեան նախագահին: Ներկայ էին մօտ հարիւր օտար թղթակիցներ, ինչպէս եւ երկու ներկայացուցիչներ Յառաջի խմբագրութենէն: Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ արտաքին նախարարին օգնականը, Պ. Մորիս Շուման:

ԻՐԱՔԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն չահեցաւ նախկին վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշայի խմբակցութիւնը որ կուսակից է արեւմտեան քաղաքականութեան:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Տիկին Մարթ Ռիշառ, հանրատուներու փակման ախոյեանը, այն ամբաստանութեամբ թէ պահած է1942ին երկու կեղծ ոստիկաններու կողմէ գողցուած գոհարեղէններ: Տիկինը լրտեսական պաշտօններ կատարած է երկու աշխարհամարտներու ընթացքին: Անդամ էր Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին եւ 1946ին փակել տուաւ Փարիզի 177 վատահամբաւ տուները: 1952ին 50.000 ֆրանք հատուցում ստացաւ թերթի մը հրատարակիչէն որ գրած էր թէ ինք ալ 30 տարի առաջ նոյն արհեստը ի գործ կը դնէր ...

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ գաղտնօրէն վերակազմուած է Թուտէ կուսակցութիւնը (համայնավար), պայքարելու համար քարիւղի բանակցութեանց դէմ, որոնք բարեյաջող ճամբու մէջ են, Տոքթ. Մոսատեղի անկումէն ի վեր:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 16 միլիառ րուբլիի (4 միլիառ տոլար) նոր փոխառութիւն մը հրապարակ հանեց, քսան տարուան պայմանաժամով եւ առանց տուրքի: Ձեկոյցը կ'ըսէ թէ գոյացած գումարը պիտի գործածուի հնգամեայ ծրագրին գործադրութեան:

15 ՏԱՐԻ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ արեւելեան Գերմանիոյ նախկին արտաքին նախարարը, Պ. Տերթինկէր, որ ձերբակալուած էր անցեալ 1953 յունուար 15ին: Հինգ մեղսակիցներ ալ զանազան պատիժներու դատապարտուեցան: Ուրիշ ամբաստանեալներ կարգի կը սպասեն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ: Այս շաբաթ ժամը 20.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը քաջալերելու համար նոր սերունդը եւ հաճելի ժամանց մը անցընելու համար հայկական մթնոլորտի մը մէջ:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,
Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝
M. GASTON DEFFERRE-ի
56, Rue d'Alger, Théâtre VERDI

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Մասնակցութեամբ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ, ՖՐԱՆՍԻՍ ԼԵՆԱՌ (երեսփոխան), ԱՇԻԼ ՍԻՆԻ, ԺԱՆ ՄԱՍ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Անժէլ Ակինեան (դաշնակ), Տիկին Ա. Տէր Վարդանեան, Պ. Ժ. Գասպարեան, Ս. Սարգիսեան, Օր. Ա. Յարութիւնեան (երգ եւ արտասանութիւն):

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ Հայ Արենուշներու կողմէ:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Սալ Կալման, ժամը 15.30էն մինչեւ գիշեր:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Կաուվարենց» խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին:

Հովանաւորութեամբ
Mr. MAZURIER-ի
Maire et Conseiller Général

Կը նախագահէ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. եւ կովկասեան պարեր ղեկավարութեամբ ԽԱՆՃԻԿԻ ՊՈՒՐՆՈՒԹԵԱՆԻ (նոր յայտագրով), եւրոպական պարեր Թիրամանի նուագախումբով:

Երթեւեկ Փորթ տը լա Շարէլէն թիւ 268 օթօպիւսը (Վիլիէ լը Պէլ):

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 20, կիրակի:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, կիրակի ժամը ճիշդ 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Անուշաւան արեղայ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղին, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ 117Ավընիւ Ֆօոօ, Սէն Ժիւսթ, Պառ Շալէի օդասուն պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ ընկերուհի Տիկ. Ա. ԱՒՏՕԵԱՆ: Կը բանախօսէ Պ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Առատ կերուխում դիւրամատչելի գիներով: Հայկական եւ եւրոպական նուագ:

Բարձրախօս Ալքազ եւ որդի:

Ծանօթ.— Առնել 53 թիւ օթօպիւսը մինչեւ հանդիսավայր: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի մեր Մարսէյլի բաժանորդներէն օգտուիլ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ներկայութենէն կատարելու համար իրենց վճարումները:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն սովորական, չափաւոր մեծութեամբ թուղթեր գործածել ձեռագրի համար, չդժուարացնելու համար տողաշարին գործը:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Սեւանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ժամը 15ին, Մասիսի գեղեցիկ սրահին մէջ, 87 Ավընիւ տը Լիվրի:

Կը ներկայացուին ծիծաղաշարժ զաւեշտներ: Հայկական և կովկասեան պար: Պ. ԽԱՆՃԻԿԻ ՊՈՒՌՆՈՒԹԵԱՆԻ կողմէ: Պ. ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ):

Զանազան անակնկալներ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան:

Այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ 25 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսօն:

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար:

Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ,

Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Քրքջալից զաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր: Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին

Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան
Երաժշտութիւն՝ Պ. Բենօ Է Եդ. Գավէզեան

Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Ժագ Սթէֆանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Ադասեան, Մ. Նուրեան:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 Ֆր:

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրներուն:

ԱԶԳ. ԲԱՐԵՐԱՐ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովը կը հրաւիրէ յարգոյ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հանդիսաւոր Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին որ պիտի կատարուի այս կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ առաջնորդ Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի, ի յիշատակ ազգ. մեծ բարերար Ռափայէլ Մարկոսեանի:

Օր. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ
ՅՈՎՍԷՓ ԽԱՉԵՐԵԱՆ
Նշանուած
Հալէպ, Յունիս 6 Լիոն

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եդիպտացի կոմիտէի ԲԱՑԱՌԻԿ ժողովը այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Պիտի զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ: Նիւթը՝ «Քաղաքական կացութիւնը եւ մեր դիրքը»:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս չաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին, Պար տիւ Կլոպ: Օրակարգ.— Նիւթական ու բարոյական զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՀԱՄԱ - ԽԱՐԲ. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Բարեգործականի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ ըլլան թէ ոչ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Եկեղեցւոյ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան արտակարգ ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Օրակարգ.— Ծրագիր - կանոնագրի փոփոխութիւն:

Այս առիթով պարտք կը սեպենք տեղեկացնել հասարակութեան թէ ժողովին ներկայ կ'ըլլան, իրենց ստացագիրովը մինչեւ 1953ի վերջը իրենց անդամավճարը հատուցած անդամները:

Անդամները կրնան իրենց վճարումները կատարել չէք փօսթալով, Մանտա քարդով կամ իրենց յարմար դատած ձեւով, եկեղեցւոյ չէք փօսթալի թիւն է.

Paris 6761-25, ASS. CULTUELLE DES ARMENIENS APOSTOLIQUES, 15 Rue Jean Goujon, Paris(8e)

Նկատի ունենալով որ այս ժողովը նախորդին շարունակութիւնն է, ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպած է դաշտապարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի օրը, կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն սկսեալ, հաստատութեան պարտէզին մէջ:

Տեղի պիտի ունենան մարզական խաղեր: Պար՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՐԵԱՆի եւ իր խումբին: Ապահովուած է պարադաշտ մը, եւ անձրեւի պարագային պարասրահ մը: Հրապարակ հանած ենք վիճակախաղի տոմսեր որոնց իւրաքանչիւրը պարադաշտէն ներս իբրեւ մուտքի տոմս ալ պիտի ծառայէ:

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ պատուել այս դաշտապարահանդէսը, շփման մէջ մտնել մեր հաստատութեան հետ, եւ տեսնել թէ ինչ ջանքեր կը թափուին հայեցի դաստիարակութեան զարկ տալու համար

(ԿՆԻՔ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Բարսեղեան եւ զաւակը Հայկ, Այրի Տիկին Գայեանէ Աբարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն), իրենց զաւկին, եղբօր եւ թոռան՝ Վահան Բարսեղեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ ★ DIMANCHE 13 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7393 — 30e ANNÉE — խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2804

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

« ՖԱԼՍԻՖԻԿԱՑԻԱ »

Քննադատութիւնը եւ ինքնաքննադատութիւնը, հակասական բանաձեւեր եւ հրահանգներ յաճախ նորանշան երեւոյթ մը կը պարզեն սովետական մշակոյթին մէջ :

Կեդրոնէն արձակուած հրամանի մը հետեւելով «վերադնահատումներ» կը կատարուին: Վաւերական դէմքեր, կուռքեր կը տապալին : Եւ անոնց պատուանդանին վրայ կը բարձրանան անտեսուած կամ վարկաբեկ արժէքներ :

Ինչ որ կուսակցական տեսակէտ էր երէկ, «պրոգրեսիւ» կամ «ռեւոլիւցիոն», յանկարծ կը համարուի դատապարտելի : Նոյնիսկ հակայեղափոխական :

Եւ, ընդհակառակն, ինչ որ «բուրժուանացիոնալիստական» հռչակուած էր, կը փաստաբանուի եւ կը դառնայ հիմնական տեսակէտ, պարտաւորիչ բանաձեւ բոլորին համար :

Կը յիշէք անշուշտ, վերջին ընտրութեանց առթիւ Երեւան գնաց Խ. Միութեան ներքին առեւտուրի նախարարը, Պ. Անաստաս Միկոյեան, որ միեւնոյն ատեն փոխ – վարչապետ է :

Իր ընտրական ճառին մէջ, Հայազգի նախարարը խստօրէն դատապարտեց անոնք որ պատուանդանէն վար առած էին Ռ. Պատկանեանի արձանը կամ արգիլած էին Եղիշէ Չարենցի, Րաֆֆիի եւն. գործերուն հրատարակութիւնը :

Միկոյեան « նացիոնալ–նիհիլիստ » կը կոչէր այս արարքին հեղինակները, ուրիշ հեղնական բառեր ալ գործածելով :

Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին մէջ, միեւնոյն մեղադրանքներն ուղղած էր նոր քարտուղարը, Պ. Թովմասեան, ծանրակշիռ ամբաստանագիր մը կազմելով նախորդ ղեկավարութեան դէմ, որուն գլուխը կը գտնուէր, տարիներէ ի վեր, վրացախօս Հայ մը, Գրիգոր Արութինով (Յարութիւնեան) :

Այս ալ բոլշեւիկեան աւանդութիւն մըն է: Եկողը պիտի սեւցնէ գացողը, եղած – չեղած մեղքերը բարդելով անոր գլխուն: Մինչեւ որ ինքն ալ տապալի :

Ինչպէս կ'երեւայ, նոր հրահանգներ տրուած են, վերադնահատումներ կատարելու համար, մշակոյթի ճակատին վրայ:

«Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագրի վերջին թիւին մէջ (1954 Ապրիլ), կ'երեւայ անստորագիր քննադատութիւն մը, «Վճռական բեկում սուեղծել գրականագիտութեան մէջ»:

Այս տեսական – քննադատական գրութիւնն ալ անխնայ կը ձաղկէ անոնք որ փորձած են սեւցնել Եղիշէ Չարենցը, Րաֆֆին, Ռ. Պատկանեանը, Ստ. Նազարեանցը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, Ծերենցը եւ ուրիշներ :

Կ'արժէ առանձին ամփոփել յօդուածը, ուր կ'երեւան այնպիսի տեսութիւններ որոնք հակայեղափոխական պիտի համարուէին երէկ: Օրինակ .

— « Րաֆֆին եւ Պատկանեանը ապրում եւ գործում էին ազգային շարժումների էպոխայում (դարաշրջան) եւ բնական էր, որ նրանք իրենց ստեղծագործութեան մէջ արտացոլում էին Հայերի հերոսական պայքարը ազգային անկախութեան համար, արտացոլում էին բազմաչարչար հայ ժողովրդի պոռթկումները ընդդէմ թիւրքական բռնակալութեան» (էջ 96) :

Նախապէս հաւատարիմ գործակալի մը, ցարական կամ սուլթանական լրտեսի մը վերածեր էին Ստ. Նազարեանցը, Թատերախաղ մըն ալ Թխելով :

Նոր տեսութեամբ, « Հիւսիսափայլ »ի խմբագրին դէմ գործուած այս արարքը կ'անուանեն «պատմական փաստերը կեղծելու, նացիոնալ – նիհիլիստական ֆալսիֆիկացիա » :

Դեռ ի՞նչ «ֆալսիֆիկացիա»ներ (խարդախութիւն) ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՃԻԳԵՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, Ազգ. Ժողովը նիստ գումարեց շաբաթ առտու, քուէարկելու համար կառավարութեան պահանջած վստահութեան բանաձեւը : Նախորդ ժողովին մէջ, վարչապետը կ'առաջարկէր մերժել բոլոր այն բանաձեւերը որ հակառակ են դաշինքին քաղաքականութեան՝ Հնդկաչինի մէջ: Մինչեւ վերջին պահուն կացութիւնը անորոշ էր երէկ: Կարգ մը հոսանքներ կը շարունակեն ընդդիմանալ. իսկ ուրիշներ վարանոտ կամ վերապահ դիրք մը բռնած են :

Ըմբռնելով կացութեան ծանրութիւնը, Հանրապետութեան նախագահը կոչ մը ուղղեց զօր. տը Կոլի հին եւ նոր կուսակիցներուն, որպէսզի դժուարութիւն չյարուցանեն :

Միւս կողմէ, Ժողովրդական Շարժումը, որուն անդամ են արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ եւ ուրիշներ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, — տեսակ մը վերջնագիր :

Ահաւասիկ ամփոփումը. — «Երկիրը առանց իշխանութեան ձգել ճիշդ այն պահուն երբ խաղաղութեան ճակատագիրը կը քննուի Ժընեւի մէջ, երբ խնդրոյ առարկայ է Հնդկաչինի մեր բանակին ապահովութիւնը, այնքան ծանր պարագայ մըն է որ ազգը լիովին կ'ըմբռնէ եւ որուն հետեւանքները պէտք է յստակօրէն չափէ իւրաքանչիւր քաղաքացի: Նախարարական տագնապին, անոր տեւողութեան եւ ելքին, դիւանագիտական, զինուորական եւ քաղաքական հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը հրապարակաւ, անձնապէս եւ վերջնապէս պիտի ճշդուի այն քուէարկութեամբ որ պիտի վճռէ կառավարութեան ճակատագիրը :

« Առ ի չգոյէ նախապէս ճշդուած եւ մեծամասնութեան մը կողմէ գործադրուած քաղաքականութեան մը, հակառակորդներու միաբանութեամբ կուրօրէն բացուած տագնապ մը պիտի նշանակէր ընդհատել միջազգային խորհրդաժողով մը զոր Ֆրանսա ինք ուզած էր, մինչ Հնդկաչինի մէջ կ'երեւան յարձակողական մը վտանգները: Ժողովրդական Շարժումը ժամանակը եկած կը համարի յստակօրէն կրկնելու թէ ոչ մէկ պարագայի մէջ պիտի չմխանայ մեծամասնութեան մը, որ ուղղակի կամ անուղղակի կը ձգտի վերիվայր շրջել Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը : Միեւնոյն ատեն, կազմակերպութիւնը պիտի հետապնդէ Հնդկաչինի բանակին ապահովութիւնը եւ պիտի շարունակէ միջոցներ փնտռել բանակցութեամբ, անմիջական զինադադարի մը համար: Անհրաժեշտ է որ խորհրդարանը թօթափէ իր անստուգութիւնները, որպէսզի չզարմանանք, եթէ հարկ ըլլայ ազգային իրաւարարութեան դիմել » :

Վերջին պահուն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Լանիէլ վճռած էր տեղի չտալ, եթէ իրեն դէմ տրուած քուէները օրինական մեծամասնութենէն պակաս ըլլային (314 ձայն): Ցեւայ, յոյս կար թէ չատեր դարձ մը պիտի կատարեն եւ թեր պիտի քուէարկեն, նկատի առնելով զինուորական կացութեան ծանրութիւնը Հնդկաչինի մէջ :

✕ Ժողովրդական Շարժումը 88 երեսփոխան ունի Ազգ. Ժողովին մէջ. նախկին, կոլեաններու խմբակցութիւնը՝ 75: Այս վերջինները հակառակ են Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագրին: Եթէ Լանիէլի դահլիճը իյնայ, շատ ծանր տագնապ մը պիտի ծագի, եւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ լուծել խորհրդարանը, ինչպէս կ'ենթադրեն իրագեկներ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՍԷ – ԿՕՍԷՆԵՐ

Ոչ մէկ վաւերական տեղեկութիւն էջմիածինէն, Գէորգ Զ.ի վախճանումէն ի վեր :

Երբեմն կիսկատար լուրեր կը հաղորդեն Պոլսոյ եւ Միջին Արեւելքի թերթերը, քաղելով Երեւանի անթելէն կամ կողմնակի աղբիւրներէ :

Անշուշտ կարելի չէ գաղափար կազմել բուն կացութեան մասին, հիմնուելով այդ լուրերուն վրայ :

Պէյրութի ռամկավար օրկանը, «Զարթօնք», հետեւեալ հեռագիրը հրատարակած է Յունիս 5ին, Դերենիկ եպիսկ.ի ստորագրութեամբ, (ուղղուած Լիբանանի առաջնորդ Խորէն եպիսկ.ի).

— « *Պէյրութ կը հասնինք Յունիս 12ին կէս գիշերին: Տէրտէրեան արք. տեղակալ նշանակուած է: Կը սպասենք իր ժամանման*» :

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, *Յուսաբեր*, որմէ կը քաղեմ այս լուրը (9 Յունիս), այս առթիւ դիտել կուտայ թէ «կարելի չեղաւ տրուած լուրին ճշդութիւնը ստուգել » :

Գահիրէի առաջնորդարանն ալ որեւէ լուր չէ ստացած :

Արձանագրելով այս պարագան, մեր պաշտօնակիցը կը հարցնէ«առ որ անկ է».

1. Ո՞վ տեղակալ «նշանակած է» Տէրտէրեան արք.ը :

2. Դերենիկ եպիսկ. ի՞նչ հանգամանքով այս «նշանակումը» կը հաղորդէ Խորէն եպսկ.ի :

3. Ինչո՞ւ այս լուրը հաղորդուած է Լիբանանի առաջնորդին եւ ոչ թէ Ս. Յակոբեանց միաբանութեան կամ ուղղակի Երուսաղէմի պատրիարքութեան :

4. Ի՞նչ է պատճառը որ այս «նշանակումը» արտասահմանի թեմերուն չէ հաղորդուած բուն իսկ իրաւասու մարմնին՝ էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին կողմէ :

5. Նախապէս առնուա՞ծ է կաթող. տեղապահ նշանակուած Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի հաւանութիւնը :

6. Ասկէ առաջ հաղորդուած էր թէ կաթող. տեղապահ նշանակուած է էջմիածնի Միաբանութեան անդամներէն Վահան արք. Կոստանեան: Արդ, ինչո՞ւ փոխուած է տեղապահը եւ ո՞վ է փոխած :

Նոյն հարցումները պիտի ուղղէինք մենք ալ: Մանաւանդ որ, եկեղեցւոյ դիւանին հարցուցինք եւ պատասխանեցին թէ որեւէ լո՛ւր չունին: Ոչ տեղապահի՛, ոչ ալ ուրիշ բանի մասին:

Կը թուի թէ դեռ շատ ասէ – կօսէներ կամ « զգայացունց » բաներ պիտի լսենք, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի :

Չմոռնանք թէ «հաւրնտիր» ներկայացուցիչները մեծամասնութիւն կը կազմեն էջմիածին հրաւիրուած կղերականներուն եւ աշխարհականներուն մէջ :

Եղիշէ արք.ի «նշանակում»ն ալ ինքնին պերճախօս երեւոյթ մըն է, եթէ հաստատուի :

ՎԱՀԷ

ԱՄԵՐԻԿԱ

Ե՞ՐԲ ԿՐՆԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս, նոր ճառ մը խօսելով, հինգ պայմաններ յիշեց, Ամերիկայի միջամտութեան համար. —

1. Հրաւէր մը պատերազմական շրջանի օրինաւոր իշխանութեանց կողմէ (Ֆրանսա եւ ընկերակից պետութիւններ): — Հաւաստիք՝ թէ Լաոս, Քամպոճ եւ Վիէթ Նամ (Աննամ) բոլորովին անկախ պիտի ըլլան. — 3. Ապացոյց մը՝ թէ Ազգային Ժողովը կը չահագրգռուի Հնդկաչինի պատերազմով. — 4. Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ քանի մը ազգերուն մասնակցութիւնը. — 5. Ֆրանսա պէտք է հաւաստիք տայ թէ պատերազմէն պիտի չքաշուի մինչեւ յաղթանակը չչահի : Առաջին անգամ է որ Պ. Տըլըս պաշտօնապէս կը դնէ այս պայմանը :

Նախարարը միեւնոյն ատեն բացորոշապէս ճշդեց Մ. Նահանգներուն դիրքը, եթէ Չինաստան միջամտէ Հնդկաչինի մէջ կամ այլուր: «Այդպիսի միջամտութիւն մը կանխամտածեալ ոտնձգութիւն մը պիտի ըլլար Մ. Նահանգներուն դէմ: Այն ատեն մեր օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը պիտի պահանջէ գործի ձեռնարկել, առանց նկատի առնելու ուրիշ ուեւէ երկրի դիրքը »:

Այս առթիւ իրագեկներ դիտել կուտան թէ առաջին անգամ չէ որ Պ. Տըլըս կը դղուշացնէ Չինացի համայնավարները : Այս անգամ աւելի վճռական շեշտով մը կը կրկնէ նախորդ ազդարարութիւնները :

✕ Ռազմագաշտէն հասած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ըմբոստները կը շարունակեն իրենց պատրաստութիւնները Թոնքինի տելթային մէջ :

Բոլոր շարժումները ուղղուած են Հանոյի դէմ: Ֆրանսական հրամանատարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, կարմիրներուն յառաջխաղացութիւնը կասեցնելու համար :

✕ Ժընեւի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին զինուորական ներկայացուցիչներու միջեւ, զինադադարի պայմանները ճշդելու համար: Առ հասարակ յոռետեսութիւն կը տիրէ խորհրդաժողովի աշխատանքներու մասին: Ֆրանսայի ներքին տագնապն ալ կը թանձրացնէ մթնոլորտը: Ամէնքն ալ մտահոգութեամբ կը

հարցնեն թէ ինչ պիտի ըլլայ հետեւանքը, եթէ նախարարական տագնապ մը ծագի Ֆրանսայի մէջ : Այն ատեն համայնավարները արեւմտեան պետութեանց վրայ պիտի ձգեն խորհրդաժողովին ձախողման կամ յետաձգման պատասխանատուութիւնը :

✕ Խորհրդաժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Իտըն, առաջարկեց վերջ տալ Քորէայի միութեան մասին կատարուած ամուլ վիճաբանութեանց: Այս առաջարկէն կը հետեւի թէ չեն յուսար որեւէ համաձայնութեան յանգիլ, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան եւ Կարմիր Չինաստանի անհաշտ ընթացքին :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եկեղեցւոյ դիւանէն կը տեղեկանանք թէ ողբացեալ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ մօտերս Անատոլու պիտի այցելէ, ինչպէս կը հաւաստեն կարգ մը թերթեր, քաղելով իրազեկ աղբիւրէ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ գումարները . —

Տէր եւ Տիկին Քիւփէլեան (Մարսէյլ) 1500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, Տիկ. Սրբուհի Սիմոնեանի մահուան առթիւ :

Պ. Սէվտալեան (Պէլֆորէն), Պ. Յակոբ Խաչերեան (Լիոն) 500ական ֆրանք, իրենց այցելութեան առթիւ :

Պ. Ա. 2500 ֆրանք:

Ընկեր Յարութիւնեան (Սէն Շամօն) 500 ֆրանք :

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

•

Տարիներ առաջ, երբ Մարսէյլ կը գտնուէի Ահարոնեանին 80ամեակի տօնակատարութեան առթիւ, յանկարծ կանչուեցայ Տիկին Ահարոնեանի կողմէ։

Հազիւ տունէն ներս մտած, ըսաւ. — Անցիր քովի սենեակը, Աւետիսը քեզ է ուզում տեսնել։

Մտայ հիւանդին ննջարանը։

Մեծատաղանդ գրագէտը երբ գլխ նշմարեց, անմիջապէս սկսաւ բորբոքիլ, բարկանալ եւ իր յուզումնահար ու մանկացած բարբառովը սկսաւ պոռալ վրաս, ՛թեւերը տարածել ու մատներովը որոշ շարժումներ կատարել։ Տիկին Ահարոնեանն ալ կանգնած դրան մէջեւ, մեզ կը դիտէր։ Սահեցան վայրկեանները։ Կարկամած, մինչ ոտքի վրայ, հարցուցի վերջապէս.

— Բայց Տիկին Նուարդ, բան չեմ հասկընար. ինչո՞ւ է բարկացեր ինծի, ինչ ըսել կ՚ուզէ։

— Է՛հ, Թող, Թող, ուզում է ասել Թէ ինք տակաւին 80 տարեկան չէ՛, այլ ... 79։

Խնդուքը բռնեց մեզ, եւ կարծէք ակամայ, մեծ հիւանդն ալ սկսաւ զուարթանալ։

Նոյն մանկունակ դէպքը պատահեցաւ Արշակ Չօպանեանին հետ։

Առտու մը մտայ «Արաքս» տպարանը։ Չօպանեան ոտքի, յուզուած, ձեռքերուն մէջ բռնած էր իր մեծադիր դիմանկարը, զոր մեր Բիւզանդը նոր էր գծագրած։

Անմիջապէս ցոյց տալով կենդանագիրը, հարցուց.

— Բալուեան, ի՞նչպէս կը գտնես այս նկարս։

— Օ՛հ, պարոն Չօպանեան, իրապէս սքանչելի է։ Ինչքան հարազատ ու յաջողած գործ եղեր է։ Մանաւանդ ձեր նայուածքը, ընդհանուր արտայայտութիւնը։ Այո, ուղղակի կատարելութիւն է։

— Այո, այո, բայց ես նայուածքին չեմ ակնարկեր։ Խնդրեմ լաւ դիտէ նկարուած գլուխս։ Անբնական բան մը չե՞ս տեսներ։

Այս անգամ սկսայ զննել նկարը եւ մասնաւորապէս գլուխը։

— Պ. Չօպանեան, ճիշդ ու ճիշդ ձեր գլուխն է։ Կը կրկնեմ, շատ յաջող նկար մըն է։

Այս նախադասութեանս վրայ, Չօպանեան, սրտմտելով, ինչպէս Ահարոնեանը, դիտել տուաւ.

— Է՛հ, եանըմ, նայէ, լաւ նայէ նկարին, Բիւզանդը իր գծագրութեան մէջ, գլխուս մէջտեղը, մէկ-երկու մազի Թելեր գետեղեր է։ Եղա՞ւ ասիկա։ Համբէ ու տես, տակաւին առնուազն 15 մազեր ունիմ այդ կէտին վրայ ...

Բոլորս մէկ կուշտ մը խնդացինք։

Այո, այդպէս յաւիտենական երիտասարդի տիպարն էր Չօպանեան մեր մէջ։ Եւ երբ, Գրողներու ընկերակցութեան, եւ կամ ուրիշ առիթներով նրբութեամբ կ՚ըսէինք Թէ սեւ աշխատանքը, հոս ու հոն վազվռտուքը այլեւս իրեն համար չէն, կը բարկանար, մինչ յիշեցնելով.

— Ես բոլորէդ աւելի երիտասարդ ու առողջ եմ։ Դադարը ինծի համար չէ։

Մէկ-երկու տարի առաջ, Միջին-Արեւելք կատարած պտոյտէն վերադարձած ատեն, հրապարակային հանդիսումի մը ընթացքին, երբ իր կրած տպաւորութիւնները կը ներկայացնէր, պարզեց նաեւ յառաջիկային կատարելիք աշխատութեանց ամփոփ ծրագիրը։ Այսինքն ցուցադրեց, տակաւին տասնամեակի մը ընթացքին կատարուելիք տքնաջան բերքի մը հեռանկարը, որուն մէջ պիտի մտնէին Ֆրանսերէն «Վարդենիք»ի 4րդ, 5րդ հատորները, հրատարակութիւնը, Պետրոս Դուրեանի ընդարձակ մենագրութեան երկրորդ տպագրութիւնը եւ ուրիշ նիւթեր։

Ափսոս, ընդհատուեցաւ իր կեանքի Թելը, բոլորովին անսպասելի կերպով։ Չօպանեան ինկաւ փողոցը արկածահար՝ անծանօթ նայուածքներու առջեւ, Սինէ-մա «Ռէքս»ի առջեւ։

Ա. Չօպանեան մեր բախտաւոր մտաւորականներէն մին եղաւ, արժանալով չորս անգամ յոբելենական հանդիսութեանց։ Այդ առթիւ ընծայուեցան իրեն ամէն գովասանք, ամէն տեսակ ներբող։ Նոյնիսկ հատորներ լոյս տեսան։

Այդ բոլորը եթէ ամփոփենք, կը տեսնենք թէ Չօպանեանի մէջ պանծացուցած են նախ հայրենասէրը, ազնիւ ու բարի մարդը, բանաստեղծը, քննադատը, արձակագիրը, խմբագիրը եւայլն, եւայլն։ Եւ մասնաւորապէս իր անսպառ եռանդը, հայկ. մշակոյթը իր զանազան բաժիններով օտարին ծանօթացնելու անդնահատելի աշխատանքներուն մէջ։ Իր հատորներուն Թիւը կը հասնի 40ի։ Այս բոլորը կատարած է համեստ պայմաններու տակ. յաճախ ապրուստի հոգերուն տակ։ Վանք մը, իր բազմանգամ միաբանութեամբ ինչ որ պիտի կրնար տալ, Չօպանեան իրականացուց մխ-մինակը։

Ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթը իր բազմատեսակ նիւթերու վրայ աշխատելու կերպն էր։

Եթէ չեմ սխալիր, պատկերաւոր բացատրութիւնը Մոնթէյնինն է, երբ կ՚ըսէ թէ «Արուեստագէտին հոգին այլազան յարկերու բաղակցութիւնն է»։ Մեր մէջ եթէ եղաւ անձնաւորութիւն մը, որուն լիուլի պիտի պատշաճէր վերեւի նախադասութիւնը, ատիկա Չօպանեանն էր։

Արդարեւ իր հոգի-շէնքին մէջ կ՚ապրէին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ։

Նախ դրան քով չաղակրատող դռնապանուհի մը։ Ասիկա իր օրագրային գրավէճերն էին։ «Խօսքի տակ» չմնալու բանավէճերը։ Պզտիկ պատուհանէ մը պէտք էր խօսէր բոլոր անցնող-դարձողներուն հետ։

Իր հոգի-շէնքէն վեր երբ բարձրանայինք առաջին յարկը, հոս կը գտնէինք Չօպանեան հասուն բանահաւաքն ու քըննադատը, որ Թաղուած փոշեպատ մատեաններուն մէջ, հին դանձեր անհետացած գեղեցկութիւններու գիւտերը երեւան կը բերէր։ Յարկ մը աւելի վեր, ահա Չօպանեան խմբագիրը, առջեւը՝ անհամար Թուղթեր եւ կապոցներ, ուր տարիներ անընդհատ իր «Անահիտ»ը կը խմբագրէր։ Ու վերջապէս ամէնէն վերի յարկին, վերնատան մէջ Չօպանեան քերթողը, շատ բարձրերէն յուզումներ գեղեցկացնելու երկունքին մէջ։

Չօպանեան մեր գրականութենէն ներս մտաւ վիպակով մը, Թուղթի Փառք։ Այդ փառքը երբեւ խոէյալ ընտրելով, անընդհատ վազեց տպարանին ու Թուղթին հոտերուն մէջէն։ Ու արդէն իր ինկած պահուն ալ, օրաթերթեր, իր գրպաններէն դուրս ցցած իրենց գլուխները, ապշահար կը դիտէին Թէ Չօպանեան ինչպէս կը բաժնուէր իրենցմէ։

Անծանօթ ձեռք մըն ալ Չօպանեանի հոգի-շէնքին դրան վրայ սեւ շրջագիծով մահազդը կը կախէր, լռելեայն յայտարարելով բոլորին Թէ տան բնակիչը անծանօթ երկիր մը մեկնած էր անծանօթ ճամբով մը...

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԱՐՇԵԼԻ "ԺՈՒՌՆԱԼ" ՄԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իշխանութեանց պատասխանը ուշացաւ. «Ժուռնալ»ին հերոսները ցնծութեան մէջ էին յուսալով, թէ կառավարական արդելք պիտի դրուի Հայաստանի անկախութեան տարեդարձի տօնակատարման դէմ։

Աւաղ, քանի մը օր վերջ անոնք դառն յուսախաբութեան կը մատնուին։

Մայիս 27ին, վաղ առաւօտ, պաշտօնատարներ կուգան Առաջնորդարան ու կը յայտարարեն, որ Իշխանութիւնները առարկութիւն չունին այն կարգի դէմ, որ Մայիս 28ի տօնակատարման հարցի մէջ գործադրուած է ցարդ։

Այս յայտարարութիւնը այլ մեկնութիւն չունէր, քան տօնակատարումը Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին, հրահանգովը Թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեանի։

«Ժուռնալ»ին հերոսները չեն յուսահատիր սակայն։

Մայիս 27ին, վաղ առաւօտուընէ, անոնք կը խմբուին Առաջնորդարանի մէջ, եւ աշխոյժ երթուդարձի մէջ Առաջնորդարանէն դէպի ոստիկանատուն եւ ոստիկանատունէն դէպի Առաջնորդարան՝ ինչ որ աշխատանքներ կը կատարեն ...

Այն աղօտ յոյսով, թէ Իշխանութեանց հրահանգին շուրջ թերեւս կարելի ըլլայ շփոթ մը ստեղծել, Քաղաքականի անդամը եւ չորսերէն մէկը՝ Մ. Գույումճեան՝ իրեն հետ կ՚առնէ Առաջնորդարանի եգիպտացի պաշտօնեան եւ կը մեկնի ոստիկանատուն ...

Ու հոնկէ կը վերադառնայ խարդախութիւն բուրող անորոշ պատասխանով մը, որ, աւաղ, Առաջնորդարանի եգիպտացի պաշտօնեան չի հաստատեր ...

Այս վերջին յուսահատու ամօթալի ճիգը այլեւս ամէն հարց կը փակէ։

Թեմիս առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Սիրունեան՝ հինգշաբթի, Մայիս 27ին, կէսօրուան ժամը 12ին, Քաղաքական ժողովը շտապ նիստի կը հրաւիրէ ...

Ժողովը, անգամ մըն ալ քննութեան առնելով հարցը եւ Իշխանութեանց հրահանգին տեղեկանալով, Առաջնորդէն կը խնդրէ անհրաժեշտ հրահանգը տալ եւ նոյնութեամբ գործադրել այն կարգը, որ կիրարկուած է ցարդ։

Ժողովէն անմիջապէս յետոյ Առաջնորդը, իրեն հետ ունենալով նաեւ Քաղաքական ժողովը, կը հրահանգէ Ազգային վարժարանները Մայիս 28ին գոց պահել՝ այդ Թուականը ազգային տօն նկատելով։

Յաջորդ օրը՝ Մայիս 28ին՝ Ուրբաթ լուր օր՝ հոգեհանգիստ նշանակուած է մայրաքաղաքիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։

Թշուառականները լուր տուած էին ոստիկանութեան, թէ Մայիս 28ի պաշտպանները խումբ մը խռովարարներ են, որոնք եկեղեցի կուգան խռովութիւն սարքելու համար ...

Առ ի զգուշութիւն, իշխանութեանց կողմէ ոստիկաններ ղրկուած էին Առաջնորդարան՝ կարգի պահպանութեան համար ...

Ժամը 11ին ոստիկանապետը քանի մը վայրկեանի համար եկեղեցի կուգայ՝ անձնապէս ստուգում կատարելու եւ իր սեփական աչքերով ամէն բան տեսնելու համար։

Օրը լուր ըլլալով հանդերձ՝ եկեղեցին բերնէ բերան լի էր խուռներամ բազմութեամբ ...

Ոստիկանապետը եկեղեցի կը մնայ ճիշդ այն պահուն, երբ, մասնակցութեամբը քահանայից եւ դպրաց դասերու եւ գլխաւորութեամբը Թեմիս Առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեանի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւնը կը կատարուէր ...

Ոստիկանապետը կը մնայ քանի մը վայրկեան, խորօրէն տպաւորուած կ՚ելլէ եկեղեցիէն, դառնութեամբ իր զարմացումը կը յայտնէ լրածի մասին, որ այնքան հեռու էր իր տեսածէն եւ ապա, ի նշան գոհունակութեան, կը հրահանգէ, որ ոստիկանները անմիջապէս ձգեն Առաջնորդարանը եւ վերադառնան ոստիկանատուն ...

Չենք կարծեր, թէ ռամկավար կոչուած Թշուառ ու արգահատելի «կուսակցութիւն»ը այսքան անարգ վիճակի մէջ եղած

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

•

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Տաճկահայաստանի մասին մեր տեղեկագիրը ներկայացնելուց մօտաւորապէս մի շաբաթ յետոյ, Յունիսի կէսերին, մեզ նորից հրաւիրեցին տեսակցութեան։

Այս տեսակցութիւնը աւելի արդիւնաւէտ եղաւ։ Մենք ընդառաջեցինք Սովետական կառավարութեան միջնորդի դեր կատարելու ցանկութեանը՝ Հայաստանի կառավարութեան եւ Մուստաֆա Քեմալի միջեւ։ Չիչերինը Խորհրդային Ռուսաստանի անունից խոստացաւ Հայերին բաւարարել՝ Տաճկահայաստանի որոշ հողամասերը միացնելով Հայաստանին եւ նրան ապահովելով ելք դէպի Սեւ ծով։

Ազերբէջանի հետ եւս մեր սահմանների խնդիրը որոշուեց մօտաւորապէս կարգադրել հետեւեալ ձեւով.— Նախիջեւանի շրջանը եւ Զանգեզուրը անվերապահօրէն պիտի համարուէին հայկական հողամասեր, իսկ Ղարաբաղը պիտի նկատուէր վիճելի, որի իրաւական վիճակը որոշուելու էր հետագային ժողովրդական հանրաքուէով։

Բացի այդ բաւարարւում էին մեր պատուիրակութեան մի շարք կարեւոր առաջարկները տնտեսական ու մշակութային խնդիրների վերաբերեալ։ Մոսկւայում եւ Ռուսաստանի այլ քաղաքներում կենտրոնացած հայ մշակոյթին վերաբերեալ գրականութիւնը յանձնւում էր Հայաստանին, Թոյլատրւում էր հայ գաղթականութեան եւ ընդհանրապէս Ռուսաստանում ապրող բոլոր Հայերին իրենց ամբողջ շարժական ունեցուածքով փոխադրուել Հայաստան։ Մեր երկրի փոխադրական քայքայուած միջոցները մասամբ վերականգնելու նպատակով Հայաստանին ձրիաբար պիտի տրամադրուէին մի քանի տասնեակ շոգեշարժեր եւ վագոններ, ինչպէս եւ պիտի տրամադրուէր բաւարար քանակութեամբ վառելիք (նաֆթ) ինքնարժէքով։ Խորհրդային Միութիւնը յանձնառու էր լինում անվճար փոխանցել Հայաստանին նաեւ մանարանի եւ կտոր գործելու երկու գործարան իր սարքուկարգով։ Բացի այդ, որպէս օժանդակութիւն հայ ժողովրդին, Խորհրդային Միութիւնը կանխիկ պիտի վճարէր Հայաստանի կառավարութեան 2ուկէս միլիոն ռուբլի ոսկով, պիտի տրամադրէր երկրագործական գործիքներ, հացահատիկ, եւայլն։

Չիչերինը խոստացաւ շտապ ձեւակերպել բանաւոր կայացած համաձայնութիւնը եւ ռուս-հայկական դաշնագրի բնագիրը մի երկու օրից ներկայացնել ստորագրութեան։

Կայացած համաձայնութեան մասին անմիջապէս տեղեկացրինք Երեւան եւ սկսեցինք պատրաստութիւն տեսնել մեկնելու համար։

Անցաւ երկու-երեք օր։ Բայց դաշնագրի ստորագրութիւնը ձգձգւում էր՝ մեզ համար անյայտ պատճառներով։

Պարզ էր, որ կայացած համաձայնութիւնը անակնկալ եւ անախորժ արգելքների էր հանդիպել Թանձր վարագոյրի ետեւում։

Հայաստանը խորհրդայնացնելու Մայիսեան անյաջող փորձից յետոյ, Բագու ապաստանած հայ բոլշեւիկները՝ Միկոյեանը, Աւիսը, Կասեանը, եւ ուրիշներ՝ աշխատում էին վիժեցնել Մոսկուայի ռուս-հայկական բանակցութիւնները ու այս անգամ բոլշեւիկների եւ Տաճիկների օժանդակութեամբ խորհրդայնացնել Հայաստանը։ Միւս կողմից՝ Խորհրդային Ազերբէջանը, օգտուելով բոլշեւիկեան զօրքերի ներկայութիւնից, աշխատում էր իրագործել Մուսաւաթականների ծրագիրը ու գրաւել ոչ միայն Ղարաբաղը, այլ եւ Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը։

Անգամ բոլշեւիկ ռուս Չիչերինը, երբ տեղեկացաւ Ազերբէջանի վերոյիշեալ պահանջին, առանց քաշուելու, մեր ներկայութեամբ, ջղայնացած բացագանչեց.

«Օհօ, Ջուլֆան ու Նախիջեւանն էլ են ուզում. շատ են երես առել»։

Պարզ էր, որ Խորհրդային կառավարութիւնը այդ օրերին այնքան էլ տրամադիր չէր Բագուի հայ եւ Թաթար բոլշեւիկների բոլոր պահանջները բաւարարելու եւ ցանկանում էր իրաւարարի դեր կատարել հայ-Թաթարական վէճի խնդրում։ Այդ բոլորով հանդերձ, նա (Խորհրդային իշխանութիւնը) Բագուի բոլշեւիկների ստայօդ տեղեկութիւնների ու նրանց յամառ պնդումների ազդեցութեան տակ շեղուեց իր նախկին որոշումից։ Մօտաւորապէս Յունիսի վերջերին, հայ-ազերբէջանեան սահմանների վերաբերեալ մեր պատուիրակութիւնը ստացաւ մի նոր առաջարկ, որով Ղարաբաղը վերջնականապէս Թողնւում էր Ազերբէջանին, Նախիջեւանը՝ Հայաստանին, իսկ Զանգեզուրը համարւում էր վիճելի, որի իրաւական վիճակը պիտի որոշուէր հետագային երբ Խորհրդ. կառավարութեան լիազօր պատուիրակ Լեգրանը տեղին վրայ կը ծանօթանայ Զանգեզուրի բնակչութեան ազգագրական կազմութեան ու տեղական ժողովուրդների ցանկութիւններին։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(13) (Շար.)

ԷՋ ՄԸ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԷ

ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾԸ

●

Ո՞վ երբեք պիտի կարենայ պատմել այն բոլոր հրապոյրը կամ բոլոր այն արհաւիրքը որ պատուհանի մը չորս գիծերուն մէջ կը բնակին: Անիկա աչքն է ուր տան մը հոգին կը ցոլանայ: Ու երբեմն ան կը դառնայ խորհրդանշան մը ուր կեանքի մէկ ամբողջ երեւոյթը կ'ընդերեւայ :

×

Տեսէք սա խրճիթի պատուհանը: Պզտիկ է ան: Որդնոտած է անոր փայտը եւ ապակին փոշիով ծածկուած: Վարագոյր չունի: Ինչ որ հոն մերթ ընդ մերթ կը տեսնուի , զառամ պառաւի մը չորցած գլուխն է կամ ցնցոտիներ հագած տղեկի մը տժգոյն դէմքը: Թշուառութեան նայուածքն է ան :

×

Հրդեհն անցեր է սա տունէն, եւ իր կարմիր շունչը անոր մարմինը լափեր ու կմախքը միայն թողեր է: Այդ քարէ մերկութեան վրայ, պատուհաններուն տեղ՝ կը բացուին խոշոր սեւ ծակեր, խորունկ ու դատարկ՝ ինչպէս դիակի աչքեր: Աւերակին նայուածքն է ան :

×

Ահա տուն մը, ուր դեռ նոր այցելած է սեւ շունչով այն կրակը՝ որ Մահն է : Պատուհանները, իրենց սեփ-սեւ մեծ վարագոյրներով, վիշտէն մթագնած աչքերու կը նմանին: Ցաւին նայուածքն է ան :

×

Սա եկեղեցիի պատուհանը լայն է, մեծ է, մութ է: Երբ իր ապակիներուն վրայ իրիկուան ճառագայթները կը ցոլանան , կարծես գերբնական արեւմուտք մըն է, աւելի գեղեցիկ քան երկինքինը, որ հոն կը բոցավառի: Ու երբեմն, ստուերներուն մէջէն որ հոն կը կուտակուին, կը փթթի բոյլ մը փոքրիկ լոյսերու, որոնց շուրջ, ինչպէս թափանցիկ ամպ մը որ աստղերը կը սքողէ, անուշ կապոյտ մուխի մը երկար գալարները կը պարզուին: Անդենականին նայուածքն է :

×

Ի՛նչ փայլ, ի՛նչ շքեղութիւն այդ պատուհանին մէջ, որ կարծես շէնքին մարմնոյն վրայ փթթած ծաղիկ մըն է: Արուեստագէտը քանդակագործութեան բոլոր զարդերն անոր վրայ թափեր է ու վաճառականը մարմարներու ազնուագոյնըն ու բիւրեղներու մաքրագոյնը տուեր է անոր: Փայլուն թափանցկութիւնը մէջէն անոր ապակիներուն, մետաքսի ու ժանեակի ամպ մը կը ծածանի: Փարթամութեան նայուածքն է :

×

Ահա պատուհան մը բանտի, նեղ ու խաւարտչին ծերպ մը, թանձր պատի մը մէջ փորուած երկաթէ հաստ ձողերու ցանցով մը ամրացած: Ապակիի կտորին ետեւ զոր կը մառախլապատեն սարդի ոստայններն ու փոշին , կը տեսնուի աներևլի դէմք մը որ անոր փակած է, դիսախուխ խոշոր գլուխ մը կնճռոտ ճակտով, արիւնոտ ու պաղած աչքերով, եւ անզօր կատաղութեան դժնդակ արտայայտութեամբ մը: Յուսահատութեան նայուածքն է :

×

Պատուհանը երբեմն պարտէզի մը երեւոյթը կը ստանայ: Պատուհակը կամ որթատունկը իր կանանչ, քմահաճ ժանեակներով անոր շրջագիծները կը հագուեցնէ: Ծաղկի թաղարներու շարք մը երփնագեղ կեանքով մը կը լեցնէ անոր պարապութիւնը: Եւ այդ կանանչութեանց ու այդ ծաղիկներու մէջտեղէն , կը շողայ, ինչպէս գարնանային լուսինը վարդերանգ սատափէ ամպիկներու մէջտեղ, թարմ ու ժպտուն դէմք մը աղջկան: Նայուածքն է Շնորհին :

×

Բայց երբեք պատուհանս այնքան վրդովիչ չէ որքան գիշերը, երբ փակ վարագոյրի մը ետեւ լոյսի կաթիլ մը կը դողդղայ հոն, երկրաւոր աստղ՝ զոր կը պաշտեն բանաստեղծը, ուղեւորն ու սիրահարը: Այդ կարմիր քառակուսիին ետեւ ի՞նչ կ'անցնի․ թշուառութի՞ւնն է արդեօք որ հոն կը գտնուի․ սէ՞րն է որ կը ժպտի հոն, ոճի՞րն է որ հոն դէմքը կը խոժոռէ․ հանճա՞րն է որ այնտեղ աշխարհ մը կը ստեղծէ: Նայուածքն է Խորհուրդին :

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Կ. Պոլիս, 1891

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆՏԷՐ, ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ

★

Երբ Էնկլըրի նախագահական պալատին կատուները մուկ մը բռնեն, արեւմտեան երկիրներու կարգ մը թերթերը այդ մեծ աւետիսը կը հաղորդեն իրենց ընթերցողներուն ...

Երբ, Մոսկուայի մէջ, «ընկեր» Մալենկով քանի մը փառնտ եւս վրայ դնէ , աշխարհի մամուլը իրար կ'անցնի ...

Երբ, Հալիուտի մէջ , դերասանուհի մը որոշէ միայն շրջազգեստ հագնիլ — եւ ուրիշ բան չհագնիլ (ականջը խօսի Մարլին Մոնրոյին...) դեղին կամ դեղինի զարնող թերթերը այդ զգայացունցն ալ իրենց ընթերցողներուն կը հրամցնեն՝ լուրջնաշուրթն նկարագրութիւններով ...

Անցեալ շաբթու, Պարսկուհի մը — այո, այո, Թեհրանցի Պարսկուհի մը, Հալիուտի մէջ յայտարարեց թէ Եւայի աղջիկները վերարկուէն զատ ուրիշ « ծանրութիւններ» կրելու պէտք չունին, փողոց ելլելու համար: Այս մեծ լուրն ալ փառաւոր տեղ մը գրաւեց դեղին մամուլին մէջ: Եւ օրիորդին մերկ սրունքն ալ վերարկուին տակէն, թերթերուն վրայ երկնցաւ ...

Քանի մը օր առաջ, քրիստոնեայ Եկեղեցի մը կորսնցուց իր «վեհափառութիւնը»: Հանգուցեալը աշխարհի առաջին պետական Եկեղեցիին կաթողիկոսն էր եւ ծանօթ էր իբրեւ դերագոյն հովիւը ժողովուրդի մը, որ քառասուն կտոր եղաւ , երկու Աշխարհամարտներու ընթացքին , որ արիւն թափեց, իր մեծ բարեկամներու կողքին, յանուն Ազատութեան եւ յանուն Ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին :

Թերթերը քանի՞ տողով տուին այս Տխրունին — չորս, հինգ, տասը տողով:

Երկու մեծ օրաթերթեր հազիւ թէ բարեհաճեցան « ի միջի այլոց» բան մը հրատարակել՝ կորսուած անկիւն մը: Մէկուն աշխատակիցը բաներ մը ծամծմեց կաթողիկոսին մահուան առթիւ եւ ըսաւ թէ կարմիր եւ ոչ կարմիր Հայերը իրար պիտի իյնան՝ յաջորդը ընտրելու համար:

Հանգուցեալին նկարն անգամ լոյս չտեսաւ: Ոչ մէկուն մտքէն անցաւ տասը , քսան տողնոց խմբագրական մը նուիրել՝ եթէ ոչ ի պատիւ քրիստոնեայ եկեղեցիի մը պետին, առնուազն, ի յարգանս ազատ — այլ դաշնակից — ժողովուրդի մը:

Իսկապէս ցաւալի երեւոյթ մը, որուն մէջ, աւելորդ է ըսել, յանցանքի մեծ բաժին մըն ալ ունինք մենք: Անճարակ ենք :

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը մեզի հանդէպ: Ինչո՞ւ կ'անտեսեն մեզ :

Որովհետեւ « հետաքրքրական նիւթ » չենք: Ընդհանրապէս, պզտիկ ազգերը « հետաքրքրական նիւթ» կը դառնան այն օրը, երբ մեծ ազգ մը զիրենք ջարդելու սկսի: Մի մոռնաք — 1915ին մեզմէ աւելի «հետաքրքրական նիւթ» չկար :

Առաջին անգամը չէ որ կարեւորութիւն չեն տար մեզի: Իրենց աչքին առջեւն ենք, բայց մեզ չեն տեսներ: Ոչ ալ կ'ուզեն լսել մեր ձայնը :

Ինչո՞ւ տեսնեն, ինչո՞ւ լսեն: Ոչ քարիւղ ունինք, ոչ թնդանօթ, ոչ ալ ժանգոտած հրացան մը, վաղուան սպանդին համար :

Անտէր անտիրական որբ մը մեր ազգը, որուն երեսը նայող անգամ չկայ, նոյն իսկ իր սուգի օրերուն :

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՁՐԵՒ

★

Այնպէս տժգոյն են տունկերը բարակ,
Տօթից հեւում են հանդերը տխուր,
Ծարաւ ծառերը կանգնած գլխահակ՝
Սպասումի մէջ ճարացել են լուռ :

Ցանկարծ ամպեր են դիզւում երկնքում,
Սարից իջնում է զեփիւռը զուարթ,
Թօշնած թփերն են իրարու զրկում ,
Խնդից թերթերը բացում են մի վարդ :

Շաղում է շանթը լեռների գլխին ,
Ահեղ որոտը սաստկութեամբ թնդում ,
Մարգարիտներ է պապակած հողին
Թափում երկինքը որպէս ցնծութիւն :

Տամուկ շղարշը ցրիւն թելերով
Երկինք – երկիրը կապում է իրար ,
Գարնան անձրեւն է արծաթ սափորով
Լցնում բարիքը աշխարհին արար :

Ծառաստաններ, ծիլերը բարակ ,
Համայն անտառը, հանդերը յուրթի,
Անձրեւաշիթը ծծելով անհագ՝
Մեղմ մրմնջում են կեանքի մեղեդին :

ԹԹԵՆՈՒ ՏԱԿ

★

Թթենու անդորր հովանուն նստել՝
Յուշերիս նամբով գնում եմ հեռուն,
Գլուխը կրծքիս՝ տղաս է ննջել,
Կողքիս երգում է վարարած առուն :

Իմ դէմ փռուել են որպէս կանաչ ծով
Մեր համայնական դաշտերն անսահման,
Բարդին՝ բռնուած արեւի բոցով՝
Վառւում է հսկայ կերոնի նման :

Հովից օրօրուն ծաղիկները նուրբ
Օդում խաղալով մագլում են վրաս,
Զմրուխտով զուգուած արտերն ալեծուփ
Կանչում են որպէս կախարդիչ երազ :

Ծաղկած ծիրանին թեւերը պարզած ,
Կարծես տենչում է գրկել բալենուն,
Իսկ ես մայր հողի բուրմունքով արբած ,
Գարնան հետ սրտով զրոյց եմ անում :

Հովերն ու առուն ծառաստանն անվերջ
Օրօր են ասում իմ անոյշ մանկան ,
Ու իր պերճութեան շքեղութեան մէջ
Նախանձում է ինձ այս գարունն անգամ:

ՍԱՐՄԷՆ

է երբեւէ ... .

Ասկէ ետք այդ «կուսակցութեան » փառաւոր էջերուն վրայ առ յաւէտ արձանագրուած պիտի մնայ, որ յամի 1954 Մայիսին իր հայրենանուէր առաջնորդները ամէն դուռ բախեցին, իրենց մականուններով ու տիտղոսներով «ժուռնալ» ներու տակ փռուեցան, ամէն կարելին ու անկարելին ըրին Մայիս 28ի տօնակատարումը Եգիպտոսի մէջ խափանելու համար, բայց չարաչարօրէն ձախողեցան ու պարտուեցան :

Եւ այս անպատիւ արարքին հեղինակները, նորէն կը կրկնենք, ոչ թէ անծանօթ մարդիկ են, ոչ թէ պարզ շարքայիններ են, այլ համազգայնութային չափանիշով ռամկավար առաջնորդներ ...

Առանց որեւէ չափազանցութեան կրնանք յայտարարել թէ այս անգամ « կուսակցութեան վերին մարմինն է, այլ խօսքով՝ ինքը « ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»ն է, որ «ժուռնալ»ով հրապարակ կուգայ Մայիս 28ի դէմ, օրինակ հանդիսանալով ստորադաս մարմիններուն եւ զանոնք նոյն ձեւի պայքարի մղելով բիւրաւորներու նուիրական արիւնով նուաճուած հայութեան մեծագոյն սրբութեան, անոր Ազգային Դրօշին դէմ :

Խօսքը կուսակցական պայքարի մասին չէ, որովհետեւ Եռագոյնը կուսակցական դրօշ չէ:

Դաշնակցութեան *դէմ գործուած ամէն վատ արարք թերեւս կարելի է ըմբռնել , ուստի եւ կարելի է ներել, զայն կուսակցական կիրքի վերագրելով ...*

Սակայն երբեք կարելի չէ ըմբռնել , ուստի եւ երբեք կարելի չէ ներել պայքար մը, որ ուղղուած է բուն Ազգին դէմ, ուղղուած է անոր դարաւոր Մեծ Երազին դէմ: (ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Օխ, մէջքս տաքցաւ, ըսաւ Պաղտօն:

— Զմեռ մը կը հալի հոգիիս մէջ, շշնչեց Սեփօն:

— Ուտեմ քեզ, Արեւ, խնձորի պէս կարմիր ես, կանչեց Լեւոնը ․

— Արեւ, զազպին ու քաղցրութիւն թափէ մեր լեղի, մեր ցուրտ օրերուն վրայ, ճուաց Զօլօն :

Արտաշէսը ափը բացաւ, ափին մէջ արեւ լեցուց, շրթունքին տարաւ՝ խմեց :

Իսկ ես՝ պաշտեցի արեւը:

Ծովեզերք: Աւազներու վրայ: Մեզի հետ հոն փոխադրած ենք մեր վիշտը, մեր ճուացող առօրեան, մեր գերութեան ընկեստոնամանիքը, մեր մարմիններուն ընկճող ողբերգութիւնը եւ դեռ՝ մեր ճակատագիրը: Աշխարհի հզօրներ, նայեցէք մեզի, դուք որ շինեցիք մեր խաչն ու Գողգոթան, տեսէք, հոգիով ու մարմնով, նկարագրով ու կենցաղով որչափ իրարու նման ենք..., մենք՝ մենք ենք, իրարու հետ եւ իրարու մէջ, քէնոտ ու թերահաւատ, գեղեցիկ չէ՞ք գտներ մեզ, բայց՝ մի մօտենաք մեզի ու մի հարցնէք մեր վիճակը, օտարին համակրալից հետաքրքրութիւնը կը վիրաւորէ մեզ, գթութեան խօսքերը՝ կը կատղեցնեն, օհ, ինչ լաւ ենք, երբ օտարին աչքը չի դիտեր մեզ ... :

Թիթեռնիկ մը, թիթեռնիկ մը, անցաւ ծովափէն, թռաւ աւազներու վրայէն, մեր բոլորտիքը պտտեցաւ, մտաւ մեր շրջանակին մէջ, անոր թեւերը դպան մեր ցաւի պատերուն, սրսփաց թիթեռնիկը, գալարուեցաւ, ջուր ծծող սպունգին պէս ծանրացաւ, այլեւս չկրցաւ թռիլ, ո՞վ զարկաւ թիթեռնիկին, ո՞վ խորտակեց անոր թեւերուն թռիչքը ...:

— Մեր տառապանքը զարկաւ զայն , ըսաւ Լեւոն :

— Թիթեռնիկը հայացաւ, որովհետեւ տառապեցաւ, նոր նահատակ մը աւելցաւ հին նահատակներու թիւին վրայ, յարեց Պաղտօն :

— Ողբալից քանդակ մը, ով պատմագիր Հայոց, երբ մեր նոր օրերու պատմութիւնը գրես՝ անոր մէկ էջին վրայ աւելցուր այս տողերը «Մեր նահատակութեան ցաւը այնքան զարհուրելի եղաւ՝ որ անոր մօտեցող թիթեռնիկն անգամ անկէ զարնուեցաւ», բացագանչեց Արտաշէսը :

— Ապրիս, Արտաշէս, ահա գեղեցիկ խօսք մը: Ես՝ ըսածիդ վրայ կ'ուզեմ աւելցնել հետեւեալը․— « Թիթեռնիկի նահատակութիւնը, թող գրուի մեծ գիրերով եւ կարմիր մելանով, որ մեզի յաջորդող սերունդը կարդայ եւ ատէ մարդկութիւնը, ըլլայ չար ու վայրի, հարուածէ թշնամին՝ անխնայ ու առանց խղճի: Թող վառեն Հայուն աւանդական այլասիրութիւնը, շատ բարի ու առաքինի եղանք , ասոր համար ալ ջարդուեցանք, նոր Հայը թող մեզի չնմանի, խօսեցաւ Զօլօն :

— Թող չկոտորուին, այլ՝ կոտորեն , ծովերով արիւն թափեն, անոնց մարդասպանութեան մեղքը՝ վիզս թող ըլլայ, մէջ մտաւ Սեփօն :

Պաղտօն հայհոյանք մը կոխեց: Ասիկա եղաւ իր կարծիքն ու խօսքը:

Օր մը՝ բարի էիք, հաւատաւոր ու աշխատասէր, աղօթող ու միամիտ, ատելութիւն ու քէն չունէիք, հրեշտակներ էիք, հարազատ զաւակներն էիք հայրենիքի մը՝ ուր անիրաւութիւն չկար, ուր առաքինութիւնն ու մարդասիրութիւնը վարդերու պէս կը ծաղկէին, մեր ցեղային պարկեշտութիւնը մեզ պտտցուց Արարատէն մինչեւ Միջերկրական , Սեւ Ծովէն մինչեւ արաբական անապատները՝ աննկարագրելի մարտիրոսութեան մը ճոխ պատմութեամբ, որ դեռ չէ վերջացած , կը ծորի շարունակ : Նայեցէք գոյնզգոյն ու պատառոտած հագուստներուն, որոնց վրայէն կը բարձրանայ գոլը հայ-քրիստոնէի անաղարտ միամտութեան:

(Շար․) *ՍՕՍ-ՎԱՆԻ*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգ. ժողովը յունիս 11ին վաւերացուց Փաքիստանի հետ կնքուած դաշինքը, ի ներկայութեան այդ երկրի վարչապետին՝ Մոհամմէտ Ալիի: Այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին, փոխադարձ օգնութեան դաշինքը զինակցութեան վերածելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ իր եւրոպական Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ իսլամները ժողով մը կը գումարեն Ուֆայի մէջ, մասնակցութեամբ Խ. Միութեան զանազան քաղաքներէն հասած իսլամ կրօնապետներու:

ԳԱՀԻՐԷԻ զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց Հասան Ապու անուն Արաբ մը, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէր ի հաշիւ Իսրայէլի: Մեղսակիցը դատապարտուեցաւ ցմահ թիապարտութեան:

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճը հրաժարեցաւ: Կ'ըսուի թէ չէզոք դահլիճ մը պիտի կազմուի, երեսփ. ընտրութիւններ կատարելու համար:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը եբեք տարի պատասխանատու պաշտօններէ զրկեց Պ. Ռոզենֆելտը, երեսփոխան եւ խմբագիր, որ միացեալ բանակի ծրագրին դէմ քուէարկած էր: Ուրիշներ ալ պիտի դատուին, համաձայն վերջին համագումարի որոշումներուն:

ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ սպայակոյտներու ներկայացուցիչները, որոնք ժողով կը գումարէին Ուաշինկթընի մէջ, որոշեր են այն սահմանագիծը որ պիտի պաշտպանուի Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ մէջ, համայնավարական նոր յարձակման մը պարագային:

ՄԵՑԻ ՁԻՆ. ԱՏԵԱՆԸ Գչ. օր պիտի սկսի դատել խումբ մը գերման ամբաստանեալներ որոնք ահաւոր խոշտանգումներ կատարած են Շթրութոֆի արգելարանին մէջ: Դատական քննութիւնը կը շարունակուի ինը տարիէ ի վեր: Թղթածրարը կը պարունակէ գործուած սարսափներուն ամբողջ պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ վերջ:

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետական խորհուրդին նախագահութեան գլխաւոր թեկնածուն է անտեսական գործերու նախարարը, Պ. Պերնար Լաֆէ, որուն անունը միշտ կը յիշուի հայկական հանդիսութեանց առթիւ: Քաղաքապետական խորհուրդը կը բաղկանայ 90 անդամներէ:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տոքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Բացումը կը կատարուի Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Ա. Մեսումեանի:

Արտասանութիւն՝ Զաբէի Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան:

Առաջին անգամ ըլլալով Պանեէօ Բաշանի պարախումբը իր ամբողջ կազմով՝ հայկական եւ կովկասեան պարերով, ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ):

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ: Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 150 փրանք:

ՊԱՆԵԷՕ ԲԱՇԱՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 20, Կիրակի:

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 27ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 27, կիրակի ժամը ճիշդ 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյեան հաւաքոյթը Բատէի սրճարանին վերնայարկը, պիտի յատկացուի եղերաբախտ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի գրական եւ հանրային գործունէութեան:

Կը խօսին ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ:

Արտասանութիւններ հանգուցեալին գործերէն: Մուտքը ազատ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի տիկին Պ. Չիլինկիրեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պերճ Չիլինկիրեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան (ստանալ «Յառաջ»էն), իսկ 500 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

L'HOMME QUI VOYAGEA SEUL
par C. Virgil Gheorghiu

Ռումանացի գրագէտին Գ. մեծ վէպը:

Librairie Plon, 8, Rue Garancière, Paris (6)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս տղան՝ Խաչիկ Թօփալեան, հօրը անունը Յարութիւն, մօրը Շուշան, Սեբաստիոյ Ղալտի գիւղէն: Կը գտնուէր Ամման (Յորդանան) կառաժ նախոնալը: Լուր չունիմ 1940էն ի վեր: Կը կարծուի թէ Եգիպտոս գացած է: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Երանոս Մանուկեանին,

80, Avenue de Livry
SEVRAN (S.O) FRANCE

«Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի մեր Մարսէյլի բաժանորդներէն օգտուիլ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ներկայութենէն կատարելու համար իրենց վճարումները:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Եկեղեցւոյ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան արտակարգ ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Օրակարգ.— Ծրագիր – կանոնագրի փոփոխութիւն:

Այս առիթով պարտք կը սեպենք տեղեկացնել հասարակութեան թէ ժողովին ներկայ կ'ըլլան, իրենց ստացագիրով մինչեւ 1953ի վերջը իրենց անդամավճարը հատուցած անդամները:

Անդամները կրնան իրենց վճարումները կատարել չէք փոստալով, Մանտա քարդով կամ իրենց յարմար դատած ձեւով, եկեղեցւոյ չէք փոստալի թիւն է.

Paris 6761-25, ASS. CULTUELLE DES ARMENIENS APOSTOLIQUES, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Նկատի ունենալով որ այս ժողովը նախորդին շարունակութիւնն է, ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպած է դաշտապարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի օրը, կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն սկսեալ, հաստատութեան պարտէզին մէջ:

Տեղի պիտի ունենան մարզական խաղեր: Պար՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՐԵԱՆի եւ իր խումբին: Ապահովուած է պարադաշտ մը, եւ անձրեւի պարագային պարասրահ մը: Հրապարակ հանած ենք վիճակախաղի տոմսեր որոնց եւրաքանչիւրը պարադաշտէն ներս իբրեւ մուտքի տոմս ալ պիտի ծառայէ:

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ պատուել այս դաշտապարահանդէսը, չփման մէջ մտնել մեր հաստատութեան հետ, եւ տեսնել թէ ինչ ջանքեր կը թափուին հայեցի դաստիարակութեան զարկ տալու համար

(ԿՆԻՔ)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԽՆՋՈՅՔ

Յունիս 20ին, ժամը 4էն 10, Խրիմեան սրահին մէջ, Իսի լէ Մուլինօ:

Ի նպաստ դպրոցին կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի հոգաբարձութեան կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգչախումբ, նուագ, մենախօսութիւն, մեներգ եւ պար, սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ արուեստագէտներու, եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Զարմանալի եւ ծիծաղաշարժ, հետաքրքրական եւ հիանալի, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով:

Գեղարուեստական բաժինը պիտի տեւէ ժամը 4էն 7, յետոյ խնջոյք, մինչեւ ժամը 10: Առատ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով:

Ֆ. Կ. ԽԱՉ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է սանուհի Մարի Զատիկեանի ամուսնութեան առթիւ Պ. Պօղոս Տէմիրճիպաշեանէ (Պէլֆոռ) հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Պետրոս Տէմիրճիպաշեան հազար Փր. (Պէլֆոռ), Զատիկեան հազար Փր. (Վիէն), Վարդ Տարագճեան 500 Փր. (Պէլֆոռ), Երուանդ Տէր Եղիաեան 3000 Փր. (Պէլֆոռ), Արտաշէս Մարգարեան հազար Փր. (Վիէն), Կարապետ Մարգարեան 500 Փր. (Վիէն), Տիկին Այանեան 500, Գ. Այանեան 500, Բարունակեան հազար, Բենիամին Ճիհանջանեան 300 ֆրանք, Եղիաեան 3000 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Ազգատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Մերոպեանէ (Վէնսէն) ի նպաստ Անտիյի եւ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տուներուն, ի յարգանս Նորեկ հանգուցեալ Տիկին Վերժին Ճիվանեանի յիշատակին:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Պիտի զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ: Նիւթը՝ «Քաղաքական կացութիւնը եւ մեր դիրքը»:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին, Պար տիւ Կլոպ: Օրակարգ.— Նիւթական ու բարոյական զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեր. Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի Մարսէյլի մասնաճիւղը Միութեան Օրը կը տօնէ Յուլիս 4ին, Պ. Նաճարեանի ագարակին մէջ: Մանրամասնութիւններ յաջորդով:

★

Ուսանողներու Տիկնանց խնամակալութեան անդրանիկ հանդէսը Նոյեմբեր 7ին:

★

Կիրակի 17 Հոկտեմբեր, հանդէս ի պատիւ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ:

★

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ Նախկին Աշակերտներու Միութեան անդրանիկ պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

★

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Տարեկան պարահանդէսը, Հոկտեմբեր 31ին:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ ★ MARDI 15 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7394 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2805

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ՍԵՒ, ԱՅՍՕՐ ՃԵՐՄԱԿ

●

Ինչպէս տեսանք, նոր հրաման մը արձակուած է Խ. Միութեան մէջ, ճերմկցնելու եւ պատուաբեր պատուանդանի մը վրայ դնելու համար նախապէս արատաւորուած դէմքեր :

Այս վերահաստատումը սկսաւ Մոսկուայէն, իբրեւ ոճրագործ դատապարտուած ինը բժիշկներու արձակումով եւ ուրիշ «սրբագործումներով» : Եւ կը շարունակուի ամէն շրջանի մէջ : Ամէն ճակատի վրայ :

Այս անգամ ալ սեւցնողները կը սեւնան, համաձայն աւանդութեան :

Ուրեմն, Երեւանի մէջ ալ ձեռնարկած են վերագնահատման :

«Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագիրը չափազանց պերճախօս յայտնութիւններ կ'ընէ իր «Տեսական քննադատական» բաժնին մէջ (1954 Ապրիլ) :

Այս առթիւ ծանր բառեր կը գործածէ կարգ մը քննադատներու եւ պատմագիրներու դէմ, «որոնք յատկապէս վերջին տարիներում մեղանում մեղանչեցին վուլգար սոցիոլոգիզմի եւ նացիոնալ-նիհիլիզմի մտայնութեան ձեւով» :

— « Որոշ գրականագէտներ եւ պատմաբաններ ընկան նացիոնալ – նիհիլիստական այնպիսի մոլուցքի մէջ, որ ոչ մի պրոգրեսիւ ու դրական բան չէին ուզում տեսնել անցեալի մի շարք գրողների ու գործիչների ժառանգութեան մէջ, մասնաւորապէս Ստեփաննոս Նազարեանի լուսաւորական գործունէութեան եւ հայ խոշոր գրողներ Րաֆֆու եւ Պատկանեանի գրական գործունէութեան մէջ : Նացիոնալ – նիհիլիստական մտայնութիւնը արտայայտուեց նաեւ ուրիշ հայ գրողների (Պէշիկթաշլեան, Ծերենց եւն. գնահատման կապակցութեամբ» : (էջ 93) :

Դեռ աւելին,— «որոշ գրականագէտներ» եռանդուն ջանքերով հայ շատ ականաւոր գրողներ եւ գործիչներ մկրտեցին նացիոնալիստների, շովինիստների, նոյնիսկ ռասսիստների (ցեղապաշտ) եւ ցարական ռուսիկանական բաժանմունքի լրտեսների պիտակներով » :

Ամէնէն ծանրակշիռ պարագան այն է որ, այս մեղքերը գործուած են Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիայի հրապարակային վիճաբանութեանց ընթացքին, անոր հրատարակած «Տեղեկագիր»ին, ինչպէս եւ Գրողներու Միութեան երկու օրկաններուն՝ «Գրական Թերթ»ի եւ «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագրին մէջ :

Անստորագիր յօդուածագիրը վկայութիւններ կը քաղէ զանազան գրութիւններէ, ապացուցանելու համար իր մեղադրանքները :

Եւ խորին վրդովումով դիտել կուտայ որ Ս. Նազարեանի ուղղութիւնը հռչակեր են» «ոչ միայն Րաֆֆու եւ Գ. Արծրունու, այլեւ ռէակցիոն ու կոնտրռեւոլուցիոն բուրժուական պարտիաների ու հոսանքների հոգեւոր հայրը » :

Դեռ աւելի յառաջ երթալով, Ստ. Նազարեանը իջեցուցեր են «ցարիզմի եւ սուլթանիզմի հաւատարիմ լրտեսների շարքում » :

Երկու «գրականագէտներ» պատմական փաստերը կեղծելով — իրենց բառերն են — նոյնպէս վարկաբեկած են Ռ. Պատկանեանը եւ Րաֆֆին :

Ամբաստանեալներէն Մ. Մկրեան «Տեղեկագիր»ի 1953ի Ա. թիւին մէջ «նացիոնալիզմ եւ ռասիզմ » համարեր է Պատկանեանի եւ Րաֆֆի գրական ժառանգութիւնը, իսկ միւսը, Հ. Մամիկոնեան, գրեր է թէ «Պատկանեանը բոլոր բուրժուական նացիոնալիստների նման կանգնած է զօօլոգիական (կենդանաբանական) շովինիզմի դիրքերում » :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԼԱՆԻԷԼԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

●

ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ Պ. ՄԱՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ

Ազգ. ժողովը շաբաթ առտու 293ի դէմ 306 ձայնով մերժեց վստահութիւն յայտնել դահլիճին, Հնդկաչինի քաղաքականութեան առթիւ :

Նիստը բացուած ատեն երբ վարչապետը բեմ բարձրացաւ, սակաւաթիւ երեսփոխաններ կ'երեւային ժողովասրահին մէջ : Պ. Լանիէլ կարճ յայտարարութեամբ մը քննադատեց նախորդ նիստին մէջ առաջարկուած երեք բանաձեւեր — երկուքը՝ համայնավարներու եւ ընկերվարականներու կողմէ եւ վստահութեան քուէ պահանջեց : Ներկայ սահմանադրութեամբ, ինք ստիպուած չէր հրաժարական տալու, ցորչափ իրեն դէմ տրուած քուէները օրինական թիւէն՝ 314էն պակաս էին, բայց իր նախարարներէն շատեր համաձայն էին հրաժարման եւ Պ. Լանիէլ տեղի տուաւ : Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ վարչապետը յայտարարեց .

— « Բացորոշապէս կ'ըսեմ, — որեւէ պատասխանատուութիւն պիտի չկրնայի ստանձնել ծագելիք դէպքերու մասին, եթէ ինծի յանձնուած ըլլային միայն վարել ընթացիկ գործերը : Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, անոնք որ կառավարութիւնը կը մեղադրեն թէ բոլոր պատեհութիւններէն օգտուած չէ խաղաղութիւն կնքելու համար Հնդկաչինի մէջ, այժմ կը զոհեն այն պատեհութիւնները որոնք կը մնան տակաւին : Անոնք որ զինադադար կը պահանջեն, պիտի հեռացնեն այդ հաւանականութիւնը, անորոշ ժամանակով : Արդարեւ, թերեւս նոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին, բայց ո՞ր թուականին եւ ինչ հիմերու վրայ : Միամիտ մի՛ ըլլաք, այն ատեն կարգադրութիւն մը շատ աւելի սուղի պիտի նստի : Վիէթ Մինի քարոզութիւնը առիթէն պիտի օգտուի, մեր Ազգ. ժողովին բացասական քուէն համարելով նախաբանը անպայման անձնատուութեան մը : Կարգ մը ճառախօսներ զարմանք յայտնեցին որ մեր բանագնացները կը մերժեն ստորագրութիւն մը կատարել որ պիտի նշանակէր Հնդկաչինի զինադադարը փոխանակել մեր ապահովութեան հետ, Եւրոպայի մէջ :

«Այս վիճաբանութեան առարկան կառավարութեան ճակատագիրը չէ, աւելի ծանր է քան Ֆրանսայի ճակատագիրը Հնդկաչինի մէջ : Ձեր քուէարկութեան արձագանգը պիտի հնչէ մեր սահմաններէն շատ հեռուն : Բաց խօսինք : Այս ժողովին մէջ կա՞յ մեծամասնութիւն մը որ համաձայն ըլլայ սախկան Միւնիխի մը, պատրաստ՝ հրաժարելու Ատլանտեան գինակցութենէն : Եթէ կայ, գգուշանանք ահարկու երկդիմութիւններէ : Թող այդ մեծամասնութիւնը անմիջապէս արտայայտուի եւ դատապարտէ կառավարութիւն մը որ պիտի մնայ միշտ հաւատարիմ մեր զինակցութեանց եւ ազգ. պատիւին» : (Ծափեր աջակողմէն) :

Գիւղացիական խմբակցութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ վստահութիւն պիտի յայտնէ, նկատի առնելով նախարարական տագնապի մը հետեւանքները : Անկախ երեսփոխան մը մեղադրեց թէ կառավարութիւնը ամէն բան փորձած չէ, որպէսզի Ժընեւի խորհրդաժողովը յաջողելք մը յանգի : Հնդկաչինի նոր նախարարը, Պ. Ֆր. Տիւփոն պատասխանեց այս մեղադրանքին, նպաստաւոր տեղեկութիւններ հաղորդելով Ժընեւի բանակցութեանց մասին : Զօր. տը Կոլի նախկին կուսակիցներէն կազմուած խմբակցութեան ներկայացուցիչը քննադատեց ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն : Արմատական երեսփոխան մը յայ –

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շաբաթ օր Բարեգործականի եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան հրաւէրով խորհրդակցական ժողով մը գումարուեցաւ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, կարգադրելու համար Արշակ Չօպանեանի յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները : Կը մասնակցէին աւելի քան քառասուն Միութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները :

Կը նախագահէր Բարեգործականի Կեդր. Ցանձնաժողովին անդամներէն Բժ. Պէօյիւքեան, որ բացատրեց թէ ժողովին նպատակն է կարգադրութիւններ ընել, յարգանքի արժանավայել արտայայտութեամբ կատարելու համար ողբացեալ գրագէտին ազգ. յուղարկաւորութիւնը :

Բոլորն ալ համաձայն էին որ սահմանափակուի դամբանականներու թիւը եկեղեցւոյ մէջ, մանաւանդ նկատի առնելով օտար հիւրերու ներկայութիւնը : Խորհրդակցութեանց ներկայ էր նաեւ Պ. Չօպանեանի միակ ազգականուհին, Բժ. Հերմինէ Հովեան : Որոշուեցաւ որ չորս դամբանականներ միայն խօսուին եկեղեցական արարողութիւններէ վերջ : Պիտի խօսին Առաջնորդը՝ Սերովբէ Ծ. Վ. Բարեգործականի ներկայացուցիչը, Պ. Պ. Ֆր. Ֆեյտի եւ Մարքիզ Փոլ տիւ Վէու : Իսկ փափաքող միւս Միութեանց ներկայացուցիչները գերեզմանատան մէջ խօսք պիտի առնեն, իւրաքանչիւրը քանի մը վայրկեան :

Եկեղեցիին մեծ մասը վերապահուած պիտի ըլլայ օտար հիւրերու եւ Միութեանց ու մամուլի ներկայացուցիչներուն, մասնաւոր հրաւէրներով, խճողումէ եւ անկանոնութիւններէ խուսափելու համար :

Սահմանափակ թիւով պիտի ըլլան նաեւ ծաղկեպսակները, եւ այժմէն հրապարակային կոչ մը կ'ուղղուի բոլոր անոնց որ կը փափաքին ծաղկեպսակներով մասնակցիլ, փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել եւ մասնաւոր հիմնադրամ մը կազմել, տաղաւարով գրագէտին ձեռագիրներու հրատարակութեան համար : (Եկեղեցւոյ միջոցով) :

Որոշուեցաւ նաեւ ֆրանսերէն թերթերու ալ ղրկել մահազդը (Լը Մոնտ եւ Ֆիկառօ) : Տեղին վրայ իսկ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, պատշաճ սգահանդէս մը կազմակերպելու համար յառաջիկայ աշնան :

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ վարչութիւնն ու հոգաբարձութիւնը, եւ Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը, Տոքթ. Օր. Հերմինէ Հովեան, Ասպետ Պատուոյ Լեգէոնի, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Հովեան եւ զաւակները խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը՝

ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

որ դժբախտ արկածով մը կնքեց իր մահկանացուն, 8 Յունիս, ժամը 14.15ին :

Տեղի պիտի ունենայ Ազգ. յուղարկաւորութիւն Չորեքշաբթի, 16 Յունիս, ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ Փարիզէնի գերեզմանատունը :

ԾԱՆՕԹ.— Անոնք որ իրենց անձնական կառքով պիտի հետեւին յուղարկաւորութեան, թող հաճին արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յունիս 12ին, Շաբաթ օր, ժամը 17ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին խորհրդարանին մէջ, ողբացեալ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆի յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները ճշդելու հրաւիրուած 45 կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, միաձայնութեամբ փափաք յայտնեցին որ, բոլոր անոնք որ մտադրեր էին ծաղկեպսակ ղրկել՝ նախընտրեն այլապէս յարգել մեծ անհետացեալին յիշատակը, փոխան ծաղկեպսակի նուէրով մը մասնակցելով իր անտիպ գործերուն հրատարակութեան, նկատի ունենալով որ հանգուցեալին մեռելական կառքը զարդարելու համար բաւական թիւով ծաղկեպսակներ ապահովուած են արդէն :

Դրամական առաքման ծանուցագրին վրայ յիշել թէ գումարը յատկացուած է ՉՕՊԱՆԵԱՆի գործերու հրատարակութեան :

Նախագահ՝ ՏՕՔԹ. ՊԷՕՅԻՒՔԵԱՆ

Կը խնդրուի նուէրները ղրկել .—

Paris C. 6761 - 25
ASS. CULTUELLE DES ARMENIENS APOSTOLIQUES GREGORIENS
15, Rue Jean Goujon, Paris (8)

Պ. Է. ԿԵԿԵՉԿՕՐԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ Վրաստանի ազգ. կառավարութեան վերջին արտաքին նախարարին՝ Կեկեչկորիի ազգային յուղարկաւորութիւնը : Նշանակուած ժամէն առաջ բազմութիւն մը խռնուած էր հանգուցեալին ընդարձակ բնակարանին մէջ եւ դուրսը : Ներկայ էին նաեւ բազմաթիւ օտարականներ : Հ. Հ. պատուիրակութեան կողմէ կը մասնակցէին Գ. Բալայեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան : Այս առթիւ ծաղկեպսակ մը դրուած էր հայկական եռագոյնով :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը, Մալենքով ունկնդրութեան ընդունելով արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը, ի ներկայութեան Պ. Ա. Միկոյեանի, յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը «բարեացակամութեամբ պիտի պատասխանէ այն կոչերուն որ կ'ուղղուին տնտեսական եւ մշակութային կապեր հաստատելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ հետ » :

25 ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցան երկու Ռուսեր, իբրեւ ամերիկեան լրտես :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՏԵՂԱՊԱՀԸ

★

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.Ի ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ

Կիրակի ժամը 9.30ին Էջմիածնէն Փարիզ հասաւ Հարաւ. Ամերիկայի կաթող. պատուիրակը, Սիոն եպիսկ. Մանուկեան : Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր եւ իր թեմը պիտի վերադառնայ Նիւ Եորքի ճամբով : Չորեքշաբթի օր պիտի նախագահէ Ա. Չօպանեանի յուղարկաւորութեան :

Իր հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը իր վախճանումէն առաջ կաթող. տեղապահ նշանակած է Երուսաղէմի տեղապահը, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան որ Հնդկաստան կը գտնուէր եւ այժմ Երուսաղէմ վերադարձած է :

Ուրիշ տեղեկութիւններ՝ յաջորդով :

★

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Բ. արտակարգ ընդհ. ժողովը եւ վաւերացուց բարեփոխեալ ծրագիր – կանոնագիրը : Յանձնախումբին պաշտօն տրուեցաւ որոշել՝ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին գումարման թուականը, ընտրելու համար նոր վարչութիւնը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԱՊԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊԱՏԱՆ (Իրան), 6 Յուլիս (Յառաջ). — Նարդունիի ճամբորդութիւնը դէպի Միջին Արեւելք արդէն հետաքրքրութիւն պատճառած էր մեզի եւ մօտէն կը հետեւէինք իր շարժումներուն, երբ լուր առինք որ ժամաներ է Թեհրան եւ քանի մը օր ետք՝ Մայիս 28ին Ապատան :

Իր գալուստը արագօրէն տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքում եւ ամէնը պատեհութեան կը սպասէին հանդիպելու: Իր ժամանման գիշերը, մի բարեկամի տան մէջ բարի գալստեան խօսք ըսին տեղական միութիւններու եւ ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչները: Շ. Նարդունին խօսք առնելով ըսաւ, թէ արտասահմանեան հայութիւնը կայսրութիւն մը ունի, — Հայկ. Մշակոյթը եւ գոհունակութեամբ կը տեսնէ որ պահակները արթուն են :

Յաջորդ օրը՝ Մայիս 29ին ծնողական ընդհ. ժողով մը տեղի կ'ունենար մեր ազգային «Ազար» դպրոցում, ուր պահ մը ներկայ եղաւ նաեւ Նարդունին :

Սկսած են Ապատանի ամէնէն տաք ու հեղձուցիչ շոգերը, Նարդունին հանգիստ կ'առնէր հովասուն տուներէն մէկում, այցելութիւններ կը փոխանակէր: Ամէնէն շատ աւելի ոգեւորուած էին պատանիներն ու երիտասարդները: Շատերուն համար Նարդունին անծանօթ անուն մըն էր, ոմանց համար՝ խմբագիր, ուրիշներու համար ալ գրագէտ ու հեղինակ քանի մը հատորներու: Բայց վերջին քանի ամիսներու ընթացքին անոնք այնքան կարդացել ու լսեր են անոր դասախօսութիւններու մասին՝ Լիբանան – Եգիպտոսում, որ արդէն կը ճանչնան իբրեւ հեղինակաւոր դէմք մը, եւ կարկառուն գրագէտ մը :

Յունիս 1ին Նարդունին հանդիպում ունեցաւ հանրութեան հետ՝ երեկոյեան կողմ եւ Պ. Ալչուջեանի ու Պ. Գէորգեանի խօսքերէն վերջ, ան հանդէս եկաւ գրաւոր ճառով մը: Խօսեցաւ հայ գրագէտին պարտականութեան մասին՝ հանդէպ իր ժողովուրդին իր հաղորդական շունչով, տաք ու անուշ խօսքերով եւ ինքնատիպ ոճով խանդավառեց բազմութիւնը որ հեռացաւ խորապէս ազդուած: Նարդունի չմոռցաւ ներբողել նաեւ հայ ժողովուրդի շինարար աշխատանքները, կրթ. ջանքերը իր այցելած վայրերուն մէջ — եւ նոյն գոհունակութիւնը յայտնեց նաեւ մեր գաղութի մասին:

Յաջորդ գիշեր ազգ. դպրոցի բակում տեղի ունեցաւ «Մայրերու Տօն»ը, ուր ներկայ էր նաեւ Նարդունին որ գրաւոր բանախօսութեամբ մը գարձեալ խանդավառեց բազմութիւնը :

Յունիս 3ին կէսօրէն վերջ, ժամը 6ին տեղի ունեցաւ մեր դպրոցին տարեվերջին մեծ հանդէսը, ի ներկայութեան կրթական տեսուչին: Դպրոցը, «Ազար» (Բարեկրթական) ունի երկու երկյարկ եւ մէկ միայարկ շէնքեր երկու բակերով, ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան վեց դաս եւ տարրական եւ միջնակարգի երեք դասարաններ : Ուրեմն մանկապարտէզ – նախակրթարանը հաշուելով ունի մէկէն 9րդ դասարանները: Յառաջիկայ ուսումնական շրջանում պիտի բացուի 10րդը : Աշակերտներու թիւն է 780: Ունի մէկ տեսուչ՝ «Լուսաբեր» պարբերականի խմբագիրներէն՝ Պ. Աշոտ Մուրատխանեան եւ մօտ երեսուն հայ ու պարսիկ ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ : Դպրոցը արտաքին ոչ մի հասոյթի աղբիւր չունի, իր տարեկան ելեւմուտքը մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար ռիալից աւելի կը հաշուեն: Թոշակներէն եւ ծխատէրերու տուրքէն կը գոյանայ 900.000 ռիալ, ուրեմն մնացեալ 300.000 ռիալի բացը կը հոգան հանդէսներու, ներկայացումներու, պարահանդէսներու հասոյթներով: Անցեալին մէջ երբ քարիւղի արդիւնաբերութիւնը բանուկ էր, ապրուստի մակարդակը բնականոն վիճակ ունէր եւ մարդիկ շատ աւելի բարգաւաճ կեանք մը կ'անցընէին, ուստի եւ աւելի առատաձեռն էին: Հիմա այդ հանդէսները չեն կրնար գոցել այդ խոշոր բացը: Այդ նկատումով ալ, ծնողական ժողովը որոշեց աւելցնել թոշակները յաջորդ ուսումնական տարեշրջանէն (հոկտեմբեր 1954):

Մեր դպրոցն ունի յառաջադէմ աշակերտներ որոնց բարեկրթութեան, շնորհներու եւ ջանասիրութեան մասին կրթական տեսուչը գովասանքով խօսեցաւ իր ճառին մէջ: Ինք կատարեց վկայականներու բաշխումը տարրականի աւարտական Զ. դասարանականներուն :

Հանդէսի ընթացքին դպրոցին քառաձայն երգչախումբը Պ. Վ. Յարութիւնեանի խմբավարութեամբ կատարեց քանի մը հայկ. եւ իրանեան խմբերգներ: Եղան նաեւ յաջող արտասանութիւններ՝ Իսահակեանէ, Սարմէնէն եւ ուրիշներէ, բոլորն ալ հայրենասիրական կտորներ էին: Ամէնէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ Նարդունին եւ յուզումով յիշեց հայրենասիրական այն գործերը, որ կը կատարուին Միջին Արեւելքում եւ որոնք մատ խածնել կուտան Ֆրանսահայութեան եւ մասնաւորապէս ամերիկահայութեան: Ըսաւ թէ տասնեակ դպրոցներ այցելած է, բոլորն ալ կատարեալ փեթակներ՝ հազարաւոր աշակերտներով:

Մեր հիւրը քանի մը օր եւս պիտի մնայ: Քիչ մը շոգ ունելու պտուղներուն փոխարէն ... Դեռ կը գրեմ :

Մ. ՎԱՆԵԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ). — Մայիս 29ին, Հայկ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան՝ Միլանի բազմարուեստին համալսարանի ուսուցիչներէն ճարտարագէտ Ալեսանդրօ Տեկանի դասախօսութիւն մը կատարեց, իբրեւ նիւթ ունենալով «Քրիստոնէական ճարտարապետութիւնը Հայաստանի մէջ»:

Նախ ակնարկեց այն թեր ու դէմ կարծիքներուն՝ որոնք ծնունդ առին երբ արեւմտեան ուսումնասէրներ հետաքրքրուեցան Հայկ. ճարտարապետութեամբ, յանդելով Սարգիկովսքիի եւ Ռիվուարի հակընդէմ տեսակէտներուն: Այս տեսակէտները, սակայն, հիմնաւորուած մի միայն ձեւական արժէքներու վրայ՝ բաւական չէին ապացուցանելու հայկական ճարտարապետութեան էական կարեւորութիւնը, որ յստակօրէն երեւան կուգայ երբ վերլուծական աշխատանքը կը յենու զուտ գեղեցկագիտական արժէքներու վրայ :

Համադրելէ ետք պատմական եւ կրօնական մեծ ժամանակաշրջանները՝ երիտասարդ բանախօսը մատնանշեց հայկ. ճարտարապետութեան նկարագրին ծաւալական եւ ձեւագիտական արժէքները, չմոռնալով յիշել նաեւ անոնց անհերքելի համեմատական նմանողութիւնը միջնադարեան եւ վերածննդեան ճարտարապետութիւններուն հետ: Ապա վերլուծեց եւ շեշտեց հայ ճարտարապետին արուեստագիտական հմտութիւնն ու ձիրքը, ձիրք մը՝ որ ակներեւ է, երբ նկատի ունենանք որ, իններորդ դարուն Կոստանդնուպոլիսը, վերանորոգելու համար Ս. Սոֆիայի խորտակուած գմբէթը՝ հրաւիրեց հայ ճարտարագէտ Տրդատը, որ վերանորոգման աշխատանքներու ընթացքին՝ գմբէթին վրայ աւելցուց գեղեցկագիտական գծեր եւ ոճեր, որոնք առանձնայատուկ են հայկ. ճարտարապետութեան: Դասախօսութեան առթիւ մանրամասն մեկնութիւններ տրուեցան կարեւորագոյն եւ յատկանշական շէնքերուն մասին, լուսարձակի միջոցաւ: Ջերմ ծափերով ողջունուեցաւ երիտասարդ բանախօսը, որուն, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը նուիրեց արուեստի գեղեցիկ հատոր մը:

× Յունիս 3ին, նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայ Տիկնանց Բարեսիրական Միութեան, Հայկ Տան մէջ տեղի ունեցաւ ականաւոր ուսուցչապետ Տինօ Պոնարտիի դասախօսութիւնը՝ «Արդիական արուեստը Փիքասսոյէ առաջ եւ ետքը» :

Իտալացի ուսուցչապետը, որ արտակարգ հռետոր մըն է, նախ պարզեց ազգի եւ ցեղի գաղափարը, ապա անցաւ արուեստի փառաբանութեան, որուն սէրն ու հակումը զգացին նաեւ բարբարոսները : Ցետոյ արտակարգ յուզումով փառաբանեց Եղլադայի լուսեղէն մարմարներուն չոխարձակումը, յիշելով Փիտիասը, Փրասիտելը եւ Սքոփան, որոնց ներշնչեալ հանճարին շնորհները հասան մինչեւ Վերածնունդի շրջանն ու մինչեւ ներկայ ժամանակները :

Փիքասսոն, ըսաւ, այժմէական արուեստի մը ոչ արտայայտիչն է, ոչ ալ ստեղծիչը, որովհետեւ արդիական արուեստը միշտ գոյութիւն ունեցած է, դարաշրջանէ դարաշրջան: Սակայն, անուրանալի է իր արուեստագէտի մեծութիւնը, երբ նկատի առնենք իր ստեղծագործական այն շրջանը՝ որ կը հպատակէր դասական արուեստի պահանջներուն: Մանաւանդ ան մեծ գծագրող մըն է, Միքելանճելոյի եւ Ճիոթթոյի բարձրութեամբ եւ բացարձակապէս անընդունելի է որ համարուի ամէնէն մեծ արուեստագէտը բոլոր ժամանակներուն համար, ինչպէս կը յայտարարեն արուեստի քննադատներէն ոմանք, առանց հասկնալու իրենց ըսածն ու չըսածը:

Համաձայն չգտնուելով հանդերձ անոր արուեստի ներկայ ձեւաւորման՝ իրաւունք չունինք ծիծաղելու, վասն զի Քրեմոնայի արուեստը, ինչպէս նաեւ տպաւորապաշտներուն ոճն ու նկարագիրը, եթէ ժամանակին արտայայտութեան քմծիծաղի դուռ տուին, սակայն, յետագային ծափահարուեցան, որովհետեւ նոր հորիզոններ բացած էին արուեստի բնաշխարհին վրայ :

Բանախօսը, ինչ որ անընդունելի կը դաւանի՝ այդ Փիքասսոյի ներկայ արուեստին քանդիչ հանգամանքն է, տեսակ մը նիցչէականութիւն, որ ջանալով խորտակել արուեստի բոլոր նուաճումները՝ կը ձգտի նոր արուեստի մը ստեղծման :

Բանախօսը բացարձակապէս անընդունելի կը գտնէ որ Փիքասսօն վերջին խօսքըն ըսած ըլլայ նկարչական արուեստին ասպարէզին մէջ, թէ միշտ պիտի յեղաշրջի եւ բարգաւաճի արուեստը, եւ եթէ խնդրի նիւթ արուեստագէտէն բան մը պիտի մնայ ապագայ գեղարուեստին կալուածին մէջ, իբրեւ յատկանիշ անոր տենդագին պրպտումներն են, այդ ձգտումը պիտի փրկէ զինք իբրեւ արուեստագէտ, իբրեւ միտք ու հոգի: Բանախօսութիւնը վերջացաւ ջերմ ծափերու մէջ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին մասնաճիւղը Հողեղալստեան տօնի առթիւ ամէն տարի կը կազմակերպէ բաժակի մրցումներ, հրաւիրելով, քոյր մասնաճիւղերը :

Այս տարի եւս հրաւիրեցինք Վիէնի, Վալանսի եւ Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնները :

Ապրիլ ամսէն սկսանք բանակցիլ եւ երեք միութեանց վարչութիւնները, իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին: Վալանս, Վիէն եւ Փարիզ ղրկուեցաւ քանի մը յօդուածէ բաղկացեալ համառօտ ծրագիր մը: Վիէն եւ Փարիզ պատասխանեցին հաւանութիւն յայտնելով, իսկ Վալանս երկար ատեն ձգձգելէ ետք պատասխանեց թէ պիտի չկրնան մասնակցիլ, գլխաւոր խաղացողներէն չորսը վիրաւորուած ըլլալով: Մենք առանց յուսահատելու Վալանսի տեղ կազմեցինք մեր 4րդ խումբը, պատանիներէ :

Շաբաթ, 5 Յունիս, կը հասնէր Փարիզի Հայ Մարզականը: Դիմաւորելու գացած էին վարչութեան անդամներէն Յակոբեան, Սարեան: Իրիկուան ժամը 6ին Տէսին եկան եւ հիւրասիրուեցան ղովացուցիչներով: Կիրակի կէսօրին հասաւ Վիէնի խումբն ալ:

Ժամը 2ին որոշուեցաւ թէ ով որու դէմ կը խաղայ: Առաջին անգամ պիտի խաղային Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը, իսկ երկրորդը՝ Վիէն – Փարիզ :

Բարձրախօսը կը հրաւիրէ Լիոն Տէսինի խումբերը, որոնք կը տեղաւորուին դաշ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Նոյն տեսակցութեան ժամանակ մեզ ներկայացրին բանաւոր ձեւով մի յուշագիր, որ վերաբերում էր բոլշեւիկների Մայիսեան ապստամբութեան կապակցութեամբ հայ բոլշեւիկների հանդէպ Հայաստանի կառավարութեան կիրառած խիստ միջոցառումներին: Չիչերինը մեր պատուիրակութեան յայտնեց մօտաւորապէս հետեւեալը .—

Խորհրդային կառավարութեան Բագուից հասած տեղեկութիւնների համաձայն, Հայաստանի կառավարութիւնը Մայիսեան ապստամբութեան կապակցութեամբ խիստ հալածանքներ էր սկսել հայ բոլշեւիկների դէմ: Մեզ զեկուցեցին, որ ցարդ մի քանի հազար հոգի գնդակահարուած են եւ տասնեակ հազարներ ձերբակալուած :

«Եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը անմիջապէս չդադրեցնի այդ հալածանքները, Խորհրդային կառավարութիւնը ստիպուած պիտի լինի ընդհատել իր բանակցութիւնները», յայտնեցին մեզ :

Մինչ այդ՝ մեր պատուիրակութիւնը լուր իսկ չունէր Հայաստանում տեղի ունեցած բախտորոշ դէպքերի մասին, եւ առաջին անգամ Չիչերինից տեղեկացանք այդ մասին: Պատուիրակութեան անունից Չիչերինին տուինք հետեւեալ պատասխանը .—

Հայաստանում կատարուած դէպքերի մասին որեւէ տեղեկութիւն չունենք մեր կառավարութիւնից: Սակայն, ցաւով պիտի հաւաստիացնենք, որ ձեզ հաղորդուած տեղեկութիւնները ճշմարտութիւնից շատ հեռու են: Հայաստանի կառավարութիւնը ինչպէ՞ս կարող էր հազարներով բոլշեւիկ կոտորել, երբ ամբողջ Հայաստանում, եթէ անգամ օրը ցերեկով ճրագով ման գայիր, հազիւ մի քանի տասնեակ բոլշեւիկ գտնուէր: Շատ ենք ցաւում, որ չարամիտ տարրեր նման անճիշդ տեղեկութիւններով աշխատում են խանգարել մեր բարեկամական յարաբերութիւնները: Այնուամենայնիւ, պատուիրակութիւնս ձեր արած դիտողութեան մասին անմիջապէս կը տեղեկացնի Հայաստանի կառավարութեան »:

Այդքանով վերջացաւ մեր այդ տեսակցութիւնը, եւ մենք շտապ վերադարձանք մեր բնակարանը՝ ծածկագիր հեռագրով մեր կառավարութեան հաղորդելու համար վերջին տեսակցութեան արդիւնքը :

Պատուիրակութեան անդամներս մէկ կողմից հրճուանքի մէջ էինք, որ մեր կառավարութիւնը ուժեղ ձեռքով ճնշել էր հայ բոլշեւիկների Մայիսեան ապստամբութիւնը եւ այսօր էլ կացութեան տէրն էր մեր երկրում, միւս կողմից էլ՝ մտահոգ էինք Մոսկուայի բոլշեւիկ ղեկավարների շրջերում մեզ հանդէպ ցարդ ցուցաբերուած բարեացակամ վերաբերմունքի փոփոխութեամբ դէպի վատը :

Չիչերինի ներկայացրած յուշագրի առթիւ հեռագրեցինք մօտաւորապէս հետեւեալը .—

— «Այստեղ հաշուի է առնւում միայն իրական ուժը: Որքան դուք ուժ եւ վճռականութիւն ցուցադրէք, այնքան մեզ հաշուի կ'առնեն այստեղ: Մեր մասին բնաւ մի մտահոգուէք: Եղէք խիստ ու անողոք ազգի դաւաճանների հանդէպ »:

Չիչերինի հետ մեր ունեցած տեսակցութեան հետեւեալ օրը, առաւօտեան շատ կանուխ մեզ այցելեց արտաքին գործոց կոմիսարիատի մօտիկ կանգնած անձնաւորութիւններից մէկը, որ մտերմաբար յայտնեց Կարախանի անունից, որ երէկ գիշեր Չիչերինի կողմից խիստ ոճով եղած ծանուցումը զուտ ձեւական մի պարտականութիւն էր եւ որ մենք առանձնապէս պէտք չէ մտահոգուենք այդ յուշագրով :

Կարախանի անունից արուած այդ յայտարարութիւնը աւելի եւս ամրապնդեց մեր մէջ այն համոզումը, ինչ որ արդէն գոյացր[illegible], այն է, որ Մոսկուայում հաշուի են առնւում միայն իրական ուժը :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(14) (Շար.)

տին վրայ սպասելով պաշտօնական դատաւորներուն հրահանգին (երեք հոգի) ։

Ժամը 3ուկէսին կը սկսի խաղը։ Ներկայ էին աւելի քան երկու հազար հանդիսականներ։ Մեր պատանի խումբը առիւծի նման ճակատեցաւ Ա. խումբին դէմ, որ դժուարաւ յաղթեց, 3–2։

Ջերմ ծափերու տակ դաշտ կը մտնեն Վիէնի ու Փարիզի Հայ մարզիկները ։ խաղը կը սկսի տաք, բայց եղբայրական, երկուստեք խաղացողները ծափահարուելով, կէս ժամի չափ գնդակը ապարդիւն գլորելէ վերջ Փարիզ կը նշանակէ առաջին կէտը։ Դաշտին մէջ կը տիրէր կատարեալ հայկական մթնոլորտ, հայերէն երգերով ։

Վերջապէս խաղը կը վերջանայ Փարիզի յաղթանակով։ Ժողովուրդը դաշտէն հեռանալէ վերջ ժամը 8·30ին պարահանդէս կը խուժէ, ուր նոյնպէս կը տիրէր հայկական մթնոլորտը հայերէն արտասանութիւններով եւ պարերով Տէսինի դըպրոցի սանուհիներու կողմէ առաջնորդութեամբ Տիկին Փափազեանի։ Լսեցինք հայկական երգեր շնորհալի Տիկիններու եւ օրիորդներու կողմէ (Տիկին Ս. Թադէոսեան, Օր. Ա. Աղնաւորեան, Տիկին Վարդանեան), ջերմ ծափերու մէջ։

Պարահանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ առտու հազարէ աւելի հանդիսականներով ։

Երկուշաբթի դարձեալ ժողովուրդը գունդ առ գունդ դաշտ կուգայ տեսնելու համար հայ երիտասարդներու եղբայրական խաղը, ժամը 3ին կը հասնին 3 պաշտօնական դատաւորները։ Անմիջապէս սուլիչի առաջին ազդանշանը կը տրուի ու մեր պատանի խումբը կ՚իջնէ դաշտ Վիէնի Հայ Մարզականին հետ։ Երկու խումբերն ալ նախորդ օրուընէ աւելի տկար կազմ ունէին։ Խաղը սկսաւ 3·45ին, երկուստեք պաղ խաղարկութիւն տեղի ունեցաւ եւ Վիէնի Հայ Մարզականը յաղթական հանդիսացաւ ։

Բարձրախօսը վերջին յաղթականները կը հրաւիրէ դաշտ, ջերմ ծափերու մէջ կուգան ու կը տեղաւորուին իրենց տեղերը։ Կը յանձնարարուի հանդիսականներուն եւ խաղացողներուն, մէկ վայրկեան լռութիւն պահել ի յարգանս մեր անմոռաց հիմնադիրին՝ Գ. Յակոբեանի։ Հանդիսականները եւ հարիւրէ աւելի մարզիկներ գլխաբաց կ՚ունկնդրէին։ Ու անմիջապէս երկու խումբերը կը նկարուին իրենց վարիչներով ու դատաւորներով ։

Դատաւորի ազդարարութեան վրայ խաղը կը սկսի Լիոն – Տէսինի յարձակողականով։ Պահ մը կարծուեցաւ թէ Լիոն Տէսին յաղթական պիտի հանդիսանայ, գնդակը միշտ հակառակորդի բերդին մօտերը կը տեսնուէր եւ անաչառ դատաւորը սուլեց փենալթի մը ի նպաստ Հայ Մարզականին, որ նշանակեց Ա. կէտը ։

Առաջին կիսախաղը կը վերջանայ 1 – 0 Փարիզի յաղթանակով։ Տասը վայրկեան դադարէ վերջ խաղը վերսկսաւ։ Այս անգամ Փարիզ աւելի զգուշաւոր ու պաշտպանողական խաղարկութիւն մը ունեցաւ, բայց մեր միջնապահներու սխալներէն օգտուելով, նշանակեց երկրորդ եւ յաղթական կէտը։

Վարչութիւնը Փարիզի ու Վիէնի խումբերուն նուիրեց մէկ մէկ ծաղկեփունջ, իսկ Փարիզ իր կողմէ եռանկիւն դրօշ մը։ Անուշաւան աբեղայի ձեռքով Գրիգոր Յակոբեան բաժակը տրուեցաւ Փարիզի խմբապետին, իսկ Բ. բաժակը՝ Վիէնի խմբապետին։ Զորս խումբեր հաւաքուելով մեր կեդրոնատեղին հիւրասիրուեցան շամբանիայով, հայկական տաքուկ մթնոլորտի մէջ։

Փարիզցիներուն ալ ճաշ տրուեցաւ ։ Եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ ողջերթ մաղթելով Փարիզցիներուն եւ Վիէնցիներուն ։

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

★

Կիրակի օր, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայերէնի դասընթացքի հետեւող փոքրիկներու ամավերջի հանդէսը ։

Ուսուցչուհին, Տիկին Էլէկեան ներկայացուց իր աշակերտները որոնք հանդէսը բացին «Մարսէյյէզ»ով եւ «Ով մեծասքանչ» երգով։ Եղան տպաւորիչ եւ լուրջ արտասանութիւններ եւ երգեր եւ փոքր ներկայացումներ ։

Ալֆորվիլի քաղաքապետը եկած էր նախագահելու, ինչպէս ամէն տարի։ Բարեգործականի վարիչ – քարտուղարը Պ. Օ. Թադէոսեան ֆրանսերէն եւ հայերէն ճառերով շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին որ մօտէն կը հետեւի հայ գաղութին կեանքին եւ միշտ կը քաջալերէ ։

Քաղաքապետը շնորհակալութիւն յայտնեց գեղեցիկ խրատականով մը զոր ամփոփած էինք շաբաթ օրուան խմբագրականին մէջ։ Այս առթիւ աւելցուց.—

Դժգոհ ըլլալու ռեւէ առիթ չեմ ունեցած։ Ձեր զաւակները մեր դպրոցներուն մէջ առաջին գծին վրայ են իբր յաջողակ աշակերտներ։ Մրցանակաբաշխութեան հանդէսներու առիթով շատերը համբուրելու հաճոյքը կ՚ունենամ »։

Դադարէն վերջ հասաւ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, երբ քաղաքապետը մեկնած էր արդէն։ Հանդէսի երկրորդ մասին, Պ. Յ. Առաքելեանի աշակերտուհիները յաջողապէս ներկայացուցին իր հեղինակած «Աղաւնի» օփերէթէն ընտրուած հատուածներ ։

Առաջնորդն ալ քանի մը քաջալերական խօսքերէ ետք ծնողներու պարտականութիւնները յիշեցուց եւ ծանրացաւ ընտանեկան դաստիարակութեան վրայ ։

« Եթէ դպրոցին մէջ աւանդուածը տան մէջ պիտի քանդուի, դպրոցին գոյութիւնը աւելորդ է։ Ուրեմն անհրաժեշտ է որ տունն ու դպրոցը միասին աշխատին փոքրերուն տալու համար հայեցի դաստիարակութիւն մը »։

ԼՐԱՏՈՒ

ՏԱՍԸ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ մասնակցած են Ինէսքոյի ցուցահանդէսին, Պէյրութի մէջ։ Այս տարը արուեստագէտ – արուեստագիտուհիներն են Յովնաթան Սահակեան, Գեղամ Ճիլէրճեան, Պօղոս Կիրակոսեան, Ժոզէֆ Թէրճան, Եւգինէ Եապրամեան, Կիւլինիա Աչճեան, Պարգեւ Ճէպօղլեան, Սօնիա Հարիս, Վարդավառ Հարմանտայեան եւ Ժան Դարբինեան ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՐԱԶԻԼԱՀԱՅ գաղութի մասին կարգ մը տեղեկութիւններ տուինք մեր անցեալ շաբթու։ Ահաւասիկ ուրիշ քանի մը լուրեր եւս.— Հ. Օ. Մ.ի մասնաճիւղը կազմուած է 1934ին, գտնելով լայն ժողովրդականութիւն ։ Ան իր շուրջ հաւաքած է մտաւոր եւ տնտեսական կարողութեանց տէր մայրեր։ Միութիւնը կը կազմակերպէ հասութաբեր ձեռնարկներ, Համբարձման տօնին եւ ՀՕՄի Օրը. «Հայկեդրոնի» ընդարձակ սրահը նեղ կուգայ անոնց հրապարակային ձեռնարկներու համար ։ Ունի 450 անդամ։ Ս. Փաւլոյի կեդրոնը ունի չորս մասնաճիւղ։ Պրազիլիոյ երկրորդ հայաշատ կեդրոնը Փ. Ալթինօն է ուր 120 հայ ընտանիքներ կան։ Բոլորն ալ սեփական տուներ ունին։ Մեծամասնութիւն կը կազմեն Սսեցիները, Մարաշցիները, Պիթլիսցիները եւ Եոզկատցիները։ Առաջին միութիւնը՝ Սալնոյ Զորի կազմած է 1928ին։ Ետքն ալ «Փ. Ալթինոյի Հայ Միութիւն»։ 1929ին կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ «Սերոբ Աղբիւր » խումբըՍալնոյձորի անուան տակ եւ գնած են երկու լօթէ հող։ 1930ին հիմը դրած են Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ մատուռին։Վահրամ Քէթէնճեան լրացուցիչ աշխատանքը կատարել տալով ծախսած է քսան հազար քրուզերօ։ 1935ին «Սերոբ Աղբիւր»ի եւ համակիրներու ջանքերով հիմնուած է « Խրիմեան դպրոց»ը, օժտուած արդիական գրասեղաններով ։ Աշակերտներութիւն է ութսուն։ Փ. Ալթինոյ մէջ կան Հ. Յ. Դ., Հ. Օ. Մ. , Արմենիա երիտասարդաց եւ Օրիորդներու խումբերը ։ Ս. Անճայի մէջ կը բնակին հարիւր ընտանիքներ։ Մեծամասնութիւն կը կազմեն Մարաշցիները , դպրոցը «Դուրեան» ունի յիսուն աշակերտ։ Հոս ալ կը գործեն Հ. Յ. Դ. , Հ. Օ. Մ. եւ Արմենիա Երիտ. Միութիւնը։ Վիլա Քարոնի մէջ կան երեսունի չափ գործարանատէրեր եւ առեւտրական ընտանիքներ։ Հողաբարձութենէն զատ կը գործէ ՀՕՄի եռանդուն մասնաճիւղը։ Րիօ տէ Եանէյրոյի մէջ ալ կան երեսունէ աւելի ընտանիքներ մեծ մասով առեւտրականներ ։ Վերջերս կազմուած է Տիկնանց Միութիւն մը։ Տարիներ առաջ կար Հ. Յ. Դ. «Բարկէն Սիւնի» խումբը։ Պրազիլահայ առաջին « Հայ Երիտ. » խումբը կազմուած է 1925ին Ս. Փաւլոյի մէջ, ուր հիմնած է գրադարանը, բացած է տեղական լեզուն սորվեցնող գիշերային դասընթացք ։ Այս միութիւնը լուծուելէ ետք 1927ին կազմուած է «Հայ Գաղթ. Միութիւնը», որ լուծուած է 1930ին եւ կազմուած Հ. Յ. Դ. Ս. Փաւլոյի կոմիտէն։ Այս միութիւնը կազմած էր «Յառաջդիմասէր Հայուհեաց» Միութիւնը որ բացած է առաջին մանկապարտէզը։1934ին կազմուած է Զոմը, որ ունեցած է 120 անդամներ։ Անոնց միութիւնը վերջ գտած է 1938ին, երբ անդամները մտած են Հ. Յ. Դ. շարքերը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամբողջովինդեկավարուած էՀ.Յ.Դ.էն։«Արմենիա Երիտասարդ. Միութիւնը կազմուած է 1940ին ընկ.Արսէն Միքայէլեանի կողմէ։ Այս միութիւնը Հար. Ամերիկայի ամէն մէկ հայաշատ քաղաքի մէջ ունի իր մասնաճիւղը։ Ցարդ գումարած է 12 պատգմ. ժողով։ Ունի աւելի քան 450 անդամ։ Կը մասնակցի համազգութային ամէն մէկ ձեռնարկի։ Այս առթիւ ըսենք թէ մեր թղթակիցը, ընկեր Յովհ. Տէօքմէճեան անցեալ տարի լրիւ պարզեց գաղութին կեանքը, մանրամասն տեղեկութիւններով ։

ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ ինկած անհամար նահատակներուն յիշատակին հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն կատարուած է Գահիրէի եկեղեցիին մէջ, մասնակցութեամբ քահանաներու եւ դպրաց դասերու եւ գլխաւորութեամբ առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեանի։ Խորանին առջեւ դըրուած է չքեղ ծաղկեպսակ մը, եռագոյն ժապաւէնով զարդարուած։ Եռագոյնին առջեւ պատուոյ պահակ կեցած են հայ արիները։ Եկեղեցին բերնէ բերան լեցուն էր։ Արարողութենէն ետք ներկաներէն շատեր խմբուելով առաջնորդարանին սրահին մէջ, իրենց շնորհակալութիւնը յայտնած են Առաջնորդին ։ Յետոյ եռագոյնով զարդարուած ծաղկեպսակը բազմաթիւ ինքնաշարժներով տարած են գերեզմանատուն եւ եռագոյնը զետեղած են Հ. Օհանջանեանի շիրմին վրայ ։ Այս առթիւ այցելած են նաեւ միւս ընկերներու գերեզմանները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ինչպէս միշտ Հ. Յ. Դ. Անտոք կոմիտէի հովանաւորութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձը Մայիս 30ին։ Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Բամ փորոտան»ով, Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի, Նոր Սերունդի կողմէ։ Բեմը պատշաճօրէն զարդարուած էր ընկեր Մ. Աբրահամեան։ Նախագահ ընկեր Ս. Ընտրիկեան դրուագներ յիշեց ազատագրական պայքարներէն։ Նոր Սերունդէն արտասանեցին պատանի Յ. Շայրիկեան Վարուժանի «Վահագնը», Օր Ա. Ստեփանեան, Արամ Գարոնէէ «Նա յիրի աղջիկը»։ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդէն մեներգեց Յ. Ճապուեան «Մայր Արաքսի»։ Արտասանեցին Օր. Ա. Ընտրիկեան «Մայրենի լեզուն», Տ. Աղնաւորեան Մ. Վարանդեանի «Հայ հերոսները» Ջութակով նուագեց Պ. Գուլակզեան ։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Տիգրան Թադոյեան բովանդակալից ճառով մը բացատրեց Մայիս 28ի արժէքը եւ դարերու ընթացքին կատարուած քաջագործութիւնները, յանուն հայրենիքի ազատութեան ։

« Կամաւոր կոյրեր կան որոնք չեն ուզեր մասնակցիլ այս օրուան տօնակատարութեան։ Իւրաքանչիւր Հայու սրտի մէջ պէտք է դրոշմել այս օրուան նշանակութիւնը եւ հաւատարիմ մնալ մինչեւ մեր մահը, յետոյ փոխանցել մեր զաւակներուն մինչեւ որ կրկին տիրանանք մեր ազատ, անկախ Հայաստանին »։

Ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, «Խորամանկ երիտասարդը», պատանիներու կողմէ (Ա. Ներսէսեան , Յ. Շայրիկեան, Մ. Հէքիմեան եւ Մարի Խրիմեան)։ Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր մասնակցութեամբ Սէն Շամոնի փառփառուն Նոր Սերունդին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Նայեցէք անոնց թուխ դէմքերու քաղցրութեան, ինչ հաճելի է անոնցմէ արձակուած ճառագայթը։ Ախ, սա աչքերը, պճլտուն, ծով բարութեան, յօնքերու կամարներու տակ նստած, թարթչաւոր ադամանդներ, իմաստալից, խոհուն եւ խորհրդաւոր հայեցի աչքերը, անոնց մէջն են՝ մեր երկիրն ու անոր հորիզոնը, մեր երէկի աշխատանքն ու երգը, մեր տուներն ու կալերը, մեր կենցաղն ու տարազը, վերջապէս՝ աշխարհն Հայոց... ։

×

Բում, բում։ Կը ղօղայ իր ազատութիւնը տօնող քաղաքին թնդանօթը, անկէ խուժած մուխը կը սահի ժայռի մը կողերէն, կը փաթթուի մօտերը գտնուող մատուռի պատերուն, կ՚իյնայ քաղաքի տուներուն վրայ, կը համբուրուի պարզուած դրօշակներուն հետ։ Իսկ անոր ձայնը՝ մեր խռովայոյզ գլուխներու վրայէն կ՚անցնի, կը ճեղքէ հորիզոնը կապոյտ Միջերկրականին։

Զոյգ մը արագիլներ երեւցան հնամեայ բերդին կողմէն։ Հանդարտ է անոր թեւերուն հոսումը օդին եւ արեւի լոյսին մէջէն։ Թնդանօթի ձայնը մտաւ Արտաշէսի սրտին մէջ, հոն՝ թարախոտ վէրքի մը կոտտանքը կար, դպաւ անոր, ցաւցուց զայն։ Թնդանօթի թինդը խառնուեցաւ Արտաշէսի ատելութեան ու զայրոյթին՝ ան՝ փոխանակ տրտմելու, ուրախացաւ, վասն զի անոր մարդասէր եսին մէջ, թնդանօթին աղաղակը մտաւ՝ ոճիրը ոճիրով փոխարինելու հետ ...։ Արտաշէսի դէմքը բրդոտեցաւ յանկարծ, դարձաւ չար ու վայրի, պոռաց.

— Գոռա, ով թնդանօթ, հիմա՝ ալ քեզմէ չեմ վախնար, որովհետեւ հոգիս մտերմացաւ ձայնիդ հետ՝ այժմ՝ սրտիս հաճելի է աղիքներուդ ցասումը, որովհետեւ ես ուրացայ մարդկային խիղճն ու արդարութիւնը՝ սիրելու համար ոճրագործութիւնը..., օր մը, քեզմով հասկցայ մեծագոյն ճշմարտութիւնը, ու այժմ՝ գիտեմ որ մեծութեան ու փառքի դարբինը դուն ես, եթէ դուն չկաս՝ չկան ազգն ու հայրենիքը, արեւն ու ազատութիւնը ։

Արագիլները կը թռին, շրջանը կ՚ընեն մեր գլուխներուն, անոնց թեւերուն խաչաձեւ շուքը կ՚իյնայ մեր խաչելութեան պատկերին վրայ եւ մեր մտածումին մէջ։ Նորէ՞ն Խաչ։ Նորէն Գողգոթա եւ խաչելութիւն...։ Արտաշէս շարունակեց։

— Ես հիմա զայրոյթ եւ ատելութիւն եմ, ես՝ դաղանացած չարութիւնն եմ, եւ կ՚ատեմ երեք բան, առաջին՝ Արդարութիւնը, որուն համար մեր ժողովուրդը դարերով արիւն եւ արցունք տուաւ, երկրորդ՝ Միջերկրական ծովը, ուրկէ քաղաքակրթութեան դիմակին տակ հոսեցաւ եւրոպական դիւանագիտութեան աղբաջուրը, ապականեց մեր երկիրը, ցրուեց մեր ժողովուրդը եւ ջարդել տուաւ զայն, ի խնդիր իր շահերուն, երրորդ՝ կեդրոնական Ասիան, ուրկէ եկաւ մարդկային ցեղի ամէնէն անբարոյացած թուրք–թաթար խուժանը, այրեց ու քանդեց մեր քաղաքակրթութեան հրաշալիքները , փշրելով զանկեր եւ անոնց երկունքի ըստեղծագործութիւնները։ Ախ, ես ինչ ըսեմ մեր պապերուն, որոնք կառչեցան Արարատին, անոր հողին ու քարին, յամառեցան ապրիլ անոր շուքին տակ՝ իբրեւ ազգային հպարտութիւն, կուրծք տալով Թուրք խուժանին՝ փրկելու համար եւրոպական քաղաքակրթութիւնը ։

Քեզի ինչ, քաչուէ ռազմաճակատէն, թող տուր որ ան մտնէ Եւրոպա, սպանդանոցի վերածէ զայն, ի՞նչ չահեցար, Հայոց ժողովուրդ,չե՞ս տեսներ,բարեկամփոխարէն՝ ան քեզ լքեց. ջարդել տուաւ քեզ, ու խնդաց վէրքիդ ու տառապանքիդ վրայ, եւ դեռ՝ հեղնեց բազմամիլիոն նահատակներդ եւ դատդ։

Լռակեաց, իր կաշիին մէջ կծկտած Արտաշէսը կը խօսի այսօր,կը զայրանայ, կը բորբոքի։ Ի՞նչ պատահած էր, Արտաշէսին յանկարծական հոգեփոխութիւնը ցոյց կուտար որ՝ գաղտնիք ունէր ան, ճշմարիտ է որ՝ ուրախութեամբ բոցավառ տեղ մը դժբախտ ու խեղճ ըլլալը դժուար է, իր հայրենիքի անկախութիւնը տօնախմբող Յոյնը ինքզինքը յանձնած է ազգային հպարտութեան եւ ծայրագոյն երջանկութեան հեղեղին..., սակայն պահ մըն է, երբ անհայրենիք մարդը զգայ իր ցաւին սաստկութիւնը, իր դահավիժումին արագութիւնը, տխրի ու նոյնիսկ նախանձի...։

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

տարարեց թէ իրենց խմբակցութեան մէկ մասը վստահութիւն պիտի յայտնէ: Ընկերվարական ներկայացուցիչը մեղադրեց թէ կառավարութիւնը կը սպառնայ լուծել Ազգ. Ժողովը: Ժողովրդական Շարժումի ներկայացուցիչը բացատրեց թէ իրենք երբեք պիտի չհաւանին որ փոխուի Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը: Համայնավար ներկայացուցիչը պահանջեց անմիջապէս դադրեցնել պատերազմը: Ձախակողմեան խմբակցութեան խօսնակը թելադրեց որ Պ. Լանիէլ «արիաբար հրաժարի, փոխանակ քաշքշելու վիրաւոր թեւերով կառավարութիւն մը»: Ժողովրդական Շարժումէն ուրիշ երեսփոխան մը յայտարարեց.— «Հնդկաստանի վարչապետին ամենավերջին յայտարարութեանց համաձայն, աշխարհի ճակատագիրը պիտի վճռուի յառաջիկայ երեք շաբաթներու ընթացքին: Նպատակայարմա՞ր է որ Ֆրանսան կառավարութենէ զրկուի, այդ շրջանին: Պ. Պ. Տըլըս, Իտըն եւ Մոլոթով կը հարցապնդուի՞ն իրենց երկիրներուն մէջ, միջազգ. խորհրդաժողովի մը առեն»:

Այս յայտարարութիւններէն ետք, ձեռնարկուեցաւ քուէարկութեան, 293 թեր, 306 դէմ:

Այս արդիւնքին վրայ, Պ. Լանիէլ յայտարարեց թէ Նախագահական պալատը պիտի երթայ: Այն առեն ժամը 13 էր: Երբ նիստը վերսկսաւ, ատենապետը յայտարարեց թէ վարչապետը դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցած է Հանրապետութեան Նախագահին:

Պ. Ռընէ Քոթի նախ մերժեց ընդունիլ հրաժարականը. բայց ի վերջոյ համակերպելով, անմիջապէս ձեռնարկեց խորհրդակցութեանց: Ըստ սովորութեան հրաւիրեց բոլոր կուսակցապետները, որ առաջ լուծելու համար տագնապը:

Պ. Մանտէս-Ֆրանս, որ միշտ ընդդիմադիր դիրք բռնած էր Լանիէլի դահլիճին դէմ, երէկ առտու ստանձնեց կազմել նոր դահլիճը: Առաջին ունկնդրութեան առթիւ, ըսած էր թէ քաղաքական կացութիւնը քննեցին Հանրապետութեան Նախագահին հետ: Պ. Լանիէլ, որ Էլիզէի պալատէն կը վերադառնար յոգնած եւ ընկճուած, 19րդ վարչապետն է պատերազմի դադարումէն ի վեր եւ պաշտօնի վրայ մնաց գրեթէ մէկ տարի (15 օր պակաս):

Քաղաքական շրջանակներու մէջ անձկութեամբ կը սպասեն տագնապի ելքին: Տակաւին յայտնի չէ թէ նոր թեկնածուն պիտի կրնա՞յ կազմել դահլիճը, առանց հիմնովին, փոխելու արտաքին քաղաքականութիւնը: Պ. Մանտէս Ֆրանս կուսակից է պատերազմի դադարման, զինուորական ծախքերու կրճատման: Վերապահ է նաեւ Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքի մասին:

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը ծանր տպաւորութիւն գործեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

ԺԸՆԵՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Իտըն նոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Պ. Մոլոթովի հետ, որ կրկին պահանջած է զինադադարի բանակցութեան մէջ առնել նաեւ Լաոսի եւ Քամպոճի պետութիւնները,— պայման մը զոր Ֆրանսա միշտ կը մերժէ: Հնդկաչինի բուն պատերազմը տեղի ունեցած է Վիէթնամի մէջ (Անամ), բայց ըմբոստները արշաւած են նաեւ Լաոս եւ Քամպոճ: Արեւելեան պետութիւնները կը պահանջեն ետ քաշել այդ զինուորները: Մոլոթով կը պատասխանէ թէ արշաւանք չէ կատարուած, այլ բնիկները դիմադրական գործողութիւններ կատարած են:

Կարճ խօսքով, անելը կը շարունակուի: Աւելորդ է ըսել թէ այժմ շատ բան կախում ունի Ֆրանսայի նախարարական տագնապին լուծումէն:

Լանիէլի դահլիճին հրաժարման առթիւ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը պահանջէ.— 1. Մերժել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացումը, Պոնի եւ Փարիզի համաձայնութիւնները, անմիջապէս զինադադար յայտարարել Հնդկաչինի մէջ, դաշնագիր մը կնքել Եւրոպայի հաւաքական ապահովութեան համար, եւ մեծ պետութեանց միջեւ ծագած վէճերը կարգադրել բանակցութեամբ: Այս առթիւ նորէն կը հրաւիրէ ընկերվարական կուսակցութիւնը միացեալ ճակատ կազմել, «ազգային անկախութեան եւ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը վարելու համար»:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տոքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Բացումը կը կատարուի Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Ա. Մեսումենցի:

Արտասանութիւն՝ Զարեհ Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան:

Առաջին անգամ ըլլալով Պանեէօ Քաչաշի պարախումբը իր ամբողջ կազմով՝ հայկական եւ կովկասեան պարերով, ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ):

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ: Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 150 ֆրանք:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳ

ՌԱՏԻՕ-ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի, Մարսէյլի ռատիօ կայանէն (400.5 մ) պիտի երգէ այս չորեքշաբթի իրիկուան ժամը 7.20ին, ա) «Տէր կեցո» (Կոմիտաս վրդ.), բ) «Խորոտիկ» (Բ. Կանաչեան):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյեան հաւաքոյթը Քառէի սրճարանին վերնայարկը, պիտի յատկացուի եղերաբախտ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի գրական եւ հանրային գործունէութեան:

Կը խօսին ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Արտասանութիւններ հանգուցեալին գործերէն: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, 4 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տեսինի Պ. Նազարի պարտէզին մէջ: Առատ կերուխում եւ խրախճանք: Կը խնդրուի Լիոնի եւ Տեսինի հայկ. միութիւններէն նկատի ունենալ:

Մուտքը ազատ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս տղան՝ Խաչիկ Թօփալեան, հօրը անունը Յարութիւն, մօրը Շուշան, Սեբաստիոյ Ղալտի գիւղէն: Կը գտնուէր Ամման (Յորդանան) կառած Նասիօնալը: Լուր չունիմ 1940էն ի վեր: Կը կարծուի թէ Եգիպտոս գացած է: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Երանոս Մանուկեանին,

80, Avenue de Livry
SEVRAN (S.O) FRANCE

«Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Անհետացող հայ մեծ գրագէտին
ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Չորեքշ. ժամը ճիշդ 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա):

Կը նախագահէ Փրոֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ (նախագահ Հ. Հ. պատուիրակութեան), ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ (Ասպետ Պատուոյ Լեգէոնի), Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

Մեծ գրագէտին գործերէն պիտի արտասանեն Համազգայինի աշակերտները:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի «Ակնունի» ենթակոմիտէն ուրախութեամբ կը յայտնէ թէ ընկերներ Յ. Փիլոյեանէն եւ Ա. Փամպուքճեանէն վերջ, Մ. Ղազարեան 80 աշակերտներու մէջ քսան յաջողակներուն ութերորդը հանդիսացած է, իբրեւ վկայեալ հաշուակալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի մեր Մարսէյլի բաժանորդներէն օգտուիլ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼի ներկայութենէն կատարելու համար իրենց վճարումները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954-1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ.—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն առեն, իբրեւ գիշերօթիկ, հսկողի պաշտօն պիտի կատարէ:

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւապէս տեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, դարձեալ գիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով:

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յունիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն է Ուազ:

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը: Իջնել Փավիյյօն սու Պուա:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԽՆՋՈՅՔ

Յունիս 20ին, ժամը 4էն 10, Խրիմեան սրահին մէջ, Իսի լէ Մուլինօ:

Ի նպաստ դպրոցին կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի հոգաբարձութեան կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգչախումբ, նուագ, մենախօսութիւն, մեներգ եւ պար, սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ արուեստագէտներու, եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Զարմանալի եւ ծիծաղաշարժ, հետաքրքրական եւ հիանալի, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով:

Գեղարուեստական բաժինը պիտի տեւէ ժամը 4էն 7, յետոյ խնջոյք, մինչեւ ժամը 10: Առատ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Գ. Ծ. ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պիտի հրատարակուի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Աշակերտական երգահանդէսը՝ Հինգշաբթի Յունիս 17ին, ժամը 20ին:

SALLE DE GEOGRAPHIE
184, Boulevard Saint-Germain Paris 6e

Մասնակցութեամբ սպանիացի կիթառնուագող Պ. Ֆէրնանտէզի, Լաւիի եւ դաշնակահար Պ. Ժ. Ժ. Պէնշոյի:

Հրաւէրները կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն, հայ գրավաճառներէն, երաժշտական խանութներէ եւ սրահէն:

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք գլուխ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՐԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ իրենց զարմիկին՝ ՎԱՀԱՆ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆի մահուան տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ (որ տեղի ունեցաւ կիրակի) կը նուիրեն հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, հազար ֆր. Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ հազար ֆր. Անթիլիի հանգստեան տան:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ÉVIDENCES
Revue Mensuelle
Թիւ 40, Մայիս 1954
30, Rue la Boëtie, Paris.

Տարեկան բաժնեգին 700 ֆրանք (10 թիւ), արտասահման 850 ֆրանք: Հատը՝ 75 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՈԼԻՍ.— Այրի Տիկին Մարիամ Սեփեթճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տ. եւ Տ. Փ. Փոլէթ Սեփեթճեան և զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Տէր Սարգիսեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Տոլմաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Զաքարեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Արապեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Սեբեթճեան եւ զաւակը (Լիոն), Պ. Տիգրան Սեփեթճեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան եւ զաւակները (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Զաքար Զաքարեան եւ զաւակները (Աթէնք), Այրի Տիկին Կողկողեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնի (Քլէրմոն Ֆէրան), Տէր եւ Տիկին Ժիւլ Ֆոռօ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արիս եւ զաւակները (Պոլիս) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, աներհօր, եղբօր, փեսին, քեռորդւոյն, մօրեղբայրին, մեծ հօր, սանին եւ խնամիին Պ. Մինաս Սեփեթճեանի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 55 տարեկան հասակին մէջ: Թաղումը կատարուեցաւ Յունիս 8ին, Պոլիս:

★

Համազգային ընկերութեան վարչութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ յանձնախումբին, որոնք բարեհաճեցան սիրայօժար տրամադրել թատերասրահը բոլոր սպասներով եւ կազմածներով, մեր 6 Յունիսի կիրակի օրուան հանդէս-խնջոյքին առթիւ:

Մեր շնորհակալութիւնները նաեւ կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամուհի Տիկիններ Պարսամեանի, Ֆեյտիի, Այրամճեանի, Ջամալեանի, Խաչերեանի, Շահինեանի, ինչպէս նաեւ, գեղարուեստական բաժնի մասնակցողներուն սպասարկող եւ հիւրընկալող Տիկիններու եւ պարոններուն:

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք իրենց նուէրներով եւ բարոյական աջակցութեամբ սատարեցին հանդէսին յաջողութեան:— Վարչութիւն

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ ★ MERCREDI 16 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7395 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2806

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՀԸ ԻՐ ՃԱՄԲՈՎ…

Լայնատարած եւ ցիրուցան հողվրտիք մը բացուեցաւ Հայկական Արտասահմանի մէջ, վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին :

Ամբողջ սերունդ մը օտար հողին յանձնուեցաւ յաջորդաբար, լայն ճեղքեր բանալով իմացական եւ հանրային գործունէութեան անդաստանին մէջ :

Զափազանցութիւն չէր , երբ կ'ըսէինք թէ բազմավաստակ սերունդի մը վերջին օղակն է որ կը փրթի, Արշակ Չօպանեանի եղերական վախճանով :

Քանի մը անուններ՝ այդ սերունդէն եւ յաջորդէն, առանց հաշուելու անոնք որ զոհ գացին Թրքական դժոխքին — Սիպիլ, Հրանտ Ասատուր, Կոմիտաս , Անդրանիկ, Լեւոն Բաշալեան, Լեւոն Շանթ , Գ․ Փառնակ, Տիգրան Կամսարական, Ա․ Արփիարեան (հին), Եր․ Օտեան, Վ․ Թէքէեան, Եր․ Տէր Անդրէասեան, Թէոդիկ , Մ․ Զերազ, Մ․ Նուպարեան, Մ․ Տէրպէտէրեան, Օհան Կարօ, Մինաս Գափամաճեան, Արամ Անտոնեան, Բ․ Քէչեան, Ա․ Հանըմեան, Ա․ Վտարանդի, Գ․ Իփէկեան, Ա․ Զաքրեան եւն․ :

Կրօնական դասէն՝ պատրիարքներ Եղիշէ եւ Թորգոմ, Արտաւազդ արք․ եւ ամենավերջինը՝ Գարեգին Ա․ կաթողիկոս :

Իսկ Արարատեան դաշտէն եւ Կովկասէն, աւելի կամ նուազ տարեկից․— Մ․ Վարանդեան, Ա․ Ահարոնեան, Ն․ Աղբալեան, Արշակ Ջամալեան, Վ․ Մինախորեան, Ա․ Խատիսեան, Ա․ Գիւլխանդանեան, Ն․ Աղբալեան, Հ․ Օհանջանեան, Ռ․ Բերբերեան, եւն․ :

Այստեղ ալ, առանց հաշուելու անոնք որ անհետացան Հայաստանի եւ Ռուսաստանի մէջ, բնական մահով․— Մ․ Աբեղեան, Ց․ Մանանդեան, Ա․ Տէրտէրեան, Հ․ Աճառեան :

Զենք խօսիր բոլոր մահերու մասին, որովհետեւ կարելի չէ ճշդել բոլոր անունները եւ ընդհանուր թիւը :

Գրքի մը մէջ Փարիզի Ազգ․ Համաժողովին (1920) խմբանկարը դիտելով, տեսանք որ 29 պատգամաւորներէն ողջ կը մնան միայն երեք հոգի, — մէկը՝ Լիբանան, երկրորդը՝ Ամերիկա, երրորդը՝ Իտալիա …

Տակաւին շատ մը անուններ կը վրիպին մեր յիշողութենէն։ Կամ կը պատկանին աւելի նոր սերունդի մը, — Մերուժան Պարսամեան, Վ․ Թաթուլ, Վ․ Շուշանեան, Մանուկ Ասլանեան եւն․ :

Զենք յիշեր Պոլիսն ալ , շատ մը անհետացած վաստակաւորներով որոնք լայն ակօսներ բացած են մշակոյթի կամ հանրային գործունէութեան ճակատին վրայ։

Այս հարեւանցի եւ ցիրուցան արձանագրութիւնը հազիւ աղօտ գաղափար մը կրնայ տալ բացուած անջրպետի մասին , որ շատ աւելի խոր է եւ լայն :

Անհրաժեշտ է տքնաջան պրպտումներ կատարել Մատենադարաններու եւ մանաւանդ ամենօրեայ թերթերու մէջ, ամբողջական պատկեր մը կազմելու համար :

Այսպէս, մահը իր ճամբով կ'երթայ անարգել, յաճախ սրընթաց, իբրեւ անխուսափելի երեւոյթ, իսկ միւս անխուսափելին՝ կեանքը՝ իր ճամբով։ Եւ 10 փոսերէն մէկը հազիւ կը գոցուի, խոստումով կամ իրականութեամբ :

Ինչո՞ւ կազմեցինք այս կիսկատար մահագրութիւնը :

Պարզապէս յիշեցնելու համար թէ ամէն հողվրտիք պէտք է դառնայ նոր ուղենիշ մը, մեր կորուստը բազմապատկելու եւ արշաւը շարունակելու համար, ամէն ուղղութեամբ :

Արշաւ՝ դէպի նոր դիրքեր եւ յառաջնոյն, գերազանց նուաճումներ :

Ո՞ւր իջած կ'ըլլար մեր իմացական մակարդակը, եթէ ընդունակներն ու «ընտրեալները» բան - գործ չընէին միշտ յառաջ խաղալ, նոր եւ աւելի զօրաւոր շողեր արձակելով հողվրտիքներու վրեւ․․

Շ․

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԱԶԳ․ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

●

Պ․ ՄԱՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ ՎԱՂԸ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ ՊԻՏԻ ԽՆԴՐԷ

Վարչապետութեան նոր թեկնածուն , Պ․ Մանտէս – Ֆրանս (անկախ) , Ազգ․ Ժողովին պիտի ներկայանայ վաղը, հինգշաբթի, իր տեսակէտները պարզելու եւ վաւերացում խնդրելու համար : Յետոյ պիտի ձեռնարկէ դահլիճին կազմութեան։

Պ․ Մանտէս – Ֆրանս մէկ տարի առաջ ալ թեկնածու էր, բայց միայն 301 քուէ շահեցաւ, մինչդեռ օրինական թիւն է 314 ձայն, այսինքն Ազգ․ Ժողովի անդամներուն կէսէն աւելի։ Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ այս անգամ կրնայ մեծամասնութիւն շահիլ, եթէ 96 համայնավար երեսփոխաններն ալ թեր քուէարկեն, այն ակնկալութեամբ թէ նոր դահլիճը պիտի դադրեցնէ Հնդկաչինի պատերազմը եւ պիտի ոչնչացնէ Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը, որուն դէմ իրենք պայքար կը մղեն ուժգնօրէն։ Բայց խրազեկներ դիտել կուտան թէ նոր թեկնածուն միտք չունի ընդ առաջ երթալու համայնավարներուն։ Ամէն պարագայի մէջ , կը յուսայ մեծամասնութիւն շահիլ միւս հոսանքներուն միացումով : Հաւանական է որ ընկերվարականներն ալ թեր քուէարկեն :

Տեսակցութեան մը առթիւ, Պ․ Մանտէս – Ֆրանս իր անմիջական պարտականութիւնը կը նկատէ լուծել Հնդկաչինի խնդիրը։ Այս առթիւ հերքեց այն կարծիքը թէ համաձայն է անձնատրութեան : Իր ուզածն է «բանաւոր եւ պատուաբեր» հաշտութիւն մը կնքել, բանակցելով Հնդկաչինի կառավարութեանց եւ Ֆրանսացի դաշնակիցներուն հետ։ Ահաւասիկ իր խօսքերը ․

— «Ներկայ կացութեան մէջ, իմ բոլոր մտազբաղումներուս կեդրոնը կը կազմէ Հնդկաչինի խնդիրը։ Ամէնքն ալ պարտաւոր են կեդրոնանալ այդ հարցէն բղխած պատասխանատուութեանց վրայ , նկատի առնելով անոր տեղական եւ զինուորական , ինչպէս եւ դիւանագիտական հանգամանքները։ Այդ երկու կէտերու մասին պէտք ունիմ ճշգրիտ լուսաբանութեանց, որպէս զի կարենամ Ազգ․ Ժողովին ներկայացնել նոյնքան ճշգրիտ առաջարկներ։ Ուստի խնդրեցի Պ․ Լանիէլէն որ արտօնէ խորհրդակցիլ զինուորական իրաւասու պետերուն հետ։ Վարչապետը յօժարութեամբ հաւանեցաւ եւ երախտապարտ եմ իրեն։ Հետեւաբար պիտի տեսակցիմ զօր․ Կիյոմի եւ երեք բանակներու սպարապետներուն հետ։ Պիտի խօսիմ նաեւ այն սպաներուն հետ որոնք լաւատեղեակ են Հնդկաչինի կացութեան։ Զօր․ Էլի բացակայ ըլլալով, պիտի տեսակցիմ իր կարգ մը անմիջական գործակիցներուն հետ։ Առաջարկներ պիտի ներկայացնեմ բանաւոր եւ պատուաբեր հաշտութեան մը համար» :

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՀՆԴԿԱՉԻՆԸ

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ նոր թեկնածուն կը կարծէ որ Պ․ Ժորժ Պիտօ սրտանց չէ օգտուած բոլոր պատեհութիւններէն, բանակցելու համար Ժընեւի խորհրդաժողովին համայնավար եւ չէզոք պատուիրակութեանց հետ, իր գլխաւոր յոյսը դնելով Մ․ Նահանգներու միջամտութեան եւ Հնդկաչինի պատերազմին ծաւալման վրայ :

Պ․ Մանտէս – Ֆրանս նոր յայտարարութեամբ մը հաստատեց թէ Ազգ․ Ժողովին առջեւ իր ճառը մեծ մասով պիտի նուիրէ Հնդկաչինի պատերազմին։ Այս առթիւ ըսաւ․— «Անհրաժեշտ է որ խորհրդարանը ի վիճակի ըլլայ կառավարութեան տրա –

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

★

ՄԻ ՅՈԳՆԵՑՆԷՔ

Ձարահատ՝ նորէն քանի մը տող կը մրոտեմ, հրապարակային կոչ մը ուղղելու համար ; «ի սէր ազգութեան»…

Սիրելի ընթերցողներ, երբ որեւէ գրութիւն, ազդ կամ թղթակցութիւն կը խմբագրէք, զգուշացէք խառնիխուռն մարզանքներէ :

Ձեր շահն ալ կը պահանջէ կարելի եղածին չափ քիչ յոգնեցնել խմբագիրը եւ տողաշարը։

Նախ՝ տպրական պայման է գրել չափաւոր մեծութեամբ թուղթերու վրայ : (Յաճախ ձեռագիրներ կը ստանանք *Յառաջի* քառորդ մեծութեամբ թուղթերով)։

Երկրորդ, մի մոռնաք որ սրբագրութիւններ պիտի կատարուին․ հետեւաբար անհրաժեշտ է տեղ ձգել տողերուն միջեւ եւ լուսանցքին վրայ :

Գործածեցէք միայն սովորական մելան։

Երբ նախադասութիւն մը կամ բառ մը կ'ուրէք, ուղիղ գիծ մը քաշեցէք եւ նորէն գրեցէք, փոխանակ սրբագրութիւն կատարելու ջնջուած տողին կամ բառին վրայ։

Գոյնզգոյն մելաններ մի գործածէք :

Յստակօրէն գրեցէք անունները եւ մականունները՝ մահագդներու , շնորհակալիքներու մէջ, նաեւ արտասանողներու , երգիչներու եւն․ անունները :

Խմբագիրը կամ գրաշարը պարտաւոր չեն հանելուկներ լուծելու կամ վրիպակներ կազմելու։

Ուշադրութիւն ըրէք լեզուական սրբագրութեանց, փոխանակ յամառօրէն կրկնելու միեւնոյն սխալները :

Ժամանակին ղրկեցէք հանդէսներու նկարագրութիւնները, կարճ եւ ամփոփ : Առանց աւելորդ խորհրդածութեանց :

Որեւէ տարեդարձ նկարագրած ատեն , Ջրհեղեղէն մի սկսիք :

Որքան ալ տկար ըլլայ ձեր հայերէնը, խմբագրութիւնը սիրով կը սրբագրէ :

Բայց երբ նախադասութիւններ կը թըխէք ձեր ուժերէն վեր փորձեր կատարելով, աւելորդ յոգնութիւն կը պատճառէք։

Յաճախ կը ստիպուինք օրինակել կամ նորէն խմբագրել զանազան գրութիւններ, որպէսզի կարելի ըլլայ շարել տալ :

Խմբագրութիւնը հաւասար աչքով կը նայի ամէնէն համեստ գաղութի հանրային կեանքին, կը բաւէ որ գրի առնէք իրական փաստեր եւ կարճ կապէք սովորական խօսքերը։

ՎԱՀԷ

Պ․ Է․ ԿԵԿԵՉԿՈՐԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ համառօտակի հաղորդած էինք Վրաստանի նախկին արտաքին նախարարին՝ Պ․ Կեկեչկորիի յուղարկաւորութիւնը որ տեղի ունեցաւ շաբաթ օր :

Արարողութեան ներկայ էին բազմաթիւ օտար ներկայացուցիչներ, որոնց կարգին Կովկասցիներ եւ Փարիզեան Բլոկի անդամները, Մինիխի ամերիկեան կոմիտէի քաղաքական բաժնի վարիչը եւն․։

Կրօնական արարողութենէն ետք, դագաղը, ծածկուած Վրաստանի ազգ․ դրօշով, դուրս հանուեցաւ բնակարանէն։ Աւելի քան երեք հարիւր յուղարկաւորներ մասնաւոր ինքնաշարժներով թափորին ընկերակցեցան մինչեւ Լէօվիլ, ուր Վրացիները ունին իրենց ազգային տունը : Մինչեւ գերեզմանատուն, շուրջ տասնեւհինգ վայրկեան, կազմուեցաւ նոր թափոր մը, վրացական դրօշներով։ Դագաղը ուսամբարձ կը կրէին հանգուցեալին անմիջական կուսակիցներն ու բարեկամները։

Գերեզմանատունը, կրօնական արարողութեան աւարտումէն ետք, յանուն վրաց տարագիր կառավարութեան դամբանական խօսեցաւ, նախկին ելեւմտական նախարար Պ․ Կանտելաքի, վրացերէն և ֆրանսերէն, պարզելով Կեկեչկորիի դիմագիծը իբրեւ յեղափոխական, հանրային եւ պետական գործիչ, որ մինչեւ իր վախճանը հաւատարմօրէն ծառայեց վրաց ազգային դատին։ Ընդգծեց անոր կատարած դերը արտասահմանի մէջ, մասնաւորաբար վերջին տարիներուն, ուր դարձաւ լաւագոյն առաջնորդներէն մէկը բոլշեւիկեան լուծի տակ ինկած ազգութիւններու ազատագրման պայքարին մէջ․

Յետոյ կարդացուեցան ցաւակցական հեռագիրներն ու գրութիւնները, որոնցմէ յիշենք Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան Բիւրոյի, ընկեր Դրոյի, Հ․ Հ․ Պատուիրակութեան, Ամերիկեան Կոմիտէի նախագահ ծովակալ Սթիվընսի, գործակից ազգութեանց ներկայացուցիչներու գրութիւնները , արտասահմանէն եւ Ֆրանսայէն :

Երբ դագաղը կ'իջեցնէին փոսը, Վրացիները իրենց ազգային քայլերգը երգեցին կրօնական երկիւղածութեամբ եւ ամէն ինչ վերջացաւ խոր տպաւորութեամբ :

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետական խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ մեր բարեկամը, Տոքթ․ Պերնար Լաֆէ, 48 քուէ շահելով։ Համայնավար թեկնածուն շահած էր 28, ընկերվարականը՝ 9 ձայն :

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

Ազգային յուղարկաւորութիւնը այսօր չորեքշաբթի ժամը 14․30ին Փարիզի Ս․ Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին :

Մուտքը ազատ է :

★

Ա․ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր Փրանսուհի բարեկամը, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան «Յառաջ»էն իմանալով Պ․ Արշակ Չօպանեանի մահը, ներբողական մը նուիրած է անոր յիշատակին , «Տոֆինէ Լիպէռէ» թերթին մէջ :

« Համայն աշխարհի Հայերը կ'ողբան այսօր մահը անոր որ ունեցաւ արտակարգ բեղուն եւ գրական գործունէութիւն մը եւ որ կը ձգէ երկ մը արժանի Վիքթոր Հիւկոյի։ Պ․ Չօպանեան տասներեք տարեկանէն կը յայտնէր արտակարգ յատկութիւններ, եւ կը տիրապետէր ֆրանսերէն լեզուին, տալով ընտիր թարգմանութիւններ »։

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան կը թուէ անոր կարեւոր թարգմանութիւնները եւ ինքնագիր գործերը։ Կը նկատէ զայն իբրեւ նրբին արուեստով եւ զգացումով բանաստեղծ մը։ Կը յիշէ անոր «Վարդենիք Հայաստանեայց»ը (Լա Ռօզըռէ տ'Արմենի»ն եւ կատարած դասախօսութիւնները։ Այս առթիւ կ'ըսէ թէ 1950ին Վալանսի հայութիւնը եւս հաճոյքն ունեցաւ լսելու զինք։ «Բոլոր անոնք որ կը ճանչնան զինքը ,համակուած են խոր սուգով »։

ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎԸ

Երէկ եկեղեցւոյ դիւանէն քաղելով հաղորդեր էինք թէ կիրակի օրուան ընդհ․ ժողովը քուէարկած է բարեփոխել ծրագիր – կանոնագիրը :

Վերջին պահուն ստուգեցինք թէ առկախ կը մնան մէկ – երկու յօդուածներ , մասնաւորապէս 11րդը, որ կը վերաբերի ներկայացուցիչներու ընտրութեան եղանակին։ Այս հարցն ալ պիտի լուծուի յառաջիկայ ժողովի մը մէջ, յետոյ պիտի կատարուի նոր վարչութեան ընտրութիւնը, ներկայացուցչական ժողովին կողմէ։

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին Թունուզի մէջ։ Առջի օր հինգ հոգի սպաննուեցան ցոյցի մը պահուն։ Դատարան յանձնուած են 13 ամբաստանեալներ։

ՍՈՒՐԻՈՅ նախարարական տագնապը չէ լուծուած տակաւին։ Բանակը կը սպառնայ ձեռք առնել իշխանութիւնը, եթէ քաղաքական կուսակցութիւնները չհամաձայնին խառն կառավարութիւն մը կազմելու համար :

ՊԵՐՃ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Երէկ, (15 Մայիս), Նոր Ճըրզիի մէջ հողին յանձնուեցաւ թանկագին երիտասարդ մը, Պերճ Ասլանեան, ընդհանուր լացի ու ողբի մէջ:

Կայր արկածի մը զոհ եղաւ ան, իր վաճառատան մէջ պայթիւնի մը հետեւանքով այրուածքներ ստանալով: Գիտութիւնը ոչինչ կրցաւ ընել անողոք ճակատագրին դէմ: Քառասուն տարեկան չեղած դեռ, աշխոյժ, բարեձեւ ու բնաւորութեամբ քաղցր ու հեզահամբոյր, Պերճը դէմք մըն էր արդէն մեր կուսակցական ու հանրային կեանքին մէջ:

Ծնած էր Վան, 1915 Մարտ 30ին եւ տարի մը ետք, 1916 Օգոստոսին եկած էր Ամերիկա, ուր մեծցած էր իբրեւ ճշմարիտ հայ ու ամերիկացի:

Իր խառնուածքով, իր կրթութեամբ, գործնական մտքով ու գաղափարականութեամբ, ամբողջական Ամերիկացի մըն էր ան, բայց նաեւ գերազանց Հայ մը:

Հոս առած էր իր նախնական կրթութիւնը, երկրորդական ուսումը եւ ապա հետեւած Ֆորտըմի (Նիւ Եորք), համալսարանին, ընտրելով տնտեսագիտական ճիւղը:

Եռանդուն, խելացի ու համակրելի, Պերճ շուտով յաջողած էր գործի աշխարհին մէջ ու դիրք մը շինած, իր հօր եւ ընտանեկան պարագաներուն գործակցութեամբ:

Կատարած էր, ամբողջ հինգ տարի, իր զինուորական ծառայութիւնը, մնալով Ծովային ուժերուն: Կրնար դառնալ զուտ Ամերիկացի մը, իր շրջապատով, իր գործով ու գործունէութեամբ: Սակայն, լաւ Ամերիկացի մը ըլլալով հանդերձ, ի պատիւ իրեն ու իր ընտանիքին, պէտք է ըսել, որ նոյնքան լաւ ու հարազատ Հայ մըն էր ան, իր մաքուր հայերէնով եւ, մանաւանդ, իր գաղափարականութեամբ եւ հայ ժողովուրդին ու հայ կեանքին հանդէպ սրտագին հետաքրքրութեամբ ու լայն ծանօթութեամբ:

Դեռ շատ երիտասարդ, յարած էր Հ. Երիտ. Դաշնակցութեան ուխտերուն, դառնալով ղեկավար դէմքերէն, իբրեւ պարզ անդամ, Հ. Երիտասարդութեան գործիչ, թէ Կեդր. Վարչութեան ատենապետ, 40ական թուականներուն:

Պահելով իր սերտ կապերը երիտասարդութեան հետ, Պերճ մտած էր յետոյ Դաշնակցութեան շարքերը, արագ վերելք մը ունենալով:

Եղած էր, մէկէ աւելի անգամներ, Հայ Դատի Յանձնախումբի անդամ, եւ ի վերջոյ, վերջին երեք տարիներուն, Կեդր. Կոմիտէի անդամ, շրջապատուած միշտ ջերմ համակրանքով ու գնահատանքի ըզգացումով:

Իր աշխոյժով, պատրաստութեամբ եւ ուղղամիտ ու անկախ մտածողութեամբ, մեր ողբացեալ ընկերը դարձած էր սիրելին ոչ միայն երիտասարդութեան, այլեւ երէց սերունդին: Իր անձնական եւ ազգային խօսքն ունէր բոլոր ժողովներուն ու Պատգ. Ժողովներուն մէջ, ուր կը լըսուէր ան, իբրեւ ձայն մը նոր սերունդէն, որ մտած էր արդէն հին սերունդի շրջանակէն ներս եւ կը գործէր նուիրումով:

Իր տիրական գիծը՝ բացի իր շնորհներէն, իր համակրելի ու ընկերական խառնուածքէն, իր անհատականութիւնն էր, իր անկախ նկարագիրը. Ներկայացած հարցերուն սեփական դատողութեամբ, լըջութեամբ մօտենալու կարողութիւնն էր: Ուղղամիտ եւ ուղղադատ. — այսպէս էր Պերճը, իր խօսքերուն եւ գործերուն մէջ: Սակայն պիտի չըսուէր այս գիծն իսկ, եթէ իր կարծիքները յայտնելու եւ զանոնք պաշտպանելու քաջութիւնը չունենար:

Քիչ ունինք Պերճի նման երիտասարդ դէմքեր, որոնք կոչուած են դեր մը կատարելու, ոչ միայն երիտասարդութեան, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին մէջ: Պերճը դեր մը կը կատարէր երիտասարդութեան մէջ, կազմակերպութեան մէջ եւ հայ համայնքին մէջ, գործօն կերպով մասնակցելով հանրային, եկեղեցական ու մշակութային աշխատանքներու:

Անշուշտ, հետը չէր բերած այս յատկութիւններէն շատերը: Անոնք արդիւնք էին իր ընտանեկան ու ապա երիտասարդական ու գաղափարական շրջանակին, ուր ապրեցաւ ու ծաղկեցաւ: Իր վաղահաս ու ողբերգական մահը ցնցեց բոլորը:

Երիտասարդի մը մահը ողբերգութիւն մըն է միշտ, ինչպէս վաղահասօրէն տըրորուած հաղուագիւտ ծաղիկի մը կորուստը: Պերճը միայն երիտասարդ մը չէր, այլ գաղափարական մը, հանրային ուժ մը, պատուական հայ ընտանիքի մը հայրը, երեք ձագուկներով ու իրեն արժանի ընկերուհիով մը, սգաւոր այսօր:

Եւ այս բոլորին հետ, հաւատաւոր դըրօշակիր մը, իր ժողովուրդին ու անոր Դատին: Դրօշակիր մը՝ որ կ'իյնայ ճամբու կէսին: Զունինք սփոփանք, բայց կը հաւատանք, որ իր ընկերներէն ուրիշներ, երիտասարդներ, պիտի վերցնեն նոյն դըրօշը, շարունակելու համար սիրելի Պերճին գործը, որ մեր բոլորինն է: Պիտի չմոռցուի Պերճը:

Պիտի չմոռնանք իր քաղցր յիշատակը:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԹՈՒՆՈՒԶԸ

ԽՄԲ.— Թունուզի խռովայոյզ վիճակը կը շարունակէ զբաղեցնել հանրային կարծիքը: Այս առթիւ ժան Մարքէն Շօֆիէ ուսումնասիրութեամբ մը «Փարի Փռէս»ի մէջ կը պարզէ անցուդարձը, ներկայացնելով դէպքերու պատասխանատուները.

Այն պահուն երբ համաձայնութիւն մը կը գոյանար Պէյին եւ Թունուզի մարզպանին միջեւ, Ֆէլլահները սարսափի եւ ատելութեան նոր մթնոլորտ մը կը ստեղծեն:

Ֆէլլահ կամ ֆելլաղա կը նշանակէ ճամբայ կտրող, թափառաշրջիկներ, որոնք կը յարձակին ճամբորդներու վրայ: Թէեւ սոր առաջքը առնուեցաւ եւ անոնք անհետացան իբրեւ աւազակ, սակայն այսօր կը գործեն բոլորովին տարբեր ուղղութեամբ: Կը գործեն իբրեւ «Ազգային բանակ Թունուզի ազատագրութեան»:

Անոնք պարզ մարդիկ են, ոչ հաւատք ունին եւ ոչ ալ օրէնք: Անոնց փոյթը չէ աշխատանքով շատ դրամ շահիլը, կը գոհանան ամսական քանի հազար ֆրանքով որ իրենց կը տրուի «ազատագրելու Թունուզը», մարդասպանութեամբ, բռնաբարումով եւ կողոպուտով: Իրենց թիւը չանցնիր երեք չորս հարիւրը: Իսկ անոնք որ կը զինուորագրեն Ֆէլլահները, ծայրայեղ ազգայնականներ են, կրթուած, արդիական եւ աւելի մտահոգ աշխարհական պահանջներու քան իսլամական իտէալին համար:

Երկու բոլորովին տարբեր ուղղութիւններ կան ազգայնական երիտասարդութեան մէջ — մէկ թեւը կը կազմեն այն ուսանողները որ Մեծ Մզկիթը կը յաճախեն, կը հետեւին Զիթունա համալսարանին դասընթացքներուն եւ կ'ուզեն որ Թունուզ աւանդական իսլամական երկիր մը դառնայ, մեկուսացած Արեւմուտքէն, իսկ միւսները երիտասարդ քաղաքացիներ են որ կը զինուորագրուին Նոր – Տեսթուրի շարքերուն մէջ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցները եւ համալսարանները եւ կը մերժեն Պետութեան աստուածապետական ամէն ձեւ... Անոնց համար գոյութիւն ունի միայն «ազգը» զոր իրենք գտան ֆրանսական յեղափոխութեան հետ, ֆրանսական դրասեղաններուն վրայ:

Այս երկու հոսանքներուն ծագումը պէտք է փնտռել Տեսթուրի 1934ի ժողովին մէջ: Դարուս սկիզբը արդէն գոյութիւն ունէր «Երիտասարդ Թունուզցիներու» միութիւնը, կազմակերպուած՝ «Երիտասարդ Թիւրքեր»ու կաղապարին վրայ: «Երիտասարդ Թունուզցիներու» շարժումը ստեղծեց բարենորոգչական կուսակցութիւնը, որ լուծուեցաւ 1911ին: Սակայն 1920ին հիմնելով «Ուիլըրնեան» վարդապետութեան վրայ, որու համաձայն ժողովուրդները իրենք պիտի տընօրինեն իրենց ճակատագիրը, նախկին «Երիտասարդ Թունուզցիները» հիմնեցին սահմանադրական կամ Տեստուր կուսակցութիւնը: Աւանդական մեծ ընտանիքներու եւ կրօնական շրջանակներու հսկողութեան տակ ըլլալով, կը պահանջէին միայն սահմանադրութիւն մը (Տեսթուր): Սակայն շուտով անհետացաւ: Վերստին ձեռք առնուեցաւ 1932ին այն մտաւորականներու կողմէ որոնք դաստիարակուած էին ֆրանսական դպրոցներու մէջ: Նիւթականը կը հոգար Թունուզի քաղքենի դասակարգը: Բախումը չուշացաւ: 1934ին աւանդապաշտներու այս շարժումը որ այլեւս պիտի կոչուէր Հին Տեսթուր բախում ունեցաւ Նոր Տեսթուրի հետ:

Պ. Հապիպ Պուրկիպան, որ գլուխն անցած է Նոր Տեսթուրի, զաւակն է Թունուզցի իրաւաբանի մը, ամուսնացած Ֆըրանսուհիի մը հետ (բաժնուած է հիմա): Կը համարուի լաւագոյն տեսաբանը: Շուտով շուքի մէջ ձգեց Հին Տեսթուրը:

Առաջին անգամ, Պուրկիպա ձերբակալուեցաւ 1938ին, արիւնալի խռովութեան մը հետեւանքով Թունուզի եւ Պիզերթայի մէջ: Ազատ արձակուելէ ետք աքսորուեցաւ Գահիրէ, ուր վերակազմեց Նոր Տեսթուրը եւ կազմակերպեց ազգայնական շարժումը, որ պատճառ դարձաւ 1947ի ընդհ. գործադուլին: Միեւնոյն ատեն չփման մէջ մտաւ զանազան արաբ եւ ոչ արաբ կառավարութեանց հետ, որովհետեւ կը հաւատար թէ Թունուզի հարցի լուծումը միջազգային է եւ միայն Փարիզի մէջ չի գտնուիր:

1949ին Պուրկիպա արտօնուեցաւ Թունուզ վերադառնալ: 1950էն ի վեր Թունուզի հարցը պարբերաբար կ'արծարծուի թերթերու մէջ: Պուրկիպա կը խօսի իր խռովայոյզ ճառերը .—

«Պատրաստեցէք Ֆելլահները, ոչ մէկ բանէ վախցէք, այսպէսով առիթ պիտի տանք Ազգաժողովին միջամտելու եւ պիտի գայ այն օրը երբ ֆրանսական եռագոյնը պիտի փոխարինուի Թունուզի եռագոյնով: Եթէ չըշահինք անկախութիւնը փոխադարձ հասկացողութեամբ, խաղաղ միջոցներով, պէտք է ստանանք զայն արիւնով եւ պատերազմով»:

Հետզհետէ Պուրկիպան եւ Նոր Տեսթուրը կը տարածեն իրենց արհեստակցական միութեանց ազդեցութիւնը քաղաքներու քաղքենի առեւտրականներու վրայ, գիւղերուն մէջ: Պէյին մեծ տղան Շատլի կը հրապուրուի այս շարժումով, սակայն չուզեր հրապարակաւ մասնակցիլ, եւ չըստորագրեր Ազգաժողովին ղրկուած խնդրագրին տակ, որ թէեւ ստորագրուեցաւ վարչապետ Շենիքի կողմէ, սակայն օրինաւոր արժէք չէր ներկայացներ:

Պատերազմէն ետք զօր. Մասթ որ 1943էն ի վեր Թունուզի մարզպանն էր կը փորձէր բարենորոգումներ կատարել: 1947ին Պ. Ժան Մօնս որ անոր կը յաջորդէր, աւելի եւս յառաջ կը տանի բարենորոգումները: Աւաղ խռովութիւնները չեն դադրիր սակայն, եւ կը տարածուին զանազան քաղաքներու մէջ, բազմացնելով մահերու թիւերը: Նոր մարզպանը Հօթլոք ձերբակալել կուտայ Պուրկիպան եւ կ'աքսորէ զայն: Խռովութիւնները դարձեալ չեն դադրիր, եւ ի վերջոյ մարզպանը ձերբակալել կուտայ նաեւ վարչապետը եւ իր կառավարութեան չորս անդամները: Ի վերջոյ մարզպանը, Հօթլոք ետ կուգայ Փարիզ եւ անոր կը յաջորդէ Փիէռ Վուազառ, 1953 Սեպտեմբերին: Անմիջապէս յարաբերութիւնները կը վերահաստատ –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Մնում էր մեր դիրքը ճշդել Չիչերինի նոր առաջարկի վերաբերմամբ՝ Ղարաբաղը Ազերբէջանին զիջելու եւ Զանգեզուրն էլ վիճելի համարելու մասին:

Այս խնդրում, դժբախտաբար, պատուիրակութեան երեք անդամների մէջ եւս համակարծիքութիւն չկար:

Լեւոն Զարաֆեանը եւ տողերիս գրողը այն կարծիքին էինք, որ անմիջապէս պէտք է ընդունիլ Չիչերինի առաջարկը եւ ստորագրել պատրաստուած ռուս – հայկական դաշնագրութիւնը, որով նախ՝ ապահոված կը լինէինք Հայաստանի անկախութեան պաշտօնական ճանաչումը Խորհրդային Միութեան կողմից եւ երկրորդ՝ Թաթարաբնակ Նախիջեւանի շրջանը կը դառնար մեր հանրապետութեան անվիճելի հողամասը: Ինչ վերաբերում էր Զանգեզուրի խնդրին, նրա վիճելիութեան պարագան համարում էինք զուտ ձեւական եւ ժամանակաւոր բնոյթ ունեցող, որովհետեւ այդ խնդիրը լուծուելու էր տեղական բնակչութեան ցանկութեան համաձայն: Ղարաբաղի խնդրում գտնելով հանդերձ Խորհ. Միութեան առաջարկը միանգամայն անիրաւացի, համամիտ էինք ժամանակաւորապէս համակերպուելու, ունենալով այն խոր համոզումը, որ Ղարաբաղի ազատասէր եւ ըմբոստ հայութիւնը վաղ թէ ուշ պիտի միանար իր մայր հայրենիքին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան:

Պատուիրակութեան անդամ ընկ. Շանթ ըստ էութեան չառարկելով հանդերձ, դէմ էր պատուիրակութեան երկու անդամների առաջարկութեան՝ զուտ ձեւական պատճառաբանութեամբ: Նա յենւում էր այն հանգամանքի վրայ, որ մեր պատուիրակութիւնը լիազօրուած չէր զիջելու Ղարաբաղը, ընդհակառակը, պարտականութիւնը ունէր պաշտպանելու նրա միացումը Հայաստանին, ուստի առաջարկում էր դիմել Երեւան եւ նախօրօք ստանալ մեր կառավարութեան համաձայնութիւնը:

Ընդունելով հանդերձ ընկ. Շանթի առարկութեան ձեւական իրաւացիութիւնը, ես եւ Զարաֆեանը դէմ էինք Երեւան դիմելուն, մտահոգուած այն կարելիութեամբ, որ ձգձգուելու պարագային կարող էինք սոյն պատեհութիւնը եւս ձեռքից տալ, եւ Խորհ. կառավարութիւնը արտաքին եւ ներքին դէպքերի նոր դասաւորումների հետեւանքով կարող էր վաղը նորից փոխել իր դիրքը եւ մեզ ներկայացնել աւելի անընդունելի առաջարկներ: Ընկ. Շանթի ուշադրութեանն էինք յանձնում այն պարագան, որ բանակցութիւն վարող իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն որոշ ազատութիւն պէտք է ունենայ եւ ստեղծուած պայմաններին յարմարուել գիտնայ: Վերջապէս, ասում էինք, որ պատուիրակութեան լիազօրութիւնները ձեւակերպելու ժամանակ Հայաստանի կառավարութիւնը չէր կարող լրիւ նախատեսել բանակցութիւնների բոլոր մանրամասնութիւնները եւ քաղաքական աշխարհում առաջանալիք նոր դասաւորումների բերումով ստեղծուած նոր կացութիւնը:

Չնայած այս բոլոր բանաւոր առարկութիւններին՝ պատուիրակութեան երկու անդամներին չյաջողուեց համոզել ընկ. Շանթին, որ անմիջապէս ստորագրեց ռուս – հայկական բարեկամական դաշնագրութիւնը:

Ստիպուած եղանք ծածկագիր հեռագրով, Յունիսի վերջերին, դիմել Երեւան եւ խնդրել մեր կառավարութեան հաւանութիւնը վերոյիշեալ պայմաններով: Դժբախտաբար, պատուիրակութեան դիմումի պատասխանը ստացուեց շատ ուշ, համարեա մի ամիս յետոյ, երբ արդէն Չիչերինի կողմից մեզ յայտնուել էր, որ Մոսկուայի բանակցութիւնները ընդհատւում են եւ պիտի շարունակուեն Երեւանում:

Մինչեւ վերջն ալ մեզ համար անյայտ մնաց մեր դիմումի այդքան յապաղման պատճառը: Արդեօք մե՞ր կառավարութիւնն էր ուշացրել պատասխանը, թէ Խորհ. կառավարութիւնը դիտակցաբար ուշ յանձնեց մեր կառավարութեան պատասխանը:

Ինչ էլ լինէր մեր դիմումի պատասխանի ուշացման պատճառը, այդ ժամանակամիջոցում (Յուլիս ամիս) մեր երկրում կատարւում էին խոշոր դէպքեր, որոնք բախտորոշ նշանակութիւն ունեցան Հայաստանի Հանրապետութեան ապագայ անկախ գոյութեան համար:

Պատուիրակութեան Երեւան դիմելուց յետոյ, անցել էր մի քանի օր, երբ մեզ այցելեց արտաքին գործոց կոմիսարիատի բժիշկ հայազգի Մերուրութեանը եւ յայտնեց մեզ, որ Կարախանը ցանկանում է առանձին տեսակցութիւն ունենալ պատուիրակութեան անդամ Հ. Տէրտէրեանի հետ:

Ընկերներիս համաձայնութեամբ հետեւեալ օրը, որոշուած ժամանակին, գիշերուայ ժամը 11ին, հանդիպում ունեցայ Կարախանի հետ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(15) (Շար.)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

★

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Նախապէս տըր– ուած ժամադրութեան մը վրայ, հինգ– շաբթի, 27 Մայիս, Լիբանանեան հիւպա– տոսարանին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցու– թեան, «Արմենիա» թերթի եւ Արմենիա Մշակութային Ընկերակցութեան կողմէ ընկերներ Դաւիթ Դաւիթխանեան, Վար– դան Գէորգեան եւ Ասատուր Սէֆէրեան մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Տոքթ. Քամիլ Շամունի հետ :

Նորին Վսեմութիւնը սիրալիր ժպիտով ընդունեց մեր ընկերները, որոնք այս առթիւ յայտնեցին իրենց մեծարանքը ու ըսին, թէ եկած են երախտագիտութիւն եւ յարգանքը յայտնելու Լիբանանի ժո– ղովուրդին եւ անոր նախագահին :

Այս տեսակցութիւնը, ըսին, մեծապէս պիտի ուրախացնէ Լիբանանի մեր ընկեր– ները եւ հայ գաղութը որոնք կը վայելեն անվերապահ ասպնջականութիւնը Լիբա– նանի եղբայրական ժողովուրդին :

Յայտնի գոհունակութեամբ Տոքթ. Քամիլ Շամուն խօսեցաւ լիբանահայ մեր գաղութին մասին. ու յայտնեց փոխա– դարձ շնորհակալութիւններ իրեն ընծայ– ուած մեծարանքին համար :

Իր փափաքին վրայ իրեն յանձնուեցաւ հետեւեալ ուղերձը .—

« Առ Նորին Վսեմութիւն, Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Տոքթ. Քամիլ Շամուն.—

Օգտուելով այս բացառիկ ու գեղեցիկ առիթէն, ի դիմաց «Արմենիա» թերթին եւ Արմենիա Մշակութային Ընկերակցու– թեան, յարգանքով կ'ողջունենք Ձեզ ու կը մաղթենք բարի գալուստ :

Թէեւ հեռու ձեզմէ, ինչպէս եւ ձեր գեղեցիկ երկրէն, բայց գիտենք թէ ինչ մարդասիրական կեցուածքով Մեծն Լի– բանանի ազնիւ ժողովուրդը եւ իր արժա– նընտիր կառավարութիւնը ապաստան տուին Հայերուն, որոնք գացին փնտռե– լու Լիբանանի մէջ բնակութիւն, խաղա– ղութիւն ու աշխատանք: Անոնք այդ բո– լորը ունեցան :

Ծիշդ երեսուներկու տարի կ'ընէ, որ դուք լայնօրէն բացիք ձեր երկրին դըռ– ները ոչ պակաս քան ութսուն հազար մեր եղբայրներուն առջեւ :

Լաւ կը յիշենք, որ ոչ միայն դուք ըն– դունեցիք զանոնք, այլ եւ բաժնեցիք ձեր հացի պատառը անոնց հետ :

Անողոք ճակատագիրը կամեցաւ, որ Լիբանանցի ժողովուրդը իր քաղաքական կեանքին մէջ կրէ այն փորձութիւննե– րը ինչ որ կրեցինք մենք, առկէ իր ջերմ կեցուածքը հանդէպ մեր ժողովուրդին:

Հայը զգաց ձեր մէջ ինքզինքը իրբեւ հարազատ զաւակը իր նոր հայրենիքին զոր այդ օրէն սիրեց սրտագին :

Այս հիւրընկալ ափերէն, մենք կը լը– սենք տեւականօրէն արձագանգը եղբայ– րական համակրանքին զոր Լիբանանի ժո– ղովուրդը ցոյց կուտայ հանդէպ մեր եղ– բայրներուն :

Ինչպէս ձեր նախորդները, Դուք եւս, Վսեմութիւն, հետաքրքրուեցաք մեր տը– խուր ճակատագրով :

Այն անխտրական ոգին, որով ընդու– նեցիք ձեր մօտ մեր եղբայրները, պար– տականութիւն կը դնէ մեր վրայ յայտնե– լու այստեղ, մեր թերթին ու Արմենիա Մշակութային ընկերակցութեան կողմէ, երախտագիտական մեր անկեղծ զգացում– ներուն հաւաստիքը ձեզ եւ Լիբանանի ժո– ղովուրդին հանդէպ :

Կեցցէ ուրեմն Լիբանանի ժողովուրդը.

Կեցցէ Ն. Վ. Նախագահ Քամիլ Շա– մուն, եւ

Կեցցէ Լիբանանեան եւ հայկական եղ– բայրակցութիւնը »:

Նախագահը միշտ բարեացակամ Հա– յերուս հանդէպ ու միշտ հոգածու Լի– բանահայ մեր գաղութին մասին, այս ա– ռթիւ անգամ մը եւս խօսեցաւ իր կատա– րած հայասէր գործին շուրջ:

Մենք որ վաղուց լսած էինք թէ ան խոստացած էր քանդել տալ երեսուներ– կու տարիներէ ի վեր Փիղիքապէս ու բա– րոյապէս շրջանի հայութիւնը խոցող թի– թեղէ եւ տախտակէ խրճիթները, ու ա– նոնց տեղ կառուցանել քարաշէն ներկա– յանալի բնակարաններ, այս անգամ ուղ– ղակի իր շրթներէն լսեցինք թէ արդէն խակ մէկ միլիոն լիբ. ոսկի յատկացուած է այդ նպատակին:

Այցելու ընկերներու յայտնած շնորհա– կալութեան խօսքերը քիչ էին հիւրընկալ երկրի մեծ նախագահին գերազանցապէս հայասիրական զգացումներուն հանդէպ :

Անոնց հոգիները լեցուեցան անխառն ուրախութեամբ ու երախտագիտութեան նոր զգացումներով :

Տոքթ. Քամիլ Շամուն այդ պահուն կը ներկայանար ոգին եղբայրական Լի– բանանի, որ երեք տասնեակ տարիներ ա– ռաջ բացաւ մեր ժողովուրդին առջեւ, Սուրիոյ հետ իր դռները ու ընդունեց մեզ: Ընդունեց այն ատեն, երբ աշխար– հը, բացառութեամբ Պուլկարիոյ, Ռու– մանիոյ, Յունաստանի եւ Ֆրանսայի, ու դարձեալ բացառութեամբ Լատին Ամե– րիկայի չորս մարդասէր Հանրապետու– թեանց – Արժանթինի, Պրազիլիոյ, Ու– րուկուէյի եւ Չիլէի, ամբողջն փակած էր իր դռները մեր առջեւ :

Տարժապատկերի ժապաւէնի պէս այս բոլորը անցան մեր ընկերներու աչքերուն առջեւէն:

Ու Ն. Վսեմութիւնը միշտ նախանձա– խնդիր խղճիկներու մէջ իրենց կեանքը քարշ տուող Լիբանահայ մեր եղբայրնե– րուն բարօր եւ մարդավայել կենցաղին, իրեն եղած բարի ճանապարհի սրտագին մաղթանքներէն առաջ, կրկին եւ կրկին խնդրեց մեր ընկերներէն հետեւեալը.

— Ըսէք Արժանթինի եւ Պրազիլիոյ ձեր հայ եղբայրներուն որ օգնեն Լիբանանի ձեր կարօտ ազգակիցներուն: Ասիկա եղ– բայրական պարտականութիւն մըն է եւ այդ շրջանի հայութիւնը պէտք ունի ա– տոր :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ուէն մարզպանին եւ պալատին միջեւ, եւ նոր բարենորոգումի ծրագիր մը կը մշակուի: Այս վերջին բարենորոգումներն ալ քննադատութեան կ'ենթարկուին եր– կուստեք, ազգայնականներուն եւ Թու– նուզի Ֆրանսացիներուն կողմէ :

Պատմական ակնարկով մը պիտի տես– նուի թէ որքան յառաջդիմութիւն կայ 1881էն ի վեր, երբ բնակչութեան թիւը չէր անցներ մէկուկէս միլիոնը : Այսօր երկիրը երեքուկէս միլիոն ժողովուրդ ու– նի: 165 հազարը Ֆրանսացի եւ 90 հազարը օտարական, մեծ մասը Իտալացի: Եւրո– պացիներուն յիսուն առ հարիւրը կապ– րին մայրաքաղաքին մէջ, որ ունի 600.000 բնակիչ: Երկրին տարածութիւնն է 156 հազար քառակուսի քիլոմեթր :

Ապրուստի մակարդակն ալ բարւոքած է: Աւելցած է դպրոցներու եւ հիւանդա– նոցներու թիւը: 1885ին երեք հազար ա– շակերտի դէմ այսօր 225 հազար աշա– կերտ կայ: Նմանապէս մեծ բարելաւում կը տիրէ երկրագործական, ելեկտրական եւ անտեսական ճիւղերուն մէջ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

★

Ինչպէս յայտարարուած էր, Համազ– գային ընկերութիւնը համակրական հան– դէս – խնջոյք մը կազմակերպած էր անց– եալ կիրակի, 6 Յունիս, Սեւրի Մուրատ– եան վարժարանի թատերասրահին մէջ : Ներկայ էին մշակոյթի նախանձախնդիր բարեկամներ եւ համակիրներ, ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆեյտի :

Ընկեր Պ. Զպուքճեան հանդէսը բաց– ուած յայտարարելով, պարզեց Համազ– գային ընկերակցութեան կատարած դե– րը: Մասնաւորապէս յիշեց Պէյրութի Փա– լանճեան ճեմարանին մատուցած մեծ ծա– ռայութիւնը, շնորհիւ հայ ժողովուրդին առատաձեռնութեան եւ իր ղեկավարնե– րու անձնազոհութեան : «Այս հանդէսը փոքրիկ յառաջաբան մըն է Համազգայի– նի եւ ճեմարանի 25ամեակի հանդիսու– թեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան մեծ շուքով, յառաջիկայ աշնան »:

Բացման խօսքէն վերջ սկսաւ գեղար– ուեստական բաժինը որ իր պէսպիսու– թեամբ եւ ճոխութեամբ շատ հաճելի տը– պաւորութիւն թողուց ներկաներուն վը– րայ : Հանդիսականները ճոխ սեղաններու շուրջ բոլորուած, ապրեցան խակական վայելքի պահեր լսելով դերասաններ Գմ– բէթեանի եւ Գ. Վահանի արտասանու– թիւնները, Օր. Շաքէ Պէնկեանի երգերը որուն դաշնակով կ'ընկերանար, Պ. Ս. Մեսումենց եւ Պ. Գարեգինի եւ Բենոյի նուագները :

Մեծ հաճոյք պատճառեցին հայկական եւ կովկասեան պարերը զորս այնքան յա– ջող կերպով կատարեցին Վ. Թորոսեան, Օր. Սեդա Ջամալեան եւ Տիկին Խոնդ– կարեան, մեծապէս խանդավառելով ներ– կաները :

Գեղարուեստական բաժնէն ետք տեղի ունեցաւ վիճակախաղ մը որու տոմսերը քանի մը վայրկեանի մէջ սպառեցան : Շահուած առարկաները բոլորն ալ նուիր– ուած էին բարեկամներու կողմէ :

Կրնանք ըսել թէ իր տեսակին մէջ հազ– ուադէպ էր այս երեկոյթը իր մտերմիկ մթնոլորտով: Ամէն ոք խանդավառուած կ'ուզէր իր կողմէ բան մը աւելցնել տի– րող չէնչողութեան վրայ :

Մէջընդմէջ խօսք առին Շ. Միսաքեան, Խաչիկ Մկրտիչեան, Հայկ Եաղճեան (Գերմանիայէն) եւ Ժ. Փալամուտեան, ո– րոնք պարզեցին Համազգայինի դերը մը– շակոյթի ճակատին վրայ եւ թելադրեցին բոլորուիլ այս հանրօգուտ կազմակեր– պութեան շուրջ, որպէսզի կարենայ աւելի լայն բանալ իր թեւերը :

Ներկաներու փափաքին վրայ սեղանա– պետ ընտրուեցաւ Պ. Զպուքճեան որ կը– ցաւ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծել մին– չեւ ուշ գիշեր :

Դադար չունէր Գարեգին իր թառով՝ սոխակուած ըլլալով մասնակցիլ Տիկին Ա. Յակոբեանի, Տիկին Ա. Սողոմոնեանի, Պ. Զրուանդեանի, Օր. Ա. Քէօսէեանի, Պ. Արարատ Մարգարեանի եւ ուրիշներու երգերուն, Օր. Գրխեանի, Օր. Ֆ. Հա– քիմեանի, Տիկին Ա. Յովսէփեանի, Պ. Անուշաւանի, Տիկին Թառոյի պարերուն եւ մանաւանդ ժողովրդական շուրջպարե– րուն որ բոլորը ոտքի հանած էր: Տեղի ունեցան արտասանութիւններ Պ. Պ. Ս. Մանուկեանի, Ժ. Փալամուտեանի, Օր. Թառոյի (որուն ֆրանսացի հայրը իր շը– նորհակալութիւնը յայտնեց կազմակեր– պիչներու հայերէն լեզուով), Տոքթ. Համբարձի եւ ուրիշներու կողմէ : Գ. Վահան եւ Գմբէթեան ըրին զանազան ա– նակնկալներ եւ արտասանութիւններ : Վերջապէս բոլոր ներկաները բերին ի– րենց հաճելի մասնակցութիւնը: Մասնակ– ցողներուն թիւը շատ էր եւ կարելի չեղաւ գրի առնել բոլորը:

Տեղին հեռաւորութիւնը պատճառ եղաւ որ խնջոյքը ընդհատուի ուշ գիշերին, մինչ շատերը տակաւին տրամադրութիւն ունէին աւելի երկար վայելելու համար այս հայաշունչ մթնոլորտը :

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

ԼՈՒՐԵՐ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԷՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Պ. Յովհաննէս Նալպանտեան եւ Օր. Ռոզ Գարբիսեանի ամուսնութեան առթիւ ազգ. միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յ. Նալպանտեանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ հազարական ֆրանք, համագումար 9500 ֆրանք :

— Փարիզի Հայոց Առաջնորդի հրա– հանգով Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեան Յու– նիս 19էն սկսեալ ամէն շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Ս. Գրիգոր Լուսաւո– րիչ մատրան մէջ երգեցողութեան դասեր պիտի տայ: Կը հրաւիրուին փափաքող– ները, մանչ թէ աղջիկ :

× Ազգ. Միութեան հովանաւորու– թեամբ Մայիս 30ին կազմուեցաւ եկեղե– ցաչէն Երիտասարդաց Միութիւն մը, վարչութեան անդամներն են Պ. Պ. Կա– րապետ Երամեան (Ա. ատենապետ), Ար– տաշէս Մելքոնեան (Բ. ատենապետ), Լե– ւոն Դարդեան եւ Սուրէն Պետրոսեան քարտուղարներ, Սարգիս Տինճեան (գանձապահ), Նշան Սէրանեան եւ Նա– զարէթ Սարգիսեան (խորհրդականներ), բոլորն ալ եռանդուն երիտասարդներ են եւ պիտի հրաւիրեն բացակաները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արդարեւ ամէնէն ծանր ցաւը հայրենիք ու ազատութիւն չունենալն է, տարագրին համար՝ հողն է մեծագոյն աստուածը, վայ բոլոր անոնց՝ որ այդ աստուածը չունին :

Կռո'ւնկ, ուստի կուգաս, ծառայ եմ ձայ– նիդ,

Կռո'ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մի չու– նի՞ս :

Երգեց Պաղտօն, անոր ձայնը հովի պէս թրթռաց, մեր գիւղի բարտիներու նը– ման սլլաց, դարձաւ ողբ ու կսկիծ, քե– ղըրտեց երգողին կոկորդը, թնդեց անոր ձայնալարերը, դուրս նետուեցաւ շըր– թունքներէն: Ախ այդ երգը, համակ ցաւ ու ողբերգութիւն. մտաւ մեր մէջ, փաթ– թուեցաւ մեր հոգիներուն, սրտերնիս քրքրեց ....:

Թողեր եմ, եկեր, մլքերս ու այգիս :
Քանի ախ կ'անեմ, կու քաղուի հոգիս :

Պաղտօյի հայրենաբաղձ կանչին՝ Սե– փօն միացուց իրենը, աւելի բարձր, եւ աւելի զգայուն: Մեր տղոց երգին մէջէն՝ դուրս ցատկեց մեր նահատակութեան վի– պերգը, ինկաւ Միջերկրականի ջուրերուն մէջ կարծրացուց անոր ջուրերը ....:

Կռո'ւնկ, պահ մը կացի'ր, ձայնիկդ ի հոգիս,

Կռո'ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս :

Բարձր լերան պառեկէն վար գլորուող քարին նման, գլորգաց Լեւոնին երգը: Տխուր հոգիներով մարդեր էինք, մեր հագուստներէն կը հոսէր մեր դժբախ– տութեան աղաղակը, մեր դէմքերուն վը– րայ՝ անյուսութեան մոխրոտ մաղձը կար, քինախնդիր էինք ու ատելավառ, մարդեր էինք առանց մարդավայել կեան– քի, մեր աչքերուն կը պակսէր երջանկու– թեան տեսիլքը, ու մեր դէմքերուն՝ կեն– սաբեր արեւը :

Մեր գլուխներուն վրայէն թռող արա– գիլները տեսան մեզ, հրդեհը մեր յոյզե– րուն, անոնց ալ հասաւ, արագիլները լը– սեցին մեր երգը, փոխան անոր խայթող ցաւէն ...: Ախ, սա մեր երգերը, ինչո՞ւ այսքան տխուր են, ինչո՞ւ Հայը պիտի չկրնայ լքել ողբը եւ ստեղծել իր արեւոտ ու խնդուն երգը: Որովհետեւ իւրաքան– չիւր Հայու մէջ մեռել մը կայ ....:

Զօլօն՝ ալ ձեռքը բարձրացուց դէպի երկինք, աչքին սուինը մխրճեց հորիզո– նին մէջ՝ ինչպէս մախաթը պարկին մէջ, պոռաց.

— Իմ Տէր, ափ մը արեւ, կուց մը լոյս փռէ մեր հոգիներուն վրայ ....:

Գարնանային օդ եւ արեւ: Ծառերը կա– նաչեր էին, նշենիները ծաղկեր էին: Մե– ղու մը ահա, անութին տակ պարկապը– զուկ մը սեղմած Գնչուին կը նմանի, կը չարժտկի, կը թռի, կը ծծէ, արեւ, գի– նով է աշխատանքի տենդէն: Տըզ, տըզ, կը տզտզայ մեղուն միօրինակ երգի մը պէս, կ'երեւի թէ՝ ըսել կ'ուզէր, « նախ փեթակ մը, յետոյ՝ ծաղիկ ու արեւ, մե– ղուները պէտք է աշխատին՝ իրենց փե– թակները մեղրով ու քաղցրութեամբ լե– ցնելու համար », ճշմարիտ է, նախ՝ ՓԵ– ԹԱԿ մը, այսինքն ՀԱՅՐԵՆԻՔ մը, ուր պէտք է աշխատի ժողովուրդը եւ զայն լեցնէ երջանկութեամբ. մարդկային ազ– գը պէտք է դադրի գայլ ու բորենի ըլլա– լէ :

— Տըզ, տըզ, մեղուն պտտեցաւ Պաղ– տօյի գլխուն շուրջը :

— Արեւ ու ազատութիւն չտեսած մար– դեր ենք, այ մեղու, մեզմէ ի՞նչ կ'ուզես:

Տըզ, տըզ, մեղուն թռուց Պաղտօն, նստեցաւ Զօլոյի ուսին վրայ :

— Դէհ, մեղու, անդին գնա, մեզի մի դպիր, եթէ դպիս՝ թիթեռնիկի նման կը հայհոյես եւ անոր նման կը մեռնիս, կա– տակեց Զօլօն:

Նորէն արագիլները իրենց թեւերուն վրայ արեւ, աչքերուն մէջ՝ գարուն: Վա– րը՝ Միջերկրականը, ամէնէն ընտանի ծո– վը մարդկային քաղաքակրթութեան ու արուեստին, մեծ, ջրային հրապարակը՝ ուր՝ իրարու հանդիպեցան Արեւելքի բարբարոսութիւնը եւ արեւմուտքի ըս– տեղծագործ հանճարը, ուր՝ իրարու բա– խեցան հակընդդէմ շահերը պատմական ազգերուն, եւ որուն վրայ՝ դեռ այսօր ալ աշխարհի հզօրները զիրար կը սպաննեն քինախնդրութեամբ :

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

մաղրելու միջոցներ՝ վերջ տալու համար Հնդկաչինի պատերազմին, շարունակելով բանակցութիւնները Ժընեւի մէջ։ Այն լուծումը զոր պիտի առաջարկեմ բանաւոր է եւ համաձայն՝ Ֆրանսայի շահերուն, պահելու համար իր ներկայութիւնը Հնդկաչինի մէջ։ Անշուշտ աւելի նպաստաւոր պայմաններ կարելի էր ստանալ երբեմն. բայց օրուան այս ժամուն ինծի կը թուի թէ կրնանք Ժընեւի մէջ յանգիլ ելքի մը որ համապատասխանէ ֆրանսացի ժողովուրդին բաղձանքներուն :

× Պ. Մանտէս Ֆրանս ծնած է Փարիզ, 1907 Յունուարին։ Իրաւագիտութեան շրջանը աւարտելէ ետք, 1932ին արմատական երեսփոխան ընտրուեցաւ Էօրի շրջանէն եւ անկէ ի վեր միշտ կը վերընտրուի։ Միեւնոյն ատեն նախագահն է այդ շրջանի նահանգային ժողովին։ Եղած է գանձային նախարարութեան խորհրդական Լէոն Պլումի երկրորդ դահլիճին մէջ (1938), եւ ազգ. տնտեսութեան նախարար՝ ազատագրութենէն ետք, զօր. տը Կոլի դահլիճին մէջ։ Անցեալ տարի Յունիսին Ազգ. ժողովին ներկայացաւ իբրեւ թեկնածու վարչապետութեան, բայց շահեցաւ 301 քուէ 119ի դէմ :

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ՞

Ժընեւի խորհրդաժողովին Բչ. օրուան նիստին մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, որ միեւնոյն ատեն հերթական նախագահն է, նշանակալից ելոյթ մը ունեցաւ։ Նկատելով որ ժողովը կը քաշքշուի հինգ շաբաթէ ի վեր եւ ձախողում կը նախատեսուի, առաջարկեց ընդհատել աշխատանքները, շարունակելով հանդերձ մասնագիտական բանակցութիւնները։ Իր կարծիքով, ժամանակը եկած է դադրեցնելու հրապարակային կամ գոնփակ ժողովները, եթէ հաստատուի որ համայնավարները տրամադիր չեն որեւէ համաձայնութեան յանգելու։ Այս առաջարկը, պիտի քննուի այսօր, չորեքշաբթի։ Հաւանական է որ համայնավար պատուիրակութիւնները պնդեն շարունակել բանակցութիւնները Հնդկաչինի մասին։ Գալով Քորէայի հարցին, 16 ոչ-համայնավար պատուիրակութիւնները այն եզրակացութեան յանգած են թէ ձախողումը անխուսափելի է։ Կարգ մը պատուիրակութիւններ կ՚առաջարկեն նոր կոչ մը ուղղել համայնավար խմբակցութեան, բանակցութիւնները խզելէ առաջ։ Ուրիշներ կը կարծեն թէ աւելի լաւ է նամակ մը ուղղել այդ խմբակցութեան, հաստատելով ձախողումը։ Երէկ նոր ժողով մը պիտի գումարէին, վերջնական որոշում մը տալու համար :

Նոյն օրը հաշտարար ճառ մը խօսեցաւ Պ. Մոլոթով, նոր առաջարկ մը ներկայացնելով զինադադարի վերստուգիչ յանձնաժողովի կազմութեան մասին։ Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ քանի մը վայրկեան վերջ փճացուց իր կատարած թեթեւ զիջումը, յայտարարելով թէ չեն կրնար հաւանիլ որ վերստուգիչ յանձնախումբը զինուորներ ունենայ իր տրամադրութեան տակ :

× Քամպոճի կառավարութիւնը ծանր մտահոգութեան մը մատնուած է, իբրեւ հետեւանք համայնավարներու միջամտութեան։ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց — «Եթէ բան մը չընելու քաղաքականութեամբ Քամպոճը պիտի կլանուի կարմիրներուն կողմէ, պատճառ չկայ որ աշխարհի այս մասին մէջ որեւէ երկիր ապաւինի Արեւմուտքի։ Ելքը բացորոշ է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

3000 ԶՈՀԵՐՈՒ մահուան պատասխանատու համարուելով, Մեցի զինուորական ատեանին առջեւ կը դատուին Ծթրութոֆի գերման պահապանները։ Բուն ամբաստանեալները 83 հոգի են, բայց մեծ մասը փախած ըլլալով, դատին ներկայ են միայն 16 հոգի։ Ամբաստանագիրը կը բաղկանայ հարիւր էջէ։ Առաջին նիստը անցաւ ընթերցումով։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ զոհերուն մէջ կը գտնուին ամէն ազգէ կալանաւորներ, նաեւ Հայեր։ Անասելի վայրագութիւններ կը վերագրեն ամբաստանեալներուն :

ՄԱՐՈՔԻ նոր մարզպանը, Պ. Լաքոստ, ճառ մը խօսեցաւ երկու հազար ունկնդիրներու առջեւ, յայտարարելով թէ ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի, արդիական պետութեան մը վերածելու համար երկիրը։ Միեւնոյն ատեն խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ահաբեկիչներուն դէմ :

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սըրահներուն մէջ, կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տոքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Ց. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Բացումը կը կատարուի Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Ա. Մեսումենցի :

Արտասանութիւն՝ Զարեհ Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան։

Առաջին անգամ ըլլալով Պանեօ Քաչանի պարախումբը իր ամբողջ կազմով՝ հայկական եւ կովկասեան պարերով, ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ)։

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆի։ Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով : Մուտք 150 ֆրանք :

ՇԱԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, Կիրակի ժամը ճիշդ 15.30-ին, Սէն Լուի սրահին մէջ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգային ընկերութիւնը կ՚ողբայ մեծանուն գրագէտ Արշակ Չօպանեանի մահը եւ յարգանքով կը խոնարհի իր յիշատակին .— Նախագահ՝ Կ. Փօլատեան, քարտուղար՝ Ա. Մարտիրոսեան :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյեան հաւաքոյթը Քաղէի սրճարանին վերնայարկը, պիտի յատկացուի եղերաբախտ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի գրական եւ հանրային գործունէութեան :

Կը խօսին ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՓԱԼՈՒԵԱՆ :

Արտասանութիւններ հանգուցեալին գործերէն : Մուտքը ազատ է:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պէլվիլի դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 27 Յունիս, ժամը 2.30ին Պոն Ֆուայէի սրահին մէջ 8 Ավընիւ Սիմոն Պոլիվար, մէթրօ Փիրէնէ :

Դպրոցի աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններէ, երգերէ եւ պարերէ զատ պիտի ներկայացուի ՄԵԾՆ ՏԻԳՐԱՆ թատերգութիւնը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Մարգար Խրիմեանի :

Սիրով կը հրաւիրուի Պէլվիլի եւ շրջանի կրթասէր հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերել այս հանրօգուտ ձեռնարկը :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԽՆՋՈՅՔ

Յունիս 20ին, ժամը 4էն 10, Խրիմեան սրահին մէջ, Իսի լէ Մուլինօ :

Ի նպաստ դպրոցին կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի հոգաբարձութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգչախումբ, նուագ, մենախօսութիւն, մեներգ եւ պար, սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ արուեստագէտներու, եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Զարմանալի եւ ծիծաղաշարժ, հետաքրքրական եւ հիանալի, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով :

Գեղարուեստական բաժինը պիտի տեւէ ժամը 4էն 7, յետոյ խնջոյք, մինչեւ ժամը 10։ Առատ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Անհետացող հայ մեծ գրագէտին
ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Չորեքշ. ժամը ճիշդ 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)։

Կը նախագահէ Փրօֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ (նախագահ Հ. Հ. պատուիրակութեան), ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ (Ասպետ Պատուոյ Լեգէոնի), Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ :

Մեծ գրագէտին գործերէն պիտի արտասանեն Համազգայինի աշակերտները։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Արամ Թաթուլեան իրենց աղջկան ՑԱՍՄԻԿԻ ծննդեան առթիւ կը նուիրեն հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, հազար ֆր. Հ. Յ. Դ. Փարիզի Տան հիմնադրամին, հազար ֆր. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հայաստան» ամսաթերթին։ Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 4ի կիրակին, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ծառազարդ պարտէզներուն մէջ։ Կազմակերպուած տիկիններու Օժանդակ Միութեան կողմէ, գործակցութեամբ նախկին աշակերտներու։

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1954-1955 ուսումնական տարեշրջանի համար : Կը խնդրուի բոլոր հայ ծնողներէն, որոնք կը փափաքին ազգային այս դարաւոր հաստատութեան մէջ ապահովել իրենց զաւակներուն տոհմային եւ ֆրանսական կրթութիւնը, օր առաջ, դիմել տեսչութեան, արձանագրութեան համար։

Դիմումները կ՚ընդունուին ամէն օր՝
Direction Collège Arménien
26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպած է դաշտապարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի օրը, կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն սկսեալ, հաստատութեան պարտէզին մէջ :

Տեղի պիտի ունենան մարզական խաղեր : Պար՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՐԵԱՆի եւ իր խումբին։ Ապահովուած է պարադաշտ մը, եւ անձրեւի պարագային պարասրահ մը։ Հրապարակ հանած ենք վիճակախաղի տոմսեր որոնց իւրաքանչիւրը պարադաշտէն ներս իբրեւ մուտքի տոմս ալ պիտի ծառայէ :

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ պատուել այս դաշտապարահանդէսը, չփման մէջ մտնել մեր հաստատութեան հետ, եւ տեսնել թէ ինչ ջանքեր կը թափուին հայեցի դաստիարակութեան զարկ տալու համար

(ԿՆԻՔ)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր նախագահութեամբ
ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
Ուրբաթ 27 Օգոստոսէն Սեպտ. 1

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին մինչեւ Յունիս 30։

Paroisse Arménienne Ste. Croix
10 bis Rue Thouin. Tél: ODE.02-12

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Օր. Մաթիլտ Թոռանեան իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընկերուհիներուն Օր. Սիլվա եւ Օր. Իրմա, նոյնպէս Այրի Տիկին Հըռիփսիմէ Չիլինկիրեաններուն, իրենց հօր եւ ամուսնոյն Պ. Պերճ Չիլինկիրեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նուիրէ Շավիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Ստանալ Պ. Մովսէս Տէմիրճեանէ (Շավիլ) :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ 27 Յունիս, կիրակի, իր դաշտապարահանդէսին բոլոր հայրենակիցները, Սէն Մէնէ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ ★ JEUDI 17 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7396 30e ANNEE | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2807

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՛ՐՔԱՆ ՊԻՏԻ ՏԵՒԷ

Նորէն եւ նորէն կը կարդանք Երեւանի գրական ամսագրին ապրիլի թիւին «Տեսական – քննադատական» բաժինը, եւ հետեւեալ հարցը կը ծագի .

— Ո՞րքան պիտի տեւեն այս վերագնահատումները: Պիտի տեւե՞ն : Իրական դա՞րձ մըն է որ կը կատարուի թէ սովորական մարզանք մը ...

Հազուադէպ է որ բոլշեւիկ տեսաբան մը այսքան խստօրէն քննադատէ ուրիշ տեսաբաններ, անոնց երեսին տալով կարգ մը տարրական գիտելիքներ :

Այսպէս, յայտնի քննադատ մը, Հ. Մամիկոնեան, գրեր է Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիայի «Տեղեկագիր»ին մէջ (1953 *թիւ* 1) .

— « Ռ. Պատկանեանը բոլոր բուրժուական նացիոնալիստների նման երկու ոտքով կանգնած է զօօլոգիական շովինիզմի դիրքերում, նա ամբողջովին խրուել է նացիոնալիզմի ճահիճը. «Արաքսի արտասուքը» բանաստեղծութեան մէջ Արաքսի դառն արցունքներին խառնուած է թշնամանքի եւ ատելութեան մաղձը միւս ժողովուրդների նկատմամբ »:

Անստորագիր յօդուածագիրը, որ անշուշտ կը խօսի Գրողներու Միութեան անունով, այս մեղադրանքին կու տայ կարճ եւ կտրուկ պատասխան մը, ինչպէս պիտի տար ոեւէ բանիմաց մարդ, արտասահմանի մէջ.

— « Միայն անյոյս նացիոնալ – նիհիլիստը (ոչնչական) կարող էր օտար բռնութեան դէմ, արտաքին ծանր լծի դէմ ուղղուած ստեղծագործութեան մէջ տեսնել հակաժողովրդական մաղձ ու զօօլոգիական շովինիզմ (կենդանաբանական, անասնական հայրենամոլութիւն):

Յօդուածագիրը անցողակի կը յիշէ թէ սխալներ գործած են նաեւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի հանդէպ, «որի Զէյթունի 1862 *թուի ապստամբութեանը նուիրուած մարտական երգերի հիմնական, էական գիծը համարւում է նացիոնալիստական բովանդակութիւնը» :*

Այսպէս, «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ»ը իր նոր տեսութեամբ կը սրբագործէ Եղիշէ Չարենցը, Րաֆֆին, Ռ. Պատկանեանը, Ստ. Նազարեանցը, Մ. Պէշիկթաշլեանը, Ծերենցը եւն.:

Այս առթիւ, չեշտակի կը հարցնէ զանոնք սեւցնողներուն.

— « Ո՞ւմ համար էին գրում Րաֆֆին եւ Պատկանեանը, ժողովրդի համա՞ր թէ նրա դէմ... Չէ՞ որ հէնց միայն այն փաստը, որ Պատկանեանի ու Րաֆֆու երկերը ժամանակին եւ յետագայում լայն մասսայականութիւն էին վայելում ժողովրդի մէջ, որ հայ մայրերը Պատկանեանի բանաստեղծութիւնները երգում էին իրենց երեխաների օրօրոցների մօտ, իսկ հայ երիտասարդութիւնը ոգեւորւում էր Րաֆֆու հերոսներով,— այս բոլորը անկարեւոր փաստեր չեն» (էջ 96):

Այս կարեւոր փաստերուն վրայ հիմնուելով, կրնաք հարցնել, նոյն տրամաբանութեամբ .

— « Վուլգար սոցիոլոգիզմ եւ նացիոնալ նիհիլիզմ»չէ՞ արգելքի տակ առնել Ա. Ահարոնեանի եւ ուրիշ տաղանդաւոր հեղինակներու գիրքերը եւ երգերը, որոնք նոյնպէս լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն, իբրեւ « օտար բռնութեան , արտաքին լծի դէմ ուղղուած ստեղծագործութիւն »...

Ամէն պարագայի մէջ, ուշագրաւ է որ աչքերուն հետ, երբեմն միտքերն ալ կը բացուին, հետեւելով օրուան հովերուն:

Ո՛ւր էր որ ազատ արտասահմանի գոյնզգոյն դպիրներն ալ հետեւէին այս ելեւէջներուն, փոխանակ թութակաբար հոլովելու թխածոյ բանաձեւեր :

Դժբախտաբար ոչինչ կը կարդան :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պ. ՄԱՆՏԷՍ-ՖՐԱՆՍ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ ԱՅՍՕՐ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Այսօր, հինգշաբթի, Ազգ. Ժողովին կը ներկայանայ վարչապետութեան նոր թեկնածուն, Պ. Մանտէս Ֆրանս, իր ծրագիրը պարզելու եւ վաւերացում խնդրելու համար :

Ժողովը պիտի բացուի ժամը 15ին: Պ. Մանտէս Ֆրանս երէկ ալ շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները, մասնաւորապէս տեսակցելով սպարապետ զօր. Կիյոմի եւ ուրիշ բարձրաստիճան սպաներու հետ : Տեսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ կարգ մը կուսակցապետներու հետ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նոր թեկնածուն պիտի մերժէ կազմել նոր դահլիճը, եթէ վաւերացում ստանայ համայնավար երեսփոխաններու քուէներով: Այս առթիւ կրկնեց թէ Ազգ. Ժողովին մէջ գլխաւորաբար պիտի խօսի Հնդկաչինի մասին: Իրեն կը վերագրուին հետեւեալ խօսքերը.— «Եթէ ինծմէ կախում ունենայ, պիտի խօսիմ միայն այս հարցի մասին, ի հարկին կարճատեւ կառավարութիւն մը կազմելու եւ այս հիմնական խնդիրը լուծելու համար: Գալով արտաքին քաղաքականութեան, ծանր անարգանք մը պիտի ըլլար ենթադրել թէ մտքէս կ'անցնի տապալել կնքուած զինակցութիւնները»: Անցնելով Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագրին, նոր թեկնածուն անհրաժեշտ կը գտնէ լայն խորհրդակցութիւն մը դաշինքին կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ, ելք մը գտնելու համար: Ինք անլուծելի չի նկատեր այս հարցը: Իսկ Մարոքի եւ Թունուզի խնդիրներուն համար անհրաժեշտ կը գտնէ փութացնել տնտեսական եւ քաղաքական բարենորոգումները: »

Նոր թեկնածուն տեսակցութիւններէն ետք խմբագրեց իր յայտարարութիւնը՝ Ազգ. Ժողովին համար: Իրազեկներու կարծիքով, Պ. Մանտէս Ֆրանս վաւերացում ստանայ թէ ոչ, Ազգ. Ժողովին անդամներուն 80 *առ հարիւրը կ'ուզէ որ անյապաղ վերջանայ Հնդկաչինի պատերազմը: Երբ երկիրը ազատի այդ պատերազմին տնտեսական եւ զինուորական բեռէն, այն պիտի կրնայ լուծել ներքին խնդիրները եւ իր դերը կատարել Եւրոպայի պաշտպանութեան մէջ, թեթեւցնելով Գերմանիոյ վերազինման վտանգը :*

ՔՈՐԷԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ ԹԱՂՈՒԵՑԱՒ

Ժընեւի խորհրդաժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, այն 16 *պետութիւնները որոնք յանուն Ազգաժողովին կռուեցան Քորէայի մէջ, «ցաւ ի սիրտ» խզեցին Խ. Միութեան, կարմիր Չինաստանի եւ հիւս. Քորէայի հետ կատարուած բանակցութիւնները, որոնք կը քաշքշուէին երկար ատենէ ի վեր: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսեն.*

× *« Կը կարծենք թէ աւելի լաւ է խոստովանիլ մեր անհամաձայնութիւնը քան թէ կեղծ յոյսեր սնուցանել եւ մոլորեցնել աշխարհի ժողովուրդները որոնք կը կարծեն թէ համաձայնութիւն կը տիրէ » :*

Այս վճռական որոշումը, որ կը տրուի 15 *նիստերէ եւ* 60 *ժամուան վիճաբանութենէ ետք, տհաճութիւն պատճառեց համայնավարներուն : Տասնըվեց պետութեանց յայտարարութիւնը կ'ըսէ.— «Համայնավար պատուիրակութիւնները մերժեցին մեր բոլոր ճիգերը՝ համաձայնութեան մը յանգելու համար: Գլխաւոր վիճելի խնդիրներն էին Ազգաժողովին հեղինակութիւնը եւ ազատ ընտրութիւնները Քորէայի մէջ: Մենք կ'ընդունինք եւ կը հաստատենք Ազգաժողովին հեղինակութիւնը: Համայնավարները կը ժխտեն եւ կը մերժեն Ազգաժողովին հեղինակութիւնը Քորէայի մէջ, նախայարձակման գործիք համարելով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը: Մենք անկեղծօրէն ազատ ընտրութիւններ կ'ուզենք: Համայնավարները կը պնդեն այնպիսի ձեւակերպութեանց վրայ որոնք անկարելի կը դարձնեն ազատ ընտրութիւնները: Բացորոշ է որ համայնավարները պիտի չընդունին անկողմնակալ եւ իրական հսկողութիւն ազատ ընտրութեանց վրայ: Անոնք յայտնապէս կ'ուզեն պահել համայնավարական տիրապետութիւնը Հիւս. Քորէայի մէջ»:*

Կը հաստատուի թէ երկու կողմերէն ոչ մէկը փոխած է իր դիրքը այս հիմնական խնդիրներու մասին Ժընեւի խորհրդաժողովէն ի վեր որ բացուեցաւ Ապրիլ 26ին: Այժմ 16 *պետութեանց պատուիրակութիւնները իրենց տեղեկագիրը պիտի ներկայացնեն Ազգաժողովին :*

Համայնավարները կը փորձեն արեւմտեան պետութեանց վրայ ձգել Քորէայի հարցին ձախողման պատասխանատուութիւնը : Վերջին պահուն Չինաստանի վարչապետը ուզեց որ 7 *պետութիւններ, Զորս Մեծերը, Չինաստանը եւ երկու Քորէաները առանձին նիստ մը գումարեն, բայց համաձայնութիւն չգոյացաւ: Իսկ Պ. Մոլոթով արեւմտեան պետութեանց վրայ ձգելով ձախողման պատասխանատուութիւնը, առաջարկեց յայտարարութիւն մը հրատարակել որուն համաձայն խորհրդաժողովին մասնակցող պետութիւնները յանձն կ'առնեն չընել որեւէ գործողութիւն որ կրնայ վտանգել խաղաղութիւնը Քորէայի մէջ :*

Այս առաջարկէն ետքն էր որ 16 *պետութիւնները հրատարակեցին իրենց յայտարարութիւնը՝ բանակցութեանց խզման մասին, անընդունելի գտնելով կարմիրներուն առաջարկները :*

× *Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին Հնդկաչինի մասին, առանց մեծ յոյս ներշնչելու :*

ՉԸՐՉԻԼ ԵՒ ԻՏԸՆ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Մ. Նահանգներու նախագահը Ուաշինկթըն հրաւիրած է Անգլիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Պ. Պ. Չըրչիլ եւ Իտըն, խորհրդակցելու համար Եւրոպայի եւ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան եւ ուրիշ միջազգային խնդիրներու մասին:

Երկու նախարարները ճամբայ պիտի ելլեն Յունիս 25ին, ընկերակցութեամբ իրենց խորհրդականներուն եւ մասնագէտներուն: Խօսակցութեանց գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ հարթել Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան մասին: Անշուշտ պիտի քննեն նաեւ Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը, եթէ Ֆրանսա շարունակէ ձգձգել միացեալ բանակի ծրագրին վաւերացումը :

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները տարբեր տեսակէտներ ունին Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան դաշինքին մասին: Առաջինը վերապահ դիրք մը բռնած է, սպասելով Ժընեւի ժողովի ելքին, իսկ երկրորդը կ'աճապարէ: Ամերիկայի արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս իր շաբաթական ասուլիսին մէջ յայտարարեց թէ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովը որոշ օրակարգ մը պիտի չունենայ եւ վճռական որոշումներ պիտի չտայ, այլ պատեհութիւն պիտի ընծայէ քննելու այլազան խնդիրներ: Յետոյ բացատրեց թէ միշտ նկատի պիտի առնուին Ֆրանսայի օրինաւոր շահերը: Արդէն իսկ 86 *էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստուած է Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան մասին, իբրեւ եզրակացութիւն Ուաշինկթընի մէջ կատարուած զինուորական խորհրդակցութեանց, որոնց կը մասնակցէին հինգ պետութեանց ներկայացուցիչները :*

Կ'ըսուի թէ Այզընհաուըրի հրաւէրը Լոնտոն ղրկուած էր երկու – երեք շաբաթ առաջ, եւ դեռ երկու օր է որ ճշդուեցաւ թուականը :

× *Պ. Տըլըս իր լրագրական ասուլիսին մէջ բացատրեց թէ միացեալ բանակի ծրագիրը հետզհետէ ընդունելութիւն կը գտնէ Ֆրանսայի մէջ, բայց Հնդկաչինի կացութիւնը եւ ներքին տագնապները կ'ուշացնեն վաւերացումը : Շատ բան կախում ունի Ֆրանսայի նոր դահլիճին կազմութենէն :*

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԱՊԱՀԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդէն Անթիլիասի կաթողիկոսարանը հասած Յունիս 1 թուակիր հեռագիր մը կը հաստատէ թէ եպիսկոպոսական ժողովին մէջ կարդացուած է Գէորգ Զ.ի կտակը, որուն համաձայն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան տեղապահ կը նշանակուի Երուսաղէմի Պատր. տեղապահը, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան :

Ինչպէս կ'երեւայ, նոր տեղապահը, որ Հնդկաստան կը գտնուէր, չէ կրցած Էջմիածին երթալ եւ բաւական ատեն փնտռուած են լուր հաղորդելու համար: Այս առթիւ Լիբանանի առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Ազդակ»ի (5 Յունիս).—

— Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի հեռագիրը ,որ չորեքշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 11ին հասաւ Անթիլիասի հասցէով, ուղղուած է Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի :Հեռագիրը ստանալէ ետք, հեռաձայնով հաղորդակցութեան մէջ մտայ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին հետ, ուրկէ հաղորդեցին թէ ճիշդ նոյն հեռագիրը գրեթէ նոյն ժամուն իրենք եւս ըստացած են :

Երուսաղէմէն հաղորդուեցաւ նաեւ որ Պատրիարքարանը ոեւէ լուր չունի թէ ուր կը գտնուի Եղիշէ արք.: Ինչպէս գիտէք, Պատր. տեղապահը 2ուկէս ամիս առաջ մեկնեցաւ Հնդկաստան՝ այցելելու համար Կալկաթայի, Պոմպէյի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու հայ գաղութները եւ մեր մեծահարուստներէն նիւթական օժանդակութիւններ ապահովելու Երուսաղէմի վանքին: Սրբազանը կ'ուզէր այցելել նաեւ Ճաւա — ուր եկեղեցի եւ քահանայ ունինք — ինչպէս նաեւ Աւստրալիա: Բայց անկէ ի վեր իրմէ ոչ մէկ լուր: Երուսաղէմ յայտնեց նաեւ որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հիւանդութեան, մահուան եւ Էջմիածնէն ղրկուած հրաւէրներու առթիւ իրենք շարունակ հեռագրած են Կալկաթայի հայ կեդրոնը, բայց ոեւէ պատասխան չեն ստացած :

Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի հեռագրէն այնպէս կ'երեւի թէ Էջմիածին ասկէ առաջ հեռագիր մը ղրկած է Եղիշէ արք.ի թերեւս Կալկաթայի հասցէով, բայց անկէ պատասխան առած չըլլալով, հիմա կը դիմէ Անթիլիաս եւ Երուսաղէմ՝ տեղեկութիւններ ստանալու համար :

Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդը հետեւեալ նոր հեռագիրը ուղղած է Եղիշէ արք.ի.— «Ձեր բացակայութեան պատճառաւ եպիսկոպոսական ժողովը եւ արտասահմանի պատուիրակութեանց Էջմիածնէն մեկնումը յետաձգուած են: Կը խնդրուի հեռագրել ձեր ժամանման կարելիութեանց մասին ոչ աւելի ուշ քան 5 Յունիս» :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ *ճշդել թէ մեր բարեկամը, ճարտարագէտ Նուպար Յովհաննէսեան, տէր եւ տնօրէն «Յովհան» հաստատութեան, որեւէ կապ չունի այն Յովհաննէսեանին հետ որուն անունը յիշուած էր տեղական թերթերուն մէջ, շինութեանց ընկերութեան մը սնանկութեան առթիւ :*

ՀԱՅ ԳՐՈՂԸ ԵՒ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

●

ԽՄԲ.—Կարդացուած Քառէն Եփփէ ճեմարանին մէջ, Հալէպ.—

Հասկնալի շփոթութիւն մը, զգացումի ու յուզման մշուշ, Հայու մեր սրտերուն մտերիմ, թոյլ չի տար ինծ գտնել պատկերը, որով կ'ուզէի բացատրել անօրինակ կացութիւն մը: Անառակ որդի՞ն է, որ կը վերադառնայ, ահա, ինչպէս կը պատմէ Աւետարանը, վերագտնելու համար հայրենի տան ջերմութիւնը եւ ուրախութիւնը՝ երկար բացակայութենէ մը ետքը: Բայց իմ բացակայութիւնս զերծ է այն մեղադրանքներէն, զորս առակը կը վերագրէ վերադարձողին, օտարութեան մէջ հոգեկան խորթութեան եւ խաթարման կէս ճամբուն վրայ գլջացողին նկարագրին, պօղոսականութեան:

Ես, բացակայ մը, չթօթափեցի մեր ազգային աւանդութիւններուն փոշին, չուրացայ մեր ցեղային առաքինութիւններուն արժէքը, չխափանեցի հայկական բաբախումները սրտիս մէջ, — ժողովուրդ Հայոց, ով հայրութեանց ամէնէն քաղցրը եւ ազնիւը, ահա կուգամ կը գտնեմ քեզ ոչ թէ մեղքերու ծանրաբեռն մախաղ մը ուսիս, այլ ինչպէս մեղրագործ մեղու մը, որ, չար հովի մը խաղով իր փեթակէն հեռացած, կը վերադառնայ ամէնէն հարուստ պարտէզներուն բարիքով:

Թոյլ տուէք բացատրել իմ վերադարձիս «տրամը»:

Վերադարձը գործողութիւն մըն է երկու շրջանակով, — նախ բացակայութեան, յետոյ ներկայութեան: Յաճախ բացակայութիւնն է որ նկարագիր կուտայ ներկայութեան:

Մեր պայմաններուն մէջ, տրամ մըն է հայկական բացակայութիւնը: Եւ պէտք է ըսել թէ ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան հեշտ կ'ըմբռնէ, այնքան լաւ կը զգայ, այնքան խոր կ'ապրի բացակայութիւնը՝ որքան հայ ժողովուրդը: Մեր պատմութիւնը լեցուն է բացակայութեան ողբերգութիւններով: Ամէն Հայու սիրտ սարսռացած է բացակային տառապանքի հծծիւններէն: Ըսէք, ո՞վ աւելի շատ է երգած ղարիպը, *կամ ո՞ր Հայն է որ «Կռունկ» չէ երգած տէրունական աղօթքին չափ:*

Այս հաստատումէն ետքը՝ ինծի համար պարծանք է ըսել թէ մեր ժողովուրդը կը մրցի բոլոր ժողովուրդներուն հետ՝ բառին տրուած նշանակութեան ամէնէն ազնիւ վկայութեամբ: Թէ Հայը փախստուն չէ, վէճի նիւթ անգամ չէ: Թէ Հայը գլորուող քար չէ, հայրենասիրական իր հարուստ գրականութիւնը վկայ: Թէ Հայը սթաբիլ *ուժ է, ապացոյց իր պատմութիւնը՝ որ կ'աւանդէ թէ երկու հայրենիք ստեղծեց հակառակ բոլոր դժուարութեանց, — մին հիւսիսային լեռներու ալեկոծութեան մէջ, երկրորդը Տաւրոսեան ապառաժներու երախին ու ժանիքներուն մէջ: Կարելի է միշտ պարծենալ, սիրելի հայրենակիցներ, եւ ըսել թէ Հայը այն ժողովուրդն է, որ սուրբ կը դաւանի իր ապերախտ հողը, դրախտավայր կը համարի իր դաժան հայրենիքը, անոր համար միայն, որ կը սիրէ ապրիլ իր արեամբ ոռոգուած հողերով, ուխտն ու երդումը շրթներուն թէ երբեք եւ երբեք պիտի չհեռանայ հայրենի հորիզոններէն, միշտ պատրաստ պահելու եւ պաշտպանելու իր ներկայութիւնը հոն՝ ուր, ըստ հայկական աւանդութեան՝ որուն նշանակութիւնը թափանցիկ է այլեւս, Աստուած խօսած է առաջին մարդուն հետ:*

Ափսոս, պատմութիւնը երբեք չէ քաջալերած հայկական ներկայութեան այդ կամքը եւ հանգամանքը:

Ի՞նչ փոյթ, ես, այդ ժողովուրդին զաւակը, ձեր զաւակը, մասնիկ մը ձեզմէ, հիւլէ մը հայութենէն, որ ունի ձեր յոյզերը եւ ձեր յոյսերը, ձեր երազը եւ ձեր մուրազը, *ես կը մերժեմ հանդիտութեան դոյզն եզր մը ընդունիլ իմ վերադարձիս եւ անառակ որդիին վերադարձին միջեւ: Այլ տեղ պէտք է փնտռել, որոնել Հայուն բացակայութեան պատճառները, — նման որոնումի փորձ մը ինծի կը յիշեցնէ տխուր պատկեր մը: Երբ կ'որոտայ անողորմ որսորդին հրացանը, կաքաւը կը թռչի իր բոյնէն, ձագերը կը հեռանան իրենց մօրմէն, կը ցրուին ու կը տարտղնին: Նմանօրէն դաժան ողբերգութիւն մը ցրուեց մեզ բոլորս, մին ինկաւ հարաւ, միւսը հիւսիս, մին թռաւ արեւմուտք, միւսը արեւելք, — այսպէս է որ կազմուեցաւ ինչ որ կը կոչենք Սփիւռք: Հազիւ անհետացած հալածանքի վախերը, հազիւ դադրած սրտի անձկութեան բաբախումները, ձայն տուին կաքաւին ձագուկները, կանչեցին իրենց մօրը, փորձեցին մօտ գալ իրարու, ինչքան ալ բաժնուած ըլլային հուրով ու ջրով, վերակազմելու համար բոյնը, վերահաստատելու համար իրենց ներկայութիւնը ըստ դարերու աւանդութեան: Ատիկա չի՞ յիշեցներ միթէ հայկական սքանչելի երգի մը սա պատառիկը:*

Սիրակա՞ն, ի՞նչպէս գամ մօտդ՝
Կրակին ու ջուրին վրայէն:
— Մարէ կրակը, անցիր ջուրէն,
Եւ եկո՛ւր, ո՛վ իմ սիրականս,
եկո՛ւր իմ մօտս:

Եւ հիմա, սիրելի ժողովուրդ Հայոց, թոյլ տուէք ինծ անգամ մը եւս մերժել որեւէ մեղադրանք իմ բացակայութեանս մէջ, որեւէ չքմեղանք իմ վերադարձիս մէջ:

Եկած եմ որբուկի մը նման, որ իր մայրը կը գտնէ վերջապէս: Եկած եմ ըսելու ձեզի թէ ես ձեր զաւակն եմ, այն զաւակը զոր չէիք ճանչնար, որովհետեւ կ'ապրէր ձեզմէ հեռու, հայութեան գանգուածէն հեռու, օտարութեան մէջ: Ողբերգութիւն եւ ինչ ողբերգութիւն, որ Հայուն է միայն տրուած: Մեր ժողովուրդին վիճակուեցաւ անօրինակ դժբախտութիւնը, որ զաւակը բաժնէ մօրմէն, ու զաւակը կապրի աշխարհի մը մէջ, մայրը ուրիշ աշխարհի մը մէջ, երկուքն ալ բացակային տառապանքով սրտակէզ, իրար ճանչնալու կարելիութենէն զրկուած: Քանի քանի մայրեր, քանի քանի հայրեր որ կ'ապրին իրենց զաւակը ճանչնալու քաղցրութենէն զրկուած: Զաւակը կը մեծնայ, հայրը կը ծերանայ. առանց առիթին, որ զաւակը ճանչնար իր հայրը, եւ առանց առիթին, որ հայրը տեսնէր իր զաւակը: Գրագէտը եւս կ'աճի կը մեծնայ իր ժողովուրդէն հեռու, առանց առիթին, որ գրագէտը ճանչնայ իր ժողովուրդը, եւ առանց առիթին որ ժողովուրդը տեսնէ իր գրագէտը, իրարմով ուրախանալու եւ իրարմով հպարտանալու համար արդարօրէն:

Երջանիկ եմ ես, երջանիկ, որ բախտը կ'ունենամ տեսնելու իմ ժողովուրդս: Աճած եւ մեծցած օտարութեան մէջ, ես անծանօթ մը ձեզի, որ սակայն կը ճանչնար ձեզ՝ պատմութեան մէջէն եւ արեան կրակին լոյսով, ահա եկած եմ խանդավառելու ձեր մեծ ներկայութեամբ ու խանդավառելու ձեզ աշխատանքիս հպարտութեամբ ու նուիրումիս ուժով: Ըսելու ձեզի թէ ձերն է ինչ որ ունիմ, վասնզի ձեր ունեցածը առի, ձեր տուածով աճեցայ, ձեր ինծի պարգեւած կարողութեամբ միայն հպարտացայ՝ եթէ պոռացի աշխարհին.

— Ես զաւակն եմ ազնուական եւ տաղանդաւոր ժողովուրդի մը, մեծերուն հաւասար, մեծերուն իրաւունքով, ու կ'ուզեմ արեւ խմել, վերադարձուցէք իմ տեղս, որպէսզի արեւ խմեմ:

Եւ այժմ, այստեղ, հարկ է խոստովանիլ թէ, բացակայութեանս ընթացքին, օտարութեան հացը կերայ, օտար աղբիւրներէ խմեցի: Բայց, ով Հայու հայրութիւն, ով Հայու մայրութիւն, կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ոչինչ կրցաւ խաթարել իմ մէջս ինչ որ առհմիկ է, ինչ որ ցեղն իսկ էր դրոշմած, որովհետեւ սուրբ: Այսպէս է որ տանուտէր դարձայ օտար քանքարով՝ բայց Հայկազանց արարչական հոյզով եւ յաւերժական ոգիով: Այդ ժամանակ, զգացի թէ տակաւին բան մը կը պակսէր ինծի: Որոշեցի գտնել պակասը. իմ ժողովուրդիս ներկայութիւնը, կանգնիլ դէմ յանդիման իմ ժողովուրդիս:

Օ՛ տրամ անհանդուրժելի, սիրտ բզկտող եւ հոգի ճմլող:

Օտարները երբեւիցէ պիտի կարենա՞ն հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէ գրագէտ դառնալ եւ իր ժողովուրդը փնտռել: Պատմութեան գիրքերը կրնա՞ն ցոյց տալ նման կացութեան մը իբրեւ նախընթաց, ուր գրագէտը կը փնտռէ իր ժողովուրդը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՕԹԸ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ

●

ԽՄԲ.— Ստորեւ հատուած մը այն երկար յօդուածաշարքէն զոր թարգմանած է Լիոն ծնած երիտասարդ մը: Փոքր սրբագրութիւններ միայն կատարած ենք, մասնաւորաբար ուղղագրութեան մէջ:

Պատանին իր հայերէնը սորված է հետեւելով հինգշաբթի օրուան դասընթացքներուն եւ մանաւանդ «*Յառաջ*»կարդալով:

Նիւրընպէրկի դաշնակից դատարանը իբրեւ ոճրագործ մահուան կամ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեց Նացի գլխաւոր ղեկավարները: Անոնցմէ եօթը կը մնան Սփանդաուի բանտին մէջ. —

1.— *Ծովակալ Գառլ Տէօնից*, 2. *Ռուտոլֆ Հէս*, 3. *Պալտուր Ֆոն Շիրախ*, 4. *Ուալթէր Ֆունք*, 5. *Ծովակալ Րէտըր*, 6. *Ալպեր Շբիր*, 7. *Ֆօն Նէյրաթ*:

Անոնք այսօր միայն անուններ են: Տակաւին երէկ, այս եօթը մարդիկը փորձեցին աշխարհը իրենց ոտքերուն տակ առնել: Անոնց բանտարկութենէն ասդին՝ աշխարհը շատ քիչ անգամ լուր առաւ իրենց մասին եւ շուտով մոռցուեցան: Բայց անոնք որ շուտ կը մոռնան, պէտք է միշտ յիշեցնել կեանքը այն մարդոց, որոնք մեծ ոճրագործներ եղան:

Ես աշխատեցայ վերցնել այն վարագոյրը՝ որ կը ծածկէ եօթը մարդիկը, իրենց կեանքը այդ անտանելի բանտին մէջ. իրենց խօսակցութիւնները, առօրեայ ծրագիրները, թղթակցութիւնները, դրամը, անցեալը եւն.:

Իրականութեան հասնելու համար շրջագայեցայ 8000 *քիլոմեթր տարածութիւն: Պահեցի գաղտնիքներ, մտիկ ըրի սուտ պատմութիւններ, որովհետեւ չորս մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները բացարձակ լռութիւն կը պահեն Սփանդաուի գործերուն մասին:*

Խօսեցայ անոնց կիներուն, ազգականներուն, թշնամիներուն, բարեկամներուն հետ:... Տեղեկացայ այն բոլոր աշխատանքներուն որոնք կատարուեցան ազատելու համար բանտարկեալները կամ բարելաւելու իրենց վիճակը՝ բանտին մէջ: Կարդացի աւելի քան 400 *նամակներ, գրուած բանտին մէջ, ամբաստանեալներուն կողմէ: Սակայն իմ գործիս ամենակարեւոր մասը տեղի ունեցաւ Սփանդաուի մէջ: Թէ ինչպէս ըրի, այդ իմ գաղտնիքն է:*

18 *Յուլիս* 1947*ի առտուն ժամը* 4*ին եօթը բանտարկեալները իմացան թէ բանտը պիտի փոխէին: Իրենց անձնական գոյքերը զինուորական պարկերու մէջ լեցուեցան եւ իւրաքանչիւրին ձեռքը շղթայուեցաւ ամերիկացի ոստիկանի մը ձեռքէն: Զինուորներու եւ հրասայլի մը առաջնորդութեամբ քշուեցան դէպի օդակայան: Երեք ժամ վերջ խումբը կ'իջնէր Կաթովի օդակայանը՝ Պերլինի բրիտանական շրջանը: Ինքնաշարժներ որոնց ապակիները ծածկուած էին սեւ վարագոյրներով՝ կը սպասէին այնտեղ: Ժամը* 11*ին բանտարկեալները իջան Վիլհելմշթրասէ թիւ* 24*ի առջեւ, ուր կը գտնուի նշանաւոր Սփանդաուի բանտը:*

Իւրաքանչիւրը կը ճանչնար այս շէնքը, որ 1933*էն ի վեր գործածուած էր Նացիներուն կողմէ իբրեւ կեդրոնավայր, քաղաքական բանտարկեալներուն համար, արգելարան զրկուելէ առաջ: Հիթլէրի հազարաւոր զոհերը ինչ տանջանքներու ենթարկուեցան այստեղ: Տակաւին կը տեսնուէին Կեսթափոյին գործածած չարչարանքի գործիքները:*

Բանտարկեալներուն լոգանքէն վերջ, անոնց տրուեցաւ բանտին համազգեստը, գրուած 1*էն եօթը: Թիւ մէկը տրուեցաւ Ռուտոլֆ Հէսին: Եւ առանձին խցիկներ:*

Բանտին հսկողութիւնը կը կատարուի չորս դաշնակից պետութիւններէ բաղկացած մարմնի մը կողմէ: Իրենց անձնական գոյքերը բանտարկեալներուն ձգուեցան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Ճիշդն ասած, ինծ համար պարզ չեղաւ առանձին տեսակցութեան նպատակը: Պատուիրակութիւնը այն կարծիքն ունէր, որ Կարախանը առանձին տեսակցութեան ժամանակ մտադրութիւն ունէր անպաշտօն կերպով որոշ առաջարկութիւններ անելու եւ պատուիրակութեան տրամադրութիւնը շօշափելու: Մինչդեռ հանդիպման ընթացքին նա որեւէ որոշակի առաջարկ չարեց, եւ ամբողջ խօսակցութիւնը կրում էր ընդհանուր բնոյթ:

Ամենից առաջ Կարախանը հետաքրքրուեց Հայաստանի ներքին ընդհանուր վիճակով: Մանրամասն բացատրութիւն տուի: Բնականաբար, խօսք բացուեց նաեւ այն տարրերի մասին, որոնք, օգտուելով Հայաստանի կառավարութեան ընծայած ապահովութիւնից եւ պաշտպանութիւնից, դաւադրական աշխատանքներ էին կատարում մեր նորակազմ պետութեան հիմքերը խախտելու համար եւ արհեստական կերպով աշխատում էին մեր բազմատանջ աշխատաւոր գիւղացիութեան պարտադրել քաղաքացիական կռիւ եւ հայ ժողովուրդը ենթարկել օտարի անհարազատ իշխանութեան:

Երբ խօսակցութիւնը դարձաւ Մայիսեան ապստամբութեան շուրջ, յայտարարեցի, որ սպիտակ ձեռնոցներով երկիր չեն կառավարում, որ Հայաստանի օրուայ իշխանութիւնը պարտաւոր է խիստ միջոցների դիմել հակապետական *բոլոր տարրերի դէմ եւ, հարկ եղած պարագային գործադրել նաեւ մահուան պատիժներ: Ընդհանուր առմամբ մեր կառավարութիւնն էլ իր հակառակորդների պէս պէտք է վարուի նոյն ձեւով ինչպէս որ Խորհրդային կառավարութիւնը ներկայիս վարւում է գաղափարական իր հակառակորդների հետ: Հարց տուի, թէ ո՞ւր են ձախ սոցիալիստ - յեղափոխականները՝ Կամկովը, Սպիրիդոնովան եւ ուրիշները՝ որոնք բոլշեւիկների կողքին կռուեցին՝ Սովետական իշխանութեան յաղթանակը ապահովելու համար: Ինչո՞ւ էք նրանց եւ բոլոր սոցիալիստներին բանտարկել միայն նրա համար, որ ձեր բոլոր տեսակէտները անխօս չեն ընդունում եւ համամիտ չեն ձեզ հետ մի շարք ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան խնդիրներում:*

Առանց լուրջ առարկութեան՝ Կարախանը լսում էր իմ բոլոր դիտողութիւնները եւ մեղմօրէն ժպտում:

Հետաքրքրուեց նաեւ Մոսկուայի իր համալսարանական ընկերներով՝ Կորիւն Ղազաղեանով եւ ուրիշներով եւ ընդհանրապէս Թիֆլիսի կեանքով:

Ներքուստ մտածում էի, որ այս ընդհանուր բնոյթ կրող նախաբանից յետոյ Կարախանը կ'անցնի մեր առանձին տեսակցութեան բուն նիւթին: Հակառակ ակնկալութեանս, նա ներողութիւն խնդրեց եւ, Կոմիսարիատի ընդարձակ դրասենեակում ինձ մենակ թողնելով, մի քանի րոպէով հեռացաւ պաշտօնասենեակից: Այդ մի քանի րոպէն ժամեր թուացին ինձ համար: Ես բնաւ սխալուած չեմ լինի, եթէ ասեմ, որ առնուազն մի ժամ տեւեց իր բացակայութիւնը: Անշուշտ, նա բացակայել էր կամ մէկի հետ խորհրդակցելու եւ կամ մի խորհրդակցական ժողովի մասնակցելու համար, որի արդիւնքից կախուած էր ինծ հետ ունենալիք խօսակցութիւնը:

Վերադարձից յետոյ եւս նա որեւէ առաջարկ չարեց, բայց հետագայ դէպքերից կարելի էր ենթադրել, որ մտադրութիւն ունէին պատուիրակութեան տրամադրութիւնը շօշափել տաճկահայկական հողամասերի պահանջից հրաժարուելու մասին:

Այդ կապակցութեամբ այստեղ անհրաժեշտ եմ գտնում համառօտ նկարագրութիւնը տալ այն միջադէպի, որ տեղի ունեցաւ Կարախանի բացակայութեան ընթացքում:

Կարախանը հեռանալուց յետոյ, անշարժ նստած էի գրասեղանի մօտ, առանց այս ու այն կողմ նայելու եւ տեղիցս շարժուելու: Բայց այդ դրութիւնը երկար չտեւեց:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(16) (Շար.)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

★

ԼՈՆՏՈՆ, 12 Յունիս, (Յառաջ). — Յունիս 7ին, երկուշաբթի, Լոնտոն եկաւ «Նայիրի» շաբաթաթերթին խմբագիրը բանաստեղծ Ա. Ծառուկեան, Մ. Նահանգները երթալու համար: Լոնտոնի Համայնական Խորհուրդի նախագահ Պ. Սարգիս Բիւրքճեան, Պ. Պէնլեան եւ միւս անդամները՝ երէկ, ուրբաթ սեղան մը սարքեցին Պէտֆորտ ճաշարանին մէջ պատուելու համար տաղանդաւոր հիւրը: Ներկայ էին Տէր եւ Տիկին Սարգիս Բիւրքճեան, Հայ Մշակութային Միութեան նախագահ Պ. Ս. Մկրեան, Պ. Ա. Սաֆրաստեան, Տիգրան Քէօչէքեա Ս. Փաշաեան, Տ. Ուզունեան, Բժ. Ստեփանեան, Ք. Կիւլպէնկեան, Վարոս Շահպազեան, Գալայճեան, Արամ Թէքէեան. Կարօ եւ ուրիշներ: Օրուան սեղանապետն էր Պ. Ե. Ամատունի, որ Ծառուկեանին հետ միասին Հալէպի Հայկազեան վարժարանը յաճախած է: Կենսագրական տեղեկութիւններէ ետք, հատուածներ կարդաց բանաստեղծին Թուղթ առ Երեւանէն: Յետոյ խօսք տրուեցաւ Պ. Ս. Բիւրքճեանի, որ ըսաւ. — «Ես ու Համայնական Խորհուրդը մեր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը պիտի չզլանանք, առանց կուսակցական խտրութեան, այն բանաստեղծին եւ գրագէտին որ անկեղծօրէն օգտակար կ'ըլլայ ազգին: Երբ Պ. Ամատունին հատուածներ կը կարդար «Թուղթ առ Երեւան»էն, ես խորապէս յուզուեցայ: Առաջին անգամ էր որ այդպիսի բանաստեղծութիւն մը կը լսէի: Համայնական Խորհուրդը երբ լսեց իր այցելութիւնը, ուզեցինք աւելի փայլուն ընդունելութիւն մը կատարել ի ներկայութեան ամբողջ գաղութին, բայց ժամանակ չկար, մեր հիւրը երկու օրէն կը մեկնի: Կը յուսանք թէ վերադարձին նորէն Լոնտոն կը հանդիպի»:

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, դիտել տալով թէ «մեր գեղեցիկ լեզուն ամէն օր կը խաթարենք արտասահմանի եւ մանաւանդ Հայաստանի մէջ, ես ալ մէջն ըլլալով: Ես հետեւած եմ Ծառուկեանի գրութիւններուն, նա իր «Նայիրի»ով պաշտպան կանգնած է հայ լեզուին, թող անխտիր աջ ու ձախ հարուածէ բոլոր անոնք որ կը խաթարեն մայրենի լեզուն»:

Պ. Ս. Մկրեանն ալ խօսք առնելով ըսաւ. — «Սիրելի Ծառուկեան, ես ձեր անունը երբեք չէի լսած՝ ոչ ալ գաղափար ունէի ձեր բանաստեղծութիւններուն մասին: Բայց երբ ծանօթացայ այս իրիկուն, աչքերս լեցուեցան»: Եւ չկրցաւ շարունակել: Խօսեցաւ նաեւ Պ. Ա. Խաչատուրեան պատմելով թէ ինչպէս մինչեւ առտուան ժամը չորս կարդացած է «Թուղթ առ Երեւան»ը, որմէ մէկ հատ նուէր տուած էր հեղինակը: Պ. Տիգրան Քէօչէքեան իր կարգին գովեց բանաստեղծը:

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Ա. Ծառուկեան շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ համերաշխութեան մասին:

Քանի մը հայկական երգերէ ետք «Հայր մեր»ով փակեցինք այս խանդավառ երեկոյթը:

Ներկաները ոմանք բաժանորդագրուեցան «Նայիրի»ին: Պ. Ս. Բիւրքճեան ինք բաժանորդագրուելէ զատ չորս հատ ալ նուէր տրամադրեց ազգային հաստատութեանց: Ընկեր Ծառուկեան կը մեկնի Յունիս 14ին Բշ. օր: Բարի ճանապարհ եւ բարի վերադարձ:

✕ Վերջին պահուն «Յառաջ»էն իմացանք Պ. Արշակ Չօպանեանի արկածալի մահը: Պ. Ծառուկեանը կ'ուզէր Փարիզ գալ եւ ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեան, բայց վաղը կիրակի ըլլալով, կարելի չէր անցագիր ստանալ, իսկ երկուշաբթի արդէն մեկնելու օրն էր:

ՅՈՎՀ. Կ. ՁԱԼԸՔԵԱՆ

միայն իրենց ընտանեկան նկարները:

Քանի մը հատուածներ բանտային օրէնքներէն. —

... Բանտարկեալները պիտի աշխատին ամէն օր, բացի կիրակիներէն, համաձայն իրենց առողջութեան: Անոնք կրնան ճեմել բակին կամ շէնքերուն մէջ երկու անգամ, կէս կէս ժամ իրաւունքով, մին առաւօտեան, միւսը կէս օրէ վերջ: Իրաւունք ունին միասին պտըտելու, սակայն արգիլուած է իրարու հետ խօսիլ, առանց պահակին մասնաւոր արտօնութեան: Կիրակի օրերը աշխատանք, մաքրութիւն չկայ: Կրնան հանգիստ ընել պարտէզին մէջ, եթէ օդը աննպաստ է, կրնան կարդալ իրենց խցիկներուն մէջ:

Նրբանցք մը 27 մեթր երկայն եւ բաղկացած 32 խցիկներէ՝ մասնաւորապէս շինուած էր, որպէսզի փախուստի փորձերը անկարելի դառնան: Իւրաքանչիւր խուցի մէջ կը գտնուին երկաթէ զինուորական մահճակալ մը, մէկ փայտէ աթոռ, մէկ փոքր սեղան, նմանապէս փայտաշէն եւ այնպէս մը դրուած որ պահակը կարենայ բանտարկեալը դուրսէն տեսնել:

Եռյարկանի շէնքը իր երկար ծխանով՝ շրջափակուած է պատով մը, 670 մեթր երկայնութեամբ եւ 4·5 մեթր բարձրութեամբ: Պատէն անդին կան փշաթելեր, ուրկէ կ'անցնի ելեկտրական հոսանք: Բանտը իր սեփական ելեկտրականութիւն հայթայթող մեքենան ունի:

Չորս դաշնակից պետութեանց 120 զինուորներէ բաղկացած պահակախումբ մը կը հսկէ բանտին մէջ գիշեր-ցերեկ, ուրկէ փախուստը անկարելի կը նկատուի:

Բանտարկեալները արտօնուած են վեց շաբաթը երկու անգամ նամակ գրել իրենց ընտանիքներուն եւ նոյնքան ստանալ փոխադարձաբար: Կրնան ստանալ նաեւ ծրարներ, բայց ոչ ուտելիք:

Թարգմ. ՇԱՒԱՐՇ ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ֆրանսահայ նորահաս երիտասարդութենէն Պ. Ժիրայր Բաբերդեան 26 Մայիսին անցուցած է բժշկական Տօքթօրայի «թէզ»ը հետեւեալ նիւթով. —

«Langage ou technique. Essai de contribution à l'art psychopathologique». Mention «Très Honorable» յիշատակութեամբ, արժանալով քննիչ դասախօսներու ջերմ շնորհաւորութեանց:

ՀՐԱՅՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր հանդէսով մը ոգեկոչելու անմահ հերոս Հրայրի յիշատակը, անոր մահուան յիսնամեակին առթիւ:

Կը նախագահէր Պ. Լեւոն Տօնիկեան որ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել հայկական ազատագրութեան համար զոհուած անձնուէր հերոսին յիշատակը: Ապա ներկայացուց այն շրջանը եւ միջավայրը որ ծնունդ տուաւ Հրայրին եւ ծանրացաւ անոր տեսակէտներուն վրայ, իբրեւ լայնամիտ և իրատես մէկը, օժտուած՝ կազմակերպելու եւ խօսելու յատկութեամբ:

Առաջին բանախօսն էր ընկեր Շ. Միսաքեան որ նկարագրեց Հրայրի յատականշական գիծերը՝ իբրեւ անվեհեր ռազմիկ, միշտ կուսակից՝ բոլոր յեղափոխական ուժերու գործակցութեան, իբրեւ հասուն կազմակերպիչ մարտական ուժերու, իսկ խաղաղութեան ատեն՝ իբրեւ մղիչ ուժ վերաշինութեան: «Հրայր իր ներշնչումը կը ստանար Հայաստանի լեռներէն եւ դաշտերէն: Յեղափոխութիւնը դիտութիւն մըն էր իրեն համար եւ ոչ թէ մարզանք»: Ապա յիշեց թէ ի վերջոյ յաղթութիւնը կը շահին այն ժողովուրդները որ հաւատարիմ կը մնան իրենց անցեալին եւ կը խանդավառուին արութեան գործերով:

Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան որ պանծացուց Հրայրի անսահման անձնուիրութիւնը: Բուն անունով Արմենակ Ղազարեան, Հրայր ծնած է Սասունի Ահարոնք գիւղը, սակայն երկար ատեն մնալով եւ գործելով Ղըզըլաղաճի մէջ, կը կոչէին Ղըզըլաղաճի Հրայրը: Հերոսը Տարօնի հարազատ ծնունդն էր, մէկը այն մեծութիւններէն որ կը կոչուին, Գէորգ Չաւուշ, Աղբիւր Սերոբ, Կոտոյի Հաճի եւայլն:

Հանդէսը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը:

Արտասանեց Զօհրապ Մուրատեան՝ Սիամանթոյին, «Գաղափարին»ը, խոր զգացումով: Եղիա Սերոբեան արտասանեց Ահարոնեանի «Օտար հորիզոններէ տակ», այնքան բնական եւ հարազատ շեշտերով: Իսկ տիկին Արմենուհի Գեւոնեան երգեց Գէորգ Չաւուշի, Ս. Կարապետի երգերը ինչպէս եւ Սասունի մէկ պարերգը: Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ Արմենուհի կ'երգէր Տարօնի հարազատ շեշտերով, ապրեցնելով ունկնդիրները: Հիւանդութեան պատճառով Աւետիս Բիւփէլեան չէր կրցած գալ իր բաժին երգը երգելու:

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քօլէժ տը Ֆրանսի դասախօս Պ. Կրապար, որ յայտնի հեղինակութիւն է մանրանկարչութեան եւ հնագիտութեան մէջ, խիստ շահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ հայկ. մանրանկարչութեան մասին, Յունիս 10ին, նախաձեռնութեամբ Պոէմոնի մրցանակի կոմիտէի:

Սրահը լեցուն էր բազմութեամբ, հայ եւ ֆրանսացի:

Յարգելի դասախօսը աւելի քան երկու ժամ լարուած պահեց ունկնդիրներու ուշադրութիւնը իր հմտալից ուսումնասիրութեամբ:

Ակնարկ մը նետելէ ետք իտալական եւ ֆրանսական մանրանկարչութեան ցուցահանդէսներուն վրայ, որ տեղի ունեցան Իտալիոյ եւ Փարիզի մէջ, դասախօսը բացատրեց այս արուեստին էութիւնը, եւ այն անծանօթ արուեստագէտները որոնք կ'արտադրէին զանոնք: Դասախօսութիւնը աւելի կենդանի կը դառնար բազմաթիւ գունաւոր լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ, որոնց իւրաքանչիւրին մասին լայն բացատրութիւններ կուտար փրոֆ. Կրապար: Այս հազուագիւտ գեղեցիկ գոյներով եւ նրբաշնակ գիծերով նրբին արուեստը որ կը զարդարէր գիրքերու կողքերը եւ լուսանցքները ունէր, իր ինքնուրոյն, ազգային յատկանիշը: Թ. դարէն մինչեւ ԺԶ. դարու գործերու դասաւորումէն յստակ կ'երեւար այս արուեստին յեղաշրջումը:

Փրոֆ. Կրապար յիշեց վերջերս Երեւանէն Փարիզ հասած մանրանկարչութեան գեղեցիկ ալպոմը, իսկ իր ցոյց տուածները կը լրացնէին զանոնք:

Ըսաւ թէ մօտ 25000 էր թիւը ամբողջ հայկական մանրանկարներուն, որոնց 5-6000ը կը գտնուին Էջմիածնի մէջ, մեծ թիւով Անթիլիասի, Երուսաղէմի եւ Մխիթարեան Միաբանութեանց վանքերուն մէջ:

Յատկանշական էին մասնաւորաբար հայկական թռչնազարդերը եւ թռչնագիրերը գիրքերու լուսանցքներուն մէջ: Իսկ վեր բարձրացող ծառանկարը որոշ մօթիւ մըն էր որ կ'երեւար շատ մը լուսանցքներու մէջ:

Հայկական մանրանկարչութեան նիւթերը, ըստ դասախօսը, մեծ մասով առնուած են աւետարաններէն:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՄԱՐԻ ԻՍԹԱՍԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր Էքօլ Նոռմալ Տը Միւզիքի մէջ տեղի ունեցաւ Պոլսեցի Օր. Մ. Իսթասի (Վարժապետեան) նուագահանդէսը: Օրիորդը որ 952-53 տարեշրջանին արժանացած է Լիսանս Տը Քոնսէրի՝ առաջին անգամ ըլլալով կըներկայանար Փարիզի հասարակութեան: Սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր: Իսկապէս բացառիկ հաճոյք մըն էր լսել տաղանդաւոր դաշնակահարուհին այնքան շահեկան յայտագրով մը: Օր. Վարժապետեան իւրացուցած է Ֆրանսական դպրոցին լաւագոյն յատկանիշը, թէքնիքը: Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է նաեւ իր զուսպ նուագը: Առաջին մասին, օրիորդը նուագեց Պախ, Լիսթ եւ Շօփէն, երկրորդին՝ Ֆոռէ, Ռավէլ եւ Լիսթ: Ժողովուրդին ծափերուն վրայ նուագեց նաեւ Ս. Քաւլաթի եւ բացառիկ ճարտարութեամբ մը՝ Լիսթի 6րդ ռափսոտին որ քիչ անգամ կը լսուի կնոջ մը կողմէ, մանաւանդ այդքան յաջող:

Իսկապէս շնորհաւորելի է օրիորդը որ թէեւ երիտասարդ, կը խոստանայ փայլուն ասպարէզ մը:

Ա. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Մոլեգերքը, աւազներու վրայ նստած ենք: Փռած ենք սփռոց մը, անոր վրայ շարած ենք հացն ու պանիրը, հաւկիթն ու ձիթապտուղը, թարմ սոխն ու օղին: Արտաշէս ինկած էր մտածումներու ծովը, մտներովը կը խառնէր աւազը:

— Արտաշէս, ըսի, այսօր, կարգը քուկդ է, ամէնքս ալ մեր անցեալը պատմած ենք, դէհ, եղբայր, մեզի պատմէ մեր երկրի արեւոտ կամ տրտում օրերէն:

— Այո, այո, — ձայն տուին ընկերները, բայց՝ էն առաջ կոնծենք մէկ-երկու գաւաթ օղի: Խմենք իրարու կենաց, խմենք նահատակ Հայաստանի եւ անոր տարագիր զաւակներու կենացը:

Արտաշէս վար իջեցուց գլխարկը, դրաւ աւազին վրայ: Զգայնացած կ'երեւէր, ներսը խռովք մը կար, ճակատը քրտնեցաւ, տագնապի մէջ էր, շշնչեց.

— Տղաք, ախրտիք, ուրկէ՞ սկսիմ, երկար է կեանքիս պատմութիւնը, զայն երբեք չեմ պատմած ոչ ոքի, որովհետեւ չէի կրնար պատմել, կը զգայի որ՝ պատմելը տաժանք պիտի ըլլար ինծի, բայց ամէն գիշեր, քնանալէս առաջ՝ ինքզինքս յանձնած եմ երեւակայութեանս քմայքին, սերտած եմ յուշերս եւ մտերմօրէն ապրած եմ անոնց մէջ եւ անոնց հետ, այս երեւակայական ապրումները ծանրօրէն կը ճնշեն գլխս, վախով կը մտենամ յուշերուս եւ ցաւով կը հեռանամ անոնցմէ, ոչ մէկուն պատմած եմ կեանքըս ...:

— Պատմէ, Արտաշէս, ցաւերդ հովին տուր որ հանդարտանաս, պատմէ մեզի, ցաւերէդ մեզի բաժին հանէ, ըսին ներկաները:

Երեւցան արագիլները, իջան մեր մօտ, աւազին վրայ, կտրեցին զարուն ու արեւ, նայեցան մեր ժանգոտ դէմքերուն, մեր նայուածքներուն մէջ կարդացին հայրենաբաղձ ու թշուառ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, զթացին ու մեղքցան, մօտեցան մեզի, անոնցմէ մէկը՝ իր թեւը դարկաւ Արտաշէսի ուսին, կարծես թէ ըսել կ'ուզէր «ինչո՞ւ չես պատմեր կեանքիդ ողբերգութիւնը, պատմէ որ թեթեւնաս»:

Արտաշէս օղին խմեց, հաւաքեց ինքզինքը եւ այսպէս սկսաւ:

— Տղաք, ես՝ կը սկսիմ, այս սատանայ արագիլը որ ուսիս զարկաւ, ինծի ըսել ուզեց, Արտաշէս, պատմէ անցեալիդ այն մասը միայն՝ որուն մէջ արագիլները դեր ունեցան, պարզ է հիմա ընելիքս, պիտի վերջացնեմ արագիլներով: Այգեստանցի եմ, հայրս եւ մայրս զոհ գացած են թրքական բարբարոսութեան: Իբրեւ որբ՝ մտայ Վանի Ամերիկեան Որբանոցը, ուսումս լրացնելէ վերջ՝ դարձայ հիւանդապահ եւ օգնական դեղագործ՝ նոյն շրջանակին մէջ: Լաւ էի, անդամագրուեցայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, օր մըն ալ դարձայ տեռորիստ եւ ռազմիկ: Օր մը, հաստատուն մարմինով եւ հպարտ քալուածքով մէկը, աղջկան մը ձեռքը բռնած՝ մտաւ որբանոց, մտածեցի, հայր մըն էր որ իր աղջիկը կը բերէր ուսման տալու, երկու կամ երեք ամիս վերջ՝ Մոկսէն ուրիշ աղջիկ մը կը բերուէր նոյն նպատակով:

«Ես մեծցած էի որբանոցի մէջ, կը ճանչնայի ուսուցիչներն եւ ուսուցչուհիները, աշակերտներն ու աշակերտուհիները, պաշտօնեաները, սպասաւորները, պարտիզպանները եւ միւսները, նոյն օրն իսկ իմացայ որ Մոկսէն բերուած աղջիկը կը կոչուէր Շուշիկ, որբուհի մը, իսկ հպարտ քալուածքով մարդուն բերածը՝ Արեգնազ, ան ալ որբուհի, իմացայ նաեւ որ՝ Արեգնազը բերողին աղջիկը չէր, այլ հարսնցուն: Շուշիկը ճկլտուն տաքարիւն եւ խնդուն երեսով աղջիկ մըն էր, իսկ Արեգնազը՝ կատարեալ գեղեցկուհի մը»:

«Շուշիկն ու Արեգնազը շուտով մտերմացան իրարու, երկու հարազատ քոյրերու պէս իրար կը սիրէին: Արեգնազի նշանածը չէի ճանչնար, յետոյ ճանչցայ եւ լաւ ճանչցայ: Արեգնազի մայրը գիւղէն Այգեստան փոխադրուեցաւ, աղջիկը գիշերօթիկ դպրոցէն հանեց, միասին ապրեցան: Իսկ ես, ինչպէս ըսեմ, Շուշիկը տեսած-չտեսած՝ անոր սիրահարեցայ, անոր շուքը փնտռեցի, բայց ի զուր, երբեք չկրցայ յարմար առիթ մը գտնել եւ անոր հետ խօսիլ, որբանոցը խիստ օրէնքներ ունէր, շրջանակէն անմիջապէս կը վտարուէր սիրաբանութիւն ընող պաշտօնեան, աշակերտ կամ աշակերտուհին:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ, ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ որոշուեցաւ որ Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի սպայակոյտները անմիջապէս խորհրդակցութեան ձեռնարկեն, հաւաքական պաշտպանութեան ծրագիր մը մշակելու համար: Փաքիստանի վարչապետը Անգարա կը գտնուի տակաւին, Ապրիլ 2ին կնքուած դաշինքը գինակցութեան մը վերածելու համար: Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը կը կազմեն զինուորական խնդիրները:

Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Թուրքիա եւ Փաքիստան իրարմէ բաժնուած են երկու երկիրներով, Իրան եւ Իրաք, որոնք անգամ չեն կնքուած դաշինքին: Ճիշդ է որ Իրաքատեն մը տրամադրութիւն կը ցուցնէր մասնակցելու, բայց նոր ընտրութեանց արդիւնքը կրնայ փոփոխութիւն մը յառաջ բերել արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, Թուրքիա եւ Փաքիստան միեւնոյն տեսակէտները չունին Միջին Արեւելքի վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներու մասին: Անգարայի մէջ կը յուսան թէ կարելի է համաձայնութեան մը յանգիլ վիճելի հարցերու մասին: Ամէն պարագայի մէջ, երկու երկիրներն ալ կ՚ուզեն ընդարձակել իրենց կնքած դաշինքը, եւ պիտի ջանան ուրիշ երկիրներու մասնակցութիւնը եւս ապահովել, հաւաքական պաշտպանութեան ճակատ մը կազմելու համար ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԹ ԹՈՆ ՌԱԶՄԱՆԻՒԹ բռնուեցաւ Համպուրկի մէջ, ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ, այն ամբաստանութեամբ թէ Կուաթեմալա (Հարաւ. Ամերիկա) պիտի փոխադրուէին: Կ՚ըսուի թէ Զուիցերիայէն գնուած էր այս զինամթերքը:

ՓԱՐԻԶ վերադարձաւ Մարոքի նախկին մարզպանը, զօր. Նոկէս, որ Փորթուկալ փախած էր տասը տարի առաջ, դատապարտուած ըլլալով իբրեւ գործակից: Քանի մը ժամ բանտարկուելէ ետք, հիւանդանոց մը փոխադրուեցաւ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ զինուորական ատեանը 15 տարի բանտարկութեան դատապարտեց երկու Գերմաններ, ուրիշ երկու հոգի ալ 10 եւ 5 տարուան, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւեր սարքած էին Պերլինի մէջ, անցեալ տարի Յունիս 17ին, խռովութիւններ յարուցանելով ի հաշիւ Ամերիկայի:

ՄԵՑԻ ԶԻՆ. ԱՏԵԱՆԸ կը շարունակէ Շթրութոֆի արգելարանին պահակներուն դատավարութիւնը: Երկրորդ օրուան նիստին տեղեկութիւններ տրուեցան արգելարանին շինութեան մասին: Առաջին 15 տաղաւարները շինած էին գերման քրէական բանտարկեալներ: Հաստատութիւնը շրջապատուած էր ելեկտրական փշաթելերով: Բոլոր բաժինները հաշուելով, արգելարանը ունէր 45.000 աքսորականներ, ամէն ազգէ (նաեւ Հայեր): Ամբաստանեալներէն մէկը յայտարարեց թէ իրենք չէին գրաղեր կալանաւորներուն առողջական վիճակով որ յանձնուած էր բժիշկներու: Հրամանատար մը, որ կ՚ամբաստանուի թէ բանի աշխատանքի ղրկած էր կալանաւորները, յայտարարեց թէ ինք միայն երեք հարիւր աքսորականներու մահը տեսաւ: Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ ողբալի էր արգելարանին առողջապահական վիճակը: Բուժարանին մէջ միայն 120 անկողիններ կային 3500 կալանաւորներու համար: Տեղեկագրի մը համաձայն, 2399 հոգի մեռած են արգելարանին մէջ:

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, հազար ֆելլահներու հրամայուած է փոքր խումբերով յարձակիլ մեկուսացեալ ագարակներու վրայ, ջարդեր կազմակերպել եւ խուճապ ստեղծել Ֆրանսացիներու մէջ: Նոր մարզպանը որոշեց ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնել: Դաղարման դատապարտուեցաւ արաբերէն թերթ մը, այն ամբաստանութեամբ թէ վրդովիչ լուրեր կը տարածէր:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի Տեղի կ՚ունենայ 3 Յուլիս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը: Յայտագիրը կը պարունակէ մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր: Զաւեշտ մը՝ մէկ արար: եւ «Մարդ – ծաղիկներ» գեղեցիկ տրամախօսութիւնը, ծաղիկներու թատերապարով, նաեւ հայկական պարեր:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տօքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ժ. ԴԱՍՏԻՈՐԵԱՆ

Բացումը կը կատարէ Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Ա. Մեսումեցի:

Արտասանութիւն՝ Զարեհ Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան:

Առաջին անգամ ըլլալով Պանեէօ Քաշանի պարախումբը իր ամբողջ կազմով՝ հայկական եւ կովկասեան պարերով, ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ):

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ: Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 150 փրանք:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պիվէռի «Գեղունի» սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Պատուակալ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի անդամ քաղաքացի ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆԻ:

Ներկայ կ՚ըլլան տեղիս ընկերվարական հատուածը:

Կը նախագահէ ընկեր Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ ՌՈԺԷ ՍԵՌՏԱ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ: Երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր:

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը: Մուտքը ազատ է

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի: Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբը:

Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, Կիրակի ժամը ճիշդ 15.30-ին, Սէն Լուի սրահին մէջ:

Կը խօսի ընկեր Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՋՈՄԻ ՊՏՈՅՏԸ

ՋՈՄը կազմակերպած է պտոյտ մը այցելելու համար Հաւրի մէջ ԻԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ շոգենաւը Յուլիս 11ին:

Օթօքարը կը մեկնի կիրակի, ճամբու ընթացքին կ՚այցելէ պատմական վայրեր, ինչպէս Ռուանի մայր եկեղեցին եւ Ժան տ՚Արքի հրկիզման վայրը:

Հաճելի անակնկալներ օթօքարին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն 1650 Ֆր., շոգենաւին այցելութիւնն ալ հաշուելով: Արձանագրուիլ Բ. Աճէմեանի մօտ՝

24 Bd. des Capucines, OPE. 66-10.

կամ «Յառաջ»ի մօտ: Սակաւաթիւ տեղեր մնացած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՕՐԸ

Յետաձգուած է Յուլիս 11ին, օդին անյարմարութեան պատճառով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ողբացեալ Պերճ Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազարական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար Տիկին Հայկանուշ Յակոբեան եւ զաւակը եւ Թընկըրեան ընտանիքը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԽՆՋՈՅՔ

Յունիս 20ին, ժամը 4էն 10, Խրիմեան սրահին մէջ, Իսի լէ Մուլինօ:

Ի նպաստ դպրոցին կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի հոգաբարձութեան կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգչախումբ, նուագ, մենախօսութիւն, մեներգ եւ պար, սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ արուեստագէտներու, եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Կը մասնակցին Ա. Գմբէթեան, Գրիգոր Վահան, Օր. Շաքէ Պէկեան, Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Պ. Պշթիկեան, Օր. Նիկօլ Նիզամեան եւ ուրիշներ:

Զարմանալի եւ ծիծաղաշարժ, հետաքրքրական եւ հիանալի, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով:

Գեղարուեստական բաժինը պիտի տեւէ ժամը 4էն 7, յետոյ խնջոյք, մինչեւ ժամը 10: Առատ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆօնտադլը – Մարթեկօ թաղամասին դպրոցական ամավերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Պօմոնի եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ: Կը նախագահէ Պ. ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻ-ՊԱՇԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի Տիկին Ռ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ:

Դպրոցականներու կողմէ ի մէջ այլոց կը ներկայացուի նաեւ.— ա) «Տատանող գլուխը» (զաւեշտ): բ) «Օգտակա՞ր ըլ թէ հաճելին» (ծաղկավաճառուհիներու եւ բանջարավաճառուհիներու կռիւը): գ) «Հայ տղուն երազը»: (Քաջ Անդրանիկ):

Մուտքը ազատ է:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութիւնը, Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը, Տիկն. եւԵրիտ. օժանդակները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, լսելու համար իրենց վերջին միամեայ շրջանի նիւթական եւ բարոյական գործունէութեանց համարատուութիւնը, ի մասնաւորի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան կառուցման առնչութեամբ կատարուած աշխատանքներու արդիւնքը:

Շատ կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին 26 Յունիսին կատարուելիք հիմնարկէքի պաշտօնական արարողութեանց շուրջ: Փութացէք ճիշդ որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ: Որեւէ նուիրահաւաքում պիտի չըլլայ: (ԿՆԻՔ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկեր Վահան Փաստրմաճեան որ երկու անգամ բժշկական գործողութեան ենթարկուած էր, ապաքինած եւ տուն վերադարձած ըլլալով, իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն ընկերներուն, ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իր հիւանդութեան ընթացքին իրենց ջերմ վերաբերումով օգտակար եղան իրեն բարոյապէս թէ նիւթապէս:

★

Իսիի Խրիմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար Ֆր. Պ. Գօճապէյուքեանէ: Ի նպաստ դպրոցին:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, այս շաբաթ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբ: Պիտի զեկուցանէ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ «Արեւելքի դաղութներու մասին»: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիները:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ:

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղիս ընդհ. ժողովը այս կիրակի 7 Պուլվար տ՚Աթէն, Պար Տիւ Կլոպի սրահը: Օրակարգ՝ դաշտահանդէսի կարգադրութիւն:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ * VENDREDI 18 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7397 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2808

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ՓՈՍ ԿՈՉ ՄԸՆ Է

•

Տարիներ առաջ բեղուն եւ հաստատուն կապեր ստեղծուեցան այս երկրին մտաւորականութեան հետ, երբ դեռ աննշան համրանք մը կը կազմէինք :

Շարժումը զարգացաւ 1895–96ի արիւնաղանդ վերիվայրումներով, ինչպէս այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր ապաստան կը գտնէինք :

Փոթորիկը լեզու կը դնէր ամէնէն անճարակին բերանը :

Շատեր կը խօսէին : Ուրիշներ կը գրէին կամ կը թարգմանէին, պատմելով, նկարագրելով մեր անլուր տառապանքը :

Ցաճախ տեղացիներ ալ կը ձայնակցէին, յանուն ազատութեան եւ արդարութեան :

Ստեղծուած էր վարակիչ մթնոլորտ մը :

Ուր՞չ էին օրերը : Եւ մարդիկ միամտօրէն կը հաւատային թէ արիւնը եւ լացը բաւական են, սառերը հալեցնելու եւ լեռներ գլորելու համար ...

Ամբողջ սերունդ մը իր երակները քամեց այդ մթնոլորտին մէջ, բանուոր եւ գրաւոր քարոզութեամբ :

Լոյս տեսան թերթեր եւ գիրքեր՝ տեղական լեզուով, — Արմէնիա, Փրօ-Արմէնիա եւ ուրիշ պարբերական հրատարակութիւններ :

Շարժումին կապուեցան անմոռանալի դէմքեր, տեղական թէ միջազգային :

Սրահները միշտ բաց էին, հայկական ձայնը հնչեցնելու համար, բոլոր կենդանի լեզուներով :

Հետզհետէ աւելի տոկուն, տեւական ձեռնարկներ ալ կատարուեցան, հաստատելով թէ այս ժողովուրդը իր դարաւոր տառապանքին հետ, վաստակ մըն ալ շալկած բերած է, յանուն ազգային եւ միջազգային մշակոյթի :

«Թարգմանչաց» նոր շրջան մը կը բացուէր, իբրեւ շարունակութիւնը այն հոյակապ աշխատանքին զոր կատարած էին մասնաւորապէս Ֆրանսացի, անգլիացի եւ գերմանացի բանասէրներ, ծանօթացնելու համար Հայոց պատմութիւնը եւ մատենագրութիւնը :

Եւ երբ Ա. Չօպանեան Ֆրանսերէնի կը վերածէր հայկական գոհարներ, երբ «Վարդենիք Հայաստանեայց»ը կը կազմէր, նոր հորիզոն մը կը բացուէր ոչ միայն օտարներուն, այլ եւ մեզի համար :

Նոր կը սկսէր բուն հայասիրութիւնը, գիտակից եւ հասուն :

Միեւնոյնատեն կ'ամրապնդուէին կամերը՝ մշակոյթի անդաստանին մէջ :

Այսօր այդ կապերն ալ թուլցած, մեծ. մասամբ մաշած են :

Ամբողջ սերունդ մը անհետացած է նա՛եւ այն երկիրներուն մէջ ուր բոյներ կազմեցինք վերջին 35 – 40 տարիներու ընթացքին :

Տեղացիներուն մէջ ալ մատի վրայ կը համրուին անոնք որ կը հետաքրքրուին «հայկականութեամբ» :

Մեր մէջ, արդէն իսկ լայն անջրպետ մը բացուած է, բաղդատելով երէկն ու այսօրը :

Ամէն հողվրոյք նոր փոս մը կը բանայ :

Իսկ ամէն փոս նոր կոչ մըն է հասուն եւ յարատեւ աշխատանքի, փրկելու համար տարիներու ընթացքին դիզուած վաստակը :

Ժամանակները նոր պահանջներ կը պարտադրեն : Աւելի հիմնական եւ բազմակողմանի :

Երիտասարդութիւնը ազատ ասպարէզ ունի ամէն տեղ եւ կրնայ նոր, աւելի տոկուն կամուրջներ հաստատել իր արդիական գիտութեամբ :

Մանաւանդ որ կը վայելէ բազմազան առաւելութիւններ, իբրեւ ժառանգորդ :

Երէկ «ընտրեալները» մասնաւոր կոչերու չէին սպասեր, իրենց կոչումը արժեցնելու համար ;

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

•

Երէկ, հինգշաբթի, Ազգ. ժողովին ներկայացաւ վարչապետութեան նոր թեկնածուն, Պ. Մանտէս Ֆրանս, իր ծրագիրը պարզելու եւ վաւերացում խնդրելու համար :

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, վիճաբանութիւնները կրնային շարունակուիլ մինչեւ այս իրիկուն, ուրբաթ. վասն զի երեսփոխանները կ'ուզէին լայն լուսաբանութիւններ ստանալ Հնդկաչինի, բոլոր Ֆրանսական գաղթավայրերու եւ միացեալ բանակի մասին : Մինչդեռ ուրիշներ կ'ուզեն կարճ կապել վիճաբանութիւնները, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը :

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պ. Մանտէս Ֆրանսի գլխաւոր մտահոգութիւնն է Հնդկաչինի պատերազմը : Այս առթիւ վճռական դեր մը կ'ուզեն կատարել համայնավարները, որոնք սկիզբէն ի վեր կը պահանջեն դադրեցնել պատերազմը : Թեկնածուն կրկին յայտարարեց թէ պիտի չստանձնէ դահլիճին կազմութիւնը, եթէ իր պաշտօնը վաւերացուի միայն շնորհիւ համայնավար կուսակցութեան քուէներուն : Եօթը տարիէ ի վեր համայնավարները կը մերժեն քուէ տալ ոեւէ թեկնածուի որ կը մերժէ իրենց տեսակէտները : Բայց անցեալ դեկտեմբերէն ի վեր, միջին ճամբայ մը բռնելով, տրամադիր են քուէ տալու այն թեկնածուին որ քիչ – շատ կը մօտենայ իրենց քաղաքականութեան : Վերջերս կը յայտարարէին թէ պատրաստ են քուէ տալու ոեւէ վարչապետի որ կը դադրեցնէ Հնդկաչինի պատերազմը եւ կը խափանէ եւրոպական բանակի դաշինքին վաւերացումը : Պ. Մանտէս Ֆրանս անձնապէս կուսակից է վերջացնելու Հնդկաչինի պատերազմը, «բանաւոր եւ պատուաբեր» բանակցութեամբ : Իսկ միացեալ բանակի ծրագրին քննութեան համար կ'ուզէ ժամանակ շահիլ :

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ միայն Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, այլեւ դաշնակիցները կը մաղթեն որ անյապաղ լուծուի դահլիճի տագնապը, որպէսզի Ֆրանսա կարենայ իր դերը կատարել Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ :

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՏԵՂԻ՞ ԿՈՒՏԱՆ

Երէկ բաղդատաբար յաւատես լուրեր կը հաղորդէին հեռաւորական գործակալութիւնները : Պ. Ժորժ Պիտօ, որ Փարիզ եկած էր, Ժընեւ վերադարձաւ սախլորապար, որպէսզի նոր ձախողանքի մը չմատնուի ժողովը, Քորէայի բանակցութեանց խզումէն վերջ :

Վերադարձին իմացաւ որ Զինաստանի վարչապետը, Չու Ան Լէ նոր առաջարկ մը ներկայացուցած է զինադադարի մասին, ընդունելով որ անջատօրէն քննուի Լաոսի եւ Քամպոճի խնդիրը, ինչպէս կը պահանջէ Ֆրանսա : Ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները ուրախութեամբ ողջունեցին այս առաջարկը, որ յուսալից կը համարուի, լուծելու համար Հնդկաչինի խնդիրը : Ամերիկացիները վերապահ դիրք մը բռնած այս առաջարկին հանդէպ, սպասելով գործնական արդիւնքին : Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, որ կ'ուզէր յետաձգել խորհրդաժողովը, անմիջապէս փոխեց իր դիրքը : Այժմ կը կարծէ թէ նպաստաւոր քայլ մը առնուած է : Չու Ան Լէի նոր առաջարկէն առաջ, չփոթութեան մատնուած էին արեւմտեան պատուիրակութիւնները : Հակառակ իր երկրի կառավարական տագնապին, Պ. Ժորժ Պիտօ եւ իր ընկերները ամէն միջոց կը փորձէին,

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

•

Չորեքշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր հոծ բազմութեամբ մը որ եկած էր իր վերջին յարգանքը մատուցանելու հայ ժողովուրդին վաստակաւոր զաւակին՝ Արշակ Չօպանեանի : Տաճարը զարդարուած էր արծաթապատ սեւ ծածկոցներով : Արտաքին դրան աջեւ սեղաններու վրայ դրուած էին տոմարներ, ուր յուղարկաւորները կ'արձանագրէին իրենց անունները : Եկեղեցւոյ ճիշդ մէջտեղը կը բարձրանար շքեղ մահարձան մը, լուսաւորուած՝ հարիւրաւոր մոմերով եւ մեծ ջահերով : Մահարձանին վրայ եւ շուրջը շարուած էին բազմաթիւ ծաղկեպսակներ, (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, Բարեգործական, Պրիւքսէլի Հայ գաղութ, Անվէրսի Տիկնանց եւ Օրիորդներու Միութիւն, Հօւպրթ Գարակէօզեան սաներ, Հովեան ընտանիք, Պետրոսեան ընտանիք, Չօպանեանի դրացիներ, կ. Խաչ) :

Օտար հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին Պ. Մարսէլ Փան, Հայր Մաոիէս, Մարքիզ Փոլ տիւ Վէու, Պ. Պ. Ռընէ Փինոն, Մասէ, Ֆէյտի, Ռոժէ Կաոօ, Զիեննելի :

Դասին մէջ սգակիր կեցած էին Չօպանեանի միակ ազգականները՝ Հովեան ընտանիքը : Ապա եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան եւ Բարեգործականի անդամները, հայ հոավմէականներու առաջնորդը՝ Հ. Կարապետ Ծ. Վրդ. Ամատունի, ժողովրդապետ Հ. Գափթաճեան վրդ., Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տնօրէն Հ. Սեդրակ վրդ., Վալանսի հայ գաղութին հոգեւոր հովիւը, Սահակ քահանայ Պապիկեան եւ հայ հոավմէականներու հովիւը՝ Գրիգոր վրդ. Պալեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութեան կողմէ տիկիններ Պօյաճեան, Կարապետեան եւ Տամլամեան, հայ բողոքական համայնքին կողմէ Պատ. Սիսլեան, ընկերներ Պ. Չալըքճեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան (Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէ), Շաւարշ Միսաքեան, Գաղթ. Օֆիսին տեսուչը՝ Պ. Արթինեան, Լոնտոնի գաղութին կողմէ, Պ. Ա. Սաֆրաստեան, Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Չիթունի եւ Պ. Կաքաւեան, Համազգային ընկերութեան կողմէ Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին ներկայացուցիչները, Ֆ. Կապոյտ Խաչի կողմէ Տիկ. Եւլէն Բիւզանդ եւ Ա. Թադէոսեան, Հայ Կամաւորներու Ընկերակցութեան կողմէ Պ. Պ. Ճերմակեան, Ալիքսանեան, Վարդանեան եւ Ղազարեան, Հայ Սպայից Միութեան կողմէ Պ. Ռ. Թադէոսեան, Զափահաս Որբերու Միութեան կողմէ Պ. Բիւզանդ Աճէմեան, Կեդր. վարժարանի նախկին Սանուց Միութեան կողմէ Պ. Յ. Տէր Յակոբեան, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ Տիկիններ Ճէվահիրճեան եւ Ներսէսեան, Կոմիտասեան յանձնախումբին կողմէ Օր. Մ. Բաբաեան եւ Պ. Ա. Հարենց եւ դեռ ուրիշ բազմաթիւ ներկայացուցիչներ :

Մեծ բազմութիւն մըն ալ տեղ չէր կրցած գտնել եկեղեցին եւ լեցուած էր Ժան Կուժոն փողոցը : Ծաղկեպսակները աւելի մեծ թիւ մը պիտի կազմէին, եթէ հրաւէր ուղղուած չըլլար փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ յատկացնելու Չօպանեանի գործերուն հրատարակութեան :

Արարողութեանց կը նախագահէր Հարաւ. Ամերիկայի կաթող. պատուիրակ Սիոն եպիսկ. Մանուկեան, շրջապատուած Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ.ի, Անուշաւան աբեղայէ եւ Փարիզի քահանայից դասէն :

Արարողութենէն վերջ որուն ընթացքին երգեցին Օր. Աստղիկ Առաքելեան եւ Օր. Իրիս Պիլպիլեան, դամբանական խօսեցաւ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, պարզելով ողբացեալ մեծ գրագէտին 60ամեայ հանրօգուտ գործունէութիւնը :«Թէեւ Ա. Չօպանեան իր պատանեկան շրջանէն տարբեր ներշնչումով տարբեր կեանք մը պիտի ստեղծէր, բայց ժամանակի պահանջները իր ասպարէզին մէջ ինքը սահեցին դրակիլ նաեւ քաղաքականութեամբ, Մուսաները սակայն անոր օրօրոցին շուրջ հաւաքուած և ներշնչած էին գեղեցկագրականութիւն մը : Ո՞ր մէկ դպրոցականը իր դասագիրքին առջեւ առաջին անգամ զոյգ չէ ըրած իր «Օրօր»ը : Ո՞վ չի յիշեր «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին»ը— «Դուն կը վազես գետի մը նման, ո՛վ լեզու հայկական » : Իր ամբողջ կեանքն ու սէրը, եռանդները գրականութիւն եւ գեղարուեստ էին : Ժողովուրդին պահանջն էր որ ըստիպեց Չօպանեանը փոխել իր կոչումը եւ նուիրուիլ նաեւ ազգային գործունէութեան : Ան իր ամբողջ կեանքը ի սպաս դրաւ օտարներուն ներկայացնելու համար հայ ժողովուրդը եւ անոր մշակոյթը : Զեմ խօսիր իր ըրած շատ մըրարիքներու մասին : Ով որ իրեն պէտք ունեցած է, ինք զայն առաջնորդած է ուր որ պէտք է եւ գործը կարգադրած :Շատ բան պիտի մոռցուի ,բայց մեր ազգային պատմութեան մէջ պիտի չմոռցուի ազգասէրը, գրագէտը, բանաստեղծը : Ինչպէս կ'ըսէ Մ. Պէշիկթաշլեան ,«Մահ գեղեցկացոյց գեղը», սիրելի Չօպանեան, աննիւ զաւակը աննիւ այս ցեղին, Աստուած լուսաւորէ հոգիդ » :

Այս դամբանականէն ետք յանուն Բարեգործականի եւ 45 Միութեանց Պ. Ն. Ֆրէնկեան կարդաց Ֆրանսերէն ճառ մը, ներբողելով Պ. Չօպանեանի գրական եւ ազգային գործունէութիւնը, որ կը ձգտէր փոխադարձաբար ծանօթացնել հայկական եւ Ֆրանսական մշակոյթը : «Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ, ցոյց տուած է իր գնահատանքը, Պ. Չօպանեանի պարգեւելով Պատուոյ Լեգէոնի սպայի աստիճանը :

Ցանուն «Միջերկրականեան կոմիտէ»ին խօսեցաւ Մարքիզ Փօլ տիւ Վէու, պանծացնելով Չօպանեանը իբրեւ Հայկ. Դատին անխոնջ դեսպանը որ ամբողջ կեանքը նուիրեց իր ժողովուրդին մշակոյթին եւ ազատագրութեան : «Երբ մենք կազմեցինք Միջերկրականեան Կոմիտէն, Պ. Չօպանեան առաջին Հայն էր որ եկաւ մեզի : Կիլիկիան մեռաւ քան տարուան յոյսերու հետ : Ինքն ալ թէեւ մեռաւ, բայց կ'ապրի մեր մէջ : Իր գերեզմանը պիտի զարդարենք հայկական եւ ֆրանսական վարդերով : Պիտի ջանանք դեսպան Ռընէ Կառոյի աջակցութեամբ յանձնախումբ մը կազմել, իր անտիպ գործերուն հրատարակութեան համար » :

Եկեղեցւոյ մէջ վերջին դամբանականը կարդաց Պ. Ֆ. Ֆէյտի, յարգանք յայտնելով յանուն Չօպանեանի ֆրանսացի բարեկամներուն : (Ամփոփումը պիտի տանք առանձին) :

Ծաղկազարդ մեռելակառքին կը հետեւէին երեք մեծ կառքեր ամբողջովին լեցուն : Շատեր իրենց անձնական կառքերով հետեւեցան թափօրին, մինչեւ դերեզմանատուն ուր բազմութիւն մը հաւաքուած էր կանուխէն :

Գերեզմանատան մէջ յանուն Բարեգործականի Պ. Օ. Թադէոսեան շնորհակալութիւն յայտնեց այն 63 կազմակերպութիւններուն եւ մամուլին որոնք մասնակցած են այս ազգային յուղարկաւորութեան : Ցետոյ յաջորդաբար խօսեցան Հ. Գրիգոր Վ. Պալեան, որ յատկապէս եկած էր Վալանսի կաթողիկէ համայնքին կողմէ, Պ. Յ. Պօղոսեան (Ազգ. Հիմնադրամ), Պ. Ն. Դաւիթեան (ռամկավար կուսակցութիւն), Տիկին Մառի Աթմաճեան (Հայ Գրողներու Միութիւն), Պ. Արշակ Սաֆրաստեան (Լոնտոնի Հայ գաղութ), Պ. Յ. Տէր Յակոբեան (Կեդր. վարժարանի սաներ), Պ. Վ. Կաքաւեան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳՐՈՂԸ ԵՒ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Բ.

Այսօր, երբ խօսք կ'առնեմ այս բեմէն, կ'ուզեմ բացատրել այդ տառմը, նիւթ ունենալով՝ գրագէտը որ կը փնտռէ իր ժողովուրդը :

Իմ այս ճառս աղաղակ մըն է, ուրեմն, արդի մարդկութեան զգացումներու անապատին մէջ, ուր անօրինակ բարբարոսութիւն մը ջլատեց ստեղծագործող բազուկները, թռիչք ու սլացք ունեցող թեւերը, աստուածերգութիւն հիւսող հոգիները, բաժնելով ինչպէս մայրը իր զաւկէն, նոյնպէս գրագէտը իր ժողովուրդէն եւ ժողովուրդը իր հողէն: Իմ այս ճառս կարօտի կանչ մըն է նաեւ, ցրուած Հայութեան երազներու աշխարհին մէջ, իրարու մօտենալու, իրարու կռթնելու, միութիւնը վերահաստատելու, — եթէ կ'ուզէք՝ կանչ մը տուն վերադառնալու գէթ հոգիով :

Տուն, — ո՞ր ժողովուրդը կրնայ աւելի կարօտ դնել իր երգին մէջ, աւելի զգացում իր ձայնին մէջ, երբ հարկ է ոգեկոչել տունը: Աշխարհ է վկայ թէ բոլոր ժողովուրդներուն մէջ՝ Հայն է միայն, որուն հոգին առաւելապէս լեցուած է այն յորդահեղ զգացումներով, զորս կը կոչենք տունի սէր: «Անտունի» կոչուած յաւիտենական բանաստեղծութիւնները հիւսող մեր ժողովուրդն է միայն, որ գիտէ խորապէս բացատրել թէ ինչ է տունը: Բայց այստեղ, տուն բառով, չեմ ուզեր ձեզի յիշեցնել միայն հայրենիքի գաղափարին այդ նախատարրը, այլ եւ ներկայութեան հոգեբանական ուժը:

Սերտօրիոս կ'ըսէր իր զինուորներուն. « Հռոմ չի գտնուիր միայն ու միայն Հռոմի մէջ, Հռոմ կը գտնուի նաեւ հոն՝ ուր կը գտնուի կայսրը: Կը նշանակէ թէ ինչպէս հայրենիքէն դուրս եւս կայ հայրենիք մը, տունէն դուրս եւս կայ տուն մը, — Ատիկա ներկայութիւնն է:

Դուն ես իմ տունս, ժողովուրդ իմ սիրելի: Դուն՝ որ կրնաս մէկ անգամէն լեցնել դաշտ մը 25 հազարնոց բազմութեամբ մը, ջրվէժի նման: Դուն՝ որ կրնաս, քու մարդիկներովդ, հոսիլ քաղաքի մը փողոցներէն Արաքսի ջուրերուն նման: Դուն՝ որ կաս, յաւիտեան մնաս :

Տարիներով դիտեր եմ քեզ հեռուէն, Եւրոպայի բարձունքէն եւ հիւսիսի մշուշներուն մէջէն: Քանիցս փորձեր եմ բանալ թեւերս, թռչիլ գալ, թառիլ ուսերուդ վրայ, մասնակցիլ աշխատանքներուդ, — Աստուած չարտօնեց: Ես ծներ եմ ու մեծցեր վանքի մը պարիսպներուն շուքին տակ, գիւղի մը մէջ, ուր ժողովուրդը հայերէն միայն կը խօսէր, գիտէր խօսիլ միայն հայերէն: Այդ սուրբ գիւղին մէջ՝ առաւօտս կը բացուէր հայկ. հոյակապ տաճարի մը պատկերով, խունկերու անուշահոտութեան մէջ, չարականներու ձայնով եւ հայերէն, միայն հայերէն խօսող ժողովուրդի մը աշխատանքի երգով: Ափսոս, մանկութիւն մը միայն պիտի ապրէի հայախօս այդ գիւղին մէջ, որ կը կոչուէր Արմաշ: Յետոյ ուսման սէրը զիս նետեց Ատափազար, քաղաք մը, ուր հայ հանճարեղ ժողովուրդը հայերէն խօսիլ պիտի պարտադրէր դրկից Յոյնին, նոյնիսկ Թաղեցի Թուրքին: Կարճ, բայց անմոռանալի բնակութենէ մը ետքը մեծասքանչին բառերով ու Կոմիտասեան երգերով գոռացող այդ մեծ քաղաքին մէջ, պատանեկութիւնս պիտի երթայի վերջացնել Պոլսոյ մէջ, անցնելու համար յետոյ Փարիզ:

Այնտեղ կը վերջանային հայերէն խօսքին սահմանները:

Արդարեւ, այստեղ էր որ կարծես Աստուած ուզեց զիս տանջել հայերէն խօսելու կարօտով: Այսպէս կեանքիս մեծագոյն մասը անցուցի երկրի մը մէջ, ուր ճակատագիրը, խլելով մեր տունը մեզմէ՝ յանձնելէ ետք անիրաւին, հայերէն խօսելու երջանկութիւնն իսկ զլացաւ մեզի: Կը յիշեմ, Ամիէն քաղաքի մէկ հիւանդանոցին մէջ, իբրեւ ներքին բժիշկ պաշտօնավարած միջոցիս, թէ որքան ցնցեց զիս առաջին զգայութիւնը այն մեծ ցաւին, որ թերեւս անծանօթ կը մնայ ձեզի, — հայերէն խօսելու եւ հայերէն լսելու կարօտը: Ճիշդ է, կը յիշեմ դարձեալ, որ տակաւին մատղաշ պատանի, աքսորի օրերուն, Թրքական գիւղի մը մէջ, ուր ինկած էինք իբրեւ զինուորի ընտանիք՝ զինուորագրուած ըլլալով հայրս, մեզի արգիլած էին հայերէն խօսիլ՝ Թրքացնելու միտքով մեզ՝ արդէն հայերէն լսելու կարելիութենէն եւս զրկած: Բայց ես կրնայի հայերէն խօսիլ, այստեղ, իմ փոքր եղբայրներուս հետ, հոգ չէ թէ գաղտնօրէն: Մինչդեռ Ամիէնի մէջ, մինակ, բոլորովին մինակ, Հայութեան Մնացորդացէն կտրուած, շուրջս կը դիտէի, մարդ կը փնտռէի, եւ յուսահատ՝ անասուններուն ու ծառերուն կը դիտէի, վրէժխնդրաբար հայերէն կը խօսէի... կատուի մը հետ (տեսնել Մեղեդիներ):

Այսօր, երջանիկ եմ, մանուկի մը պէս երջանիկ: Երջանիկ որ կը գտնուիմ ձեր մէջ: Մի դատապարտէք զիս, եթէ ուրախութեանս վարդագոյն մշուշին մէջ՝ որ հոգիս կը պարուրէ, չեմ ուզեր տեսնել գաղութին վիրաւոր կոչերը, լսել խորթ ձայները: Ես վստահ եմ որ կը կորսուին այդ խորթ ձայներն ալ ձեր բարի ջանքերով :

Իմ երջանկութեանս պատճառն այն է, նախ, որ հասեր եմ, Քսենոփոնեան յուզումով, հայկական խօսքիս ծովեզերքը: Դիմացս՝ ծովն է հայկական բարբառին: Հրճուանք կը պատճառէ ինծի լսել հայկական բարբառին ալիքներուն բարձրանալը: Հայերէն լեզուն կը ծովանայ այստեղ: կ'ալեկոծի յաճախ, կը զարնէ մամռապատ ժայռերուն, ու կը լլկէ կը մաշեցնէ խոժոռ խութերը: Օ՜ ծով ծաւի, ծարաւի չաչիւնիդ ու շառաչիւնիդ, տուր ինծի որ լսեմ, կ'ըսեմ, Խորենացիներու եւ Եղիշէներու, Նարեկացիներու եւ Եզնիկներու յաւիտենականութեան խորհուրդը:

Իմ երջանկութեանս պատճառն այն է, երկրորդ, որ գաղթականներու եւ որբերու բազմութիւնը արմատ է արձակեր այս հիւրընկալ հողին մէջ, աճեր է եւ բարգաւաճեր, կարծես հակելու համար այն անթիւ մեռելներուն վրայ, որոնք ինկան աւազներուն մէջ քիչ անդին, անլուր բարբարոսութեան մը մասին իբրեւ վկայութիւն, աստուածային ստեղծագործութիւններու հեւքը իրենց շրթներուն մէջ :

Ձեր բարգաւաճումը ինծի կը թուէր թէ ունէր նաեւ վրէժխնդրութեան մը իմաստը կամ մեր ցեղային յաւիտենական վերելքին կամքը, — այսպէս է որ դուք դարձաք՝ երէկ գաղթական, այսօր յաղթական, երէկ՝ դատապարտուածներ մահուան, այսօր՝ վկաներ յարութեան :

Իմ երջանկութեանս պատճառն այն է, երրորդ, որ դուք ձեր բնակավայրերուն շուրջ կանգնեցիք եկեղեցիներ, դպրոցներ, ճեմարաններ, մանկապարտէզներ, դարմանատուներ: Հրճուանք է ինծի լսել հայ եկեղեցիներու զանգակներուն ղօղանջիւնը, մանկական փեթակներուն բզզիւնը, մեսրոպաբանական աշխատանքներու զանգիւնը :

Ահաւասիկ այս իրողութեանց դէմ յանդիման, բացական որ կը վերադառնայ՝ ուրախութիւնն ունի յայտարարելու թէ գրագէտը եկած գտած է իր ժողովուրդը: Այստեղ զղջում մը չէ որ կը բերէ գրագէտը, ինչպէս անառակ որդին, արդարանալու եւ չքմեղանք յայտնելու իր բացակայութեան համար, — գրագէտը կը վերադառնայ սրբագրելու համար ճակատագրին խաղը, եւ ոչ թէ անառակ որդիի կամակատարութիւն մը :

Ուրախ եմ հաստատելով իրողութիւն մը: Դուք լաւ գործածած էք ձեր ժամանակը, ինչպէս լաւ գործածած է գրագէտը իր ժամանակը՝ մինչեւ իր վերադարձը :

Առաջին գրագէտը, որ ելաւ փնտռել իր ժողովուրդը, եկաւ գտնել իր հարազատ բազմութիւնը, Համաստեղն էր, անհման այս տղան, որ կը բանար հայ գրականութեան դուռը՝ առաջին մեծ պատերազմի վերջաւորութեան, ինչպէս յետոյ պիտի բանար իր ժողովուրդը փնտռելու հանգանակը: Համաստեղն էր, որ գիտցաւ թէ, ինչպէս իմաստ չունի թագաւոր կոչուիլ, ադամանդաշող թագով մը իր գլուխը զարդարել, գեղադրուագ եւ բեհեզապատ գահի մը վրայ բազմիլ՝ երբ չկայ ժողովուրդ մը նպատակ, ծիծաղելի ու-նայնամտութիւն է գրագէտ կոչուիլ, աստղերուն հետ խօսիլ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՁԱՅՆ

●

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Չորեքշաբթի օրը, 9 Յունիս, Միացեալ Նահանգների Պատուիրակութեան պետ՝ Վոլթըր Բիդըլ Սմիթը ելոյթ ունենալով Ժընեւի խորհրդաժողովում, ի պատասխան կոմունիստ պատուիրակների կողմից Միացեալ Նահանգների դէմ կատարուած անհեթեթ ամբաստանութիւնների, մի համառօտ ակնարկ է նետել պատմական այն իրադարձութիւնների վրայ, որոնք լիովին մերկացնում են Մոսկուեան բռնապետութեան վարած յարձակողական քաղաքականութիւնը :

Նախքան Պ. Սմիթի ելոյթը, Չինաստանի կոմունիստ կառավարութեան պատուիրակ Չու Ան Լէյը հետեւելով Սովետական Միութեան արտաքին գործոց նախարար՝ Մոլոթովի օրինակին, կրկնել է նրա առաջարկները՝ որոնք Հնդկաչինեան երեք պետութիւնների անպայման անձնատուութիւն են նախատեսում: Եւ այդ հանգամանքը Չու Ան Լէյը բնորոշել է իբրեւ ասիական ժողովուրդների ազատագրական շարժման արտայայտութիւն :

Ցոյց տալու համար, թէ որքան են համապատասխանում կոմունիստ պատուիրակների յայտարարութիւնները իրականութեան, Պ. Սմիթը նախ անդրադարձել է Եւրոպական երկրների պատմութեանը:

« Փոխադարձ Օգնութեան » դաշնագրեր կնքուեցան 1939ին, Սովետական կառավարութեան եւ Բալթեան երեք երկրների միջեւ, նշել է Պ. Սմիթը : Այդ ժամանակ Պ. Մոլոթովը երդուեց, թէ այդ դաշնագրերը որեւէ կերպով սովետական կառավարութեան կողմից յիշեալ երկրների ներքին գործերին միջամտել չեն նշանակում: «Մենք յայտարարում ենք» թէ բոլոր այն անմտութիւնները, որոնք խօսւում են Պալթեան երկրների սովետականացման մասին, ծառայում են միայն մեր ընդհանուր թշնամիների օգտին եւ հակասովետական պրովակացիա են հանդիսանում»:

Այսպէս երդուեց Պ. Մոլոթովը այդ օրերին, սակայն շատ չանցած սովետական զօրամասերը մտան Բալթեան երկրներն ու խորտակելով նրանց անկախութիւնը՝ ստրկացրին նոյն ժողովուրդները :

« Այն ճակատագիրը, որ վիճակուած է Էստոնիային, Լատուիային եւ Լիտուային քաջ յայտնի է մեզնից բոլորին», յայտարարած է Պ. Սմիթը:

Յետոյ յիշատակել է 1939 Օգոստոս 23ի Մոլոթով – Ռիբենթրոպեան տխրահռչակ դաշնագիրը, որ իրականում ճանապարհ հարթեց համաշխարհային արիւնահեղ երկրորդ պատերազմի համար եւ որ պատճառ հանդիսացաւ Սովետական Միութեան միլիոնաւոր քաղաքացիների մահուան ու անհամար տառապանքների :

Սովետա – Նացիական այդ տխրահռչակ դաշնագրի հիմնական նպատակներից մէկը լեհական անկախ պետութեան խորտակումն ու այդ երկրի ստրկացումն էր, որ եւ իրականացաւ 1939ին, երբ այդ երկիրը բաժանուեց Սովետական Միութեան եւ Նացիական Գերմանիայի միջեւ :

« Որ եւ է կերպ օրինական չեն կարող ընդունուիլ միջազգային բարոյազրկութեան արտայայտութիւնը հանդիսացող այդ անցուդարձը արդարացնելու նպատակով եղած պատճառաբանութիւնները եւ երբեք, այն փոքր ու տկար երկրների ազգային ձգտումների իրականացում չեն կարող նկատուել, ինչպէս նաեւ օրինական չեն կարող նկատուել այն պայմանները, որոնց տակ են դրուել այսօր՝ Էստոնիան, Լատուիան, Լիտուան, Հունգարիան, Ռումանիան, Բուլղարիան, Չեխոսլովաքիան, Ալբանիան եւ Լեհաստանը, Եւրոպայում :

Այդ երկրներից իւրաքանչիւրի ճակատագիրը մի նոր էջ է բացում սովետական բռնակարգի ծաւալապաշտութեան պատմութեան մէջ» :

Այնուհետեւ Պ. Սմիթը անդրադարձել է Ասիային, ուր եւս Սովետական կառավարութիւնը նոյն ծաւալողական քաղաքականութիւնն է վարել: Համաշխարհային երկրորդ պատերազմից յետոյ սովետական կառավարութիւնը ուղղակի եւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Կարախանի ուշանալու պատճառով ես անհամբեր դարձայ եւ, այլեւս չդիմանալով անշարժ կացութեան, վերկացայ տեղիցս ու սկսեցի ճեմել ընդարձակ սալոնի երկայնքին:

Սկզբում չէի համարձակւում աջ ու ձախ նայել: Համոզուած էի, որ ուշի-ուշով հետեւում էին իւրաքանչիւր իմ քայլին ու շարժումներին: Սակայն, այդ աննպատակ ճեմելն էլ ձանձրալի էր եւ երկար չտեւեց: Սկսեցի անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալ եւ աջ ու ձախ նայել, թէ ո՞րտեղ եմ գտնւում եւ ի՞նչ կայ շրջապատումս :

Շուրջս առանձին ուշադրաւ բան չնկատեցի, բացի սենեակի մի անկիւնում տեղաւորուած մի մեծ սեղանից, որ ծածկուած էր սպիտակ թղթով: Չգիտեմ ինչո՞ւ՝ այդ անմեղ ու պարզունակ սեղանը գրաւեց իմ ուշադրութիւնը, եւ ուզում էի անպատճառ իմանալ, թէ սեղանի թղթէ ծածկոցի տակ ի՞նչ կար :

Բայց ի՞նչ յանդգնութիւն կը լինէր իմ կողմից օտար պետութեան արտաքինգործոց կոմիսարիատի գրասենեակում խուզարկութիւն կատարել, մանաւանդ կասկածից դուրս էր, ինչպէս վերեւում յիշատակեցի, որ բոլոր շարժումներս հսկողութեան ենթակայ էին : Այդ բոլորը գիտակցելով հանդերձ, ամէն անգամ, երբ մօտենում էի կախարդական սեղանին, մի ինչ որ ներքին ուժ մղում էր ինձ դէպի սեղանը, եւ հազիւ էի ինձ զսպում մեղանչելուց: Չեմ ուզում երկարացնել : Գնալ – գալով իմ հետաքրքրութիւնը, վերջապէս, այն աստիճան բորբոքուեց, որ ես ամէն ինչ մոռացած՝ արագ ու վճռական քայլերով մօտեցայ անծանօթ սեղանին ու մէկ ակնթարթում բարձրացրի թղթէ ծածկոցը: Աչքիս առջեւ պարզուեց Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւնների մեծածաւալ քարտէսը սահմանային գունաւոր գծերով :

Առաջին հայեացքից նկատեցի, որ երեք հանրապետութիւնների մէջ ամենամեծը Հայաստանն էր, իսկ ամենափոքրը՝ Ադրբէջանը, որ համարեա թէ ամփոփուած էր Ապշերոնեան թերակղզում : Արաքսի ափից սկսեցի բարձրանալ դէպի հիւսիս, որպէսզի մանրամասն ծանօթանամ Հայաստանի սահմաններին՝ գծագրուած քարտէսի համաձայն : Հայաստանի սահմանների մէջ մտնում էր ամբողջ լեռնային Ղարաբաղը մինչեւ Եւլախ, այնտեղից սահմանը անցնում էր Կուր գետով մինչեւ Խրամ գետը, յետոյ Բորչալուում Խրամ գետի հունից սահմանը դուրս էր գալիս ու Հայաստանի մէջ էր ներառում Ախալքալաքի եւ Ախալցխայի շրջանները եւ վերջինիս բարձունքներից համարեա թէ ուղիղ գծով իջնում էր դէպի Սեւ ծով՝ Բաթումի ու Փոթիի միջեւ, Բաթումի նահանգը իր ամբողջ շրջանով ներառելով Հայաստանի սահմանների մէջ : Զաքաթալայի վիճելի շրջանը միացուած էր Վրաստանին:

Յափշտակուած այդ քարտէսով եւ յիշողութեանս մէջ սահմանագծումները ամուր պահելու մտահոգութեամբ՝ արագ կերպով նորից սկսեցի Արաքսի ափերից բարձրանալ դէպի հիւսիս եւ հազիւ հասել էի Կուր եւ Խրամ գետերի խառնարանին, երբ յանկարծ լսեցի մի բարձր ձայն: Շուռ եկայ, տեսնեմ դիմացս կանգնած էր Կարախանը ժպիտը դէմքին, իսկ ես, յանցանքի մէջ բռնուած աշակերտի նման, մի պահ այլայլուեցի եւ թղթէ ծածկոցը ինքնաբերաբար ձեռքիցս սահեց եւ ընկաւ քարտէսի վրայ :

Կարախանի ինձ ուղղած առաջին հարցումն էր.

« Հը, ի՞նչպէս է, հաւանո՞ւմ էք այսպիսի Հայաստանին»:

Շփոթութիւնս հազիւ անցած՝ անմիջապէս պատասխանեցի.

« Մենք այդչափ էլ աշխարհակալներ չենք, ինչպէս դուք էք ենթադրում » :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(17) (Շար.)

ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐ

●

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ).— Վիքթորիա ընտ Ալպըրթ Թանգարանին տնօրէնը, յայտնի մասնագէտ Ա. Ֆ. Քէնտրիք Պըրլինկթըն գնահատական յօդուած մը հրատարակեց «Արթ Մէկըզէն»ի մէջ, հայկական գորգերու մասին: Հնագէտ Անգլիացին հիմնուելով պատմական անհերքելի փաստերու վրայ, կը գրէ.

— «Քիչ եւ կամ ոչինչ լսուած է հայկական գորգերու մասին, թէեւ այսպէս նկարագրուած տեսակը լաւ ճանչցուած էր: Գրեթէ յիսուն տարի առաջ նուրբ նմոյշ մը, առաջարկուեցաւ, հայկական տառերը վրան հիւսուած, «Վիքթորիա ընտ Ալպըրթ» Թանգարանին: Գորգը լուսանկարուելէ ետք տէրոջը վերադարձուեցին, բայց այլ եւս մէջտեղ չելաւ: Ար – ձանագրութիւնը անուն մըն էր, Գոհար:

Պ. Քէնտրիք կը բացատրէ այս կարգի գորգերու գծագրութիւնը, գոյներու կատարեալ եւ գեղեցիկ ներդաշնակութիւնը: Այս առթիւ գիտել կուտայ թէ աւելի ուշ, Կովկասի մէջ շինուած գորգերու, տրուեցաւ նոյն տիտղոսը (հայկական), բայց այս մերժուեցաւ բոլորովին, իբրեւ անտեղի:

«Հայ գիտուն մը, Արմենակ Սազըլեան, որ ուսումնասիրութիւն մը կատարած է այս հարցի մասին, ուժգնօրէն պաշտպանեց հայկական կոչուած գորգերը: Հարցը որոշ չափով Ակադեմական է, որովհետեւ Հայերը եղած են ցիրուցան ժողովուրդ մը, եւ Հայաստանի աշխարհագրական սահմանը պարբերաբար փոխուած է: Երկիրը իր դրացիներու մէջ բաժնուած է, իր անկախութիւնը երբեմն բոլորովին ջնջուած է երբեմն ալ մասամբ մը:

Այսօր դարձեալ բաժնուած է իր դրացիներու մէջ որոնք միեւնոյն ժամանակ հինէրուն տեղը գրաւեցին»:

Հայաստանի ներկայ տարածութիւնը եւ գլխաւոր գետերու, լիճերու, քաղաքներու անունները տալէ վերջ, յօդուածագիրը կը յիշէ թէ քանի մասի կը բաժնուի Հայաստանը: «Ներկայ Հայաստանը կը կազմէ իսկական Հայաստանին մէկ փոքր մասը որ կը սկսի Սեւ ծովու արեւելեան մասէն մինչեւ Կասպեան, մէջն ունենալով Արարատ լեռը, Վանայ եւ Ուրմիոյ լիճերը, երկարելով դէպի արեւմուտք, Տաւրոս լեռները եւ Միջերկրականի ափերը, Կիլիկիա:

Հայկական գորգի հարցը բացատրելէ առաջ նախ պէտք է որոշել Հայաստանի սահմաններու դիրքը, եւ թէ ի՞նչ գիտենք գորգ հիւսելու մասին աշխարհի այդ մասին մէջ»:

Այստեղ յօդուածագիրը վկայութեան կը կանչէ Մարքօ Փոլօն որ այցելած էր Փոքր Հայք եւ որ կը յիշէ Սիս, Այաս, Ալեքսանտրէթ, Սեբաստիա եւ Կեսարիա քաղաքները եւ կ'ըսէ թէ Հայերը եւ Յոյները կը զբաղին առեւտուրով եւ ճարտարարուեստով: Այս առթիւ կ'արտատպէ լատիներէն արձանագրութիւն մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Աշխարհի ամենալաւ եւ ամենագեղեցիկ գորգերը հոս շինուած են»: Մարքօ Փոլօ կը յիշէ նաեւ Մեծ Հայքը, գլխաւոր քաղաքներով,— Երզնկա, Կարին, Արճէշ (Վանայ լճի մօտ), բայց այլեւս գորգերու մասին բնաւ չի խօսիր, (ոչ մէկ ակնարկ պարսկական գորգերու մասին Ք. Տ.): Եւ հետեւեալ մեկնութիւնը կուտայ լատիներէն արձանագրութեան.— «Յայտնի է որ այս դասական ակնարկը գործահիւսութեան մասին՝ կը վերաբերի Հայերուն, որոնց շինած եւ կամ հիւսած գորգերը կարելի պիտի չըլլար գովել մի քանի բառերով»:

Անշուշտ այս մասին ալ տարբեր կարծիքներ կան մասնագէտներու միջեւ: Շիքակոյի համալսարանին դասախօսը (Մահմետական արուեստի մասին) համամիտ չէ այս կարծիքին, բայց, Շուէտացի աշխարհահռչակ մասնագէտը, Տոքթ. Մարթին համաձայն է Անգլիացի մասնագէտին: Նոյնպէս Պերլինի Քայզէր Ֆրիտրիխ Թանգարանին մասնագէտը գովեստով կը խօսի հայկական գորգերու մասին:

Փափաքելի է որ հայ մամուլը արտատպէ անգլիացի մասնագէտին այս բացառիկ գնահատականը, որ հիմնուած է անհերքելի փաստերու վրայ:

Ք. ՏԻԳՐԱՆ

անուղղակի նախայարձակման միջոցով ստրկացրել է սախական մի շարք ժողովուրդների:

«Բուն Սովետական Միութեան մէջ եւս Կրեմլի վարած քաղաքականութիւնը եւ ոչ մի կերպ չի համապատասխանում ազգային փոքրամասնութիւնների ձգտումներին ու շահերին: Սովետական Ռուսաստանը այսօր, աշխարհակալ մի պետութիւն է, որ գաղթային ընդարձակ շրջաններ է պահում իր սարկատիրութեան տակ՝ Անդրկովկասում եւ Կենտրոնական Ասիայում»:

Պ. Մոլոթովի մտահոգութիւնը, որ իբր թէ ունի Հարաւ – Արեւելեան Ասիայի երկրների մասին, ասել է Պ. Սմիթը, երբեք չի տարածւում Հայերի եւ կովկասեան ու ասիական այլ ժողովուրդների վրայ, որոնք բռնութեամբ կցուել են Սովետական աշխարհակալութեան եւ ստրկացուել: Պ. Մոլոթովի կեղծ մտահոգութիւնը չի տարածւում նաեւ Կամբոճիայի եւ Լաոսի խաղաղասէր ժողովուրդների վրայ, որոնք այսօր ենթակայ են կոմունիստների ուժերի ուղղակի յարձակմանը:

Ահա այս է կոմունիստ նախայարձակման պատմութիւնը՝ Ասիայում եւ Եւրոպայում: Մի պատմութիւն, որի մէջ պէտք է փնտռել այն պատճառները, թէ ինչու կոմունիստները չեն համաձայնւում Հնդկաչինի հարցի պատուաւոր լուծմանը:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կ'իմանանք թէ Սալ Փլէյէլի մէջ կազմակերպուած պարի համաշխարհային համագումարին մասնակցելու հրաւիրուած է նաեւ մեր պարսկահայ հայրենակիցը, Պ. Խանձկի Պուռնութեան: Հայ արուեստագէտը, որ վերջերս փայլեցաւ մեր հանդէսներուն մէջ, այս կիրակի օրուան ցերեկոյթին (ժամը 14·30) պիտի պարէ Շամիլի աղօթքը, իր սեփական ստեղծագործութեամբ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Կիրակի օր Սալ Կալմանի թատերասրահին մէջ Մայիս 28ը տօնուեցաւ ի ներկայութեան կոկիկ բազմութեան մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Մեր հայրենիք»ով, Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ տիկին Եազըճեանի: Օրուան նախագահը, ընկեր Ծ. Միսաքեան, բացման խօսքը յատկապէս ընդլայնելով, փաստացի բանախօսութեամբ մը պարզեց Մայիս 28ին իմաստը:

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ Հրաչ Քէրէսթէճեան կարդաց ուղերձ մը:

Տօնակատարութիւնը ունէր գեղարուեստական սիրուն բաժին մը որուն մասնակցեցան Ժիրայր Բալանցեան, Վէնսան Տարագճեան, Նուրիկ Եազըճեան, Մարգարիտ Ճիւանշահեան:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Նուպար Նիկողոսեան բացատրելով Մայիս 28ի արժէքը, թելադրեց համախմբուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ, որ միշտ կը մնայ արթուն պահակը հայ ժողովուրդին արդար պահանջներուն: Իր փափաքին վրայ խօսք տրուեցաւ նաեւ նախկին ռազմագերի Պ. Գորեանի որ բաղդատեց այս ազատ երկրին մէջ կատարուած տօնակատարութիւնը հայրենիքի մէջ կատարուած բռնութեանց հետ:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ հայկական եւ կովկասեան պարերով, ղեկավարութեամբ Խանձիկի Պուռնութեանի եւ ընկերակցութեամբ Պ. Գարեգինի նուագին: Յետոյ սկսան եւրոպականպարերն ու խնջոյքը տեւելով մինչեւ ուշ ատեն:

Նուագախումբի կողմէ հայկական երգերու նուագումը անակնկալ մը եղաւ ներկաներուն համար:

ՏԵՂԱՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՅԻՍ 28Ը աննախընթաց խանդավառութեամբ տօնուած է այս տարի Կիպրոսի մէջ: Պէյրութէն Կիպրոս գացած է ընկեր Ս. Վրացեան: Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի տօնակատարութեան ներկայ եղած է գաղութին գրեթէ կէսը: Կիպրոսի հեռագրական գործակալութիւնները հաղորդած են խօսած ճառը: Քաղաքապետը եւ Յունաց առաջնորդը շնորհաւորած են հայ գաղութը, անկախութեան տարեդարձին առթիւ:

× «Նիւ Եորք Թայմզ» ամերիկեան մեծ թերթը խմբագրական մը նուիրած է, յիշեցնելով թէ 36 տարի առաջ ներկայիս խորհրդային Անդրկովկաս անունով ծանօթ շրջաններուն մէջ հռչակուեցան Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ազրբէջանի հանրապետութիւնները: Իրենց հռչակած անկախութիւնը արտայայտութիւնն է իրենց ազգային բաղձանքներուն»:

× Մայիս 28ը մեծ շուքով տօնուած է նաեւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ի ներկայութեան աւելի քան 1500 ունկնդիրներու: Ներկայ եղած են ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչներ, հայ կաթողիկէ եւ բողոքական յարանուանութեանց պետեր, վարժարաններու տնօրէններ, ուսուցիչներ, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Հանդէսին նախագահած է ընկ. Լեւոն Յովհաննէսեան եւ խօսած ընկեր Վ. Նաւասարդեան:

Ի ՊԱՏԻՒ Պ. ՎԱՉԵԱՆՑԻ

Ֆրանսահայ Լսարանը ճաշ մը սարքած էր շաբաթ գիշեր, Պ. Վաչեանցի 90ամեակին առթիւ:

Լրագրողներու մեծ հիւրասրահին մէջ, ծաղկազարդ սեղաններու շուրջ տեղ գրաւած էին լսարանականներն ու Պ. Վաչեանցի բարեկամներն ու ընտանիքի անդամները:

Սեղանապետն էր Պ. Մ. Գույումճեան: Համակրական ճառեր խօսեցան Պ. Պ. Չիթունի, Պ. Ծ. Միսաքեան, Ռ. Թագէոսեան, Վ. Մելիքեան, Վ. Չէյթունցեան, Ն. Յովհաննէսեան, Պ. Պետրոսեան, Գ. Աղամեան: Գեղարուեստական խնամեալ բաժին մը, մասնակցութեամբ Օր. Աստղիկ Քէօսէեանի, Օր. Ժ. Տիրատուրեանի եւ Պ. Մեսումենցի, ողեւորեց այս հաւաքոյթը: Ներկաներէն Պ. Լ. Համբարձումեան արտասանեց Նարեկացիին «Որդի Աստուծոյ» աղօթքը: Արտասանուած ճառերն ու երգերը կ'արձանագրուէին սկաւառակի վրայ, Պ. Գ. Մելիքեանի կողմէ եւ իւրաքանչիւրը հաճոյքն ունեցաւ ինքզինքը լսելու: Տիկին Թագէոսեան կարդաց բանաստեղծութիւն մը Վ. Տէրեանէ եւ գրուատական խօսքեր ուղղեց յոբելեարին: Օր. Միւթէվէլեան ճարտարօրէն նուագեց դաշնակի վրայ, ջերմ ծափերու մէջ:

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ յոբելեարը Ա. Վաչեանց, շնորհակալութիւն յայտնելով իր համեստ աշխատանքի մասին եղած այսքան մեծ պատիւներու համար:

Հանդէսը վերջացաւ «Տէր կեցո» մեներգով եւ հրաւիրեալները բաժնուեցան իրենց հետ տանելով Պ. Վաչեանցի կեանքէն օրինակ մը զոր կարելի էր խտացնել երեք առաքինութիւններու մէջ.— Հաւատ էր եւ օգնեց ու տուաւ,— Մարդասէր էր եւ օգնեց,— Ճշմարիտ Հայ էր եւ հայ ապրեցաւ:

ԿՈՉՆԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրութեան համար, կը խնդրենք արուարձաններու եւ գաւառի մեր բաժանորդներէն իրենց վճարումները յանձնել հետեւեալ ընկերներուն.—

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ՝ Բարթամ Պասմաճեան
ՇԱԻԻԼ՝ Գ. Կիւլեան
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ– Յակոբ Հիսայեան կամ
ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ՝ Արամ Աւետիսեան
ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեան
ՍԱՐՍԷԼ՝ Կարօ Երանեան
ԻՍԻ՝ Նշան Դարբինեան կամ սրճարանապետ Զատիկեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈՄՈՆ՝ Խ. Թելեան
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ՝ Յ. Էսկիճեան
ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գ. Միլոյեան
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Ս. Խրալեան
ՊՈՒԼ ՕՏՏՕ՝ Սարգիսեան
Քաղաքին մէջ՝ Ա. Քէօսէեան, Յ. Մալաքեան, Գ. Ծերիկեան

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Տէր Ղուկասեան
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան
ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Քիւրէճեան
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան
ՎԻԷՆ՝ Մուշեղ Մուրատեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ես՝ վախ չունէի, որովհետեւ դուրսն ալ ինծի գործ չէր պակսեր, իսկ Շուշիկը, որբ աղջիկ մը, անմիջապէս պիտի վտարուէր, առոր համար՝ զգուշաւոր դարձայ, ես՝ զսպեցի սէրս, քար դրի տոխս յանկութիւններուն վրայ: Ես՝ ըսպասեցի»:

«Արեգնազը ցրեկօթիկ դարձաւ, բայց չմոռցաւ Շուշիկը: Օր մը տեսայ որ Արեգնազը՝ իրենց տունը կը տանէր Շուշիկը: Ասիկա՝ սովորական դարձաւ: Շուշիկը շաբաթ օրերը կ'երթար եւ կիրակի իրիկունները որրանոց կը վերադառնար:

Օր մը իմացայ որ Արեգնազի նշանածը Կանանչեց Տիգրանը Այգեստանի մէջ կ'ապրի եւ կը յաճախէ Կեդրոնական վարժարանը, ինծի կը մնար պրպտել, գտնել անոր հետքը, ճանչնալ ու բարեկամանալ անոր հետ, մտնել Արեգնազենց տունը, տեսնուիլ Շուշիկին հետ: Ես՝ գտայ Տիգրանը, համակրելի ու ազնուական, գաղափարապաշտ եւ պատրաստուած միտք, կը մասնակցէր Նոր Սերնդական շարժման: Տեսանք զիրար, սիրեցինք զիրար, Տիգրանի հետ՝ տէռօրական գործեր ալ կատարեցի, բան մը՝ որ մեզ իրարու մօտեցուց: Դժուարութիւնները հարթուած էին»:

«Ես այնքան սիրահարուած էի Շուշիկին՝ որ կը նախանձէի անոր գլխուն վրայ ինկած ծառի շուքին կամ արեւին, անոր հագուստներուն քսուող հովին, անոր ոտքի տակի հողին: Այս առթիւ զարմանալի դէպք մը պատմեմ, որբանոցը զոյգ մը արագիլներ ունէր, որոնք բնտանեցած էին, կ'իջնէին բակը, կը թառէին պատուհաններու վրայ, կը մտնէին դասարաններէն, ննջասենեակներէն ներս, հանդարտ ու ծանրաքայլ կը պտտէին, կարծես թէ իրենք ըլլային Ամերիկեան Շրջանակի տէրն ու տնօրէնը, ճաշի ժամանակ՝ ճաշարան կը մտնէին որպէս աշակերտուհի... եւ անոնց հետ դուրս կ'ելլէին՝ երբ ճաշի ժամը աւարտած էր, տարօրինակօրէն մտերիմ էին այս արագիլները, կը կարծէ՞ք թէ դեղարան չէին մտներ, ինչպէ՞ս չէ, ո՞ր տեղը անոնց համար արգիլուած էր որ..., մեր դեղագործը էգ արագիլին անունը դրած էր տիկին Գոհար. իսկ արուին՝ Հաճի Առաքել, այս անուանակոչութիւնը բերնէ բերան ընդհանրացաւ, տարածուեցաւ, նոյնիսկ Ամերիկացիները այդ անուններով սկսան կանչել զանոնք: Օր մը, ի՞նչ տեսնեմ, Հաճի Առաքելը կեցեր էր ննջարանի տակ, քովն էր Շուշիկը, կը կատակէր անոր հետ, կտուցէն, թեւէն կը քաշէր, կը գրգռէր, մէյ մըն ալ տեսնեմ կտուցը բացաւ, խոյացաւ Շուշիկի վրայ եւ անոր հագուստը կտցեց, սկսաւ քաշքշել, նախանձս փրփրեցաւ, ուռեցաւ ու բարձրացաւ, սրտիս պատերը փլցուց, կորսնցուցի ինքզինքս, մոռցայ որ ամերիկեան շրջանակի մէջ եմ, մոռցայ օրէնքն ու կանոնը, ծռեցայ գետին, քար մը առի, ու նետեցի ... քարը դպաւ Հաճի Առաքելի մէջքին, արագիլը վախէն թռաւ, իսկ ես՝ փախայ, մտայ դեղարանը: Շուշիկը տեսաւ քարը, զայն նետողը փնտռեց... բայց ուր պիտի գտնէր զիս...»:

«Շուշիկին սիրահարիլս ոչ ոք գիտէր, ոչ ոքի ըսած էի գաղտնիքս: Շուշիկն անգամ չէր գիտեր որ՝ ես կը սիրէի զինքը, թէեւ մէկ – երկու հեղ Արեգնազենց տունին մէջ անոր հետ ճաշի նստած էի, եւ. ճամբան կը հարթէի միայն ..., կ'աշխատէի անոր համակրութիւնը շահիլ, անկէ յետոյ՝ պիտի գար յարմար վայրկեանը, երբ պիտի համարձակէի անոր ականջին տակ փսփսալ թէ՝ «Շուշիկ, կը սիրեմ քեզ», միշտ ինքզինքս լուրջ պահեցի, այնպէս որ Արեգնազը, Տիգրանը եւ Տիկին Գիւլնարը չիմացան գաղտնիքս: Իրիկուն մը՝ ես ու դեղագործը կը խօսակցէինք, մեր խօսքը դարձաւ ամուսնութեան շուրջ, ան՝ ինծի ըսաւ, «Արտաշէս, որբանոցի մէջ մեծցար եւ ուսումդ ալ հոսկէ առիր, լաւ է որ դուն ալ որբուհիներէն մէկը ընտրես եւ ամուսնանաս, տես, Գէորգը ինչ լաւ մտածեր է, ան՝ արդէն ընտրեր է իր հարսնցուն, որբը որբով միայն երջանիկ կրնայ ըլլալ»:

(Շար.)

ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

յանուն հինգ Միութեանց, (Ռազմիկներ Վասպուրականի, Երխ. եւ Հայր. Միութիւն, Ֆրանքեւհայկական Միութիւն եւայլն), Պ. Ռ. Թաղէոսեան (Սպայից Միութիւն), Պ. Մ. Բունիաթեան (նախկին տնօրէն Գաղթ. Օֆիսի), Պ. Ա. Պարթեւեան (Փարիզահայ երգչախումբ), Բ. Աճէմեան (ՋՈՄ), Պ. Թ. Գառնիկ եւ երիտասարդ մտաւորական մը, Պ. Մ. Աղաբեան:

Ժամը 6ը անցած էր երբ սգակիր ժողովուրդը կը հեռանար Պանթէօ – Փաւիլիէնի գերեզմանատունէն:

Ողբացեալ գրագէտին մարմինը դրուեցաւ առժամեայ դամբարանի մը մէջ: Կ'իմանանք թէ Բարեգործականը հող մը գնած է եւ մասնաւոր Պանթէոն մը պիտի կառուցանէ անտէր մտաւորականներու համար:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

խորհրդաժողովը փրկելու համար: Պ. Պիտօ Փարիզէն վերադարձած ատեն կ'ըսէր թէ պիտի աշխատի կանխել խորհրդաժողովին ձախողումը: Երէկ միասին պիտի ճաշէր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչներուն հետ, կացութիւնը վերաքննելու համար:

Պ. Իտըն այս օրերս Լոնտոն պիտի երթայ, յետոյ Ուաշինկթըն մեկնելու համար ընկերակցութեամբ Չըրչիլի, որ հրաւիրուած է Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչն ալ իր երկիրը պիտի վերադառնայ, զեկուցում տալու համար, բայց խորհրդաժողովը պիտի շարունակուի: Պ. Պիտօ երէկ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Պ. Իտընի, Մոլոթովի եւ ամերիկեան պատուիրակին: Այսօր, ուրբաթ, նորէն գոնփակ նիստ մը պիտի գումարուի: Միւս կողմէ զինուորական յանձնախումբը կը շարունակէ իր աշխատանքները, զինադադարի մանրամասնութիւնները ճշդելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ դահլիճը հրաժարեցաւ:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ հրկիզումները կը բազմապատկուին, մեծ վնասներ պատճառելով: Ահաբեկումներն ալ չեն դադրած:

ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ Խ. Միութիւնը Ա. աստիճանի բարձրացուցին իրենց դեսպանութիւնները:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նոր հրամանատարը, զօր. Էլի, ճամբայ ելած է դէպի Փարիզ, իր տեղեկագիրը ներկայացնելու համար:

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւելեան շրջանին 1953 Յունիս 17ի ըմբոստութեան տարեդարձը տօնուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. Կոմիտէին Ա. ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ, յայտարարեց թէ «մենք առաջին ազգն ենք որ ջրածին ռումբ ունինք: Մենք ուրիշներէն առաջ շինած ենք թէ հիւլէական եւ թէ ջրածին ռումբերը»:

ՅՈՐԴԱՆԱՆ տնտեսական օգնութիւն մը պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, ջրուղիներ, եւ ճամբաներ շինելու, անտառներ տնկելու եւն. համար: Ուրիշ ծրագիրներ ալ կան: Տրամադրելի գումարը որոշուած չէ:

«ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐ, ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ», կ'ըսէ Վատիկանի կողմէ հաւատացեալներուն ուղղուած կոչ մը, «համայնավարները գործակցութիւն առաջարկելով ծուղակ մը կը պատրաստեն ձեզի համար»: Այս իմաստով քարոզներ կը տրուին Հռոմի բոլոր թեմերուն մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռաւ մեծ գիտնական մը, Սերժ Եուտին, որ ծանօթ էր իր վիրաբուժական գիւտերով (թոք, ստամոքս եւ աղիք): Երկու անգամ Ստալինեան մրցանակի արժանացած է: Գիրքեր ալ ունի:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը Լոնտոն պիտի երթայ մօտերս, խորհրդակցելու համար իր երկրին կացութեան մասին:

ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ կը տեղաւորուին Ճիտտէի մէջ (Արաբիա), կարեւոր պաշտօններ վարելով: Շատերը նախկին սպաներ են, այժմ խալամացած, ինչ որ կը դիւրացնէ իրենց գործը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գրական թերթը, «Լիթերաթուրնայա Կազեթա» կը գրէ թէ գրողներու վերջին համագումարին մէջ Պ. Սուրքով խստօրէն քննադատեց իր պաշտօնակիցները: «Պէտք է խոստովանինք թէ մեր գրականութիւնը մեծապէս ետ մնացած է, մասնաւորապէս թատերագրական ասպարէզին մէջ»:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տոքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Բացումը կը կատարէ Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Ա. Մեսումեանի:

Արտասանութիւն՝ Ջաքէի Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան:

Առաջին անգամ ըլլալով Պանթէօ Քաշանի պարախումբը իր ամբողջ կազմով՝ հայկական եւ կովկասեան պարերով, ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ):

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆի: Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 150 ֆրանք:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պիվէռի «Գեղունի» սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Պատուակալ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի անդամ քաղաքացի ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆԻ:

Ներկայ կ'ըլլան տեղւոյս ընկերվարական հատուածը:

Կը նախագահէ ընկեր Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ ՌՈԺԷ ՍԵՌՏԱ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ: Երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր:

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը: Մուտքը ազատ է

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի: Այս կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբը:

Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՅՈՒԼԻՍ 4ԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 20ին, Էքուանի մէջ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի: Տեղի կ'ունենայ 3 Յուլիս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը: Յայտագիրը կը պարունակէ մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր: Զաւեշտ մը՝ մէկ արար: եւ «Մարդ – ծաղիկներ» գեղեցիկ տրամախօսութիւնը, ծաղիկներու թատերապարով, նաեւ հայկական պարեր:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԽՆՋՈՅՔ

Յունիս 20ին, ժամը 4էն 10, Խրիմեան սրահին մէջ, Իսի լէ Մուլինօ:

Ի նպաստ դպրոցին կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Հոգաբարձութեան կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգչախումբ, նուագ, մենախօսութիւն, մեներգ եւ պար, սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ արուեստագէտներու, եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Կը մասնակցին Ա. Գմբէթեան, Գրիգոր Վահան, Օր. Շաքէ Պէկեան, Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Պ. Պշքիկեան, Օր. Նիկօլ Նիզամեան եւ ուրիշներ:

Զարմանալի եւ ծիծաղաշարժ, հետաքրքրական եւ հիանալի, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով:

Գեղարուեստական բաժինը պիտի տեւէ ժամը 4էն 7, յետոյ խնջոյք, մինչեւ ժամը 10: Առատ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆօնտագը – Մարթեկօ Թաղամասին դպրոցական ամավերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Պօմոնի եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ: Կը նախագահէ Պ. ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻ – ՊԱՇԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի Տիկին Ռ. ՄԵԼՏՕՆԵԱՆ:

Դպրոցականներու կողմէ ի մէջ այլոց կը ներկայացուի նաեւ.— ա) «Տատանող գլուխը» (զաւեշտ): բ) «Օգտակա՞րը թէ հաճելին» (ծաղկավաճառուհիներու եւ բանջարավաճառուհիներու կռիւը): գ) «Հայ տղուն երազը»: (Քաջ Անդրանիկ):

Մուտքը ազատ է:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ «Ոսկի հէքեաթ»ը ներկայացնողներուն, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին Ազգ. Տան մէջ (32 ռիւ տը Թրէվիզ): Մուտքը ազատ է:

ԼԻՈՆ.— Տիկին Մարգրիտ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Պ. Տեփան Ժամկոչեան, եղբայրը (Ամերիկա), Պ. Արտաշէս Ժամկոչեան (եղբայրը), Տիկին Թուրվանտա Ժամկոչեան, Տիկին Մարիամ Գայաճանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հայթայեան, Տիկին Վերոն Ազնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Ահարոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եղսայ Ժամկոչեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Մանուկ, Գոհարիկ, Հայկանուշ եւ Ազանի (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Նշան Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Տօնապետեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Հայթայեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՀԱՐՈՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ (54 տարեկան) մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 16ի առտուն, հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, ժամը 14ին: Մարմինը Օփիթալ Էտ. Էրիօէն պիտի փոխադրուի Կիյոթիէռի գերեզմանատունը:

Օր. ԱՆԺԷԼ ԱՊԱՃԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

12 Յունիս Ամուսնացած Նիւ Եորք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, այս շաբաթ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբ: Պիտի զեկուցանէ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ «Արեւելքի դաշնութիւններու մասին»: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 16ին, 67 ռիւ Հօշ, Քոլոմպ, ընկերուհի Ինճէեանի բնակարանը (Մածուն Սէկէֆ):

ՀԱՄԱԽՄԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղիս ընդհ. ժողովը այս կիրակի 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պար Տիւ Կլոպի սրահը: Օրակարգ՝ դաշտահանդէսի կարգադրութիւն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կաթողիկէ Ս. Էջմիածին տօնին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն ամենայն Հայոց հանգուցեալ Հայրապետ ԳԷՈՐԳ Զ.ի վախճանման քառասունքին առթիւ, այս կիրակի ժամը 10ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տէր Սիոն եպիսկոպոս Մանուկեան, կաթող. պատուիրակ Հարաւ. Ամերիկայի, որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի Ս. Էջմիածնէն վերադարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ խուռներամ, յարգելու համար երանաշնորհ Հայրապետին անմոռաց յիշատակը: (ԴԻՒԱՆ)

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութիւնը, Եկեղեցական Յանձնախումբը, Տիկն. եւԵրիտ. օժանդակները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, լսելու համար իրենց վերջին միամեայ շրջանի նիւթական եւ բարոյական գործունէութեանց համարատուութիւնը, ի մասնաւորի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան կառուցման առնչութեամբ կատարուած աշխատանքներու արդիւնքը:

Շատ կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին 26 Յունիսին կատարուելիք հիմնարկէքի պաշտօնական արարողութեանց շուրջ: Փութացէք ճիշդ որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ: Որեւէ նուիրահաւաքում պիտի չըլլայ: (ԿՆԻՔ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Նորհատ Սիմոնեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, պիտի կատարուի քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ, նորոգ հանգուցեալ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ (ծնեալ Ժամկոչեան) յիշատակին: Կը հրաւիրուին բոլոր ազգականները, բարեկամները եւ ծանօթները:

★

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցիին մէջ, հանգուցեալ ճարտարապետ Ա. Յակոբեանի դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը, յարգելու համար բարերար ճարտարապետին յիշատակը:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 19 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7398 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2809

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ «ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ»

Ո՜րքան փոխուած են բարքերը …

Յիսուն – վաթսուն տարի առաջ, լեզուագէտ եւ հայրենասէր դէմքեր իրենց պաշարը կ'օգտագործէին, Հայը օտարին ծանօթացնելու համար :

Կը կատարէին մասնակի եւ ամբողջական թարգմանութիւններ : Միջնորդ կը հանդիսանային, որպէսզի օտարը շահագրգռուի հայկական մշակոյթով :

Կային ուրիշներ ալ որոնք նիւթական միջոցներ կը տրամադրէին, միեւնոյն մտահոգութեամբ :

Եւ լոյս տեսան բազմաթիւ հայանպաստ հրատարակութիւններ, հայագիտական մատենադարան մը կազմելով :

Այդ հրատարակութիւններէն շատերը սպառած են արդէն :

Այսօր, մեր նոր սերունդին զարգացման ալ կրնային ծառայել անոնք : Բայց դժուար կը ճարուին :

Միւս կողմէ, ոչ նոյն ոգիով թարգմանիչ մնացած է, ոչ ալ մեկենաս :

Մարդիկ զբաղած են աւելի բանուկ արհեստով մը,— իրենց գիտցած կամ փոխառած օտար լեզուն գործածել օտարին միտքը պղտորելու համար :

Այսպէ՛ս է որ, տարիներէ ի վեր լոյս կը տեսնեն օտարալեզու հրատարակութիւններ, թերթ կամ գիրք, թունաւոր բոյսեր մշակելով միջազգային շուկաներու մէջ:

Այդ անպատիւ գործունէութեան շնորհիւ, օտարը ոչ թէ կը ծանօթանայ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին, այլ իր առջեւ կը տեսնէ այլանդակ պատկեր մը :

Կը տեսնէ ժողովուրդ մը զանազան թեւերու բաժնուած : Եւ մանաւանդ՝ մէկը միւսը վարկաբեկելով զբաղած :

Կը տեսնէ ազխտութեան եւ ատելութեան արշաւ մը՝ տարագիր, ցիրուցան բազմութեանց գլխուն վերեւ :

Եւ այս ամէնը՝ իւրաքանչիւր հիւրընկալ երկրի լեզուով,— ֆրանսերէն, անգլերէն, արաբերէն, պարսկերէն, սպաներէն :

Միեւնոյն աղբիւրէն կը բխի այս խուժանավարութիւնը, — «պրոգրեսիւ» — յառաջդիմակա՜ն — կոչուած տղմուտէն, ուր անյուսօրէն խրած են ափ մը դիմակաւորներ եւ թութակներ ,ամէն գաղութի մէջ :

Ոմանք պատահաբար, ուրիշներ գիտակցօրէն ստանձնած են այս գրգռիչ «միսիա»ն, իբրեւ լրացուցիչ մասը հայերէնով կատարուած չահատակութեանց :

Անոնք մէկ սկզբունք ունին —դիմացինը մրոտել ամէն գնով :

Այդ առաջադրութեամբ, կանգ չեն առներ որ եւ է սարտնութեան առջեւ :

Կը ստեն եւ սուտ վկաներ կը ճարեն : Կը կեղծեն ու կը խեղաթիւրեն : Վերիվայր կը շրջեն պատմական իրողութիւններ, ապուշի տեղ դնելով իրենց հետեւորդներն անգամ :

Կարճ,— մասալներ կը թխեն աշխարհի բոլոր լեզուներով :

Օտարը, մանաւանդ եթէ քիչ – շատ ծանօթ է հայկական կեանքին, անշուշտ պիտի զարմանայ որ այսքան … յառաջ գացեր են իր «առմենիէն» բարեկամները :

Իսկ օտարախօս հայ տղան անշուշտ պիտի գանի այս ապականութեան առջեւ, եթէ իր կարգին թունաւորուած չէ :

Այս անճոռնի բարքերն ալ նոր ծաղկեցան Հայկական Արտասահմանի մէջ, իբրեւ հետեւանք « ինտերնացիոնալ » մարզանքներու :

Ի՞նչ օգուտ կ'ուզեն քաղել այս նորելուկ «թարգմանիչները», իրենց թունաւոր սունկերը հրամցնելով օտարին եւ օտարախօս Հայուն :

Կ'արժէ ընդլայնել հարցը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ ՍՏԱՑԱՒ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՄԲ 47Ի ԴԷՄ 419 ՁԱՅՆՈՎ

ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 20, ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԿԱՐԳԱԴՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պ. Մանտէս Ֆրանս, վարչապետութեան թեկնածուն, Դշ. օր վաւերացում ստացաւ 47ի դէմ 419 ձայնով, իր յայտարարութիւնը կարդալէ եւ շարք մը հարցումներու պատասխանելէ ետք :

Այս մեծամասնութիւնը կ'անցնի 314ի օրինական թիւը, նոյն իսկ եթէ զեղչուին համայնավարներուն քուէները : Պատերազմին դադարումէն ի վեր առաջին անգամ է որ համայնավարները քուէ կու տան ոչ – կուսակից թեկնածուի մը : Համայնավարները 96 քուէ ունին, չորս յառաջդիմականներու հետ՝ հարիւր : Թեր քուէարկած էին նաեւ 106 ընկերվարական երեսփոխանները : Առաջին անգամ է որ վարչապետութեան թեկնածու մը ստուար մեծամասնութիւն կը շահի ձախակողմեան հոսանքներէն :

Պ. Մանտէս Ֆրանս իր յայտարարութեան մէջ դիտել կուտար թէ Հնդկաչինի Ֆրանսական զօրքին բարոյական կորովը պիտի խախտի, եթէ իրենց վարչապետը վաւերացում ստանայ համայնավարներու մասնակցութեամբ , եւ թէ հաշտութեան բանակցութեանց առեն ալ Ֆրանսայի անկախութիւնը կրնայ վտանգուիլ, եթէ Ֆրանսայի հակառակորդները գիտնան թէ վարչապետը իշխանութեան գլուխ եկած է շնորհիւ համայնավարներու աջակցութեան :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ քանի մը ժամ բացառիկ երեւոյթ մը պարզուեցաւ ,— Ազգ. Ժողովին առջեւ կը գտնուէր վարչապետ մը որ պաշտօնապէս վաւերացուած էր եւ սակայն կը մերժէր ընդունիլ այդ պաշտօնը : Շատեր կը կարծէին թէ օրինական թիւէն պակաս քուէ պիտի ստանայ : Եւ սակայն իր բացատրութիւնները բազմապատկեցին ոչ – համայնավար քուէները :

Կէս գիշերին, Պ. Մանտէս Ֆրանս դիտել կուտար թէ կարգ մը երեսփոխաններ կը վարանէին քուէ տալ, վասն զի համայնավարները խոստացած էին թերքուէարկել : Այս առթիւ յայտարարեց, ի պատասխան իրեն ուղղուած հարցումներու .

— «Սիրելի պաշտօնակիցներ, կ'ուզէ՞ք որ համայնավար կուսակցութիւնը օգտուի այս ռազմախաղէն : Իր վախցած քարենորոգումները խափանելու համար չէ՞ որ համայնավար կուսակցութիւնը քաղաքական գործողութեան մը կը ձեռնարկէ այս գիշեր : Անոնց ռազմախաղը պատճա՞ռ է որ ուրիշներ յանկարծ փոխեն իրենց միտքը : Այս ընթացքով համայնավար կուսակցութիւնը իրաւարար պիտի չդառնա՞յ մեր վիճաբանութեանց մէջ : Մենք խաղալիկնե՞րն ենք համայնավար կուսակցութեան : Եթէ սահմանադրական մեծամասնութիւնը 314 ձայն է, ես կ'ուզեմ այդ քուէները ստանալ այն խմբակցութիւններէն որոնց կոչ ուղղեցի » :

Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Պիյու յայտարարեց թէ իրենց վերջին համագումարին մէջ որոշած են մէկդի դնել մեկուսացումի քաղաքականութիւնը վարչապետական ընտրութեան առթիւ եւ ուժ տալ ոեւէ մէկուն որ կրնայ դադրեցնել Հնդկաչինի պատերազմը եւ խափանել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը :

× Պ. Մանտէս Ֆրանսի դահլիճը պիտի բաղկանայ 15 նախարարներէ : Վարչապետը ինք ստանձնած ըլլալով արտաքին գործերու նախարարութիւնը, Ժընեւ պի–

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

★

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Տարրական պայման է որ գոնէ պարբերական թերթերը — շաբաթական, ամսօրեայ եւայլն — աւելի ուշադրութեամբ հետեւին ուղղագրութեան, քերականութեան եւ ուրիշ կարգ մը անհրաժեշտ գիտելիքներու :

«Դու միայն կաս յԵրուսաղէմ » …

Պարբերական հրատարակութիւններ, մինչեւ անգամ գիրքեր կան ուր կոտոշաւոր սխալներ իրար կը հալածեն :

Նոր ստացայ Երուսաղէմի պատրիարքարանին պաշտօնաթերթը, «Սիոն»–«Ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական» : (1954 Ապրիլ – Մայիս) :

Նախ՝ լայն տեղ կը գրաւեն ոտանաւորները .— ճիշդ վեց էջ :

Կատարեալ համաճարակի մը վերածուեր է գրականութեան այս ճիւղը, — բանաստեղծութիւն :

Կը քերթեն ու կը քերթեն, վերէն նայելով արձակին վրայ, որուն գինուորեալները հետզհետէ կը նուազին :

Առանձին պիտի խօսիմ այդ մասին :

« Սիոն »ի այս թիւին մէջ ծանօթ բանասէր –պատմագիր մը, Հրանդ Ք. Արմէն », շարունակելի ուսումնասիրութիւն մը՝ ունի ,— «Պատմութիւն խորենացիի քննադատութեան » :

Հարեւանցի կարդացի եւ սա գոհարները գտայ .—

Էջ 129 .— «Պէտք եղածն էր, ուշիմ բանասէրի մը երեւան գալը, որ այս հսկայ վերլուծական նիւթերը համադրեր, դժուարութիւնները հարթեր եւ վերջնական թուական մը որոշեր » :

Կարծեմ ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտներն ալ գիտեն որ երբեք «Ը»ներն ալ «Է» պիտի ըլլան ,— համադրէր, հարթէր, որոշէր :

Նոյն էջին վրայ , Դեր ու դէմ» .— Անշուշտ ըսել կ'ուզէ «Թեր ու դէմ » :

Չեմ գիտեր, այս կոպիտ սխալներուն պատասխանատուն յօդուածագի՞րն է թէ ամսագրին խմբագիր – սրբագրիչը :

Ամէն պարագայի մէջ, աններելի է այս վրիպումը, մանաւանդ պատմական – քննադատական ուսումնասիրութեան մը մէջ :

× Թերթի մը մէջ կը կարդամ, — «խստիւ կերպով» :

Ուրիշ թերթի մը մէջ — «չարաչար կերպով » :

Ինչպէս կ'երեւայ, երկուքն ալ հայերէնը լափած են «չարաչար կերպով» եւ աշակերտ կը հացնեն «խստիւ կերպով» :

× Շատեր, նոյնիսկ պաշտօնական մարմիններ «արձանագրութիւն» բառ մը կը հոլովեն ժողովներու առթիւ :

Ըսել կ'ուզեն — «ատենագրութիւն» : Արձանագրութիւնը ուրիշ բան է (էնս – քրիփսիոն) :

× Լիբանանեան թերթ մը Վ. Մալէզեանի ֆրանսերէնի թարգմանուած բանաստեղծութեանց անունը, «Քորպէյ Ֆլէօ – րի», թարգմաներ է «Ծաղկազարդ Զամբիւղ» :

Ամբողջ գրախօսական մը չա՞րժեր այս նշանաւոր «զամբիւղ»ը …

Վ.Ա.Հ.

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՎԻՃԻԼ

Խ. Միութեան եւ կարմիր Չինաստանի արտաքին նախարարները գործօն աշխատանքներ կը կատարեն, որպէսզի շարունակուի Ժընեւի խորհրդաժողովը, լուծելու համար Հնդկաչինի կնճիռը : Պ. Պիտօեւս կ'աշխատի նոյն ուղղութեամբ, սպասելով նոր դահլիճին հրահանգներուն : Ամերիկացիները կը շարունակեն վերապահ դիրք մը բռնել Չինաստանի նոր առաջարկին հանդէպ : Ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները կը փորձեն օգտուիլ Զու Ան Լէի հաշտարար հատուածներէն : Պ. Իտըն, որ Լոնտոն պիտի երթար, յետաձգեց իր մեկնումը, գործնական ելքի մը յանգելու համար :

× Անգլիա ընդհանրապէս չափաւոր քաղաքականութեան մը կը հետեւի այս հարցին, ինչպէս եւ Ծայր. Արեւելքի վերաբերեալ բոլոր խնդիրներուն մէջ : Այս տրամադրութենէն օգտուելով, կարմիր Չինաստան մօտերս դիւանագիտական մարմին մը պիտի ղրկէ Լոնտոն : Կը կարծուի թէ երկու պետութիւնները դեսպաններ պիտի փոխանակեն մօտերս :

ՇԹՐՈՒԹՈՖԻ ԴԱՀԻՃՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Մէցի զինուորական ատեանին Դշ. օրուան նիստին մէջ, ամբաստանեալներէն Ֆրանց խոստովանեցաւ թէ մասնակցած է կալանաւորներու մահացման գործողութեանց, բայց վայրագութիւններ եւ անվայել արարքներ չէ գործած : Ամբաստանեալը, որ շատ կը նմանի Ֆեռնանտէլի, մասնակցած է չորս Անգլուհիներու մահապատիժներուն գործադրութեան, ներարկումներ կատարելով, յետոյ դիակները հրկիզելով, 1944 Յուլիսին : Բայց հերքեց այն մեղադրանքը թէ իր շունը արձակած էր վիրաւոր աքսորականներու վրայ, անոնց վիրակապերը պատառ պատառ ընելու համար :

Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Օհլեր, յայտարարեց թէ ինք պարզապէս Պերլինէն ստացած հրամանները կը գործադրէր : Յետոյ խոստովանեցաւ թէ մասնակցած է հարիւր աքսորականներու գանակոծման, երկաթածայր բիրերով, մինչ նախապէս կ'ուրանար :

Երրորդ ամբաստանեալ մը, Սէօս, յայտարարեց թէ մահապատիժներու գործադրութեան, կախաղանի եւն. կը մասնակցէր խղճի հանդարտութեամբ, կատարելով իրեն տրուած հրամանները : Այս առթիւ խոստովանեցաւ թէ մասնակցած է ռուս գերիներու վրայ գործադրուած վայրագութեանց : Այս գերիները իրենց տաղաւարներուն առջեւ մնացած էին քանի մը շաբաթ, ձեռնակապերով եւ որդնոտած զգեստներով :

ԵՐԿՈՒ «ՀԱՏԸՆՏԻՐՆԵՐ» ԵՒՍ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԳԱՑԵՐ ԵՆ

Պոլսոյ «Ժամանակ»էն (10 Յունիս) կ'իմանանք թէ «Նոր Լուր»ի արտօնատէր խմբագրապետ Վահան Թօշիկեան եւ «Աստղաբերդ» ամսագրի արտօնատէր Թորոս Ազատեան, որոնք Էջմիածին հրաւիրուած էին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան առթիւ , Յունիս 9ին Երեւան մեկներ են, Էրզրում – Կարս – Գիւլլը Չաքչաքի ճամբով (ճեպընթաց կառախումբ) :

Բնականաբար պիտի հարցնէք,— Ի՞նչ ընելու կ'երթան այս երկու «հատընտիր – ները» , քանի որ կաթողիկոսը շատոնց թաղուած է, եկեղեցական ժողով չէ գումարուած, իսկ պատգամաւորները կը վերադառնան հետզհետէ :

Նոյն թերթին տեղեկութեանց համաձայն, չի կարծուիր որ նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը կատարուի տարեվերջէն առաջ : «Մինչ այդ աշխատանքը պիտի թափուի կատարելու համար Անթիլիասի կաթողիկոսին ընտրութիւնը, որ կարգ մը տարակարծութիւններու հետեւանքով ձգձգումի մատնուած է » :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք ընկեր Գէորգ Քիրէճեանէ (Վալանս) հինգ հազար ֆրանք իր տարաբախտ եղբօր եղերական մահուան տարեդարձին առթիւ : Նոյն առթիւ ընկերը կը նորոգէ մէկ տարեկան բաժնեգին իր տղուն :

Հաւաստրիմ Ցառաջականէ մը (Պրիւսէլ) երկու հազար ֆրանք իր այցելութեան առթիւ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂԸ ԵՒ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Գ.

Մուսաներուն հետ սիրաբանիլ կամ ողջոյն ըրկել աստուածներուն՝ երբ ժողովուրդ չկայ լսող, ժողովուրդ չկայ հասկցող։

Ահա թէ ինչու Համաստեղ, որոնելու համար իր ժողովուրդը ցատկեց Ամերիկայէն Եւրոպա, յետոյ Ափրիկէ, յետոյ Միջ. Արեւելք, այնքան որ իր քայլերուն հետքերը կը գտնէի տակաւին երէկ՝ երբ տխրօրէն ման կուգայի Տէր Զօրի ճամբուն վրայ, անապատներուն խորը աւազներու թաղւածութեան մէջ։ Ժողովուրդի զաւակ, Համաստեղ իր ժողովուրդը փնտռեց ամէն ուր որ կը թրթռար հայկական ձայն մը, մինչեւ տարագիր բազմութեանց վերջին հանգստարանը, մինչեւ Հայոց ոսկորներուն բլուրը։ Համաստեղ, գրելու եւ երկնելու համար, մուսա չփնտռեց իր սենեակին մէջ, ներշնչման չկանչեց իր գիշերները։ Համաստեղ, գրագէտի իր պատիւը փնտռելու ձեւով, որոնեց ժողովուրդը, հայկական բարբառին ծովը։ Համաստեղ հետեւեցաւ իր մեծ բանաստեղծին, Վարուժանի, որ Եւրոպայի մէջ իր իմացականութեան աճումը լրացուցած, վերադարձաւ Պոլիս եւ առանց սակարկութեան անցաւ գաւառ, հայկական բնաշխարհը, մտաւ իր ժողովուրդին ծոցը, հայ բարբառին ծովը, անշուշտ աւելի բախտաւոր պայմաններու մէջ, քան մեզի վիճակեցաւ։ Վասն զի Վարուժան գիտէր թէ որքան հզօր է ներշնչումը, զոր հայ բարբառին ծովը կուտայ գրագէտին։

Այդ ծովին դիմաց, այդ բարբառային մեծ աւելծութեան դիմաց, որ պակուցիչ է եռագնապեցնող, խորապէս անձկայոյզ, որքա՛ն դողդղացած է Օշական, եղան պէս անխօս, որ գիւղացիի անբացատրելի իր էնփասիպլիթէն կը կորսնցնէ յանկարծ ու կուլայ, գողցուած սիրտը վերադարձնողի մը պէս, ու կարծես չբաժնուելու համար երբեք ժողովուրդէն, որու կարօտը ունէր, գնաց Սէօլէօզի կողմին թաղեց նոյն ժողովուրդին մեռելներուն պարտէզին մէջ, որպէսզի գիշերները լսէ իր ժողովուրդին յաւիտենական աշխատանքին ձայնը։

Նոյն այդ ծովին դիմաց, հայ մարդերու անսպառ Ջրվէժին դիմաց, որ Զատկէ Զատիկ կը հոսի այս քաղաքին փողոցներէն՝ սարսռացնելով, դողդղացնելով, սալայատակներն իսկ դղրդացնելով իր արցունքը չէ կրցեր զսպել նաեւ Շաւարշ Միսաքեան, զոր մտերիմները կ'անուանեն Աւագ Ուրբաթ՝ ի վկայութիւն իր խոժոռութեան, Ջրվէժին դէմ փշրուած ու լուծուած։

Այս պատկերներէն ետքը՝ միտքս կ'իյնայ Աստուածաշունչին մէկ հատուածը, ուր Մովսէս կը յայտնէ թէ կարելի չէ դիտել Աստուծոյ երեսը, — ով որ կը համարձակի՝ պակուցումը կը զգետնէ։ Այնպէս եւ դուն, ժողովուրդ Հայոց, յաւիտենականութեան պատկերն է քու դէմքդ, ներշնչումներու աղբիւր է քու ներկայութիւնդ։

Ահա թէ ինչու գրագէտը պէտք է կանգնի առջեւդ՝ դէմ յանդիման։

Կայ նաեւ ուրիշ պայման մը,— քեզ գտնելը, կամ քեզ որոնելը կը պահանջէ ճամբորդութիւն մը։ Իմացական ճամբորդութենէ զատ, որուն հանգամանքը պիտի գտնէք այս ճառիս սկիզբը, պայման է նաեւ ճամբորդութիւնը հասարակ իմաստով։ Համաձայն այդ պայմանին, արդար է դասակարգում մը բացատրել այսպէս։

Գրագէտներ կան, որոնք կը նմանին դռնապանի։ Ամբողջ օրը՝ նստած իրենց ծակ աթոռին վրայ, անոնք կ'երազեն ճամբորդել Փարիզէն Պոլիս, Պէյրութէն Նիւ Եորք, Աթէնքէն Աղեքսանդրիա։ Այս դժբախտներուն ստեղծագործութիւնը կը կոչուի «քիւ տը ժաթ»ի գրականութիւն։

Գրագէտներ ալ կան, որոնք ճամբորդութիւնը կը համարեն սնունդ, այնքան անհրաժեշտ որքան հանապազօրեայ հացը։ Եթէ պիտի առարկուի թէ գրագէտները անհասարակ կարելիութիւն չունին ճամբորդելու, թոյլ տուէք ինձ հարցնել թէ դիւրի՞ն է միթէ կրել գրագէտի քղամիդ։ Շատ աւելի դժուարին պայմաններ կան լրացնելիք, շատ աւելի դժուար պահանջներ կան միաժամանակ, հռչակուելու համար գրագէտ։ Ճիգ եւ զոհողութիւն, աշխատանք եւ տառապանք,— բառեր են որոնց իմաստը չեն գիտեր տակաւին բազում գրագէտներ։ Ի վերջոյ պէտք է յայտարարել թէ գրագէտի ասպարէզն ալ ունի իր պատուոյ դռները — Քէլ Հասանին այգին չէ գրականութիւնը, որ անդին հրես ցանկապատը եւ մտնես ներս։ Գրագէտի ասպարէզն ալ ունի զոհաբեմացական լիացումի դժնդակ այդ փորձնակին տակ քանի մը կաթիլ մելան թափել, կարմիր ըլլայ կամ սեւ, այն ձեւով որ կը յիշեցնէ փողոցի շնիկներուն մեզքը պատին դէմ, սրբապղծութիւն մըն է անպայման, տեսակ մը կապէն՝ այլ ոչ երբեք զոհագին։

Գրագէտի կոչման դժուարութիւններն են, բարոյական պատրաստութեան եւ իմացական լիացումի դժնդակ այդ փորձերն են, որ գրագէտին պիտի տան սրբազնութիւն եւ ժողովուրդի մը քաղաքակրթական առաքելութեան լուսապսակը։

Գրագէտը ժողովուրդին կապելու պայմանը պատճառ մը չէ, ճամպագութիւնը շնորհք համարուի՝ լրագրի մը սենեակին գագաթէն ցատկելով գրականութենէն ներս, ցած եւ գետնին մօտիկ պատուհանի մը մեղքով։ Պէտք է փակել բոլոր ցած պատուհանները, որպէսզի ոչ ոք խանգարէ գրագէտին երկունքը կամ ստեղծագործութիւնը՝ ուշադրութեան հրաւիրելու կամ օրուան խօսակցութեանց առարկայ դառնալու նպատակով, բաց - նամակներու տակ հերոսանալով կամ գրագէտները անուանարկելու ռազմավարութեամբ։

Դժուարացնել, դժուարացնել գրականութեան մուտքը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Մեծ սխալ մը գործեցի, բայց բարեբախտաբար կրցայ դարմանել։

ԲԱՐԵԿԱՄԸ.— Ի՞նչ ըրիք։

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Սխալմամբ անմեղ մը կախել տուի։ Բայց երբ բուն ոճրագործը գտնուեցաւ՝ անպարտ արձակել տուի...

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Փարի Փրէս»ի աշխատակիցը, Լուի Տէլմա այս անգամ ալ կը նկարագրէ Համաշխարհային առողջապահական կազմակերպութեան աշխատանքները Եգիպտոսի մէջ.—

«Եթէ կը հազաք, եթէ յոգնած էք, եթէ ջերմ ունիք, եկէք քննել տուէք ձեր թոքերը։ Ամէն բան բոլորովին ձրի է, պիտի դարմանուիք ամէնէն վերջին արտադրութիւններով»։

Այսպէս կը կանչէ ձայնը կառքին մէջէն, որուն վրայ գրուած է նաեւ կոչը։ «Շողաքննել տուէք ձեր թոքերը, որ միակ միջոցն է թոքախտը իր սկզբնաւորութեան մէջ երեւան հանելու»։ «Թոքերը սկզբնական վիճակին մէջ կը դարմանուին», «Շողաքննութիւնը ձրի է բոլոր դարմանատուններուն մէջ»։ Կառքին մէջ նստած հիւանդապահուհին թղթիկներ կը ցրուէ շողաքննուելու համար։ Բոլորը կը խուժեն հոն։ Յաջորդ օրը պատրաստ է արդիւնքը։ Անոնք որ կասկածելի նշաններ ցոյց կուտան, նամակով դարմանատուն կը կանչուին, աւելի կատարեալ քննութեան համար։

Այսպէս, ամէն առաւօտ 250 նկար կ'առնուի 4 ժամուան մէջ։ Երեք հոգի, ղեկավարութեամբ Ֆրանսացի բժիշկ տոքթ. Բոյինէի եւ օժանդակութեամբ եգիպտացի բժիշկ տոքթ. Շեմալիի կը կատարեն այս գործը Գահիրէի երկու թաղամասերուն մէջ 200.000 բնակիչի համար։

Կիները կառքին մէջ շողաքննութենէ չեն անցնիր որովհետեւ չեն սիրեր մերկանալ։

Շուէտացի հիւանդապահուհին կ'ըսէ թէ Եգիպտոսի մէջ թշուառութիւն կը տիրէ, բայց նաեւ միասին արտակարգ զուարթութիւն եւ ազնուութիւն։ Ժողովուրդի զաւակները կը սիրեն շողաքննութենէ անցնիլ, կը հետաքրքրուին գործիքներով, կը սիրեն դարմանատուն երթալ թոքերուն նկարները առնելու։ Շարունակ կը կրկնեն, «առաջ մեզմով չէին զբաղեր, ապրի նոր կառավարութիւնը որ մեզի համար առաւ այս գործիքը»։ Հիւանդապահուհին կ'աւելցնէ թէ՝ բազմաթիւ պատճառներ կան որ կը դժուարացնեն գործը։ Նախ եւ առաջ անունները, որոնց մեծ մասը կազմուած է Մահմուտի, Մուստաֆայի եւ Հասանի հետ միացած։ Հասցէները ուրիշ դժուարութիւն մը կը կազմեն։ Երբեմն նամակատարը կը գտնուի սանդուղի մը գլուխը կամ ձեղնայարկի մէկ անկիւնը։ Շատեր քանի մը կին ունին (թէեւ հետզհետէ կը պակսի թիւը, ապրուստի սղութեան պատճառով) եւ կուտան հասցէն անոր որ ամէնէն աւելի սիրելի է իրենց։

Շողաքննութեան համար դժուար է նաեւ կարգ մը կիներու պարագան, որոնք ծանր զարդեր կը կրեն իրենց գլուխներուն վրայ, ինչ որ աւելի կը զարգացնէ վիզին եւ ուսին մկանները, դժուարացնելով քննութիւնը։

Այս շարժուն քննութեան կառքը իր առողջապահական պաշտօնեաներով մաս կը կազմէ Պապ էլ Շարիայի օրինակելի դարմանատան, զոր կը սարքաւորէ Առողջապահական Համաշխարհային կազմակերպութիւնը։ Ուսուցման եւ ցուցադրութեան կեդրոնը կը գտնուի հին հիւանդանոցի մը մէջ, որ ցոյց կուտայ թէ ինչ կարելի է ընել երկրին մնացեալ մասի՞ մէջ։ Սկովտիացիի մը ղեկավարութեան տակ կը գտնուի, Տոքթ. Մըք Դուկըլ որ հինգուկէս տարի շարունակ Ժընեւի Համաշխարհային Առողջապահական կազմակերպութեան «Թոքախտի» ճիւղին վարիչն էր։ 1952էն ի վեր Գահիրէ կը գտնուի եւ կը վարէ խմբակ մը որ կը բաղկանայ մէկ Ամերիկացիէ, Ֆրանսացիէ մը, Դանիացիէ մը եւ Յոյնէ մը։ Անոր նպատակն է համակարգել Գահիրէի մէջ, ինչ որ թոքախտի կը վերաբերի, բուժարան, համալսարան, կեդրոնական գիտական աշխատանոց, նախարարութիւն եւն.։

«Շատ կարեւոր է, կ'ըսէ ան, բանեցնել պարզ կեդրոն մը՝ համապատասխան երկրի միջոցներուն։ Անօգուտ է որ եգիպտացի մասնագէտ մը այցելէ Քոփէնհակի վերջին ծայր արդիական հաստատութիւն մը, երբ հիւանդանոց մը պիտի բանայ Սուտանի սահմանագլուխին վրայ։ Պէտք է անոր ցոյց տալ օգտակար սարքաւորում մը, խնայողական եւ դիւրամատչելի։

Եգիպտոսի մէջ թոքախտի դէմ պայքարը անհրաժեշտ է եւ պէտք է տարածուի։ Այս հիւանդութիւնը տարեկան հարիւր հազարի վրայ երկու հարիւր անձի մահուան պատճառ կ'ըլլայ։ Երկիրը պէտք ունի հիւանդանոցներու մէջ 55000 անկողնի, մինչ այսօր միայն չորս հազար ունի։ 730 հազար բնակիչի համար մէկ բուժարան կայ։ Մինչդեռ Անգլիոյ մէջ 85-000ի համար մէկ բուժարան, Գահիրէի մէջ 2.500.000 բնակիչի համար հինգ բուժարան ունին։ Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ շատ գործ կայ կատարելիք։

Թէեւ բրիտանացի է Տոքթ. Մըք Դուկըլ, եւ Բրիտանացիները այս պահուն շատ ժողովրդականութիւն չեն վայելեր հոն, սակայն շատ սիրուած է։ Կը պատմէ թէ՝ օր մը դպրոցի մը ուսուցիչը իրեն այցելեր է ըսելով որ, իմացեր է թէ թաղին մէջ բուժարան մը կայ եւ խնդրեր է օգտակար ըլլալ։ Իր աշակերտներէն 16–17 տարեկան տասը հատ արձակուրդներուն կ'երթան օգնելու։ Անոնք կամաւոր են ամէն բանի համար, ընտանիքներու այցելութիւն, գրասենեակի աշխատութիւն եւայլն։ Այսպէս երկու հարիւր ընտանիք օժանդակութիւն կը ստանան անոնցմէ։ Նուիրումի այս օրինակը հազուադէպ է ուրիշ երկիրներու մէջ։ Մինչեւ անգամ նախկին հիւանդներ կ'երթան իրենց ծառայութիւնը մատուցանել։

«Մենք սերմը կը ցանենք եւ կ'օգնենք որ տունկը աճի։ Մեր մեկնելէն ետք պիտի մշակուի տեղացի մասնագէտներու կողմէ։ Այս ժողովուրդը կ'արթննայ։ Միջազգային կազմակերպութիւնը տարրեր կը ճարէ որպէսզի ճոխացնէ ազգային աւիշը։ Փոխադարձ օժանդակութեան ամէնէն լաւ կերպն է այս։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Այս կարճ հարց ու պատասխանից յետոյ, մօտեցանք գրասեղանին, եւ մեր խօսակցութիւնը շարունակուեց մօտաւորապէս հետեւեալ բովանդակութեամբ։

Հետաքրքրուեցի, թէ այս ի՞նչ քարտէս է եւ ո՞վ է պատրաստել։

Անմիջապէս պատասխանեց, որ Սովետական կառավարութիւնը առաջարկել է զինուորական Շտաբին գծել Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւնների սահմանները, նկատի ունենալով երկրի ազգագրական, ռազմագիտական եւ տնտեսական պայմանները։ Զինուորական Շտաբը եւ լսելով վերոյիշեալ առաջադրանքներից ձեւակերպել էր երեք հանրապետութիւնների սահմանները՝ առաւելապէս նկատի ունենալով ինքնուրոյն միաւորների տնտեսական զարգացման հնարաւորութիւնները։

Պարզ էր, որ քարտէսի սահմանագծումը կատարելիս խոշոր չափով նկատի էին առնուած քաղաքական մի շարք կարեւոր հանգամանքներ։ Ինչպէս վերեւում յիշեցի, Խորհրդային կառավարութիւնը շահագրգռուած էր արագ լուծում տալու հայ – տաճկական կնճռին։ Տրապիզոնի փոխարէն Հայաստանին տրամադրւում էր Բաթումի նաւահանգիստը, որ շատ աւելի ընդարձակ էր եւ օժտուած անհրաժեշտ յարմարութիւններով, քան թէ Տրապիզոնի նաւահանգիստը։

Կրկին անգամ հարց տուեց ինձ Կարախանը՝ թէ արդեօք ընդունելի՞ է Հայաստանի կառավարութեան համար այդ սահմաններով Հայաստանը, պայմանով որ հրաժարուենք տաճկահայկական վիլայէթներից։

Նախ քան տրուած հարցին ըստ էութեան պատասխանելը՝ նկատեցի, որ եթէ Բաթումի նաւահանգիստը Հայաստանին յանձնուի, պիտի ստեղծուի մի կռուախնձոր երկու հարեւան եղբայրական ազգութիւնների (Հայերի եւ Վրացիների) միջեւ, որը պատճառ պիտի դառնայ երկու ժողովուրդների մշտնջենական թշնամութեան։

Ապա յիշեցրի, որ հազիւ տասնըհինգ օր է անցել ռուս–վրացական դաշնագրի ստորագրութիւնից եւ մելանը դեռ չի չորացել։ Այդ դաշնագրի տրամադրութեամբ, Բաթումը յանձնուել է Վրաստանին եւ այդ առթիւ Վրաստանի մայրաքաղաքում այսօր տեղի են ունենում խրախճանքի հրավառութիւններ եւ ժողովրդական գոհունակութեան ցոյցեր։ Ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի պարագաներում հիմա էլ Բաթումը յանձնել Հայաստանին։

Ի պատասխան իմ վերոյիշեալ դիտողութեան, Կարախանը կատարեալ սառնասրտութեամբ պատասխանեց.

«Էտօ եռունդա», այսինքն՝ դա դատարկ բան է։

«Շատ լաւ,— եթէ դուք ձեր երէկուայ արարքը այսօր համարում էք դատարկ բան, ի՞նչ երաշխիք, որ ձեր այսօրուայ արարքն էլ վաղը չէք յայտարարի՝ դատարկ բան»։

Կարախանը ժպտաց եւ շտապ վրայ բերեց, որ այս անգամ տրուած առաջարկը լուրջ է եւ վերջնական։

Այս զուարճալի խօսակցութիւնից յետոյ, անցայ խնդրին ըստ էութեան.

«Խորհրդային կառավարութեան նախագծած սահմաններով Հայաստանը տնտեսապէս վայրկեանի համար գոհացուցիչ է ու հայ ժողովրդի ու Հայաստանի նորակազմ պետութեան իրական կարողականութեան եւ ուժին համապատասխան։ Անհատապէս ինձ եւ ինձ նման մտածող շատերի համար միանգամայն ընդունելի է, եւ կարող եմ ասել, որ Հայաստանի այսօրուայ կառավարութիւնն էլ կը բաժանի իմ այս անհատական տեսակէտը։ Սակայն, դա բաւարար չէ՝ ձեր առաջարկը ընդունելի համարելու համար։ Պէտք է հաշուի առնել նաեւ հայ ժողովրդի հոգեբանական վիճակը։ Մեր ժողովուրդը տասնեակ տարիներ պայքարել է անկախ Հայաստանի համար եւ երազել է այն տեսնել տաճկահայկական նահանգներում»։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻ՛ ՇՓԱՑՆԷՔ

★

— Ինծի հայերէն նամակ մի գրէք, որովհետեւ չեմ ուզեր անգլերէնս մոռնալ:

Այս խիստ հրահանգը իր բարեկամին տուած է քիչ – չատ ծանօթ հեղինակ մը, որ, դժբախտաբար, քիչ մը չատ չփացուցինք մեր թերթերուն մէջ:

Մէկն է որ ծնած է «երկիր», մինչեւ 20 – 25 տարեկանը ապրած է հայկական միջավայրի մէջ ու յետոյ, հովը զինքը նետած է օտար հողի մը վրայ: Այնտեղ, սորված է նոր լեզու մը, զոր — հազար կտոր ալ ըլլայ — չի կրնար հոչակել իրրեւ իր մայրենի բարբառը: Այդ օտար լեզուով բաներ մը կը գրէ, երբեմն, եւ ճիշդ ատոր համար է որ չփացած է եւ ինքզինքը դրած է մեծ, չատ մեծ, չատ բացառիկ մարդու մը տեղ ու եթէ չեմ սխալիր, մեր գրականութեան, մեր մշակոյթին վրայ կը նայի աշխարհի ամէնէն բարձր չէնքին կատարէն... հեռադիտակով: Երբեմն, նոյնիսկ, այդ գործիքը աչքերուն կը տանի... հակառակ կողմէն...

Այս իմաստով պատուէրներ լսած ենք ուրիչ թեթեւսօլիկներու բերնէն ալ:

Բարի ծաղիկներ՝ այս չտեսները:

Ունին զզուելի մտայնութիւն մը: Եւ արհամարհանք մեր արեւափայլ Մեծաքանչին հանդէպ ու սորկամիտ պաշտամունք հանդէպ՝ այն լեզուներուն, որոնք տոհմիկ սեփականութիւնն են մեծ ազգերուն:

Հասկնալի է որ մարդ չկարենայ լիովին գնահատել մեր լեզուին գեղեցկութիւնը, երբ մտերմացած չէ անոր հետ:

Հասկնալի է որ օտար հայրենիքի մը մէջ ծնած ու մեծցած մէկը, «մեծ բանի մը» տեղ չդնէ մեր գրաբարն ու աշխարհաբարը:

Բայց, անհասկնալի է որ հայերէնին ծանօթ, ժամանակին հայերէն խօսող ու գրող մէկը յանդգնութիւնը ունենայ պատուիրելու.

— Ինծի հայերէն մի՛ գրէք...

Համաձայն եմ: Պէտք չէ հայերէնով խօսիլ այդ կարգի թեթեւսօլիկներուն ու չտեսներուն հետ:

Համաձայն եմ նոյնիսկ որ իրենց անուններն ալ սրբուի մեր տետրակէն — մանաւանդ այն տետրակէն, որուն էջերուն վրայ կը փայլին անունները մեր Սիամանթօներուն, մեր Վարուժաններուն, մեր Մեծարենցներուն, մեր Թումանեաններուն:

Պէտք է ձեւով մը հասկցնել, վերջապէս, այդ չփացածներուն որ մեր գրականութեան ածուն պէտք չունի իրենց ծաղիկներուն ու մենք կրնանք մշակել զայն՝ առանց իրենց անգլերէնին, ֆրանսերէնին ու չինարէնին:

Բայց ո՞վ պիտի հասկցնէ: Մեր մամո՞ւլը, որ առիթը չի փախցներ՝ երես տալու համար մեր անգլիաբարբառ, կամ ֆրանսաբարբառ գրողներուն ու չատ անգամ երես կը դարձնէ անոնց, որոնք հայերէնով կը մշակեն մեր Անդաստանը:

Մի չփացնէք մեր Մեծաքանչին վրայ խնդացողները, եթէ նոյնիսկ Շէյքսփիր մը գտնուի իրենց մէջ:

Առանց հայերէնի, հայ գրականութիւն չկայ: Ու երբ հայ գրագէտը հայերէն գրելու չի զիջանիր, հայ գրագէտ չէ:

Ոչ ալ Անգլիացի կամ Ֆրանսացի գրագէտ՝ Անգլիացիին ու Ֆրանսացիին համար:

Մի չփացնէք, ի սէր Աստուծոյ:

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ եւ ազգագրութեան արժէքաւոր գիրքը լոյս տեսած է Ամերիկայի մէջ հեղինակութեամբ Պէնլէեան քահանայի եւ Գրիգոր Խանձեանի: Պէնլէեան քահանային ձեռագիրներէն մէկ օրինակը յանձնուած էր Երուսաղէմի վանքին որ չէր ուզած տրամադրել տպագրութեան համար, նկատի ունենալով Մալաթիոյ Կրթասիրացի բաժանեալ վիճակը: Բ. օրինակը որ կը գտնուէր Պոլսոյ պատրիարքարանը, տրամադրուած է հրատարակուելու համար: Գիրքը կը բաղկանայ 278 էջերէ: Գրքին կցուած է «Մալաթիոյ գաւառաբարբառը» ուր Գրիգոր Խանձեան գասաւորած է 500 գաւառաբառերը (Ա.-էն Ք.), աւելցնելով Համբարձում քահանայի երեք հարիւր գաւառաբառերը: Գիրքը կը բաղկանայ 75 գլուխներէ, եւ կը պարունակէ հանելուկներ, երգում, անէծք եւ օրհնութիւններ, եկեղեցի, դպրոց եւ հնութիւններ, գիւղեր, գետեր եւայլն, հարիւրէ աւելի առածներ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ հաւաքածոյ մը նուիրած է Կիպրոսի հայ համայնքին Պ. Վահրամ Իւթիւճեան: Մասնագէտներ տասը հազար սթերլին կը գնահատեն արժէքը: Հաւաքածոն կը պարունակէ իւղաներկ եւ ջրաներկ մեծադիր նկարներ, մետաղագործութեան, խեցեգործութեան, քանդակագործութեան, փորագրութեան, չինական հին գեղարուեստի մասին թանկագին գործեր եւ «Փարաւոն» մը որ գեղարուեստի հրաշալիք մըն է: Այս հաւաքածոն պիտի մնայ առժամաբար Մելքոնեան կրթական հաստատութեան սրահներէն մէկուն մէջ: Պ. Վ. Իւթիւճեան երկու հազար անգլ. ոսկի նուիրած է Անթիլիասի կաթողիկոսարանի իբրեւ Վարդանանց հիմնադրամի, հազար անգլ. ոսկի կիրակնօրեայ վարժարաններուն եւն.: Ան ցկեանս տարեկան յիսուն անգլ. ոսկի նուիրած է նաեւ Թեմին առաջնորդ Ղեւոնդ եպիսկոպոսի, իր արդիւնաւոր գործունէութեան համար եւ որոշած է հինգ անգլ. ոսկի նուիրել երգչախումբի ֆոնտին եւ հինգ անգլ. ոսկի ալ կիրակնօրեայ վարժարաններուն: Ինչպէս եւ ցկեանս յիսուն անգլ. ոսկի՝ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին, յատկացուելու համար մշակութային ձեռնարկներու:

ՏԻԿԻՆ ՆԻՆԻՇ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ որուն մահը ծանուցած էինք Թեհրանի մէջ, կինն էր վեթերան ընկեր հանգուցեալ տոքթ. Յարութիւն Ստեփանեանի: Ծնած էր 1886ին Թեհրանի մէջ: 1900–1904 եկած է Փարիզ ուսանելու: Անդամակցած է «Կաթիլ», «Փունջ» եւ «Կ. Խաչ» միութեանց: Իբրեւ Խաչուհի գնահատելի գործունէութիւն ունեցած է պատերազմի ընթացքին ի նպաստ կամաւորական շարժման, գաղթականներու եւ որբերու խնամատարութեան: Հիմնադիր անդամներէն մէկն է «Թեհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական ընկերութեան»: Մասնակցած է հանրային եւ կրթական բոլոր ձեռնարկներուն: Հ. Յ. Դ. չարքերը մտած է 1905ին եւ հաւատարմօրէն չարունակած է իր անդամակցութիւնը մինչեւ իր մահը որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 4ին:

ՎԵՐ. ԵՂԻԱ ՔԱՍՈՒՆԻԻ յիսնամեայ յոբելեանը տօնուեցաւ Պէյրութի մէջ: Ութսունամեայ ալեզարդ ծերունին իր հոգեւորական կոչումին զուգընթաց յիսուն տարի չարունակ ծառայած է հայ ժողովուրդին իբրեւ պատմաբան, բանասէր եւ դաստիարակ: Բոլոր այն գաղութներուն մէջ ուր պաշտօնավարած է, հասցուցած է սերունդներ, որոնք թրծուած են իր չունչին տակ եւ համակուած հայ մշակոյթին հանդէպ իրենց ուսուցչին անհուն խանդավառութեամբ: Իբրեւ պատմաբան եւ բանասէր, մասնաւոր հատորներով եւ թերթերու մէջ ունի բազմաթիւ հրատարակութիւններ: Առանձին հատորով հրատարակած է «Փիլարտոս Հայը», ուսումնասիրութիւն, Կիլիկեան չրջանի սկզբնաւորութեան մասին: Ունի տակաւին 10–12 անտիպ հատորներ: Հրատարակիչ մնայուն մարմին մը պիտի աշխատի հրատարակել զանոնք:

ԼՈՅՍ ՄԸ երեւցած է Պէյրութի Նոր Ատանայի եկեղեցիին մէջ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ չեն կրնար բացատրել այս երեւոյթը: Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ աւագ խորանի աջակողմեան խորհրդանոցին մէջ սկիհներու ներքեւէն յանկարծ լոյս մը երեւցած է ծխատէր Արչէն քհնյ. Աչըգեանին: Այցելուներն ալ տեսած են երբ քահանան վերցուցած է սկիհը: Հրաչքի մը կամ գերբնական երեւոյթի մը կը վերագրեն: Փորձած են ծածկել արտաքին լոյսի ցոլացումը եւ սակայն լոյսը միչտ հոն է եղած: Կ'ըսեն թէ քարէն կը բխի ու կը ցոլայ: Ոսկեզօծ սկիհ մըն է ոսկերչական նուրբ արուեստով պատրաստուած: Հրաչք լոյսին երեւման առթիւ եպիսկոպոսական պատարագ մատուցած է Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ եւ խօսած ու քարոզած է Լիբանանի Առաջնորդ Խորէն եպիսկ.: Երեւոյթը ուչադրութիւնը գրաւած է նաեւ տեղական մամուլին: Լոյսը կ'երեւայ առտուան ժամերգութեան ընթացքին: Բարէն ժայթքող այս լոյսը ոչ մէկ չուք կը ձգէ, լոյսը գացած է տեսնելու նաեւ անգլիացի գրագէտ – փիլիսոփայ Ալտըս Հըքսլի իր կնոջ եւ Թահրա պէյի հետ:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ զանազան քաղաքներուն մէջ ցրուած 450 Հայեր կան, ինչպէս կը հաղորդէ Տիկին Մ. Բիւրտեան Պէյրութի «Ազդակ»ին: Երկրին մէջ չեչտուած է ցեղերու տարբերութիւնը: Նախապէս վերապահ էին Հայերու հանդէպ, սակայն յետագային պետութեան հրամանով անոնք ալ դասուած են տեղացիներու չարքը: Հայերը հոն գաղթած են պատերազմէն ետք: Ամէնէն աւելի մեծ համրանքը կը կազմեն Սիտնիի Հայերը՝ աւելի քան 250 հոգի: Մելպուրնի մէջ կան վաթսուն Հայեր, Ատելայիտի մէջ 8–9 հոգի, որոնք անդամ են Մելպուրնի Ազգ. Միութեան: Ներքին պառակտումի մը հետեւանքով Աւստրալիոյ հայութիւնը զրկուած է դպրոցէ եւ եկեղեցիէ: Մելպուրնի Ազգ. Միութիւնը ամուր հիմերու վրայ դրուած է: Կը խորհի գրադարան մը հիմնել որու համար տիկին Բիւրտեան գնած է բազմաթիւ գիրքեր: Միասին պիտի տանի նաեւ ձայնագրուած հայկական չարականներ եւ հայերէն երգապնակներ: Աւստրալիոյ Հայերը ունեւոր են եւ կը զբաղին առեւտուրով: Ու. Սարոյեանի գործերն ալ մեծ դեր կը կատարեն այնտեղի հայ բեկորներուն համար:

× Մէլպըրնի մեծադոյն թերթերէն«Հէրըլտ» կը գրէ թէ՝ «Աւստրալիա կ'արտօնէ որ Ծանկայի ամէնէն տարեց գաղթականը — Կրեկորի (Գրիգոր) Յակոբեանց — հաստատուի իր հողերուն վրայ, իր աղջկան մօտ: Կրեկորի պիտի թեւակոխէ իր 94րդ տարին: Պ. Յակոբեանց որ չատ գործունեայ է պահակի պաչտօն կատարած է եւ կը յուսայ թէ Աւստրալիոյ մէջ ալ ի վիճակի պիտի ըլլայ չարունակելու իր պաչտօնը:

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ, (Յատուկ).— Յունիսի սկիզբը, Ժընեւի մէջ տրուեցաւ անգլիացի երգահան Պէնճըմին Պրիթթընի մէկ նոր օփերան: Կարեւոր դերերէն մին յանձնուած էր Օր. Արտա Մանտիկեանի, սօբրանօ, որ աւարտած է Աթէնքի երաժշտանոցը, եւ վեց տարիէ ի վեր հաստատուած է Լոնտոն: Լոնտոնի ռատիօկայանէն երգած է յաճախ յունական եւ հայկական ժողովրդական երգեր եւ կը պատրաստուի չուտով ներկայացնել չարք մը հելլենական դասական երգեր, 2000 տարի առաջուան:

Ժընեւի երաժշտական քննադատները խիստ են առհասարակ, եւ ժլատ իրենց գովեստներուն մէջ, բայց այս վերջին օփերային առթիւ գովեստով արտայայտուեցան Օր. Մանտիկեանի մասին: «Թրիպիւն տը Ժընեւ» եւ «Լա Սուիս» կը գրեն թէ հայ երգչուհին զմայլելի ձայն ունի եւ յաջողութեամբ կատարեց իր դերը»:

Յունիս 5ին, չաբաթ կէսօրէ ետք, հայ երգչուհին հիւրասիրուեցաւ Զուից. Հայ. Միութեան նախագահին Պ. Շարլ Փիլիպպոսեանի տունը, ի ներկայութեան քանի մը անձնաւորութիւններու:

Օր. Մանտիկեան խոստացաւ գալ տարի երգել հայերէն երգեր, գաղութին կողմէ կազմակերպուելիք հանդէսին մէջ:

Պ. Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Պ. դեղագործ, հարցուցի ես, «Գէորգի հարսնցուն ո՞վ է», «Շուշիկը» եղաւ պատասխանը: Երեւակայեցէք վիճակս, բարեբախտաբար մութ էր եւ դեղագործը չկրցաւ իմ յանկարծական գունափոխութենէն հասկնալ ներքին խռովքս, ես որ աղջիկին նախանձած էի, չէի կրող Գէորգին ներել, բան մը չըսի դեղագործին, բայց այդ վայրկեանէն իսկ որոշեցի Գէորգը սպաննել, Գէորգը որբանոցի հայթայթիչն էր»:

«Կիրակի կէս օր մը, ամրան, համոզեցի Գէորգը, որ ինծի ընկերանայ, երթանք Յանկոյաներ, գետեզերքը նստինք, քիչ մը օդ առնենք: Համոզուեցաւ, եկաւ. պահը՝ երբ մենք նստած էինք ուռենիներու տակ, գետին եզերքը, գետը կը չառաչէր վրէժխս պէս, ափերը կը լզուէին ալիքներէն, Գէորգ փռուեցաւ ուռենիին տակ..., Ահա ամէնէն պատեհ ժամը, ելլեմ, նետուիմ վրան, խեղդեմ ու գետը նետեմ ... Նստեցայ, կայնեցայ», կայնեցայ ու նստեցայ քանի մը անգամ, ես ու իմ խիղճս պայքարի մէջ էինք: Ես կ'ըսէի, «Մեռցնեմ Գէորգը», խիղճս կ'ըսէր ինծի, «մեղք է, ձեռքդ մի թաթխեր ընկերոջդ արիւնին մէջ, Գէորգը Հայ է ու երիտասարդ, ով որ իր ընկերը սպաննէ՝ պիտի նմանի Աբէլն սպաննող Կայէնին, ու անիկա հանգիստ պիտի չըլլայ ոչ երկրի, ոչ ալ երկինքի մէջ ...»:

«Խիղճս յաղթեց ինծի, ես՝ չսպաննեցի Գէորգը, բայց տեսէք թէ ինչ ըրի, յանկարծ ոտքի ելայ, գլուխս առի երկու ափերուս մէջ, վախ պոռացի, «Ի՞նչ կայ, Արտաշէս», հարցուցԳէորգը, ըսի «ծանր հիւանդի մը համար դեղ մը պիտի պատրաստուէր, դեղագործը Վարագ գնաց, ինծի յանձնեց դեղը պատրաստելու հոգը, իսկ ես՝ մոռցած եմ..., Գէորգ, ներէ ինծի, չեմ կրնար մնալ, պէտք է երթամ, դեղը պատրաստեմ: Պատասխանին չսպասեցի, վազեցի ու վազեցի, մտայ ծառերու մէջ, կորսուեցայ. ես՝ սուտ խօսեցայ, խաբեցի Գէորգը, որովհետեւ դեղ չինելու յանձնարարութիւն չունէի, սուտ խօսելու յանցանքը թեթեւ է մարդասպանութեան յանցանքէն, ես՝ առաջինը նախընտրեցի երկրորդէն...: Ես ուղղուեցայ դէպի Նորատունկներ: Գիտէի որ Արեգնազը, Շուշիկը եւ Տիգրանը Մխիթարենց այգին կը գտնուէին, ուզեցի տեսնել Տիգրան եւ անոր պատմել իմ ցաւը, եւ անկէ խնդրել եղբայրական օժանդակութիւն մը: Զոյգ մը արագիլներու թեւերու թփրտուք լսեցի գլխուս վերեւէն, նայեցայ, տեսայ, տիկին Գոհարն ու Հաճի Առաքելն էին: Թէ կը վազէի եւ թէ ինքզինքս կը բաղդատէի Գէորգին հետ, որ հարուստ էր, գեղեցիկ էր դէմքով ու հասակով, ես ի՞նչ ունէի որ, ոչինչ, չոր մարմին մը եւ համեստ արհեստ մը, մարմինիս, դէմքիս մէջ ալ ետ կը մնայի հակառակորդէս, Շուշիկը աղջիկ էր, աղջիկները հարստութիւն եւ գեղեցկութիւն կը փնտռեն, ուրեմն՝ եթէ ես ու Գէորգը իբրեւ փեսայական թեկնածու ներկայանայինք՝ Շուշիկը պիտի նախընտրէր Գէորգը, ատոր համոզուած էի կատարելապէս, միայն՝ ես զինուած էի հաւատքով եւ յամառութեամբ»:

«Ես՝ անցայ գետէն, բաւական հեռացած էի, ուրախ էի, բայց Գէորգը ի՞նչ եղաւ, արդեօք նորէն ծառին տակ պառկա՞ծ է, թէ ոչ մեր եկած ճամբայով տուն վերադարձաւ, թէ ոչ եռեւէս ինկաւ, զիս հետապնդելու, իմանալու համար որ ես դեղարան կ'երթա՞մ, այս վերջին միտքը կատուի մը պէս ճանկռտեց ուղեղս... Հա, ահիկա Օհաննենց այգին է, սա միւսը՝ Յակոբենցն է, բլուրի մը կուշտը, բարձրացայ թթենիի մը վրայ, երկու ափերս դիտակ չինեցի, նայեցայ, նախ դէպի Յայնկոյաններու եկեղեցին, ապա՝ գետեզերքի ուռենիները, ահա հոն է, Գէորգը պառկած է տակաւին ..., հաւանաբար ինքզինքը յանձնած էր սիրոյ երազին, երեւակայութեամբ Շուշիկին դէմքը կը բերէր աչքերուն առջեւը, կը խօսէր, կը կատակէր, կը սիրուըտէր: «Ապուշ Գէորգ, չարունակէ երազել Շուշիկը, մինչդեռ ես կ'երթամ Մխիթարենց այգին, կենդանի եւ իրական Շուշիկը վայելելու»:

«Այլեւս վախ չունէի, կասկածներս փարատած էին, ճպոտ մը կտրեցի, ձեռքիս մէջ խաղցնելով քալեցի, անցայ Խաչիկենց ջրհորէն, էչ մը անոր թաց պատերը կը լզէր, ահիկա՝ Եւզինէենց այգին է, անոր մէջ թթենի մը կայ՝ որ Այգեստանի թթենիներէն ամէնէն տարեցն է, ահա Մխիթարենց այգին, գլուխս՝ ագռաւի սեւով հանդչեցուցի անոր պարիսպին վրայ, նայեցայ, հնձանին կողմերը մարդ – մարդասանք չկար, մեղուանոցին փեթակները կը գոռային, անոնց բերաններէն կը հոսէին մեղու եւ աշխատանք, մեղուներու տզտզոցը, ծիլն ու կանաչը, ծաղիկներու բոյրն ու գունագեղութիւնը, հողին հագիւ տեսանելի գոլը կախարդական դարձուցեր էին Մխիթարենց այգին: Սիրտս ալ այգի մըն էր, հոն կային մեղու եւ բզզոց, իմ ծաղիկը Շուշիկն էր:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

Ա.— Ինծի տասը ոսկի փոխ կուտա՞ս:

Բ.— Հինգ ոսկի միայն ունիմ:

Ա.— Հոգ չէ. հինգ ոսկին ալ պարտքդ թող ըլլայ ...:

տի երթայ քանի մը օրէն։ Անգլիոյ մէջ «Պ. Ցոյս» կը կոչեն նոր վարչապետը։

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պ. Մանտէս Ֆրանս, որ Ֆրանսայի երիտասարդ քաղաքագէտներէն մէկն է, մեծ տպաւորութիւն գործեց իր բացառիկ յայտարարութեամբ։ Մասնաւորապէս չեշտեց թէ եթէ վաւերացում ստանայ, իր նախարարները պիտի ընտրէ յարմարագոյն թեկնածուներէն, առանց նկատի առնելու այս կամ այն հոսանքին մասնակցութեան ձեւը եւ չափը։ Ցարդ վարչապետները խառն դաշլիճներ կը կազմէին որոշ աթոռներ սահմանելով 8–10 հոսանքներու անդամներուն, արտաքին նախարարութիւնը վերապահելով Ժողովրդական Շարժումին եւն.։ Պ. Մանտէս Ֆրանս յայտարարեց թէ պատրաստ է իր հակառակորդներէն ալ նախարարներ առնելու, եթէ արժանաւոր թեկնածուներ ունենան։

Ահաւասիկ իր յայտարարութեան հիմնական մասերը.—

1. Պիտի հրաժարի, եթէ չկարենայ գոհացուցիչ լուծում մը գտնել մինչեւ Յուլիս 20, Հնդկաչինի զինադադարին համար։ Ինք անհրաժեշտ կը գտնէ պատերազմին արագ դադարումը, նկատի առնելով հիլէական ընդհանուր պատերազմի մը վըտանգը։ Ֆրանսա պիտի չընդունի այնպիսի պայմաններ որոնք չեն համապատասխաներ իր կենսական շահերուն. եւ բացորոշապէս պիտի հասկցնէ թէ իր դաշնակիցներուն եւ թէ հակառակորդներուն թէ Ֆրանսա վճռած է ներկայ ըլլալ Ծայր. Արեւելքի մէջ։ Պիտի պահանջէ պատուաւոր ելք մը Հնդկաչինի պատերազմին։ Միեւնոյնատեն ձեռք պիտի առնէ բոլոր զինուորական անհրաժեշտ միջոցները, դիմագրաւելու համար անմիջական պահանջները։

Ազգ. Ժողովին ամառնային արձակուրդէն առաջ, կառավարութիւնը պիտի ջանայ վերաքննել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը եւ ուրիշ մը յօրինել, գիջումներ սպասելով ներկայ ծրագրին կուսակիցներէն եւ հակառակորդներէն։ Իր գլխաւոր հոգը պիտի ըլլայ լուծել արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման եւ Գերմանիոյ մասնակցութեան խնդիրները։ Եթէ ձախողի, պիտի հրաժարի։

Նոր դահլիճը ամէն բանէ առաջ խաղաղութիւն կ'ուզէ, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ, որպէսզի կարենայ բարենորոգումներ կատարել ելմտական թէ տնտեսական գետնի վրայ։

Վիճաբանութեանց ատեն, նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեցին մասնաւորապէս Ժողովրդական Շարժումի անդամները, գիտել տալով թէ իրենց ուզածը առժամեայ կառավարութիւն մը չէ, ոչ ալ փորձի շրջան մը։ Համայնավար ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ թեր պիտի քուէարկէ, միջոցներ տալով Պ. Մանտէս Ֆըրանսի որ խաղաղութիւն հաստատէ Հնդկաչինի մէջ։ «Պատեհութիւն պիտի տանք որպէսզի խօսքերը գործի վերածէ»։

Վարչապետը մանրամասնօրէն պատասխանեց բոլոր հարցումներուն եւ դիտողութեանց։ Ժողովրդական Շարժումը (կաթոլիկ), որուն գործօն անդամը, Պ. Պլիտօ, կը վարէ արտաքին քաղաքականութիւնը, որոշած էր ձեռնպահ մնալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովին արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբը 2ի դէմ 18 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը տրամադրէ ջնջել Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յատկացուած զինուորական վարկերը, եթէ չվաւերացնեն Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը։ Նոյն բանաձեւը կ'արտօնէ նաեւ որ նախագահ Այզընհաուըր զինուորական օգնութիւն ընծայէ արեւմտեան Գերմանիոյ, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի, եթէ բաւարար կը գտնէ անոնց ճիգերը հաւաքական պաշտպանութեան համար։(Այս չորս երկիրները վաւերացուցած են միացեալ բանակի ծրագիրը, բայց օգնութիւն չեն ստանար)։

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ՄԸ երեւան հանուած է Թուրքիոյ մէջ։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուեցան երկու լրտեսներ որոնց մէկը Անգլիացի է, Թոմսըն, իսկ միւսը Հունգար մը, Ալեքսի, ազգական չարժանկարի աստղերէն Զա Զա Կապորի։ Կ'ըսեն թէ ամբաստանեալը 300.000 ոսկի ունի դրամատան մը մէջ։ Ձերբակալուած է նաեւ պուկար բապայ մը, Թրակիոյ սահմանէն անցած ատեն։

ՄԱՅԻՍ 28–Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄԲԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սըրահներուն մէջ, Կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տոքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Բացումը կը կատարուի Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Գայիշեանի։

Արտասանութիւն՝ Զարեհ Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան։

Հայկ. եւ կովկասեան պարեր ղեկավարութեամբ Խանեփկի Պուռնուրեանի և ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ)։

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ։ Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտք 150 ֆրանք։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պիվէռի «Գեղունի» սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին։

Պատուակալ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի անդամ քաղաքացի ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆԻ։

Ներկայ կ'ըլլան տեղիս ընկերվարական հատուածը։

Կը նախագահէ ընկեր Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ եւ ՌՈԺԷ ՍԵՌՏԱ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ։ Երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր։

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։ Մուտքը ազատ է

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի։ Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբը։

Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կաթողիկէ Ս. Էջմիածին տօնին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն ամենայն Հայոց հանգուցեալ Հայրապետ ԳԷՈՐԳ Զ.ի վախճանման քառասունքին առթիւ, այս կիրակի ժամը 10ին։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տէր Սիոն եպիսկոպոս Մանուկեան, կաթող. պատուիրակ Հարաւ. Ամերիկայի, որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի Ս. Էջմիածնէն վերադարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ խուռներամ, յարգելու համար երանաշնորհ Հայրապետին անմոռաց յիշատակը։ (ԴԻԽԱՆ)

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի, Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին։ Հետեւաբար արձանագրութիւնները պէտք է կատարուին Յունիս ամսուան ընթացքին։ Արձանագրութեան եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել կազմակերպութեանս կեդրոնը, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), երկուշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, առաւօտուն ժամը 10–12, ինչպէս նաեւ մեր մասնաճիւղերուն։ (ԿՆԻՔ)

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ «Ոսկի Հէքեաթ»ը ներկայացնողներուն, այս չարաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ազգ. Տան մէջ (32 ռիւ տը Թրէվիզ)։ Մուտքը ազատ է։

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ը ստացած են հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրները Արշակ Չօպանեանի մահուան առթիւ.—

Յարութիւն Տատեան (Տրակինեան), Տիրան Թէքէեան (Մարսէյլ), Կարապետեան (Տրակինեան), Հայ համայնք (Կաֆ), դերասան Մաքսուտեան, Մարիւիս Մութէ (նախկին նախարար), Պրիւսէլի գաղութ, Բարեգործականի մասնաճիւղ (Լիոն), Մանուկեան (Սէնթ Էթիէն), Եղուարդ (Մանչէսթըր), Գաբրիէլեան (Տէսին), Տէմիրճեան (Պէյրութ), Հ. Թադէոսեան (Լիոն), Հ. Բ. Ը. Մ. (Պէյրութ)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Մարսէյլի Կեդր. վարչութիւնը մեծ կսկիծով լսեց դառնաղէտ մահը մեծանուն գրագէտ – բանաստեղծ եւ ազգային գործիչ Ա. Չօպանեանի։

Վարչութիւնս կը փութայ իր խորին ցաւակցութիւնները յայտնել յանուն բոլոր մասնաճիւղերու եւ հայրենակիցներու եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը տրամադրէ հազար ֆրանք։ Սէնթ Աննի դպրոցին (Մարսէյլ)։ (Ստանալ Պ. Մ. Շահինեանէն)։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԽՆՋՈՅՔ

Յունիս 20ին, ժամը 4էն 10, Խրիմեան սրահին մէջ, Իսի լէ Մուլինօ։

Ի նպաստ դպրոցին կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի հոգաբարձութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգչախումբ, նուագ, մենախօսութիւն, մեներգ եւ պար, սիրայօժար մասնակցութեամբ փարիզահայ արուեստագէտներու, եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն։

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Կը մասնակցին Ա. Գմբէթեան, Գրիգոր վահան, Օր. Շաքէ Պէկեան, Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Պ. Պշթիկեան, Օր. Նիկօլ Նիզամեան եւ ուրիշներ։

Զարմանալի եւ ծիծաղաշարժ, հետաքրքրական եւ հիանալի, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով։

Գեղարուեստական բաժինը պիտի տեւէ ժամը 4էն 7, յետոյ խնջոյք, մինչեւ ժամը 10։ Առատ պիւֆէ, ժողովրդական գիներով։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆօնտագը – Մարթեկօ թաղամասին դպրոցական ամավերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պօմոնի եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։ Կը նախագահէ Պ. ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի Տիկին Ռ. ՄԵԼՏՕՆԵԱՆ։

Դպրոցականներու կողմէ ի մէջ այլոց կը ներկայացուի նաեւ.— ա) «Տատանող գլուխը» (զաւեշտ)։ բ) «Օգտակա՞ր ըլ թէ հաճելին» (ծաղկավաճառուհիներու եւ բանջարավաճառուհիներու կռիւը)։ գ) «Հայ տղուն երազը»։ (Քաջ Անդրանիկ)։

Մուտքը ազատ է։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութիւնը, Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը, Տիկն. եւերիտ. օժանդակները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն ձեզ անխտիր այս չարաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ լսելու համար իրենց վերջին միամեայ շրջանի նիւթ. եւ բարոյ. գործունէութեանց համարատուութիւնը, ի մասնաւորի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան կառուցման առնչութեամբ կատարուած աշխատանքներու արդիւնքը։

Շատ կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին 26 Յունիսին կատարուելիք հիմնարկէքի պաշտօնական արարողութեանց շուրջ։ Փութացէք ճիշդ որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ։ Որեւէ նուիրահաւաքում պիտի չըլլայ։ (ԿՆԻՔ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցիին մէջ, Հանգուցեալ Ճարտարապետ Ա. Յակոբեանի դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը, յարգելու համար բարեբար Ճարտարապետին յիշատակը։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, այս չարաթ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբ։ Պիտի զեկուցանէ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ «Արեւելքի գաղութներու մասին»։ Կը հրաւիրուին նաեւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիները։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 16ին, 67 ռիւ Հօշ, Քոլոմպ, ընկերուհի Ինճէեանի բնակարանը (Մածուն Սկլէֆթ)։

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղիս ընդհ. ժողովը այս կիրակի 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պար Տիւ Կլոպի սըրահը։ Օրակարգ՝ դաշտահանդէսի կարգադրութիւն։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին, ՌԻԴԱյի։

Փարիզ, 17 Յունիս, 1954

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15.30ին

26, Rue Troyon - Sèvres (S. et O.)

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար որքան կարելի է փութով հայ արհեստաւորներ կ'ուզուին, պարզ բանուորներ, տախտակամած շինողներ, ատաղձագործ եւայլն։

Դիմել Պ. Գրիգոր Թովմասեանի, 4, Ռիւ Կարիպալտի, Լիոն։

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ ★ DIMANCHE 20 JUIN 1954

ՅՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7399 30e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2810

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԵՐԱԽՏ ՄԱՐԶԱՆՔ

Անոնք որ լրագրական մարզանքներ կը կատարեն օտար լեզուներով, իբրեւ «պրոգրեսիւ ավանկարտ», մէկ հիմնական նպատակ ունին։

Կ'ուզեն չափուիլ ազգային հոսանքներու, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ։

Առէք ո՛ր եւ է հրատարակութիւն այդ փարախէն, եւ ամէն էջի վրայ, յետին յուրին մէջ պիտի գտնէք մաղձ եւ թոյն, ատելավառ կիրք որ յաճախ կը գերազանցէ Թրքականը։

Խեղճերը անճարակ խաղ մըն ալ կը փորձեն։

Կ'ուզեն համոզել թէ իրենց պայքարը ուղղուած է Դաշնակցութեան «շէֆ»երուն, եւ ոչ թէ շարքերուն դէմ։

Այստեղ ալ ինքնուրոյն գիծ մը չէ որ կը վարեն, այլ թութակաբար կը հետեւին «ինտերնացիոնալ» բանաձեւի մը։

Իրենց օտար առաջնորդներն ալ նոյն ռազմախաղը կը փորձեն ընկերվարութեան դէմ, միշտ վարիչները ձաղկելով եւ սրտառուչ կոչեր ուղղելով շարքերուն։

Ուրեմն, Եւրոպայի մէջ ֆրանսերէն, Հիւս. Ամերիկայի մէջ անգլերէն, Հարաւ. Ամերիկայի մէջ սպաներէն, Միջին Արեւելքի մէջ արաբերէն եւ պարսկերէն (թերեւս ալ թուրքերէն) հրապարակագրութիւն մը կը մշակուի տարիներէ ի վեր, հայանուն իմաստակներու միջոցաւ։

Ի՞նչ կ'ուզեն չահիլ այս թութակները, որոնք դանդաղելի քանակութիւն մը կը կազմեն տարագիր բազմութեանց մէջ։

Կ'ուզեն դաստիարակե՞լ հայերէնը մոռցած սերունդը, սուտ-իրար իրար խառնելով։

Կ'ուզեն լուսաբանե՞լ օտար հասարակութիւնը, ապացուցանելու համար թէ Հայերուն մէջ ալ կան «պրոգրեսիւ» եւ «բուրժուա – նացիոնալիստ» հոսանքներ, թէ Դաշնակցութիւնը վտանգ մըն է ազատութեան եւ խաղաղութեան համար են.։

Այս պարոնները տակաւին չսորվեցան թէ կարելի չէ որեւէ դատ շահիլ, օտարին առջեւ զրպարտելով իր ազգակիցը, անհատ ըլլայ թէ կազմակերպութիւն։

Եւ տակաւին չեն ըմբռնած թէ արգահատելի կը դառնան օտարին առջեւ ալ, այս գրգռիչ մարզանքներով։

Օտար շրջանակներէն անոնք որ կը ճանչնան Դաշնակցութիւնը, մէկդի կը նետեն թերթը, իբրեւ քուրջի կտոր։

Իսկ անոնք որ տեղեկութիւն չունին հայկական անցուդարձէն, կա՛մ ոչինչ կը հասկնան, եւ կամ բոլորովին բացասական տպաւորութիւն կը կրեն։

Ցետին օտար բանուորը այնքան տգէտ չէ, որպէսզի չկարենայ զանազանել ծուռն ու շիտակը։

Խառնակիչները որքան ալ ճարտասանական ձեւեր փորձեն, դատապարտուած են կէս ճամբան մնալու։

Իսկ եթէ յաջողին մոլորեցնել զանազան անհատներ կամ խմբակներ, ի հարկին օգտագործելու համար, ինչպէս կ'ընէին երբեմն, տօնակատարութեանց առթիւ, պարծենալու պատճառներ չունին։

Ո՛ր կողմէն ալ քննէք հարցը, նոյն եզրակացութեան պիտի հասնիք։

Ոչ միայն ապերախտ, այլ եւ անպատիւ արարք մըն է որ կը կատարեն դոյնզդոյն դիմակաւորներ եւ հասարակ մունետիկներ, իրենց օտարալեզու թռուցիկներով, թերթերով եւ ուրիշ գրգռիչ հրատարակութիւններով։

Եթէ լեզու գիտեն եւ տաղանդ ունին, թող օգտագործեն հայկական մշակոյթը ծանօթացնելու համար, փոխանակ թունաւոր խոտերով ճոխացնելու միջազգային «բոստան»ները։

Ասպարէզ չի պակսիր, օտարալեզու բայց հանրօգուտ գործունէութեան համար։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ

Նոր վարչապետը, Պ. Մանտէս Ֆրանս (արմատական) իր դահլիճը կազմեց երէկ, բաղդատաբար նոր դէմքեր հրաւիրելով։ Ինչպէս գրած էինք արդէն, արտաքին գործերու նախարարութիւնն ալ ինք պիտի վարէ, որպէսզի կարենայ անձամբ մասնակցիլ Ժընեւի խորհրդաժողովին եւ լուծել Հնդկաչինի խնդիրը, ինչպէս խոստացաւ Ազգ. Ժողովին առջեւ։

Ժողովրդական Շարժումը, մեծ մասով կաթոլիկ, որ բոլոր դահլիճներուն մասնակցած է բացի մէկէն, եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը մերժեցին մասնակցիլ նոր կառավարութեան։ Ուրբաթ առտու, երբ Մանտէս Ֆրանս վաւերացում կը ստանար 47ի դէմ 419 ձայնով, 143 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին։ Բայց ընկերվարականները թեր քուէարկեցին (104 ձայն), ինչպէս եւ համայնավարները եւ իրենց ուղեկիցները (93), զօր. տը Կոլի հին եւ նոր կուսակիցները (64), արմատականները (72) եւ ուրիշ 44 չափաւորներ։ Այսպէս նոր վարչապետը չահած էր 320 «ազգային» քուէներ, առանց հաշուելու համայնավարները, այսինքն օրինական թիւէն վեց քուէ աւելի։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պ. Մանտէս Ֆրանս երկու նախարարութիւններ առաջարկած էր Ժողովրդական Շարժումին, ներքին գործերու եւ ընկերային ծառայութեան։ Չէր ուզած այդ կուսակցութեան յանձնել արտաքին գործերու նախարարութիւնը, զոր անոր երկու անդամները, Ռոպէռ Շուման եւ Ժորժ Պիտօ կը վարէին պատերազմի ղադարումէն ի վեր, բացի կարճատեւ շրջանէ մը։ 1948էն ի վեր առաջին անգամ է որ վարչապետ մը կը ստանձնէ արտաքին գործերու նախարարութիւնը։

Կը կարծուի թէ վարչապետը Ժընեւ պիտի երթայ յառաջիկայ շաբթու, բանակցելու եւ զինադադար կնքելու համար Հնդկաչինի մէջ։ Եթէ յաջողութիւն չգտնէ մինչեւ Յուլիս 20, պիտի հրաժարի, ինչպէս յայտարարեց Ազգ. Ժողովին առջեւ։

Իրազեկներ բացատրելով Ժողովրդական Շարժումին եւ ընկերվարական կուսակցութեան ձեռնպահութիւնը, կ'ըսեն թէ առաջինը դժգոհ է որ վարչապետը բացորոշապէս չպարզեց իր տեսակէտը՝ Եւրոպայի միացեալ բանակի մասին, իսկ ընկերվարականները մանրամասնութիւններ կը սպասէին նոր դահլիճին ընկերային եւ տնտեսական բարենորոգումներու մասին։

✕ Նոր վարչապետը կարճ կոչ մը ուղղեց անթելով, ողեկոչեց յունիս 18ի տարեդարձը եւ թելադրեց «մէկդի դնել մեր թերահաւատութիւնները, պառակտումները եւ վախկոտութիւնները։ Այն մարդը որ կը խօսի ձեզի, աճապին գործ մը կատարելու կոչուած է։ Ան այդ գործին պիտի նուիրէ իր ամբողջ կորովը։ Ամէն կողմէ հասած խրախոյսները խորապէս կը յուզեն զիս եւ կ'ամրապնդեն իմ վճռականութիւնս։ Շնորհիւ ամէնուն աջակցութեան եւ խաղաղութեան զոր կը յուսանք վերագտնել, ազգը պիտի ստանայ իր ճիգին վարձատրութիւնը»։

....

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը Լոնտոն հասնելով դառնօրէն դանգատեցաւ Ռուսերու վարած քաղաքականութեան դէմ, որ կը ջլատէ երկրին վերաշինութիւնը եւ տնտեսութիւնը, քամելով եկամուտի աղբիւրները։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ անդամալուծումը աւերներ կը գործէ Յունաստանի մէջ։ Միայն Սելանիկ 120 հիւանդներ կը հաշուէ։

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

★

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

Տրտունջներ կը լսեմ առնէէ մը ի վեր.

— Յառաջ շատ կը հարուածէ Պոլսոյ Հայերը...

Չեմ գիտեր ի՛նչ փաստերու վրայ հիմնուած է այս տպաւորութիւնը։

Անմիջապէս որ լսեցի, միտքս ինկաւ Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին անդամներէն մէկուն յանկերգը.

— Թիւրիմացութիւն է, էֆէնտիմ (կամ տիկին)։

Բուն իրականութիւնը ճիշդ հակառակը կ'ապացուցանէ։

«Յառաջ» ոչ թէ կը հարուածէ Պոլսահայերը, այլ անկեղծօրէն կը գնահատէ անոնց ջանքերը, ամէն անգամ որ հանրօգուտ ձեռնարկ մը կ'արձանագրուի, այնքան դժուարին պայմաններու մէջ։

Միեւնոյն ատեն կը թելադրէ իր պաշտօնակիցներուն՝ զգուշանալ շատախօսութիւններէ։ Կարելի եղածին չափ կարճ կապել բսի – բսաւները։ Ներսէն թէ դուրսէն։

Այո, Յառաջ դիտողութիւններ եւ տեսակէտներ ալ կը յայտնէ, հետեւելով դէպքերու ընթացքին։ Միշտ հիմնուելով իրական փաստերու վրայ, որոնց աղբիւրը կը կազմեն պոլսահայ թերթերը։

Այսպէս, Յառաջ խստօրէն դատապարտեց, երբ կարգ մը անհատներ, խմբակներ եւ թերթեր անճոռնի պայքար մը բացին Պատրիարքարանին եւ վերակազմուած իշխանութեանց դէմ, սանձակոտոր խուժանավարութեամբ։

Անոնք որ ուշադրութեամբ հետեւած են Յառաջի, կը յիշեն թէ ի՛նչ այլանդակութիւններ մատնանշուած են, կարգի հրաւիրելու համար աւ մը զառամածներ եւ շոշորթներ։

Քանի մը թերթեր մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն աղտոտ ակնարկներ ուղղել կեղծանուն ստորագրութեամբ, վարկաբեկելով իրենց հակառակորդներուն անհատական եւ ընտանեկան պատիւը։

Ի՛նչ բառեր, ի՛նչ ածականներ եւ նմանութիւններ՝ փողոցային զարշահոտութեամբ։

Գանգատողները անշուշտ պոլսահայ թերթ կը կարդան եւ գիտեն թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզեմ։

Եւ վերջապէս, այո, Յառաջ անխնայ կը ձաղկէ եւ պիտի շարունակէ ձաղկել կարգ մը թերթերու աղճատ եւ աղքատ հայերէնը, անտանելի թրքաբանութիւնները եւ ուրիշ մեղքեր, որոնք «Ճիմնիմ Մէյտանի»ի մը վերածեր են մամուլը։

ՎԱՀԷ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Մարսէյլի մեր բաժանորդներէն Պ. Կ. Գրիգորեանէ հազար ֆրանք։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ԹԱՂՈՒԻ՞

Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբէն վերջ, ազգ. պաշտպանութեան յանձնախումբն ալ մերժեց վաւերացնել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը։

Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր։ Թեր քուէարկեցին 13 անդամներ, դէմ՝ 29 հոգի։ Մէկ անդամ ալ ձեռնպահ մնաց։ Յանձնախումբը քուէարկած եղաւ զօր. Քէօնիկի բանաձեւը, որ կը մերժէ միացեալ բանակի ծրագիրը։ Արտաքին գործերու յանձնախումբն ալ քուէարկած էր նախկին ընկերվարական նախարարի մը՝ Պ. Ժիւլ Մոքի բանաձեւը, նոյնպէս ժխտական։ (Պ. Ժիւլ Մոք գիրք մըն ալ հրապարակ հանած է, պարզելով միացեալ բանակի դաշինքին վըտանգները)։ Դէմ քուէարկողներուն մէջ կան չորս ընկերվարական երեսփոխաններ, որոնք պատասխանատուութեան պիտի կոչուին, համաձայն կուսակցութեան վերջին համագումարին որոշման։

✕ Միջազգային մամուլը ընդհանրապէս նպաստաւոր կ'արտայայտուի Ֆրանսայի նոր կառավարութեան հանդէպ։ Պ. Մանտէս Ֆրանսի պաշտօնին վաւերացումը գոհունակութիւն պատճառեց Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Ժընեւի մէջ։ Անգլ. թերթերը կը յուսան թէ Ֆրանսա ի վերջոյ պիտի թօթափէ իր անշարժութիւնը, թէեւ չեն կրնար նախատեսել թէ որքան պիտի տեւէ նոր դահլիճը։

« Թայմզ »ի կարծիքով, Պ. Մանտէս Ֆրանսի ճառը սպաննած է միացեալ բանակի ծրագիրը, գոնէ իր ներկայ ձեւին մէջ։ Մ. Նահանգները անձկութեամբ կը սպասեն նոր կառավարութեան ձեռնարկներուն արդիւնքին։

✕ Նախագահ Այզընհաուըր յունիս 16ին գիր մը ուղղած է Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, Փարիզի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ։ Այս նամակով Այզընհաուըր «իր ջերմագին համակրանքը եւ անխախտ բարեկամութիւնը կը յայտնէ Ֆրանսայի այս դժուարին օրերուն մէջ»։ Եւ կը շարունակէ.—«Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի, բոլոր ժողովուրդներուն համար ամենամեծ կարեւորութիւն ունի որ Ֆրանսա շարունակէ կատարել իր պատմական դերը իբրեւ ախոյեան ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան եւ մնայ ազդակը նոր եւ լաւագոյն յարաբերութեանց։ Մ. Նահանգները կը յուսան տեսնել, ցորչափ կարելի է, Ֆրանսայի պատմական գաղափարին իրականացումը, որ կը ձգտի ազգային զինուորական ուժերը ձուլել եւրոպական ցամաքին վրայ, կազմելու համար խաղաղութեան եւ ապահովութեան միակ գործիք մը։ Այս առթիւ կ'ուզեմ հաւաստել ձեզի թէ միշտ ի զօրու է ապրիլ 16ին Պ. Լանիէլի տրուած աջակցութեան խոստումը եւ պիտի շարունակէ մնալ իր յաջորդին համար։ Հնդկաչինի մէջ մեր ազգը շատոնց հաստատեց իր շահագրգռութիւնը նիւթական եւ զինուորական մեծ օգնութեամբ մը որ կը շարունակուի տակաւին»։

Այզընհաուըր այս առթիւ կը խօսի նաեւ Չըրչիլի եւ Իտընի այցելութեան մասին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթու եւ կ'ուզէ խօսակցութիւնները վերսկսիլ նաեւ Ֆրանսական կառավարութեան հետ, ինչպէս անցեալին մէջ, «Նախ բռնակալութենէ ազատելու, յետոյ ուրիշ բռնակալութեան մը դէմ պաշտպանուելու համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ կը շարունակէ վիճաբանութիւնները, բաղդատաբար նպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ։ Լուրատուներ կը յուսան ելքի մը յանգիլ զինադադարի մասին, սպասելով Ֆրանսայի նոր վարչապետին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», յունիս 18ի խմբագրականով կը քննադատէ բնակարաններու շինութեանց թերակատարումները։ Այս առթիւ կը մեղադրէ կարգ մը նախարարութիւններ։ Խմբագրականը դիտել կու տայ թէ միայն շինութեանց նախարարութիւնը որոշուած չափէն 800.000 քառ. մեթր պակաս բնակարան շինած է 21 ամսուան ընթացքին։ Եւ յանցաւոր կը գտնէ նաեւ հողագործութեան, կոլխոզներու, քարիւղի, հանքածուխի, մետաղագործութեան եւ երկաթուղիներու նախարարութիւնները։

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց նախարարութիւններէն լուրեր հաղորդել համայնավար պաշտօնաթերթերին։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԵՍ ՏԵՍԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՈՐ ՉՈՒԶԵՑ ՄԵՌՆԻԼ ԲԱԲԵԼՈՆԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐՈՒՆ ՏԱԿ

Գ.

Եւ ես այժմ հարաւային պատուհանիդ տակ ։

Զրեղէն նժոյգը, զոր «արքունական գետ» կոչած են քերթողաշունչ մեր ատենդութիւնները, իսկ մեր հին մատեանները՝ Երասխ, հիմա մեզ կը բաժնէ իրարմէ ։

. Կանգներ եմ, որովհետեւ չունիմ Արտաւազդի սրունքները՝ հրաշանման ոստում մը կատարելու համար մէկ ափէն միւսը։

Կանգներ եմ չփոթած, որովհետեւ Երասխ քանդեր է բոլոր կամուրջները ։

Օ՛ դժբախտութիւն, օ՛ տխրութիւն, օ՛ ղառնութիւն ։

Ի տես այս բաժանման՝ ինչո՞ւ պղտորէր աւինս, արեւն իմ հոգւոյս, պարզեւը պապերուս ։ Ինչո՞ւ մարմրէր եռանդս, ինչո՞ւ երեկոյանար խանդավառութիւնս, ինչո՞ւ ։

Թշնամութիւնը, այն որ քանդեց, փշրեց, աւերակներու վերածեց Բաբելոնի պարիսպներն անգամ՝ բայց չկրցա՛ւ ընկճել կորովդ, աստուածային կամքդ յաւերժական, Ովիդ Հայկազեան, ինչո՞ւ ճեղքէ մարմինդ Երասխի սուրով, կոտորակներու բաժնէ, մին նետէ հիւսիս, միւսը հարաւ։

Ո՛վ գետ արքունի, դուն որ խորտակեցիր հռովմէական կամուրջները, լսէ՛ ։

Գրագէտը, որ իջաւ Ելլադայի ափերն ի վար, ման եկաւ Միջագետքի տափաստաններուն վրայ, ահա եկեր հասեր է հոն, ուր որոտաձայն ջուրերդ կը կազմեն պարիսպ մը, աւելի եւս անմատչելի, աւելի եւս դժխեմ եւ աւելի անգութ, քան պարիսպները Բաբելոնի ։ Արդա՞ր է որ, յուսախաբ եւ գլխիկոր, վերադառնայ ան, որ կարօտով եւ խանդավառութեամբ շրջեցաւ իր հայրենիքին բոլորտիքը, բիւզանդական ու կիլիկեան դռներէն մինչեւ Գողթնեաց հարսներուն ճամբան ։ Եւ ի՞նչ հաստատելու համար, — թէ Բաբելոնի պարիսպներէն աւելի տոկուն այս ժողովուրդը, տոկուն՝ որովհետեւ միակամ եւ անբաժանելի, դատապարտուած է մեռնելու այն նոր պարիսպներուն տակ, որոնք Հայութիւնը կը բաժնեն, կը կիսեն, կը կոտորակեն, մին կը նետեն հիւսիս, միւսը՝ հարաւ ։

Երա՛սխ, անհեղդ Երա՛սխ, դուն որ դարձար մեր պատմութեան վկայութիւնը եւ ուզեցիր արտայայտել մեր ազգային գոյութեան փիլիսոփայութիւնը՝ կամուրջ քանդելով, որպէսզի փշրես օտար լուծերը, լաստ շրջելով՝ որպէսզի արգիլես ժողովուրդիդ ղեկավարութիւնը եւ տարագրութիւնը դէպի օտարութիւն, — լսէ՛ ։

Մի՛ զարհուրիր, մի՛ սրտմտիր, օ՛ մայր գետը Հայաստանի, հարազատդ է, որ կ'աղաղակէ, հարազատդ է որ կը բարբառի ։

Հարազատդ է, որ եկեր կամուրջ կը խնդրէ ։

Գիտե՞ս, Երասխ, մենք նման ենք իրարու ։ Գետ մըն ալ ես ։

Արդարեւ, գրագէտը եւս, ինչպէս գետ մը, իր բխումը կ'առնէ ժողովուրդին ծոցէն, կ'ուռճանայ ժողովուրդին ընդերքին բարիքներով, կը հոսի ժողովուրդին հոգեկան դաշտերուն վրայէն, իր կարգին ոռոգելով, ծաղկեցնելով, կենդանացնելով ցեղային կարելիութիւնները ։

Նմանօրէն դուն, օ՛ Երասխ, ծնունդ կ'առնես մեր լեռներէն, կ'որոտաս անդնդային կիրճերու խորէն, կը թաւալիս հայրենի դաշտերու վրայէն, ուլունքի նման արքունական պալատներ կը շարես մէջքիդ վրայ ։ Եւ երբ կը հեռանաս՝ մեր ժողովուրդը բաւակա՛ն կը համարի բարիքը, զոր կատարած ես, տուածդ որով կը փոխարինես առածդ, ու չի չարանար՝ երբ բարիք չնորհելու կ'երթաս նաեւ ուրիշներուն ։

Այդպէս չէ սակայն երկրորդը ։ Կը ծնի մեր լեռներուն մէջ, մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը կ'անցընէ մեր գիւղերուն եւ քաղաքներուն շուրջ, եւ երբ կը հասուննայ՝ կ'երթայ օտար աշխարհ, — իր կեանքին մեծագոյն մասը կը վերջացնէ արտասահմանի մէջ ։

Ո՛չ, ես չեմ ուզեր նմանիլ Եփրատին ։ Ծծել հայ ժողովուրդին կաթը եւ Հայաստանի հողերուն աւիշը, յետոյ հեռանալ ժողովուրդէն ու երկրէն՝ առածը ծախելու համար օտարին, կը համարեմ դատապարտելի ։

Ահա թէ ինչո՞ւ եկեր եմ, օ՛ Երասխ, խնդրելու քեզմէ որ կամուրջ մը ցոյց տաս ինձ, կամուրջ մը՝ իմ հարստութիւնս փոխադրելու համար հայրենի երկրէն ներս ։

Երա՛սխ, կամուրջ մը տուր ինձ ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թեհրան

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

●

Անոր հետ կ'իջնէ կափարիչը վերջինին վրայ այն դագաղներուն, որոնց մէջ կը հանգչին արդէն հայկական զարթօնքի լուսատիպար կերպարանքները ։ Պարթեւեան, Բաշալեան, Կամսարական, Զ. Եսայեան, Թէքէեան կը կազմէին անոր հետ այն փաղանգը, որ մեր գրականութիւնը հարստացուց անկորնչելի գանձերով ։

Անոնց ամէնքէն ետք ան տակաւին կը պտըտցնէր աշխարհին մէջ անվերջական երազի մը շուքը ։ Թերեւս ունէր լուսեղէն գիտակցութիւնը ներաշխարհով միայն ապրելու ։ Բայց շրջապատը, իր այլազան եւ դեռ հրապուրիչ պատկերներով, իր բազմաձայն ժխորով, հազիւ թէ կը թափանցէր անոր հոգիէն ներս, ուր հեռահեռէ խաղաղութիւնը կը խորանար անդունդի մը նման ։

Երբ մահը եկաւ, ան արդէն կատարած էր այդեկութքը ։ Կալերը բարձրացած էին ոսկեղէկ որաններով, ցորեանը ամբարուած էր վաղուց ։ Նոր դարուն մը կեանքի տարտամ ցնորք մը պիտի ըլլար սոսկ ։ Այլեւս տալիք բան մը չունէր ծերունազարդ այս գրագէտը ։ Աշխարհէն կէս մը կտրուած, յիշողութիւնը մթագնած, անըրջական ներկայութիւն մըն էր ան կարծես մեր մէջ ։

Հիմա որ յաւիտենութեան կը պատկանի ան, եւ ժամանակին արդարութիւնը կը խօսի գալիք սերունդներուն, կրնանք սրտագին ու անխառն յուզումով մօտենալ իրեն եւ տեսնել, թէ ինչ կը մնայ անվերադարձ մեկնումէն ետք ։

Լիալիր կեանքը, զոր ան ապրեցաւ, խանդավառութեամբ, բանաստեղծական թռիչքով, թարգմանիչի, անխոնջ աշխատաւորի կեանքը, յարդանք կը ներշնչէ մեզի ։ Չեմ կարծեր, որ Չօպանեան զուր անցուցած ըլլայ մէկ օր, առանց իր արդար տուրքը տուած ըլլալու իմացութեան ոգիին ։ Համակ թրթռուն էակ մըն էր ան ։ Ամէն բանէ առաջ պաշտամը ունէր այն հրաշալի լեզուին, որուն ձօնած է սքանչելի «գեղօն» մը ։

Ինչ որ Հայեցի դրոշմ կը դնէր, ինչ որ կը բխէր մեր ցեղին եւ երկրին դարաւոր խորհուրդներէն, արժանի կը հանդիսանային անոր անսպառ սիրոյն եւ գուրգուրանքին ։

Ինքն էր, որ առաջին անգամ հայ աշուղները թարգմանեց ֆրանսերէնի եւ այս լեզուով Արեւմուտքին ներկայացուց Նարեկը, ինչպէս նաեւ «Հայաստանի Վարդենիքը» ։ Ինքն էր, որ հայրէնները հաւաքեց · գուրգուրաց անոնց վրայ · գինովցուց իր հոգին այս հայրենավառ ծաղիկներէն, որոնք անթօշ մնացած էին դարերու փոշիին մէջ ։ Չօպանեան իր մտքին մէջ պատկերացուցած էր մէկը, որ ըստեղծած էր այս անմահաշող գեղեցկութիւնները, եւ անոր շունչին մէջ ապրեցաւ ընդմիշտ ։

Կը յիշեմ իր սենեակը գիրքերով, թերթերով լեցուն ։ Հպարտութեամբ ցոյց կուտար ինծի Թէրլէմէզեանի վրձինով իր դիմանկարը ։ Փոշին ծածկած էր անկիւններուն մէջ դիզուած հատորները ։ Ինչ թանկագին գանձեր կային հոն ։

Դեռ յոյս ունէր «Անահիտ»ը հրատարակելու ։ Հայոց դիցուհին հսկած էր միշտ անոր վրայ ։ Ոսկեծղին կանդուն մընացած էր անոր սնարին մօտ եւ ներշնչած էր անշէջ սէր մը հայրենի գեղեցկութեանց հանդէպ ։

Ցուզիչ էր լսել իր խօսքերը, երբ կ'ոգեկոչէինք Հայաստանի մէջ սրածուած գրագէտները ։ Ինքն էր, որ ծառացաւ միշտ, բողոքեց, հաշիւ պահանջեց դահիճներէն, երբ իր կուսակիցները քարլռութիւն պահեցին ։ Դեռ վերջերս, երբ հոս կը գտնուէր իր յոբելեանին առթիւ, չէր դադրեր իր ցասումը յայտնելէ, երբ կը յիշէր այս լուսադէմ նահատակները ։

Կռանը ինկած է հիմա աշխարհաբարի վարպետ դարբինին ձեռքէն ։ Բայց ծանր աշխատանքը վերջացած էր արդէն ։ Հնոցին կրակը բորբոքեցին այն հսկաները, որոնք այսօր կտակած են մեզի յղկուած, լայնաշունչ եւ հզօր լեզու մը ։

Եթէ մոռնանք պահ մը իր կատարած դերը իբրեւ հանրային գործիչ, կը մնայ բանաստեղծը, կը մնայ թարգմանիչը, տաղանդաւոր գրագէտը ։ Երեքն ալ որոշ եւ անուրանալի արժէքներով ։ Երեքն ալ վաստակաւոր մշակի մը հայ գրականութեան մեհեանին ընծայած առատ եւ ընտիր հունձքերով ։ Մարդկային բնութեան տկարութիւնները հազիւ թէ թեթեւ շուք մը կը ձգեն անոր կատարած գործին պայծառութեանը մէջ ։ Ինչ որ ան կը թողու մեզի, հիմա որ եսը քանդուած է եւ դեռ կ'ապրի հոգին, գեղեցկութեան տեսիլք մըն է լուսահեղ, յաւերժաձայն նուագ մը, բիւրեղ մը անայլայլ ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀՄՈՒՏ ՊԱՏՄԱԳՐԻ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

●

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մայիս 26ին Պէյրութի մէջ տօնուեցաւ Վեր. Ե. Քասունիի գրական գործունէութեան յիսնամեակը ։

Վեր. Ե. Քասունի ծնած է 1874ին, Այնթապ ։ Նախնական կրթութիւնը ստանալով Աւետ. վարժարանին մէջ, մեկնած է Մարաշ ուսուցչութեան, ուր մնացած է 12 տարի, 1905 – 10 Գերմանիա կ'երթայ, ուր կը հետեւի մանկավարժութեան եւ հին պատմագիտութեան ։ 1905 – 15ին տնօրէն կը կարգուի Մարաշի գերմանական մանչերու որբանոցին մէջ ։ 1915ին Այնթապ կը մեկնի իբրեւ դասախօս պատմութեան ։ 1921ին կը մեկնի Պոլիս իբրեւ քարոզիչ եւ ուսուցիչ ։ 1925ին կը ձեռնադրուի հոգեւոր հովիւ ։ 1935 – 37 կը դասաւանդէ Հալէպի Բարձր. վարժարանին մէջ եւ 1944ին կը ստանձնէ Պէյրութի Աւետ. Բարձր վարժարանի տնօրէնութիւնը ։

Ե. Քասունի աւելի ծանօթ է իր պատմական երկասիրութիւններով ։ Իր գործերը լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, «Ակօս»ի, «Բազմավէպ»ի մէջ, նաեւ Պոլսոյ, Կիլիկիոյ, Հալէպի, Ամերիկայի հայ թերթերուն եւ պարբերականներուն մէջ ։ Գլխաւոր գործերն են «Նախահայկական Հայաստան», «Փիլարտոս Հայի եւ Գող Վասիլի» նուիրուած ուսումնասիրութիւնները, Հայոց մանկավարժութեան պատմութիւնը, հայ մշակոյթի պատմութիւնը, եւ հայ Աւետ. շարժման պատմութիւնը ։ Ունի նաեւ անտիպ գործեր, մօտ 12 հատոր, պատրաստ տպագրուելու ։

Պատմագիր Գ. Գիւզալեան ճառ մը խօսելով իր յոբելեանի առթիւ, կ'ըսէ թէ վեր. Քասունի Ուրարտուի ամէնէն հմուտ պատմաբաններէն մէկն է ։ «Պատմական այդ շրջանի ուսումնասիրութեան եւ լուսաբանութեան նուիրած է ընդարձակ եւ իր տեսակին մէջ եզական գործ մը, վեցհարիւրէ աւելի մեծադիր էջերէ բաղկացած. — «Նախահայկական Հայաստան» ։ Անոր մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը մեծ լոյս կը սփռէ այդ դարաշրջանի եւ ժողովուրդի քաղաքական, տնտեսական, ազգային, կրօնական, ընկերային եւ մշակութային կեանքին վրայ ։ Ան խղճմտօրէն ուսումնասիրած է Ուրարտուի պատմութեան վերաբերեալ հին եւ նոր բոլոր հրատարակութիւններն ու փաստերը ։ Ան իր գործը կ'աշխատի կառուցանել Ասորաբաբելական եւ ուրարտական սկզբնաղբիւրներուն վրայ, համեմատելէ ետք Ուրարտուի եւ Ասորեստանի ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Բացի այդ, այսօր ներկայ Հայաստանի սահմաններում գտնւում են մօտ կէս միլիոն Տաճկահայեր, որոնք ակնդէտ սպասում են իրենց պապենական ու հայրենական երկիրները՝ Բասէն, Վան, Մուշ–Սասուն վերադառնալուն ։ Ինչպէ՞ս կարող ենք այս բազմութեան արդար պահանջներին դէմ գնալ, երբ նրանց հարազատների անթաղ ու թաղուած մեռելների աճիւնները հանգչում են այն հողամասում, որ դարերից ի վեր կոչւում է Հայաստան ։ Յետոյ, արտասահմանում եւս գտնւում են մեծ թիւով Տաճկահայեր, որոնք Փարիզում ունեն յատուկ պատուիրակութիւն՝ Պօղոս Նուպար փաշայի գլխաւորութեամբ ։ Նրանք ներկայ Հայաստանը Հայաստան չեն համարում՝ անուանելով այն Երեւանեան հանրապետութիւն ։ Այս պարագաներում ի՞նչպէս կարող է «Երեւանեան» կառավարութիւնը համոզել Փարիզի Ազգային Պատուիրակութիւնը, որ հրաժարուի Սեւրից եւ տաճկահայկական նահանգներից, որոնք քառասուն տարուայ դիւանագիտական պատմութիւն ունեն ։ Բացի այդ բոլորից, յաղթական Դաշնակից մեծ պետութիւնները սկզբունքով ընդունել են անկախ Հայաստան ստեղծել տաճկահայկական վեց վիլայէթների սահմանների վերջնական ճշդորոշումն էլ յանձնուած է Հիւսիսային Ամերիկայի նախագահ՝ Վիլսընի իրաւարարութեան ։ Վերջապէս, Տաճկահայաստանի անկախութեան ակտը Օգոստ. 10ին պիտի ստորագրուի Սեւրի մէջ Դաշնակից պետութիւնների եւ Տաճկաստանի կողմից ։ Ասացէք, խնդրեմ, նման պարագաներում հոգեբանօրէն հնարաւո՞ր է, որ մեր ժողովուրդը հրաժարուի իր դարաւոր երազների իրագործումից, եւ, հրաժարուելով Սեւրից, գոհանայ միայն «ռուսական» Հայաստանի անկախութեամբ » ։

Եզրակացնելով ասացի ·

«Անձնապէս այն համոզումը չունեմ, որ Դաշնակից պետութիւնները զինուորութեամբ Տաճկահայաստանը պիտի գրաւեն Տաճիկներից եւ սկուտեղի վրայ դրած մատուցանեն մեզ ։ Ես այն համոզումն էլ չունեմ, որ ներկայ Հայաստանը այսօր ի վիճակի պիտի լինի զինուորական իր միջոցներով տէր դառնալու տաճկահայկական նահանգներին ։ Բայց եւ այնպէս, չենք կարող հրաժարուել դարաւոր մեր արդարացի իրաւունքներից » ։

Ըստ էութեան արուած իմ բոլոր դիտողութիւններն ուշադրութեամբ լսելով՝ Կարախանը որեւէ առարկութիւն չարեց ։ Ես որքան յիշում եմ, սրանով էլ փակուեց մեր խօսակցութիւնը եւ այդ օրուայ տեսակցութիւնը ։

Շտապեցի տուն՝ իմ բոլոր տեսածն ու լսածը հարազատօրէն փոխանցելու համար պատուիրակութեան միւս անդամներին ։

Լսելով իմ մանրամասն զեկուցումը՝ ընկերներս միանգամայն համամիտ գտնուեցան իմ տեսակէտների ու տրուած բացատրութիւնների հետ ։

ԳԼՈՒԽ Է.

Մի առանձին հանդիպում եւս ունեցայ Կարախանի հետ ։

Գնացել էի իր մօտ՝ կնոջս համար վիզա ստանալու Մոսկուայից – Ռոստով գնալու համար ։

Ինձանից հետաքրքրուեց, թէ արդեօք մեր պատուիրակութեան ձեռքը կանոնաւոր կերպով հասնո՞ւմ էին Խորհրդային թերթերը ։ Ես հաստատեցի բազմաթիւ թերթերի ստացումը եւ յայտնեցի շնորհակալութիւնս ։

Նորից հետաքրքրուեց, թէ արդեօք գո՞հ էինք իրենց թերթերի բովանդակութիւնից ։ Տրուած հարցին նախ քան պատասխանելս, իմ հերթին, հարց տուի՝ թէ արդեօք ճի՞շդն ասեմ, թէ կեղծեմ ։ Իր սովորական քաղցր ժպիտը դէմքին՝ խնդրեց, որ անկեղծ լինեմ եւ ճիշդն ասեմ ։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(19) (Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

տանի ու Բաբելոնի պատմութեամբ զբաղած բոլոր առաջնակարգ գիտնականներու գործերը, տեսակէտները, եզրակացութիւնները, վերաքննութեան կ'ենթարկէ զանոնք երբեմն թեր, եւ երբեմն դէմ տեսակէտներու եւ եզրակացութիւններու կը յանգի, միշտ փաստերու լոյսին տակ, երբեմն ալ կը հասնի բոլորովին ինքնայատուկ եզրակացութեանց: Ան իր գործերուն մէջ, մասնաւորաբար Ուրարտուի պատմութեան ուսումնասիրութեան մէջ, մեծ տեղ կուտայ կրօնական ազդակին, զայն նկատելով իբրեւ ամէնէն մղիչ ուժը: Բայց քիչ տեղ կուտայ ընկերային հոլովոյթին:

Ցարդ անծանօթ էր կամ շատ քիչ ծանօթ թէ Հայկ. բարձրաւանդակին վրայ կ'ապրէր ժողովուրդ մը բարձր մշակոյթով, պետական կազմակերպուած ուժեղ կեանքով որ քանի մը հարիւր տարի շարունակ մեծ դեր կատարեց Մերձաւոր Արեւելքի պատմութեան մէջ եւ տեւական մրցակից մը դարձաւ Ասորաբաբելոնական կայսրութիւններուն: Ուրարտուի դերը մեծ է մանաւանդ անոր համար որ արգելք հանդիսացաւ սեմական ժողովուրդներուն հայկական լեռնաշխարհը նուաճելու, եւ ինքնատիպ ու հարուստ մշակութային ժառանգութիւն մը կտակեց յետնորդ ժողովուրդներուն: Ան Հայկ. բարձրաւանդակին վրայ ապրող բոլոր ցեղերը հաւաքեց քաղաքական մէկ միութեան մէջ, ստեղծելով լեզուական եւ կրօնական մէկ միութիւն: Թէեւ այս գործը կիսատ մնաց, սակայն մեծապէս սատարեց Հայաստանի հայացման: Անոր դիւցազնավէպերէն շատ մը դրուագներ անցան հայ ժողովուրդին, ինչպէս Շամիրամի եւ Արայի աւանդութիւնը: Ուրարտուի ժողովուրդը, արմէններու եւ hայաներու հետ դարձաւ հայ ժողովուրդի կազմիչ տարրերէն մէկը և մեզի կտակ թողուց նաեւ իր կրօնական հաւատալիքներն ու լեզուն: Վեր. Քասունիի երկասիրութիւնը այս տեսակէտով կարեւոր է, որովհետեւ կը յանգի փաստացի եզրակացութեանց: Կաւագործութեան, ոսկերչութեան եւ ժայռակոփութեան մէջ շատ յառաջդիմած էին Ուրարտացիները եւ փոխանցեցին Հայերուն եւ դարձան մեր ցեղային յատկանիշները եւ քաղաքակրթական կարեւոր ազդակներէն մէկ քանին: Անոնք յառաջդիմած էին նաեւ ջրանցքի շինութեան, հողագործութեան, մետաղագործութեան եւ քանդակագործութեան մէջ:

Իր «Նախահայկական Հայաստան»ը մեր պատմագիտութեան լաւագոյն նուաճումներէն մէկն է: Յօրինեալը իր պատմական ուսումնասիրութիւնները կատարած է հնդեւրոպական ուսմունքին տեսութեանց վրայ, որու համաձայն հայ ժողովուրդը մաս կը կազմէ հնդեւրոպական ժողովուրդներու լեզուի ընտանիքին՝ փռիւգացիներու, Թրակիացիներու եւ Սկիւթական ցեղախումբերու — Փոքր Ասիա ճանապարհով եւ մտած Հայաստան: Այս տեսութիւնը կորսնցուցած է իր այժմէութիւնը: Հայաստանի մէջ այս ուսմունքը անընդունելի կը նկատուի, անոնք հայ ժողովուրդի ծագումը կը կապեն փոքրասիական ժողովուրդներու հետ, որոնք կը կազմէին այդ երկրին բնիկները որոնց-

ՏՈՄՍԵՐ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԱՐԹՆՆԱՆ

★

Կարգ մը երեւոյթներու մէջ, մեր անզուգական ազգը կը նմանի Սխամանթոյի արդարաթուիչ երիվարին: Կը սուրայ՝ ժամական հազար մղոն արագութեամբ:

Նոր պար մը, նոր թղթախաղ մը հրապարակ ելած, չելած՝ մեր ազգը արդէն սորված է: Չկայ նորաձեւութիւն մը, որ մեր տուներէն ներս մտած չըլլայ... առտուն կանուխ:

Կարգ մը երեւոյթներու մէջ ալ կը նմանի կրեային — մինչեւ մէկ տոտիկը շարժէ, միւսը մուկերը կ'առնեն կը տանին:

Կը նմանի նաեւ նորածին երախային — կը քնանայ օրը քսան ժամ եւ հոգն անգամ չէ թէ ինչեր կ'անցնին, կը դառնան իր բոլորտիքը:

Վերջերս, կարգ մը պրպտումներու համար, առիթը ունեցայ այցելելու Պոստընի Թոփալեան Մատենադարանը, որ — կրնամ առանց վարանումի յայտարարել — Ամերիկահայ գաղութին թանկագին գանձերէն մէկն է: Թերեւս միակը՝ մեր ժողովուրդին գիրն ու գրականութիւնը յարգողներուն համար:

Մատենադարանը ունի, եթէ չեմ սխալիր, աւելի քան 25.000 հատոր — մեծ մասը՝ չքեղօրէն կազմուած:

Ինչեր չկան իր դարակներուն մէջ — հին թերթերու հաւաքածոներ, հրատարակութիւններ՝ Վենետիկէն ու Վիէննայէն վէպեր, բանաստեղծութիւններ, գիտական հատորներ, բառարաններ եւ մասամբ նոյնին:

Շէնքը՝ շատ մաքուր, շատ ներկայանալի: Դասաւորումը եւ կարգ ու կանոնը՝ անթերի:

Մատենադարանին դուռը բաց է ազգին առջեւ՝ ամէն օր: Ուզողը կրնայ ներս

մէ մաս մը Հայաները Փոքր Հայքէն թափանցեցին եւ տիրապետեցին հայկական բարձրաւանդակին»:

Հայր Մ. Աբեղայ Եումուրթաճեան, ներկայացուցած է Հայոց պատմութեան յետ քրիստոնէական շրջանի գործերը: «Ե.Քասունի ուսումնասիրած է մասնաւորաբար Նախակիլիկեան շրջանի հայ իշխաններու եւ քաղաքական միութիւններու կեանքն ու գործունէութիւնը:

1040ական թուականներուն հայ նախարարները ու տանուտէրները ապաստանեցան Եփրատի արեւմտեան ափին եւ հիմնեցին բազմաթիւ իշխանապետութիւններ, որոնք դարերու ընթացքին պիտի հայացնէին արեւելեան Փոքր Ասիան: Ե. Քասունիի համաձայն Ռուբէն իշխանը չէ Կիլիկեան իշխանապետութեան հիմնադիրը, այլ Փիլարտոս Հայը, ապա անոր յաջորդ Քէսունի Գող Վասիլը որ ժամանակակից էր Թորոս իշխանին: Այս երկու իշխանները եղած են նաեւ հայ հոգեւորականութեան հովանաւորողները եւ սատարած հայ մշակոյթիզարգացման: Անոնք դիւրացուցին ազգահաւաքման գործը, եւ հայացուցին կարգ մը գաւառները ճամբայ հարթելով Ռուբինեան թագաւորութեան սկզբնաւորման»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՂԲԻՒՐԻ ՀԵՏ

Ողջոյն սարի զուլալ աղբիւր,
Իմ մանկութեան սրտակից,
Այս օր ես քեզ եկել եմ հիւր
Հեռո՜ւ հեռո՜ւ քաղաքից:

Մի պահ թող ես հանգիստ առնեմ,
Պառկած կանաչ եզերքիդ,
Ալեակներիդ ծաղիկ ցանեմ,
Դիտեմ ջրերդ յակինթ:

Մանուկ դառնամ, քեզ հետ խաղամ,
Շինեմ փայտէ ջրաղաց,
Ծերութեան ցաւը մոռանամ,
Լինեմ զուարթ, սրտաբաց:

Մանկան սրտով, մանկան աչքով
Նայեմ արար — աշխարհին,
Գէթ մի վայրկեան խաղաղ հոգով
Մոռանամ չարն ու բարին:

ՍԱՐՄԷՆ

մտնել, եթէ ոչ գիրք մը բանալ կարդալու, առնուազն շնորհաւորելու համար սպիտակ մազերով հայրենակից մը, որ յիսուն տարի, անընդհատ, իր ճակտին քրտինքով հաւաքած է այդ գիրքերը, օր մը ազգին նուիրելու նպատակաւ: Կարծեմ Բարեգործականին Փարիզի Ազգային Մատենադարանը կրնայ բարեւի կենալ Թոփալեանի Մատենադարանին առջեւ:

Մատենադարանին մէջ աչքէ անցուցի քանի մը չահեկան հատորներ — Բաջունիի գիտական բառարանը, Նորայր Բիւզանդացիի Ֆրանսերէն – հայերէն բառարանը, Բագրատունիի «Ի պէտս Զարգացելոց»ը, Այտընեանի քերականութիւնը, Մէնէվիշեանի գիտութեան դասագիրքերը եւ ուրիշներ: Ամէնէն «երիտասարդը», վաթսուն տարեկան:

Ուրեմն, ասկէ վաթսուն, եօթանասուն, հարիւր տարի առաջ աւելի խելքըգլուխը ազգ ենք եղեր ու աւելի օգտակար գրականութիւն կը մշակենք եղեր:

— Ծրագով փնտռես, այս գիրքերը չես կրնար չուկան գտնել, կ'ըսէ Պ. Թոփալեան:

Որովհետեւ, ազգը խելք ըրած չէ որ վերհրատարակէ զանոնք: Դարակներուն մէջ կը քնանան Բագրատունիներն ու Այտընեանները ու ազգը կ'աւաղէ, երբեմն.

— Բան չունինք...

Իհարկէ չունինք: Որովհետեւ մեր ունեցած տոլարները կը յատկացնենք մասալներու եւ ոտանաւորներու հրատարակութեան, փոխանակ այդ տոլարներով, մեր վաւերական գանձերը փոշիներուն տակէն փրկելու...

Ե՞րբ պիտի արթննան... մեր հարուստներն ու մեր կրթական հիմնարկութիւնները...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԸ բնագիտական ամենամեծ գիւտն է մարդկութեան պատմութեան, յայտարարեց Նախագահ Այզընհաուըր, ջատագովելով անոր օգտագործումը խաղաղասիրական նպատակներու համար:

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Եգիպտոսի կրթական նախարարը կարգ մը հնագէտներու հետ Կիզէի մեծ բուրգին նշանաւոր «փոս»ին մօտ գնաց եւ հաստատեց թէ մէջը »Արեգակնային նաւակ»մը կար, շինուած մօտ 5000 տարի առաջ, Քէօփս փարաւոնին հոգին երկինք տանելու համար:

Երկու Ֆրանսացի հնագէտներ ալ հաստատեցին թէ կարեւոր գիւտ մըն էր, որ կրնար լոյս սփռել Եգիպտոսի ամէնէն մեծ բուրգը շինող Քէօփս փարաւոնին իշխանութեան վրայ:

Եգիպտոսի հին փարաւոնները, որոնք կ'ըսէին թէ արեւ աստուածէն կը սերէին, սովորաբար կը թաղուէին երկու «արեգակնային նաւակ»ով: Հին Եգիպտացիները կը հաւատային թէ փարաւոններու հոգիները «ցերեկուան նաւակով» կը տարուէին երկինքին վրայէն արեւէն ետք, կեանքի 12 ժամերուն մէջէն, յետոյ փակ «գիշերային նաւակով» մահուան 12 ժամերուն մէջէն, վարի աշխարհին մէջ — այսպէս հասնելով վերատին ծննդեան եւ անմահութեան:

Վերջին տարիները բազմաթիւ այսպիսի նաւակներու հետքեր գտնուեցան, սակայն հնագէտներու կարծիքով, ճարտարագէտ Մալաքի այս գիւտը առաջին անեղծ նաւակն է, եւ որովհետեւ ծածկուած է քարէ հարուածներով, հնագէտները կը հաւատան թէ «գիշերային նաւակ» մըն է: Կը կարծեն թէ կը պարունակէ Քէօփսի առաջին իրական արձանը, ինչպէս եւ զանազան իրեր եւ թերեւս գրուածքներ որ լոյս պիտի սփռեն Քէօփսի իշխանութեան վրայ:

Ասկէ զատ վերջերս Եգիպտացի հնագէտ մը մէջտեղ հանեց Եգիպտոսի հին փարաւոններէն մէկուն գերեզմանը որ կը պարունակէր կարմիր մարմարէ քարէ դամբան մը:

Եգիպտոսի հնագիտական հաստատութեան վերատեսուչը, Զաքարիա Կոնէյմ որ Սաքքարայի մէջ պեղումներ կը կատարէ 1981էն ի վեր, յայտարարեց թէ Թութանքամէն Փարաւոնի դամբարանին յայտնագործումէն ի վեր (1922), այս վերջին գիւտը ամէնէն կարեւորն է, որովհետեւ Սաքքարայի Փարաւոնը, կ'իշխէր 2700 տարի առաջ Նախքան Քրիստոս, մօտ 1200 տարի առաջ, նախքան Փարաւոն Թութանքամէն:

Անցեալ շաբթու երեւան հանուեցան հինգ հազար տարի առաջ Եգիպտացիներու կողմէ գործածուած թեւնոցներ եւ զարդատուփ մը: Հնագէտ Զաքարիա Կոնէյմն էր որ մէջտեղ հանեց այս գանձերը, երբ մեռելասենեակի մը նրբանցքը կը մաքրէր: Պ. Կոնէյմ կը յուսայ թէ մէջը պիտի գտնէ ոսկի արկղիկ մը որ կը պարունակէ Գ. Հարստութեան Փարաւոնին մոմիան: Ադամանդները մեռելասենեակէն դուրս կը գտնուէին ցրուած վիճակի մէջ: Կը կարծուի թէ անոնք դրուած էին փայտէ տուփի մը մէջ որ փտած էր ժամանակի ընթացքին:

Գտնուած իրերուն մէջ կային 21 հատ ոսկիէ թեւնոցներ, ոսկի գաւազան մը, ոսկի ասեղ եւ կիսովին թանկագին քարեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

«Արեգնազ», ձայն մը լսեցի այգիի խորքէն, ձայնը կուգար քաղցր ելեւէջներով, Շուշիկի ձայնն էր, վազեցի դէպի այգիի մուտքը, ներս կը մտնեմ, ահա Արեգնազը, ծաղիկներ կը ժողվէր, մօտեցայ, ըսի, «Արեգնազ, Տիգրանը ո՞ւր է», ներսն է, սենեակին մէջ, հոն են նաեւ մայրս, Շուշիկը եւ Մխիթարենց տնեցիները: Օխ, Շուշիկի անունը ինչ անուշ հնչեց ականջիս»:

«Մօտեցայ տունին, լսեցի, Շուշիկը կ'երգէր, անոր երգը ինկաւ սիրտիս սիրախանձ արտերուն վրայ, երանութիւն էր ինծի համար լսել անոր ձայնը, դըրախտի մէջ էի, ուրախութեամբ ներս մըտայ, բարեւեցի բոլորին ու նստեցայ Տիգրանի կուշտը, դէմս՝ Շուշիկն էր, ես՝ որսորդ, կը փորձեմ որսալ Շուշիկը, սիրոյս սլաքները ինձմէ կը թռին դէպի Շուշիկը, բայց չեն կրնար դրդռել անոր զգացական թելերը, վասն զի՝ որսորդը դեռ սերտած չէր իր որսը..., անփորձ է, ան՝ խակ է տակաւին սիրոյ պայքարին մէջ: Հեղ մը Շուշիկը ինծի նայեցաւ, ախ, այդ անուշ նայուածքը, կարծես թէ կրակ էր, հալեցուց զիս, Շուշիկը ինծի երեւցաւ պերճ երազի մը տարազով, անոր նայուածքէն հոսող քաղցրութիւնը ցաւցուց սիրտս, բայց հոգս չէ, երանի թէ երկարէր տագնապալից այդ պահը, վառէի, հատնէի, բայց՝ մնայի Շուշիկին քով...»:

«Իրիկուան շուքերը՝ սրտիս պառեկներէն վար խուժող պղտոր մտածումներուս պէս էին, Մշակ Վարդանի ճակատէն կախուած մազերուն խառնակովը, եղջիւր եղջիւր սահեցան Թոփրաք Քալէի զառիթափէն, լեցուեցան Մխիթարենց այգին, սողացին հողին ու կանաչին վրայ, մագլցեցան թուփերն ու ծառերը, լզեցին հնձանին պատերը, թաղեցին ամէն ինչ, ալ մութ էր, դէպի իր տունը ուղղուեցաւ՝ ես վազեցի Գէորգենց փողոցը, կեցայ անոնց պատին ու պատուհանին տակ, ըսի մեղմօրէն, «ապուշ Գէորգ, ես քեզ խաբեցի, ես՝ դեղ չշինեցի հիւանդիս համար, այլ՝ գացի Շուշիկիս քով, Մխիթարենց այգին, անոր ժպիտէն ու երգէն. անոր նայուածքէն ու աչքի շարժէն՝ պալասան շինեցի սիրոյս վէրքին համար...

«Անմոռանալի օրեր, երիտասարդական քաղցր յուշեր, դեռ կը յիշեմ ձեզ՝ այսօրուան պէս...»:

×

Արագիլները չիւղ ու ցախ կը կրէին, իրենց բոյնը կը կարկտէին, վասնզի ատենն էր, պէտք էր օր առաջ բոյն շինել, հաւկիթ ածել եւ մայրօրէն թուխսի նստիլ, ձագ հանել՝ ի խնդիր սերունդի յաջորդականութեան եւ տեսակի տեւականութեան: Արտաշէս պահ մը դիտեց արագիլները, ապա ըսաւ, Լեւոն, «արաղ» լից, լից որ խմենք, սիրտերնիս հովհրի, ցաւերը շոգիանան..., է, տղայ, լից օրհնաբեր եւ հոգետու «արաղ»ը...:

Լեւոնը կատարեց իր պարտականութիւնը, գաւաթները լեցուց օղիով:

Պաղտօն ըսաւ.

— Կը խմեմ սիրատանջ Արտաշէսի կենացը:

Լեւոնը ըսաւ.

— Կը խմեմ Շուշիկի կենացը:

Զօլօն ըսաւ.

— Կը խմեմ Տիգրանի կենացը:

Սեփօն ըսաւ.

—Կը խմեմ Արեգնազի կենացը:

Ես՝ ըսի.

— Կը խմեմ ատոնց բոլորի անուշ կենացը:

Արտաշէս ոգեւորուեցաւ, շարունակեց իր պատմութիւնը:

— «Ես հասայ նպատակիս, Արեգնազն ու Տիգրանը օգնեցին ինծի, Շուշիկը իր հաւանութիւնը յայտնեց, ու մենք՝ ամուսնացանք, տարի մը վերջ՝ ամուսնացան Տիգրանն ու Արեգնազն ալ, իմ եւ Տիգրանի կնքահայրն եղաւ Սլօ անունով քիւրտ երիտասարդ մը, այս անունը թող չխրտչեցնէ ձեզ, Սլոյի հայրը մտերիմ բարեկամն էր Ռէս Սանոյին, Տիգրանի հօրը, անոր հօր ու մօրը մահէն վերջ՝ Ռէսը կ'որդեգրէ Սլօն, Տիգրանի մայրը իր կաթովը կը դիեցնէ Սլօն, Տիգրանի հետ կը մեծնայ, անոր հետ գիւղի վարժարանը կ'երթայ, որով հայերէն գիտէր: Սլօն յանդուգն էր ու քաջ, համարձակ էր ու ճշմարտախօս, ան՝ կը սիրէր Հայերը, ատոր համար ալ Թուրքերու կողմէ սպաննուեցաւ բանտի մէջ:

(Շար.)

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ վերագինումը արգիլելու համար Մ. Նահանգները կ'ուզեն խուզարկել բոլոր նաւերը: Անգլիա մերժեց արտօնել այս գործողութիւնը իր նաւերուն վրայ :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց «ճազ»ը, իբրեւ «պարի անճաշակ եղանակ մը որ կ'ապականէ երիտասարդութիւնը » :

ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ բժշկական Ակադեմիային անդամներէն Փոլ Ռոման Տըլիլ, 80ամեայ, այն ամբաստանութեամբ թէ պատճառ եղած է «միքսոմատոս» ախտին տարածման, մահացու թոյն գործածելով իր 44 ճագարներուն վրայ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, գնդ. Նասըր, Մէքքէ պիտի երթայ իբրեւ ուխտաւոր : Այս առթիւ կարեւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ կարգ մը երեւելիներու եւ Արաբիոյ Թագաւորին հետ :

ԻՐԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԻ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին մօտերս : Համաձայնութիւն գոյացած է ութ օտար ընկերութեանց միջեւ :

ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՆ Ժընեւի խորհրդաժողովին անգլիական պատուիրակը, Պ. Իտըն եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, խորհրդակցելու համար Ֆրանսայի նոր վարչապետին հետ :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ խորհրդային պատուիրակը մերժեց այն բանաձեւը որ կ'առաջարկէր դիտողներ ղրկել Սիամի սահմանագլուխին վրայ, քննութիւններ կատարելու համար, յանուն Ազգաժողովին :

ՇԹՐՈՒԹՈՖԻ ԴԱՀԻՃՆԵՐՈՒՆ դէմ պատիժներ պիտի պահանջէ Մեցի զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը Բշ. օր :

ԲՈՒՌՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Պերլինի արեւմտեան շրջանին մէջ, արեւելեան շրջանի 1953 Յունիս 17ի ըմբոստութեան տարեդարձին տօնակատարութեան առթիւ: Քառասուն համայնավարներ փորձեցին խանգարել հրապարակային ժողով մը: Ժողովուրդը յարձակեցաւ եւ կատարեալ կռիւ մը տեղի ունեցաւ: Կ'ըսուի թէ 214 հոգի վիրաւորուած են: Ամբոխը կը սպառնար բզկտել հակառակորդները :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Սայիտ Կազիի :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս Տիկին ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Երգչուհի Զարիա Դոլուխանեան եւ իր երգի արուեստը :

Դասախօսութեան ընթացքին Պ. Գ. Մելիքեանի կողմէ երգչուհիին երգացանկէն «մանեէթոֆոնի» վրայ առնուած քանի մը օրինակներ պիտի ներկայացուին :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քառէ սրճարանի վերնայարկը: Դասախօսն է պատմաբան Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, Լոնտոնէն: Նիւթը՝ «Հայկական տարաշխարհը իր լայնագոյն առումով պէ՞տք է քաղաքականութիւն ընէ»: Հարցի շահեկանութիւնը նկատի առնելով կը հրաւիրուին մասնաւորաբար մտաւորականները: Մուտքը ազատ է :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պահատուրեան իրենց ազգականին այրի տիկին Փարիս Վարանդիի ղառնաղէտ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆրանք, Սեւաք Մուրատեան վարժարանին, հազար ֆր. ալ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին: Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Սահակ եւ Պ. Գրիգոր Աւետեաններու, իրենց մօր Վիկթորիա Աւետեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՀԱՄԱԶԱՐՄԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեան Պոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակիցներ այրի Տիկին Հաւաս Օհանեանի եւ իր զաւակներուն, Պօղոս Օհանեանի իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ եղբօր եւ իրենց բոլոր պարագաներուն Օհան Օհանեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ :

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի 20 Յունիս, ժամը 16էն 24:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Պատուակալ նախագահութեամբ Անիէռի քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային խորհուրդի անդամ Տօքթ. J. HUETի

Կը նախագահէ՝ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Բացումը կը կատարուի Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Մուրատեան, Քէօսէեան, եւ Տիրատուրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Գայիշեանի :

Արտասանութիւն՝ Զարեհ Ղարիպեան եւ Օր. Ա. Քէշիշեան:

Հայկ. եւ կովկասեան պարեր ղեկավարութեամբ Խանձիկի Պուռնութեանի և ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ (դափ):

Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ: Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով : Մուտք 150 փրանք :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, Կիրակի ժամը ճիշդ 15·30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ:

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Տխրութեամբ եւ մեծ կսկիծով սեւ հողին յանձնեցինք, ընկ Մալաթիացի Պետրոս Մալաճիկեանը, որ ամիսներէ ի վեր կը տառապէր անբուժելի հիւանդութենէ մը :

Դժբախտ Պետրոսը Միջին սերունդի մնացորդներէն էր, հազիւ յիսունը լրացուցած: Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով: Շատ մը ծաղկեպսակներ դրըուած էին իր դագաղին վրայ: Վալանսէն, Լիոնէն, Վիէնէն բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին, իրենց վերջին յարգանքը յայտնելու: Մխիթարութիւն իր եղբօրը՝ ընկեր Մկրտիչ Մալաճիկեանի, եւ իր քրոջը : Ս. Ընտրիկեան

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կաթողիկէ Ս. Էջմիածին տօնին առթիւ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն Ամենայն Հայոց հանգուցեալ Հայրապետ ԳԷՈՐԳ Զ.ի վախճանման քառասունքին առթիւ, այս կիրակի ժամը 10ին: Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տէր Սիոն եպիսկոպոս Մանուկեան, կաթող. պատուիրակ Հարաւ. Ամերիկայի, որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի Ս. Էջմիածնէն վերադարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ խունկերամ, յարգելու համար երանաշնորհ Հայրապետին անմոռաց յիշատակը : (ԴԻՒԱՆ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ երեկոյ 26 Յունիս, ժամը ճիշդ 9ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)

Կը խօսի՝ Պ. ԺԱՆ ՄԱԼՐԻԷՕ

(Ֆրանսացի բանաստեղծ եւ ուսուցիչ)

Նիւթ՝ Մանուկներու բանաստեղծութիւ :

Դպասախօսը կը ներկայացնէ Պ. ԺԱՆ ԹՕՐԹԷԼ խմբագիր՝ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի : «Մանուկները ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը գրեն»

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ Մարսէյլի Քղեցիներու մեծ դաշտահանդէսին, Կիրակի 4 Յուլիս, Լը Շալէի պարտէզը, 117 Ավը. Քօրօ, Սէն Ժիւսթ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր Ֆրանսա այցելութեան առթիւ սրտագին շնորհակալութիւնիս կը յայտնենք Մարսէյլի, Լանսէի եւ Փարիզի ծանօթ եւ անծանօթ հայրենակիցներուս, մասնաւորաբար ազգականներուս եւ բոլոր Կովտունցի հայրենակիցներուս, որոնք իրենց հիւրասիրութիւններով եւ այցելութիւններով պատուեցին մեզ :

Տէր եւ տիկ. Շմաւոն եւ Ազնիւ Դարբինեան

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Հռիփսիմէ Ջիլինկիրեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պերճ Ջիլինկիրեանի ղառն կորուստին առթիւ:

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Պոմոն Նշանուած 9, Մայիս 1954

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին, Ազգ. Տան մէջ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 16ին, 67 ռիւ Հօշ, Քոլոմպ, ընկերուհի Ինճէեանի բնակարանը (Մածուն Սէլէֆթ):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՄԱԶԱՐՄԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեան Պոմոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 11ին:

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար որքան կարելի է փութով հայ արհեստաւորներ կ'ուզուին, պարզ բանուորներ, տախտակամած շինողներ, ատաղձագործ եւայլն:

Դիմել Պ. Գրիգոր Թովմասեանի, 4, Ռիւ Կարիպալտի, Լիոն :

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 22 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7400 30e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2811

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՈՅՆԵՐ

●

Այս շաբաթ Հանդիսաւորապէս կը կատարուի Լիոնի Ազգ․ Տան հիմնարկէքը, հովանաւորութեամբ ծերունազարդ քաղաքապետին, Պ. Էտ. Էռիոյի:

Յառաջի ընթերցողները ծանօթ են այս ձեռնարկին մանրամասնութեանց:

Հաստատութիւնը, որուն գլխաւոր խարիսխը պիտի կազմէ եկեղեցին, պիտի ունենայ լրացուցիչ մասեր,— դպրոց, ժողովասրահ, առաջնորդական գրասենեակ եւայլն:

Ուրեմն, ազգային բոյն մը որ կոչուած է լրացնելու գաղութին անմիջական պահանջները:

Ծանօթ են նիւթական աղբիւրներն ալ:

Երկար ատեն բարերարի մը սպասելէ ետք, Ազգ. Միութիւնը դիմեց ժողովրդական հանգանակութեան եւ հասութաբեր ձեռնարկներու, օժանդակութեամբ Տիկնանց եւ Երիտ. յանձնախումբերու եւ ուրիշ ազգային կազմակերպութեանց:

Արդէն պատկառելի գումար մը ճարած են եւ կը յուսան մնացեալն ալ ճարել, միշտ սպասելով բացառիկ առատաձեռնութեան մը:

Ամէն պարագայի մէջ, միտք չունին կէս ճամբան մնալու:

Իրենց մէջ կան գործի մարդիկ, որոնք անձնական փորձառութեամբ գիտեն թէ սկիզբը գործին կէսն է:

Մաղթենք որ երկար չտեւէ սպասումը հիմնարկէքէն մինչեւ աւարտումը:

Ազգային բոյներ հաստատելու փորձեր կը կատարուին, նաեւ, երկու հարեւան աղաքներու, Պրիւսէլի եւ Լոնտոնի մէջ:

Առաջին գաղութին մէջ խումբ մը հայրենակիցներ ընկերակցութիւն մը կազմած են, ծրագիր–կանոնագիրն ալ հրատարակելով:

Գլխաւոր նպատակն է՝ եկեղեցի մը կառուցանել, անշուշտ յարակից յարմարութիւններով:

Որքան կրցանք ստուգել, չօշափելի գումար մըն ալ հաւաքած են:

Գաղութը ցարդ ունէր վարձու ակումբ մը, իսկ արարողութիւնները կը կատարուին անկլիքան եկեղեցին:

Լրիւ չեն մեր տեղեկութիւնները Լոնտոնի մասին:

Այս ունեւոր գաղութը, որուն եկեղեցի մը պարգեւած է Պ. Գ. Կիւլպէնկեան, ստանձնելով բոլոր ծախքերը, տեղ կը փնտռէ եղեր, սեփական ակումբ մը հաստատելու համար:

Սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց, կ'արձանագրենք այս երեք ձեռնարկները, իբրեւ ժամանակի նշան:

Անշուշտ երեք շինութիւններն ալ կը բխին ինքնապաշտպանութեան պահանջէն.— նոր նեցուկներ հաստատել, աւելի երկար դիմանալու համար միջավայրին փորձութեանց:

Քանի կը թաւալին տարիները, այնքան վտանգաւոր կը դառնան տաք եւ պաղ հովերը:

Արդէն իսկ լայն անջրպետ մը բացուած է երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, երեսուն տարիներու ընթացքին:

Ամբողջ սերունդ մը կը գտնուի գաւիթափին վրայ, եւ պիտի գլորի, եթէ պակսի ապատարար գօտին:

Հրաշագործ միջոցներ չկան փրկութեան համար, բացի անսասան հաւատքէն եւ յարատեւ, ազգանուէր աշխատանքէն:

Ծրագրուած երեք ձեռնարկները պիտի դառնան — պէտք է դառնան — իսկապէս ազգային բոյներ կենդանի գործունէութեան, եւ ոչ թէ ամուլ փառքեր:

Ամէնէն չքեղ շէնքն ալ տարբերութիւն պիտի չունենայ սառնարանէ մը, եթէ պակսի անհրաժեշտ ջերմութիւնը,— Սիրտ, միտք եւ աշխատանք: Ուրիշ խօսքով՝ ազգային շունչ եւ երիտասարդութիւն:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

●

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պ. Մանտէս Ֆրանս շաբաթ օր լրացուց իր դահլիճին կազմութիւնը եւ այսօր, երեքշաբթի, կը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին:

Ինչպէս գրած ենք արդէն, ինք վարչապետութեան հետ պիտի վարէ նաեւ արտաքին գործերու նախարարութիւնը, որպէսզի կարենայ ելք մը գտնել, Հնդկաչինի պատերազմը դադրեցնելու համար:

Շաբաթ օր Ժընեւէն Փարիզ եկած էին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու գլխաւոր ներկայացուցիչները, եւ առաջին տեսակցութիւնը ունեցան նոր վարչապետին հետ: Ամերիկեան ներկայացուցիչը, Պ. Պետըլ Սմիթ, որ արտաքին նախարարին փոխանորդն է, 70 վայրկեան տեսակցեցաւ Պ. Մանտէս Ֆրանսի հետ, արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ: Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ: Ամերիկեան ներկայացուցիչները որ եւ է յայտարարութիւն չըրին․ իսկ Փարիզի անգլ. դեսպանատունը ուրախութեամբ կը հաղորդէր թէ «լայն համաձայնութիւն գոյացած է»: Գալով Պ. Մանտէս Ֆրանսի, որ կը յուսայ Հնդկաչինի մէջ զինադադար կնքել մինչեւ Յուլիս 20, եւ ուրիշ նախագիծ մը առաջարկել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին համար, մինչեւ Յուլիս 31, պարզապէս յայտարարեց թէ խօսակցութիւնները «շատ լայն հանգամանք ունէին եւ կ'ընդգրկէին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, ինչպէս եւ Մ. Նահանգներուն հետ եղած բոլոր խնդիրները»:

Անգլիական դեսպանատան զեկոյցը կ'ըսէ թէ «այս դժուարին ժամանակներուն մէջ յայտնապէս շատ կարեւոր է Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար որ համախորհուրդ գործեն»:

Նոր վարչապետը, որ երկար ատենէ ի վեր կը քննադատէր Ֆրանսայի վերազինման ծրագիրը եւ Հնդկաչինի պատերազմը, իբրեւ ծանր բեռ մը երկրին համար, Պ. Լանիէլի ձեռքէն վարչապետութիւնը ստացաւ կէս ժամուան խօսակցութենէ մը ետք: Յետոյ գնաց արտաքին գործերու պաշտօնատունը, ստանձնելու համար այդ նախարարութիւնը Պ. Պիտոյի միջոցաւ զոր միշտ կը քննադատէր: Այնտեղ ալ կէս ժամուան խօսակցութիւն մը ունեցաւ: Այս առթիւ յայտարարեց թէ կը նախընտրէ իր կեդրոնը հաստատել արտաքին գործերու պաշտօնատան քան թէ վարչապետարանին մէջ: Իր առաջին գործը պիտի ըլլայ Ժընեւ երթալ, բանակցելու համար խորհրդաժողովին համայնավար ներկայացուցիչներուն եւ Ռուսերուն հետ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ

Նոր դահլիճը ամէնէն կրճատեալ եւ երիտասարդ կազմը կը ներկայացնէ: Նախարարներու թիւն է 15, խորհրդականներով՝ 29: Անդամներուն մէկ երրորդը նախապէս որեւէ նախարարական պաշտօն չէ վարած: Նախարարներուն միջին տարիքը 50էն վար է: Ամէնէն երիտասարդը, Անտրէ Պեթենքուռ, 34 տարեկան է եւ պիտի վարէ վարչապետութեան պաշտօնատունը, թեթեւցնելով վարչապետին բեռը: Նախորդ դահլիճէն կը մնան եւմըտական նախարարը եւ ուրիշ քանի մը դէմքեր: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձնուած է զոր. Քէօնիկի, կուսակից զոր. տը Կոլի կազմակերպութեան: Այս կազմակերպութիւնը հակառակ է Եւրոպայի միացեալ բանակին: Դահլիճին մէջ կան տասը նոր նախարարներ: Ժողովրդական Շարժումը մերժած էր մասնակցիլ, բայց երկու անդամներ, որոնք համամիտ են Պ. Մանտէս Ֆրանսի տեսակէտներուն, յանձն առին մասնակցիլ, ըմբոստանալով կուսակցական կարգապահութեան դէմ: Ներքին գործերու նախարարութիւնը յանձնուած է ձախակողմեան խմբակցութեան մը թեկնածուին, Պ. Միթրանի: Կրթական նախարարութիւնը պիտի վարէ արմատական մը, Պ. Ժան Պերթուան, աշխատանքի նախարարութիւնը՝ Պ. Քլոտիուս Փըթի, որ տարիներով եղած է վերաշինութեան նախարար: Այս վերջին նախարարութիւնն ալ յանձնուած է Կոլեան թեկնածուի մը:

Վարչապետը նոր նախարարութիւն մը հաստատած է Մարոքի եւ Թունուզի համար, նկատի առնելով այդ երկու գաղթավայրերուն վրդովիչ կացութիւնը:

Նոր դահլիճին անդամներէն 8ը արմատական են, 7ը Նախկին Կոլեան, 6ը անկախ, 4ը ձախակողմեան, մէկը գիւղացիական, մէկը անկախ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

●

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐ ԳԷՈՐԳ Զ.Ի ԹԱՂՄԱՆ

Վիէննայի մեր թղթակիցը կը գրէ Յունիս 17 թուականով․—

Վախճանեալ Գէորգ Զ. կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան մասնակցող արտասահմանի պատգամաւորները իրենց վերադարձին երկու խումբով Վիէննա հասան Երեւան – Մոսկուա գծով: Հազիւ քիչ մը հանգչած՝ պատգամաւորները, երէկ 16 Յունիս, գլխաւորութեամբ Տէր Խադ Արք. Աջապահեանի, այցելեցին Մխիթարեանց վանքը: Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ, Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեան եւ բոլոր վարդապետները հիւրերը առաջնորդեցին Աբբայարանի սրահը, ուր մեծարուեցան վանքի յատուկ ըմպելիով, սուրճով ու քաղցրաւենիով: Ամառուան այս տաքին հայրենիքի քաղցր սիւքն էր որ կը բերէին պատգամաւորները հայրենակարօտ պանդուխտներուս: Բացսիրտ հարց – պատասխանները ապրիլ տուին մեզ հայրենի երկրի ներկան ու անցեալը, ուրախ ու տրտում օրերը:

Պատմեցին թէ կաթողիկոսի թաղման ներկայ եղած են ոչ նուազ քան հարիւր հազար հաւատացեալներ: Մասնակցած են երկու մետրապոլիտ Մոսկուայէն, արքեպիսկոպոս մը Վրաստանէն եւ կրօնապետ մը Ատրպէճանէն: Թաղման արարողութիւնը շարժանկարի առնուած եւ հաղորդուած է նաեւ արտասահման:

Հիւրերը յետոյ այցելեցին վանքին եկեղեցին, գրադարանը եւ տպարանը:

Պատգամաւորները Յունիս 19ին, շաբաթ օր, պիտի մեկնին Պոլիս – Պէյրութ գծով: Մինչ այդ՝ քաղաքիս Հայերը կը մրցին իրարու հետ լաւագոյն հիւրասիրութեամբ պատուելու համար բարձր հիւրերը:

Վերադարձող պատգամաւորներն են.—

1. Խադ Արք. Աջապահեան, կաթող. տեղապահ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:
2. Մամբրէ արք. Գալֆայեան, Առաջ. Տեղապահ Հիւս. Ամերիկայի:
3. Դերենիկ եպսկ. Փոլատեան, Տեսուչ Դպրեվանքի:
4. Գնէլ Ծ. վրդ. Ճէրէճեան, տպարանի տեսուչ եւ դպրապետ:
5. Հայկազուն վրդ. Աբրահամեան, տեսուչ ժառանգաւորաց վարժարանի (Երուսաղէմ):
6. Շաւարշ Ծ. վրդ. Գույումճեան, կաթող. փոխանորդ Դամասկոսի Հայոց:
7. Հայրիկ վրդ. Ասլանեան, Աւագ Թարգման եւ դիւանապետ (Երուսաղէմ):
8. Շահէ վրդ. Աճէմեան, դիւանապետ Անթիլիասի:
9. Պօղոս Անթոյեան, Խարբերդցի (Պէյրութ):
10. Գէորգ Չաքալպաշեան (Պէյրութ):
11. Վահէ Վահեան, խմբագիր «Անի»ի:
12. Սիմոն Սիմոնեան, խմբագիր «Հասկ»ի (Պէյրութ):

× Վերադարձողները արդէն Պէյրութ հասած են Պոլսէն անցնելով:

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ ՄՕՏԱԼՈ՞ՒՏ Է

Ժընեւէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, շաբաթ օր սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է, զինադադար կնքելու համար ամբողջ Հնդկաչինի մէջ: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ կռիւը դադրեցնել մինչեւ Յուլիսի կէսը: Զինուորական մասնագէտներ կը քննեն խնդիրը, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ինը պատուիրակութիւնները սահմանափակ նիստի մը մէջ քննեցին խաղաղութեան վերահաստատման խնդիրը եւ հետեւեալ համաձայնութեան յանգեցան.— Դիւրացնելու համար թշնամութեանց միաժամանակ դադարումը Հնդկաչինի մէջ, կ'առաջարկուի.— Ա) Երկու կողմերուն հրամանատարութեանց ներկայացուցիչները անմիջապէս պիտի խորհրդակցին Ժընեւի մէջ կամ տեղւոյն վրայ.— Բ) Անոնք պիտի քննեն թշնամութեանց դադարման հետ կապուած խնդիրները՝ Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ, բոլոր օտար ուժերու պարպումով.— Գ) Կարելի եղածին չափ շուտ խորհրդաժողովին պիտի հաղորդեն իրենց

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ. էջ)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Ալեանաքեանէ (Պալտաա) 5000 ֆրանք, իր այցելութեան առթիւ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ինչպէս գրած էինք, Յունիս 9ին Պոլսէն Էջմիածին մեկնած են «Նոր Լուր»ի խմբագիրը, Պ. Վահան Թօշիկեան եւ Պ. Թորոս Ազատեան, էրզրումի ճամբով:

Ցաւով կը լսենք թէ Պ. Թօշիկեան մեռած է ճամբան, Կարսի մէջ: Մանրամասնութիւնները կը պակսին մահուան պարագաներու մասին:

Հանգուցեալը մօտ 78 տարեկան, տիպար ներկայացուցիչն էր պոլսահայ հին լրագրութեան, եւ կը սիրէր ամբոխավարական վէճեր յարուցանել, մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին, իբրեւ թունդ կուսակից Գէորգ արք. Ասլանեանի, ինչպէս իր ուղեկիցը, Թորոս Ազատեան:

Տակաւին չհասկցանք թէ ինչո՛ւ Էջմիածին հրաւիրած էին այս երկու լրագրողները:

× Պէյրութի մէջ մեռած է Պ. Միքայէլ Նաթանեան, վաղեմի ուսուցիչ եւ գործօն անդամ Բարեգործականի, որ զանազան պաշտօններ վարած է Կիլիկիոյ եւ Լիբանանի մէջ, իբրեւ պատուիրակ եւ կրթական քննիչ: Վերջերս շահեկան յուշեր կը հրատարակէր զանազան թերթերու մէջ, Կիլիկիոյ գրական շրջանի մասին, մասնաւորապէս օգտագործելով Միհրան Տամատեանի, Արշակ Չօպանեանի եւն. նամակները եւ բազմազան փաստաթուղթեր:

Կարելի պիտի չըլլա՞յ հատորի մը մէջ ամփոփել զանոնք, իբրեւ հում նիւթեր եղերական շրջանի մը պատմութեան համար:

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ ալ ծանր լուրեր կը հասնին: Յաճախադէպ են հրկիզումները եւ ահաբեկումները: Ոստիկանութիւնը սպաննեց երկու ֆելլահներ:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Յունիս.— Հայաստանի Անկախութեան 36րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ, 12 Յունիս, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Վերտի Թատրոնի ընդարձակ սրահին մէջ: Նախանձախնդիր բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքը մատուցանելու ազատագրութեան ճամբուն վրայ զոհուած ռազմիկներու յիշատակին, միեւնոյն ատեն, հոգեպէս հաղորդուելով անկախութեան լուսաւոր գաղափարականով:

Դալարիքներով զարդարուած բեմին ճակատը կը նշմարուէին Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր Արամի եւ գլխաւոր դերակատարներ, զօրավարներ Նազարբէկեանի ու Սիլիկեանի նկարները, շրջապատուած հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով: Բացումը կատարուեցաւ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով՝ զոր նուագեցին ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Անժէլ Ակինեան եւ ջութակահար Պ. Սարգիս Չէօրէքճեան: Երկու քայլերգներն ալ ունկնդրուեցան յոտնկայս, եռկիւղած լռութեան մէջ:

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Յակոբ Պապիկեան, իր բացման ճառին մէջ ըսաւ.

— «Հայրենիքը զոր ունինք այսօր Արարատեան դաշտին վրայ, հին կամ նոր սատուածներու պարգեւ մը չէ, եւ ոչ ալ մեր դարաւոր թշնամիին կողմէ եղած շընորհ մը, այլ՝ մեր բիւրաւոր նահատակներու եւ անհաշիւ զոհողութեանց կենդանի վկայարանը: Մայիս 28ը յաւիտենական խորհուրդն է հայ ժողովուրդի յարատեւութեան: Եւ անկախ ապրելու անտեղիտալի կամքին: Շատ արիւն թափեց հայ ժողովուրդը այս խոէալին իրականացման ճամբուն վրայ: Այստեղ պիտի խնդրէի մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որ զոհուեցան ազատութեան պայքարի ընթացքին»:

... Հիւսիսի եւ հարաւի մեր թշնամիները, ձեռք ձեռքի տուած խեղդեցին մեր անկախութիւնը: Մեր հայրենիքը 36 տարի է որ հեծէ բոլշեւիկեան ծանր լուծին տակ, մեր պապենական հողերը բռնագրաւուած են եւ ամայի, Հայկ. Դատը կը մնայ անլոյծ: Հայ ժողովուրդը սակայն, երբեք չէ հրաժարած իր իրաւունքներէն: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ իր ուխտին եւ առաքելութեան, պիտի շարունակէ պայքարը մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստանը»:

Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան որ նուագեց հայկական քանի մը կտորներ, ընկերակցութեամբ Օր. Ակինեանի (դաշնակով): Ընկեր Ս. Սարգիսեան, Սէն Լուի Նոր Սերունդէն, յաջողապէս արտասանեց Սիամանթօյէն կտոր մը: «Արմենիա» երգչախումբի անդամներէն Պ. Ժիրայր Գասպարեան, ընկերակցութեամբ Տիկ. Ստեփանեանի դաշնակին, երգեց «Հայաստանը» (Կոմիտասի) եւ կտոր մը «Անուշ»էն: դաշնաւորուած Պ. Վ. Սարգսեանէ: Բոլորն ալ յաջող էին իրենց բաժիններուն մէջ, եւ արժանացան բուռն ծափերու:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Բանախօսութեան առաջին բաժինը վերապահուած էր երիտասարդ գրագէտ Պ. Կ. Փօլատեանի:

— «Բարեկամներ եւ ընկերներ ուզեցին որ ես ալ խօսք առնեմ Մայիս 28ի տօնակատարութեան: Կարծես հրաւէրի պէտք կար Մայիս 28ի նման մեծ օրուան մը առթիւ խօսելու համար: Առաջին անգամ չէ որ կը ներկայանամ հանրութեան, հետեւաբար ըսելիքներս նորութիւններ չեն ձեզի համար: Ամէն ժողովուրդի տենչն է ազատ եւ անկախ ապրիլ իր հայրենի հողերուն վրայ: Ինծի համար, Մայիս 28ը մեր անկախութեան տօնն է: Ուր ալ գտնուիմ, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Երեւան թէ Սիպերիա, չեմ կրնար ուրանալ, կարելի չէ ուրանալ՝ թէ Մայիս 28ը հայկ. անկախութեան տօնն է: Սփիւռքի գրագէտին առաքելութիւնները թուած ատեն ըսած եմ, այսօր կ'ուզեմ ըսել նաեւ հոս: Գրագէտի մը պարտականութիւնն է հաւատարիմ մնալ այն արժէքներուն զոր իր ժողովուրդը կերտած է դարերու երկունքով: Աշխարհի այս քաոսային վիճակին մէջ, ուր ամէն կարգի օտար գաղափարներ եւ մտածումներ կուգան խանգարել մեր հոգին, մեր էութիւնը, ամէնուս պարտականութիւնը պիտի ըլլայ, մեր ժողովուրդին մէջ հաստատ պահել իր արժէքներուն գիտակցութիւնը: Օտար եւ խորթ ձայներ կ'ուզեն խաթարել, աղարտել այս տօնը, ի զուր: Մայիս 28ը, թշնամիին դէմ տարուած յաղթանակի օրն է, ինչո՞ւ կ'ուզեն խեղաթիւրել: Կարելի չէ վարագոյր քաշել արեւին դէմ: Անիմաստ է նաեւ հատուածական նպատակներ վերագրել Մայիս 28ին: Անոնք որ տասնեակ տարիներ պայքարեցան Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձի տօնակատարութեան դէմ, ի վերջոյ ընդունեցին թէ Ապրիլ 11–24ը պատմութեան մեծագոյն ոճիրն էր: Ես չեմ ուզեր դէպքերուն պատմականը ընել, միայն կ'ըսեմ— ինչո՞ւ համար այս տօնը պիտի չտօնուի ամբողջ հայութեան կողմէ: Ինչու համար այդքան կը պղտորեն: Մեր թշնամիէն աւելի անարդ մարդիկ կան: Երբ մենք կ'ուզենք մեր ժողովուրդին հոգին պահել, մարդիկ կան որ մինչեւ մատնութեան կ'երթան, այդ փառաշուք թուականը կը ներկայացնեն իբրեւ սեւ էջ մը, իբրեւ մեր բնակած երկիրներու կառավարութեանց դէմ ուղղուած տօն մը: Այլեւս պէտք է ըսենք այդ մարդոց,— ամօթ է, պարոններ, ամօթ է: Ինչու համար ներկայացնել Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը այդ կառավարութեանց դէմ ցոյց: «Պայքար»ի մէջ, խենթերու բժիշկ մը կը գրէ թէ Հայերը երկու տարբեր ցեղերէ կը բաղկանան, խաղաղասէր Ուրարտացիներէ եւ կռուազան Արմէններէ: Խաղաղասէրները ռամկավարներն են, իսկ կռուազանները Դաշնակցականները: Ներելի է՞ այս դարուն մէջ այսպիսի խնդիրներ յարուցանել: Կարելի է՞ մեր վիճակին մէջ գտնուող ժողովուրդի մը մէջ բաժանման գիծեր փնտռել: Ի՞նչ ողբերգութիւն է այս: Մենք կ'ընդունինք մեր պատմութեան բոլոր արժէքները, Հայկէն մինչեւ Վարդանանք, մինչեւ Մայիս 28: Կ'ուզենք հասնիլ տեղ մը՝ ազատ ապրիլ արեւին տակ: Պէտք չէ յուսահատիլ պղտոր ջուրերէն»: (Ծափեր):

Օր. Անժէլ Ակինեան, դաշնակի վրայ նուագեց Խաչատուրեանի տաճն տը ժէօն փիյեր, արժանանալով բուռն ծափահարութեան:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ Յովհաննէս Ճարայեան կարդաց պատշաճ ուղերձ մը, ուխտելով հաւատարմօրէն հետեւիլ մեր նախնիքներու գծած ճամբուն, տոգորուիլ հայրենասիրական զգացումներով եւ նուիրուիլ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան գործին, մինչեւ որ իրականանայ ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանը:

Մեր ընկերվարական բարեկամներէն երեսփոխան Պ. Լէէնար, նախարարական տագնապին պատճառաւ Փարիզ մնացած ըլլալով, ղրկած էր իր քարտուղարը Պ. Ժորժ Պենոլիէլ, որ քանի մը խօսքով իր ուրախութիւնը յայտնեց եւ մաղթեց որ Հայաստան շուտով գտնէ իր անկախութիւնը:

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԽՕՍՔԸ

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան գլխաւոր բանախօսը, ընկեր Հ. Սամուէլ,

— «Հրաշք մը գործուեցաւ 1918 Մայիսին, Արարատեան դաշտին մէջ: Այդ հրաշքը գործեց հայ ժողովուրդը մեծով պզտիկով, առանց դասակարգի ու դաւանանքի խտրութեան: Կիներն ու պատանիներն իսկ մասնակից եղան պայքարին: Ճակատագրական պահու մը՝ երբ ժողովուրդին կէսը կոտորակուած էր սահմանէն անդին, ամբողջ արեւմտեան Հայաստանը քարուքանդ եղած, երբ ռուսական բանակը ճակատը լքելով դէպի տուն կը դառնար եւ դրացիները դաւեր կը սարքէին Թուրքին ու Գերմանին հետ, մինակ ձգուած հայ ժողովուրդը, իր ափ մը զինուորներուն եւ քանի մը ղեկավարներուն շուրջը համախմբուելով, կատարեց այդ հրաշքը, արիւնահեղ կռիւներ մղեց երեք ճակատներու վրայ եւ յաղթեց Վէհիպ փաշայի բանակին՝ որ Ալեքսանդրապոլը գրաւելէ վերջ կը սպառնար էջմիածնի ու Երեւանի:

... «Մայիս 28»ի հրաշքով շահեցանք փոքրիկ հողամաս մը որ կոչուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւն, կառավարութիւնը տէր ու պաշտպան կանգնեցաւ աշխարհացրիւ հայութեան, կրօնական համայնքէն դարձանք պետական ազգ, ունեցանք անկախ պետութիւն մը իր բոլոր ստորոգելիներով, ազգային դրօշ, ազգ. դրամ, նամակադրոշմ, դեսպան, հիւպատոս, անցագիր եւն., դարձանք Հայաստանի քաղաքացի:

«Ի՞նչ մնաց այս բոլորէն.— Հողամաս մը միայն, այն ալ կրճատուած: Անկախ պետութիւնը վերածուեցաւ Մոսկուայէն կախեալ իշխանութեան մը, որուն կառավարութիւնը ի լուր աշխարհի կը յայտարարէ թէ՝ «ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ» եւ որ ցարդ չկրցաւ թիզ մը հող իսկ աւելցնել իրենց աւանդ ձգուած սահմաններուն վրայ»:

... «Անկախութեան տարեդարձը առիթ մըն է զօտեպնդուելու հաւատքով եւ յոյսով, անգամ մը եւս վերանորոգելու մեր երդումը՝ հաւատարիմ մնալ անկախութեան գաղափարին: Այսօր, երբ բոլորը դասալիք եղած են եւ այլեւս չեն զբաղիր Հայկ. Դատով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը արթուն կը հսկէ եւ ամէն առիթ կ'օգտագործէ պաշտպանելու համար հայկական շահերը, մինչեւ որ իրականանայ հայ ժողովուրդի դարաւոր երազը միացեալ եւ անկախ Հայաստանը»: (Ծափեր):

Ալքազար Թատրոնի արուեստագէտներէն Պ. Միշէլ տ'Ալէն, անակնկալ մը եղաւ հանդիսականներուն համար իր երեք երգերով՝ Les Croix, Les Petits Chaussons, Je t'ai donné mon cœur խանդավառելով եւ ջերմօրէն ծափահարուելով:

Հայ Արենոյշները եւ Արիները կենդանի պատկերով մը՝ իրենց յարգանքը մատուցին հայկ. եռագոյնին, որու ընթացքին արտասանութիւն մը ըրաւ Օր. Ալիս Յարութիւնեան, ձօնուած հայկական դրօշին եւ Հայաստանի անկախութեան:

Օրուան նախագահը յիշեցնելով գրագէտ Պ. Արշակ Չօպանեանի մահը, յոտնկայս մէկ վայրկեան յարգանքի հրաւիրեց ներկաները: Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին փակեց հանդէսին պաշտօնական մասը: Անուհետեւ սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ լոյս:

Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

●

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ ամփոփումը այն դամբանականին զոր կարդաց մեր հայագէտ բարեկամը, Պ. Ֆր. Ֆեյտի, ողբացեալ Ա. Չօպանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.—

Չօպանեանով Հայաստան կը կորսնցնէ իր ամէնէն նշանաւոր զաւակներէն մին, Ֆրանսան իր ամէնէն անկեղծ բարեկամներէն մին:

Աւելի քան 50 տարի է հաստատուած էր Փարիզ ուր եկած էր փնտռելու ֆրանսական Ազատութիւնը եւ Մշակոյթը: Սրտով եւ մտքով եղած էր Ֆրանսայի որդեգիր զաւակը: Այնքան ֆրանսացած էր որ, ոչ միայն մեծ դիւրութեամբ կը գործածէր մեր լեզուն ճշգրտօրէն ակադեմական ձեւով, այլ եւ հայերէնի մէջ ալ Չօպանեան ձեւը կը գտնէր ցոլացնելու ֆրանսական մտածումը, ինչ որ իր անձնական ոճին յատկանիշներէն մէկն է: Հայեր եւ Ֆրանսացիներ երկար տարիներէ ի վեր միացած՝ Չօպանեանի բարեկամութեամբ, կը միանանք այսօր նոյն սուգին մէջ:

Եթէ Չօպանեան ֆրանսացի էր արտայայտութեամբ, էր նաեւ սրտով: Իր սէրը մեր երկրի համար, սէր մը զոր այնքան ազնուական ոճով մը արտայայտած է իր «ձօն Ֆրանսայի» տաղով, առաջին պատերազմին ատեն, շարունակ աճեցաւ եւ այլեւս մաս իսկ կը կազմէր իր էութեան, դարձած էր բնական զգացում մը: Եթէ հպատակութիւն չէ խնդրած, պատճառն այն է որ գիտէր թէ բան մը պիտի չփոխուի զգացումներէն, բայց կրնար դասալիք մը համարուիլ իր հայրենիքին հանդէպ, որովհետեւ Չօպանեան նաւազի հերոսական հոգի մը ունէր:

Իր հայրենիքը բզկտուած եւ մայրը մեռած իր ծնած տանը,— ահաւասիկ առաջին երկու սէրերը Չօպանեանի, կրկնապէս որբ, կրկնապէս զրկուած կեանքի ուրախութիւններէն: Եւ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հայրենիքին ծառայութեան, սկիզբէն մինչեւ մահը, հաւատացում եւ պատիժ պահանջեց, ջանաց իր հայրենիքին դատով հետաքրքրել օտար պետական մեծ դէմքեր, մանաւանդ Ֆրանսայի պետական անձնաւորութիւնները, որովհետեւ Ֆրանսան իրեն համար իտէալն էր արդարութեան եւ ասպետական մտքի:

Բանաստեղծ՝ Չօպանեան զգայուն էր եւ նրբին առանց լալկանութեան: 1908ին իր բանաստեղծութիւններէն տուած թարգմանութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Իբրեւ բանասէր, այս անխոնջ պըրպտողը որ խոր պաշտամունք ունէր հայ գրականութեան մասին, մեծապէս նպաստեց հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան յայտնագործութեան, մասնաւորաբար Միջին դարու վերջաւորութեան, քնարական բանաստեղծութեան: Անմիջապէս որ լոյս աշխարհ բերաւ այս գանձը, դասաւորեց զայն, ուսումնասիրեց եւ ծանօթացուց Արեւմուտքի մտաւորականներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

Օգտուելով նրա թոյլատուութիւնից, կատարեալ անկեղծութեամբ յայտարարեցի, որ մեծ դժուարութեամբ ու հոգեկան ծանր ապրումներով օրական հազիւ թերթում եմ 5–6 օրաթերթեր, որոնց բոլորի բովանդակութիւնն էլ համարեա թէ նոյն է եւ արտայայտուած մտքերն ու կարծիքներն էլ միեւնոյն կաղապարից դուրս եկած են ու միատեսակ դարձուածքներով ձեւակերպուած: «Ես զարմանում եմ ձեզ վրայ,— ասացի,— ինչո՞ւ էք մահուան պատիժներ սահմանում եւ դնդակներ գործածում այդ պատիժները գործադրելու համար, լաւագոյնը կը լինէր բոլոր հակախորհրդային տարրերին, որպէս պատժական միջոցառումներ, պարտադրէք մէկ ամիս ստիպողաբար կարդալու բոլշեւիկեան բոլոր թերթերը: Կարող էք հարիւրին հարիւր վստահ լինել, որ ձեր բոլոր ընթերցողներն էլ կարճ ժամանակամիջոցում պիտի խելագարուեն, եւ դուք պիտի ազատուէք ձեր հակառակորդներից»:

Իմ այդ անկեղծ դիտողութեան վրայ Կարախանը կուշտ ծիծաղեց եւ յետոյ ցած ձայնով յայտնեց, որ իրենք ստանում են աշխարհում հրատարակուող բոլոր լեզուներով թերթերը:

Անմիջապէս հարց տուի, թէ արդեօք հայերէն թերթեր էլ ստանո՞ւմ էք:

«Ի հարկէ, ձեր բոլոր կուսակցական թերթերն էլ ստանում ենք: Սակայն, ընթերցանութեան համար դուրս չենք տալիս: Ձեզ կը տրամադրեմ ամէն տեսակի թերթեր, պայմանաւ որ ուրիշին չտաք»:

Անմիջապէս պատասխանեցի ոչ թէ ... (sic) Անմիջապէս ազնիւ խօսք տուի, որ ոչ ոքին չենք տրամադրի օգտուելու: Ապա խնդրեցի, որ ինձ տրամադրէ Թիֆլիսի եւ Երեւանի հայ եւ ռուս լեզուներով հրատարակուող թերթերի վերջին համարները:

Արտաքին գործոց կոմիսարիատի տեղեկատու բաժնի վարիչից ստացայ իմ ցանկացած թերթերի խոշոր կապոցը եւ բանտային կալանքից նոր ազատուածի նման՝ արագ քայլերով շտապեցի դէպի տուն՝ անակնկալ հաճոյք պատճառելու համար ընկերներիս:

Երբ տուն հասայ, դռնից ուղղակի ներս ընկնելով՝ «աչքերիդ լոյս» բացագանչութեամբ սեղանի վրայ թափեցի ձեռքիս կապոցները:

Ընկերներիս ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր:

Թափուեցինք թերթերի վրայ եւ առաջին անգամ տեղեկացանք, որ Բաթումի նաւահանգիստը հասել էին Հայաստանի Հանրապետութեան համար Պոլսից ստացուած ինչ որ բեռներ (ենթադրեցինք, որ Անգլիայից վաղուց ակնկալուած ռազմամթերքը պիտի լինէր):

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(20) (Շար.)

թեան, որու համար յայտնութիւն մը ե-ղաւ: Իր «Հին եւ նոր հայկ. բանաստեղ-ծութիւնները», «Հայ ժողովրդական եր-գերը», «Հայ աշուղները», եւ մանաւանդ իր «Վարդենիք Հայաստանեայց»ը որու հինգ հատորէն երեքը միայն հրատարակ-ուած են, յաւէտ պիտի կազմեն իր ան-ուան փառապսակը:

Ոչ մէկ բան զանց առաւ Չօպանեան իր հայրենիքին օգտին համար: Բարեկամա-կան սերտ կապեր հաստատեց իր դարու ֆրանսացի քաղաքական դէմքերու հետ եւ գիտցաւ իրեն քաշել Ֆրանսացի մեծ հա-յասէրներու սէրն ու յարգանքը, ինչպէս Մէյէ, Մաքլէր, Փ. Մարիէց, կրցաւ ա-նոնց գնահատել տալ իր գրական տաղան-դը եւ հայ գրականութեան հմայքը: Բո-լորը սիրեցին զինքը, որովհետեւ Չօպան-եան իբրեւ մարդ ալ շատ համակրելի էր: Ընդունակ անշահախնդիր բարեկամու-թեան, ծայր աստիճան հաճոյակատար էր, թէեւ անյիշաչար իր անձին դէմ եղած նախատինքներուն, բայց ոչ իր ժողո-վուրդին դէմ եղածին: Բանաստեղծը, փիլիսոփան, հայրենասէրը եւ մարդը կը մրցէին Չօպանեանի մէջ կատարելութեան համար:

Ֆրանսան գնահատեց անոր յարումը եւ Պատուոյ Լեգէոնի սպայի աստիճան շը-նորհեց, Փարիզի հայ գաղութը եւ սփիւռքը իբրեւ իրենց պետը ճանչցած է-ին եւ բացառիկ շքեղութեամբ տօնեցին իր յոբելեանները, իսկ այսօր հոյակապ յուղարկաւորութեամբ մը կուտան իրենց տուրքը, որու կը մասնակցին բազմաթիւ Ֆրանսացիներ:

Իր «Անահիտ» պարբերաթերթով ան մէկ կողմէ ի սպաս կը դնէր իր մտածու-մը, դաստիարակելու համար իր հայրե-նակիցները եւ յառաջ մղելու իր հետազօ-տութիւնները հայկական քաղաքակրթու-թեան մասին, միւս կողմէ մղում կուտար Հայոց՝ ֆրանսական մշակոյթին ծանօ-թանալու:

ԱՅՍ ԱԼ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ԽՕՍՔԸ

Նոյն օրը, գերեզմանատան մէջ փը-րանսերէն դամբանական մը խօսեցաւ ե-րիտասարդ մտաւորական մը, Ստ. Ա-զարեան, յանուն իր սերունդին (ամփոփ-ուած).—

Պիտի թոյլատրէ՞ր ինծի, սիրելի Վար-պետ, որ այստեղ վերակոչեմ մեր առա-ջին հանդիպումը: Անկէ աւելի քան քսան տարի առաջ, ես արձակուրդի եկած ու-սանող մըն էի, որ կ՚անցնէի Փարիզէն, երբ Սէնի երկայնքին իմ պատահական թափառումներուս ընթացքին, գրավա-ճառը աչքիս առջեւ դրաւ 1914–1918ի պա-տերազմի շրջանին Ծերակոյտի Նախագահ Տումէրի առաջ խօսած ճառդ: Քաջու-թեամբ եւ արժանաւորութեամբ լի այդ ճառը քեզի հետ ծանօթանալու բուռն տենչով մրկեց զիս. բայց իմ միամիտ ե-րեւակայութեամբս չէի կրնար ընդունիլ, թէ դուն կրնաս ըլլալ հոն, ինծմէ քանի մը քայլ անդին, նոյն այդ Փարիզի մէջ ու ենթակայ կեանքի նոյն պահանջներուն: Դուն իմ աչքիս այն ատեն կ՚երեւայիր Ո-ղիմպիական աստուածի մը դիմագծով, պահուած իր լեռներուն մէջ, անմատչե-լի, քերթուածներու եւ բանաստեղծու-թիւններու մասին միայն խօսելով ...

Քանի մը տարի վերջ, ոչ նուազ բարե-բախտ մէկ դիպուածը զիս հանեց քու ներկայութեան, Սեւրի Մուրատեան վար-ժարանին մէջ: Եւ ես առաջին այցելու-թիւնս տուի քեզի, Փիկալի բնակավայրիդ մէջ, զոր երբեք պիտի չմոռնամ, այնքան խորապէս քանդակուած է ան յիշողու-թեանս մէջ: Դուն ինծի խօսեցար հայկա-կան Դատին ու Հայաստանի կոտորածնե-րուն վրայ. ու ես ընդմիշտ պիտի յիշեմ, որ մինչ կը խօսէիր դուն, բարոյական մեծ վիշտի մը հետքերը կրող դէմքդ կը ճառագայթէր ազնուականութեան եւ վե-հութեան լուսապսակով մը, զոր ոչինչ պիտի կարենայ ջնջել:

— Այդ թշնամանքը ոչ մէկ Հայ մոռնա-լու է, ըսիր ինծի, որովհետեւ ան կը կազ-մէ նախատինք մը ընդդէմ մարդկային արժանաւորութեան:

Այն օրէն ասդին, ես յաճախ առիթն ու-նեցայ համոզուելու որ իմ երեւակայած անմատչելի աստուածը չես դուն: Եւ ե-կան երկար տարիները մտքի արդիւնաւոր փոխանակութեան, մտերիմ աշխատակ-ցութեան, սիրտ առ սիրտ խօսակցու-թիւններուն, ուր միշտ ալ գիտնալու ան-յագ տենչովը տարուած միտք մը առնելիք բան մը ունէր քու լայն հմտութենէն, ինչպէս մեծատարած ծովէ մը: Ընտանի-քի հօր մը սիրտն ունէիր դուն: Անսահ-ման էր ընտանիքդ, ան կը բաղկանար անխտիր բոլոր Հայերէն: Անոնց ուրա-խութիւնն կը նուիրուէիր, ինչպէս կը մտածէիր անոնց բոլորի մասին, անբաղ-դատելի փայլով մը ճառագայթեցնելով գրականութիւնը, արուեստը եւ հայկա-կան համբաւը: Այս տագնապի եւ թշուա-ռութեան օրերուն, շատեր կուգային ամէն կողմէ զարնել դուռդ, դուն իբրեւ նոր Հաւալուսն մը կը բանայիր սիրտդ ու կ՚ըսէիր այո: Այո, առանց յետին մտքի: Ջոհելով հանդիստդ, գրական փառքդ, կ՚աշխատէիր սփոփել թշուառութիւնը եւ դժբախտութեան աջակցութիւն բերել:

Ես քեզ տեսայ տակաւին չարաղէտ ար-կածէն քանի մը օր առաջ: ինծի կ՚ըսէիր թէ դուն քեզ երիտասարդ կը զգաս, թէ կը պաշտես կեանքը: Դուն թեթեւօրէն կ՚անցնէիր մեր մայրաքաղաքին աղմկալի պողոտաներէն, արհամարհելով կառքերը որ պիտի ջախջախէին քեզ:

Սիրելի վարպետ, անմահ ես դուն, ո-րովհետեւ Միտքը՝ «առանց հայրենիքի եւ առանց սահմանի», վերջնական տէրն է աշխարհի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՍԵՒՌԱՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սեւռանի մաս-նաճիւղը տօնեց իր օրը Յունիս 13 կիրակի կէսօրէ վերջ «Մասիս»ի սրահին մէջ: Ինչպէս միշտ այս անգամ եւս շատ խան-դավառ էր մթնոլորտը: Ներկայ էին քա-ղաքապետը իր ընտանիքով, Փարիզէն, արուարձաններէն եւ գիւղին բոլոր Հայե-րը: Բացումը կատարուեցաւ Կապ. Խաչի սաներու եւ սանուհիներու կողմէ «Մար-սէյեզ»ով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով, ղե-կավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ա. Բալուեանի: Վարչութեան ատենապետ Տիկին Վ. Յովհաննէսեան, մասնաճիւղին վերջին տարուան գործունէութիւնը պար-զելէ վերջ յայտնեց թէ Սեւռանը իր Կա-պոյտ Խաչովը միակն է որ ութ տարիէ ի վեր կը գործէ ազգապահպանման եւ բա-րեգործութեան ճակատին վրայ, տոկա-լով բոլոր դժուարութեանց: Գիւղին ե-րիտասարդներուն կողմէ ներկայացուե-ցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, «Վիթրի ճաշարանին սպասաւորը»: Դերակատար-ներն էին Պ. Պ. Կ. Մանուկեան, Ե. Եսա-եան, Ե. Խլօեան եւ Օր. Լ. Աչգեան: Բո-լորն ալ ջերմապէս գնահատուեցան: Օր. Ն. Տիրատուրեան (Փարիզէն), քանի մը երգեր երգեց հմայելով ունկնդիրները: Կարճ դադարէ մը վերջ տեղի ունեցան հայկական պարերը ազգային տարազով: Պարախումբը երգեց «Սեւ հաւուն երգը»: Կը մասնակցէին նաեւ օրիորդներ Տէր Մովսէսեան, Վերտօեան եւ Պ. Շիշլեան: Յետոյ ներկայացուեցաւ «Գաւաթ մը թէյը»: Դերակատարներն էին Պ. Պ. Հ. Քէօսէեան, Պ. Քիրէմիտճեան, Մ. Մա-նուկեան եւ Օր. Լ. Աչգեան: Վերոյիշեալ երկու զաւեշտներու յուշարարութեան դե-րը ստանձնած էր Պ. Յ. Անուշեան, իսկ երգերուն եւ պարերուն դաշնակով կ՚ըն-կերանար Պ. Մեսումենց: Խիստ հետա-քրքրական էին Կովկասեան պարերը ո-րոնք կատարուեցան Պ. Խանճիկի Պուր-նութեանի կողմէ: Սուրերու պարը եւ դեռ ուրիշներ մեծ հաճոյք պատճառեցին ներկաներուն: Երգեց Օր. Ա. Պօյաճեան ջերմապէս գնահատուելով: Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը աւարտելէ ա-ռաջ Պ. Ժ. Դատաւորեան մասնաճիւղին կողմէ գնահատութիւն յայտնեց ուսուց-չուհի Տիկին Բալուեանի անձնուէր ջան-քերուն համար: Աշակերտներու կողմէ Օր. Է. Պապիկեան գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց տիկնոջ: Պ. Հ. Քէօսէեանի կողմէ խորոված հաւ մը աճուրդի դրուե-լով բարձրացաւ 15.000 ֆրանքի: Շահե-ցաւ Պ. Կ. Սարեան որ Միութեան նուի-րեց, պայմանաւ որ հաւը ստանայ այն անձը որ երկու հազար ֆրանք նուիրէ: Քանի մը երիտասարդներ ստացան հաւը, աճուրդի գումարը բարձրացնելով 17.000 ֆրանքի:

Եւրոպական պարերը շարունակուեցան խանդավառօրէն մինչեւ կէս գիշեր: Թէ բարոյապէս թէ նիւթապէս փայլուն էր հանդէսին տպաւորութիւնը:

Սեւռանի մասնաճիւղը գովելի է իր ջանքերով: Ան իրեն սկզբունք ընտրած է գեղարուեստական բաժինը կազմել տեղա-կան ուժերով, անշուշտ որքան կարելի է: Հանդիսականները կրցան դատել աշխա-տանքին արդիւնքը եւ հաճութեամբ լսե-ցին մայրենի լեզուն նորահասներու բեր-նէն:

Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈԳԵՇՈՒՆՉ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՔԱՆ.— Մեզի ըսին թէ Նիսի քահանան միայն այս կիրակիտրամադրելի օր ունե-ցաւ, Քանի գաղութին համար, Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձի պատարագը մատուցանելու համար:

Հոն էր գաղութը, ռուսական եկեղեցւոյ ներքնայարկը: Եւ մեզի հաւաստեցին թէ կաթողիկէ համայնքը ներկաներուն կէսը կը կազմէր:

Արդարեւ, անցորդներու համար, ուրա-խալի երեւոյթ մըն է դիտել որ, հոս, ա-ռանց դաւանական եւ այլ խտրութեան, բոլորը, համերաշխօրէն կը համախմ-բուին իրենց եկեղեցիին եւ այլ բարեսի-րական կամ մշակութային ձեռնարկնե-րուն շուրջ:

Ուրախալի է նոյնպէս հաստատել որ, Նիսի վէճերը հասած չեն հոս:

Ատոմ քահանայ իմաստալից քարոզով մը ոգեկոչումը ըրաւ, բիւրաւոր նահա-տակներու յիշատակներուն, եւ Եղիշէին եւ Աստուածաշունչէն փոխ առնուած պատուէրներով գրուատեց հանրութեան տոկալու կամքը:

Նիսի դպրաց դասը, խոստմնալից նոր ուժերով կը ներկայանար օգնելու պա-տարագիչ քահանային, խորապէս յուզե-լով ներկաները:

Կը տեղեկանանք թէ Ս. Ծնունդին կա-թողիկէ համայնքին Մարսէյլի հովիւը պիտի հրաւիրուի պատարագելու դարձ-եալ բոլոր գաղութին համար:

Իրական ազգային միութիւն:

ԱՆՑՈՐԴ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆՈՐԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայկ Զալեան (Զէքմէեան) յաջողու-թեամբ անցուցած է իր դասարանին քն-նութիւնները Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին մէջ:

× Փոքրիկն Անի Կաղէր (Ղազարեան) միաձայնութեամբ Ա. մրցանակ (փոր-միէռ նօմէ) ստացած է Քոնսէրվաթուառ Նասիոնալ տը Միւզիքի քննիչ մարմնէն:

×

Ծանօթ դաշնակահար Պ. Արթօ Պէնոնի աշակերտներուն տարեկան ունկնդրու-թիւնը տեղի ունեցաւ Իէնայիսրահին մէջ, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը: Երեսունէ աւելի աշակերտներ յաջողա-պէս նուագեցին իրենց կտորները: Մաս-նաւորապէս ծափահարութեան արժանա-ցան Օր. Ժագլին Յակոբեան որ նուագեց Շոփէնի «Փօլոնէզ»ը կատարեալ յաջողու-թեամբ: Օր. Ալիս Գարաեան վարժ «թէք-նիք»ով նուագեց Շոփէնի «Սքերցօ», Օր. Ժագլին Մարանկոզեան, խոր զգացումով նուագեց Սքարլաթիի «Սօնաթը»: Այս ե-րեք օրիորդները Դպրոցասէրի սանուհի-ներն են եւ կ՚օգտուին վարժարանին ար-ուեստասէր աշակերտներուն համար տրա-մադրուած մասնաւոր սրահէն եւ դաշնա-կէ մը: Նոյնպէս յաջողութեամբ նուագեց Միք. Մանուկեան Ալպենիցի «Պարքարո-լը», փոքրիկն Էլիան Վարդանեան Տա-քէնի «Քուքու»ն: Ունկնդրութիւնը վեր-ջացաւ Պախի «Քանթաթ»ով զոր նուագեց դաշնակահար Օր. Լիլի Եաւրուեան ընկե-րակցութեամբ Պ. Պէնոնի: Գնահատելի են դաշնակահարին ջանքերը: Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք:

Գ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ռէս Սանօն՝ ինծի համար հայր էր, զիս ու կինս փոխադրել տուաւ իրենց գիւղը, տուն, հող ու արտ, լծկան ու գործիք տրամադրեց, զիս դարձուց հողագործ: Երջանիկ էի, իմ արտերս լաւ հունձք կուտային, ես՝ կը հարստանայի, իմ եւ Ռէսի տան մէջ կը տիրէր ընտանեկան սերտ մտերմութիւն մը»:

«Գիւղը ուր փոխադրուեցայ, շատ մարդաշէր էր, աշխատող ու աստուածա-վախ, հայկական ո՞ր գիւղը այդպէս չէր, մեր գիւղերը, անարատ գիւղերը Հայոց աշխարհին, սուրբերու պատկերին առ-ջեւ արտասանուած աղօթքին պէս բարի, ողջախոհ, զոհաբերութեան տարուած զառնուկին նման հեզ, բուրվառի մէջ ձգուած խուն-կին նման արդար: Գարունը Հայոց Ձորի այդ գիւղը կը մտնէր ապետի մը պէս, ամառը կուգայ հունձքի թագը գլխուն, կիներն ու աղջիկները, երիտասարդներն ու հարսերը, երիտասարդներն ու հար-սերը, ծերերն ու պառաւները կը վազէին դէպի արտերը, կը լուէին արօրի կամ գութանի ճռճռոցը, բահի ու բրիչի ճիչը, մաճ-աշխատաւորներու երգն ու տաղը, մանգաղի զրնգոցը, հնձաքաղ ու խոտհարք: Կէսօրուան պահուն՝ գիւղէն արտերը կը դիմեն աշխատաւորներու համար, ուտե-լիք բերողները, անոնց կը հետեւին մա-նուկներն ու արագիլները, կը խառնուին հնձուորներուն: Արագիլները դանդաղ ու ծանր կը քալեն հարսերու եւ աղջիկներու կուչտէն, կարծես թէ գործատէրեր ըլ-լան, վարձած ըլլան հնձուորները, ու հիմա՝ արտերը եկած են դիտելու համար ամէն մէկու կատարած աշխատանքը»:

«Քանի մը տասնեակ խուրձեր քով քո-վի կը բերուին, կը շինուի հովանի, հոս է որ պիտի հաւաքուին հնձուորները պի-տի ճաշեն ու յետոյ՝ պիտի պառկին, հանգչեցնելու համար իրենց յոգնած, ա-րեւի տակ եփած մարմինները, այս հո-վանիին տակ կը մտնեն արագիլները եւ իրենց բաժինը կը ստանան ուտելիքէն: Արագիլները՝ գիւղին մէջ ապրող մար-դուն չափ ընտանի են գիւղին, գիտեն ծակն ու ծուկերը, աղքատի ու հարուստի տուները կը մտնեն հաւասարապէս:

«Ուր որ հարսնիք կամ կոչունք կայ, նշանտուք կամ կնունք, մատաղ կամ հո-գեհաց, ներս կը մտնեն, կը խառնուին բազմութեան, խաղեր ու կատակներ կ՚ը-նեն, մանուկներու հետ կը զզուըտին, հոս ու հոն կը ցատկռտեն, վայ թէ մանուկնե-րէն մէկը անզգոյշ գտնուի, չկրնայ պա-հել իր հացը, տեսնես, արագիլ մը կամաց մը կը մօտենայ անոր, կը կտցէ հացը ու դուրս կը փախի..., երբեմն՝ պատուհա-նէն կը մտնեն հաց թխուած տուները, հաց մը կը կտցեն ու դուրս կ՚ելլեն»:

«Գարնան արեւոտ օր մը, ես, Տիգրա-նը, Արեգնազն ու Շուշիկը հաւաքուեր ենք Կանաչենց պարտէզը, թութը հասեր էր, մենք եկած էինք թութ ուտելու, մէյ մըն ալ տեսնաս արագիլները կալերու կողմէն եկան, խառնուեցան մեզի ու սկը-սան արագ արագ կտցահարել թութերը:

Արեգնազ ըսաւ.

— Դէհ, արագիլ, քիչ մը անդին գնա, ինծի արգելք կ՚ըլլաս:

Շուշիկ ըսաւ.

— Այ Թուշուն, չե՞ս ամչնար, առջեւս ինչո՞ւ կը կորես, չես ձգեր որ թութ ու-տեմ:

Տիգրան պոռաց.

— Արագիլ, չափդ անցուցիր, խոշոր ու չաքարոտ թութերը դուն կ՚ուտես, պզ-տիկները, չհասածները ինծի կը ձգես»:

«Գիւղին աշունը՝ կուգար բերքով ու առատութեամբ: Ձմեռը՝ երես - կախ ջա-տուկի կը նմանէր, չար էր ու անիրաւ, Շուշիկս 1915ի ձմեռը չտեսաւ..., անիկա մեռաւ տղաբերքէն ... անոր մահէն ետ-քը՝ ինքզինքս յանձնեցի տառապանքին, ծիւրելու ու մեռնելու համար, չէի ուզեր ապրիլ, բայց՝ Ռէս Սանօն եւ Դաշնակ-ցութեան գործիչը փոխեցին տրամադրու-թիւնս, համոզեցին զիս՝ որ դուրս գամ մեկուսացումէս, նուիրուիմ հայ աղջիկ-ներու եւ հարսերու փրկութեան գործին, այդպէս ալ ըրի, փարեցայ զէնքիս, հա-ւատացի անոր զօրութեան հրաշքին: Հի-մա՝ սակայն կենդանի մեռեալ մըն եմ, կ՚ապրիմ Շուշիկիս յուշերովը, Շուշիկ իմս է, մեռնելէն առաջ ու վերջ»:

Արտաշէս օղի մըն ալ խմեց, բերնին ճօթերը սրբեց, ապա՝ ձեռքը խօթեց ծո-ցը, անկէ դուրս քաշեց կտաւէ պզտիկ տոպրակ մը, բացաւ զայն, մէջը հող լեցուած էր, հողը կարմիր էր, ի՞նչ կը նշանակէր այդ հողը, ուրկէ բերած էր, ինչո՞ւ դրած էր ծոցը: Արտաշէս երկիւ-ղածութեամբ գլուխը խոնարհեցուց, համ-բուրեց հողը, ապա՝ սկսաւ.

«Այս հողը Շուշիկիս գերեզմանի հողն է, ես զայն առի անոր շիրիմէն՝ երբ վեր-ջին անգամ կը հեռանայի գիւղէն:

(Շար.)

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

եղրակացութիւնները։ Միեւնոյն ատեն պէտք չարունակուի խորհրդաժողովը։ Վիէթ Նամի, Լաոսի եւ Քամպոճի հրամանատարութեանց ներկայացուցիչները իրենց տեղեկագիրները պէտք ներկայացնեն մինչեւ 21 օր։

× Պ. Իտըն Փարիզէն Լոնտոն անցնելով, յոյս յայտնեց թէ կարելի պիտի ըլլայ իրաւախոհութեան մը յանգիլ կարմիրներուն հետ։ Իր լաւատեսութիւնը հիմնուած է Խ. Միութեան եւ Չինաստանի արտաքին նախարարներուն վերջին յայտարարութեանց վրայ։ Չի գիտեր թէ ի՛նչ եզրակացութեան պիտի յանգին զինուորական մասնագէտները, բայց եւ այնպէս, առ այժմ նպաստաւոր կը գտնէ մթնոլորտը։ Իր կարծիքով, Պ. Պ. Մոլոթով եւ Չու Ան Լէ կարգ մը զիջումներ կ՚ատարեցին խորհրդաժողովը փրկելու համար, ուստի կարելի է միջին ճամբայ մը գտնել։

× Կարգ մը ամերիկացի սպաներ որոնք վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էին Թոնքինի շրջանին մէջ, իրենց տեղեկագիրը ղրկած են Ուաշինկթըն։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, համայնավարները շատ ծանր կորուստներ պիտի կրեն, եթէ յարձակում գործեն։ Անոնք չեն յուսար թէ ըմբոստները կրնան նոր յաղթանակ մը շահիլ ինչպէս Տիէն Պիէնի մէջ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ ՄԷՋ

Հարաւ. Ամերիկայի այս փոքր հանրապետութիւնը, որուն վարիչներուն համայնավարական ձգտումներ կը վերագրէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, յարձակում կրեց դուրսէն, «Ազատագրութեան բանակ»ին միջոցաւ։ Յարձակումը տեղի ունեցաւ ցամաքէն, ծովէն եւ օդէն։ Պաշտօնական տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ դիմադրութիւնը տկար է։ Արշաւանքին հրամանատարն է նախկին սպայ մը, գնդ. Քարլոս Արմաս, որ կը ծանուցանէ թէ իր զինուորները 25 մղոն ներս մտած են եւ յառաջ կը խաղան դէպի մայրաքաղաք։ «Ժողովուրդը կը միանայ մեր դատին»։ Արշաւանքի կազմակերպութեան կեդրոնն է հարեւան երկիր մը՝ Հոնտուրասի Քոփան քաղաքը։ Յարձակողները կ՚ուզեն տապալել նախագահ Եաքոպօ Արպանցի կառավարութիւնը, բոլշեւիկեան համարելով զայն։ Կատաղի ճակատամարտ մը կը սպասուի այս օրերս։ Նախագահ Արպանց կոչ մը ուղղեց հողագործներուն, որպէսզի օգնութեան հասնին։

Վերջին լուրերու համաձայն յարձակողուժերը ազգային դրօշը կը պարզեն ամէն տեղ եւ արդէն գրաւած են եօթը շրջաններ։ Կուաթեմալայի կառավարութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդին դիմած է, աջակցութեամբ Խ. Միութեան, նախայարձակում վերագրելով արշաւանքի կազմակերպիչներուն։ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կը ժխտէ այս վերագրումը, պնդելով թէ պարզապէս ապստամբութիւն մըն է որ տեղի կ՚ունենայ։ Մոսկուայի անթենը կ՚ըսէ թէ Մ. Նահանգները կը փորձեն խորտակել Կուաթեմալայի ժողովուրդին ազատ կամքով սահմանած ժողովրդապետութիւնը եւ վերահաստատել ամերիկեան Պտուղի Ընկերութեան տիրապետութիւնը։ (Կուաթեմալայի կառավարութիւնը ազգայնացուցած է այդ ընկերութեան հողերը)։

Հինգ հազար ապստամբներ կը քալեն մայրաքաղաքին վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին Մարոքի մէջ։ Կիրակի օր Մարաքէշի շրջանին ֆրանսացի հրամանատարը, զօր. տ՚Օթվիլ քաղաքային հագուստով կը պտտէր շուկային մէջ, երբ բնիկ մը մօտեցաւ հեծանիւով, եւ գնդակ մը պարպեց կռնակէն։ Տեղացիներ անծանօթին վրայ յարձակեցան եւ փորձեցին կաշկանդել, բայց ահաբեկիչը երեք անգամ կրակեց եւ երկու հոգի եւս վիրաւորեց։ Զօրավարը անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Վիճակը ծանր է։ Զօրավարը չորս զաւակ ունի եւ Ֆրանսա պիտի գար արձակուրդով։ Նոյն օրը Ռապաթի մէջ ահաբեկիչները փորձեցին կրակի տալ երեք սինեմաներ։ Քազապլանքայի մէջ ալ զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ։

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ (Մարոք) պահականոցին մէջ անձնասպան եղաւ բնիկ մը, Զերքթունի, որ ձերբակալուած էր իբրեւ կազմակերպիչ Ֆրանսացիներ դէմ գործուած յարձակումներուն։ Ինքզինքը թունաւորած էր։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէ[illegible] գիշեր, քաղաքապետարանի սրահ[illegible] Ռիւ Սթալինկր[illegible]։

Կը նախագահէ ընկեր ՆԻԿԻՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ։

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղար[illegible]ական բաժնին կը մասնակցին Շ[illegible]ի եւ Փարիզի շրջաններու Նոր Սեր[illegible]ի ընկերները եւ ընկերուհիները։

[illegible]նչոյք եւ պարահանդէս։

Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27, կիրակի ժամը ճիշդ 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԽՆԱՄՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՇԱՎԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ ՅՈՒԼԻՍ 25ԻՆ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս Տիկին ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ, նիւթ, ունենալով՝ Երգչուհի Զարիա Դոլուխանեան եւ իր երգի արուեստը։

Դասախօսութեան ընթացքին Պ. Գ. Մելիքեանի կողմէ երգչուհիին երգացանկէն «մանեէթոֆոնի» վրայ առնուած քանի մը օրինակներ պիտի ներկայացուին։

Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քատէ սրճարանի վերնայարկը։ Դասախօսն է պատմաբան Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, Լոնտոնէն։ Նիւթը՝ «Հայկական տարաշխարհը իր լայնագոյն առումով պէ՞տք է քաղաքականութիւն ընէ»։ Հարցի շահեկանութիւնը նկատի առնելով կը հրաւիրուին մասնաւորաբար մտաւորականները։ Մուտքը ազատ է։

ՉՈՄԻ ՊՏՈՅՏԸ

ՉՈՄը կազմակերպած է պտոյտ մը այցելելու համար Հաւրի մէջ ԻԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ շոգենաւը Յուլիս 11ին։

Օթօքարը կը մեկնի կիրակի, ճամբու ընթացքին կ՚այցելէ պատմական վայրեր, ինչպէս Ռուանի մայր եկեղեցին եւ Ժան տ՚Արքի հրկիզման վայրը։

Հաճելի անակնկալներ օթօքարին մէջ։ Ծախքերու մասնակցութիւն 1650 Ֆր., շոգենաւին այցելութիւնն ալ հաշուելով։

Արձանագրուիլ Բ. Աճէմեանի մօտ՝ 24 Bd. des Capucines, OPE. 66-10. կամ «Յառաջ»ի մօտ։ Սակաւաթիւ տեղեր մնացած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ Մարսէյլի Քղեցիներու մեծ դաշտահանդէսին, կիրակի 4 Յուլիս, Լը Շալէի պարտէզը, 117 Ավը. Քօրօ, Սէն Ժիւսթ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Տարեկան պարահանդէսը, Հոկտեմբեր 31ին։

Մ[illegible]ՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ երեկոյ 26 Յունիս, ժամը ճիշդ 9ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)

Կը խօսի՝ Պ. ԺԱՆ ՄԱԼՐԻՔՕ

(Ֆրանսացի բանաստեղծ եւ ուսուցիչ)

Նիւթ՝ Մանուկներու բանաստեղծութիւն։

Դասախօսը կը ներկայացնէ Պ. ԺԱՆ ԹՕՐԹԷԼ խմբագիր՝ «Քայէ տիւ Սիւտ»ի։

Մանուկները ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը գրեն։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի «Անդրանիկ» խումբի դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, դպրոցի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկ. ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ, նիւթը՝ «Հայ Ազատագրական շարժումը եւ «Մայիս 28»։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հին եւ նոր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻ

Ն. Ս. Օծութիւն Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վախճանման քառասունքին առիթով հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Յունիս 27ի կիրակի օրը Մայր-Եկեղեցիի մէջ։ Պիտի պատարագէ ու քարոզէ Կաթող. պատուիրակ Գեր. Տ. Սէրովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան։

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՆԻՍ.— Յարութիւնեան ընտանիքը (Համպուրկ) Նիս այցելութեան առիթով մկրտել տուաւ իրենց նորածին աղջնակը, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ, Յունիս 16ին, կնքահայրութեամբ Պ. Արմենակ Վարդեանի (Վիէննա)։ Իսկ Յունիս 20ին, կիրակի օր իրենց հանգուցեալ հօր՝ Արտաշէս Յարութիւնեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն։

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պէլվիլի դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 27 Յունիս, ժամը 2.30ին Պոն Ֆուայէի սրահին մէջ 8 Ավընիւ Սիմոն Պոլիվար, մէթրօ Փիրէնէ։

Դպրոցի աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններէ, երգերէ եւ պարերէ զատ պիտի ներկայացուի ՄԵԾՆ ՏԻԳՐԱՆ թատերգութիւնը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Մարգար Խրիմեանի։

Սիրով կը հրաւիրուի Պէլվիլի եւ շրջանի կրթասէր հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերել այս հանրօգուտ ձեռնարկը։

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար որքան կարելի է փութով հայ արհեստաւորներ կ՚ուզուին, պարզ բանուորներ, տախտակամած շինողներ, տաղձագործ եւայլն։

Դիմել Պ. Գրիգոր Թովմասեանի, 4, Ռիւ Կարիպալտի, Լիոն։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՎՐԻՊԱԿ.— Կիրակի օրուան թիւին մէջ, Շ. Նարդունիի յօդուածին վարէն վեր 8րդ տող, ժողովուրդին ղեկավարութիւնը — կարդալ՝ դերեվարութիւնը։

Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Միլանի հայ գաղութը, խորին ցաւով իմացաւ Արշակ Չօպանեանի արկածահար մահուան գոյժը։

Իտալիոյ Հայոց կոմիտէն եւ Հայ Մշակութային Միութիւնը կը պատրաստուին յառաջիկային արժանավայել կերպով ոգեկոչել բազմավաստակ գրագէտին կեանքն ու գործը։— Ա.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15.30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ —

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը 11 Յուլիս, կիրակի, Սէն Ժիւսթ լը Շալէի մէջ։

★

Որբերու Օգն. Մարմնին (Փարիզահայ Տիկն. Միութիւն) տարեկան մեծ պարահանդէսը 21 Նոյեմբերին Կրան Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ։

★

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը տօնէ իր «Օր»ը Յուլիս 11ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ։

★

Սեր. Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը Միութեան Օրը կը տօնէ Յուլիս 4ին, Պ. Նաճարեանի ագարակին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ ★ MERCREDI 23 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7401 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2812

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՃՐԿԱՆԾ ԵՒՐՈՊԱՆ

Մէկ տարիէն միւսը աւելի բացորոշ կը չեչտուին երբեմնի ամենազօր Եւրոպայի ներքին եւ արտաքին տագնապները։

Միշտ նոր դժուարութիւններ եւ ակնեբեւ անկարողութիւն՝ զանոնք հիմնովին լուծելու։

Փոխանցման շրջան մը, որուն վախճանը դժուար է նախատեսել։

Ներքին եւ արտաքին հոգերը յաճախ իրար խառնուելով, աւելի կը մթագնեն հորիզոնը։

Ամէն տեղ ալ ընկերային եւ տնտեսական խլրտումները յաճախադէպ են դարձած, իբրեւ հետեւանք ապրուստի սղութեան եւ արդիական կեանքի յարաճուն պահանջներուն։

Միւս կողմէ, ներքին թէ արտաքին ապահովութեան ծախքերը հետզհետէ կը բազմապատկուին, քամելով իւրաքանչիւր երկրի կենսական աղբիւրները։

Պետութիւնը ինք դարձած է բազմապահանջ, անկուշտ հրէշ մը, որ տաս կը սպառէ, մէկ արտադրելու համար։

Ո՛վ որ գաղթավայր ունի, կը գտնուի հրաբուխի մը առջեւ, եւ հարկադրուած է արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել։

Գաղթային հրաբուխներ կան որ բորբոքած են արդէն։ Ուրիշներ կը մխան եւ բոցեր կ՚արձակեն պարբերաբար։

Ամէնէն յետամնաց ժողովուրդն իսկ արթնցած է, ասիական տափաստաններուն կամ խաւարակուռ Ափրիկէի մէջ։

Շատերը տիրացած են անկախութեան եւ կ՚ուզեն թօթափել օտար ազդեցութեան վերջին հետքերը։

Ուրիշներ նոյն իրաւունքները կը պահանջեն, հետզհետէ անհամբեր դառնալով եւ սպառնալիքներ ուղղելով։

Այս բնական պահանջներուն գոհացումը երբեմն կը դժուարանայ, արտաքին միջամտութեամբ, — կարմիր, դեղին կամ գորշ։

Ամէն տեղ ալ կան գաղտնի կամ յայտնի գործակալներ որոնք ջուրերը կը պղտորեն տարիներէ ի վեր, ի շահ իրենց աշխարհակալութեան։

Այս ճակատին վրայ եւս իր չարաշուք թեւերը եւ կլափը լայն բացած է այն ուժը, որ կը տիրապետէ աշխարհի մէկ վեցերորդին եւ ամբողջ շրջապատին։

Ան հաւատարիմներ եւ զինուորեալներ, յատկապէս պատրաստուած շրջանաւարտներ ունի, եւ կրակը վառ կը պահէ ամէն տեղ։ Շէն այդեստանէն մինչեւ յետին անապատը։

Ան յաճախ տանտէրէն ալ յառաջ կ՚անցնի, չարժման մէջ դնելով բոլոր ուժերը։ Ի հարկին դաշնակցելով սատանային հետ։

Հօճան եւ մոլլան, արիւնկզակ փաշան իր անմիջական զինակիցները չէի՞ն, երբ դաւեր կը սարքէին Հայաստանի նորածին Հանրապետութեան դէմ (1919 – 20)։

Բոլշեւիկեան աւանդութիւն է, — նախ կրակի տալ նշանակուած երկիրը, ներսէն թէ դուրսէն, յետոյ օգնութեան հասնիլ իբրեւ փրկիչ …

Այսպէ՛ս ինկան Խ. Միութեան հարեւան երկիրները, վերջին պատերազմէն ետք, դառնալով հարկատու արբանեակներ։

Եւ պառաւ Եւրոպան, որ չորս տարի արիւն – քրտինք թափած էր յանուն ժողովուրդներու ազատութեան, իր ձեռքով մէկ լուծէն միւսին յանձնեց վեց – եօթը երկիրներ, միլիոնաւոր ժողովուրդներ։

Եւ այժմ ի զուր ճար մը կը փնտռէ, թէ նոյդ նոր զոհերուն փրկութեան եւ թէ իր իսկ ապահովութեան համար։

Լենինկուտակ ծրագիրներ մշակուեցան պատերազմի դադարումէն ի վեր։

Բայց, հորիզոնը փոխանակ նօսրանալու, աւելի թանձրացաւ, կրկնապատկելով մտահոգութիւնը։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ ՎԱՂԸ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Պ. Մենտէս Ֆրանսի դահլիճը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ վաղը, հինգշաբթի։ Նախապէս որոշուած էր ներկայանալ Գշ. օր, բայց յետաձգուեցաւ, նկատելով որ նոյն օրը առաջին նիստը պիտի գումարէր նախարարական խորհուրդը, քննելու համար Հնդկաչինի խնդիրը։

Հինգ հարցապնդումներ կան Ազգ. Ժողովի սեղանին վրայ։ Յետաձգուած էնաեւ վարչապետին մեկնումը Ժընեւ, ուր Պերնի ֆրանսական դեսպանը, Պ. Շովէլ, առժամաբար պիտի հետեւի խորհրդաժողովին աշխատանքներուն։ Հարցապնդումներէն երեքը կը վերաբերին դահլիճին կազմութեան եւ քաղաքականութեան։ Բոլոր հարցապնդողներն ալ անկախներ են։ Պ. Մենտէս Ֆրանս պիտի առաջարկէ յետաձգել վիճաբանութիւնները։ Այս առթիւ պիտի ճշդուի Ազգ. Ժողովին մեծամասնութիւնը, աւելի որոշ քան վաւերացումը քուէարկուած ատեն։

Ինչպէս յայտարարուած էր առաջին օրէն, վարչապետը ամէն բանէ առաջ կը զբաղի Հնդկաչինի հարցով։ Այս առթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ այդ երկրի ազգայնական վարչապետին հետ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Հնդկաչինի ազգայնական կառավարութեան պատուիրակութիւնը պիտի քաշուի Ժընեւի խորհրդաժողովէն, եթէ Ֆրանսա անձնատուր ըլլայ, ամէն գնով հաշտութիւն կնքելու համար։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն որ եթէ Հնդկաչինի ներկայացուցիչները այդպիսի քայլ մը առնեն, այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ դիմել Ազգաժողովին եւ Մ. Նահանգներուն, դիմադրութիւնը շարունակելու համար։ Հնդկաչինի նոր վարչապետը եւ կայսրը որոնք Փարիզ կը գտնուին մասնաւորապէս յիշեցուցած են այս պարագան։ Պաշտօնապէս երկուքն ալ կատարեալ վստահութիւն ունին թէ Ֆրանսա պիտի չլքէ իր զինակցութիւնը եւ աջակցութիւնը, բայց ստիպուած են յոռեգոյնը նախատեսել։ Անոնք վստահ են թէ Ֆրանսա երբեք պիտի չհաւանի որ իրենց երկիրը բաժան – բաժան ըլլայ կամ համայնավարներուն յանձնուի։ Ֆրանսա Հնդկաչինի անկախութիւն խոստացաւ հինգերորդ անգամ, Յունիս վեցին, եւ եթէ իրականացումը կ՚ուշանայ, պատճառը այն է որ պատերազմը կը շարունակուի տակաւին։

Ֆրանսայի նոր կառավարութիւնը հագիւ կազմուած, միջոցներ ձեռք առաւ, զօրացնելու համար Հնդկաչինի բանակը, օդնական ուժերու առաքումով։

✕ Մարոքի եւ Թունուզի կացութիւնն ալ մեծապէս կը զբաղեցնէ նոր դահլիճը։ Այդ երկու երկիրներուն համար մասնաւոր նախարարութիւն մը ստեղծելով, Պ. Մենտէս Ֆրանս կ՚ուզէ հիմնովին լուծել երկարատեւ պայքար մը։

Վերջին լուրերու համաձայն, ահաբեկումները եւ հրկիզումները կը շարունակուին երկու երկիրներուն մէջ։ Առջի օր հինգ ոստիկաններ վիրաւորուեցան Թունուզի մէջ։

✕ Վերջին պահուն կ՚իմանանք թէ Պ. Մենտէս Ֆրանս մասնաւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Չինաստանի վարչապետին հետ, գաղտնի վայրի մը եւ ոչ թէ Ժընեւի մէջ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ զինուորագրութեան նոր ծրագիր մը կազմած են որուն շնորհիւ պիտի կրնան երեք միլիոն պահեստի զինուոր ունենալ, անմիջապէս տրամադրելի՝ պատերազմի ատեն, ծրագիրը խորհրդարանին պիտի յանձնուի մօտերս։

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

★

ՊՈԼԻՍԸ ԱՌԱՒ ՔԱԼԵՑ

Չար բախտէս, նորէն պոլսահայ նորութեամբ մը կը զբաղիմ։ Գիտնալով հանդերձ որ դարձեալ թիւրիմացութեան պիտի մատնուիմ աս ու ան։

Նոր ստացայ երկու հրատարակութիւններ, «25ամեակի բացառիկ հատոր *Երջանիկ* տարեգրքի, եւ, ընտիր տպագրութեամբ հատորիկ մը, անոր ծոցին մէջ,— «Ահա՛ այսպէս»։

Առաջինը, Տարեգիրք, բաղդատաբար գնահատելի ձեռնարկ մըն է, որ կը շարունակուի 25 տարիէ ի վեր, խմբագրութեամբ Պ. Բագարատ Թեւեանի։

Դեռ պիտի զբաղիմ իր բովանդակութեամբ։

Երկրորդը՝ «արուեստ քերթողական», զգայացո՛ւնց նորութիւններով, որոնց առջեւ մատ պիտի խածնեն աշխարհի բոլոր բանաստեղծները, հայ թէ օտար։

Ինչպէս կ՚երեւայ, այս հատորիկին հեղինակը, Անդան Ժօզէր, «Երջանիկ»ի սանն է, «անով ստեղծուած միջավայրին մէջ հասած երիտասարդ նոր քերթողը»։

Ծանօթացէ՛ք, իր քերթուածներով․

Պատահաբար կ՚ընտրեմ հատ մը, *Մահազդ*, սեւ գիծերու մէջ․

Այրի Տիկին Սաթենիկ
Զոյգ մը չորցած հին կօշիկ
Հատ մը — առենօք շապիկ եղող— շապիկ
Անդործածելի քանի մը աթլէթ
Քանի մը վարտիք
Եւ բարեւէր ու աղքատ մէկ երկու մարդիկ
Կը ծանուցանեն մահը, խորին ցաւով
Յետ երկարատեւ հիւծախտին
Տիար Արդար Խաւարեանի

Ուրիշ մը, խնկապէս շքե՛ղ եւ աննախընթաց.—

Խօօ՛ֆ … — Ոչ գործ ունիմ, ոչ յոյս — Ոչ ալ դրամ … — Ի՞նչ պիտի ընեմ, ինչ պիտի ըլլամ — Ո՞ր կողմերը երթամ …
. . . .

Տէ՛ր, ըրէ գիս բանջարավաճառի աւանակ — Զիքի Թիքթաք, Զիքի Թիքթաք Զիքի Թիքթաք — Ծառայեմ տիրոջս աննպատակ — Զիքի Թիքթաք Զիքի Թիքթաք Զիքի Թիքթաք …

Դեռ ի՛նչ համով հոտով պատառիկներ, ստեղծագործութիւննե՛ր որոնց վրայ գաղափար անգամ չունին Լոյս – Քաղաքին մեր աւելի կամ նուազ վաւերական քերթողները։

ՎԱՀԷ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ժընեւի խորհրդաժողովը երէկ սկսաւ քննել Հնդկաչինի քաղաքական խնդիրները, որոնք նոյնքան ծանրակշիռ հանգամանք ունին որքան զինուորական հարցերը։ Մասնաւոր յանձնախումբեր կազմուած են Լաոսի եւ Քամպոճի խնդիրներուն համար։ Արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները իրենց երկիրները մեկնած ըլլալով, Չինաստանի վարչապետը, Չու Ան Լէ իրաւարարի դեր կը կատարէ այս հարցին մէջ։ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչն ալ Ուաշինկթըն վերադարձած է։ Այդ երկիրը միշտ այն տեսակէտն ունի թէ պատուաբեր հաշտութեան մը խնդիրը կախում ունի Ֆրանսայի եւ Հնդկաչինի կառավարութեանց հայեցողութենէն։ Ամերիկեան գլխաւոր պատուիրակը իր տեղեկագիրը ներկայացնելով, պիտի խորհրդակցի Նախագահ Այզընհաուըրի եւ խորհրդարանին անդամներուն հետ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն այս խորհրդակցութեանց։

Զինուորական մասնագէտները տակաւին համաձայնութեան մը չեն յանգած, զինադադարի մասին։ Յունիս 2էն ի վեր զինուորական յանձնախումբ մը գործէ, առանց որեւէ հարց լուծելու։

Անդին, ռազմադաշտին վրայ, երկու կողմերն ալ կը շարունակեն իրենց պատրաստութիւնները Թոնքինի տելթային մէջ։ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը հետադօտութիւններ կը կատարէ վտանգաւոր կէտերուն վրայ։

✕ Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ հինգ հարիւր կարմիր գերիներ խորտակած են Սայկոնի արգելարանին դուռները, փախչելու համար։ Ընդհարումի միջոցին սպաննուած կամ վիրաւորուած են հարիւր գերիներ, բայց չորս հարիւր հոգի յաջողած են փախչիլ։ Սովորաբար 1500 գերիներ կը գտնուին այդ. կայանին մէջ։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ուժի տարեդարձը տօնուեցաւ Մոսկուայի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Վեհ 100 օդանաւեր թռիչքներ կատարեցին մէկ միլիոն քաղաքացիներու առջեւ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱՆ հիմնարկէքը կատարեց Պերլինի նախկին դեսպանը, Պ. Ֆրանսուա Փոնսէ, Փարիզի Ուսանողական Ոստանին մէջ։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա պէտք է պարզ ազգային շահերէն վեր դասեն ընդհանուր շահը։

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՉԵՐԹԱՐ

Պոլսոյ *Մարմարա*ն կը գրէ Յունիս 19 թուականով.— Պէյրութի մեր թղթակիցէն այս առտու ստացած եմք հեռագիր մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Էջմիածնի կաթող. տեղապահը, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան, որ մէկ օր առաջ Պէյրութ հասած էր, հեռագրեց Էջմիածին թէ պիտի չկրնայ գալ։ Տեղապահը Երուսաղէմ մեկնեցաւ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ *Ժամանակ*ը հետեւեալ տեսակցութիւնը ունեցած է Դերենիկ եպիսկ.ի հետ, երբ օդանաւը Պոլիս հանդիպած էր, վիէննայէն Պէյրութ մեկնելու համար (13 Յունիս).

— Ի՞նչպէս եղաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին յուղարկաւորութիւնը։

= Վերջին ծայր վեհաշուք։ Ծովածաւալ բազմութիւն մը հետեւեցաւ մեծ Հայրապետի դագաղին։ Յուղարկաւորներուն միջեւ կը նշմարուէին Մոսկուայի Պատրիարք Ալէքսիյ եւ ուրիշ կրօնապետներ։ Անշուշտ Երեւանի ձայնասփիւռէն հետեւեցաք օծման եւ յուղարկաւորութեան տպաւորիչ փուլերուն։

— Եպիսկոպոսական ժողովը տեղի ունեցա՞ւ։

= Այո, անցեալ շաբաթ եւ երկուշաբթի օրերուն։ Այս ժողովին մասնակցեցան Տ. Տ. Վահան, Խադ, Տիրան, Մամբրէ, Վազգէն, Սիոն, Սահակ, Սուրէն, Վահան սրբազանները, ես ինքս, Դամասկոսի ներկայացուցիչ Շաւարշ վրդ., Երուսաղէմի ներկայացուցիչ Հայկազուն վրդ։

— Ի՞նչ խնդիրներ քննուեցան։

= Յառաջիկային այս մասին տեղեկութիւն պիտի տրուի, միայն սաչափը ըսեմ որ գլխաւորաբար Հայ. Եկեղեցւոյ միասնականութեանը շուրջ դարձաւ մեր խորհրդակցութիւնը։

— Ինչպէս տեղի ունեցաւ Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի ընտրութիւնը իբրեւ տեղապահ։

= Երջանկայիշատակ Հայրապետը մասնաւոր կոնդակով մը Ն. Սրբազնութիւնը իրեն տեղակալ էր նշանակած։ Այնպէս որ մեզի կը մնար միայն յարգել անոր կամքը։ Մինչեւ մեր մեկնած օրը Տ. Եղիշէ արք. չէր ժամանած Էջմիածին։

ՋՆՋՈՒԵՑԱՒ արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդային մարզպանութիւնը, քանի որ «վերահաստատուած է» այդ երկրամասին դերիշխանութիւնը։

ՈՉ, ՁԵՆՔ ՄՈՌՆԱՐ

Ուշ մնացինք գրելու երեւոյթի մը մասին, որ պարզ երեւոյթ մը ըլլալէ աւելի աւանդական մտայնութիւն մըն է կարգ մը Թուրք ղեկավար շրջանակներու մէջ:

Կ'ուզենք երկու խօսք ընել ոչ այնքան երեւոյթին, որքան մտայնութեան մասին :

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, Թուրքիոյ երեսփ. ընտրութիւններէն առաջ, Իթթիհատի վերջամնաց Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, Հալքի պաշտօնաթերթին՝ «Ենի Ուլուս»ի մէջ, սպառնալիքներ ուղղած էր հայ, յոյն եւ հրեայ փոքրամասնութիւններուն :

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար տանք քանի մը քաղուածքներ այդ սպառնագիրէն: Իթթիհատի երբեմնի «բարձրախօսը» կը գրէր.

— « 1950ի ընտրութեանց առեն Իսթանպուլի հայ, յոյն եւ հրեայ փոքրամասնութիւնները ամէնքն ալ Դեմոկրատ կուսակցութեանտուին իրենց քուէները : Հիմա, 1954 ընտրութեանց ընթացքին ալ, Ղարաբաղի Հայրենակցական Միութեան փոքրամասնութիւնները Դեմոկ. կուսակցութեան կողմըկըհակին :Սակայն երբոնդէրը բնական շրջանակէն դուրս կ'ելլէ եւ ամբողջ հաւաքականութեան մը կը վերաբերի, անհրաժեշտօրէն քաղաքական իմաստ եւ քաղաքական հետեւանք կ'ունենայ: Թուրք հայրենիքին մէջ զանազան համայնքներէն մէկը կամ բոլորը երբ ամբողջովին դիրք կը բռնեն ի նպաստ քաղաքական կուսակցութեան մը եւ ընդդէմ միւսին, անիկա կրնայ ծնունդ տալ շատ կարեւոր հետեւանքներու, որոնք ոեւէ մէկուն բարիք չեն բերեր :

« Փոքրամասնութիւնները, երբ իրենց ճայսւածքը անցեալին սեւեռած, մեծ կուսակցութիւններէն մէկուն, թերեւս ալ վաղուան իշխանութեան դէմ թշնամական ընթացք կը բռնեն, ոչ միայն օգուտ չեն ապահովեր, այլ եւ կը փճացնեն հայրենակցի եւ եղբայրութեան զգացումները, զորս կը ջանանք ապահովել մեր ժողովրդավար վարչածեւով»:

Այսքանն ալ պիտի բաւէր քողազերծելու համար ջուրերը միշտ պղտոր, կիրքերը միշտ բորբոք պահելու Իթթիհատական հին քաղաքականութիւնը, որուն աննուաճ ախոյեաններէն է ութսունամեայ ծերունին՝ Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն:

Բայց կէտ մը կայ, որուն հազիւ միայն «հպած» է պայ Եալչըն: Ո՞րն է այդ կէտը: Այս բարեմիտ հարցումին «Ենի Ուլուս»ի խմբագրապետը կուտայ քողարկուած, բայց մեզի համար յստակ ու հասկնալի պատասխան մը. «Տակաւին ուրիշ պատճառներէ ալ ներշնչուած է Հալքի դէմ փոքրամասնութեանց սնուցած թշնամական ու վրէժխնդիր ոգին »:

Այս պատճառներէն մէկը — եւ գլխաւորը — Ունեւորութեան տուրքն է (Վարլըգ վէրկիսի), որ 1943ին մոխիրի վրայ նստեցուց բազմաթիւ Հայեր, Յոյներ եւ Հրեաներ եւ զոր Հալքը, իր մենատիրութեան օրերուն, մասնաւոր օրէնքով մը նուիրագործեց բազմիցս աղէտուած փոքրամասնութիւնները նաեւ տնտեսապէս փճացնելու յետին նպատակով :

Ո՞ւր էր այն ատեն պայ Եալչըն: Բողոքե՞ց այս օրէնքին դէմ, կամ գոնէ դէմ քուէարկե՞ց անոր: Ոչ, այլ հերոսաբար լռեց: Ու հիմա ելեր է ըսելու. «Անցեալը պէտք է մոռնալ, այլապէս գէշ հետեւանքներ կ'ունենայ »:

Ըստ էութեան այս հարցին անդրադառնալէ առաջ, աւելորդ չէ, կը կարծենք, քանի մը տողով ներկայացնել նոյնինքն Թուրք թերթերու զօրաւոր հակազդեցութիւնը Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընը վարող տխուր ոգիին դէմ:

Այսպէս՝ Թուրքերէն «Էքսփրէս» թերթը իր Ապրիլ 22ի թիւով կը գրէր.

— « Հակառակ հերքումներու, « Ենի Ուլուս» Հալքի պաշտօնական օրգանն է : Հետեւաբար, այս թերթին խմբագրականը Հալքի պաշտօնական մտածումն է : Այս թերթին սպառնալիքին եւ բարոյական հալածանքին առջեւ չիտակը սառեցանք :

« Հալք կուսակցութեան փայլուն խօսքերուն ետին թաղնուած քէնը վերջապէս պայթեցաւ : Հալքի այս «զորպա» գրչին սպառնալիքը անհրաժեշտ հակազդեցութիւնը պիտի ունենայ հայրենակիցներու վրայ, վստահ ենք ատոր :

« Անհրաժեշտ է կէտ մը մատնանշել միայն: Հալքի խմբագրապետը կ'ըսէ, թէ փոքրամասնութիւնները ուրիշ աղբիւրէ հրաման եւ ներշնչում կը ստանան : Մեր հայրենակից փոքրամասնութիւնները ի՞նչպէս կարելի է այս կերպով ամբաստանել: Միայն այս պարագան բացէ ի բաց երեւան կը հանէ Հալքը կրծող վնասակար մտայնութիւնը » :

« Կուսակցամոլը» խորագրին տակ, « Ճիւմհուրիէթ»ի խմբագրապետ Նատիր Նատի կը գրէր.

— « Դեռ առջի օր Հալքը իր յայտարարութեամբ կ'ըսէր, թէ իշխանութեան գլուխ գալէն ետք վրէժխնդրական քաղաքականութիւն պիտի չհետապնդէ, անցեալը պիտի չքրքրէ: Իսկ Եալչըն, անտես առնելով իր կուսակցութեան այս յայտարարութիւնը, կը չօշափէ փոքրամասնութեանց հարցը եւ կէս մը գոց, կէս մը բաց կերպով այս հայրենակիցներուն սպառնալիքներ կ'ընէ. — Ունեւորութեան տուրքին պատճառով փոքրամասնութիւնները Հալք կուսակցութեան դէմ քէնոտեր են, ուստի իրենց քուէները դեմոկրատներուն պիտի տան եղեր: Ասանկ բան կ'ըլլա՞յ: Անցեալը պէտք է մոռնալ, այլապէս գէշ հետեւանքներ կ'ունենայ :

«Կրնայ ճիշդ ըլլալ, որ փոքրամասնութիւններուն մէկ մասը «Ունեւորութեան տուրքին պատճառով նախորդ կառավարութեան դէմ ոխ կապէ եւ չփափաքի, որ անիկա կրկին գործի գլուխ գայ: Սակայն պայ Եալչըն ի՞նչ իրաւունք ունի յանցանքը ամբողջ հաւաքականութեան վրայ բեռցնելու եւ մեծամասնութիւնը գրգռելով սպառնալու»:

« Էքսփրէս»էն եւ «Ճիւմհուրիէթ»էն ետք ուրիշ մը՝ «Սոն Փօսթա»՝ կը գրէ իր կարգին (6 Մայիս).

— « Փրփրացող կատաղութեամբ մը (Եալչըն) յարձակեցաւ, բայց ի վերջոյ սպանիական ցուլի մը պէս փլաւ մրցադաշտին վրայ: Այս միջոցին շատ հոգիներ վառեց, օրէնք կանոն չճանչցաւ, հայրենակիցներու պատիւն ու արժանապատուութիւնը ոտնակոխեց, պատշաճութեան նուազագոյն պահանջները չյարգեց, յարձակեցաւ, արինեց, բզկտեց: Եւ այս բոլորը ըրաւ նախկին բանակալ մը պաշտպանելու համար :

«Կարծելով, որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի չյաջողի, Հալքի կողմը բռնած էր: Ոգի ի բռին Հալքի փարեցաւ, որպէսզի անոր միջոցով կարենայ բարօր կեանք մը ապրիլ: Կը փախնար անգամ մըն ալ անկուտի մնալէն: Անոր համար խղճը մարեցաւ, ուղղամտութիւնը մարեցաւ եւ զիջանեցաւ դահիճի մը պէս գործածելու գրիչը:

« Մնաց որ սրսկած թոյնը ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ունենայ. բոլոր զրպարտութիւնները, յարձակումները, անուանարկութիւնները կը դառնան կը դառնան իր գլխուն կը փլչին: Որովհետեւ այսօրուան Թուրքիան սահմանադրական Թուրքիան չէ »:

Աւելորդ կը նկատենք ուրիշ քաղուածքներ ընել Թուրք թերթերէ: Գրեթէ բոլորն ալ, աւելի կամ պակաս խստութեամբ, կը դատապարտեն Հալքի պաշտօնական բանբերին՝ Հիւսէյին Եալչընի քինախնդրութիւնն ու անտեղի սպառնալիքները:

Ընտրական պայքարին մէջ «քաւութեան նոխազ» մը պէտք էր Հալքի համար: Այդ «նոխազ»ը եղանք մենք, մեզի հետ՝ նաեւ Յոյներն ու Հրեաները :

Սակայն ընտրութիւնները առիթ մըն էին անգամ մը եւս սպառնալու մեզի : Այս սպառնալիքին մէջ մենք կը տեսնենք հին մտայնութիւնը երբեմնի Իթթիհատին, որ դեռ կ'ապրի, կը խօսի ու կը գործէ այս կամ այն անունով, այս կամ այն ձեւով :

Եթէ մենք ըլլայինք հեղինակը այն դառըն սատին, զոր Թուրք թերթերը ուղղեցին Հիւսէյին Եալչընի եւ իր կուսակցութեան, Հալքի բարձրախօսը աւելի պիտի պատկերազարդէր իր սպառնալիքը եւ պիտի ըսէր դարձեալ .— «Ձեր այս ընթացքը կրնայ ծնունդ տալ շատ կարեւոր հետեւանքներու, որոնք ոեւէ մէկուն բարիք չեն բերեր»:

Մայիս 2ի ընտրութիւններու միջոցին, Հալքի վարիչ շրջանակները գրեթէ կը խոստանային իրենց տէրերուն վերադարձնել իբրեւ Ունեւորութեան տուրք գանձուած գումարները, ընդամէնը երկու–երեք միլիոն ոսկի :

Արդ, եթէ անկեղծ է այս խոստումը, դեռ ժամանակ կայ դարմանելու գործուած անարդարութիւնը: Ոչ միայն պետական գանձը, այլ եւ Հալքը ինք, իբրեւ հարուստ կուսակցութիւն, կրնան վերադարձնել գանձուած գումարները: Անիկա շնորհ մը պիտի չըլլար անշուշտ, այլ հատուցում մը: Եւ արդար հատուցում մը: Եւ դեռ հաշուի չենք առներ այն անասելի թշուառութիւնը, որուն ենթարկուեցան Ունեւորութեան տուրքին զոհերը ...

Բայց չենք հաւատար Հալքի «զղջում»ին:

Թուրք նախկին նախարարներէն Սարաճօղլու (այժմ հանգուցեալ), բուն իսկ յղացողն ու գործադրողը այս անարդար, այս տմարդի տուրքին, ընտրութիւններուն մէջ Հալքի առաջին պարտութենէն անմիջապէս ետք, 1950ին, հրապարակով յայտարարեց, թէ դարձեալ պիտի վերահաստատէր այդ տուրքը, եթէ Հալքը շահած ըլլար ընտրութեանց մէջ :

Եւ կը հաւատանք, թէ Սարաճօղլուները պիտի գործադրէին իրենց սպառնալիքը այնքան «խղճմտօրէն», որքան 1943ին:

Թուրքիոյ մէջ ոչ ոք կը բողոքէ փոքրամասնութեանց դէմ գործուած անարդարութեան համար, եւ ոչ ոք կը մտածէ զայն դարմանելու մասին:

Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել, թէ «Էքսփրէս»ները կամ «Ճիւմհուրիէթ»ները մեր դատը կը պաշտպանեն այսօր, ինչպէս պաշտպանեցին երէկ, — 1909ին, 1915ին կամ 1943ին:

Իսկ Հիւսէյին Եալչըններ իրաւունք կուտան իրենք իրենց՝ ըսելու այսօր, ինչպէս կ'ըսէին երէկ.— Անցեալը պէտք է մոռնալ,այլապէս գէշ հետեւանքներ կ'ունենայ :

Ո՞ր անցեալը. հեռուո՞րը թէ մօտաւորը: Ա՞յն անցեալը, ուր Իթթիհատը կ'իշխէր, թէ՞ այն միւսը, ուր Հալքը կը տիրապետէր :

Երբ խօսքը Թուրքիոյ մասին է, կրնանք ըսել, թէ ամէն անցեալի մէջ ապագայ մը կայ եւ ամէն ապագայի մէջ՝ անցեալ մը:

Ոչ, պայ Եալչըն, չենք մոռնար անցեալը, քանի դեռ մեռած չէ Իթթիհատի մտայնութիւնը ձեր մէջ :

(Խմբագրական Յուսաբերի)

ՏՈՄՍԵՐ

ՑՈՅՍ ՈՒՆԻՆ ԹԷ...

«Նիւ Եորք Թայմզ», Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի անկախութեան տարեդարձին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ հանդիսաւոր չեշտով կը յայտարարէ թէ «ազատութիւնը սիրողները ... յոյս ունին թէ այս ժողովուրդներն ալ... օրին մէկը պատեհութիւնը պիտի ունենան ազատօրէն որոշելու թէ ինչ տեսակ կառավարութիւն կ'ուզեն »եւ որ ժողովուրդներուն հետ կ'ուզեն գործակցիլ:

Մեծանուն թերթին այս հաւաստիքը, որ, աւելորդ է ըսել, պաշտօնական որեւէ բնոյթ չի կրեր, խմբագրական սիւնակին մէջ տեղ գտած է, հաւանաբար, քիչ մը յուսադրելու եւ քաջալերելու համար վերոյիշեալ երեք ժողովուրդները, որոնք ամէնէն առաջ զգացին համայնավարնեւրու զարշապարին ծանրութիւնը եւ Կարմիր Բանակին ու անոր գործակից արիւնարբու Չեկային սարսափը :

Երեքն ալ, այսօր, իրենց ապագային համար ունին «ազատութիւնը սիրողներուն»... յոյսը: Եւ ուրիշ ոչինչ :

Ձեմ գիտեր քանի հոգի ուշի ուշով կը կարդայ Դաշնակից երեւելիներու այն ճառերը, որոնց մէջ պարբերաբար — եւ հանդիսաւոր առիթներու — կը յայտարարուի թէ ազատ ազգերը պիտի ազատեն անազատ ազգերը, երբ ժամանակը գայ :

Կարծեմ, այդ երեւելիները « անազատ ազգեր» բացատրութեամբ կը հասկնան, միայն այն ազգերը, որոնք Սթալիններու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

Տեղեկացանք նաեւ, որ հայկական զօրքերը գրաւելով Բէյուք–Վեդին, եւ Գայլի Դրունքը, մտել են Շարուր եւ հասել Նախիջեւանի դռներին եւ որ ժամերի կամ օրերի խնդիր է Նախիջեւանի ու Ջուլֆայի գրաւումը մեր յաղթական զօրքերի կողմից :

Մինչ պատուիրակութիւնը սպասում էր մեր կառավարութեան պատասխանին, ընկեր Լ. Զարաֆեանի հետ ես այցելութիւն տուի մեր ընկեր Հայրիկ Եղիազարեանին, որ ապրում էր Լազարեան Ճեմարանի շէնքում եւ որի մօտ էին իջեւանել Ղարաբաղի Հայրենակցական Միութեան լիազօրներ՝ Ար. Երզնկեանը եւ Ս. Փիրումեանը :

Ղարաբաղի լիազօրները տանը չէին, եւ Հայրիկը մենակ էր: Սովորական հարցումներից յետոյ, նա հարցրեց .

« Երզնկեանը եւ Փիրումեանը դրամ ունէի՞ն ,երբ Մոսկուա էին գալիս » :

Պատասխանեցինք, որ ոչ միայն մի կոպէկ դրամ չունէին, այլեւ նրանց ճանապարհածախսը մենք էինք վճարել :

Հայրիկը, աջ ու ձախ նայելուց յետոյ, փսփսուքով յայտնեց, որ Ար. Երզնկեանի բարձի տակ տեսել է հինգ միլիոն ռուբլու մի կապոց սովետական դրամ :

Մեզ համար պարզուեց, որ Ղարաբաղի հայութեան շահերի պաշտպանները հինգ միլիոն ռուբլի անհաշիւ վարկ էին ստացել Խորհրդային կառավարութիւնից, մեզ համար ինչ որ անյայտ նպատակների համար :

Հետագային իմացանք, որ Մոսկուայից վերադառնալուց յետոյ, վերոյիշեալ դրամներով նրանք Թիֆլիզում սկսել էին հրատարակել ռուսերէն լեզուով Վրաստանի կառավարութեան ընդդիմադիր մի թերթ :

Ե՞րբ, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ հրահանգներով էին Կովկաս վերադարձել « Ղարաբաղի հայութեան բանագնաց – ներկայացուցիչները » , մենք չիմացանք, քանի որ առանց մեզ հետ տեսնուելու եւ մեզ հրաժեշտ տալու, նրանք թողել էին Մոսկուան ու հեռացել :

ԳԼՈՒԽ Թ.

Պատուիրակութեանս Երեւան դիմումի պատասխանը ուշանում էր: Սպասողական անորոշ վիճակը ծանր էր: Զգում էինք, որ մեր թիկունքում ինչ որ մութ գործեր էին կատարւում :

Ստիպուած՝ նորից դիմեցինք Երեւան, որ մեր կառավարութիւնը շտապեցնի իր պատասխանը: Հեռագրատանը, պատահմամբ, վստահելի աղբիւրից տեղեկացանք, որ Բագուից դիմել էին Մոսկուա եւ թոյլտուութիւն խնդրել զինուորական Շտաբից՝ 11րդ Կարմիր զօրաբանակը Զանգեզուրի վրայով շտապ օգնութեան հասցնելու Նախիջեւանի Թրքութեան, որի կեանքին ու գոյքին իբրեւ թէ վտանգ էր սպառնում Հայաստանի Հանրապետութեան կանոնաւոր եւ անկանոն զօրամասերի կողմից :

Ծանր տպաւորութեան տակ եւ մտահոգ վիճակում ընկ. Լ. Զարաֆեանի հետ վերադարձանք տուն՝ ընկեր Շանթի հետ խորհրդակցելու համար :

Մեզ համար պարզ էր, որ մէկ կողմից՝ բոլշեւիկ կոչեցեալ Թուրքերն ու Թաթարները, միւս կողմից էլ Հայաստանից փախուստ տուած հայ բոլշեւիկները իրենց ստայօդ տեղեկութիւններով մոլորեցրել էին խորհրդային կառավարութիւնը եւ նրա Կարմիր Բանակի օժանդակութեամբ հետապնդում էին իրագործելու Սուլթանովների եւ Քեմալականների ծրագիրները՝ բռնի կերպով տիրանալու համար Հայաստանի անվիճելի հողամասերին՝ Զանգեզուրին ու ու Նախիջեւանին եւ այդ ձեւով միանալու համար քեմալական Տաճկաստանին:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(21) (Շար.)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՄԱՐ

★

ԼԻՈՆ.— Այս շաբաթ, 26 Յունիս, խկալէս պատմական թուական մը պիտի ըլլայ Լիոնի հայ գաղութին համար, օր մը ազգային հպարտութեան։

Տարիներէ ի վեր փայփայուած երազ մըն է որ կ'իրագործուի։

Այդ օրը հիմնարկէքը պիտի կատարուի եկեղեցւոյ եւ ազգային տան։ Շատ գրուեցաւ ծրագրին գործադրութեան մասին, — յօդուած, կոչ, ծանուցում եւն։ Ազգ. Միութիւնը հողին գնումէն ի վեր փնտռեց բարերարներ, որպէսզի յաւերժացնեն իրենց կամ սիրելիներու անունները, յանձն առնելով շինութիւնը կամ օգնելով անոր։ Դժբախտաբար մինչեւ այսօր ալ ապարդիւն անցան դիմումները, մասնաւոր թէ ընդհանուր։

Ո՛ղջ մնայ մեր պատուական ժողովուրդը, անոր հետ՝ սակաւաթիւ ունեւորներ ալ, որոնց զոհողութեանց յանձնառութիւնը կը յուսադրէ մեզ։ Ազգ. միութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած եկեղեցաշէն յանձնախումբը Օժանդակ Տիկնանց եւ երիտասարդաց միութիւնները եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ յաջորդաբար կը սարքեն ձեռնարկներ ի նպաստ շինութեան ֆոնտին եւ լայնօրէն կը քաջալերուին ժողովուրդին կողմէ։ Գաղութը, որ մօտաւորապէս տասը տարիէ ի վեր համերաշխ է, միշտ ընդ առաջ կ'երթայ համազգային ձեռնարկներուն։ Յունիս 19ին գաղութը հրաւիրուած էր ժողովի մը, լսելու համար Ազգ. Միութեան զեկուցումը ցարդ կատարուած եւ ծրագրուած աշխատանքներու մասին։

Ողբացեալ ճարտարապետ Արման Յակոբեան որ արկածի մը զոհ գնաց, ոչ միայն անձնուիրաբար յանձն առած էր գըծելու հանել շինութիւնը, այլ յաճախ նիւթական զոհողութիւններ ալ կ'ընէր ու դեռ ալ պիտի ընէր։ Անցեալ կիրակի, 20 Յունիս, իր մահուան քառասունքին առթիւ մեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

Ողբացեալ Յակոբեան կարծես կանխատեսելով դժբախտութիւն մը, յանձնարած էր իր աշակերտներէն Պ. Շահպազովի որ Լիոնի մէջ կը լրացնէ իր ուսումը, աջակցիլ շինութեան։Պարոնը անձնուէրաբար լծուած է լրացուցիչ աշխատանքի, Ֆրանսացի վարպետին պատասխանատուութեան տակ որ նոյնպէս տրամադըրուած է անձնուիրաբար։ Ի՞նչպէս երախտապարտ չըլլալ այս ազնիւ անձնաւորութեանց, մանաւանդ Պ. Յակոբեանի, որուն անունը պիտի քանդակուի եկեղեցւոյ ճակատը։

Յ. Պ. Վ.

թաթին տակ ինկան 1939ի աշխարհամարտէն ետք։

Կը թուի թէ Մեծերը բոլորովին մոռցած են Կովկասեան ժողովուրդներուն պարագան եւ, գոնէ իրենք, հաշտուած են անոնց ճակատագրին հետ։ Հայուն, Վըրացիին ու Թաթարին գլխուն պայթած փոթորիկը՝ օրուան այս ժամուն, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «հին, հին դարուց յիշատակ մը» անսրբագրելի եւ անդարմանելի։

Անցեալ տարի, նախագահ Այզընհաուըր եւ իր արտաքին նախարարը, զանազան առիթներով, յայտարարեցին թէ այս մեծազօր հայրենիքըերբեք պիտի չհանդուրժէ ուրիշ ազգերու ստրկութեան եւ պիտի պայքարի անոնց փրկութեան համար։

Շատ նշանակալից երեւոյթ է որ անոնց ճառերուն մէջ ոչ մէկ անգամ յականէ անուանէ յիշուած են Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի անունները, թէեւ արտասանուած են անունները մնացեալներուն։

Մեր անունը կ'արտասանեն միայն քանի մը հանրային դէմքեր, մեր բեմերէն, մեր հաւաքոյթներուն ընթացքին կամ մեզի ուղղուած շնորհաւորականներուն կամ ցաւակցականներուն մէջ։ Եւ միայն այդքան։

Ազատութիւնը սիրողներուն յոյսը բաւական չէ անազատները անդունդին եզերքէն ասդին բերելու համար։ Ոչ մէկ անարդարութիւն կրնայ յոյսերով ու բաղձանքներով սրբագրուիլ։

Ազատ ազգերը կրնան անազատները կարմիրներու ճանկէն խլել երբ անոնց դատն ալ նկատեն իրենց սեփական դատը, երբ «հին»ի եւ «նոր»ի դասաւորում չկատարեն գործուած Զարիքներուն մէջ ու երբ Ազատութիւնը նկատեն աստուածատուր իրաւունքը բոլոր ազգերուն, մեծերուն եւ փոքրերուն։

Յոյսը դարման չէ։ Ոչ ալ զէնք՝ Անգարայի եւ Կրեմլինի համայնակուլ Զարիքին դէմ կռուելու համար։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Այս օտար ափերուն վրայ, մեր ֆիզիքական աշխատանքէն ետք, ինչ բախտաւորութիւն է, ամբողջ երկու ժամ, հայրենի անցեալով ապրիլ, հայ երգի քաղցր ու աստուածային տպաւորութեան տակ։

Այլեւս չկան, հայ դաշտերում անծայրածիր գեղեցկութիւնները,
Այլեւս չկան, հայ հարսներում անուշիկ
եւ վիրաւոր երգերը,
Այլեւս չկան, հայ աղջիկներում սալոր
աչերն իրենց սէրերով,
Այլեւս չկան, հայ գեղջուկ շինականին
երգերը հաստամարմին։

Այս բոլորին դէմ, կայ ու կը մնայ հայ խօսքը, երգը, իր տխուր ու մեղմիկ ձայնով, որ կը յիշեցնէ երէկուան հայ դաշտերուն անծայրածիր կանանչութիւնն ու ծով ալիքները։

Այսպէս Յունիս 12ը մեր գաղութին համար հայ երգի փառաբանութեան օր մը պիտի մնայ, շնորհիւ իր քաջ վարդապետին, Վիէնի երգչախումբի ղեկավարին։

Նախկին Սալ Ժան տ'Արքը որ բոլորովին վերանորոգուած է, ամբողջութեամբ լեցուն էր, մանաւանդ հոս ծնած երիտասարդներով։

Բեմին վրայ է, երգչախումբին քաջ վարդապետը, Յովսէփ Լեւոնեան, իր երկսեռ, մատաղ սերունդով ժպտուն եւ անուշիկ նայուածքներով։

Առաջին խմբերգով «Ելնեմ ման գամ» սրտէն սրահը կը թնդայ։ Յաջորդաբար «Ցիշում ես» (Գր. Սինի), «Արահօ» (Կ. Վարդապետ), «Հօյ Նար» (Բ. Կանաչեան)։ Հայ շինականին երգն է որ մեզի կը տանի հայ դաշտերուն ծոցը։

Երկրորդ մասը, նուիրուած էր կրօնական եղանակներուն։ Ներկաները կը ներշնչուէին, մեր սքանչելի շարականներով։ Կը թուի թէ հազարումէկ աւերակ տաճարներու ճարճատումն էր որ կը լսէինք։ Եւ ահա «Սուրբ, սուրբ»։

Երրորդ մասով ոգեւորութիւնը գագաթնակէտին հասաւ.—«Ով մեծասքանչ» (Յ. Իւլէզեան), «Հոյ Նազանըմ» (Կարա Մուրզա), «Շուշօն» (Բ. Կանաչեան)։

Հայրենի երգի փոթորիկին մէջ, հին օրերու կեանքը ապրեցանք պահ մը — խաղաղ ու ստեղծագործ ժողովուրդի մը աշխատանքը։ «Հօռօլօ, Արահօ»։ Կոմիտասն ու Կանաչեանը, անգամ մըն ալ մեզի կը տանին դէպի հայրենի լեռներն ու դաշտերը։ Տպաւորութիւնը շատ խոր էր։ Ցխուն հողինոց երգչախումբը սարսուռ կը ցանէր սրահին մէջ։

Համակրելի երգչուհին՝ Տիկին Թագէոսեան, նոր խանդավառութիւն մը կը պատճառէ «Իգձը» մեներգով (Ալէմշահ)։

Չորրորդ մասով, այլեւս մենք մեզ գըտանք, հայրենի հողին վրայ, «Ելալլի» (Ա. Պատմագրեան), «Անուշիկ եար ճան» (Գ. Ալէմշահ), խօսք՝ Է. Բիւզանդի։

Վարդապետին ձեռնարկը արժանի է ամէն քաջալերութեան։ Հայ երգը, հայ տուներու թանկագին զանձն է, տարագիր մարդուն մխիթարանքը։

Երգահանդէսէն վերջ նուէրներ եղան, դժբախտաբար ոչ այնքան գոհացուցիչ։

Ամբողջ երկու ժամ բացառիկ վայելք մը ունեցանք։

Իմ հեռաւոր հայրենիք,
Իմ փառաւոր հայրենիք,
Իմ անուշիկ Հայաստան։

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ հիմնարկութիւնը որ հիմնուեցաւ 1948ին, կը շարունակէ գումարներ հաւաքել և անմիջապէս ղրկել Միջին Արեւելքի դպրոցներուն։ Վերջերս նորէն սեղան մը սարքած էր Լոս Անճէլէսի մէջ։ Ներկայ էին 500 հոգի։Ատենապետը, Պ.Յ.Քարեան (հիմնադիրներէն) յայտարարեց թէ երեք տարուան մէջ 80 հազար տոլար ղրկուած է Միջին Արեւելք, իսկ այս տարի ալ պիտի ղրկուի երեսուն հազար տոլար։ Խօսեցաւ նաեւ Ալէք Փիլիպպոս (նաեւ հիմնադիր) շեշտելով թէ՝ անհրաժեշտ է միշտ օգնել, Միջին Արեւելքի հայ դպրոցներու տնտեսական վիճակը բարւոքելու եւ ուսուցիչներուն անկախութիւնը ապահովելու համար, որպէսզի աւելի եռանդով աշխատին։ Այս տարուան ճաշին առատաձեռնօրէն մասնակցած են սեղանակիցները, նուիրելով հազարական, 750ական, 500ական, 400ական, 300ական, 250ական, 200ական տոլար։ Հրապարակ էին հանուած հինգ հարիւր տոմսներ յիսունական տոլար արժողութեամբ եւ վիճակահանութեան դրուած էր «Քրայսլեր» ինքնաշարժ մը, վեց հազար տոլար արժէքով։ Շատեր հարիւր եւ յիսուն տոլարնոց տոմսակներ առած են։

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՓԷՍՕ նուիրած են Պուէնոս Այրէսի Հայ Օգն. Միութեան Շրջանային եւ մասնաճիւղերու վարչութիւնները էջմիածնի բարեզարդութեան համար, Գէորգ Զ. կաթողիկոսի վախճանման առթիւ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ուստրի (Մ. Նահանգներ) կոմիտէն իր կազմութեան 58ամեակը տօնած է։ Գլխաւոր գործունէութիւնը եղած է իր շունչին տակ առնելով հոն ծնած ու մեծցած սերունդը անոր ներշնչել հայրենիքի սէրն ու ազգային ազատագրութեան տենչը։

ՀԱՅ ՄԸ, Պ. Տիգրան Յովսէփեան քաղաքապետ ընտրուած է Բաքվէլ (Մ. Նահանգներ) քաղաքին մէջ։

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ կաթողիկոսի մահուան առթիւ Մեսեչուսեցի (Մ. Նահանգներ) փոխ – կառավարիչը հետեւեալ ցաւակցական գիրը ուղղած է զօր. Սարգիս Զարդարեանի.—Խոր ցաւով իմացայ Ն. Սըրբութեան Ամեն. Հայոց կաթողիկոսին մահը։ Կը յայտնեմ ջերմ ցաւակցութիւններս։ Իր մահով բաց մը կը մնայ հայկ. կեանքին մէջ, բայց վստահ եմ թէ իր զաւակները պիտի շարունակեն հետեւիլ իր սուրբ օրինակին։

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ականաւոր գերման ներկայացուցիչներ, տասը անգամ արեւմտեան Գերմանիոյ երեսփ. ժողովին, իսկ երկուքը քաղաքապետներ՝ հիւրասիրուած են Պ. Ճորճ Մարտիկեանի կողմէ իր «Օմար Խայեամ» ճաշարանին մէջ։ Հիւրերէն շատեր մօտէն ծանօթ են Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան, եկեղեցիին եւ մշակոյթին։ Պ. Հօրսթ Հաուլեր մօտէն ծանօթ էր Գերմանիոյ տարագիր Հայերուն որոնք ԱՆՉԱՅի միջոցով Ամերիկա գացին։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբի պատրաստութեան զոհ գացած էր հայ գիտնական մը, Հէրրի Տաղլեան, 1945ին, Լոս Ալամոսի մէջ։ Ամերիկեան թերթ մը, «Սաթըրտէյ Իվնինկ Փոսթ» կը գրէ թէ առաջին գիտունն էր որ կը մեռնէր հիւլէական զէնքի զարգացման աշխատանքներուն մէջ, ճառագայթներու ազդեցութեամբ։ Նոյն ճակատագրին ենթարկուած է իր քննատացի ընկերը։ Ուրիշ թերթ մը «Նիւ Լընտըն Իվնինկ Տէյ» կը ճշդէ թէ երկու երիտասարդ գիտնականները ամէնէն վըտանգաւոր փորձերը կը կատարէին, ուրանիումի մասերը իրարու մօտեցնելով։ Հիւլէական շղթարձակումը կը սպաննէ արեան սպիտակ բջիջները ճիշդ հակառակը քաղցկեղի աւերին։ Տաղլեան ծնած էր 1921ին։ Եղբօրորդին էր Տոքթ. Կ. Տաղլեանի եւ նաեւ ընկեր Տոքթ. Լեւոն Տաղլեանին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆ.ԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Տխուր էր պատկերը։ Արտաշէս կուլար իր բերած հողին վրայ։ Ծովեզերքը եղաւ մեռելատուն, մենք՝ յուղարկաւորներ, եւ Շուշիկի հողը մեռել․․․։

Հողը, հողը, Շուշիկի գերեզմանին հողը․․․։

Ու դեռ՝ նահատակ ժողովուրդի նահատակ հայրենիքին կարմիր ու նուիրական հողը․․․։

×

Իրիկուն։ Մութը կը կաթէր երկինքէն, կ'իյնար քաղաքին եւ մեր վրայ, կը լեցուէր փողոցներու եւ ծովուն մէջ։

Քաղաքին մէջ ջահազնացութիւն կար։ Զինուոր ու բազմութիւն։ Ժխոր ու ծափ։ Լոյս եւ անկախութեան տօն։ Նորէն շղթայազերծուած էին իր ազատութեան տիրացած ժողովուրդին քրքիջն ու աղաղակը բազմահազար ելեկտրական լոյսերու հեղեղը կը շլացնէր քաղաքը։ Ամէնքը ուրախ էին, իսկ մե՞նք, մեզմէ ամէն մէկուն մէջ անսահման գիշեր մը կար, մենք՝ հայրենիք ու տօնախմբութիւն չունէինք, աշխարհի հզօրները բզկտեր էին մեր եռագոյնը եւ անոր հետ՝ մեր դատը։

Ուխտեր եմ ծառայել երկար ժամանակ,
Պարսկաստանի խորքից եկել է նամակ․․․

Մեր երգին ցուրտը զարնուեցաւ գիշերուան պատին։ Մութը սրսփաց եւ մութը լացաւ․․․

Գնում եմ բարով, կ'ուշանամ տարով,
Արիւն, սուր ու հուր կը սպասեն մեզի։

Մեր երգին տխրութիւնը ինկաւ Միջերկրականին մէջ, խռովեցաւ ծովը, շինեց ալիք ու հառաչանք, զարնուեցաւ ժայռերուն։

Դուշմանը մեզ տուեց նան փիտայի անուն,
Այդ անուան համաձայն տեսաւ Զօրութիւն,

Մեր երգին կսկիծը դպաւ մարդկային անարդարութեան սեմին եւ հայկական դատի խղճուկ դագաղին։

Մենք չենք ուզեր, ազատ կամքի բռընութիւն,
Ուխտեր ենք կռուիլ, այս սիրով մեռնիլ,
Համոզուած ենք որ միայն զէնքով կայ
Հայոց փրկութիւն։

Հայաստանցիներ էինք, Հայոց աշխարհի օդէն ու ջուրէն սնած, այդ իրիկունը, մենք Հայաստանը իր աշխարհագրական դիրքովն ու կենցաղովը, յաղթութեամբն ու պարտութիւններովը, մեր դատովն ու արիւնոտ պատմութեամբը փոխադրեր էինք օտար երկրի մէջ, մենք՝ վրէժխնդիր, մեր հողիներու կրակը արծարծեցինք բարկ օղիի բաժակներովը։ Ջահազնացութեան լոյսերէն պատառիկ մը ինկաւ Արտաշէսի թիւին վրայ։ Արտաշէս խօսեցաւ.

« 1915ին ․․․»։

Բայց մենք ինչո՞ւ սրսփացինք։ Սառնաշունչ ու խայթող պաղ մը անցաւ մեր երակներէն՝ երբ Արտաշէս յիշեց 1915 թուականը, վասնզի մենք բոլորս ալ գիտէինք թէ ինչ էր թըւականը մեզի համար, այդ թըւականը թրքական բարբարոսութեան վայրագութիւնը ունի իր ուսերուն վրայ, 1915 Յունուարէն մինչեւ Մարտ վերջ՝ Վասպուրականի եւ միւս նահանգներու վերջամաս պատմութեան մէջ, ծանօթ է « Մեծ դէպքերու նախօրեակ» անունով, երբ Թուրքը արիւն լակեց բռնադրաւեց ամէն ինչ, կողոպտեց գիւղերն ու քաղաքները, տարագրեց ու ջարդեց։

« 1915ին ինչեր չեղան — շարունակեց Արտաշէս — Ապրիլի սկիզբները, սկսան ծերմակ Վանքի, Աթանանցի եւ Բլթենցի կռիւները, Անգղ Կեմ, Իշխանիգոմ եւ Հիւրգոմ գիւղերը յարձակումի ենթարկուեցան, օր մըն ալ, Հիրճի քիւրտ պէկերէն մէկը, Քալաշը, իր խուժաններով կը պաշարէ Կըզըլդաշ գիւղը, եւ կը պահանջէ Կանաչեց Հարսը, Արեգնազ, հակառակ պարագային՝ կը սպառնար այրել գիւղը եւ ջարդել ժողովուրդը։ Գիւղին երիտասարդութիւնը իրար անցաւ, հայ կնոջ պատիւը եւ գիւղացիի կեանքը վըտանգի մէջ էր, զայրացաւ, արդար վրէժով լեցուեցաւ, աննման է, տղաք, հայ երիտասարդին յանդգնութիւնը եւ ռազմական կորովը վտանգի պահուն, երկու տասնեակ հայ տղաներ հաւաքուեցան շուրջս, մենք՝ յարձակեցանք Քալաշի եւ իր աւազակախումբի վրայ, Տիգրանը մօսինի գնդակով մը դետին կը փռէր Քալաշը, իսկ Արեգնազը՝ «շնորհի հարուածը կուտար՝ պայթեցնելով անոր գանկը։ Քիւրտերը փախան՝ ձգելով տասնըմէկ սատակներ»։

«Այս դէպքէն քանի մը օր վերջ գիւղը պարպուեցաւ, ժողովուրդը իր գոյքերով եւ ուտելիքներով փոխադրուեցաւ Բերծ։

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Հարաւ. Ամերիկայի այս փոքր հանրապետութեան մէջ: Կառավարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարելով, ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկեց, ինչպէս կը ծանուցանէ պաշտօնական զեկոյց մը: Իսկ «ազատագրութեան բանակ»ի հրամանատարը, գնդ. Քարլոս Արմաս, նոր կառավարութիւն մը հաստատած է եւ անպայման անձնատուութիւն կը պահանջէ, յայտարարելով թէ գրաւած է քանի մը կարեւոր քաղաքներ: Այս առթիւ կ՚ըսէ թէ Կուաթեմալայի ժողովուրդին 90 առ հարիւրը՝ իրեն հետ է:

Ամէն պարագայի մէջ, կռիւները կը շարունակուին յարաճուն կատաղութեամբ: Ամերիկեան կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, ի հարկին այլուր փոխադրելու համար 1200 հպատակներ:

Այնտամբ հրամանատարութիւնը դիմում կատարած է առ որ անկ է, որպէսզի ճանչնան իր հանգամանքը իբրեւ կանոնաւոր պատերազմիկ, համաձայն միջազգային օրէնքի: Նոյն հրամանատարութիւնը, որ արշաւանքի ձեռնարկեց ութ օր, ցամաքէն, ծովէն եւ օդէն, կը յայտարարէ թէ իրենց շարժումը ժողովուրդին դէմ ուղղուած չէ, «այլ անոնց դէմ որոնք երկիրը ծախեցին իրենց սովետ տէրերուն»:

× Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ աշխատաւորական ներկայացուցիչները պաշտպանեցին Կուաթեմալայի ներկայ կառավարութիւնը եւ պահանջեցին որ Անգլիա յանդիմանէ Հոնտուրասը եւ Նիքարակուան, այն ամբաստանութեամբ թէ օգնած են ըմբոստներու արշաւանքին: Երեսփոխան մը պահանջեց ջնջել զէնքի փոխադրութեան արգելքը, դիտել տալով թէ Կուաթեմալա զոհն է ուրիշ պետութեան մը: Արտաքին նախարարը Պ. Իտըն, պատասխանելով, զգուշաւոր լեզու մը գործածեց, որպէսզի Ամերիկացիները չվշտանան:

× Ազգաժողովին Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը մերժեց (տասնի դէմ մէկ ձայն) բանաձեւ մը որ կ՚առաջարկէր ամերիկեան պետութեանց կազմակերպութեան յանձնել Կուաթեմալայի խնդիրը: Խ. Միութեան 61րդ վեթօն էր այս, 1945էն ի վեր: Քուէարկութենէն առաջ ամերիկեան պատուիրակը ազդարարեց որ Խ. Միութիւնը չխառնուի ամերիկեան աշխարհամասի գործերուն: Ահա իր խօսքերը. — «Ձեզի կ՚ըսեմ, ներկայացուցիչ Խ. Միութեան, հեռու կեցէք այս կիսագունդէն եւ մի փորձէք ձեր ծրագիրները եւ դաւերը պարտադրել այստեղ»:

Խորհրդային պատուիրակը, Ցարափին, մեղադրեց թէ «Մ. Նահանգները պատրաստած են այս զինեալ միջամտութիւնը» եւ թէ Ամերիկայի ծերակուտականները եւ արտաքին գործերու նախարարութիւնը անձնական շահեր ունին Կուաթեմալայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԴՀ. ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին Լոնտոնի մէջ, մէկ ամիսէ ի վեր, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներուն եւ Քանատայի: Ժողովը վերջացաւ ապարդիւն: Պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ կարելի չեղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ մի-ջազգ. զինաթափութեան, հիւլէական եւ ջրածին զէնքերու հսկողութեան մասին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետին կուսակցութիւնը, քրիստոնեայ – դեմոկրատ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կ՚ըսէ թէ ժամանակը եկած է վերջ տալու դաշնակիցներու զինուորական գրաւման, վերահաստատելով Գերմանիոյ կատարեալ գերիշխանութիւնը: Վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, նոյնպէս յայտարարեց թէ արեւմտեան Գերմանիան չի կրնար յաւիտեան սպասել իր գերիշխանութեան վերահաստատման համար»:

ՓԱՐԻԶԻ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ պիտի փակուին այսօր, Դշ. կէս օրէն ետք, բողոքելու համար «հարկային կամայականութեան դէմ»: Պետական պաշտօնեաներն ալ ցոյց մը պիտի կատարեն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՇԱՎԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ ՅՈՒԼԻՍ 25ԻՆ:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՄԱՅԻՍ 28–Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը:

Ռիւ Սթալինկրատ:

Կը նախագահէ ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Շավիլի եւ Փարիզի շրջաններու Նոր Սերունդի ընկերները եւ ընկերուհիները:

Խնջոյք եւ պարահանդէս:

Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ:

Կը խօսի ընկեր Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ եւ խաղարկութեամբ ընկեր Յովհաննէս Արապեանի եւ կարող ուժերու:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս Տիկին ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Երգչուհի Զարիա Դոլուխանեան եւ իր երգի արուեստը:

Դասախօսութեան ընթացքին Պ. Գ. Մելիքեանի կողմէ երգչուհիին երգացանկէն «մանեէթոֆոնի» վրայ առնուած քանի մը օրինակներ պիտի ներկայացուին:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քաւէ սրճարանի վերնայարկը: Դասախօսն է պատմաբան Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, Լոնտոնէն: Նիւթը՝ «Հայկական տարաշխարհը իր լայնագոյն առումով պէ՞տք է քաղաքականութիւն ընէ»: Հարցի շահեկանութիւնը նկատի առնելով կը հրաւիրուին մանաւորաբար մտաւորականները: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻ

Ն. Ս. Օծութիւն Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վախճանման քառասունքին առիթով հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Յունիս 27ի կիրակի օրը Մայր – Եկեղեցիի մէջ: Պիտի պատարագէ ու քարոզէ Կաթող. պատուիրակ Գեր. Տ. Սէրովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան:

Բազմաձայն երգեցողութիւնները՝ եկեղեցիի երգչախումբին ամբողջական կազմին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի: Արարողութիւններուն պիտի մասնակցի Մարսէյլի քահանայական ամբողջ դասը: Բարձրախօսով ապահովուած է բոլոր արարողութեանց ունկնդրութիւնը: Ազգ. բոլոր մարմինները, միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուին մասնակցիլ երանաշնորհ Հայրապետին յիշատակին նուիրուած այս հոգեհանգիստին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Մարմնի Ժանթիյիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Սէնթ Ֆամիյի ընդարձակ սրահին մէջ:

32 ռիւ Տանթոն, Կրէմլէն Պիսէթրը:

Երգեր, պարեր եւ արտասանութիւններ դպրոցի աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն բազմութեամբ քաջալերել հայ մանուկները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Պ. Սահակ եւ Գրիգոր Աւետեան ընտանիքներուն իրենց սիրեցեալ մօր՝ տարաբախտ Տիկին Վ. Աւետեանի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մ. Պօղոսեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, հազար ֆրանք, Պ. Յ. Տէրտէրեանի զոքանչ մօր մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ երեկոյ 26 Յունիս, ժամը ճիշդ 9ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)

Կը խօսի՝ Պ. ԺԱՆ ՄԱԼՐԻՕ

(Ֆրանսացի բանաստեղծ եւ ուսուցիչ)

Նիւթ՝ Մանուկներու բանաստեղծութիւն:

Դասախօսը կը ներկայացնէ Պ. ԺԱՆ ԹՕՐԹԻԼ, խմբագիր՝ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի: Մանուկները ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը գրեն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Սիրուն Փափուճեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Խոնարհ Սողոմոնեանի (Զէնկիւէրցի) մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի «Անդրանիկ» խումբի դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, դպրոցի սրահը: Կը դասախօսէ ընկ. ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ, նիւթը՝ «Հայ Ազատագրական շարժումը եւ «Մայիս 28»: Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հին եւ նոր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները:

ՕԴԻՆ ԱՆՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

«ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Որ տեղի պիտի ունենար Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ Յուլիս 14ին:

Մուտքի տոմսերէն ծախուած են միմիայն Համազգայինի ցերեկոյթին, ընդամէնը 19 հատ 200 ֆրանքնոց: Ունեցողներէն կը խնդրուի ներկայանալ Յառաջի վարչութեան, որուն յանձնուած է ընդհանուր գումարը, ստանալու համար վերադարձուած տոմսերուն փոխարժէքը:

ՋՈՄԻ ՊՏՈՅՏԸ

ՋՈՄը կազմակերպած է պտոյտ մը այցելելու համար Հաւրի մէջ ԻԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ շոգենաւը Յուլիս 11ին:

Օթօքարը կը մեկնի կիրակի, ճամբու ընթացքին կ՚այցելէ պատմական վայրեր, ինչպէս Ռուանի մայր եկեղեցին եւ Ժան տ՚Արքի հրկիզման վայրը:

Հաճելի անակնկալներ օթօքարին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն 1650 ֆր., շոգենաւին այցելութիւնն ալ հաշուելով:

Արձանագրուիլ Բ. Աճէմեանի մօտ՝

24 Bd. des Capucines, OPE. 66-10.

կամ «Յառաջ»ի մօտ: Սակաւաթիւ տեղեր մնացած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպած է դաշտապարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի օրը, կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն սկսեալ, հաստատութեան պարտէզին մէջ:

Տեղի պիտի ունենան մարզական խաղեր: Պար՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՐԵԱՆի եւ իր խումբին: Ապահովուած է պարադաշտ մը, եւ անձրեւի պարագային պարասրահ մը: Հրապարակ հանած ենք վիճակախաղի տոմսեր որոնց իւրաքանչիւրը պարադաշտէն ներս իբրեւ մուտքի տոմս ալ պիտի ծառայէ:

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ պատուել այս դաշտապարահանդէսը, չմոռնալ մէջ մտնել մեր հաստատութեան հետ, եւ տեսնել թէ ինչ ջանքեր կը թափուին հայեցի դաստիարակութեան զարկ տալու համար

(ԿՆԻՔ)

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան, Վահան Խորէնի, Րաֆֆի եւ Փոթորիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ: (Շար. նախորդ ժողովի):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, այս ուրբաթ ժամը 15ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնըֆուա, Լիոն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Յովհաննէսեանի բնակարանը: Օրակարգ. — Վարչութեան ընտրութիւն:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15·30ին

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e

C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ ★ JEUDI 24 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7402 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2813

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ԲԱՆԱՎԷՃԸ

●

Արեւմտեան Եւրոպան իր բազմազան հոգերուն հետ ստիպուած է լուծել, նաեւ, չափազանց բարդ հանգոյց մը, — միացեալ բանակի դաշինք :

Բառական թարգմանութեամբ, ծրագիրը կը կոչուի «Եւրոպայի պաշտպանութեան միաբանութիւն» = Communauté Européenne de Défense (C.E.D.)·

Այս ծրագրին գործադրութեան խարիսխը պիտի կազմէ Ֆրանսան, իր աշխարհագրական եւ ռազմագիտական դիրքով եւ յատկապէս իր իսկ պաշտպանութեան համար :

Անոնք որ կը պաշտպանեն այս դաշինքը, ամէն բանէ առաջ նկատի ունին Գերմանիոյ վերազինման վտանգը :

Միւս կողմէ, անոնք դիտել կու տան թէ Գերմանիան պիտի կազմէ գլխաւոր առանցքը ծրագրուած դաշինքին, եթէ Ֆրանսա չուզէ ստանձնել իր դերը :

Եւ կամ ծրագիրը ամբողջովին պիտի փճանայ, վերահաստատելով նախկին դրութիւնը :

Այն ատեն, Գերմանիան նորէն պիտի դառնայ զինուորական պետութիւն մը, անկախ եւ գերիշխան, շնորհիւ իր հոծ բնակչութեան : Եւ կրնայ Մոսկուայի կողմը հակիլ :

Մ. Նահանգները, որոնք միշտ կը յիշեցնեն այս հեռանկարը, միեւնոյն ատեն կ'ազդարարեն թէ պիտի ստիպուին վերաքննել իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը, եթէ Ֆրանսա եւ Իտալիա չվաւերացնեն դաշինքը :

Ուրիշ խօսքով, պիտի դադրեցնեն տրամադրուած վարկերը :

Ուաշինկթընի համար Եւրոպայի միացեալ բանակը Ատլանտեան դաշինքին լրացուցիչ մասն է, իբրեւ պատուար կարմիր վտանգին դէմ :

Մինչեւ հիմա ծրագիրը վաւերացուցած են Գերմանիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ : Վաւերացումը կը ձգձգեն երկու գլխաւոր թեւերը, Ֆրանսա եւ Իտալիա :

Վերջինը աւելի տրամադիր է քան առաջինը, բայց կը յետաձգէ, սպասելով Ֆրանսայի վերջնական որոշման :

Ֆրանսայի մէջ, կարծիքները այնքան բաժնուած են որ, ելքը տակաւին անորոշ կը մնայ :

Միացեալ բանակի դաշինքին դէմ առաջին օրէն իսկ պայքար կը մղեն համայնավարները, յարաճուն սաստկութեամբ եւ քարոզչական բոլոր եղանակներով :

Ծրագրին հակառակ են բազմաթիւ պահպանողականներ, արմատականներ, ինչպէս եւ զօր. տը Կոլի հին եւ նոր կուսակիցները :

Վաւերացման համաձայն են երկու մեծ հոսանքներ, ընկերվարականները և Ժողովրդական Շարժումը : Երկուքն ալ կարգ մը երաշխիքներ կը պահանջեն, միշտ այն ակնկալութեամբ թէ ի վերջոյ Անգլիան ալ պիտի միանայ :

Բանավէճը այնքան սաստկացած է որ, գիրքեր ալ կը տպուին, թէր ու դէմ :

Արդէն իսկ լոյս տեսած են երեք հատորներ, երեքն ալ ծածկանուն (հեղինակները զօրավարներ են,— 1. Գերմանիոյ վերազինումը և Արեւմուտքի պաշտպանութիւնը.— 2. Ճշմարտութիւնը եւրոպական բանակի մասին.— 3. Եւրոպական բանակը :

Դեռ նոր լոյս տեսաւ ուրիշ հատոր մը, որով ազգ. պաշտպանութեան նախկին նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք (ընկերվարական), «Արթուն կաց» կ'ըսէ ժողովուրդին, պարզելով միացեալ բանակի ծրագրին վտանգները :

Կը յիշէք անշուշտ, Ազգ. Ժողովին երկու գլխաւոր յանձնախումբերը մերժեցին միացեալ բանակի դաշինքը, հիմնուելով Պ. Ժիւլ Մոքի եւ զօր. Քէօնիկի տեղեկագիրներուն վրայ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՆՏԷՍ ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՋՈՒ ԱՆ ԼԷ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻՆ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

●

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Օրուան կարեւոր խնդիրն է Ֆրանսայի նոր վարչապետին տեսակցութիւնը Չինաստանի վարչապետին՝ Ջու Ան Լէի հետ, որ միեւնոյն ատեն արտաքին նախարարն է, ինչպէս Ֆրանսականը :

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, Պեռնի ֆրանսական դեսպանատան մէջ : Պ. Մենտէս Ֆրանս Փարիզ վերադարձած պիտի ըլլար նոյն գիշերը կամ այս առտու : Այս մասին տեղեկութիւն տրուած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարի օգնականին՝ Պ. Պետըլ Սմիթի եւ Անգլիոյ պաշտօնակցին, Պ. Իտընի՝ որոնք Փարիզ կը գտնուէին կիրակի օր : Վարչապետը մեկնելէ առաջ տեղեկութիւններ հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն : Տեսակցութեան մասին որոշում տրուած էր նախարարական առաջին ժողովին մէջ, երեքշաբթի օր : Ժողովը քննեց նաեւ Եւրոպայի միացեալ բանակի խնդիրը, ի ներկայութեան ազգ. պաշտպանութեան նոր նախարարին, զօր. Քէօնիկի որ հակառակ է այդ ծրագրին : Երկուքը միասին նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան այս շաբթուան վերջը, միջին ճամբայ մը գտնելու համար : Օրակարգին վրայ կը գտնուէր այլապէս կարեւոր խնդիր մը, երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը : Պ. Մենտէս Ֆրանս միշտ այն տեսակէտն ունի թէ անհրաժեշտ է կրճատել զինուորական ծախսերը եւ զարկ տալ ճարտարագործական ձեռնարկներու, գոցելու համար այն բացը որ, գոյութիւն ունի Ֆրանսայի բարձր գիներուն եւ ուրիշ երկիրներու բաղդատաբար աժան գիներուն միջեւ : Ազգ. պաշտպանութեան նախորդ նախարարը, Պ. Ռընէ Փլեւէն կ'ընդդիմանար ելմտական նախարարին առաջարկած կարգ մը կրճատումներուն :

Նոր դահլիճին 26 անդամներէն վեցը նախկին կամ ներկայ կուսակիցներ են զօր. տը Կոլի, բայց զօրավարը յայտարարեց թէ որեւէ կապ չունի ներկայ դահլիճին կամ ուրիշ կարգադրութեանց հետ : Իր կարծիքով, Ֆրանսայի ներկայ կարգուսարքը «անգլուխ է եւ անհոգի, զուրկ մեծութենէ, հաստատուած ի հեճուկս իրեն, եւ միայն պատրանքներ կրնայ յարուցանել» :

Գչ. օրուան ժողովի ընթացքին վարչապետը չպարզեց թէ ինչ առաջարկներ պիտի ներկայացնէ Ջու Ան Լէի : Իր կարծիքով, Ֆրանսա պէտք է օձիքը ազատէ Հնդկաչինի «մեղուներու բոյնէն», որպէսզի կարենայ իր ուժը տրամադրել ուրիշ կենսական գործերու : Այս առթիւ տեսակցեցաւ Հնդկաչինի ազգայնական վարչապետին հետ եւ նորէն պիտի տեսակցի, երբ վերադառնայ Զուիցերիայէն.

Ինչպէս վարչապետը, նախարարներն ալ որոշած են Փարիզ մնալ մինչեւ Յուլիս 20, վերջնական ելք մը յանդելու համար Հնդկաչինի մասին :

Երկուշաբթի օր նիստի հրաւիրուած է ազգ. պաշտպանութեան կոմիտէն, ի ներկայութեան Հնդկաչինի սպարապետին՝ զօր. Էլիի :

× Մինչ այս մինչ այն, կռիւները վերսկսած են Հանոյի շրջանին մէջ, 50 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ : Հեռագիրը կ'ըսէ թէ կատաղի ճակատամարտ մը կը մղուի երեք օրէ ի վեր, Սոնթայի մէջ եւ թէ հրաձգութեան ձայներ կը լսուին գիշեր ցերեկ : Ուրիշ կռիւ մըն ալ տեղի կ'ունենայ կեդրոնական Աննամի ծովեզերքը, ուր ազգայնականները յաղթանակ մը շահած են երկու հազար ըմբոստներու դէմ : Կռիւը կատաղօրէն կը շարունակուի կիրակի օրէն ի վեր :

× Ժընեւի խորհրդաժողովին 17րդ կրճատեալ նիստն ալ ապարդիւն անցաւ : Ոչ մէկ համաձայնութիւն զինադադարի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին :

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

★

ՋԻՔԻ ԹԻՔԹԱՔ ···

Թանկագին գոհար մը եւս, «երիտասարդ քերթող» Անդան Եօզէրի բանաստեղծութիւններէն · (Ահա՛ այսպէս··· Պոլիս)·

Դեղարանները դեղերով են լեցուն ···
Հիւանդանոցներն ալ ···
Հիւանդներով

Եթէ առանց քիթի ծնած ըլլայինք
Հարբուխ պիտի չըլլայինք
Եթէ առանց գլխի, ոտքի, ձեռքի ծնած ըլլայինք
Սա կամ նա պիտի չըլլայինք
Եւ վերջապէս
Եթէ բնաւ ծնած չըլլայինք
Ցաւ մը իսկ պիտի չունենայինք :

Այո, երանելիդ Անդան, եթէ դպրոցներ բացուած չըլլային,
Կարդալ – գրել պիտի չսորվէինք,
Եւ դուն թուղթ պիտի չմրոտէիր,
Եթէ տպարան չգտնուէր, «Ահա այսպէս» բաներ լոյս պիտի չտեսնէին :
Իսկ մենք ալ հանելուկներ լուծելու պիտի չստիպուէինք :
Այն ատեն, ցաւ մը պակաս պիտի ունենայինք ·
Իսկ դուն, երիտասարդ քերթող Անդան, պիտի չստիպուէիր «Ջիու Ճանն»ին անգամ երանի տալ, «oh» հառաչելով ·

··· Տան վարձք չես մտածեր
Զգեստ չես ուզեր
Ջրի կ'ուտես
Ջրի կը պտտիս
Օ՜հ ···
Ճանճ ըլլալու է եղեր աշխարհի մէջ ···

Դարձեալ, այն ատեն որդ մը պիտի չքանէր մէջդ, ինչպէս կ'ողբաս ապշահար ·

Որդ մը կը կրծէ մէջս
Անձայն անշշուկ
Մինչդեռ ես ոչ կաղնիէ
Շինուած եմ, ոչ ընկուզենիէ, ոչ ալ նոճիէ ···

Կը կարծեմ թէ ճիշդ ատոր համար է որ որդ մը կը քանի մէջդ :

Ինչո՞ւ աւելորդ յոգնութիւն կրէ որդը, քանի որ ոչ կաղնի ես, ոչ ընկուզենի, ոչ ալ նոճի, այլ պարզապէս ծառէն թափած ընկոյզ մը :

Երիտասարդ քերթող Եօզէր,
Քեզ վիրաւորել չեմ ուզեր,
Չեմ ալ համոզեր ·
Մեղք ես, այդքան արագ մի վազեր ;
Ջիքի թիքթաք տաղեր մի հիւսեր,
Ճանճեր եւ որդեր մի դիզեր ·
Փուշ – փուշ կ'ըլլան մեր մազեր ·
Ա՜խ, մեր սիրտը մի յուզեր ·
Ջիքի թիքթաք, չիքի թիքթաք
Օր մ'ալ կ'իյնանք ոտքի տակ :

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Անգլիոյ դահլիճը վաւերացուց այն օրակարգը զոր պիտի քննեն Չըրչիլ եւ Իտըն, Ուաշինկթընի մէջ : Գլխաւոր խնդիրներն են.— 1. Վերահաստատում արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութեան եւ վերաքննութիւն միացեալ բանակի դաշինքին.— 2. Համաձայնութիւն հարաւային արեւելեան Ասիոյ մասին.— 3. Հիւլէական գործակցութիւն :

Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ Անգլիոյ ներկայացուցիչները չափաւորութեան խորհուրդներ պիտի տան Մ. Նահանգներուն, կարգ մը խնդիրներու քննութեան առթիւ : Կը հաստատուի թէ այցելութեան հրաւէրը ուղղուած էր ապրիլ 20ին, Ժընեւի խորհրդաժողովին բացումէն վեց օր առաջ : Չըրչիլ չուզեր այն տպաւորութիւնը ձգել թէ Ժընեւի խորհրդաժողովը ձախողած է : Երկու պետութեանց ներկայացուցիչները ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն փարատել կարգ մը թիւրիմացութիւններ : Ուրեմն, պիտի քննեն այն բոլոր միջազգային խնդիրները որ լուծման կը կարօտին :

Երեսփ. Ժողովին մէջ եղած հարցումներու պատասխանելով, Չըրչիլ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որեւէ պատեհութիւն պիտի չփախցնէ, բարելաւելու համար յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ : Լաւատեսներ կը յուսան թէ Անգլիոյ երկու գլխաւոր ներկայացուցիչները պիտի կրնան ազդել Մ. Նահանգներուն վրայ, որպէսզի չափաւորութեամբ եւ մանաւանդ համբերութեամբ շարժին, հարթելու համար կարգ մը դժուարութիւններ : Միացեալ բանակի ծրագրին առթիւ, երկուքն ալ անհրաժեշտ կը գտնեն որ ձեւ մը գտնուի, Ֆրանսայի վաւերացումը փութացնելու համար, քանի որ արեւմտեան Գերմանիան անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէ, պահանջելով դադրեցնել զինուորական գրաւումը եւ վերահաստատել երկրին ամբողջական գերիշխանութիւնը :

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ պատերազմի փորձերը յաջողութեամբ վերջացան, յայտարարեց Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, երեսփ. Ժողովին մէջ :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՀԸ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (17 Յունիս).—

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդային գոյգ պաշտօնաթերթերէն միայն «Իզվեստիա» իր 1954 Մայիս 9ի թիւով կարճ հեռագիր մը ունէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի հիւանդութեան մասին : Յաջորդ թիւերուն մէջ, Մայիս 10ի եւ 11ի, հաղորդագրութիւն չկար Կաթողիկոսի մահուան մասին, պարագայ մը, որ անբացատրելի կը մնար — ու կը մնայ — մեզի համար :

Նոր հասան մեզի «Պրաւդայի» եւ «Իզվեստիա»յի յաջորդ թիւերը առ 2 Յունիս 1954 :

«Իզվեստիա» իր Մայիս 12 թիւին մէջ 23 տողնոց հեռագիր մը ունի Կաթողիկոսի մահուան մասին (ամենավերջին էջի ամենավերջին անկիւնը, շարուածքը պարզ գիրերով, մէկ տողի վրայ), իսկ իր Մայիս 29ի թիւին մէջ ունի 36 տողնոց հեռագիր մը թաղումի մասին (ամենավերջին էջի նախավերջին գոյգ սիւնակներուն վարը, շարուածքը պարզ գիրերով, մէկ տողի վրայ) :

«Պրաւդա» ոչ մէկ բառով անդրադարձած է Կաթողիկոսի մահուան եւ թաղումին :

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հակասական լուրեր կը շրջին Կուաթեմալայի պատերազմի մասին : Թէ երկրին կառավարութիւնը եւ թէ «ազատագրութեան բանակ»ին հրամանատարութիւնը յաղթանակներ կ'աւետեն : Այս վերջինը կը ծանուցանէ թէ ըմբոստները մեծ յարձակողական մը ձեռնարկած են, գրաւելու համար մայրաքաղաքին գլխաւոր երկաթուղին, որ կը գտնուի սահմանագլուխէն 25 մղոն դէպի ներս : Վճռական ճակատամարտ մը կը սպասուի այսօր – վաղը : Կառավարական բանակին զեկոյցը կ'ըսէ թէ ըմբոստները ետ մղուած են Պարիոսի նաւահանգիստէն : Նոյն զեկոյցին համաձայն սովորական կեանքը չէ խանգարուած մայրաքաղաքին մէջ :

Հարաւ. Ամերիկայի միւս հանրապետութիւնները կատարեալ չէզոքութիւն կը պահեն այս պատերազմին հանդէպ : Կուաթեմալայի կառավարութիւնը նորէն դի–

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) .— Յունիս 16ի գիշերը Մարսէյլի համալսարանի ամփի – թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Համազգայինի ընկերութեան կազմակերպած Մեծարանքի երեկոն :

Սրահը լեցուած էր ընտրանի բազմութեամբ երբ Պ. Կ. Փօլատեան բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը, փրօֆ. Գ. Խաչիկեանի, որ յիշելով վերջին տարիներու կորուստները, Կիլիկիոյ Գարեգին կաթողիկոսէն մինչեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, պարզեց նորոգ հանգուցեալ Արշակ Չօպանեանի արժանիքները, իբրեւ գրագէտ, բանաստեղծ եւ քննադատ : «Ան փոքրիկներուն տակէն հանեց Քուչակի եւ Ֆրիկի գործերը: Գերման մեծ քննադատ մը, կարդալով այդ բանաստեղծութեանց թարգմանութիւնը (Չօպանեանի կողմէ), Քուչակը անուանած է սիրոյ ամենամեծ բանաստեղծներէն մէկը: Չօպանեանն էր որ առաջին անգամ երեւան հանեց Նարեկացիի մեծութիւնը: Ողբացեալին երկու բանաստեղծութիւնները «Մայր Հայաստան» եւ «Գեղօն հայ լեզուին», իրական գոհարներ են մեր գրականութեան մէջ : Ձեզի ծանօթ են նաեւ «Վարդենիք»ի երեք մեծ հատորները, որոնց ծանօթացած են նաեւ օտարները:

Չօպանեան մխրճած է նաեւ քաղաքական հարցերու մէջ, ծանօթացուցած է Հայկ. Դատը եւ յարատեւօրէն հետապնդած: Գալով նկարագրին, ներողամտութիւնը իր մեծագոյն յատկանիշներէն մէկն էր, իր դուռը բաց էր ամէն Հայու առջեւ, ինչպէս նաեւ իր սիրտը : Իր յարատեւ աշխատանքին արդիւնքն են քառասունի հասնող հատորները, իսկ իր կարդացած հատորները քանի մը հազարի կը հասնին: Կը մարմնացնէր աշխատանքը, լաւատեսութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը որոնց համար արժանի է ամբողջ հայութեան յարգանքին եւ երախտագիտութեան : Այսքանը բաւ համարելով, խօսք կուտամ Պ. Հրանտ Սամուէլի, նախագահ Հ. Հ. պատուիրակութեան :

Ընկեր Հրանտ Սամուէլ .— « Ես պիտի խօսիմ Չօպանեանի ազգային, քաղաքական գործունէութեան մասին: Հայ ժողովուրդը բառին բուն իմաստով դիւանագէտ – քաղաքագէտ չէ ունեցած, որովհետեւ մենք պետութիւն չենք ունեցած : Մեր մտաւորականները եղած են մեր քաղաքական գործիչները, ինչպէս Մինաս Չերազ, Ահարոնեան, Չօպանեան եւ ուրիշներ: Չօպանեան ծնած էր բանաստեղծ, բայց ինչպէս միւսները՝ իրենց հայրենասիրութիւնը զիրենք մղած է ծառայելու նաեւ Հայկ. Դատին :

Կանուխէն սորված է ֆրանսերէնը, ապա Պոլսոյ Կեդր. վարժարանի մէջ զարգացուցած է, ինչ որ ճակատագրական դեր խաղացած է իր կեանքին մէջ : Փարիզ եկած է եւ ֆրանսերէնը կատարելագործելով, 1895ի ջարդերու մասին նամակներ գրած է Ֆրանսացի նշանաւոր անձերու, յօդուածներ հրատարակած է ֆրանսերէն թերթերու մէջ: Յարաբերութիւն մշակելով գրական եւ քաղաքական մեծ դէմքերու հետ, իր կապերը օգտագործած է ի նպաստ Հայկ. Դատին :

« Իր կեանքն ու գործունէութիւնը կարելի է բաժնել երեք շրջաններու :— Առաջին շրջանին, 1895էն մինչեւ Պալքանեան պատերազմը, Չօպանեանի գործը եղած է շատ լայն : Այդ շրջանին իբրեւ գործակից ունեցած է Բաշալեան, Ս. Պարթեւեան, Արփիարեան եւ ուրիշներ, բայց գործերու ծանրութիւնը ինք կրած է :

Մասնակից եղած է ֆրանքեւհայկական կոմիտէի կազմութեան: Ֆրանսերէն գրքոյկ մը գրած եւ ցրուած է ամէն տեղ : Նոյն կոմիտէին աջակցութեամբ այցելած է Ֆրանսայի զանազան կողմերը, դասախօսութիւններ տալով Հայկ. Դատի մասին: Զէյթունի ապստամբութենէն վերջ, երբ Փարիզ կը գտնուէր Աղասին, Չօպանեան անոր 2 գրքոյկները թարգմանած է եւ Ժօրժ Քլեմանսոյի յառաջաբանով հրատարակել տուած է, վաւերական փաստեր տալով հայկական ջարդերու մասին: Տրնի Քօչէն այդ գիրքերը կարդալով է որ հոգեւին փարեցաւ մեր դատին եւ մինչեւ վերջը պայքարեցաւ :

Կարելի չէ հոս մի առ մի թուել իր այնքան բեղուն գործունէութեան մանրամասնութիւնները :

Երկրորդ շրջանը կը վերաբերի Պալքանեան պատերազմին, ատեն ցոյց տուած գործունէութեան: Այդ օրերուն, կազմուած էր Ազգ. պատուիրակութիւնը, որուն անդամ եւ քարտղարական բաժնի վարիչն էր Չօպանեան: Մեծ պատերազմի ընթացքին Հայկ. Դատի հետապնդման մէջ, Չօպանեանը դարձեալ մեծ աշխատանք կատարած է: Մասնակցած է Ազգ. համագումարին եւ ուրիշ ձեռնարկներու : Երբ Պօղոս Նուպար հրաժարեցաւ, իր պաշտօնը յանձնելով Գ. Նորատունկեանի, Չօպանեան մնաց քարտղարական բաժնի վարիչը :

1919ի զինադադարի օրերուն, Չօպանեան այցելեց Կիլիկիա, առանց գործնական արդիւնքի մը յանգելու : Մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը, երբ Հայաստանը խորհրդայնացած և Կիլիկիան պարպուած էր, սկսաւ Չօպանեանի գործունէութեան մէկ ուրիշ շրջանը: Շատ չանցած Ազգ. պատուիրակութիւնը դարձաւ Հայ Գաղթ. Օֆիս :

Վերջին պատերազմին դադարումէն ետք, 1945ին, Ա. Խատիսեանի բնակարանին մէջ Ազգ. պատուիրակութիւնը եւ Հայաստանի Հանր. պատուիրակութիւնը որոշեցին միասնաբար վարել Հայկ. Դատին պաշտպանութիւնը, եւ դիմումներ կատարեցինք Հինգ Մեծերուն: Տակաւին վերջին տարիներուն, միասին կը դործէինք, երբ Ֆր. կառավարութիւնը ինքն ստանձնեց գաղթականներու պաշտպանութիւնը իր նոր կազմած նոր Օֆիսով :

Նախագահը շնորհաւորելով ընկեր Հրանտ Սամուէլը իր փաստացի բանախօսութեան համար, բեմ հրաւիրեց Պ. Տ. Թէքէեանը :

— « Ներեցէք որ չեմ կարող հայերէն խօսիլ, ուստի պիտի խօսիմ ֆրանսերէն : Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Համազգայինի Մարսէյլի վարչութեան, որ կազմակերպած է իմ սիրելի բարեկամ Չօպանեանի նուիրուած այսմեծարանքի հաւաքոյթը: Չեմ խօսիր իր գրական արժէքներուն մասին: Իբր Մարսէյլի հին դաղութի անդամ, յաճախ ընտանեկան սեղանի շուրջ տեսած եմ զինք : Տեսած եմ Չօպանեանը նաեւ Հայաստանի Հանր. պատուիրակութեան եւ Ազգ. պատուիրակութեան խառն ժողովին մէջ: Հիացած եմ իր «Վարդենիք»ով եւ կը կարդամ իր դեղեցիկ բանաստեղծութիւնները » : Ապա ծանրացաւ Կիլիկեան խնդիրներու վրայ եւ խօսքը վերջացուց ըսելով — « Չօպանեանի «Վարդենիք»ի մէջ դտայ մեծ բանաստեղծը: Հայրենի վարդերէն փունջ մը պէտք է դնել Չօպանեանի դամբարանին վրայ »:

Միջանկեալ, արենոյշ Ալիս Շամիրեան կարդաց Չօպանեանի «Մայր Հայաստանին» բանաստեղծութենէն քանի մը տուներ: Յետոյ, նախագահը բեմ հրաւիրեց Համազգայինի նախագահը, Պ. Կ. Փօլատեան, երբ արդէն շատ կարճ ժամանակ մնացած էր :

— « Քանի մը ժամ առաջ, Փարիզի մէջ, Հայ ժողովուրդը հողին յանձնեց արեւմտահայ գրականութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը :

Յուղարկաւորութեան օրն իսկ կազմակերպուած յարգանքի այս երեկոն կ'ապացուցանէ այն անվերապահ վերաբերումը զոր Համազգայինը ունի հայկ. մշակոյթի բոլոր նուիրեալներուն հանդէպ անխտիր: Քանի մը շաբաթ առաջ, Միք. Վարանդեանի եւ Մկրտիչ Փորթուգալեանի դամբաններուն առաջ կ'ըսէինք՝ այս սուգը մերն է: Չէինք գիտեր թէ նոյն խօսքերը պիտի կրկնենք այս թարմ հողակոյտին առջեւ :

Մեր համակրանքն ու հիացումը պայմանաւորուած չեն Հայու մը հանդէպ, անոր կուսակցական հանգամանքով, այլ անոր հայութեամբ, անոր սրտին ու մտքին հուրովը : Չօպանեանի մէջ այդ հուրը մշտապէս վառեցաւ: Ան՝ ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր գրագէտ մըն էր: հայ գրագէտ, նուիրուած գրագէտ, այսինքն ամէն ինչ: Հայ գրագէտին մեծութիւնն ու ողբերգութիւնն է միանգամայն, ըլլալ ամէն ինչ, — բանաստեղծ, արձակագիր, վիպագիր, թատերագիր, բանասէր, խմբագիր, թարգմանիչ: Ու նաեւ ազգային գործիչ, կուսակցական, ուսուցիչ, բանագնաց, քարոզիչ եւ քաղաքագէտ :Ինչպէս ուրիշ շատեր, Չօպանեանն ալ եղաւ այս բոլորը :

Չմոռնանք թէ յիսուն տարի առաջ, Չօպանեան ստորագրած է Արեւմտահայ արձակին քանի մը գեղեցկագոյն էջերը : Չօպանեանի անունը սակայն ամէնէն աւելի կապուած պիտի մնայ երկու մեծ գործերու: Առաջին, ուսումնասիրութիւնն ու ծանօթացումը հայ հին բանաստեղծութեան քանի մը մեծ դէմքերուն : Եթէ ինք չգտաւ, բայց ինք ծանօթացուց, սիրցուց եւ արժեւորեց Նարեկացին, Քուչակը, Ֆրիկը, Նաղաշ Յովնաթանը եւն.:

Երկրորդ գործը կը կազմեն թարգմանութիւնները, Չօպանեան մեր բանաստեղծութիւնը, մեր դատը ծանօթացուց Եւրոպացիներուն, Ֆրանսերէնի միջոցաւ»:

Արդէն կէս գիշեր էր, երբ նախագահը փակեց հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնելով բանախօսներուն եւ ունկնդիրներուն : ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

●

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

ՊԵՐՆ, 18 Յունիս .— Աշխարհի գնդախաղի (ֆութպոլ) բաժակի մրցումներու վերջին հանդիպումները սկսան Յունիս 16ին, Զուիցերիոյ չորս մեծ քաղաքներուն մէջ: Այս առթիւ հոս ժամադրուած են ոչ միայն 16 ազգային խումբեր, այլեւ վարիչներ, թղթակիցներ եւ հազարաւոր համակիրներ աշխարհի չորս կողմերէն :

Բոլոր պանդոկներն եւ հիւրանոցները լեցուած են պայթելու աստիճան: Ուշացողները դժուար թէ կարենան գլուխ դնելու տեղ մը գտնել: Ֆիֆան (Ֆութպոլի Միջազգային Պիւրօ) եւ Զուիցերիոյ Թուրիզմի գրասենեակները, անկարելին կը փորձեն բոլոր օտարները տեղաւորելու համար :

Ամէն տեղ կը խօսին մրցումներու մասին եւ կը փորձեն գուշակութիւններ կատարել: Ամէն քայլափոխիդ կը հանդիպիս այլազան քաղաքապետներուն: Իրենց լեզուներէն, լամբակներու վրայ դրուած զարդանիշերէն կամ գլխարկներու եզերքը տեղաւորուած փոքրիկ դրօշիկներէն կըրնաս հասկնալ թէ որ երկրէն են :Մեծ թիւով եկած են Հարաւային Ամերիկայէն, մանաւանդ Պրազիլիայէն եւ Ուրուկուէէն, որոնք յաւակնութիւնը ունին իրենց հետ տանելու աշխարհի բաժակը, որ նաեւ այս առթիւ կը կոչուի Ժիւլ Րիմէ, ի պատիւ ֆրանսացի այս անխոնջ աշխատողին որ հեղինակը եղաւ Ֆիֆային ու աշխարհի բաժակին :

Յունիս 16ին սկսան մրցումները, որոնք 8րդ վերջին հանգամանքը ունին: Ահաւասիկ մրցումներու արդիւնքը .—

Ուրուկուէ յաղթեց Չեխերուն2–0, Եուկոսլաւիա յաղթեց Ֆրանսայի 1–0, Հուն–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Խոր ցաւ զգացինք, որ յեղափոխական Ռուսաստանի օրուայ աչքառու ղեկավարները՝ Լենին, Տրոցկի, Չիչերին, Զինովիեւ, Ստալին եւ ուրիշներ այդքան հեշտութեամբ խաբուել են կեղծ բոլշեւիկներ՝ Հիւսէյնովներից, Նարիմանովներից, Սուլթանովներից, Խալիլ փաշաներից, եւ զոհ էին դարձել քօղածածուկ բուրժուա – կալուածատիրական մուսաւաթիստների հակախորհրդային քաղաքականութեան ու լքել էին հայ ժողովուրդը ու զոհել նրա շահերը :

Այդ մասին անմիջապէս հեռագրեցինք Երեւան՝ առաջարկելով նախազգուշական շտապ միջոցներ ձեռք առնել :

Յուլիսի սկզբներին մեզ նորից հրաւիրեցին արտաքին գործոց կոմիսարիատ, որտեղ Չիչերինը Կարախանի ներկայութեամբ յայտնեց մեզ, որ Խորհրդային կառավարութիւնը նպատակայարմար է գտնում բանակցութիւնները փոխադրել Երեւան եւ այդ իմաստով առաջարկութիւն է արուած Հայաստանի կառավարութեան :

Երեւանում բանակցութիւններ վարելու համար, Խորհրդային կառավարութիւնը նշանակել էր իր լիազօր ներկայացուցիչը՝ յանձինս Լեգրանի, որին յանձնարարուած էր տեղումը ծանօթանալ Զանգեզուրի բնակչութեան ցանկութիւնների հետ և ըստ այնմ կարգադրել Զանգեզուրի խնդիրը: Ինչ վերաբերում էր միւս երկու վիճելի շրջաններից՝ Ղարաբաղին ու Նախիջեւանին, խորհրդային կառավարութեան տեսակէտը մնում էր նոյնը, ինչ որ մեզ արդէն յայտնել էին, այն է՝ Նախիջեւանի շրջանը Հայաստանին, իսկ Ղարաբաղը՝ Ազրբէջանին :

« Ցանկալի կը լինէր ,— աւելացրեց Չիչերինը, — եթէ ձեր պատուիրակութիւնը հանդիպում ունենար Լեգրանի հետ, նախ քան նրա մեկնումը Մոսկուայից »:

Այս բոլորը լսելուց յետոյ, մեզ ոչինչ չէր մնում անել, բացի այն, որ համակերպէինք եղած առաջարկութեան եւ սպասէինք մեր կառավարութեան հրահանգին՝ պատուիրակութեանս Երեւան վերադառնալու մասին:

Հարկաւ, չափազանց դժգոհ էինք բանակցութիւնները Երեւան փոխադրուելու հանգամանքից: Համաձայնութեան նախագիծը վաղուց կազմուած ու պատրաստ էր, եւ մեր կառավարութեան համաձայնութիւնը ստացուելուն պէս պիտի ստորագրուէր դաշնագիրը: Այն ինչ՝ բանակցութիւնները Երեւան փոխադրուելով ձգձգւում էր համաձայնագրի ստորագրութիւնը ու թերեւս նրա կնքումը դառնում թէական, որովհետեւ ապագան մութ էր եւ յղի՝ բազմաթիւ անակնկալներով :

Մասնաւորապէս մտահոգիչ էր 11րդ Կարմիր զօրաբանակին տրուած հրամանը գրաւելու Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը : Մեզ լաւ յայտնի էր, թէ ի՞նչ էր նշանակում «ժամանակաւոր» անուան տակ բոլշեւիկների կողմից կատարուած որեւէ գրաւում: Ո՞վ եւ ի՞նչ ուժեր դուրս պիտի հանէին Կարմիր զօրամասերը Նախիջեւանի եւ Զանգեզուրի շրջաններից :

Այդ ծանր մտահոգութիւնների ազդեցութեան տակ, բնականաբար, մեղադրում էինք մեր կառավարութիւնը, որ մեզ համար անհասկնալի պատճառներով ուշացնում էր մեր դիմումի պատասխանը :

Վերջապէս, Չիչերինի առաջարկի համաձայն, պէտք էր տեսակցութիւն ունենալ Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութեան եւ համառուսական կենտր. կոմիտէի լիազօր – ներկայացուցիչ Լեգրանի հետ :

Տեսակցութիւն ունենալը յանձնուեց ընկեր Լ. Զարաֆեանի եւ տողերիս գրողին : Մեր հանդիպումը Լեգրանի հետ տեղի ունեցաւ Յուլիսի կէսերին հիւրանոցում, որտեղ ապրում էր նա:

Տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ Լեգրանի պատուիրակութեան անդամ եւ խորհրդական՝ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը, ծագումով Ղարաբաղցի եւ յայտնի բոլշեւիկ :

Լեգրանը մեզ յայտնեց, որ իր պատուիրակութիւնը մի քանի օրից պիտի մեկնի Բագու եւ այնտեղից էլ Թիֆլիզի վրայով պիտի անցնի Երեւան՝ Մոսկուայում ընդհատուած ռուս – հայկական բանակցութիւնները շարունակելու համար : Նա հաւաստիացրեց մեզ, որ Խորհրդային կառավարութիւնը միանգամայն բարեացակամ վերաբերմունք ունի Հայաստանի Հանրապետութեան հանդէպ :

« Համաձայն ընկեր Չիչերինի առաջարկին , որ կառավարութեան որոշումն է , — ասաց նա, — Նախիջեւանը մտնում է Հայաստանի սահմանների մէջ, իսկ Ղարաբաղը յանձնւում է Ազրբէջանին : Ինչ վերաբերում է Զանգեզուրին, որը առայժմ համարում ենք վիճելի, դա զուտ ձեւական յայտարարութիւն է եւ կարող եմ ձեզ վստահեցնել, որ Զանգեզուրը ճանաչուելու է Հայաստանի Հանրապետութեան անվիճելի հողամաս :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(22) (Շար.)

գաւիա յաղթեց Մեքսիկայի 5–0, Աւստրիա յաղթեց Սկովտիոյ 1–0:

Յունիս 17ին նոյն հանգամանքով.—

Հունգարիա յաղթեց Հարաւային Քորէայի 5–0, Գերմանիա յաղթեց Թուրքիոյ 4–1, Զուիցերիա յաղթեց Իտալիոյ 2–1, Անգլիա եւ Պելժիա հաւասար (երկարաձգումով) 4–4, քանի որ բոլոր մրցումները կը սկսին գրեթէ նոյն ժամերուն եւ զանազան քաղաքներու մէջ, անկարելի է ներկայ ըլլալ բոլորին:

Ցարդ ներկայ եղայ երկու մեծ հանդիպումներու, առաջինը Ուրուկուէ ընդդէմ Չեխոսլովաքիոյ, Յունիս 16ին, Պէրնի մէջ, ու երկրորդը՝ Անգլիա ընդդէմ Պելժիոյ, Պալի մէջ (Պազէլ):

Ուզեցի քանի մը տողերով «Յառաջ»ի մարզասէր ընթերցողներուն հաղորդել իմ տպաւորութիւններս, խոստանալով հետզհետէ գրել նաեւ գալիք հանդիպումներու մասին:

Ցարդ տեղի ունեցած չորս միջազգային մրցումներուն մէջ, Ուրուկուէ շահած է բաժակը, առաջինը՝ 1930 եւ վերջին բաժակը եւ ախոյենութիւնը 1950, իսկ 1934ին – 1938ին Իտալիոյ վիճակուեցաւ երկու յաջորդական մրցումներուն յաղթանակը:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսեմ թէ առաջին իր ելոյթին մէջ Ուրուկուէ ընդդէմ Չեխերուն, չկրցաւ փայլուն խաղարկութիւն մը ցոյց տալ, թէեւ յաղթեց 2–0ով: Եթէ նոյն խաղարկութիւնը ցուցադրէ յաջորդ վճռական բախումներուն, դժուար թէ կարենայ իր տիտղոսին արժանի տեղի մը հասնիլ, երբ մրցակից ունի երկու հսկաներ, Պրազիլիա՝ իր վաղեմի ու վրիժառու մրցակիցն և «Տինամիք» Հունգարիան, որուն վերջին յաղթանակները Անգլիոյ վրայ (բարեկամական գետնի վրայ) 6–3 Լոնտոնի մէջ, ու 7–1 Պուտափէշտի, իր առջեւ կը պարզեն փայլուն հեռանկար մը:

Գալով Անգլիոյ եւ Պելժիոյ այն մրցումին որ տեղի ունեցաւ երէկ, 17 Յունիս, Պալի մէջ, պէտք է ըսել թէ շատ փոխեցին այն տպաւորութիւնը Անգլիոյ խումբի արժէքի մասին:

Անգլիացիները, մանաւանդ երկու վեթերան «աստղ»երով, Մաթիւս եւ Ֆիննի, կը մնան տակաւին կլոր գնդակի վարպետները: Հաճելի է իրենց խաղարկութիւնը եւ հանդիսական, փասերը ճշգրիտ են եւ տեղին, հարուածները ահարկու եւ անվրէպ: Անոնց բացառիկ իրաւունքն էր որ յաղթական հանդիսանային երէկուան մրցումին, եթէ խաղը լրանալուն 25 վայրկեաններ մնացած եւ 3 – 1 արդիւնքով ի նպաստ իրենց, յաւելեալ ապահովութիւնը չունենային եւ թուլնալու անխոհեմութիւնը չցուցնէին, ինչ որ իրենց արժեց 4–4 հաւասար արդիւնք մը, երկարաձգումէ վերջ:

Շաբաթ եւ կիրակի կը լրանան 8րդ վերջին մրցումները: Գալ շաբաթ տեղի կ'ունենան քառ. տը ֆինալի հանդիպումները, եւ ապա նախավերջինը:

Ֆինալը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 4ին:

ՅՈՎՀ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ԱՆԴԱՄՆԵՐԷՆ ԼԵՒՈՆ ՀԻՄԻՏԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

★

ՀԱԼԷՊ.— Մարզական աշխարհէն ներս միջազգային դէմք մըն է Լեւոն Հիմիտեան, որուն տքնաջան աշխատանքին պտուղը եղաւ 1950ին Լոնտոնի Սքալա Թատրոնին մէջ իր դասակարգին երկրորդ դասուիլը աշխարհի գեղեցկագոյն մարմնի հսկաներուն մէջ: Լեւոնով հպարտացան ոչ միայն ժողովուրդն ու զինք քաջալերող միութիւնը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, այլ նաեւ Սուրիա ու արաբ աշխարհը, որուն մէկ զաւակն է ան:

Լեւոն Հիմիտեան մարմնամշակումի ըսկսած է 17 տարեկանին: 1940ին նիհարակազմ էր: Նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ական, Եւրոպայի 1939ի Գ. ախոյեան Լիբանահայ Ժորժ Մանուկեան (ներկայիս Հայաստան) տեսնելով Լեւոնը, քաջալերեց զայն որպէսզի աւելի կանոնաւորէ իր փորձերը: Երկու տարի վերջ արդէն ներդաշնակ եւ զօրեղ մարմնի մը տէր էր Լեւոն:

1946ին առաջին անգամ ըլլալով «փըլասթիք» գեղեցկութեան մրցում մը կը կազմակերպուի Հալեպի մէջ: Քանի մը ամսուան փորձը արդէն կը բաւէր Լեւոնին որպէսզի ստանայ 1946ի «Պ. Սուրիա» տիտղոսը: Նոյն մրցումները կը կազմակերպուին 1947ին, 1948ին եւ 1949ին ու յաջորդաբար Լեւոն կը տիրանայ բոլոր տիտղոսներուն:

1950ին Լոնտոնի «Պրիթիշ Նէշընըլ Ամաթէօր պատի Պիլտըրզ Ասոսիյէյշըն»էն հրաւէր մը կը ստանայ որպէս զի մասնակցի 1950ի «Միսթըր Իւնիվըրս» մրցումներուն:

Ան իր երազներուն մեծագոյնը իրականացուց, շնորհիւ Հալեպի Հ. Մ. Ը. Մ.ին: Մասնակցեցաւ Անգլիոյ մրցումներուն եւ իր դասակարգին մէջ երկրորդ դասուեցաւ միայն մէկ կէտի տարբերութեամբ, պարտուելով անգլիացի Տոն Տոբանցէն որ առաջնութիւնը շահեցաւ Լեւոնի դասակարգէն: Պելժ նշանաւոր ըմբիշ Ռոժէ Լէվի Գ. էր Լեւոնէն ետք:

Այս հանդիսութիւնները Լեւոնին համար շատ մեծ կարեւորութիւն ունէին: Ան Լոնտոնի մէջ հանդիպեցաւ բազմաթիւ մեծ ըմբիշներու: Հոն ծանօթացաւ նաեւ նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ական Պ. Գրիգոր Ճոլոլեանի հետ (Փարիզի նշանաւոր «Ֆոթօ Արաքս»ը՝ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ մարմնամշակումի միջազգային «ժիւրի»ի մէջ, որ Լոնտոնի մէջ Լեւոնին շատ օգնած էր զայն ծանօթացնելով միջազգային մարզական դէմքերու): Հոս տեղին է տալ Լեւոնի Լոնտոնի մէջ ունեցած չափերը: Ծանրութիւն 82, քկ., հասակ 169 սմ., վիզ 42 սմ., կուրծք պարզ 122 սմ., կուրծք ուռած 128 սմ., բազուկ 45 սմ., նախաբազուկ 35 սմ., մէջք 64 սմ., բումբ 37 սմ.:

Լ. Հիմիտեան այս տարի եւս հրաւէր ստացած է միջազգային գրասենեակի քարտուղար Պ. Լորի Ռեպէն, Յունիս 26ին, Լոնտոնի մէջ, մասնակցելու համար գեղեցիկ մարմնի համաշխարհային ախոյենական մրցումներուն: Մասնագէտներու կարծիքով բան չի պակսիր Լեւոնին այս անգամ առաջին տիտղոսին տիրանալու համար:

Այս առթիւ յիշեցնենք որ Լեւոն Հիմիտեանի Լոնտոնի ախոյենական մրցման մասնակցելու համար անհրաժեշտ նիւթական օժանդակութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ն ու անոր անձնուէր կարգ մը անդամները ապահոված են արդէն: Լեւոնին կը մնայ բարոյական նպաստը բերել բարձր պահելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը:

Յաջողութիւն կը մաղթենք մեր աննըման մարզիկին: ԹՂԹԱԿԻՑ

29.000 ՖՐԱՆՔ ՆՈՒԷՐ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Խրիմեան դպրոցի օգտին կազմակերպուած ցերեկոյթ – խնջոյքը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով:

Հանդէսին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին փարիզահայ դերասանները Ա. Դմբէթեան, Գր. Վահան եւ Ն. Պշտիկեան, որոնք իրենց բարոյական մասնակցութենէն զատ, երկու հազար ֆրանք նուիրեցին դասընթացքին:

Հանդէսի ընթացքին երգեցին Տիկին Շաքէ Գալայճեան եւ Մ. Գարակէօզեան, երդէոնի վրայ նուագեցին Օր. Նիկոլ Նիզամեան եւ Պ. Արշաւիր Տէտէճեան, առաջինը եւրոպական եւ երկրորդը հայկական եղանակներով:

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը բացառիկ արտօնութիւն տուած էր Պ. Տէտէճեանի, իր բաժինը բերելու դպրոցի ի նպաստ այս ցերեկոյթին: Փոքրիկն Եսաեան դաշնակով տուաւ հայ երգերու փունջ մը: Հոգաբարձութեան անդամներէն Պ. Ն. Դարբինեան թելադրեց որ անտարբեր ծնողները զբաղին իրենց զաւակներու հայեցի դաստիարակութեամբ:

Խնջոյքէն առաջ կարդացուեցաւ եկեղեցաշէն յանձնախումբի մէկ նամակը, որով հինգ հազար ֆրանք կը նուէրէին Խրիմեան դպրոցին: Այս գովելի օրինակին հետեւելով, ներկաները սիրայօժար մասնակցեցան նուիրատուութեան: Եւ գոյացաւ 29 հազար ֆրանք: Ահաւասիկ նուիրատուները.—

Գ. Ալէքսանեան, Յ. Զօլաքեան, Համբարեան, Փարիզահայ դերասաններ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբը, Պ. Թորիկ Գալիկեան երկու հազարական, Պ. Սէֆէրեան, Օր. Սօնիա Սերոբեան, Պ. Գալայճեան, Ն. Դարբինեան, Ա. Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Կարմիրմօրուքեան, Յ. Շիրվանեան, Ե. Ատանալեան, Գ. Եափուճեան, Է. Պզտիկեան, Պ. Թօփալեան, Յ. Պաղտասարեան հազարական ֆրանք:

Հանդիսականները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ: ԼՐԱՏՈՒ

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վերջերս ցուրտ հողին յանձնեցինք մեր Տիկին Սրբուհի Սիմոնեանը (ծնեալ Մէնկիւշեան), Մարսէյլի եւ մանաւանդ Սէն Լուի մէջ ո՞վ չի ճանչնար Տիկին Սրբուհին: Բարի, համեստ, խնդումերես: Սեղանը բաց, սիրտը տաք, աղքատին կ'օգնէր, յուսահատին հաւատք կը ներշնչէր: Որքան մեծ դեր կատարեցին Սէն Լուի մէջ, Տիկին Սրբուհին եւ իր նմանները: Սերունդ մը հասցուցին տոհմիկ բարքերով եւ աւանդութիւններով:

Մէկ օրինակ միայն, համոզուելու համար, Տիկին Սրբուհին արգիլած էր օտար լեզու գործածել իր տան մէջ: Հաստատ համոզումով կ'ըսէր թէ Աստուած հայերէն խօսած է Ադամի հետ, որով հայերէն չխօսիլ՝ կը նշանակէ հայութիւնը, հետեւաբար եւ Աստուած մոռնալ: Հայերէնը մոռնալ, ի՞նչ երեսով եւ ի՞նչ լեզուով պիտի խօսինք մեր մեռելներուն հետ, որոնք կտակ մը ձգած են մեզի»:

Երբ կը գանգատէինք թէ Աստուած մոռցաւ մեզ, մեր տառապանքի օրերուն, կը պոռթկար.

— Աստուած պապայիդ Ֆէօլէ՞ն է (ծառայ) որ ելլէր քեզի համար սուր քաշէր: Քեզի ալ ձեռք – ոտք տուած էր, թող մարդ ըլլայիր ինքզինքդ պաշտպանէիր...

Սիրելի Սրբուհի, քառասունքիդ առթիւ խմբովին այցելեցինք եւ ծաղիկներ զետեղեցինք գերեզմանիդ վրայ: Իսկ այս տողերս ալ, իմ անմոռանալի զարմուհիս, փունջ մը ծաղիկ, իմ եւ հոգեհատորներուդ կողմէ: Գ. Ծ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՎԱԼԱՆՍ.— Լիոնի բժշկական համալսարանի այս տարուան առաջին քննութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 8ին: Կը մասնակցէին 450 ուսանողներ, Ֆրանսայէն, որոնց մէջ Պ. Գէորգեան (Լիբանանէն), Մինասեան (Լիոնէն) եւ Պ. Մ. Սինապեան՝ Վալանսէն:

Քննութիւնը շատ խիստ էր եւ միայն 135 հոգի յաջողեցան:

Մեր երեք հայ ուսանողները որոնք միշտ յառաջադէմ կարգի մէջ կը գտնուէին, նոյնպէս յաջողեցան, ինչ որ արժանի է ջերմ գնահատանքի: Ազատ Պ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հաճոյքով կ'իմանանք թէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. Ջաւէն Մելիքեան որ յաճախ կ'երեւայ մեր բեմերուն վրայ, Շաբաթ օր «էքօլ Նորմալ տը Միւզիք»ի մէջ յաջողութեամբ անցուցած է քննութիւնները, արժանանալով Լիսանս տէ Քոնսէրի: Երիտասարդ ջութակահարը կրտսեր որդին է Սողոմոն Թեհլիրեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ութը մեռած էր երեք ամիս առաջ, լաւ որ մեռաւ ու չտեսաւ եղածները, ես, Տիգրանն ու Արեգնազը ժողովուրդին հետ մտանք Բերդ, տեղաւորեցինք ժողովուրդը, իսկ կռուողները անմիջապէս անցան դիրքերը: Մենք ենթարկուեցանք գիւղի «ինքնապաշտպանութեան կոմիտէին», ես, Տիգրանն ու Կանաչենց Հարսը ինկանք միեւնոյն դիրքը, պարզ է ուրեմն որ, Արեգնազը Դաշնակցական զինուոր էր, զէնք ունէր մեզի պէս եւ պիտի կատարէր զինուորական պարտականութիւնը: Առաջին օրը կռիւ չկար, դիրքերու մէջ մեր ժամանակը անցուցինք զրոյց ընելով, մեր դիրքը բարձր էր, կ'իշխէր գիւղին եւ մեր աչքերուն առջեւ փռուած ճամբաներուն, մեր դիրքին աջ կողմը կ'իյնար, մատուռ մը բլուրի մը կողին վրայ, մեզմէ քանի մը քարընկեց հեռու, ծառազարդ էր ան, Ապրիլ ամիսը անոր շուրջը բացեր էր իր տօնահանդէսին շքեղութիւնը: Արեւը միշտ անոր վրան էր եւ կամ շուրջը, անկէ չէր հեռանար, չէր ուզեր հեռանալ. այդ սիրահարուած էր հայկական մատուռին»:

«Քերծցի ռազմիկ ընկեր մը ինծի պատմեց թէ այդ մատուռին ծառերը սրբազան էին, թէ՝ գիւղացիները անոնց ճիւղերուն վնաս չէին հասցներ, տերեւ մը անգամ, ճիւղիկ մը չէին փրցներ անոնցմէ, որովհետեւ կը հաւատային որ՝ անոնցմէ ճիւղ մը կտրող ու տուն տանողը մահով պիտի պատժուէր: Մօտ մօտի էին այդ ծառերը, մտերիմ եղբայրակցութեամբ մը սէրն ու համակրանքը զանոնք գամած էր ափ մը հողին, երկու զոյգ արագիլներ, իրենց բոյները դրած էին այդ ծառերուն վրայ, բոյներէն մէկը բարձր էր, անոր շուքը պնակի մը կլորովը կ'իյնար մատուռի հողաշէն տանիքին վրայ, միւսը՝ քանի մը թիզչափ ցած էր, կշիռքի մը երկու նժարներու կը նմանէին այդ երկու բոյները, անոնցմէ մէկը, այն որ ցած էր, կարծես թէ իր մէջ դրուած ծանրոցէն վար հակեր էր, ես կը հաւատամ որ Հայ գիւղին չարաճճի ճակատագիրը ըստեղծեր էր այդ զարմանալի կշիռքը, կշռելու համար անոր չար ու բարի գործերը, ես ըսի,

— Արեգնազ, կը տեսնե՞ս, արագիլներու այս երկու բոյները:

— Այո, Արտաշէս, կը տեսնեմ պատասխանեց:

— Լաւ, ինչի կը նմանին:

— Կշիռքի մը երկու նժարներուն կը նմանին:

— Աղէկ, Արեգնազ, քանի որ նժարներու կը նմանին, ինչո՞ւ անոնցմէ մէկը վար իջեր է, իսկ միւսը բարձր կը մնայ: Ըսաւ.

— Վար իջնող նժարին մէջ նստեր է «անարդարութիւնը», իսկ վերինին մէջ «արդարութիւնը»...:

Շատ ճիշդ է Արեգնազի ըսածը, վար իջնող նժարը Թուրքին ոճրագործութիւնն էր, իսկ վերինը՝ հայկական բարութիւնը, անոր մարդասիրութիւնն էր...:

«Ապրիլ 8ի առտուն սկսաւ կռիւը, որքան տագնապալի է պահը, երբ կռիւը կը յարդարուի առանց զէնքի ձայնին, երբ կը տեսնես որ թշնամին տեղէ տեղ կ'անցնի, դիրք ու տեղ, բարձունք ու ճամբայ կը փոխէ, թշնամիի դիրքերը կ'ուսումնասիրէ, եւ դեռ՝ իր ուժին հմայքը կը ցուցադրէ, իր մեծութեան փառքը կը փռէ անցած տեղերու ու քու մտածումիդ վրայ, ես՝ շատ անգամներ դէմ – յանդիման գտնուած եմ մահուան, բայց երբեք վախս այնքան զարհուրելի չէ եղած որքան այն օրը, երբ դիրքիս մէջ նստած, զէնքս ի ձեռին, կը դիտէի թշնամիի անց ու դարձը, երանի թէ զէնքը պայթէր...: Կռիւը երբեք սարսափելի չէ, սովորական բան մըն է ան, նոյնիսկ ուրախառիթ, ան՝ կը դրդէ ազգային գիտակցութիւնդ, կը սրէ անձնական հպարտութիւնդ, քեզ կը մղէ հերոսութեան, հերոսութիւնը անվախութիւն է, մինչ պատերազմէ առաջ գոյութիւն ունեցող լռութիւնը կը թուլցնէ ռազմիկի ոգեկանութիւնը, կը մղէ վարանումի և յուսահատութեան, երկիւղով կը լեցնէ զայն, սակայն երկար չտեւեց լռութիւնը, պում, պում, թշնամին կուտար պատերազմական ազդանշանը, մեր վախը փարատած էր, ճթճթացին մեր զէնքերը, տկտկացին մեր անիրաւ տասնոցները, դիրքը վերածուեցաւ հարսնետան, մենք այլեւս վախկոտներ չէինք, մէկ կողմէն կը կրակէինք, միւս կողմէն կ'երգէինք 60 հոգի՝ ընդդէմ 1000ի ..., թիւը չսարսափեցուց մեզ, ո՞ւր էր թէ աւելի մեծ թիւով գային ու սպաննուէին շատ աւելի»:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԻՏԱՅԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄՆ եւ Բ. հատոր: Պատկերազարդ, ընտիր տպագրութեամբ, կազմեց Տիգրան Մկունդ: Հասցէ.—

Dicran Spear. P. O. Box 822
Union City, N. J. (U.S.A.)

ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ, ՏԱՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, նոյն հեղինակէն:

ԱՀԱ ԱՅՍՊԷՍ... 1953 (բանաստեղծութիւններ): Գրեց՝ Անդան Խօզէր, Պոլիս:

մում կատարեց իր դեսպանին միջոցաւ, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդը նիստի հրաւիրուի, քննելու համար իր երկրին դէմ գործուած նախայարձակու-մը: Դեսպանը անհրաժեշտ կը գտնէ այս գումարումը, դիտել տալով թէ ըմբոստ-ները կը գործեն Հոնդուրասի եւ Նիքա-րակուայի մէջ հաստատուած խարիսխ-ներէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ զինուորական ատեանը մէ-կէն մինչեւ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտեց 11 սպաներ, այն ամբաս-տանութեամբ թէ դաւ մը սարքած էին ներկայ կառավարութիւնը տապալելու եւ համայնավար իշխանութիւն մը հաստա-տելու համար: Երեք ամբաստանեալներ անպարտ արձակուեցան, իսկ երկու հոգի ալ բանակէն վտարուեցան: Յունիս 5էն ի վեր կը դատուէին 16 սպաներ, այն պատճառաբանութեամբ թէ խնդիրը կապ ունէր երկրին ապահովութեան հետ: Յե-ղափոխական Խորհուրդը վերջին պահուն չեղեալ համարեց երկու ամբաստանեալ-ներու դէմ արձակուած վճիռը եւ վաւե-րացուց ինը դատապարտեալներու պատի-ժը: Ներման արժանացած տեղակալ մը, Ահմէտ Հիլմի, յայտարարեց թէ կը նախ-ընտրէ բանտարկուիլ միւս դատապարտ-եալներուն հետ: Ուրիշ ամբաստանեալ մը, հարիւրապետ Էլ Մասրի, խնդրեց, երբ լսեց իրեն դէմ տրուած վճիռը, 15 տարի: Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պա-հանջած էր: — Նախկին վարչապետ Նա-հաս (փաշա) եւ տիկինը, որոնք տնային բանտարկութեան դատապարտուած էին, ազատ արձակուեցան:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ խորհրդարանը լուծուե-ցաւ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգ. ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որուն համաձայն կառավա-րութիւնը կրնայ հանգստեան կոչել Վճ-ռաբեկ Ատեանին անդամները եւ համա-լսարանի դասախօսները, 25 տարուան ծառայութենէ ետք եւ 55 տարեկանին:

ՇԽԱԽՈՏՆ է սրտին թիւ մէկ թշնամին, նաեւ պատճառ՝ խլիրդի (քանսէր): Ամե-րիկեան գիտական ընկերութեան մը այս վճիռը հազիւ հրատարակուած, ծխախո-տին գիները ինկան Նիւ Եորքի սակարա-նին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ խանութները փակուեցան ե-րէկ, չորեքշաբթի, ժամը 13էն 18, բո-ղոքելու համար հարկային կամայակա-նութեանց դէմ: Պետական պաշտօնեանե-րու մէկ մասն ալ աշխատանքը դադրե-ցուց կէս օրէն վերջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհրդային իշխանութիւ-նը խստացուց հսկողութիւնը: Ռուս զին-ուորներ կը քննեն կառքերու բեռները, որպէսզի հակաբոլշեւիկ թռուցիկներ չփոխադրեն խորհրդային շրջանը:

«ՍԵՒ ՁԵՌՔ» կոչուած ահաբեկիչնե-րու խումբին դատը սկսաւ Քազապլանքա-յի մէջ (Մարոք): Վաթսուն հոգի կը դատ-ուին զինուորական ատեանի մը առջեւ:

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն անծանօթներ կը շարունակեն հրկիզել հունձքերը եւ ագարակներ: Ա-ղայնականները որոշած են միշտ յու-զումնալից վիճակի մը մէջ պահել ամբողջ երկիրը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻ

Ն. Ս. Օծութիւն Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վախճանման քա-ռասունքին առիթով հանդիսաւոր հոգե-հանգիստ պիտի կատարուի Յունիս 27ի կիրակի օրը Մայր-Եկեղեցիի մէջ: Պիտի պատարագէ ու քարոզէ Կաթող. պատուի-րակ Գեր. Տ. Սէրովբէ Ծ. վրդ. Մանուկ-եան:

Բազմաձայն երգեցողութիւնները՝ եկե-ղեցիի երգչախումբին ամբողջական կազ-մին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի: Արարողութիւններուն պի-տի մասնակցի Մարսէյլի քահանայական ամբողջ դասը: Բարձրախօսով ապահով-ուած է բոլոր արարողութեանց ունկն-դրութիւնը: Ազգ. բոլոր մարմինները, միութիւնները եւ կազմակերպութիւննե-րը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ հասա-րակութիւնը կը հրաւիրուին մասնակցիլ երանաշնորհ Հայրապետին յիշատակին նուիրուած այս հոգեհանգիստին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՇԱՎԻԼԻ ԱՆ-ՏԱՌԻՆ ՄԷՋ ՅՈՒԼԻՍ 25ԻՆ:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը:

Ռիւ Սթալինկրատ:

Կը նախագահէ ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈ-ՂՈՍԵԱՆ:

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին Շավիլի եւ Փարիզի շրջաններու Նոր Սերունդի ընկերները եւ ընկերուհիները:

Մասնակցողներ.— Տիկին Վարդուհի Գոթանեան, Օրիորդներ Տիրատուրեան, Քէօսէեան, Եղիազարեան, Մ. Փափազ-եան, Ս. Աննայեան եւայլն:

Ժամը 7էն սկսեալ խնջոյք եւ պարա-հանդէս, նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ:

Սէն Լազարէն եւ Մոնփարնասէն կառա-խումբ՝ Փոն տը Սեւռէն առնել 171 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Փիւի Սան Վէն, Շավիլ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթ-նեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակ-ցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆ-ԿԻՒԼԵԱՆ:

Կը խօսի ընկեր Պ. ԶՊՕՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, ղեկա-վարութեամբ եւ խաղարկութեամբ ընկեր Յովհաննէս Արապեանի եւ կարող ուժե-րու:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս Տիկին ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Երգչուհի Զարիա Դոլուխանեան եւ իր երգի արուեստը:

Դասախօսութեան ընթացքին Պ. Գ. Մե-լիքեանի կողմէ երգչուհիին երգացանկէն «մանեէթոֆոնի» վրայ առնուած շարք մը օրինակներ պիտի ներկայացուին:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵՆՈՅԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Ռընէ մատրան մէջ, 83 ռիւ տ'Արքէօյ:

Ս. Խաչի ժողովրդապետութիւն

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՏԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղե-ցական յանձնախումբը կը ծանուցանեն թէ այս շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին հիմնարկէքի պաշտօնական արարողու-թիւնը պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան, նախագահութեամբ քաղա-քապետ Էտուար Էռիոյի:

Հրաւիրուած են բազմաթիւ պետական, քաղաքական, զինուորական, կրօնական, բարձրաստիճան անձեր, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին ազգ. մարմիննե-րը:

Այս պատմական եւ ազգային հպարտու-թեան յիշատակելի օրուան առթիւ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները կը հը-րաւիրուին ներկայ ըլլալ արարողու-թեանց որոնք պիտի բաղկանան երկումա-սէ, պաշտօնական եւ ըստ պատշաճի կրօ-նական եւ ազգային:

Նոյն իրիկունը Երիտ. Միութիւնը կազ-մակերպած է Ազգ. Միութեան հովանա-ւորութեամբ պարահանդէս մը Փալէ տը լա Ֆուարի նորակառոյց թէքնիքի հոյա-կապ սրահներուն մէջ: Երեկոյթը պիտի տեւէ մինչեւ կիրակի առաւօտ: (ԿՆԻՔ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ երեկոյ 26 Յունիս, ժամը ճիշդ 9ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատ-րոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)

Կը խօսի՝ Պ. ԺԱՆ ՄԱԼՐԻԷՕ

(Ֆրանսացի բանաստեղծ՝ եւ ուսուցիչ)

Նիւթ՝ Մանուկներու բանաստեղծու-թիւն:

Դասախօսը կը ներկայացնէ Պ. ԺԱՆ ԹՕՐ-ԹԷԼ խմբագիր՝ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի: Մանուկները ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը գրեն:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի «Անդ-րանիկ» խումբի դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, դպ-րոցի սրահը: Կը դասախօսէ ընկ. ՎԱՐԴ-ԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ, նիւթը՝ «Հայ Ա-զատագրական շարժումը եւ «Մայիս 28»: Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի-ին եւ Նոր բոլոր ընկերները եւ ընկերու-հիները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն Սալնոյձորի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսը 25 Յուլիս, Վարդավա-ռին:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կո-միտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան, Վահան Խո-րէնի, Րաֆֆի եւ Փոթորիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ: (Շար. նախորդ ժողովի):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օ-րակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմի-տէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդա-պահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհինե-րը, այս ուրբաթ ժամը 15ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնըֆուա, Լիոն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Յովհաննէսեանի բնակարանը: Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉ

Ֆ. Կ. Խաչի շրջ. վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է օգափոխու-թեան կայանին համար Փափազեան ըն-տանիքէն (Պրիւսէլ) 15.000 ֆր. ֆրանք, իրենց եղբօր՝ Կարպիս Փափազեանի մահ-ուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչու-թիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հան-դէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15.30ին

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Մարմ-նի Ժանթիյիի դպրոցի ամավերջի հան-դէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Սէնթ Ֆամիյի ընդարձակ սրահին մէջ:

32 ռիւ Տանթոն, Կրէմլէն Պիսէթրը:

Երգեր, պարեր եւ արտասանութիւններ դպրոցի աշակերտներու կողմէ: Կը խնդ-րուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն բազ-մութեամբ քաջալերել հայ մանուկները:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon - Sèvres (S. et O.)

Կազմակերպուած վարժարանին Օժանդակ Տիկնանց կողմէ, աջակցութեամբ նախկին աշակերտներուն:

Կիրակի 4 Յուլիս, ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը ապահովուած է, Փաթաշուի հանրածանօթ նուագախումբով:

Պիտի մասնակցին ՌՕԺԷ ՌԻՒԷԼ, ԺԱՆ ՔԼՈՏ ՊԱՐՆԱԼ իր կիթառով, ԺԱԳ ՊՐԷԼ իր զուարճալի երգերով, ՊՌՕՏԷՐՍ երգիծաբան եղբայրները եւն. եւն.:

Քանի մը լաւագոյն արուեստագէտներ եւս իրենց աջակցութեամբ պիտի ոգեւո-րեն ներկաները:

Երիտասարդներուն համար պարի տախտակամած, վիճակախաղ, թանկարժէք առարկաներ, առատ ու մատչելի գիներով պիւֆէ, ինչպէս նաեւ հաճելի անա-կնկալ մը պատրաստուած են հանդիսականներուն:

Ընտանիքով եւ բարեկամներով վերապահեցէք 4 Յուլիսի կիրակին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e

C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ ★ VENDREDI 25 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7403 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2814

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

●

Զօրս Մեծերը երկար ատենէ ի վեր իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Ծայր. Արեւելքի վրայ:

Երկու պատերազմներ պայթեցան այդ աշխարհամասին մէջ եւ հաշուեյարդարը չէ լրացած տակաւին:

Քորէայի հարցը առժամապէս փակուեցաւ խախուտ զինադադարով մը: Իսկ Հնդկաչինի պատերազմը ոչ իսկ մեղմացաւ, Ժընեւի խորհրդաժողովին գումարման առթիւ:

Այս ալեկոծութեան մէջ, Զօրսն ալ առայժմ կրաւորական դիրք բռնած են Միջին Արեւելքի հանդէպ, ուր մտահոգութիւն պատճառներ չեն պակսիր, ներքին թէ արտաքին տեսակէտով:

Ինչպէս անդին, Ծայր. Արեւելքի մէջ, այստեղ ալ իւրաքանչիւրը ամուր կառչած կը մնայ իր գրաւած դիրքերուն:

Միջին Արեւելքի մէջ ալ իրարու կ'ընդհարին քաղաքական եւ տնտեսական շահեր: Իսկ երկու անգլեւսաքսոն մրցակիցները, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգներ, զինուորական հողեր ալ ունին:

Առաջինը արտակարգ ճիգեր կը թափէ, պահելու համար իր ազդեցութեան գօտիները եւ հաղորդակցութեան ճամբաները:

Երկրորդը արդէն լայն ցանց մը կազմած է, իր առջեւ ձգելով Թուրքիան, որ կը յաւակնի տիրական դեր մը կատարել, իբրեւ իրաւարար:

Ցարդ կարելի չեղաւ միեւնոյն դրօշին տակ համախմբել արաբական երկիրները, միացեալ ճակատ կազմելու համար, յանուն Միջին Արեւելքի ապահովութեան:

Եգիպտոս կը շարունակէ վերապահ դիրք մը բռնել, սպասելով որ անգլ. զօրքը հեռանայ Սուէզի շրջանէն:

Արաբական միւս պետութիւնները տարբեր տեսակէտներ ունին զանազան խնդիրներու մասին, որոնց գլխաւորն է Իսրայէլի հարցը:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկը կ'ուզէ ուղեկից դառնալ Արեւմուտքի կամ Թուրքիոյ, առանց ապահովելու իր կենսական շահերը:

Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի միջեւ կնքուած դաշինքն ալ չկրցաւ փոխել այս քաղաքականութիւնը:

Միայն Իրաքն է որ տրամադիր կ'երեւայ միանալու: Մինչդեռ Ամերիկացիները կը յուսային ծաւալուն ցանց մը կազմել Փաքիստանէն մինչեւ Միջերկրական, մէջն առնելով նաեւ Իրանը:

Մնաց որ, Փաքիստան եւ Թուրքիա միեւնոյն տեսակէտները չունին, ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ:

Միւս կողմէ, անընդհատ կը բանի Խ. Միութեան քարոզչական եւ դիւանագիտական մեքենան, գգուշացնելու համար Միջին Արեւելքի ժողովուրդները:

Այս պայքարին մէջ, Մոսկուան ալ առաջին տեղը տուած է Թուրքիոյ: Եւ շարունակ բարի դրացնութեան կոչեր կ'ուղղէ, որպէսզի գործիք չդառնան անգլեւսաքսոն «իմպերիալիզմ»ին:

Մինչդեռ Անգարան չոր շնորհակալիք մը անգամ չյայտնեց, երբ խայտառակօրէն ետ կ'առնէին Հայաստանի եւ Վրաստանի հողային պահանջները:

Միջազգային մրցակցութեանց այս ժխորը եւ ուրիշ պարագաներ ամէն բանէ առաջ արթնութիւն եւ լրջութիւն կը պարտադրեն մեզի:

Դժբախտաբար երկուքն ալ գործադրել հաշուած են:

Եւ ահա նորէն վայրենի ղալմաղալ մը՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազգ. իշխանութեանց դէմ:

Կը թուի թէ ընդհանուր ազդանշան մը տրուած է, ջուրերը պղտորելու, մթնոլորտը թունաւորելու եւ զանազան մարզանքներ փորձելու համար:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐԸ ՅՈՒՍԱԼԻՑ Կ'ԵՐԵՒԱՆ

●

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ

Ֆրանսայի վարչապետը, Պ. Մենտէս Ֆրանս որ Զուիցերիա գացած էր տեսակցելու համար կարմիր Չինաստանի վարչապետին հետ, Փարիզ վերադառնալով յայտարարեց.

— «Մեր սրտաբաց եւ անկեղծ խօսակցութեան շնորհիւ, կը յուսամ թէ Ժընեւի խորհրդաժողովը պիտի կրնայ բարեբաստիկ յառաջդիմութիւններ կատարել»:

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պէռնի ֆրանսական դեսպանատան մէջ եւ տեւեց աւելի քան երկու ժամ: Խօսակցութեան գլխաւոր, եթէ ոչ միակ նիւթն էր Հնդկաչինի պատերազմը:

Բայց կարծողներ կան թէ երկու վարչապետները շօշափած են նաեւ Չինաստանի ճանաչման խնդիրը: Իրազեկներու կարծիքով, այս հարցին մէջ Ֆրանսական կառավարութիւնը աւելի մօտեցած է Անգլիոյ, աւելի հեռանալով Մ. Նահանգներու տեսակէտէն: Պ. Մենտէս Ֆրանս առաջին արեւմտեան վարչապետն է որ կը տեսակցի կարմիր Չինաստանի վարչապետին հետ: Այս վերջինը նախապէս շարք մը խօսակցութիւններ ունեցած էր Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարին հետ, աւելի զօրացնելով իր երկրին դիւանագիտական դիրքը Ժընեւի ժողովին մէջ: Իր տեսակցութիւնները պիտի շարունակուին նոյն ուղղութեամբ: Զու Ան Լէ Հնդկաստան հրաւիրուած է երեք օրուան համար, իբրեւ հիւրը վարչապետ Նեհրուի որ կը ջանայ միջնորդի դեր կատարել:

Մենտէս Ֆրանսի եւ Զու Ան Լէի տեսակցութեան առթիւ Չինացիներն ալ դեկոյց մը հրատարակեցին որ նոյնպէս յուսալից կ'երեւայ: Ֆրանսայի վարչապետը հետեւեալ տեղեկութիւններ հաղորդեց լրագրողներու.

— Վիճաբանութիւն չունեցանք, այլ բոլորովին ազատ խօսակցութիւն մը խաղաղութեան վերահաստատման մասին: Շնորհիւ մեր սրտաբաց եւ լման խօսակցութեան կը կարծեմ թէ Ժընեւի խորհրդաժողովը պիտի կրնայ յառաջդիմութիւն կատարել»:

Չինաստանի խօսնակն ալ պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ մթնոլորտը «սիրալիր էր եւ անկեղծութեամբ տողորուած՝ երկու կողմէն ալ»: Թղթակից մը հարցուց թէ մթնոլորտը աւելի՞ սիրալիր էր քան այն երկու տեսակցութեանց ատեն զոր Զու Ան Լէ ունեցաւ Պ. Ժորժ Պիտոյի հետ: Խօսնակը պատասխանեց.— «Կացութիւնը դիտէք. հետեւաբար աւելորդ է մեկնութիւններ տալ»: Ուրիշ խօսքով, Չինացիները կը նախընտրեն Մենտէս Ֆրանսը քան Ժորժ Պիտօն: Երբ հարցուցին թէ Հնդկաչինի բաժանման մասին ալ խօսա՞ծ է, խօսնակը մերժեց պատասխանել:

✕ Ֆրանսայի վարչապետը Պէռնի մէջ դիմաւորուեցաւ խորհրդապահութեամբ, առանց սովորական արարողութեանց: Ճաշէն վերջ, ֆրանսական դեսպանատուն հասաւ Չինաստանի վարչապետը, ընկերակցութեամբ քանի մը պաշտօնատարներու: Տեսակցութիւնը սկսաւ ժամը 3ին: Երկու կողմէն ալ ներկայ էին խորհրդականներ: Խօսակցութենէն ետք, Ֆրանսայի վարչապետը տեղեկութիւններ հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, որոնք յուսախաբ եղան, վասն զի աւելի մանրամասն զեկուցումի մը կը սպասէին: Չինական շրջանակէն ալ չկրցան աւելի բան իմանալ:

Վարչապետը երէկ Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ, լսելու համար կարգ մը հար–

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

★

ՔԻՉ ՄԸ ՃԱՇԱԿ

Բաղդատաբար շահեկան հատոր մըն է «Երջանիկ» տարեգիրքը, որ կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, 25 տարիէ ի վեր, խմբագրութեամբ նախկին ուսուցիչ Բ. Թեւեանի:

Ես միայն վերջին քանի մը տարիներու հատորները տեսած եմ:

Այս վերջինն ալ, որ բացառիկ է, 25ամեակի թիւ, ամբողջովին թղթատելու ժամանակ չունեցայ տակաւին:

Հատորը կը պարունակէ այլազան նիւթեր եւ աշխատակիցներու ցանկ մը աշխարհի բոլոր մասերէն:

Նաեւ զուարճական նամակներ՝ ծանօթ գրողներէ:

Բարեկամաբար պիտի թելադրէի սիրելի Բազարատին որ քիչ մը աւելի ուշադրութիւն ընծայէր բովանդակութեան: Ըլլար աւելի բծախնդիր:

Եռանդին հետ, քիչ մըն ալ ճաշակ, գրական թէ լեզուական:

Նորահասները քաջալերելու կամ տաղերգները գոհացնելու համար, խմբագիր–հրատարակիչը պարտաւոր չէ ամէն ձեռագիր գրաշարին յանձնելու, ներբողականներ ալ հիւսելով, տեղի–անտեղի:

Օրինակ, ինչո՞ւ տպեր է հանգուցեալ Երմոգի «Զօն – նամակ»ը, ուր անձնական տագնապի մը նկարագրութեան մէջ կը սողան անոռնի տողեր:

Քիչ – շատ յաջող կտորներ կ'երեւան իր աղջկան՝ «Սեդա Թեւեանի էջ»ին վրայ:

Բայց, անհրաժե՞շտ էր գրաշարին յանձնել հետեւեալ «Ափեղցփեղ»ը (խորագիրն է).

Կարկտանի տոպրակ մըն է հոգիս
Խառնիխուռն
Ափեղցփեղ ...
Կտոր մը թաւիշ մէկ կողմ,
Ասուիի պատառիկ մը ասդին,
Մետաքսի կծիկներ ցրուած
Գոյն, գոյն:
Ինչե՞ր, ինչե՞ր ...:
Միացնեմ կ'ըսեմ
Չեն յարմարիր,
Զատեմ կ'ըսեմ
Չեն բաժնուիր:
Կարկտանի տոպրակ մըն է հոգիս
Խառնիխուռն
Ափեղցփեղ ...

Այո, իսկապէս ափեղցփեղ, ինչպէս Անդան Խօզէրի «քերթուածները», որոնց մասին խօսեցայ երկու անգամ:

Աջէն – ձախէն հոսած զովեստները ոչինչ կ'ապացուցանեն, սիրելի Բազարատ:

Աւելի քան երբեք ժամանակն է որ քննական միտքն ալ իր դերը կատարէ, մեր գրական, մինչեւ անգամ լրագրական անդաստանին մէջ:

Մակարդակ մը կայ ուրկէ վար իջնել՝ կը նշանակէ ոչ թէ մշակել ածուն, այլ անտէր մէյտանի մը վերածել զայն:

Կը կարծեմ թէ Պոլսոյ մէջ ալ սերունդ մը հասած է որ կ'ըմբռնէ այս տարրական գիտելիքները:

ՎԱՀԷ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

●

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, որ Ուաշինկթըն կ'երթայ Չըրչիլի հետ, կարեւոր յայտարարութիւններըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, օրուան հրատապ հարցերու մասին: Ջերմապէս պաշտպանելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը, բացատրեց թէ անհրաժեշտ է Լոքառնոյի դրութեամբ դաշինք մը կնքել Չինաստանի եւ Խ. Միութեան հետ, դիւրացնելու համար Հնդկաչինի հարցին լուծումը, եւ յետոյ ապահովութեան դաշինք մը ոչ – համայնավար երկիրներու միջեւ: Պ. Իտըն այս առթիւ կծու ակնարկներ ուղղեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին, — առանց անունը յիշելու — որ մեղադրած էր թէ Անգլիա չեղած է ապրիլ 13ի համաձայնութենէն, հարաւ–

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ցապնդումներ դաշինքին կազմութեան մասին:

Ամերիկեան շրջանակներու մէջ հետեւեալ ենթադրութիւնները կ'ընեն.—

1. Ֆրանսայի վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն արտաքին նախարարն է, կ'ուզէ համաձայնութեան մը յանգիլ զինադադարի մասին, Հնդկաչինի մէկ երրորդը, թերեւս կէսը ձգելով համայնավարներուն, բայց պահելով մնացեալ մասը, ինչպէս եւ Քամպոճը եւ Լաոսը:

2. Ամերիկա կը յուսայ համաձայնութեան մը յանգիլ հարաւ. արեւելեան Ասիոյ զինակցութեան մասին, աջակցութեամբ Ծայր. Արեւելքի կարգ մը կարեւոր պետութեանց:

3. Մ. Նահանգներուն միջամտութիւնը Հնդկաչինի մէջ՝ անհաւանական է աւելի քան երբեք:

Ամէն պարագայի մէջ, Ամերիկացիները վերապահութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի վարչապետին կատարած փորձերուն:

Արտաքին Նախարարին փոխանորդը, Պետըլ Սմիթ, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, տեղեկութիւններ հաղորդեց Ժընեւի ժողովին մասին, առանց մեծ լաւատեսութիւն ներշնչելու:

ՎԱԽՃԱՆԵԱԼ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Երէկ ստացանք «Էջմիածին» ամսագրին 1954 Ապրիլի եւ Մայիսի թիւերը: Վերջինը գրեթէ ամբողջովին նուիրուած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին մահուան, կողքն ալ զարդարուած՝ Գէորգ Զ.ի լուսանկարով:

Ամսագիրը կը պարունակէ էջերով ցաւակցական հեռագիրներ, ազգ. մարմիններէ, անհատներէ եւ օտարներէ:

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կ'իմանանք թէ տարաբախտ կաթողիկոսը վախճանած է Երեւանի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ եւ յետոյ մարմինը Էջմիածին փոխադրուած է:

— «Վեհափառ Հայրապետը, նախքան իր մահը, տառապելով ծանր հիւանդութեամբ, տեղափոխուել է Երեւան եւ ռեսպուբլիկայի լաւագոյն բժշկական ուժերի հսկողութեան տակ, ամէն տեսակ յարմարութիւններով հանդերձ, պառկած էր Երեւանի բուժարան – հիւանդանոցներից մէկում: Վեհափառին ապաքինելու համար տրամադրուած էին Մոսկուայի եւ Խարկովի լաւագոյն բժշկական ուժերը»:

«Հանգուցեալ Հայրապետի մարմինը, բժիշկների հսկողութեամբ եւ միաբանների ուղեկցութեամբ Երեւանից տեղափոխւում է Մայր – Աթոռ – Վեհարան: Բժշկական ամէն տեսակ միջոցառումներ են կիրառուած, հանգուցեալ Հայրապետի աճիւնը պահպանելու համար: Մայր Աթոռի միաբանութիւնը հսկում է մինչեւ յոյս Վեհի դագաղի առջեւ»:

ՊՈԼՍԷՆ կը գրեն թէ «Նոր Լուր»ի արտօնատէր – խմբագիրը, Վահան Թօշիկեան, որ Էջմիածին կ'երթար Երզրումի ճամբով, մեռած է արինախռնումի հետեւանքով, Կարսի պետական հիւանդանոցին մէջ: Որոշուած է Պոլիս փոխադրել մարմինը, համաձայն իր կնոջ՝ բանաստեղծ Հայկանոյշ Մառքի բաղձանքին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը որոշեց ամէն իրաւասութենէ զրկել խումբ մը անդամներ, որոնք անսաստած էին կուսակցութեան որոշման դէմ, մերժելով Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքը:

ԱՆՊԱՐՏԿԵԼԻ ՔՍՈՒԹԻՒՆԸ

●

Ուրեմն, «գործակցե՛ր ենք» ֆրանսական գրաւման ուժերուն հետ, ընդդէմ արաբ ժողովուրդին, ընդդէմ անոր շահերուն: Ոչ միայն «գործակցեր ենք», այլեւ, անոր ուժերուն խառնուած, «կռուեր ենք» նոյն այդ ժողովուրդին դէմ ...

Առասպել մը, այնքան իրական ու վաւերական, որքան «Հազար ու մէկ գիշերներ»ու որեւէ հէքեաթ:

Եւ սակայն, այս գրգռիչ աշատպելը կը շահագործուի ամէն ժամանակ եւ տարին քանի մը անգամներ, անպարտկելի քսութեամբ եւ անգերազանցելի անպատկառութեամբ, իբրեւ հակադաշնակցական «պայքարի զէնք», հակադաշնակցական քուրջերու կողմէ:

Ու կը շահագործուի՝ Դաշնակցութիւնը յաչս արաբ ժողովուրդին եւ անոր վարիչներուն արաբատեաց, առնուազն կասկածելի եւ անվստահելի ցոյց տալու բացայայտ դիտաւորութեամբ:

Բանսարկուներու թիրախը սակայն, այս պարագային, Դաշնակցութիւնը չէ միայն: Դաշնակցութեան հետ, այս գարշելի գրգռութեան նշաւակ կը դառնան նաեւ Հալէպի եւ Պէյրութի ազգային իշխանութիւնները, — իրենց թեմական առաջնորդներով, ժողովներով եւ մարմիններով: Այլ խօսքով նշաւակ կը դառնան երկու հոծ գաղութները, իբրեւ ամբողջութիւն, քանի որ սուրիահայ եւ լիբանահայ ազգային իշխանութիւնները իրենց իսկ օրինաւոր ընտրեալներն են եւ հետեւաբար կը ներկայացնեն իրենց կամքը, ցանկութիւններն ու տրամադրութիւնները:

Իր այդ առասպելով, վատահամբաւ դատարկապորտներու խմբակը տարիներով փորձեց եւ հիմա ալ կը փորձէ մրոտել մաքուր ճակատը սուրիահայ եւ լիբանահայ գաղութներուն, կը փորձէ նոյն այդ գաղութներուն դէմ լարել բարի եւ ասպընջական արաբ ժողովուրդն ու անոր վարիչները եւ, ինչ որ ամէնէն ընդվզեցուցիչն է, կը փորձէ այս բոլորը առանց տարրական չըջահայեցութեան: Զենք ըսեր առանց խիղճի ու խղճահարութեան, որովհետեւ այս անամօթ մարդոց մօտ միշտ բացակայած են մարդկային այս առաքինութիւնները: Եթէ կրնաք սպիտակ փետուրներով ագռաւ գտնել, պիտի կրնաք ապահովաբար գտնել նաեւ խղճի տէր բոլշեւիկ մը կամ խիղճի տէր ռամկավար մը:

Տասը եւ աւելի տարիներու անցեալ ունի այս առասպելը: Տասը եւ աւելի տարիներէ ի վեր, տասնէ աւելի անգամներ այս քսութիւնը բանաձեւուած է հրապարակով կամ առ որ անկ է յանձնուած «ժուռնալ»ներով: Բայց, ի պատիւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ղեկավար շրջանակներուն, չարագործները չեն յաջողած իրենց այս ագդագաւ մատնութեանց մէջ: Եթէ այս երկիրներու բոլոր պետական դէմքերը անխտրաբար եւ լաւապէս ճանչցած չըլլային Դաշնակցութիւնն ու Դաշնակցութեան կողքին կեցող հայ ժողովուրդը, չարագործները գուցէ կարենային մասամբ հասնիլ իրենց տնաքանդ դիտաւորութեան, կամ առնուազն միտքեր պղտորել: Մինչդեռ, ոչ թէ տասնամեայ, այլ աւելի քան 30ամեայ իրողութիւնը այն է, որ հայ ժողովուրդը եւ անոր հետ նաեւ մեր կուսակցութիւնը, իբրեւ ղեկավարը այդ ժողովուրդին, սուրիական եւ լիբանանեան բոլոր վարչաձեւերուն տակ վայելած են անվերապահ վստահութիւն, արաբական այս երկու երկիրներու ղեկավարներուն կողմէ: Արաբ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարներէն առաջ, այդ պայքարներու ընթացքին եւ անոնցմէ ետք, մինչեւ այսօր, Դաշնակցութիւնը եւ անոր հետ գործակցող մեր բոլոր ազգային իշխանութիւնները ոչ թէ դաւաճանած են արաբ ժողովուրդներու շահերուն եւ ազգային ձգտումներուն, ինչպէս անպատկառօրէն կը յերիւրեն բոլշեւիզմի ագդագաւ ուղեկիցները, այլ, ընդհակառակն, բոլոր ներկայացած առիթներով հաստատած են իրենց փարումը արաբական դատին: Եղած են ուղղամտօրէն հաւատարիմ եւ անկեղծօրէն երախտագէտ: Եւ այս իսկ պատճառով սիրուած են եւ յարգուած եկող ու գացող բոլոր կառավարութեանց կողմէ:

Եւ ասիկա, հակառակ մեր լրբացած հակառակորդներու դռեհիկ ցուցմունքներուն: Հակառակ անոնց սերմանած գրգռութիւններուն: Հակառակ արաբներու համար հրատարակուած գարշելի թռուցիկներուն, թէ «արաբ ժողովուրդ, ձեր դէմ կռուողները Դաշնակներն են» ...

Մոռցա՞ծ են, որ Բերիոյ թեմի առաջնորդը, Զարեհ եպիսկոպոս, որուն վրայ կեդրոնացած է գարշելի խմբակին կրակոցը այս օրերուն, արաբական դատին մատուցած իր ծառայութեանց համար պարգեւատրուեցաւ Արժանեաց Շքանշանով, 1945ին: Սուրիոյ ազատագրական պայքարներուն յաջորդած այդ օրերուն, յանձին Զարեհ եպիսկոպոսի, կը պարգեւատրուէր ամբողջ սուրիահայ ժողովուրդը, ինչպէս իրաւամբ յայտարարեց շքանշանը յանձնող Հալէպի նահանգապետը, այդ առթիւ կայացած հանդիսութեան ընթացքին:

Այնքան ցցուն այս մէկ փաստը, ուրիշ բազմաթիւ հաստատումներու կարգին, պիտի չբաւէ՞ր ջրելու յերիւրածոյ առասպելը, թէ մենք «դաւաճանած ենք» արաբական շահերուն: Պիտի չբաւէ՞ր անարգանքի սիւնին կապելու միտք եւ արիւն պղտորող ագդագաւներու այս խմբակը, որպէսզի ամէն անցնող լեցուն բերնով թքնէ անոնց երեսին:

Ի՞նչպէս կարելի է այսքան թեթեւօրէն եւ վատօրէն խաղալ մեր գաղութներու վայելած վարկին ու անդորրութեան հետ, երկու քոյր երկիրներու մէջ, անոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ներկայացնելով իբրեւ «արաբատեաց», իբրեւ «թշնամի» արաբական ժողովուրդներուն ...

(Խմբագրական ԱԶԴԱԿի)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՆՔՈՒԵՑԱՒ ՍԹԱԼԻՆ - ՀԻԹԼԷՐ ԴԱՇԻՆՔԸ

●

ԽՄԲ. — Շուտով լոյս կը տեսնեն հիթլերական Գերմանիոյ արտաքին նախարարին՝ Ռիպպընթրոփի Յուշերը, Փարիզի մէջ: Այս առթիւ տեղական թերթէ մը կ'ամփոփենք կարգ մը հատուածներ՝ Հիթլէր - Սթալին գործակցութեան մասին որ պատճառ եղաւ Բ. աշխարհամարտին. —

Ես միշտ կը քննէի Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան մը գալու խնդիրը: Բացատրեցի Առաջնորդին ալ: Ատոր համար երկու գլխաւոր պատճառներ ունէի: Նախ կ'ուզէի դիւրացնել Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, նկատի ունենալով արեւմտեան պետութեանց դիրքը, երկրորդ կ'ուզէի ապահովել Գերմանիոյ համար Ռուսիոյ չէզոքութիւնը, լեհ եւ գերման բախումի մը պարագային:

1939 Մարտին Սթալին ճառ մը խօսեցաւ. կարծեցի թէ կը փափաքէր գերման-խորհրդային յարաբերութեանց բարւոքում մը: Ի միջի այլոց Սթալին ըսած էր թէ «Ռուսիա չէր ուզեր ինք հանել կրակէն շագանակները» դրամատիրական պետութեանց օգտին համար:

Ես Առաջնորդին տուի Սթալինի ճառին բնագիրը եւ խնդրեցի որ թոյլ տայ ինծի շփման մէջ մտնել անոր հետ, հասկնալու համար թէ Սթալինի խօսքերը իրապէս կը համապատասխանէին իր ցանկութեանց: Հիթլէր թերահաւատ էր եւ կը նախընտրէր սպասել: Սակայն, երբ գերման եւ սովետ առեւտրական համաձայնութեան մը նախապատրաստական բանակցութիւնները վերսկսան քանի մը ամսուան դադարէ ետք, Մոսկուայի բերանը փնտռեցի: Կ'ուզէի գիտնալ թէ՝ կա՞ր արդեօք միջոց մը վերջ տալու համար քաղաքական հակամարտութեանց եւ կարգադրելու առկախ հարցերը Գերմանիոյ եւ Մոսկուայի միջեւ: Դեսպանատան խորհրդական՝ Շնիւրի ճարտար բանակցութիւնները համեմատաբար արագ եզրակացութեան յանգեցան:

Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ ըլլալ կսան թէ Պերլինի եւ թէ Մոսկուայի մէջ: Ի վերջոյ գերման եւ ռուս դիւանագիտական ներկայացուցիչներու միջոցով, գերմանեւսովետ ոչ-յարձակման դաշինք մը պատրաստել տուի: Այդ պահուն էր որ Ադոլֆ Հիթլէրի հեռագրին՝ Սթալին պատասխանեց խնդրելով որ Գերման լիազօր մը ղրկէ Մոսկուա:

Սթալինի ղրկած նամակը Հիթլէրին 21 Օգոստոս 1939ին վերջ տուաւ նախապատրաստական խօսակցութեանց: Ահաւասիկ բնագիրը. —

«Վարչապետ Հիթլէր — Շնորհակալ եմ ձեր նամակին համար: Կը յուսամ թէ գերմանեւսովետ ոչ-յարձակման դաշինքը հիմք պիտի կազմէ մեր երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութեանց ճշմարիտ բարւոքման համար քաղաքական գետնի վրայ:

« Մեր ժողովուրդները պէտք է հաշտաբար յարաբերութիւններ ունենան: Այն իրողութիւնը թէ գերման կառավարութիւնը ընդունեցաւ ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել, կը ստեղծէ հիմք մը որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ վերջ տալ քաղաքական ձգտումին եւ վերահաստատել խաղաղութիւնը եւ գործակցութիւնը մեր երկու երկիրներուն միջեւ:

« Խորհրդային կառավարութիւնը պարտք կը դնէ վրաս ձեզի տեղեկացնելու թէ՝ կ'ընդունի որ Պ. Ֆօն Ռիպպընթրոփ Մոսկուա գայ Օգոստոս 23ին». Ե. Սթալին:

Նախ առաջարկեցի որ ուրիշ լիազօր մը ղրկէ Մոսկուա: Ես նկատի ունէի Կէօրինկը: Քանի որ Լոնտոնի մէջ Ճափոնի հետ իմ յարաբերութեանց, ինչպէս եւ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքական ուղղութեան մասին իմ ցոյց տուած գործունէութեանս պատճառով, կը մտածէի թէ Թունդ հակահամայնավար կը նկատուէի, դլուխ հանելու համար այս առաքելութիւնը: Հակառակ ասոր Առաջնորդը հաստատ մնաց զիս Մոսկուա ղրկելու իր դիտաւորութեան մէջ: «Դուն աւելի մէկէ աւելի լաւ կը հասկնաս», կ'ըսէր:

Իմ մեկնումի պահուս, ես տեղեակ չէի Հիթլէրի դիտաւորութեան՝ Լեհաստանի վրայ յարձակելու մասին: Արդէն կը կասկածէի թէ այն ատեն իր որոշումը առած էր: Գերմանեւլեհ ձգտումը, որ իր ամէնէն սուր փուլին մէջ մտած էր, մտահոգութեանց առաջին տեղը կը գրաւէր: Օգոստոսի առաջին կիսուն, Հիթլէր յայտնած էր կոմս Չիանայի թէ կը փափաքէր ամէն գնով կարգադրել Տանցիկի եւ Նրբանցքի հարցը:

Այն ատեն տակաւին գերման զինուորական պատրաստութեանց մասին խօսք չկար եւ անձնապէս կը մտածէի թէ Լեհաստանը խիստ ճնշումի մը ենթարկելէ ետք, Հիթլէր պիտի լուծէր հարցը դիւանագիտական բանակցութեամբ: Կը յուսայի նաեւ թէ գերմանեւխորհրդային ոչ-յարձակման դաշինքին ստորագրութեան յայտարարութիւնը պիտի մղէր Մեծն Բրիտանիան ցոյց տալու աւելի մեծ վերապահութիւն մը, որով Լեհաստան առաջուընէ աւելի, տրամադիր պիտի ըլլար բանակցելու մեզի հետ:

Զիս Մոսկուա տանող օդանաւին մէջ Կաուզի հետ դաշնագրի ծրագիր մը կը խմբագրէի: Խելացի նախզգուշութիւն, որովհետեւ Կրէմլինի մէջ բանակցութեանց միջոցին, տեսայ որ Ռուսերը որ եւ է բնագիր պատրաստած չէին:

Այս բարեխառն զգացումներով է որ առաջին անգամ ոտք դրի Ռուսիոյ մայրաքաղաքը: Տարիներէ ի վեր սուր հակառակութեան մէջ էինք Խ. Միութեան հետ: Գաղափարական գետնի վրայ կատաղի էր պայքարը: Ոչ մէկ գերման որոշ տեղեկութիւն ունէր Խ. Միութեան մասին, ինչպէս եւ իր վարիչներուն: Մոսկուայի մեր ներկայացուցիչներէն մեր ստացած զեկուցումները անզօր էին, մանաւանդ Սթալինն ալ մեր վրայ առասպելական անձնաւորութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուր: Ամբողջովին հակառակ էի իմ ստանձնած մեծ պատասխանատուութեանս, մանաւանդ որ ես առաջարկած էի Առաջնորդին՝ մերձեցում մը փորձել Սթալինի հետ: Կարելի՞ էր հաշտեցնել Ռուսերու եւ Գերմաններու շահերը: Այդ պահուն անգլիական եւ ֆրանսական զինուորական պատուիրակութիւնները կը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Նոյն հաւաստիացումները տուեց նաեւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը:

Թէեւ Լեգրանի եւ նրա խորհրդականի հաւաստիացումները մեզ համար առանձին արժէք չունէին, քանի որ գիտէինք արդէն, թէ Կարմիր Բանակը իր գրաւած վայրերից հեշտութեամբ յետ քաշուողը չէր, սակայն ուրիշ ելք չունէինք: Մեզ մնում էր՝ հնարաւորին չափ շուտ վերադառնալ Երեւան եւ անհրաժեշտ զեկուցումը ներկայացնել մեր կառավարութեան:

Սակայն, պատուիրակութիւնս իրաւասու չէր համարում իրեն՝ առանց Երեւանի թոյլտուութեան վերադառնալ, ուստի անմիջապէս դիմում կատարեցինք՝ արտօնութիւն ստանալու համար:

Մինչ մեր դիմումի պատասխանը Երեւանից ստացուիլը, Լեգրանը, իր պատուիրակութեան անդամների հետ Յուլիսի վերջերին թողել էր Մոսկուան: Իսկ մենք մինչեւ Օգոստոսի սկզբները ստիպուեցինք մնալ Մոսկուայում, համարեա թէ անգործ, հազուադէպ հանդիպումներ ունենալով Մոսկուայի հայ համայնքի որոշ դէմքերի հետ:

Երկար սպասումից յետոյ, Օգոստոսի սկիզբներին, վերջապէս մեր կառավարութիւնից ստացանք երկու հեռագիր:

Առաջինը շատ ուշացած էր: Այդ հեռագրով շատ վճռական չեշտով մեզ հրահանգւում էր պնդել ոչ միայն Ղարաբաղի լեռնային մասը Հայաստանին միացնելու վրայ, այլեւ պահանջւում էր Ղարաբաղի դաշտային մասն էլ միացնել Հայաստանին:

Անչափ զարմանք պատճառեց մեզ մեր կառավարութեան նման հրահանգը, քանի որ դաշտային Ղարաբաղի մասին երբեք մեր կողմից խօսք չէր եղել եւ այսօր, յանկարծ, նոր հարց էր յարուցւում: Հազար ու մի ենթադրութիւններ արինք եւ վերջը եկանք այն եզրակացութեան, որ յաղթական Դաշնակիցները ինչ որ երաշխիքներ են տուել մեր կառավարութեան բոլշեւիկների հանդէպ եւ որ մեր կառավարութիւնը, իրեն շատ զօրաւոր զգալով, արհամարհում էր Զանգեզուրի վրայով դէպի Նախիջեւան արշաւող Կարմիր Բանակը եւ, դաշտային Ղարաբաղի հարց յարուցանելով, ցանկանում է Մոսկուայի բանակցութիւնները ձգձգել ու յետաձգել:

Ստեղծուած պայմաններում պատուիրակութիւնս բարւոք համարեց որեւէ խնդիր չյարուցանել մեր կառավարութեան նոր առաջարկի մասին:

Երկրորդ հեռագրով հաղորդւում էր մի տխուր լուր, որ Գորիսում բոլշեւիկների ձեռքով գաղանաբար սպաննուած էին մեր ընկերներից՝ Վ. Խորէնին եւ Արշ. Շիրինեանը, Հայաստանի Խորհրդարանի անդամներ, եւ առաջարկւում էր այդ առթիւ բողոք ներկայացնել Խորհրդային կառավարութեան:

Մեր երկու անմեղ ընկերների սպանութիւնը խոր վիշտ պատճառեց մեզ, եւ շատ վրդովուեցինք բոլշեւիկների վայրագ արարքով: Նոյն օրն իսկ տեսակցութիւն խնդրեցինք Չիչերինից եւ ներկայացրինք մեր բողոքը մեր երկու ընկերների սպանութեան եւ Զանգեզուրի գրաւման առթիւ: Մեր ցաւն ու զարմանքը յայտնեցինք, որ Խորհրդային կառավարութիւնը զինուորական գործողութիւնների է ձեռնարկել Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ, երբ ռուս-հայկական բանակցութիւնները դեռ խզուած չեն, այլ միայն իրենց առաջարկով փոխադրուած են Երեւան:

«Ինչո՞վ բացատրել, որ Խորհրդային իշխանութիւնը ձգտում է զինու զօրութեամբ գրաւել ձեր իսկ կողմից անվիճելի ճանաչուած հայկական հողամասերը՝ Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը, — հարցրինք. — Ուրեմն, Խորհրդային Ռուսաստանը, առանց պատերազմ յայտարարելու, պատերազմի մէ՞ջ է Հայաստանի Հանրապետութեան հետ »:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(23) (Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

●

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Յունիս 4ին, Ազգ. Տան մէջ : Դասախօսն էր դերասան Գմբէթեան, նիւթը՝ Արեւմտահայ թատրոնին ծագումն ու զարգացումը :

Նախագահը Մ. Պարսամեան լսարանը բանալով ներկայացուց դասախօսը եւ բացատրեց թէ հայ դերասանները ծանր պայմաններու տակ օտարութեան մէջ ալ կ՚աշխատին կանգուն պահել մշակոյթի այս ճիւղը:

Գմբէթեան.— Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Համազգայինին որ առիթը ընծայեց սրտիս շատ մօտիկ այս նիւթին շուրջ համեստ ուսումնասիրութիւն մը կատարելու : Մօտաւորապէս մէկ դար առաջ, մինչեւ 1845 թուականը օրթա–օյինին, իր հրապոյրը կը պահէր Թուրքիոյ մէջ: Կանոնաւոր թատերական շարժում չկար : 1846ին էր որ Յովհաննէս Գասսպարեան, Բերայի հրապարակներէն մէկուն վրայ մնջկատակի եւ ուժի ցուցադրութեան փորձեր կը կատարէր եւ աւելի վերջ Արամեան անուան տակ, թատրոնի գաղափարին հիմը կը դնէր: Այս խումբը Պոլսոյ մէջ մեծ ընդունելութիւն գտնելէ վերջ 1849ին կ՚անցնի Կովկաս : Գասպարեան կը մեռնի 1867ին:

Սակայն արեւմտահայ թատրոնի ծագման իսկական թուականը կարելի է նկատել 1850 թուականը:

Կարգ մը ուսուցիչներ, ուսանողներ, մտաւորականներ թարգմանեցին Ռասինի, Մոլիէրի եւ ուրիշներու գործերը : Սրապիոն Հէքիմեանի ղեկավարութեամբ կազմուեցաւ կանոնաւոր թատերախումբ մը եւ առաւ Արեւելեան թատրոն անունը: Իրենց բեմը օժտուած էր ժամանակակից եւրոպական թատրոններու բոլոր կատարելութիւններով : Այս խումբին մէջ կազմուած են Ստեփան Էքշեան, Թովմաս Ֆասուլիաճեան, Մնակեան, Սերովբէ Պէնկլեան, Դաւիթ Թրեանց, Աճէմեան եւ Արուսեակ եւ ուրիշ արուեստագէտներ: Տեւած է մինչեւ 1862 թուականը, եւ ծախքերու ծանրութեան տակ փակուած է :

« Արեւելեան թատրոնին յաջորդած է Վարդովեան թատրոնը, որ արեւմտահայ բեմի ամէնէն փայլուն շրջանը անցուցած է: Հիմնադիրն է Յակոբ Վարդովեան, որ իր գործին յաջողութեան համար ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ չէր առներ եւ յաճախ կը չահագործէր դերասանները առանց խղճահարութեան: 1867ին Կէտիկ Փաշայի կրկէսը կը վարձէ եւ զայն կը վերածէ թատրոնի: Քիչ ատենուան մէջ իր ներկայացումները մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն: Կը խաղար տրամա եւ օփէրէթ : Թ. Ֆասուլիաճեանի եւ Մնակեանի ձեռքին տակ, այս բեմին վրայ ճշմարիտ տաղանդներ երեւան եկած են եւ շատերը իրենց համբաւին պսակները հոն հիւսած:

Օսմ. կառավարութիւնը եւ մասնաւորաբար թուրք ժողովուրդը, մեծ պատիւ կ՚ընծայէին Վարդովեանի, որ շլանալով թրքամոլութիւնը ծայրայեղութեան տարաւ, թուրքերէնի ուժ տալով գրեթէ հայերէնով ներկայացումներ չէր տար, ինչ որ լուրջ դժգոհութիւն պատճառեց :

Թուրք թատերագիր մը, Ահմէտ Միտհատ, «Չօզկէնլէր» անունով թատերախաղ մը կը գրէ եւ Վարդովեան կը բեմադրէ զայն: Այս խաղին նիւթը Սուլթան Համիտի չէրքէզ թիկնապահներուն մէջ վէճի եւ ատելութեան դուռ կը բանայ: Բռնակալը կը հրամայէ եւ մէկ գիշերուան մէջ հիմնայատակ կը քանդուի Կէտիկ Փաշայի թատրոնը: Կը մեռնի Վարդովեանի գործը, եւ ինքն ալ օձիքը ազատելու համար դաւանափոխ կ՚ըլլայ եւ կը կոչուի «Կիւլլի Յակոբ »:

Մաղաքեան թատրոն (1872 – 1873). — Համեստ աշխատաւոր մը, հնակարկատ, Պետրոս Մաղաքեան եղած է հիմնադիրը եւ վարիչը այս թատրոնին: Ցերեկները կօշկակարութիւն, գիշերներն ալ անքուն մնալով կը հրահրէր թատրոնի եռանդը : Զուտ հայկական այս բեմը թէեւ մէկ տարի տեւած է բայց ունեցած է փայլուն շրջան մը: Այս համեստ հնակարկատը իր թատրոնով, հայ ժողովուրդին ընծայած է մեծ հանճար մը՝ Պետրոս Ադամեանը :

Ընտանեկան ծանր հոգերը եւ տքնաջան աշխատանքը պատճառ կ՚ըլլան որ իր առողջութիւնը խանգարուի եւ Մաղաքեան յանկարծամահ կ՚ըլլայ 1892ին:

Պէնկլեան թատրոն (1877 – 1888).— Մասնայատուկ տեղ մը կը գրաւէ այս թատրոնը, քանի որ ան մշակած է միայն զուսաներգական ճիւղը: Հիմնադիրն է Սերովբէ Պէնկլեան՝ ծնած 1835ին: Անուս երիտասարդ մը, ժամանակին խանդավառ հոսանքէն մղուած՝ ինկած է բեմ, առանց դոյզն ծանօթութիւն ունենալու բեմական արուեստի մասին : Նախապէս ուրիշները կը կարդային իր դերերը գոց ընելու համար, սակայն հետզհետէ կարդալ գրել կը սորվի եւ կը հիմնէ համանուն թատրոնը: Այս թատրոնին կահ կարասիները կարելի էր համեմատել եւրոպական օփէրէթներու լաւագոյն խումբի կազմածներուն հետ, ասոր համար ան կրցած է օտար երկիրներու մէջ ալ ներկայացումներ տալ: Խումբին երաժշտագէտն էր Տիգրան Չուհաճեան: Ներկայացումներ կուտան, Յունաստանի եւ Եգիպտոսի մէջ ուր խտիվը լայն կը բանա, օփերային դուռները խումբին առջեւ եւ կը պարգեւատրէ Պէնկլեանը: Իր ստացած այս գումար գայթակղութեան դուռ կը բանայ եւ խումբը կը քայքայուի :

Ֆասուլիաճեան թատրոն (1880 – 1885). — Ծաղկած է Պրուսայի մէջ: Տեղացիներու թրքախօսութեան պատճառով, ներկայացումները մեծ մասամբ թուրքերէն տուած է:

Նախ սկսած է կատակերգութիւններ խաղալով, յետոյ տրամայի ձեռնարկած է: Ֆասուլիաճեան ծնած է 1843ին, սրամիտ եւ ուշիմ, սակայն չափազանց ծոյլ ըլլալով 15 տարեկանին թողած է դպրոցը եւ հետեւած դերասանութեան : Խումբի քայքայումէն վերջ Ֆասուլիաճեան կը մեկնի Փարիզ, դարմանուելու, յետոյ կ՚անցնի Աղեքսանդրիա ուր եւ կը մեռնի յետին ծայր թշուառութեան մէջ:

Մնակեան թատրոն (1855 – 1908).— Արեւմտահայ թատրոնին ամէնէն դժբախտը: Մէկ կողմէ Ս. Համիտի հալածանքները, միւս կողմէ արտաքին եւ ներքին դժուարութիւնները եւ խոչընդոտները պատճառ եղած են յուսահատական վիճակ մը ստեղծելու : Մնակեան թատրոնը չարունակ նիւթական վնասներու ենթարկուած է, որու հետեւանքով՝ դերասանները միշտ թշուառութեան մէջ ապրած են, ինչ որ չէր կրնար երկար տեւել: Մընակեան ծնած է 1837ին, եղած է ուսուցիչ, դերասանական ասպարէզը մտած է 1856ին:

Իր խաղացանկի մասին շատ բան կարելի չէ ըսել Սիմօնէ Մառի, Աբիւնոտ ճամբան, Պալմօմնը, Փարիզի աղքատները, եւայլն:

Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ նոր ուժեր մէջտեղ կուգան, ինչպէս Աշոտ Մաթթեանց, Թօլայեան, Վահրամ Փափազեան որ արագաթռիչ սուրալով, այսօր առաջնակարգ թարգմանն է Ադամեանէ վերջ Շէյքսփիրեան տիպարներու : Սիրանոյշն ալ հայ Սառա Պէռնարը կարելի է նկատել : Ընդհանուր պատերազմէն ետք, Արեւմտահայ թատրոնը կը մտնէ նոր փուլի մէջ, Զանան, Զաֆրաստ, Ն. Պէշիկթաշլեան, Թօլայեան եւ յետոյ Աշոտ Մատթեան կը կազմեն Տրամաթիք թատերախումբը: Զանազան թաղերու մէջ եւս գոյութիւն ունէին խումբեր : Արտադաղթի սկզբնաւորութեամբ, վերջ գտաւ Տրամաթիքի գործունէութիւնն ալ եւ հայ թատրոնը լռեց : Քանի մը տարիէ ի վեր Պոլսոյ մէջ կը գործեն երեք թատերական Միութիւններ, Երիտասարդացը, Իսթամպուլահայ Տրամաթիքը եւ Մնակեան թատերախումբը :

Ինչպէս արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, հայ ժողովուրդը կրնայ իր թատրոնով ալ հպարտանալ: Այս լսարանին ներկայ էր նաեւ տարաբախտ Ա. Զօպանեանը որ մեծ խանդավառութեամբ խօսեցաւ Ադամեանի մասին:

Լսարանը փակուեցաւ գիշերը ուշ ատեն:

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

բանակցէին Մոսկուայի մէջ իսկ, Կրեմլի հետ, զինուորական դաշինքի մը ստորագրութեան համար: Որոշած էի փորձել ամէն բան, զինակցութեան մը յանգելու համար :

Օգոստոս 23ին ժամը 4էն 5 Առաջնորդին անձնական օդանաւը, որով կը ճամբորդէի իջաւ Մոսկուա: Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ դրօշները կը ծածանէին քով քովի: Գերման դեսպան կոմս Ֆօն Շուլընպուրկ եւ արտաքին նախարարութեան կցորդ Պոտեմկին դիմաւորեցին մեզ : Խորհրդային օդային զօրախումբի մը չքերթը սքանչելի տպաւորութիւն թողուց վրաս եւ ռուս գնդապետի մը առաջնորդութեամբ իմ աշխատակիցներուս հետ գացի աւստրիական նախկին դեսպանատունը եւ հոն բնակեցայ Մոսկուա գտնուած միջոցիս :

Գերման դեսպանատան մէջ նախ տեսակցութիւն մը ունեցայ Ֆօն Շուլընպուրկի հետ: Հոն է որ եկաւ յայտնելու ինծի թէ ժամը 18ին կը սպասէին ինծի Կրեմլինի մէջ: Ես հրաժարեցայ հարցնել թէ ո՞վ էր որ բանակցութեան մէջ պիտի մտնէր ինծի հետ, Մոլոթո՞վ թէ Ստալին: Որոշեալ ժամէն քիչ առաջ միեւնոյն ռուս գնդապետը որ մեզ օդակայանէն դէպի դեսպանատուն առաջնորդած էր, եկաւ մեզ տանելու: Ինծի ըսին թէ Ստալինի անձնապահ գունդին հրամանատարն էր: Կառքով մեկնեցանք դէպի Կրեմլին : Ճամբան Ֆօն Շուլընպուրկ ինծի ցոյց տըւաւ բազմաթիւ պատմական յուշարձաններ, բայց արդէն կառքը կանգ կ՚առնէր պզտիկ դրան մը առջեւ: Մեզ վեր հանեցին խղունջաձեւ սանդուղէ մը: Սանդուղին գլուխը պաշտօնատար մը մեզ ընդունեց եւ ներս մտցուց գրասենեակի մը մէջ որ աւելի երկայն էր քան լայն: Սենեակին միւս ծայրը Ստալին մեզի կը սպասէր Մոլոթովի հետ: Ֆօն Շուլընպուրկ չկըցաւ զսպել բացագանչութիւն մը : Թէեւ երկար տարիներէ ի վեր դեսպան էր Մոսկուայի մէջ, տակաւին երբեք խօսած չէր Ստալինի հետ :

ՄԻՔ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Յունիս 9ին Պէյրութի մէջ մեռած է Պ. Միքայէլ Նաթանեան, 87 տարեկան: Բնիկ Վանեցի էր: 1896ի կոտորածներուն հեռանալով իր ծննդավայրէն, կ՚անցնի Կովկաս, յետոյ Խրիմեան Հայրիկի յանձնարարութեամբ գիւղատնտեսութիւն կ՚ուսանի Նանսիի հողագործական վարժարանին մէջ : Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին կը վարէր Միացեալ ընկերութեան կրթական տեսուչի պաշտօնը Կիլիկիոյ եւ Սուրիոյ մէջ:Իսկ1933էն վերջ՝ նոյն պաշտօնըստացած էր Բարեգործականի որբանոցներուն և դպրոցներուն համար:Հանգստեան կոչուած էր 1945էն ի վեր: Եղած է նաեւ Թունդ ռամկավար, իր կարգին պայքարելով Դաշնակցութեան դէմ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ս. ՏԷՐ ՊԱԼԵԱՆ

Նոր յաջողութիւն մը եւս արձանագրած է կօշիկի ծանօթ արուեստագէտը՝ Պ. Սարգիս Տէր Պալեան :

Festival de la qualité Française ժիւրին միաձայնութեամբ մեր հայրենակիցին տուած է «Ֆրանսական Որակի չքանշանը» (Մետայ տը լա Քալիթէ Ֆրանսէզ): Այս չքանշանը տրուած է Պ. Տէր Պալեանին իր «արուեստին, հնարամտութեան, ճաշակին եւ բծախնդրութեան համար որոնցմով կը ստեղծագործէ իր աշխատանքը իբրեւ պօթիէ – մօտէլիստ»:

Այս չքանշանը պաշտօնապէս յանձնուեցաւ Յունիս 18ին Անկէնի քաղինոյին մէջ, շքեղ հանդէսի մը առթիւ, Պոխաքի դուքսին կողմէ :

Ժիւրիին անդամներուն մէջ կային Պառոնուհի Ֆիլիփ տը Ռոչիլտ, Փօլ Կիւթ, Սէսիլ Սէն – Լոռան, Մորիս Լեման, Ֆեռնան Կռավէ, Ժան Փիէռ Տոռիան եւ ուրիշ ծանօթ դէմքեր :

Ֆրանսական հեռապատկերն ալ քանիցս ներկայացուց Պ. Տէր Պալեանի այս նոր յաջողութիւնը :

Անշուշտ ուրախալի է որ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ ֆրանսական եւ միջազգային բոլոր մրցումներուն միշտ առաջին տեղը կը գրաւէ Պ. Ս. Տէր Պալեան, իր բացառապէս նուրբ եւ ինքնատիպ արուեստով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆ. ԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— « Արեգնազ ինչպէ՞ս ես,

— Հանգիստ եւ անվախ, երջանիկ եմ ու գոհ, կը գտնուիմ հօրս տան մէջ..., սպասէ, Արտաշէս, բան մը կը շարժուի, ծառերու մէջ բան մը կը պճլտայ, մարդ մը ըլլալու է, անկասկած թշնամի մը ... նայէ, մեր դիրքը կը խուզարկէ ...:

— Լաւ, Արեգնազ, կը հետեւիմ արդէն, իրաւ ալ մարդու կը նմանի ոստիկան մըն է, ոստիկան մը, ան՝ տես, մտաւ դիրքը եւ կը կրակէ, վերջին բառը բերանս էր՝ երբ Արեգնազի մօսինը գոռաց եւ ոստիկանը թաւալեցաւ :

Առաջին գաղանն էր որ գոհ կ՚երթար հայ կնոջ գնդակին, ես՝ հարցուցի. — Արեգնազ, հիմա ինչպէ՞ս ես, ինծի պատասխանեց :

— Ոստիկանը սատկեցնելէս վերջ՝ ես կը գտնուիմ արքայութեան մէջ :

Կէսօրուան դէմ՝ կռիւը սաստկացաւ, խումբ մը Քիւրտեր խոյացան մեր դիրքին վրայ, յիմարներ, անոնք կարծեցին թէ՝ իրենց յանկարծական խիզախութեան առջեւ՝ պիտի յուսալքուէինք, պիտի թողնէինք մեր դիրքը, պիտի փախէինք, չէին գիտեր որ՝ իրենց դէմ գտնուող մարդիկները նպատակ չունէին քանի մը լամուկներու առջեւ նահանջել, մենք՝ դիրքեր մտած չէինք փախելու համար, 1896էն մինչեւ 1915 շատ ջուրեր անցած էին կամուրջին տակէն, ջարդերէն ու կոտորածներէն ազատուած սերունդը ինքզինքը թրծած էր կռիւներու մէջ »:

« Քիւրտերը կը յառաջանային: Հատ ընդ հատ կը կրակենք: Պատերազմ կը խաղանք, երբ բաւականաչափ մօտեցան՝ «կրակ» գոռաց խմբապետը. տըկ, տըկ, տըկ տըկ, սկսան մեր մօսինները, ո՞ւր են Քիւրտերը, սպաննուած են ամէնքը, խրտչած ձի մը կը վազվզէ աղին – անդին, այդ օրը մենք հնձեր էինք վեց ոստիկան եւ երեսուն Քիւրտեր: Թշնամին փախաւ, ժամանակ չունեցաւ իր դիակները վերցնելու կամ թաղելու, որովհետեւ տասնեակ մը մեր տղոցմէն՝ զայն կը հալածէր..., այդ օրը՝ Տիգրանը տըխուր էր, իսկ ես ու Արեգնազը շատ ուրախ էինք, բայց կ՚արժէր գիտնալ թէ, Տիգրանը ինչո՞ւ տրտում էր, արդեօք անոր համար որ Քիւրտերը կը սպաննուէին մեր գնդակներէն եւ այդպէսով ատելութեան ու թշնամանքի խրամա՞տ կը բացուէր երկու արիւնակից եւ դրացի ժողովուրդներու միջեւ, իր երազած քրտեւհայ եղբայրակցութի՞ւնը կը փանդուէր: Հաւանաբար »:

« Մենք՝ մեր դիրքերէն ելած, կը մօտենանք թշնամի սպաննուածներուն, անոնց վրայէն կը քակենք փամփշտակալները, ատրճանակները եւ դաշոյնները, կը հաւաքենք լքուած զէնքերը, երբ կը մօտենանք մատուռի ծառերուն եւ անոնց մէջտեղը զարնուած ոստիկանին, Արեգնազը ինծի ըսաւ .

— Արտաշէս, վայրկեան մը սպասէ, ահա մատուռը եւ անոր ծառերը, ու անոնց վրայ՝ բոյն – կչիռը, այստեղ սպաննեցի մեր դիրքերը խուզարկող ոստիկանը :

Ըսաւ ու վազեց: Կը հետեւիմ իրեն, կանգ կ՚առնենք դիակին առջեւ. Կանաչենց Հարսը իր զէնքին ծայրովը շրջեց դիակը, քննեց վէրքը, գնդակը դպած էր կուրծքին, մեռնելու համար՝ շատ տառապած էր չունը, ինքն իր վրայ գլորուած էր, ինքզինքը հոս ու հոն նետած էր, բոյսերը եւ քանի մը ծառեր արիւնոտած էին ... անոր զէնքն ու փամփշտակալները առինք, ծանրաբեռնուած՝ վերադարձանք մեր դիրքերը: Այս արշաւանքին Տիգրանը չմասնակցեցաւ »:

« Այս գիշերը «տաուլ – զուռնայով », երգով ու պարով մենք տօնեցինք մեր յաղթանակը, օրհնեցինք մեր զէնքերը ու մեր դիրքերը: Գիշեր էր, փայլուն աստղ մը կը պլպլար երկինքէն ու իր լոյսը կը ցանէր մեր գլուխներուն վրայ ...»:

Ծովը՝ սեւ եւ խորհրդաւոր : Ծառերը՝ լուռ ու մտածկոտ: Իսկ մենք՝ ատելավառ ու զայրալից ...:

Զօլօն սկսաւ հետեւեալ երգը, մենք հետեւեցանք անոր :

Դարձեալ փայլեց Սասնոյ գլխին,
Ազատութեան դրօշակ,
Կեցցէ՛ հայրենիք գոչելով
Բարձրացուցին աղաղակ :

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

արեւելեան Ասիոյ զինակցութեան ծրա-գրի մասին։ Միեւնոյնատեն ջերմացեր ողջոյն ըրաւ Մ. Միութեան արտաքին նախարարին՝ Մոլոթովի, ինչպէս եւ Զինաստանի եւ Ֆրանսայի վարչապետներուն դերը։ Իր յայտարարութենէն կը հետեւէր թէ վճռած է գործակցիլ վերոյիշեալ երեքին հետ, լուծելու համար Հնդկաչինի խնդիրը, հակառակ Մ. Նահանգներուն առարկութեանց։ Նշանակելի էր իր ներբողականը Պ. Մենտէս Ֆրանսի մասին «որ քաջաբար յանձն առած է ելք մը գտնել Հնդկաչինի հարցը լուծելու համար մինչեւ մէկ ամիս»։ Իր կարծիքով, «չկայ կացութիւն մը ուր պատերազմին ծաւալման վտանգները այնքան մեծ ըլլան որքան Հնդկաչինի մէջ»։ Միեւնոյն ատեն ցաւ յայտնեց որ չկրցան ելքի մը յանգիլ Քորէայի վերաբերեալ բանակցութեանց մէջ։ Գալով Հնդկաչինի հարցին լուծման, «Երբեք իրական ապահովութիւն պիտի չունենանք հարաւ-արեւելեան Ասիոյ մէջ առանց Ասիոյ ազատ ժողովուրդներուն բարեացակամութեան»։

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Լուրերը միշտ հակասական են Կեդր. Ամերիկայի այս հանրապետութեան մէջ մղուած կռիւներու մասին։ Ապստամբները կը ծանուցանեն թէ ընդհ. յարձակողականի ձեռնարկած են բոլոր ճակատներուն վրայ, մինչ կառավարական դեկոյցը նոր յաղթանակներ կ՚աւետէ։ Այդ դեկոյցին համաձայն, կանոնաւոր բանակը ջախջախած է դիմադրութիւնը երեք ճակատներու վրայ եւ ըմբոստները լեռները կը փախչին։

Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ ալ կը կարծեն թէ ապստամբները ձախողած են։ Եւ սակայն այս վերջինները կը ծանուցանեն թէ վճռական յարձակողականի մը ձեռնարկած են Կուաթեմալա-Սիթիի դէմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ դահլիճը իր կատարեալ համամտութիւնը յայտնեց վարչապետին, որ կը պահանջէ վերահաստատել Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը, վերջ տալով զինուորական գրաւման։ Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու նախարարութիւնն ալ անհրաժեշտ կը գտնէ գերիշխանութեան վերահաստատումը։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ, որոնք մասնակցած էին Դչ. օրուան բողոքի ցոյցին, որոշեցին 1954ի փաթեթը եւ միւս տուրքերը վճարել համաձայն 1953ի սակին։ Ժողովէն վերջ ցուցարարները թափօր մը կազմեցին դէպի ելմտական նախարարութիւն, բողոքելու համար հարկային հսկողութեան դէմ։

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդանեան եւ զաւակները, Պ. Տրդատ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Վարդանեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Սվաճեան, Տէր եւ Տիկ. Տ. Կ. Աչճեան, Գալէնտէրեան, Վարդանեան, Մ. Մէգպուրեան, Սիրաքեան, Սիմոնեան, Օր. Ա. Ալթունեան (Յունաստան), եւ բոլոր ազգականները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Նազմանեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 23ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 10.45ին, Փարիզ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէ կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԺԸՆԵՒ, Պ. Ն.— Ձեր ուզած հասցէն (երկուքը միասին)

B. P. 868, Le Caire (Egypte)

Ողբացեալ Պօղոս փաշա Նուպարի յիշատակին

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովը կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն, ներկայ ըլլալ տարեկան քառասնից Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, այս կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ, ի յարգանս ազգային մեծ բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ յիշատակին, իր մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, ճաշարանի սրահը։

Ռիւ Սթալինկրատ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ։

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Շավիլի եւ Փարիզի շրջաններու Նոր Սերունդի ընկերները եւ ընկերուհիները։

Մասնակցողներ.— Տիկին Վարդուհի Գոթանեան, Օրիորդներ Տիրատուրեան, Քէօսէեան, Եղիազարեան, Մ. Փափազեան, Ա. Աննայեան եւայլն։

Ժամը 7էն սկսեալ խնջոյք եւ պարահանդէս, նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ։

Սէն Լազարէն եւ Մոնփարնասէն կառախումբ՝ Փոն տը Սեւրէն առնել 171 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Փիւի Սան Վէն, Շավիլ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ եւ խաղարկութեամբ ընկեր Յովհաննէս Արապեանի եւ կարող ուժերու։

Մուտքը ազատ է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս Տիկին ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ, նիւթ՝ ունենալով Երգչուհի Զարիա Դոլուխանեան եւ իր երգի արուեստը։

Դասախօսութեան ընթացքին Պ. Գ. Մելիքեանի կողմէ երգչուհիին երգացանկէն «մանեէթոֆոնի» վրայ առնուած շարք մը օրինակներ պիտի ներկայացուին։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԱՍԽՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵՆՈՅԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Ռընէ մատրան մէջ, 83 ռիւ տ՚Արքէօյ։

Ս. Խաչի ժողովրդապետութիւն

ՕԴԻՆ ԱՆՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

«ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Որ տեղի պիտի ունենար Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ Յուլիս 14ին։

Մուտքի տոմսերէն ծախուած են միմիայն Համազգայինի ցերեկոյթին, ընդամէնը 19 հատ 200 ֆրանքնոց։ Ունեցողներէն կը խնդրուի ներկայանալ Յառաջի վարչութեան, որուն յանձնուած է ընդհանուր գումարը, ստանալու համար վերադարձուած տոմսերուն փոխարժէքը։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (Առնուվիլ) խորհրդարանին մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին։ Դասախօս՝ Աղդէ Քահանայ Փայլակեան, նիւթը՝ «Հայ դասական գրականութիւն եւ Մեծն Տիգրանի կեանքը»։

Այս դասախօսութեան շարքը պիտի շարունակուի 15 օրը անգամ մը, միշտ նոյն վայրը։Սիրով կը հրաւիրուին հետաքրքրուողները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԶԱՆԻԿ ՏԱՐԵԳԻՐՔ, 25ամեակի բացառիկ համար, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ պատկերներով։ Կազմեց Բ. Թեւեան, Պոլիս։

ԼՈՒՐ–ԴԱ–ԼՈՒՐ քրտական պոէմ, գրեց՝ Վրթանէս Փափազեան։ Հրատ. Խափան, Մանկա-պատանեկան գրադարան, թիւ 1։ Պէյրութ 1954։ Գին 20 սէնդ։

BULLETIN ARMENOLOGIQUE

Deuxième Cahier

Mélanges de l'Université Saint-Joseph, Beyrouth 1953.

Կը պարունակէ շարք մը բանասիրական եւ պատմական նիւթեր, հայերէն եւ ֆրանսերէն։

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՏԱՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեցական յանձնախումբը կը ծանուցանեն թէ այս շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին հիմնարկէքի պաշտօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան, նախագահութեամբ քաղաքապետ Էտուար Էրիոյի։

Հրաւիրուած են բազմաթիւ պետական, քաղաքական, զինուորական, կրօնական, բարձրաստիճան անձեր, ինչպէս նաեւ ֆրանսահայ գաղութին ազգ. մարմինները։

Այս պատմական եւ ազգային հպարտութեան յիշատակելի օրուան առթիւ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ արարողութեանց որոնք պիտի բաղկանան երկումասէ, պաշտօնական եւ ըստ պատշաճի կրօնական եւ ազգային։

Նոյն իրիկունը Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ պարահանդէս մը Փալէ տը լա Ֆուարի նորակառոյց թէքսթիլի հոյակապ սրահներուն մէջ։ Երեկոյթը պիտի տեւէ մինչեւ կիրակի առաւօտ։ (ԿՆԻՔ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ երեկոյ 26 Յունիս, ժամը ճիշդ 9ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)

Կը խօսի՝ Պ. ԺԱՆ ՄԱԼՐԻԷՕ

(Ֆրանսայի բանաստեղծ եւ լուսուցիչ)

Նիւթ՝ Մանուկներու բանաստեղծութիւն։

Դասախօսը կը ներկայացնէ Պ. ԺԱՆ ԹՕՐԹԷԼ խմբագիր՝ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի։

Մանուկները ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը գրեն։

ԵՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

ՍԻՆԷ ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ ՄԷՋ

29 Յունիս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին,

373 Rue des Pyrénées, Paris 20e.

Մեթրօ Փիրէնէ — օթօպիւս թիւ 26

Մասնակցութեամբ փարիզահայ լաւագոյն երաժիշտներուն։ Հայկական եւ արեւելեան երգեր, պար, քոմէտի, սէքչ անակնկալներ։ Երեք ժամ անընդհատ զըւարճութիւն։

Մուտք 300 ֆրանք

Տոմսերը հայթայթել ճաշարան Արամէն, 60 ռիւ Լաֆայէթ, ճաշարան Էրմաէն, 11 ռիւ Պիւֆօ, եւ նոյն օրը կիչէէն ժամը 6էն սկսեալ։

Հանդէսը կ՚աւարտի ժամը ճիշդ 24ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻ

Ն. Ս. Օծութիւն Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վախճանման քառասունքին առիթով հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Յունիս 27ի կիրակի օրը Մայր-Եկեղեցիի մէջ։ Պիտի պատարագէ ու քարոզէ Կաթող. պատուիրակ Գեր. Տ. Սէրովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան։

Բազմաձայն երգեցողութիւնները՝ եկեղեցիի երգչախումբին ամբողջական կազմին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի։ Արարողութիւններուն պիտի մասնակցի Մարսէյլի քահանայական ամբողջ դասը։ Բարձրախօսով ապահովուած է բոլոր արարողութեանց ունկնդրութիւնը։ Ազգ. բոլոր մարմինները, միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուին մասնակցիլ երանաշնորհ Հայրապետին յիշատակին նուիրուած այս հոգեհանգիստին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարսենիկ Քէպապճեան եւ զաւակները, Մարտիրոս, Արշակ, Պերճ, Արա եւ Գուրգէն, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Սիրական Քէպապճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին ի հենգ ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր, Խորէն Քէպապճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Օր. ԱՆՆԱ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՌՈՍՏՈՄ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ամուսնացած

6 Յունիս, 1954 — Մեքսիկա

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եղիպտացի կոմիտէն սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Մ. Նօթնեղբայրեան, Վահան Խորէնի, Րաֆֆի եւ Փոթորիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։ (Շար. նախորդ ժողովի)։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ.—Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական ժողովատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, այս ուրբաթ ժամը 15ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնըֆուա, Լիոն։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Յովհաննէսեանի բնակարանը։ Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն։

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Քաֆէ Քոհարի արճարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին տարեշրջանի փակման խնջոյքը 3 Յուլիս, շաբաթ գիշեր։ Առիթ մը՝ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ հաւաքելու համար միութեան երգիչները, նախկին անդամները եւ Ս. Կ.ի համակիրները։

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները պէտք է արձանագրուին մինչեւ Յունիս 29, Օր. Զահրէճեանի, հասցէ՝ 78 ռիւ Լափայէթ, կամ երգչախումբին վերջին փորձին, երեքշաբթի 29 Յունիս, 32 ռիւ տը Թրէվիզ։

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15.30ին

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Մարմնի Ժանթիյիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Սէնթ Ֆամիյի ընդարձակ սրահին մէջ։

32 ռիւ Տանթոն, Կրէմլէն Պիսէթրը։

Երգեր, պարեր եւ արտասանութիւններ դպրոցի աշակերտներու կողմէ։ Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն բազմութեամբ քաջալերել հայ մանուկները։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի, Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին։ Հետեւաբար արձանագրութիւնները պէտք է կատարուին Յունիս ամսուան ընթացքին։ Արձանագրութեան եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել կազմակերպութեանս կեդրոնը, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), երկուշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, առաւօտուն ժամը 10–12, ինչպէս նաեւ մեր մասնաճիւղերուն։ (ԿՆԻՔ)

Կը փնտռուի.— Տիկին Եօժէնի Պետրոսեան (Պէյրութէն) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սարգիս Օտապաշեան որ 1947ին Թուրք կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Տիկին Վարդուհի Պետրոսեանի, 18 Ավր. Գօֆըյհառ, Սէվրան։

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 26 ՅՈՒՆԻՍ ★ SAMEDI 26 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7404 30e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2815

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԴԱՏԵՑԷՔ

●

Երէկ գիտել կուտայինք թէ նորէն դաւմաղալ մը սկսած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութներուն մէջ :

Նոյն օրը «Ազդակ»էն արտատպուած խմբագրական մըն ալ կը հաստատէր այս պարագան :

Ի՞նչ է պատահեր :

Կարդացէք եւ դատեցէք .—

Լիբանանի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «Զարթօնք», որ չհամարձակեցաւ պատասխանել «Յառաջ»ի հարցումներուն, նիւթէ նիւթ ցատկելով, կը գրէ 1954 Յունիս 6ի թիւին մէջ.

— « Բնապէտ Չիչեքլին տապալող եւ զայն դատապարտող Սուրիացի քաղաքական ղեկավարները ի՞նչ կը խորհին արդեօք Առաջնորդարանի մը մասին, որ սիրայօժար լծուեցաւ Չիչեքլիներու կառքին եւ գործօն մաս առաւ անոր խարդախուած ընտրութիւններուն մէջ» :

Ճիշդ նոյն օրը, Պէյրութի հնչակեան պաշտօնաթերթն ալ, Արարատ ուրիշ քար մը կը գլորէ (1954 *Յունիս* 6).

« ... Ֆրանսական իմփերիալիզմի լուծին տակ երբ կը հիւծէր Սուրիան, նոյն այս մարդիկը կը ծառայէին ֆրանսական շահերուն, երբ մէկ կողմէն արաբ ազատատենչ ժողովուրդը կուիւ կը մղէր ֆրանսական ուժերուն դէմ, անոնք զօրավիգ կը կանգնէին այդ ուժերուն, հակառակ մեր ազգային շահերուն :

... Դաշնակցութեան անունով գործող վատանուն այդ խմբակցութիւնը իր այս ընթացքով ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԷՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՒ ԱՐԱԲ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼ ՈՒ ԱՍՊՆՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՇԱՀԵՐՈՒՆ, եւ իր այդ դաւաճանութիւնը կ'ամբողջացնէր մատնութիւններով, ահաբեկչութեամբ :

Անշուշտ կը յիշէք թէ՝ քանի մը շաբաթ առաջ ալ, Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաք. ժողովներու անդամներէն երեք ռամկավար ջոջեր և Քաղաք. ժողովի նախորդ ատենապետը (չէզոք?) ժունդալ մը տուած էին ոստիկանութեան, Մայիս 28ի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ :

Ժունդալը կ'ըսէր, վերոյիշեալ չորս եթեւելիներուն ստորագրութեան տակ .

Ա.— Դաշնակցութիւնը միապետական, արքայական կուսակցութիւնն մըն է եւ սերտ կապեր ունէր գահընկէց Ֆարուք թագաւորի արքունիքին հետ :

Բ.— Դաշնակցութիւնը հակաժողովրդավար կազմակերպութիւն մըն է եւ կը գործէ բռնութեամբ եւն.: (*Յուսաբեր*, Յունիս 4 *եւ* 5) :

Թղթաբերը ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կրնայ բերել, յաւելեալ եւ ճոխացեալ :

Բայց, եղածը բաւական է, կարգ մը հարցումներ ուղղելու համար :

Ո՞ր եւ է մեկնութեան կը կարօտի՞ն այս երեք եւոյթները, մէկը միւսէն գարշելի :

Հայ ժողովուրդին ո՞ր շահերուն կը համապատասխանեն այս խուժանավարական մասալները :

Հայե՞ր են այս քաջարի հրձիգները :

Ո՞ր ազգասիրական կամ հայրենասիրական գաղափարին կը ծառայեն, արաբ ժողովուրդը գրգռելով Դաշնակցութեան և անոր հովանաւորած ազգ. իշխանութեանց դէմ :

Ի՞նչ տարբերութիւն այս պաշտօնական եւ անպաշտօն հրձիգներուն եւ հայ ժողովուրդի յայտնի եւ գաղտնի թշնամիներուն միջեւ :

Այս բախտախնդիրները ո՞ւր կ'ալլին, Միջին Արեւե՞լք թէ Հիւսիսային Բեւեռ :

Ի՞նչ անասնական կիրք է այս, որ չի յագենար տարիներէ ի վեր :

Անշուշտ այս բանսարկութիւնները ապաբերէնի ալ կը թարգմանուին :

Դրամագլխները կ'ըմբռնե՞ն հետեւանքը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

●

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ 8Ի ԴԷՄ 421 ՁԱՅՆՈՎ

Պ. Մենտէս Ֆրանս դարձեալ վստահութեան քուէ շահեցաւ Եչ. օր Ազգ. ժողովին մէջ, 8ի դէմ 421 ձայնով, Հնդկաչինի մասին եղած հարցապնդումներու առթիւ :

Ինչպէս կը յիշուի, պաշտօնին վաւերացման առթիւ ստացած էր 419 քուէ 47ի դէմ : Ուրեմն այս անգամ աւելի կարեւոր մեծամասնութիւն մը շահած կ'ըլլայ : Ժողովը այս քուէարկութիւնը կը կատարէր մերժելով դաշլիճին կազմութեան մասին եղած հարցապնդումները : Պ. Մենտէս Ֆրանս հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ առաջին առթիւ, իբրեւ անուղղակի պատասխան հարցումներու .

— *Իմ կառավարութիւնս կազմուեցաւ այն պայմանաժամին մէջ զոր յայտնած էի հանրապետութեան նախագահին : Եթէ չկրցայ ազգային միութեան լայն նախարարութիւն մը կազմել, յանցանքը իմս չէ : Ինչ որ ալ ըլլայ, ամէն բան պիտի ընեմ բոլոր հայրենասէրներուն մերձեցումը յաջողցնելու համար :*

Յետոյ յիշեցնելով թէ քաղաքական ընդհանուր վիճաբանութիւնները պէտք է յետաձգել մինչեւ Յուլիս 20, շարունակեց .

— *Գալով Թունուզի եւ Մարոքի, կը կրկնեմ թէ պէտք է պահել Ֆրանսայի ներկայութիւնը այդ երկիրներուն մէջ եւ թէ պէտք չէ մերժենք մեր խոստացած ինքնավարութիւնը : Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի միացեալ բանակին, պիտի ընդդիմանամ այն բոլոր արտայայտութեանց որոնք կրնան թիւրիմացութիւններ ստեղծել Ֆրանսայի եւ իր Դաշնակիցներուն միջեւ : Իմ միակ նպատակս է մերձեցում հաստատել ներհակ տեսակէտներու միջեւ : Եթէ զօր. Քէօնիկ եւ Պ. Պուրժէս Մոնուրի կրնան հաշտեցնել իրենց դիրքերը, ո՞վ կրնայ ցաւիլ : Ես տրամադիր չեմ սակարկութիւն մը կատարելու : Զիս կը մեղադրեն թէ երեսուն օրուան պայմանադիր մը կնքած եմ Ազգ. ժողովին հետ եւ ինծի կը յիշեցնեն այն վտանգները որ կրնան ծագիլ այդ պայմանաժամէն ետք : Ես վստահ եմ որ եթէ երեսուն օրուան մէջ զինուորական կարգադրութիւն մը չըլլայ, ես աւելի լաւ ժառանգութիւն մը պիտի ձգեմ, վասն զի զինուորական միջոցները ձեռք առնուած պիտի ըլլան պահպանելու եւ զօրացնելու համար Հնդկաչինի մեր բանակը : Միւս կողմէ, դիւանագիտական գետնի վրայ ոչ մէկը կրնայ կասկածիլ թէ Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ միշտ : Վերջապէս ներքին ճակատի վրայ, եթէ խաղաղութիւնը չվերահաստատուի և նոր զոհողութիւններ պահանջուին երկրէն, միջանկեալ ապացուցուած պիտի ըլլայ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը ամէն ճիգ փորձեց խաղաղութիւն ստանալու համար : Ի վերջոյ իմ կնքած պայմանադրիս շնորհիւ մեր խօսակիցները պիտի հասկընան թէ միտք չունինք անվերջ վիճաբանելու » :*

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒ ԱՆ ԼԷՅԻ ՀԵՏ

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց մէկ շաբթուան ընթացքին կատարած փորձերու մասին, փութացնելու համար խաղաղութեան վերահաստատումը Հնդկաչինի մէջ : «Պիտի օգտուիմ արտաքին նախարարներու յառաջիկայ ժողովէն Ժընեւի մէջ, տեսակցելու համար Պ. Մոլոթովի հետ » :

Պ. Մենտէս Ֆրանս յայտարարեց թէ Չինաստանի վարչապետին յայտնած փա-

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

★

ՅԱՂԱԳՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

— Ինչո՞ւ նոյն խստութեամբ չէք դատապարտեր Պոլսէն դուրս կատարուած բանաստեղծական մարզանքները, որոնք հատորներ կը կազմեն :

= Ո՞ր մէկուն հասնինք :

Դէզերով թերթեր լոյս կը տեսնեն արտասահմանի մէջ և բոլորն ալ ոտանաւորներու նոխ բաժին մը ունին : Մասնաւոր խմբագիր մը պէտք է նշանակել որպէսզի հետեւի :

Ես կը զբաղիմ ի միջի այլոց :

Անոնք որ ծանօթ են իբրեւ բանաստեղծ, անշուշտ պարտաւոր են արդարացնել իրենց ստորագրութիւնը :

Գալով միւսներուն, պատկառելի բազմութիւն մը կը կազմեն, բոլոր գաղութներուն մէջ :

Հայկական աւանդութիւն է, ո՛վ որ կրնայ քանի մը յանգ յարմարցնել, օգնութեան կը կանչէ մուսան եւ հայերէն բառարան մը :

Աւելի համարձակները գիրք ալ կը հրատարակեն, եթէ դրամ ունին կամ կրնան մեկենաս մը ճարել :

Անշուշտ այս մարզանքները երկար չեն տեւեր :

Առտու մը պատմական Մուսան, որ կ'ըսեն թէ քմահաճ արարած մըն է, գլուխը կ'առնէ կ'երթայ, կէս ճամբան ձգելով նորահաս պուէտը :

Այսպէս շատերուն թեւերը կը կոտրին : Բայց ուրիշներ կը հասնին ետեւէն :

Ունակութիւնը ոչ միայն հայկական է, այլեւ ժառանգական : Յաճախ սերնդական :

— Ինչո՞ւ արձակով չեն սկսիր, թերեւս աւելի յաջողութիւն գտնեն :

= Արձակը հասարակ մահկանացուներու գործ է : Եթէ անունդ երեւայ ոտանաւորի մը տակ, համբաւ կը շահիս, հոգ չէ թէ անճրկիս, սովորական նամակ մը գրելու կամ լուր մը խմբագրելու համար :

Այսպէ՛ս է որ մեր սքանչելի արձակը հետզհետէ այլանդակ ձեւեր կը ստանայ կարգ մը թերթերու մէջ :

Անցեալ օր ամերիկահայ թերթի մը խմբագրականին մէջ հանդիպեցայ հետեւեալ բառին.— *վրդովեցուցիչօրէն առատ* ...

Դեռ ի՛նչ գոհարներ նոյն հրապարակէն.

— *Մարմինը ողդեգրեր է նոր քայլեր առնել* : (Ըսել կ'ուզէ՝ որոշեր է) :

— *Պիտի պնդէ խաղաղութեան բանակցութիւն* ...

— *Մեր կուսակցութիւններէն մին սովորութիւն ըրած է հաս մը ինքն իր վրայ նայելու* ...

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անգլիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Եչ. օր ճամբայ ելան դէպի Ուաշինկթըն, օդանաւով, խորհրդակցելու համար ամերիկեան կառավարութեան հետ : Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեան : Չըրչիլ եւ Իտըն պիտի ջանան փարատել կարգ մը թիւրիմացութիւններ : Նախ, պիտի փորձեն համոզել Այզընհաուըրը եւ Տըլըսը որ չընդդիմանան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ճիգերուն՝ լուծելու համար Հնդկաչինի խնդիրը՝ բանակցելով Խ. Միութեան եւ Չինաստանի հետ : Ապա պիտի աշխատին յետաձգել տալ, թերեւս մինչեւ 1955, Մ. Նահանգներուն այն ծրագիրը, որ կը ձգտի հաւաքական ապահովութեան ցանց մը հաստատել Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ :

Երկու նախարարները դեռ նոր ճամբայ ելած էին, երբ հեռագիրը հաղորդեց թէ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը Լոնտոն մեկնած է յանկարծ :

Փարիզի մէջ ալ ուշադրութեամբ կը հետեւին Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց, մանաւանդ որ Պ. Իտըն իր վերջին յայտարարութեան մէջ հրաւիրած էր Ֆրանսան կչռել միացեալ բանակի ծրագրին մերժման հետեւանքները : Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսական կառավարութեան տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց մասին :

✕ Մ. Նահանգներու Երեսփ. ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբը առանց մեծ փոփոխութեան քուէարկեց արտասահմանի տնտեսական եւ զինուորական օգնութեան վարկերը : Ընդհ. գումարն է 3.419.380.000 *տոլար : Նախագահը անտեղի կը գտնէր որեւէ կրճատում, նկատի առնելով համայնավարներու խաղերը՝ ի խնդիր համաշխարհային տիրապետութեան :*

ԹՈՒՆՈՒԶԻ վիճակը հետզհետէ կը ծանրանայ : Մարզպանը, որ Փարիզ եկած է, «եզերական» կը գտնէ կացութիւնը : Ահաբեկիչներ սպաննեցին երեք զօրականներ, մէկը յիսնապետ, երկուքը՝ ոստիկան – զինուոր : Պաշտօնական շրջանակներն ալ կը խոստովանին թէ բարեկարգութիւնը հիմնովին խանգարուած է : Մարզպանը կը հաստատէ թէ ահաբեկումները այժմ կը տարածուին քաղաքներուն մէջ :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԱՊԱՀԸ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ին թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի հետ, Պէյրութի մէջ : Թըղթակիցը հարցուցեր է թէ ե՛րբ Էջմիածին պիտի երթայ, = «Ճիշդ ժամանակը չեմ կրնար ըսել : Բաւական գործ ունիմ Երուսաղէմի մէջ : Յետոյ կը մտածեմ անհրաժեշտը » :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, կաթող. տեղապահի փոխանորդ նշանակուած է Վահան արք. Կոստանեան :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող մը (Ափրիկէ) տասը հազար ֆրանք :

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ուրիշ հաւատարիմ ընթերցող մը 5000 ֆրանք կը տրամադրէ Ա. Ահարոնեանի դամբարանին շինութեան համար : Ստանալ համապատասխան ընկալագրով :

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Վերջին լուրերու համաձայն պատերազմը կատաղօրէն կը շարունակուի Կուաթեմալայի մէջ : Իրապեկներ կը կարծեն թէ ըմբոստները ձախողման դատապարտուած են, որովհետեւ չունին անհրաժեշտ կազմակերպութիւնը եւ փոխադրութեան միջոցները : Կառավարական ցեկոյցը կ'ըսէ թէ բանակը յաջողած է կասեցնել զօր. Արմասի յառաջխաղացութիւնը, ետ առնելով կարգ մը կարեւոր դիրքեր : Իսկ ըմբոստները կը պնդեն թէ ազատագրութեան բանակը մայրաքաղաքին վրայ կը քալէ երեք թեւերով : Կառավարական ցեկոյցը վարձկան կը կոչէ ըմբոստները : Այդ վերջինները կը ծանուցանեն թէ գերի բռնած են 18 բարձրաստիճան սպաներ :

Ինչպէս կը տեսնէք, լուրերը հակասական են : Ապահովութեան խորհուրդը ի վերջոյ որոշեց քննել այս խնդիրը, որ լրջօրէն կը զբաղեցնէ ամերիկեան շրջանակները :

Մասնագէտներ գիտել կուտան թէ ըմբոստները մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպին, կռուելով լեռնային դիրքերու մէջ. մանաւանդ որ տեղատարափ անձրեւներն ալ սկսած են :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ... "ՆՈՒԷՐ"Ը

Հայաստանի անկախութեան տօնակատարման դէմ ռամկավարները աւելի կանուխէն սիստեմաթիկ աշխատանքի լծուեցան այս տարի :

Օտար իշխանութիւններու տրուած «ժուռնալ»էն զատ, մամուլի մէջ յօդուածաշարքով ջանացին ապացուցանել, թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ծնունդ առած է Թուրքերու պահանջով, ապա ուրեմն Մայիս 28ը Թուրքին տօնն է՝ Հայուն պարտադրուած : Եւ այս մասին քաղուածքներ ալ ըրին Դաշնակցական մտաւորականներէ եւ գործիչներէ :

Սովորութիւն չունինք մեր հակառակորդին կողմէ եղած ամբաստանութեան մը վրայէն լռութեամբ անցնելու :

Չենք պատասխաներ «Արեւ»ի զռեհիկ ածականներուն, կ'անդրադառնանք հարցին ըստ էութեան :

Նախ ճշդում մը : Ռամկավար մամուլին մոլութիւնն է խարդախութիւններ ընել : Մենք սակէ առաջ քանիցս բռնած ենք «Արեւ»ի օձիքէն : Անցեալ տարի հրատարակեցինք Մուշեղ Սերոբեանի նամակը, ուր ցոյց կը տրուէր գործուած խարդախութիւնը : «Արեւ» դաս մը առաւ եւ այլեւս Մուշեղ Սերոբեանին դիմելէ վախցաւ :

Այս տարի ապաւինած է օգնութեանը Հայաստանի Հանրապետութեան երկու վարչապետներուն՝ Ալ. Խատիսեանի եւ Ս. Վրացեանի «վկայութիւն»ներուն, հաստատելու համար, թէ հայ ժողովուրդը պատերազմներ մղած չէ իր հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան համար, այլ Թուրքիան է, որ պարտադրած է Հայերուն ունենալ անկախ Հայաստան :

Ս. Վրացեան Հայաստանի Հանրապետութեան նուիրուած գրքոյկ մը գրած է, իսկ 1928ին՝ փառաւոր, 548 մեծադիր էջերով «Հայաստանի Հանրապետութիւն» հատորը : Ալ. Խատիսեանի յուշերը «Հայրենիք» ամսագրի մէջ հրատարակուելէ ետք, 1930ին Աթէնքի մէջ տպագրուեցան «Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը» անունով :

Անմիջապէս ըսենք, որ Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութեան նուիրուած ամէնէն մանրամասն ու լիակատար այս երկու գործերը տարիներէ ի վեր սպառած են ու կը սպասեն Բ. տպագրութեան : Սակայն դիւրութեամբ կարելի է գտնել այս գիրքերը հանրային կամ անհատական գրադարաններու մէջ, եւ կը բաւէ նիւթերու ցանկը աչքէ անցընել, համոզուելու համար, թէ այդ գիրքերը գրի առնուած են ներկայացնելու համար հայկ. բանակի, հայկ. պետութեան եւ առ հասարակ հայ ժողովուրդի մղած անհաւասար պայքարը ի խնդիր Ազատ եւ անկախ Հայաստանի :

Բայց ռամկավար խմբագիրը, որ ի պաշտօնէ դէմ է Հայաստանի անկախութեան ու կողմնակից ռուսական տիրապետութեան Հայաստանի վրայ, աշխատած է գտնել փաստեր, ցոյց տալու համար, թէ հայեւթուրք արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած չեն Երզնկայէն, Տարօնէն, Վանէն մինչեւ Արարատեան դաշտը : Հէքիաթներ են Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի, Բաշ Աբարանի կռիւները, զօրավարներ Նազարբէգեանի, Սիլիկեանի, Դրոյի ռազմական կոչերը չինծու են ... ճիշդ չէ նաեւ հանգուցեալ Գարեգին արք. Յովսէփեանի վկայութիւնը, թէ ինք օրհնած է ռազմիկները եւ Ղեւոնդ Երէցի նման ճակատ գացած է :

Ըստ ռամկավար այլասերած խմբագրին, իր մեծ ընկերները՝ Միհրան Տամատեան, Արտակ Դարբինեան, Արշակ Չօպանեան, Վահան Թէքէեան անտեղեակ են եղեր, թէ գոյութիւն ունեցած է Հայաստանի Հանրապետութիւն, հայկական եռագոյն, հայկ. կառավարութիւն : Սուտ է, որ 1920ին, յաղթական մեծ պետութիւններու կարգին, յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան, մեր ժողովուրդի ընտրեալագոյն զաւակներէն Աւետիս Ահարոնեան ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը, որով կը ճանչցուէր Միացեալ մեծ Հայաստանի մը իրաւական գոյութիւնը ... :

Եւ վերջապէս սուտ է ... որ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետներէն Ալ. Խատիսեան այցելած է արտասահման : Մեր ժողովուրդը երբեք չի յիշեր այն խանդավառ ցոյցերը, որոնց տպաւորութեան տակ Թորգոմ արք. Գուշակեան պատրաստած է «Գոհաբանական մաղթանք վասն Հանրապետութեան ազգիս Հայոց» : Մինչեւ վերջերս Եգիպտոսի թեմի եկեղեցիներուն մէջ կը կարդացուէր այդ մաղթանքը մեծ հանդիսութեամբ : Սուտ է նաեւ, որ մարդիկ գտնուած են, որոնք Եռագոյնը դրոշմել տուած են իրենց բազուկին ու կուրծքին վրայ ... :

Այս բոլորը անճիշդ են, միակ ճշմարտութիւնը այն է, որ Թալէաթի կառավարութիւնը ջարդերէն ետք հոգեփոխութիւն ունեցած է եւ որոշած է Հայաստանի անկախութիւն շնորհել 1918 Մայիս 28ին ... : Եւ որովհետեւ հայ զինուորականներ, գործիչներ, յեղափոխականներ տրամադիր չէին անկախ ըլլալ, Վեհիպ փաշա վերջնագրով մը պայմանաժամ տըւած է եւ այս ձեւով ստեղծուեր է Հայաստանի Հանրապետութիւն, ըստ ցանկութեան Թուրքիոյ ...

Բայց մէկ կողմ ձգենք ծանծաղամիտ ռամկավար խմբագիրները, որոնք ընդունակ են ամէն յիմարութիւն դուրս տալու, բոլշեւիկներուն հաճելի երեւալու համար, եւ լրջօրէն անդրադառնանք Թուրքիոյ կատարած քաղաքական գործին Հայաստանի Հանրապետութեան ըստեղծման մէջ :

Նախ հաստատենք պատմական իրողութիւն մը, թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ անոր շարունակութիւն Հայկական «Ռեսպուբլիկա»ն ծնունդ առին շնորհիւ Ռուսաստանի քայքայման :

Եթէ Ռուսաստան պարտուած ու քայքայուած չըլլար, գոյութիւն չէին ունենար Ֆինլանտիա, Պալթեան պետութիւններ, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Ուկրանիա, Հիւս. Կովկասի եւ Անդրկովկասի հանրապետութիւնները :

Թուրքիա, իր շահերէն թելադրուած, նոյնպէս կը ցանկար տեսնել Ռուսաստանի քայքայումը եւ անոր ու իր միջեւ պատուար պետութիւններու հաստատումը, իբրեւ նուազագոյն չարիք՝ խուսափելու համար մեծ չարիք Ռուսաստանէն, զոր կ'ուզէր տեսնել Հիւս. Կովկասի լեռներէն անդին նետուած :

Միջազգային այս կացութիւնը անցեալին ստեղծուեցաւ եւ վաղն ալ պիտի կրկնուի : Երբեք նշանակութիւն չունի հայութեան դէմ ըլլալը այդ կացութեան : Եթէ մենք յայտարարենք, թէ կ'ուզենք Ռուսին փէշին կապուած մնալ, միայն մեզի սպառնացող վտանգը կրնանք աւելցընել, փոխանակ նուազեցնելու :

Անդրադառնալով 1918ի դէպքերուն առանձին հարցեր են հայեւթուրք յարաբերութիւնները եւ կովկասեան պետութիւններու անկախութիւնը :

Թուրքերը, հետապնդելով հանդերձ Կովկասի անջատումը Ռուսաստանէն, ցանկութիւն չունէին տեսնելու Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Բայց երբ տեսան հայկ. բանակին յամառ դիմադրութիւնը Արարատեան դաշտին մէջ, աւելի կանուխ Բագու կարենալ հասնելու համար տրամադիր եղան ճանչնալու Հայաստանի գոյութիւնը : Երկրորդ, Ալ. Խատիսեան իր յուշերուն մէջ մանրամասնօրէն կանգ կ'առնէ այն տեղեկութիւններուն վրայ, թէ տեսնելով, որ պատերազմը կը մօտենայ իր վերջաւորութեան եւ երրեակ զինակցութեան պարտութեան հետեւանքով Հայաստան մը անպայման պիտի ստեղծուի, Թուրքերը կը մտածէին խուսափիլ Մեծ Հայաստանէն, կողմնակից դառնալով փոքր Հայաստանի մը կազմութեան :

Գալով հայկական շրջանակներու վարանումին՝ անկախութիւն յայտարարելու, Հայեր դեռ կ'ուզէին պահել անդրկովկասեան երեք ազգերու միացեալ ճակատը յուսալով աւելի զօրաւոր դիմադրութիւն մը ընդդէմ Թուրք բանակին : Հայ պետական մարդոց մեծամասնութիւնը մտահոգ էր ճակատի պաշտպանութեամբ եւ չէր աճապարեր անկախութեան պաշտօնական յայտարարութեան համար :

Այս վարանումը, յապաղումը եւ մտահոգութիւնը մի՞թէ ապացոյց են, որ Հայերը եւ մանաւորապէս Դաշնակցութիւնը կողմնակից չէին Հայաստանի անկախութեան : Զարմիտ ու տգէտ ռամկավար խմբագիրը թող կարդայ նաեւ Սիմոն Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» մեծադիր հատորին էջ 130ը, ուր, անկախութեան յայտարարութեան շուրջ Հայոց Ազգ. Խորհուրդին մէջ տարակարծութեան գոյութիւնը յիշելէ ետք, կ'աւելցնէ.

— «Այս հարցում էլ առաջին վճռական խօսք ասողը եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, նրա չարքային ուժերը :

«Սէյմի լուծման օրն իսկ, Մայիս 26ի երեկոյեան, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թիֆլիսի ներկայացուցչական ժողովի ու Թաղային կոմիտէների արտակարգ նիստը, ուր ընդունուեց հետեւեալ բանաձեւը. «Ի նկատի ունենալով այն, որ Անդր. Սէյմի ինքնացրումից եւ եւ Վրաստանի անկախութիւն յայտարարելուց յետոյ լուծուելու է Անդրկ. կառավարութիւնը, եւ հայ ժողովուրդը մընալու է բախտի բերմունքին՝ ներկայացուցչական ժողովը գտնում է անհրաժեշտ, որ Հայոց Ազգ. Խորհուրդը՝ ուժեղացնելով իր կազմը՝ անցնի գործելու հայութեան կենտրոնում՝ ստանձնելով կառավարական ֆունկցիաները, օժտուած դիկտատորական իրաւունքներով հայ կեանքի բոլոր երեւոյթների եւ գործերի նկատմամբ» :

«Շատ ճիշդ էր Վայրկեանի գնահատութիւնը — դէպի ինքնորոշում, դէպի ինքնակազմակերպում, դէպի հայրենի երկիր, ժողովրդի գիրկը» :

Մնացեալը ծանօթ է, Ազգ. Խորհուրդը Արամի գլխաւորութեամբ մեկնեցաւ Երեւան, ստեղծուեցաւ հայկական կառավարութիւն, զօրաւոր հայ բազուկ Թուրք բանակին դէմ : Իսկ, միւս կողմէ՝ շարունակուեցան դիւանագիտական բանակցութիւնները Պաթումէն ետք Պոլսոյ մէջ, Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւններու պատուիրակութիւններուն եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ : Հասաւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարը, երբ Թուրքիա ստորագրեց իր պարտութիւնը եւ Հայաստան վերածնաւ : Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի յայտարարութիւնը կատարուեցաւ 1919 Մայիս 28ին, երբ արեւմտահայ երեսփոխաններ մուտք գործեցին Հայաստանի Խորհրդարանը :

Այս ամէնը չէ՞ն գիտեր ռամկավար խմբագիրները : Ոչ, գիտեն, լաւ տեղեակ են պատմական անցուդարձերուն :

Բայց վերէն ստացուած հրահանգներուն համաձայն, ամէն խեղաթիւրում կը փորձեն ջլատելու համար հայ ժողովուրդի թափը, պայքարը ի խնդիր Հայաստանի անկախութեան :

Ինչպէս անցեալները չեշտած էինք, վէճը անցեալ թուականի մը շուրջ չէ, այլ այսօրուան, մանաւանդ վաղուան մեծ պայքարին :

Սովետները իրենց արիւնոտ լուծը բռնութեամբ կը պահպանեն երկրին մէջ : Իսկ արտասահմանի քարոզչութեան համար պէտք ունին ստրկաբարոյ մտաւորականներու, որոնք փառաբանեն թշնամիի լուծը եւ հեգնեն հայ ժողովուրդի ազատութեան տենչը :

Պիտի գայ օրը, երբ հայութիւնը հաշիւ պիտի պահանջէ դասալիքներէն եւ դաւաճաններէն :

Իսկ Սփիւռքի հայութիւնը պարտաւոր է այսօր բարոյական մահուան դատապարտելու ներքին ցեցերը, որոնք, արտաքին թշնամիի հաշուին, հայկական միասնականութիւնը կը խանգարեն եւ յանդգնութիւնը ունին հեգնելու ազգային նուիրականութիւններ կամ ազգային տօնակատարութիւններ :

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Չիչերինը վստահացրեց, որ կողմերի միջեւ զինուորական ընդհարումներ տեղի չեն ունենայ, որովհետեւ, իր համոզումով, հայ զինուորը չի կռուի ռուս զինուորի դէմ :

Անդրադառնալով Չիչերինի ենթադրութեան՝ ես նկատեցի, որ հայ զինուորը, տասնեակ տարիներ ռուս զինուորի հետ կողք-կողքի կռուելով Թուրքի դէմ, բնականաբար ռուս զինուորի մէջ տեսնում է իր հարազատին եւ փոխադարձաբար ռուս զինուորն էլ հայ զինուորի մէջ տեսնում է իր անդաւաճան ընկերոջը, ինչպէս այդ բազմաթիւ փաստերով ապացուցուել է համաշխարհային պատերազմի ընթացքին :

«Սակայն, դժբախտաբար, ընկեր Չիչերինը նկատի չի առնում այն հոգեփոխութիւնը, որ առաջ է եկել հայ զինուորի եւ ընդհանրապէս հայ ժողովրդի մէջ Հայաստանի անկախութեան հռչակումով : Հայ ժողովուրդը, ինչպէս եւ նրա ծոցից դուրս եկած քաջարի հայ զինուորը այնքան ամուր փարած է անթիւ զոհերի արեան գնով նոր ազատագրուած իր Հայրենիքին, որ նրա անկախութիւնը պաշտպանելու համար՝ հերոսաբար կը կռուի ոչ միայն ռուս զինուորի, այլեւ իր հարազատ հօր եւ եղբօր դէմ : Ազատ եւ անկախ ապրելու կամքը հայ ժողովրդի մէջ մարմին եւ արիւն է դարձել, եւ նրա այդ կամքն ու վճիռը հեշտութեամբ չի կարող խախտել եւ ոչ մի ուժ», — եզրակացրի ես :

Չիչերինը երեւում էր շատ ճնշուած ու մտահոգ : Գլուխը ցած թեքած՝ լուռ լըսում էր մեր արդարացի դիտողութիւնները :

Վերջապէս, մեր երկու ընկերների ըսպանութեան առթիւ, նա ցաւ յայտնելով՝ աւելացրեց, որ Խորհրդային կառավարութիւնը տեղեկութիւն չի ստացել այդ մասին :

Ինչ վերաբերում է 11րդ զօրաբանակի Զանգեզուր մտնելուն՝ դա հետեւանք է Խորհրդային Ազերբէջանի կառավարութեան դիմումին՝ Նախիջեւանի Թուրք եւ Թաթար ազգաբնակչութեան ֆիզիքական գոյութիւնը պաշտպանելու համար :

«Այնպէս որ, Կարմիր Բանակի զօրամասերի կողմից Զանգեզուրի ու Նախիջեւանի շրջանների գրաւումը ժամանակաւոր բնոյթ ունի եւ հայ-ազերբէջանեան սահմանների խնդիրը վերջնականապէս ճշդուելուց յետոյ վերջ կը գտնի : Այդ մասին անհրաժեշտ ցուցմունքներ են տրուած Խորհրդային կառավարութեան լիազօր պատուիրակ Լեգրանին», — հաւաստիացրեց Չիչերինը :

Այս բացատրութիւններն ու հաւաստիացումները, սակայն, ոչ գոհացուցիչ եւ ոչ էլ համոզիչ էին մեզ համար : Բայց ի՞նչ կարող էինք անել : Ուստի ծանր մտահոգութիւնների մէջ վերադարձանք տուն եւ սկսեցինք պատրաստութիւններ տեսնել՝ Մոսկուան թողնելու :

Մի երկու օր պէտք եղաւ վիզայի, տոմսակների եւ այլ խնդիրներ կարգադրելու համար : Եւ հազիւ Օգոստոս 10ին հնարաւոր եղաւ թողնել Մոսկուան : Այս անգամ մէկ օրից հասանք Ռոստով :

Ռոստովում բոլշեւիկ Ս. Լուկաշինից տեղեկացանք, որ Օգոստոս 10ին (Սեւրի դաշնագրի ստորագրման թուականը) Հայաստանի ներկայացուցիչներ՝ Ա. Ջամալեանի եւ Ա. Բաբալեանի ու Խորհրդային կառավարութեան լիազօր՝ Լեգրանի միջեւ Թիֆլիսում ստորագրուել է հաշտութեան ժամանակաւոր համաձայնագիր, որով՝ Խորհրդային Ռուսաստանի զօրամասերը գրաւման տակ էին պահելու Ղարաբաղի, Զանգեզուրի ու Նախիջեւանի շրջանները եւ Ղազախի գաւառի մի մասը :

Այդ անսպասելի տեղեկութիւնից, պատուիրակութեան անդամներս կատարելապէս շշմել էինք, թէ ինչպէս Հայաստանի կառավարութիւնը, որ չէր համաձայնւում մի ամիս առաջ Մոսկուայում շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններով մեզ առաջարկուած համաձայնագիրը ստորագրել եւ առաջարկում էր նոր պահանջ ներկայացնել դաշտային Ղարաբաղի մասին, Օգոստոս 10ին համաձայնուել էր ստորագրելու այդ խայտառակ համաձայնագիրը :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(24) (Շար.)

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

●

ՊԵՐՆ, 21 Յունիս.— Կիրակի օր, 20 Յունիս, վերջացան աշխարհի բաժակին, (Ժիւլ Ռիմէ բաժակ), ի պատիւ Ֆիֆայի հիմնադիր Պ. Ժիւլ Ռիմէի, 8րդ վերջին մրցումները: Այս բախումներու ընթացքին առաւելագոյն կէտեր ստանալով Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Հունգարիա, Աւստրիա, Անգլիա եւ Եուկոսլաւիա իրաւունք ստացան քառորդ վերջին մրցումներ կատարելու: Հաւասար արդիւնքով, երկրորդ անգամ դարձեալ պիտի խաղար Իտալիա ընդդէմ Զուիցերիոյ, եւ Գերմանիա ընդդէմ Թուրքիոյ, որոնցմէ երկու յաղթականները պիտի լրացնեն քառորդ վերջին մրցումներ, 8 խումբերը: Առաջին շրջանէն էլիմինէ եղան Ֆրանսա, Սկովտիա, Քորէա եւ Չեխոսլովաքիա:

Յառաջիկայ շաբաթ եւ կիրակի տեղի պիտի ունենան քառորդ վերջին մրցումները, նախավերջինը Յուլիս 3ին, իսկ վերջին ճակատագրական բախումը Յուլիս 4ին, ուր նաեւ պիտի որոշուի աշխարհի բաժակի եւ ախոյենութեան տիտղոսակիրը, բոլոր երեւոյթներէն եւ ցարդ արձանագրուած արդիւնքներէն դատելով երեք հաւանական թեկնածուներ կան, —Հունգարիա, Պրազիլիա եւ Ուրուկուէյ, որոնց մէջ յաղթանակի նժարը առաւելապէս կը սահի դէպի Հունգարիա, թէեւ հարաւային Ամերիկայի երկու տիտանները նոյնքան պատեհութիւն ունին պատուաւոր դուրս գալու կլոր գնդակի համաշխարհային այս ցուցադրութիւններէն:

Ներկայ եղայ երեք հաւանական ախոյեաններու զանազան մրցումներուն: Բոլորն ալ արժէքաւոր եւ վարպետ խաղացողներ են: Պրազիլիա եւ Ուրուկուէյ արագ են, ճշգրիտ եւ չանթահարիչ հարուածներ ունին: Հունգարիա թէեւ նոյն արագութեամբ օժտուած, մարմնեղ ըլլալու առաւելութիւնը չունի, սակայն խիստ ճարտար, նուրբ, ու ճշգրիտ խաղացողներ են: Հանդարտ են եւ կը ջանան իրենց արագ «փաս»երով յոգնեցնել հակառակորդը, եւ օգտուիլ անոր մաշումէն: Խումբը յարձակողական «թաքթիք» կը գործածէ, կը յարձակի հինգ յառաջապահ եւ երկու կէս միջնապահներով: Կեդրոնի երբեակը աւեր կը գործածէ թշնամիին բերդին առջեւ ու առիթը չեն փախցներ ակնթարթի մը մէջ պաշարելու դիմացի բերդը եւ չանթահարիչ հարուածներով տապալել հակառակորդի բերդապահը: Խումբին լաւագոյն տարրը՝ Փուսքաշն է, իր կողքին ունենալով երկու նոյնքան եւ վտանգաւոր «մէջ»երը:

Հունգարիոյ կիրակի օրուան յաղթանակը 8–3, Գերմաններու վրայ բարձրացուց իր յաղթանակի աստիճանաչափը:

Այս բոլորով հանդերձ, եթէ պատահական յաղթանակները դժուար յաջողութիւն գտնեն այս մրցումներու ընթացքին, կլոր գնդակը կրնայ նաեւ իր քմահաճոյքներն ու անակնկալները ունենալ: Քառորդ վերջին մրցումին ուր Պրազիլ եւ Հունգարիա պիտի ճակատին, տեսակ մը «ֆինալ»ի տպաւորութիւնը պիտի ըլլայ, որուն յաղթականին շատ աւելի կը մօտենայ բաժակի իրաւունքին:

ՖԻՖԱՅԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ.— Այսօր, 21 Յունիս բացուեցաւ Ֆութպոլի Միջազգային Ֆետերասիոնի 29րդ համաժողովը Պերնի մէջ ի ներկայութեամբ Պ. Ժիւլ Ռիմէի:

Համաժողովը իր աշխատանքները լրացնելէ վերջ, ձեռնարկեց նոր նախագահին ընտրութեան:

Պ. Ժիւլ Ռիմէ այս առթիւ արտասանեց շատ յուզիչ ճառ մը եւ ամփոփ գիծերով պարզեց Ֆիֆայի կատարած աշխատանքները վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին: Այս առթիւ տեղեկացանք թէ 85 ֆետերասիոններ մաս կը կազմեն Ֆիֆային ու տասնեակ հազարաւոր գնդակ խաղացողներ ենթակայ են անոր: Ամէնէն վերջ յայտնեց թէ իր յառաջացած տարիքն ու տկարութիւնը թոյլ չեն տար շարունակել նախագահի իր պաշտօնը զոր կը վարէր 35 տարիէ ի վեր անընդհատ: Եւ արտասուալից խնդրեց ուրիշ մը ընտրել:

Ժողովականներ ոտքի վրայ երկարօրէն ծափահարեցին Ֆրանսացի այս ալեւոր ու ազնիւ մարդը, պատուակալ նախագահ ընտրեցին զայն եւ իրեն յաջորդ նշանակեցին այժմու փոխ-նախագահը, Պ. Ռ. Վ. Սիլտէրճյրսը:

Ֆիֆայի հիմնադրութեան յիսնամեակի պաշտօնական հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիս 23ին:

Քառորդ վերջին մրցումներու յայտագիրը. —

Կրկնում Գերմանիա ընդդէմ Թուրքիոյ Յունիս 23ին, Ցիւրիխի մէջ:

Իտալիա ընդդէմ Զուիցերիոյ Յունիս 23ին, Պալի մէջ:

Անգլիա ընդդէմ Ուրուկուէյ Յունիս 26ին, Պալի մէջ:

Աւստրիա ընդդէմ Իտալիա, Զուիցերիոյ յաղթականին, 26 Յունիս, Լոզանի մէջ:

Եուկոսլաւիա ընդդէմ Գերմանիա, Թուրքիոյ յաղթականին, 27 Յունիս, Ժընեւի մէջ:

Պրազիլիա ընդդէմ Հունգարիա, Յունիս 27ին, Պերնի մէջ:

ՅՈՎՀ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

●

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն Յունիս 20ին կազմակերպած էր Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Անիէռի քաղաքապետական շքեղ սրահներուն մէջ, հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ եւ Սէնի նահանգային ժողովի անդամ Տոքթ. Ժան Հիւէի, քաղաքապետ փոխանորդ Պալասյի եւ քարտուղար Ռիշարի:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Մեր հայրենիք»ով զորս երգեց Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Կարպիս Գայիշեանի: Օրուան նախագահը, ընկեր Շ. Միսաքեան նախ հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ: Յետոյ դրուագներ յիշեց 1918ի մայիսեան օրհասական կռիւներէն որոնք յարգանք ներշնչեցին թշնամի հրամանատարութեան: «Այդ ճակատագրական օրերուն Ռուսը տուն գացած էր կազմալուծելով բանակը, պարպելով հայկական եւ ռուսական արիւնով եւ առնուած հողերը, Սեւ ծովու ափերէն մինչեւ Վասպուրական: Մինակ էինք, լքուած մեր դրացիներէն եւ դաշնակիցներէն, լքուած նոյնիսկ Աստուծոյ կողմէ... Տասներկու հազարնոց ուժասպառ բանակ մը նետուեցաւ օրհասական պայքարին մէջ, եռապատիկ ուժերու դէմ եւ յաղթեց, հայրենիքի կորիզ մը կազմելով: Առանց այդ յաղթանակին դուք չէիք ունենար այսօրուան հայրենիքը: Եթէ կան մարդիկ որ կ՚անտեսեն կամ կը խեղաթիւրեն այս պատմական իրողութիւնը, պարզապէս իրենց հոգեկան թշուառութիւնը կ՚ապացուցանեն: Հայ ժողովուրդի զաւակներուն քաջութեան, բազուկին փառքն է որ կը տօնենք մենք, Մայիս 28ով»: (Ծափեր):

Օրուան բանախօսն էր, մեր երիտասարդ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, որ խօսեցաւ ֆրանսերէն, պարզելով Հայոց պատմութեան գլխաւոր անցքերը: «Հայ ժողովուրդը Լուսինեան շրջանէն կապուած էր Ֆրանսայի հետ, առեւտուրի եւ մշակոյթի կապերով: Հին զարմիկներ էինք, 1914ի պատերազմին դարձանք փոքր դաշնակից: Պատմութեան ոսկի օղակը որ փրթած էր 1375ին, վերահաստատուեցաւ 1840ի շրջանէն: Ֆրանսական յեղափոխութիւնը աշխարհի բերած իր ազատաշունչ ոգին: Յետոյ կապը արեան եղբայրակցութեամբ նուիրագործեցինք երկու պատերազմներու մէջ, կռուելով յանուն ազատութեան, արդարութեան եւ հաւասարութեան: Այսօր աւելի քան երբեք սերտօրէն կ՚աշխատինք հանրային բոլոր մարզերու մէջ»:

Քաղաքապետն ալ խօսք առաւ խանդավառ ծափերու մէջ. «ես իմ անձնական շփումներով իբրեւ բժիշկ եւ հանրային մարդ Հայուն մէջ տեսած եմ միշտ կորով եւ արտակարգ կամք: Գիտութեան, տնտեսութեան եւ մշակոյթի մէջ ունիք արժէքաւոր ներկայացուցիչներ: Այդ հիմնական առաքինութիւններով օժտուած ժողովուրդ մը չի մեռնիր եւ կը հասնի իր նպատակին: Դուք մեր ժամանակաւոր հիւրերն էք, ձեր ազգային զգացումները վառ են եւ կը մաղթեմ որ ունենաք ձեր ազատ ու անկախ հայրենիքը»:

Սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Օր. Տիրատուրեան իր շնորհալի ձայնով երգեց երեք երգեր միաժամանակ նուագելով դաշնակի վրայ: Օր. Ալիս Քէշիշեան յուզումով արտասանեց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը: Խանճիկի Պուռնութեան պարեց հայկական եւ կովկասեան պարեր: Ժամը 19.30էն վերջ սկսան եւրոպական պարերը տեւելով մինչեւ կէս գիշեր: Ցարակից սրահներուն մէջ ժողովուրդը կը զուարճանար հայրենաշունչ երգերով: Կազմակերպիչ յանձնախումբը վերջին պահուն ցաւով տեղեկացաւ որ մաս մը երգծիչներ եւ երգչուհիներ բացակայ էին, «սիւրփրիզ փարթի»ները կարօտցած ըլլալով...

Պ. Գարեգին եւ ընկեր Բենօ իրենց թառով, դափով, սրինգով կրկնապատկեցին խանդավառութիւնը: Շնորհիւ Կապոյտ Խաչի ժրաջան ընկերուհիներուն լաւագոյն ձեւով գոհացում տրուեցաւ հանդիսականներուն որոնք գոհ տպաւորութեամբ հեռացան սրահէն:

× Յաջորդ օր երկուշաբթի հակառակ նախորդ օրուան յոգնութեան, Խաչուհիները եղանակի փակման առիթով հաւաքուած էին, ընկերուհի Ինճէեանի բնակարանը: Կիրակի օրուան աշխատանքէն ոգեւորուած, ճոխ սեղան մը պատրաստած էին կարկանդակներով եւ օշարակով: Տեղի ունեցաւ չինիչ վիճարանութիւն նոր սերունդի փրկութեան շուրջ: Ընկերուհիները չէին ուզեր բաժնուիլ: Շատ յուզիչ էր վերջին պահը երբ Ինճէեան մամիկը, 91 տարեկան սկսաւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Խրիմեան Հայրիկի գրուածքներէն արտասանել, բացատրել եւ պատմել: Բոլորը յուզուեցան: Ամէնքն ալ գուրգուրանքով կը համբուրէին հայ մայրիկի ձեռքը, եւ անոր տամուկ աչքերէն օրհնութիւնը առնելով կը բաժնուէին:

Ապրիք, Խաչուհիներ, անսպառ եռանդ ձեզի:

Յ. ԴԻՏՈՂ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

●

ԼԻՈՆ.— Շաբաթ Յունիս 19ին տեղի ունեցաւ Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ գաղութին ընդհ. ժողովը: Ազգ. միութիւնը՝ Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց օժանդակ միութիւնները տուին իրենց գործունէութեան զեկուցումները: Այս առթիւ հաստատուեցաւ որ Ազգ. միութիւնը իր պարտքը կը կատարէ օգտակար հանդիսանալով գաղութին պահանջներուն, հոգեկան եւ բարոյական, կրթական, խնամատարական, ազգային:

Եկեղեցաշէնը կը զբաղի եկեղեցիի շինութեան աշխատանքներով: Ցարդ 13 զանազան ճարտարապետներէ ստացած է յատակագիծեր որոնց մէջէն միաձայնութեամբ նախապատուութիւն տրուած է ողբացեալ ճարտարապետ Արման Յակոբեանի պատրաստած յատակագիծին:

Ինչպէս գրած էի արդէն, Արման Յակոբեանի գործը կը շարունակէ, նոյնպէս անձնուիրաբար ֆրանսացի ճարտարապետ մը Շահպազովի հետ: Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ քանդակել ճարտարապետ Յակոբեանի անունը եկեղեցիին եւ ազգ. տան ճակատը:

Ներքին նախարարութիւնը արտօնութիւն տուած է վիճակախաղ մը կազմակերպելու: Ֆէքկաթ ինքնաշարժ մը վիճակահանութեան պիտի դրուի, որուն տոմսերը պիտի ծախուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, տոմսը հարիւր ֆրանքի: Վաճառումը պիտի սկսի հիմնարկէքի օրէն, շաբաթ: Կը նախատեսուի չորս միլիոն ֆր. զուտ հասոյթ մը: Տոմսերը պիտի շարունակուին ծախուիլ մինչեւ տարուան վերջը: Ստանալու համար դիմել եկեղեցին, 69, Ռիւ Լուի Պլան, Լիոն:

Տիկնանց Օժանդակը ցարդ արձանագրած է երեք հարիւրէ աւելի անդամներ, ամսական հարիւրէն հազար ֆրանք անդամավճարով: Նոր արշաւով մը կը յուսայ անդամներու թիւը բարձրացնել հազարի: Ասկէ զատ ի նպաստ եկեղեցիի շինութեան ֆոնտին կը ստանայ նուէրներ: Վերջերս կազմակերպած էր Տօնավաճառ – Հանդէս մը որ արդիւնաւոր եղաւ նիւթապէս թէ բարոյապէս:

Երիտ. Միութիւնը տուաւ երկու պարահանդէսներ որոնք արդիւնաւոր եղան նիւթապէս: Հիմնարկէքի օրը, այսօր, շաբաթ, 26 Յունիս, երրորդ պարահանդէս մըն ալ պիտի տայ, հովանաւորութեամբ Ազգ. միութեան:

Այժմ կեդրոնատեղի մը ունի Երիտասարդաց՝ Պուլ. տը Պելժի վրայ, որու յարդարումը լրանալու վրայ է: Շուտով պիտի աշխատին անդամագրութեան՝ համախմբելու համար Լիոնի ամբողջ երիտասարդութիւնը:

Այսպէս, Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւնները եռանդով փարած են այս շինարար գործին:

Կը հրաւիրենք գաղութը բազմութեամբ ներկայ ըլլալ շաբաթ առտու ժամը 10ին հիմնարկէքի փառահեղ հանդիսութեանց, որոնց պիտի նախագահէ քաղաքապետ Է. Էռիօ:

Յ. Պ. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՒԴԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Մեր երգը խռովեց խաւարը: Թրթռացուց ծառերու տերեւները, անոնցմէ՝ մութի ծուէններ ինկան մեր գլուխներուն վրայ:

Ահա՛ յանկարծ մեր թշնամին,
Սարսափելի տեսարան,
Ժամանակն է վրէժ լուծել
Գոչեց ձայնը հայկական:

Մեր երգին գայրացկոտ հեղեղը քալեց ծովուն եւ ցամաքին վրայէն, սողաց օդին մէջ, բարձրացաւ դէպի երկինքը՝ դատ ու դատաստան պահանջելու համար:

Կրակ տեղաց հայ քաջերի,
Բնակավայր դիրքերից,
Կոտորուեցին թշնամիներ
Ահռելի գնդակներից,

Պռաց Պաշտօն,

— Տղաք մէկ – մէկ արաղ խմենք Կանաչենց Հարսի կենացը:

Մեր զաւաթները ճնկճնկացին, ազատութեան երազը, հեղ մըն ալ փաթթուեցաւ մեր երեւակայութեան բացած ճառագայթներուն: Մեր տարագրի դժբախտութիւնը, գնչուի, մը անամօթ համարձակութեամբ, աւազներու վրայ պորտախաղը ցուցադրեց, մինչ՝ Նանսէնեան մեր «ինքնութեան թուղթերը» ողբաձայն լացին մեր սիրտերու պատին տակ...

Քաղաքին մէջ դեռ կը շարունակուէր ջահագնացութիւնը:

×

«Մեր յաղթանակին երրորդ օրը. — սկսաւ Արտաշէսը — յանկարծ գիւղէն բարձրացան ձայներ, «Արագիլները, արագիլները եկան», այս ձայնը վարակիչ հիւանդութեան մը պէս անցաւ սիրտէ սիրտ, բերանէ բերան, մտաւ մեր դիրքերը, ինկաւ մեր գլուխներուն մէջ: Հայոց աշխարհի արդար գարունը կուգար այս թռչուններու թեւերուն կառչած, չորս հատ էին, երկու ընտանիք, երկու սեւսպիտակ բոյներ ունէին մատուռի ծառերուն վրայ, կչիռքի մը երկու նժարներուն պէս, մէկը՝ բարձր, միւսը՝ ցած...: Դարձան ու դարձան գիւղին շուրջ, երբեմն ալ վարէն թռելով: Ախ, այդ արագիլները, իրենց մարմնի ճերմակութիւնը փռելով կապոյտ հորիզոնին մէջ, մեզի կը բերէին գարուն ու տաք արեւ, երգ ու ծիլ, բայց երբեք խաղաղութիւն, Հայոց աշխարհը կոտորածի զարհուրանքէն բռնուած էր եւ անոր զաւակները՝ ռազմադաշտին վրայ արդարութիւնը կը կշռէին իրենց զէնքերու գնդակներովը»:

«Արագիլները, արգիլները,

«Յորդած գետերու զռռում – գոչումով բարձրացաւ մեր աղաղակը, արդեօք Քերծի արագիլները, Կլըդաշի արագիլներու նման, թութ թափելու, ծիրան ժողվելու եւ կամ հունձք քաղելու ատեն, վաղը պատեհութիւն կամ երջանիկ առիթ պիտի գտնէի՞ն մեր կարմիր – ծիրան հարսերու, կարմիր – կանաչ աղջիկներու շուքերէն, պիտի խառնուէին ծաղկաքաղէն վերադարձած մեղրոտ այտերով մեր կոյսերու խումբին, եւ մտիկ պիտի ընէի՞ն սիրոյ երգերը անոնց, կատակ պիտի ընէի՞ն պառաւներու հետ՝ երբ անոնց աղբիւրէն կամ կալերէն վերադառնային, կամ տան բակը աւլած ժամանակը, աղօթքի գացած ատենը, կովը կթած միջոցին՝ անոնց հաղուստներու ծայրերը պիտի կտցէի՞ն, չեմ հաւատար, պատերազմ կար, եւ անյոյս էր մեր ապագան»:

(Շար.)

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

փաքին վրայ էր որ Պերն զնաց տեսակցելու անոր հետ։ «Մեր խօսակցութիւնը տեւեց աւելի քան 2 ժամ ։ Միայն Հնդկաչինի մասին խօսեցանք։ Միասին քննեցինք հարցին զանազան երեւոյթները, իրատեսութեամբ եւ ուշադրութեամբ, խաղաղ լուծման մը յանգելու բաղձանքով։ Գալով Լաոսի եւ Քամպոճի, կը թուի թէ հիմնական դժուարութիւնները հարթուած են, վիճելի չըլլալով այդ երկու երկիրներուն անկախութեան սկըզբունքը։ Վիէթնամի համար (Աննամ) կացութիւնը աւելի բարդ է։ Առ այժմ կը ջանանք լուծել զինուորական խնդիրը։ Կը յուսանք լուծումի մը յանգիլ։ Քաղաքական խնդիրը պիտի քննուի աւելի վերջը։ Այս առթիւ, ես երբեք չծածկեցի թէ կառավարութիւնը տրամադիր չէ որեւէ լուծում ընդունելու։ Ան պիտի ընդունի միայն պատուաբեր լուծում մը, համապատասխան՝ մեր երկրի կենսական շահերուն։ Կը դիմեմ Ազգ. Ժողովին կարգապահութեան, իմաստութեան եւ հայրենասիրութեան, տալու համար կառավարութեան խնդրած քուէն»։ (Ծափեր),

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Մենտէս Ֆրանս կարգ մը հողային զիջումներ պիտի ընէ Հնդկաչինի մէջ, պահելով Քոչինչինի մեծագոյն մասը, ինչպէս եւ Թոնքինի հարաւային արեւելեան մասը ուր 500.000 կաթոլիկներ կը բնակին ։

Ֆրանսայի վարչապետը որեւէ յանձնառութիւն, չէ ստանձնած Պերնի խօսակցութեան առթիւ, բայց եւ այնպէս լաւատեսութիւն կը տիրէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ ։

× Չինաստանի վարչապետը, Զու Ան Լէ, յայտարարեց թէ կը յուսան զինադադարի մը յանգիլ մինչեւ երեք շաբաթ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ հարցը երկու շաբաթէն պիտի կարգադրուի, ինչպէս կը հաղորդեն Պելկրատէն եւ Հռոմէն ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Երեսփ. Ժողովին մէկ յանձնախումբը քուէարկեց օրինագիծ մը որ կը տրամադրէ լրտեսները մահապատժի ենթարկել խաղաղութեան ատեն։ Ցարդ այդ մահապատիժը կը գործադրուի միայն պատերազմի միջոցին ։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով մեռած է Պ. Հրաչեայ Ամիրայեան, Ալֆորվիլի մէջ ։

Երեքշաբթի օր երբ աշխատանքէն տուն կը վերադառնար մոթոսիքլէթ մը կը զարնէ։ Արկածեալը գետին իյնալով գանկը կը ջախջախուի։ Կիսամեռ վիճակի մէջ անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուի եւ մէկ օր ետք կը մեռնի։ Ողբացեալ աշխատաւորը հայրն էր մեր երիտասարդ ընկերոջ՝ Գրիգոր Ամիրայեանի։

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն ։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԼՈՅԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Ռընէ մատրան մէջ, 83 ռիւ տ'Արճէօյ։

Ս. Խաչի ժողովրդապետութիւն

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պէլվիլի դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 27 Յունիս, ժամը 2.30ին Պոն Ֆուայէի սրահին մէջ 8 Ավընիւ Սիմոն Պօլիվար, մէթրօ Փիրէնէ ։

Դպրոցի աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններէ, երգերէ եւ պարերէ զատ պիտի ներկայացուի ՄԵԾՆ ՏԻԳՐԱՆ թատերգութիւնը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Մարգար Խրիմեանի ։

Սիրով կը հրաւիրուի Պէլվիլի եւ շըրջանի կրթասէր հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերել այս հանրօգուտ ձեռնարկը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15.30ին

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը ։

Ռիւ Սթալինկրատ ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Շավիլի եւ Փարիզի շրջաններու Նոր Սերունդի ընկերները եւ ընկերուհիները ։

Մասնակցողներ.— Տիկին Վարդուհի Գոքանեան, Օրիորդներ Տիրատուրեան, Քէօսէեան, Եղիազարեան, Մ. Փափազեան, Ս. Անճայեան եւայլն։

Ժամը 7էն սկսեալ խնջոյք եւ պարահանդէս, նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ։

Սէն Լազարէն եւ Մոնփարնասէն կառախումբ՝ Փոն տը Սեւրէն առնել 171 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Փիւի Սան վէն, Շավիլ ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը ճիշդ 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, Ռիւ Ժէ.։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ։

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ եւ խաղարկութեամբ ընկեր Յովհաննէս Արապեանի եւ կարող ուժերու ։

Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Մարմնի Ժանթիյիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Սէնթ Ֆամիյի ընդարձակ սրահին մէջ ։

32 ռիւ Տանթոն, Կրէմլէն Պիսէթրը ։

Երգեր, պարեր եւ արտասանութիւններ դպրոցի աշակերտներու կողմէ ։ Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն բազմութեամբ քաջալերել հայ մանուկները ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (Առնուվիլ) խորհրդարանին մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին։ Դասախօս՝ Արդէ քահանայ Փայլակեան, նիւթ՝ «Հայ դասական գրականութիւն եւ Մեծն Տիգրանի կեանքը»։

Այս դասախօսութեան շարքը պիտի շարունակուի 15 օրը անգամ մը, միշտ նոյն վայրը։Սիրով կը հրաւիրուին հետաքրքրուողները ։

Ողբացեալ Պօղոս փաշա Նուպարի յիշատակին

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովը կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն, ներկայ ըլլալ տարեկան քառասնյ Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, այս կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յարգանս ազգային մեծ բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի յիշատակին, իր մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ երեկոյ 26 Յունիս, ժամը ճիշդ 9ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ (40 Ալէ Լէոն Կամպէթա)

Կը խօսի՝ Պ. ԺԱՆ ՄԱԼՐԻԷՕ

(Ֆրանսացի բանաստեղծ եւ ուսուցիչ)

Նիւթ՝ Մանուկներու բանաստեղծութիւն ։

Դասախօսը կը ներկայացնէ Պ. ԺԱՆ ԹՕՐԹԷԼ խմբագիր՝ «Քայէ տիւ Սիւտ»ի ։

Մանուկները ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը գրեն ։

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՏԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեցական յանձնախումբը կը ծանուցանեն թէ այս շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին հիմնարկէքի պաշտօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան, նախագահութեամբ քաղաքապետ Էտուար Էռիոյի ։

Հրաւիրուած են բազմաթիւ պետական, քաղաքական, զինուորական, կրօնական, բարձրաստիճան անձեր, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին ազգ. մարմինները ։

Այս պատմական եւ ազգային հպարտութեան յիշատակելի օրուան առթիւ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ արարողութեանց որոնք պիտի բաղկանան երկումասէ, պաշտօնական եւ ըստ պատշաճի կրօնական եւ ազգային։

Նոյն իրիկունը Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ պարահանդէս մը Փալէ տը լա Ֆուարի նորակառոյց թէճքթիլի հոյակապ սրահներուն մէջ։ Երեկոյթը պիտի տեւէ մինչեւ կիրակի առաւօտ ։ (ԿՆԻՔ)

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ եւ Տինա Ուշտունի ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին (մանչ), Փարիզ, 21 յունիս 1954 ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եդիպտացի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան, Վահան Խորէնի, Րաֆֆի եւ Փոթորիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։ (Շար. նախորդ ժողովի)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԻՍԻ.—Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական ժողովատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20.30ին Տիկին Թորոսեանի բնակարանը, 88 ռիւ Մարսէլ Պօնէ, Քաշան։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Քաֆէ Քոհարի սրճարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ալժէ քաղաքին պատկերագործութեան (իմաժըրի) մեծ պարգեւը շահած է ընկեր Պօղոս Արզումանեանի որդին՝ Ալէն Աղատ, ինչպէս կը ծանուցանեն տեղական թերթերը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻ

Ն. Ս. Օծութիւն Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վախճանման քառասունքին առիթով հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Յունիս 27ի կիրակի օրը Մայր – Եկեղեցիի մէջ։ Պիտի պատարագէ ու քարոզէ Կաթող. պատուիրակ Գեր. Տ. Սէրովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան ։

Բազմաձայն երգեցողութիւնները՝ եկեղեցիի երգչախումբին ամբողջական կազմին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի։ Արարողութիւններուն պիտի մասնակցի Մարսէյլի քահանայական ամբողջ դասը։ Բարձրախօսով ապահովուած է բոլոր արարողութեանց ունկնդրութիւնը։ Ազգ. բոլոր մարմինները, միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուին մասնակցիլ երանաշնորհ Հայրապետին յիշատակին նուիրուած այս հոգեհանգիստին ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարսենիկ Քէպապճեան եւ զաւակները, Մարտիրոս, Արշակ, Պերճ, Արա եւ Գուրգէն, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Սիրական Քէպապճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր, Խորէն Քէպապճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները

Կը փնտռուի.— Տիկին Լօժէնի Պետրոսեան (Պէյրութէն) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սարգիս Օտապաշեան որ 1947ին Թուրք կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Տիկին Վարդուհի Պետրոսեանի, 18 Ավր. Գօքիյեառ, Սէվրան ։

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 27 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7405 30e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2816

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԵՒ ՏՈՒԷՔ ԱՐՁԱԿԻՆ

●

Տարիներէ ի վեր կը յիշեցնենք այս պարտականութիւնը մասնաւորապէս երիտասարդներուն :

Ուրիշ պաշտօնակիցներ ալ յաճախ կ'արծարծեն հարցը, միեւնոյն մտահոգութեամբ :

Այս ալ տեսակ մը կոչնակ է, որպէսզի ժամուորները չմոռնան ժամուն ճամբան :

Արդարեւ, մասնաւոր ուշադրութիւն կը պահանջէ հայկական մշակոյթին այս ճակատը :

Մանաւանդ որ, տպագրական մեքենան ամէն տեղ կը բանի անընդհատ, թերթ եւ գիրք հոսեցնելով :

Միայն օրաթերթերուն թիւը կը գերազանցէ խմբագիրներուն համրանքը :

Տակաւին կան պարբերական հրատարակութիւնները, — շաբաթաթերթ, ամսագիր եւայլն, պատահական ձեռքերու յանձնուած :

Ամէնքն ալ ճար մը կը գտնեն էջերը լեցնելու :

Շատ քիչերուն համար արժէք ունի բովանդակութիւնը: Մեծ մասին համար աւելորդ հոգեր են նիւթերուն ընտրութիւնը, ճաշակը, լեզուական բծախնդրութիւնը :

Մանաւանդ այս վերջինը, լեզուի մշակումը «պարապ վախտի խաղալիկ» է դարձեր, բազմաթիւ խմբագիրներու եւ յօդուածագիրներու համար :

Երբեք այսքան ծաւալած չէր անտիրութիւնը՝ այս գետնին վրայ: «Ատանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ» :

Մասնաւորապէս ամերիկահայ գաղութին մէջ մամուլը կապած է խառնիճաղանճ լեզու մը որ հեռաւոր կապ անգամ չունի արդի աշխարհաբարին հետ :

Մարդիկ խմբագրական կը գրեն բառերը եւ նախադասութիւնները շարելով անգլեւամերիկեան կաղապարի մը վրայ :

Ուրիշներ լուր կը թարգմանեն լեզուով մը որ իր կարգին կը կարօտի թարգմանութեան :

Եւ դեռ կան ինքնահաւան աշխատակիցներու գրութիւնները, որոնց մէջ ոչ իսկ ստորակէտ մը փոխուած է:

Անշուշտ կան երիտասարդներ որոնք բաւական պաշար, կամ գոնէ ճաշակ ունին :

Անոնք ալ կը նախընտրեն օտանաւոր փորձել, փոխանակ զարկ տալու իրենց սորված աշխարհաբարին :

« Բանաստեղծելու » այս մարմաջը, որ պատահական երեւոյթ մը կը համարուէր երէկ, Պոլսոյ մէջ, այսօր դարձեր է տեւական համաճարակ, իբրեւ հետեւանք անձարձակ ազատութեան :

Զարմանազան «քերթուածներ» կը վխտան մեր ամէնէն լուրջ ամսագիրներուն, նոյն իսկ բանասիրական – կրօնական պաշտօնաթերթերու մէջ :

Օտարական մը եթէ թղթատէր այս հրատարակութիւնները, պիտի բացագանչէր .

— Ի՜նչ բանաստեղծ ազգ: Հիմա կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ այսքան դժբախտ եղած է …

Անշուշտ խօսքը իրական բանաստեղծութեան եւ վաւերական բանաստեղծներու մասին չէ :

Այս վերջինները ի վիճակի են դատելու իրենց չարն ու բարին: Մնացեալը գրադատին գործն է :

Մենք պարզապէս ախտաւոր երեւոյթ մը կը մատնանշենք .—

Շատ մը թերթերու հրատարակիչները եւ խմբագիրները ջուրին տուած են ամէն բան :

Առիթէն «գտուելով, օտանաւորները ջուրի պէս կը հոսին:

Եւ արձակին մշակման աղբիւրներն են որ կը ցամքին կամ կը պղտորին …

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԸՐՉԻԼ - ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

●

ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԵԹԷ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՉՎԱՒԵՐԱՑՈՒԻ ԱՅՍ ԱՄԱՌ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Չըրչիլ եւ Այզընհաուըր եւ իրենց երկու արտաքին նախարարները անմիջապէս ժողովի նստան: քննելու համար երկու պետութեանց յարաբերութիւնները եւ միջազգային բոլոր խնդիրները :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երկու կողմերը որոշած են վերահաստատել արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը, այս ամառ, եթէ Ֆրանսա չարունակէ ձգձգել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին վերջնական վաւերացումը :

Այս համաձայնութենէն ետք, չորս ժողովականները սկսան քննել Հարաւ արեւելեան Ասիոյ զինակցութեան դաշինքը, որ մշակուած է Մ. Նահանգներուն կողմէ, պայքարելու համար համայնավար յառաջխաղացման դէմ: Նախագահական պալատին մամուլի վերատեսուչը կ'ըսէ թէ Չըրչիլ եւ Այզընհաուըր աւելի քան երկու ժամ քննեցին, նաեւ, հիւլէական զաղտնիքներու փոխանակութեան խնդիրը :

Իրազեկներ կը բացատրեն թէ արեւմտեան Գերմանիոյ մասին գոյացած համաձայնութիւնը ամէնէն վճռական արդիւնքն է այս խորհրդաժողովին եւ կը յուսան թէ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մասին եղած դժուարութիւններն ալ պիտի հարթուին շուտով: Երկու պետութեանց արտաքին նախարարները եւ իրենց խորհրդականները պիտի քննեն Գերմանիոյ մասին գոյացած համաձայնութեան մանրամասնութիւնները: Բայց ընդհանուր սկզբունքը հետեւեալն է, ինչպէս կը հաղորդեն ամերիկեան աղբիւրք .—

Եթէ Ֆրանսա չվաւերացնէ միացեալ բանակի դաշինքը մինչեւ Յուլիսի կէսը, երբ կը սկսի Ազգ. ժողովին տարեկան արձակուրդը, Մ. Նահանգները եւ Անգլիա Երեք Մեծերու ժողով մը պիտի հրաւիրեն, համաձայնութիւն մը կնքելու համար, անջատելով արեւմտեան Գերմանիոյ հաշտութեան պայմանագիրը միացեալ բանակի դաշինքէն: Ներկայիս այս երկու դաշնագիրները այնպէս մը իրարու զօդուած են որ, եթէ Ֆրանսա եւ Իտալիա չվաւերացնեն միացեալ բանակի ծրագիրը, արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութեան խնդիրը առկախ պիտի մնայ: Այդ պարագային հետզհետէ պիտի զօրանայ մեկուսացման կամ չէզոքութեան հոսանքը Գերմանիոյ մէջ: Երբ երկու պայմանագիրները անջատուին, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները պիտի կրնան վերահաստատել արեւմտեան Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը, զօրացնելով Տօքթ. Ատընաուըրի դիրքը: Գերիշխանութիւնը վերահաստատուած ատեն, պիտի ստեղծուի նոր կացութիւն մը ուր զանազան առաջարկներ պիտի ըլլան Գերմանիոյ վերազինման համար: Այսպէս, երկու պետութիւնները պիտի կրնան առաջարկել որ արեւմտեան Գերմանիան անդամակցի Ատլանտեան կազմակերպութեան, նոյն իսկ եթէ Ֆրանսա ընդդիմանայ: Կամ, այն ատեն Անգլիա եւ Մ. Նահանգները պիտի կրնան անջատաբար եւ հաւաքաբար դաշնագիրներ առաջարկել Գերմանիոյ վերազինման համար :

× Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ սիրալիր մթնոլորտ մը կը տիրէր խորհրդաժողովին մէջ: Չըրչիլ Նախագահը դիմաւորեց յաղթանակի նշանը ձեւացնելով իր երկու մատներով, ինչպէս կ'ընէր պատերազմի ընթացքին :

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

★

ՏՐՏՈՒՆՋՆԵՐ

Ընթերցող մը կը հարցնէ թէ հայ արուեստագէտներ ալ պիտի չերեւա՞ն Մուրատեան վարժարանի յառաջիկայ դաշտահանդէսին մէջ (4 Յուլիս), որ խնողուած է օտար անուններով :

Այս առթիւ կը զարմանայ որ թէ ազգապահպանում կը քարոզեն եւ թէ կ'անտեսեն հայ արուեստագէտները :

Պատասխան.— Որքան գիտեմ, հայ արուեստագէտներ ալ պիտի երեւան, ինչպէս կը հետեւի հրատարակուած ազդէն:

Կը թուի թէ կազմակերպիչները կը յուսան աւելի փայլուն յաջողութիւն մը շահիլ նիւթապէս, լայն տեղ տալով օտար արուեստագէտներու :

Անշուշտ ծախքերը հաշուած են :

× Ուրիշ ընթերցող մը կը հարցնէ նոյն մտահոգութեամբ (ազգապահպանում).

— Ինչո՞ւ ձեր աշխատակիցներէն մին Ռիթա մկրտեր է իր նորածին աղջիկը, երբ այնքան սիրուն հայկական անուններ կան :

Եւ կ'ուզէ իմանալ այդ անունին ծագումը :

Պատասխան.— Եթէ չեմ սխալիր, «Ռիթա»ն կիլիկեան շրջանէն մնացած անուն մըն է: Թէեւ օտարածին, բայց այնքան ալ աննաշակ չէ որքան Փառանձեմը, Մարիամը, Իսկուհին: Եւ կամ Սեղբոսը, Համբարձումը, Մկրտիչը եւայլն: Ես պիտի նախընտրէի Սիրվարդը, Լուսվարդը կամ Արաքսին: Մնաց որ, նորածինին մայրը երկու անուն տուած է, *Ռիթա* եւ *Աստղիկ*, ինչպէս կը տրամադրէ օրէնքը :

Երրորդ գանգատ մը.— Այս անգամ խումբ մը հայրենակիցներ են որ կը տրտնջան .

— Անհրաժե՞շտ էր մինչեւ 15 դամբանական խօսիլ Արշակ Չօպանեանի մահուան առթիւ:

Պատասխան. — Ոչ միայն անհրաժեշտ չէր, այլ եւ անտեղի էր: Երեսուն տարիէ ի վեր Փարիզ կ'ապրինք եւ կը տեսնենք թէ տեղացիները ինչպէս կը վարուին այսպիսի պարագաներու մէջ :

Կազմակերպիչ յանձնախումբը շատ լաւ ըրած էր, չորս դամբանական սահմանելով եկեղեցիին մէջ, երկուքը՝ օտար բարեկամներու համար: Բարեգործականի եւ եկեղեցւոյ ընկերակցութեան ներկայացուցիչը, որ կը խօսէր նաեւ յանուն 45-63 կազմակերպութեանց, պարտաւոր էր հայերէն խօսիլ, իբրեւ տարրական կանոն: Քանի մը դամբանական ալ գերեզմանատան մէջ,— լիուլի կը բաւէր :

Բայց, եթէ այսպէս վարուէին, այն ատեն ի՞նչպէս պիտի ապացուցանէին թէ Հայերը մէկ հատիկ են ազգային — նոյն իսկ միջազգային — յուղարկաւորութիւն կատարելու համար …

ՎԱՀԷ

ՆՈՐԷՆ ՁԳՁԳՈՒՄ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

●

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐԸ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻՆ

Ժընեւի խորհրդաժողովը երկու օր յետաձգեց իր նիստերը: Դեռ որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած զինուորական կամ քաղաքական գետնի վրայ: Զինուորական մասնագէտները նոր ժողով մը գումարեցին, առանց ելքի մը յանգելու Լաոսի եւ Քամպոճի մասին: Այս երկու պետութեանց ներկայացուցիչները կը պահանջեն հեռացնել ըմբոստները ըսելով թէ կանոնաւոր զինուորներ չեն եւ պարզապէս ասպատակութիւն կատարած են :

× Կարմիր Չինաստանի վարչապետը, Չու Ան Լէ, Նոր Տելհի (Հնդկաստան) գնաց Ժընեւէն, տեսակցելու համար վարչապետին՝ Նեհրուի հետ որ կը ջանայ հաշտարար դեր մը կատարել: Խորհրդակցութիւնը պիտի տեւէ երեք օր: Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ կը կատարուին չինական դեսպանատան միջոցաւ, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար: Հնդկաստան գլխաւորաբար արմտիք, մետաքս, քիմիական նիւթեր եւ դեղեր կը ներածէ Չինաստանէն, իսկ անոր կը ծախէ սեւ պղպեղ, ծխախոտ, կանեփ եւ գործուած ապրանքներ :

Պ. Նեհրու անձամբ օդակայան գացած էր, դիմաւորելու համար Չինաստանի վարչապետը, որ ընդունեցաւ զինուորական պատիւներով: Ահագին բազմ. թիւն մը ժամերով սպասեց, ողջունելու համար հիւրը: Ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած էր, Չու Ան Լէի ապահովութեան համար: Չինաստանի վարչապետը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ըսէ թէ չինացի ժողովուրդը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Հնդկաստանի կառավարութեան եւ ժողովուրդին բարեկամութեան: «Հնդկաստանի եւ Չինաստանի 960 միլիոն քաղաքացիներուն խաղաղութիւնը եւ բարեկամութիւնը կարեւոր ազդակ մը կը կազմեն պահպանելու համար խաղաղութիւնը Ասիոյ եւ ամբողջ աշխարհի մէջ»: Բազմութիւնը կ'երգէր.— «Հինտի Չինի Պհայ Պհայ» (Հնդիկները եւ Չինացիները եղբայրներ են):

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՀՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ

«Յուսաբեր»ի վերջին թիւերէն (Յունիս 21 – 22) խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Յունիս 20ին մեռած է ընկեր Միհրան Չրաքեան, որ հիւանդ էր երկար ատենէ ի վեր:

Հակառակ իր հիւանդագին վիճակին, ողբացեալ ընկերը մօտէն կը հետեւէր կուսակցական եւ ազգային կեանքին, միշտ ներկայ կ'ըլլայ ժողովներու եւ կը մասնակցէր զանազան մարմիններու :

Անդամ էր Գահիրէի Թեմական ժողովին: Բազմիցս մասնակցած է Քաղաք. ժողովի եւ հոգաբարձութիւններու: Գործօն անդամներէն էր նաեւ « Յուսաբեր » Մշակութային Ընկերակցութեան և «Յուսաբեր» ակումբի վարչութեան: Բծախնդիր էր եւ բարեխիղճ իր ստանձնած բոլոր գործերուն մէջ:

Երկար ատեն գտնուած էր պետական ծառայութեան մէջ, իբրեւ ճարտարապետ: Իր յառաջացած տարիքին բերումով՝ ատենէ մը ի վեր հանգստեան կոչուած էր: Իր ազատ ժամանակը կը յատկացնէր ազգային եւ հանրային գործերու: Օրինակելի էր իբրեւ կանոնապահ եւ ճշդապահ ժողովական :

Ընթերցասէր էր. կը հետեւէր ազգային եւ գրական շարժումներուն: Ունէր ճոխ գրադարան, հին թերթերու եւ հանդէսներու հաւաքածոներ, զորս խնամքով կը պահէր եւ որոնց վրայ կը գուրգուրար :

Վերջերս «Յուսաբեր»ի Տան Փալանճեան Մատենադարանին նուիրեց քանի մը թանկագին հաւաքածոներ, ինչպէս 1890-94ի «Հայրենիք»ներու ամբողջական հաւաքածոն եւ այլ հին թերթեր:

Աւարտած էր Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանը եւ մօտիկ ազգականներէն էր եղերաբախտ գրագէտին՝ Տիրան Չըրաքեանի (Ինտրա), որուն հանդէպ ունէր անսահման հիացում եւ գուրգուրանք :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 21ին, Գահիրէի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով եւ բազմաթիւ ծաղկեպսակներով: Ազգային յուղարկաւորութիւն մը կազմակերպուած էր, նախագահութեամբ առաջնորդ Մամբրէ արք.ի որ գեղեցիկ դամբանական մը խօսած է :

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

●

Այս տարի Ապրիլին լրացաւ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի մահուան 30ամեակը ։

Վերջերս, մէկէ աւելի քաղաքներու մէջ, Պոլիս, Պէյրութ եւ այլուր, հաւաքոյթներ սարքուեցան եւ դասախօսութիւններ տրուեցան վաղամեռ բանաստեղծին կեանքին ու գործին շուրջ, վերարծելու համար իր սիրելի ու քաղցր յիշատակը ։

Այս հաւաքոյթներուն խօսեցան մասնաւորաբար անոնք, որոնք ճանչցած էին բանաստեղծը դպրոցական նստարաններուն վրայ, եւ կեանքի մէջ՝ եղած էին ատեն մը ընկերներ ու մտերիմներ ։

Զարիֆեան սակայն, իր գրականութեամբ իրաւունք ունի ոգեկոչուելու աւելի լայն շրջանակներէ եւ աւելի հոծ հասարակութեան համար ։

Բանաստեղծ մըն է ան, կոչեցեալներէն, ինչպէս կ'ըսուի, որուն գործը մեր նոր գրականութեան մէջ արժանաւոր, ինքնայատուկ տեղ մը կը գրաւէ, խոնարհ այլ բուրումնաւէտ ծաղիկի մը նման, պիտի ըսէինք՝ ծաղկեփունջի մը նման, ուր տիրականը պիտի ըլլար մանիշակը ։ Զենք վարանիր նման պատկերի մը առջեւ, որովհետեւ իր քերթուածներուն փունջը մէկէ աւելի գիծեր ունի խոնարհ այդ ծաղիկը յիշեցնող, այն տարբերութեամբ՝ որ բանաստեղծին քերթուածները թարմ ու բուրմունքով կը մնան դեռ, իր մահէն երեք տասնամեակ ետքն ալ ։

Ապրած է խաղաղ ու խոնարհ կեանք մը, իր տարիքին յատուկ ուրախութիւններով եւ տրտմութիւններով։ Աշխոյժ, եռանդուն, այլ ինքնամփոփման պահերով։ Ծնած է 1894ին եւ մեռած 1924ին, Պոլիս, 30 տարեկանին։ Աշակերտած է նախակրթութենէ ետք (Սկիւտար), Պէրպէրեան վարժարանին, յետոյ Պարտիզակի Ամերիկեան բարձրագոյն վարժարանին, յետոյ Րոպըրթ Գոլէճի եւ դարձեալ Պէրպէրեանի, աւարտելով զայն 1913ին։ Եղած է մարզիկ, յաղթանակներ շահած, յետոյ ուսուցիչ Ատանա ու Պոլիս, Պէրպէրեանի մէջ, մէկէ աւելի ճիւղերու ։

Իր պարտականութիւնն ու երիտասարդութիւնը անցուցած է Սկիւտար, ծաղկաւէտ բլուրներու եւ անհուն գեղեցկութեամբ վերջալոյսներու արուարձանը Պոլսոյ ։

Շնորհալի, խառնուածքով հարուստ ու համակրելի, ապրած է ընկերական ու եռանդով լի կեանք մը, շատ կանուխէն ։ Եղած է մոլի ընթերցող մը, հակառակ մարզական կեանքին տուած իր երկար ժամերուն եւ իր շահած յաղթանակներէն բխած գինովութիւններուն ։

Վերջին տարիներուն, նուիրուած է գաղափարական եւ մտաւորական կեանքի, փնտռել տալով իր անձը, իր կարծիքները եւ իր կանխահաս ազդեցութիւնը ։

Իր ճակատագրով, ինչպէս իր կեանքին վազքովը, շարքէն էր այն բանաստեղծներուն, որոնք կարծէք նախասահմանուած վախճան մը ունին. հեւիհեւ կ'ապրին եւ կը վազեն դէպի կրակը, մոխրանալու։ Աշխարհ կուգան անոնք, գեղեցկութիւններով ու վառ խոստումներով. կը ծաղկին, քիչ մը բոյր, ափ մը գոյն, քանի մը սրտառուչ խօսք, երգ ու քերթուած կը ձգեն, ու արցունքն աչքերուն, կը հեռանան, քաղցր յուշք մը միայն թողելով ապրողներուն ։

Ո՞վ է որ կը սահմանէ անոնց ճակատագիրը, կեանքը, վախճանը. այս հարցումը կը տրուի Դուրեանին, Մեծարենցին, ինչպէս Տէրեանին ու իրեն, Զարիֆեանին համար, որ այնքան գիծեր ունի առաջին երկուքէն եւ այնքան նման է վերջինին մանաւանդ։

Սակայն, Զարիֆեան իր կեանքին ու վաղահաս վախճանին համար չէ որ արժանի է համակրանքի ու յիշատակութեան, այլ իր գործին համար։ Բանաստեղծն է որ կը հետաքրքրէ մեզ, ինչպէս մեր գրականութիւնը ։

Իր գրական ժառանգութիւնը հարուստ չէ. իրմէ՝ երկու հատոր ունինք միայն — «Տրտմութեան ու խաղաղութեան երգեր» (1921), եւ «Կեանքի ու մահուան երգեր» (1922)։ Յետոյ, քանի մը կտոր, թերթերու մէջ եւ թերեւս մէկ քանի անտիպներ։

Երկու հատոր քերթուած, բայց շատ աւելի հարուստ իր զգայնութեամբ ու զգացումներով, քան շատ մը հատորները հին ու նոր կարգ մը բանաստեղծներու։ Իր գործով, Զարիֆեան կուզայ ստեղծելու մթնոլորտ մը, որ նման է իր անձնաւորութեան, — մեղմ, տրտում, քաղցր ու հաճելի ։

Պիտի սիրեն իր քերթուածները անոնք, որ կեանքին մէջ կը փնտռեն թարմութիւնը, մեղմ թախիծը, մտերիմ խօսակցութիւնը. սիրտէ սիրտ զրոյցը, առանց մութ ու բարդ պահերու, արուեստական խաղերու ։

Զարիֆեանի քերթողութիւնը ոչ Դուրեանի կոտտացող ցաւն ունի, ոչ ալ յուսահատութեան հեւքը. մահուան շուքը կամ գերեզմանի մռայլը ։

Զունի ան Մեծարենցի նրբազգածութիւնը, երանգներու փնտռտուքը, ոչ ալ պաղատագին փարումը կեանքին ։

Իրը՝ լուռ այլ տրտում համակերպութիւն մըն է։ Ունի մահուան զգացողութիւնը. համոզումը նոյնիսկ։ Գիտէ թէ պիտի մեռնի, բայց նոյնիսկ այդ պահուն, անվախ է ան, աներկիւղ, թէեւ խորապէս տրտում։ Իր վրդովումն իսկ թախիծ է ու լուռ հառաչում ։

Կը սիրէ անշուշտ կեանքը ինչպէս աշխարհը. կը զգայ նաեւ թէ կը խուսափին անոնք իրմէ, բայց չունի հեծկլտանք. հաշտուած ճակատագրին հետ, կ'ափսոսայ ու կը ցաւի։ Իր սրտին մէջ կուլայ, ծածկել ուզելով իր արցունքը ։

Իր գրականութեան յատկանիշը՝ տրտմութիւնն է, քնքշութիւնը, անկեղծ ու պարզ բխումը իր խօսքերուն, որոնք անայլայլ արձագանգն են իր կեանքին ։

Ճանչցած է սէրը եւ յուսախաբութիւնը. յուզումը՝ իր բոլոր ձեւերուն տակ, եւ զգացած է միշտ մահուան թռչունին թափահարումը իր ճակտին վերեւ ։

Կրնանք ըսել թէ գրականութիւն չէ ըրած Զարիֆեան, այլ պատմած է միայն իր ապրումները, բառերուն մէջ դնելով իր սրտին տրոփումները։ Այս է պատճառը որ հեռու մնացած է արուեստի խաղերէն, բաւ համարելով տողերուն ներդաշնակութիւնը իր հոգեկան ալեկոծումներուն հետ, պարզ, անկեղծ ու անմիջական. հեռու ճիգէն։ Ահա թէ ինչու իր տողերը, պայծառութեան մէջէն կ'ընթանան, մեղմ երաժշտութեամբ մը. քաղցր սիրերգութեամբ ։

Եղեւինին տակ մթին,
Լուռ կ'սպասէ ան հիմա ․
Քի՛չ մ'ալ կենայ՝ թող շատնայ
Յուզումը իր հոգիին,
Որ երբ հասնինք մեր ժայռին՝
Տժգո՛յն ըլլայ իր սէրէն,
Ու իր թեւերը բերեն
Նորէն այն դողը մրթին ...

Քիչ կը կարդան բանաստեղծութիւնը՝ մեր օրերուն, բայց կը սիրեն մարդիկ բանաստեղծները, որովհետեւ անոնք իրենց կեանքը պատմելով, յաճախ, կը պատմեն մեր բոլորին, մեզմէ շատերուն կեանքը, վիշտն ու ողբերգութիւնը, խաղաղութեան կարօտը ։

Կեանքը, որեւէ կեանք չունի՞ իր տրտմութիւնը. իր վիշտը, սէրը եւ յուսախաբութիւնը, մահուան հեռաւոր շուքն ու շշունջը։ Զարիֆեան այս բոլորը երգած է, մտերիմ, քնքուշ ու քաղցր բառերով ։

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ԹՕՇԻԿԵԱՆ

Թէեւ աշխատանքը յարի գրականի դարձի մը տարի առաջ գրեր էր Պոլիս Թօշիկեանի համար սարքելի յոբելեանին առթիւ պատրաստուող գրքոյկի մը համար որ սակայն լոյս չտեսաւ ։

— Նայէ՛, մահն է Յակոբիկ, չե՞ս տեսներ, մահն է, հոս է, լաւ նայէ, հոս է ահա ...

Վահանն էր ամէն օր, յուսահատական այս ճիչը արձակողը, ճամբան, խմբագրատունը կամ հանրակառքին մէջ, յանկարծ կենալով եւ ձախ մատներովը աջ ձեռքի մատները չփելէն գոյացած սպիտակ կէտ մը կը յանձնէր ուշադրութեանս ։

Այսպէս «մահը» տարիներ անոր մարմնին բոլոր ծայրերուն վրայ շրջագայելէն յետոյ ոչ թէ իր մէջ չմտաւ, այլ ինքը զայն հալածեց այնպիսի յամառութեամբ որ Գաբրիէլ հրեշտակապետ իր փողն ու թմբուկը շալկած փախաւ այնքան հեռու որ վերջին տարիներս երբ բազմաթիւ զոհեր խլող հիւանդութեամբ մը զգետնուած էր, Գաբրիէլ չկրցաւ հասնիլ անոր սնարին։

Եւ ան միշտ շարունակեց հակառակ եօթանասունը անց ըլլալուն, իր ամենօրեայ անփոյթ կենցաղը, ինչպէս էր իր երիտասարդութեանը ։

×

1900ական թուականներուն երբ Մանզումէ օրաթերթին խմբագրութեան մաս կը կազմէի, օր մը, փափկակազմ, խարտեաշ, գեղեցիկ առատ վարսերով, ցից պեխերով ու այծեմօրուս երիտասարդ մը մտաւ ներս։ Մուշտակ օձիքով վերարկուի մը մէջ կորսուած էր, բայց իր ակնոցին տակէն ծաղրածու սուր ակնարկ մը կը փայլէր ։

Խմբագրապետը Քասիմ, իր բարի սովորութեան համաձայն, երկար – բարակ խօսքի կը բռնէր այցելուները, անոնց ցեղաբանութիւնը կը քրքրէր եւ եթէ գրել գիտցողի մը հանդիպէր, կը նստեցնէր զայն, գրիչ մը կ'երկարէր անոր եւ կը սկսէր տուն տալ իր թերթօնը կամ «Օրուան մտածումներ»ը ։

Նորեկը շահեկան էր։ Պէրպէրեանի ընթացաւարտ, ֆրանսերէնի եւ թուրքերէնի վարժ, մաքուր հայերէն, ընթեռնելի սահուն գիր։ Այդ միջոցին ան Վահան Փափազեանի (Լիլա) հրատարակած «Լոյս» շաբաթաթերթին ընթացիկ խմբագրութիւնը կը վարէր եւ եկած էր այդ երգիծաթերթին բովանդակութիւնը ծանուցանել տալու մեր թերթին մէջ ։

Քասիմ երբ նորեկը տարապարհակ աշխատանքի լծեց եւ գոհունակութեամբ ճամբեց, ինչպէս նման առիթներու, չմոռցաւ կրկնել իր ձայնին յուզեալ շեշտ մը տալով եւ գլուխը ճօճելէն.

— Ի՜նչ աղուոր հայերէն կը գրէ եղբա՛յր...։

Թօշիկեան այլեւս յաճախ կուգար խմբագրատուն անկիւնի փտած թիկնաթոռին խորը ընկղմելու միշտ իր մուշտակին մէջ ծրարուած, որուն համար զինք կը կոչէինք «մեր հասառուն»։

Եւ քիչ ատենէն պաշտօնի կը կոչուէր մեր մօտ իբր Պատրիարքարանի լրաբեր եւ հանդէսներու տեղեկատու ։

Վահան այսպէս կ'իյնար իր սիրած ջուրերուն մէջ եւ սակայն կը կատարէր նաեւ ֆրանսերէնէ եւ թուրքերէնէ լուրերու թարգմանութիւն ու սրբագրութիւններ ։

Իր «ջուրին մէջ» ըսի։ Իրաւ ալ ան իր գնացքին մէջ թափանցիկ, սողոսկուն բան մը ունէր, անտես եւ աննշմար կը մտնէր ամէն ծակ՝ թիկունքներու ետեւ կը կորսուէր, բազուկներու տակէն հազիւ թէ քիթը կը նշմարուէր, թաղականի մը գրպանը մտած էր կարծես, կամ կիներու քղանցքին եզերքէն յայտնուած։ Եւ երբ, այդ պահուն օձիքէն բռնէիր, իր ակնարկին ծայրին վրայ կը բարդուէր մօրուքին ծաղրածութիւնը, այտերուն վրայ ժպիտի լուռ ծալքով մը։

Ասիկա փնտռուած յատկութիւնն էր ազգային լրաբերի մը համար ։

×

Թօշիկեան իր գրական նախափորձը կատարած էր (ինչպէս ամէն գրող որ ինքզինքը կը յարգէ) ոտանաւորներով զորս «Լոյս»ի մէջ կը հրատարակէր «Էնսիւլէր» (կղզեցնակ) ծածկանունով, քանի որ կղզեցի մըն էր, Գընալըի մէջ ծնած ու մեծցած ։

Լուրջ բանաստեղծութիւնը երկար բոյն չդրաւ իր մօտ, եւ փոխեց զայն փանթէզիի որ իր խառնուածքին աւելի յարմար էր, տալով շաբաթական լուրերը ժպտաշուրթն յանգաբանութեամբ մը՝ «Լուրեբու տրցակ՝ արձակ համարձակ»։ Այս ճիւղը եթէ շարունակէր իրեն տեղ մը կրնար շահիլ մեր զուարթ գրականութեան անդաստանին մէջ։

Որովհետեւ Վահան թէեւ վարժ ու վարպետ խմբագիր, գրական յաւակնութիւններ չունեցաւ բնաւ։ Օրաթերթի մը համար իր ներկայութիւնը հարստութիւն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Պատուիրակութեանս համար պարզուեց, որ մեր կառավարութիւնը, բոլշեւիկների Մայիսեան ապստամբութեան առնչութեամբ իր ունեցած ռազմական յաջողութիւններից քաջալերուած, թերագնահատել էր Կարմիր Բանակի ներկայութիւնը Բաքւում եւ Ղարաբաղում, եւ մի շարք անյաջողութիւններից յետոյ հարկադրուել էր Թիֆլիսում ստորագրել Օգոստոս 10ի համաձայնագիրը ։

Մեր պատուիրակութիւնը թէեւ դժգոհ էր բանակցութիւնների ընդհատումից, բայց յոյս ունէր, որ Երեւանում իրեն կը յաջողուի համոզելու մեր կառավարութիւնը, աւելի զիջող լինելու եւ երկուստեք ընդունելի մի համաձայնութիւն գոյացնելու։ Սակայն, Օգոստոս 10ին ստորագրուած համաձայնագիրը, ապագայ բանակցութիւնների յաջողութեան նկատմամբ որեւէ վստահութիւն չէր ներշնչում։ Դժուարութեամբ էինք հաշտւում այն մտքի հետ, որ Կարմիր Բանակի զօրամասերը հեշտութեամբ պիտի դատարկէին Նախիջեւանի ու Զանգեզուրի շրջանները։

Հոգեկան նման վիճակումն էր, որ մեր պատուիրակութիւնը վերադարձաւ Երեւան՝ Մոսկուայում ընդհատուած բանակցութիւնները Հայաստանի մայրաքաղաքում վերսկսելու համար ։

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Հայաստանի պատուիրակութիւնն իրենից անկախ պատճառներով ստիպուած եղաւ Ռոստովում մնալ աւելի քան տասը օր։ Ռուսաստանի հարաւային նահանգներում բնականոն վիճակ դեռ ստեղծուած չէր։ Ղրիմի թերակղզում եւ Կուբանի շրջանում գտնւում էին զօր. Վրանգելի եւ Դենիկինի զօրամասերի մնացորդները, որոնք իրենց յաճախակի յարձակումներով շփոթ եւ խուճապ էին առաջացնում բոլշեւիկների շարքերում եւ անապահովութեան մթնոլորտ ստեղծում։

Երկաթուղային երթեւեկութիւնը միանգամայն խանգարուած էր. գործում էին զինուորական նպատակների համար յատկացուած յատուկ գնացքները միայն։ Ճամբորդների հոծ զանգուածներ կուտակուած էին մեծ կայարաններում եւ շաբաթներով սպասում էին, որ հնարաւորութիւն ունենան որեւէ պատահական գնացքով շարժուելու տեղից ։

Այդպիսի պայմաններում անգամ պատուիրակութեանս համար այնքան էլ դիւրին չէր յատուկ վագոն եւ շոգեշարժ ստանալ ու ճանապարհուել դէպի Երեւան։ Լուկաշինի թափած ջանքերի շնորհիւ, վերջապէս մեզ տրամադրուեց երկրորդ կարգի մի փոքրիկ վագոն, որտեղ տեղաւորուեցին, բացի մեր պատուիրակութեան անդամներից, մօտաւորապէս 12 հոգի եւս Ռոստովում սպասող ճանապարհորդներից։

Շատերի նման, Ռոստովում երկար ժամանակ սպասում էին Երեւան գնալու համար Բժ. Սմբատ Եղիազարեանը, Աւագ Մելիք – Վարդանեանը իր բազմանդամ ընտանիքով եւ իրաւաբան Գրիգոր Զուբարը, իր կնոջ հետ ։

Ս. Եղիազարեանը գալիս էր Կիեւից եւ Հայաստան էր տանում իր հօրեղբօր՝ պրոֆ. Եղիազարեանի հարուստ գրադարանը, որ մեծ արժէք ունէր Հայաստանի նոր բացուելիք համալսարանի համար ։ Շաբաթներով նա մնացել էր Ռոստովում յուսահատ վիճակում ։ Աւագ Մելիք Վարդանեանը եւրոպական կրթութեամբ մասնագէտ կաշեգործ էր եւ ցանկութիւն ունէր տեղափոխուել Հայաստան, իր ազգին ու հայրենիքին օգտակար լինելու մտադրութեամբ ։ Գրիգոր Զուբարն էլ արդէն եղել էր Հայաստանում եւ վերադարձել էր Ռոստով՝ կնոջը փոխադրելու նպատակով եւ մնացել էր Ռոստովում։ Եւ այսպէս շատերը։

Մեր պատուիրակութիւնը, անշուշտ, ի վիճակի չէր բաւարարելու բոլոր խնդրարկուներին եւ բոլորին էլ տեղ տալու իր նեղլիկ վագոնում, համաձայնուեց բաւարարել միայն յիշեալ երեք անձնաւորութիւնների դիմումը ։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(25) (Շար.)

մըն էր սակայն։ Երբ ձեռագիր պակսէր, կամ ինծի պէս ղանդղաղ արտագրողի մը հանդիպէր դրաշարը, Վահան հոն էր, թուղթերը ջուրերու պէս կը սահէին իր ձեռքին տակէն, կամ ինքնագիր կամ թարգմանութիւն, թերթին պակասը կը լրանար շուտով եւ այսպէս կ'արդարացնէր իր երկրորդ մակդիրը «Մանանայ»։

Իր այս յատկութիւններուն համար էր որ երբ Իզմիրէն Բարսեղ Քէչիչեան 1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան վրայ Պոլիս եկաւ իր հրատարակած «Արշալոյս» թերթին խմբագիր մը տանելու, Վահանի վրայ կայացաւ ընտրութիւնը եւ Տէր եւ Տիկին Քօչիկեան քանի մը տարի գործեցին Յոնիականի այդ պատմական ոստանին մէջ, հրատարակելով «Արշալոյս»էն ետքը «Արձագանգ» իբր օրաթերթ։

×

Իր դիւրահաղորդ, զուարթ եւ բացսիրտ բնաւորութեան համար — պէտք է չեշտեմ թէ պոլսահայ թերթերու խմբագիրները ընդհանրապէս անսիրելութիւն չունէին իրարու հանդէպ եւ միշտ ընկերական սէր մը կը կապէր զիրենք — առաջին օրէն մտերմացանք եւ մնացինք գրեթէ անբաժան մինչեւ վերջը։

Սկեպտիկ հոգի ունէր, այնպէս որ օր մը երբ եկաւ ըսելու թէ սիրահարուած էր աղջկան մը, կարծելով որ կը կատակէ՝ խնդացի։ Բայց ոչ, ուժգին բոց մըն էր ինկեր իր ազգուն կուրծքին տակ որ պիտի հանդարտէր ամուսնութեամբը Հայկանոյշ Մառքին հետ։ Ասոր գեղաչուի թխութիւնը չանթահարեր էր իր խարտեաշի աղկաղկ էութիւնը։ Ինծի վիճակեցաւ անոնց կնքահայրութիւնը եւ դարձայ նորակազմ տունին ամենամօտ բարեկամը, իրենց խանդավառ շրջանէն — ուր մին «Ֆանֆան» էր, եւ միւսը «Հոյհոյ» — մինչեւ իրենց վաղանցուկ դժտութիւնները։ Հայկանոյշ երիտասարդ ուսուցչուհի, քերթողուհի եւ գրականութեամբ սնանող, հաճելի խօսակից մըն էր եւ մենք այսպէս երեքով միշտ պահեցինք անվթար ու անկեղծ մեր ընկերականութիւնը (*)։

Շատեր կը զարմանային թէ ի՞նչպէս մտածումի եւ խառնուածքի այնքան տարբերութեամբ ես ու Վահանը կրնանք այնքան մօտ ընկերներ ըլլալ։ Չէ՞ որ ան կղերապաշտ էր, ես հակակրօն, ան պահպանողական՝ ես ձախ ազատական, ան խոհական էր մինչ ես զայրացկոտ։

Այս զարմանքը անհասկացողութիւնն էր անոնց որ կարծիքի տարբերութիւնը կը չփոթեն բարեկամական զգացումին հետ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Հայկանոյշ Մառք, աշակերտուհի Սիպիլի, մեր կին գրագիտուհիներուն մէջ իր արժանաւոր տեղը ունի ոչ միայն իբր «Հայ Կին» հանդէսին անխոնջ ու երկամեայ խմբագիրը, այլ նաեւ նրբալար քերթողուհի, իմաստասիրական ճանաչներով։ Բայց թերագնահատուած է բոլոր անոնց պէս որ ապաւէն չունին իրենց թիկունքին խմբակցութիւն մը։

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

(ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ)

●

ԽՄԲ.— Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը, «Էջմիածին», Մայիսի թիւին մէջ հրատարակած է նկարագրութիւն մը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հոգեվարքի մասին, «Վերջին հանդիպում» խորագրով եւ Սարկաւագի մը ստորագրութեամբ։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

... Գէորգ հայր սուրբը, վեհափառի հաւանութիւնը առնելուց յետոյ, հանդարտ քայլերով առաջնորդեց մեզ վեհափառի սենեակը։

Իւրաքանչիւրիս սիրտը արտակարգ յուզմունքից կարծես ընդհատ-ընդհատ էր բաբախում։ Վեհափառի մօտն անցնելու նախկին համարձակութիւնն ու ինքնավստահութիւնը չունէինք։ Ամէն մէկը մեզանից վարանում էր առաջինը ներս մտնել։ Դժուար էր առաջինը տեսնել Վեհափառին՝ նախապէս ունեցած զանազան ենթադրութիւններից յետոյ։ Ցամէնայն դէպս հաւաքեցինք մենք մեզ եւ խորը երկիւղածութեամբ, հանդարտ քայլերով մօտեցանք Վեհափառի մահճին ...։ Այդ պահը վերյիշելն անգամ առատ արցունք է բերում իմ աչքերից։ Որքա՜ն բան էր փոխուել Վեհափառի դէմքին ... Ո՞ւր էր նրա կենսուրախութիւնը ... Ո՞ւր էին նրա արտակարգօրէն հմայիչ քմծիծաղն ու ժպիտները ...։ Ո՞ւր էին նրա մանր աչքերի վառվռուն փայլը, կրակը, իմաստութիւնը ... Անխծուած հիւանդութիւնը ինչ դաժան դեր էր խաղացել... Որքա՜ն ծանր էին այդ հիւանդութեան հարուածները ...

Համբուրելով վերմակի վրայ թոյլ ձգուած աջը, կանգնեցինք մէկ շարքի վրայ այնպէս որ առանց գլուխը շարժելու տեսնէր բոլորիս։ Առաջին հերթին իր ցուցամատի հազիւ նկատելի շարժումով սկսեց մեզ համրել։

— Երեք ... հատ էլ ... Մոսկուայում ..., խուլ շշնջալով կարողացաւ ընդհատ ընդհատ խօսել եւ ապա վերին շրթունքի փոքր պրկումով գոհունակութիւն արտայայտելով, աւելացրեց.

— Բա...ւական է ...

Այս չափազանց սուղ արտայայտութիւնն էլ բաւական եղաւ, որ մենք Վեհափառ Հայրապետի միտքն ու յոյսերը կարողանայինք լրացնել ու հասկանալ։ Ի՜նչ վարդագոյն յոյսեր էր կապած մեր աճի ու նուիրուածութեան, մեր մտքի ու հոգեկան համեստ արժանիքների հետ։ Հայրական ինչպիսի անսպառ գուրգուրանքով էր շրջապատել մեզ եւ ի՜նչպի՜սի սէր, գոհունել գիտնալու զգացմունք էր ներշնչում մեզ ... «բաւական է ...», շշնջաց նա։ Այդ նշանակում էր, քիչ չէր թիւը, որով կարող կը լինի մեր Եկեղեցին շքանալու եւ պայծառանալու։

Հայոց Հայրապետը իր վերջին ճիգերն է հաւաքում իր սիրասուն սարկաւագների հետ զրուցելու։ Նրա գունատ շրթունքները շարժւում են։ Լսելի են լինում բառերի անջատ վանկեր։ Քարացած՝ լսում ենք, ջանալով ամէն կերպ ամէն ինչ հասկանալ, ինչ որ Վեհափառի իմաստուն ուղեղի մէջ կառուցւում ու զարգանում էր, ինչ որ Նորա հոգու մէջ փոթորկւում էր։ Զսպուած էր մեր շնչառութիւնը մեր աչքերի մէջ վառուող արցունքների հետ ...

Նստելու ազդանշան է տալիս։ Հակառակ պատշաճութիւն՝ համակերպւում ենք, առիթ չտալու համար կրկին ազդանշանի, որ ուժ էր խլում հիւծուած Հայրապետից։ Մի քանի րոպէ դադար։ Ստեղծուեց չափազանց յուզիչ պահ, քանի որ լռութիւնն ու տեսարանի տրամութիւնը առաւել հնարաւորութիւն են տալիս մեր սրտի ու մտքի աշխատանքներին։ Քակւում է Վեհափառի հետ կապուած լաւագոյն յիշատակների կծիկը։ Որքա՜ն առոյգ, կենսուրախ, փարթամիրան էր նա եւ այժմ որքան տժգոյն եւ հիւծուած է։ Աստուած իմ, ինչ շուտ է մաշւում կեանքը ...

Վեհափառը դարձեալ փորձում էր խօսել, բայց արդէն մեղմ ձայն կար եւ բառերի մէջ որոշ յստակութիւն էր մտնում։ Բոլորս էլ յանկարծակի սթափեցանք եւ սկսանք աւելի հակիլ դէպի Վեհափառը։

— Ժողո ... վուրդը աւե...լի շատ ձեզ է ... սիրում։ Դուք էլ ... Նրան պի...տի սիրէք։ Դուք երիտա...սարդ էք, դուք եր...ջանիկ էք ..։

Այս արտակարգօրէն յուզիչ նախադասութեան ամէն մի բառի մէջ Վեհափառը այնքան խորը զգացմունք ու սէր, այնպիսի դառը ափսոսանք էր դնում, որ մեր իւրաքանչիւրի հոգին ուժգին սարսում էր։ «Սիրել ժողովրդին», այդ արդէն միս եւ արիւն էր դարձել մեր մէջ շնորհիւ Վեհափառ Հայրապետի ամէնօրեայ թելադրանքներին։ Բայց եւ երբեք մեզ չէր ասել՝ «Դուք երիտասարդ էք, դուք երջանիկ էք...» քանի որ երիտասարդ չլինելու ողբերգութիւնը յատկապէս այսօր էր ապրում, հիւանդանոցի տրտում մահճի մէջ։

Մինչ այդ, վերհսկիչ բժշկուհիներից մէկը ներս մտաւ, զարմացած թէ ինչպէս է պատահել, որ այսքան մարդ ներս են թողել եւ պատրաստւում էր մեզ դուրս հրաւիրել, երբ Գէորգ հայր սուրբը նրան ասաց որ մենք Վեհափառ Հայրապետի սիրասուն զաւակներն ենք եւ թէ Ինքն է թոյլատրել։

— Ներողութիւն։ Ցամենայն դէպս առիթ մի տուէք յուզմունքի եւ խօսակցութեան։

Վեհափառն սկսեց մեղմօրէն եւ խորիմաստ ժպտալ։

— Նա դեռ... չի ճա...նա...չում ձեզ։ Եւ շարունակեց, Ճեմարանը մեծ պարտակա...նութիւններ ունի։ Պիտի աւ...ելի արդիւնաւէտ դառնայ։ Ուսանողների թիւը պիտի բազմացնել։ Ար...տասահմանից էլ քանի հոգի պիտի բե..րել տանք։

Աւելի կենդանութիւն է նկատւում դէմքին եւ երբեմն թեթեւակի ժպտում էր։

— Կառա...վարութիւնը որոշ գումար է բաց թողել Մայր Տաճարի վերա — նո...րոգութեան, որպէս պատմական եւ ճար... տարապետական կարեւոր յուշարձան։ Դա պատմական խոշոր դէպք է։ Շնորհակալ ենք Կառա... վարութիւնից։

— Շնորհիւ ձերդ Մեծութեան. ըսի։

— Շնորհիւ Մեր ուղ... ղամտութեան, լրացրեց նա։

Այս վերջին վայրկեաններում մեր նկատած փոփոխութիւնը մեզ յոյս էր ներշնչում, որ Վեհափառը դեռ եւս ապրելու վճռականութիւն եւ կարողութիւն ունէր։ Այս հաւատը մեզ խանդավառեց եւ ես ինքնաբերաբար ասացի։

— Ձեր բոլոր երազները կեանքի են կոչուած, Ձեր թանկագին առողջութիւնն է անհրաժեշտ մեր ժողովուրդին, մեր Եկեղեցուն եւ մեզ։ Դժուարութիւնները յաղթահարելու մեծ փորձ ունէք եւ վստահութիւն ենք յայտնում, որ այս դժուարագոյն պահն էլ կը յաղթահարէք ...

Վեհափառը ընդհատեց հետեւեալ չեշտուած խօսքերով.

— Հէնց դա էլ Ինձ հար ... կաւոր էր.. մի... մի... յուսալքուէք։ Եղէք լաւատես։ Էջմիածինը տառապալից ու փշոտ ճանապարհ է անցել ... բայց կենդանի է մնացել ու կը մնայ... սիրեցէք Էջմիածինը, Մեզ է Էջ...միածինը։ ...Արտասահմանեան իմ պանդուխտ որդիներս հոգե.. պէս կը մխիթարուին, լսելով այս վերանորոգութեան մասին։ Ցաւ է ինձ համար որ իրենց իսկ աչ..քերով չեն տեսնում։ Շնոր..հա..կալ կը լինին ամբողջ հոգով մեր Հայրենի կառավարութիւնից։ Կը լինեն զարմացողներ եւս, բայց նոքա իրենք իրենց կը պատասխանեն ...

Հակառակ Վեհափառին բուռն ճիգերուն, նա զգացնել տուեց որ շատ յոգնում եւ զգում է հանգստանալու անհրաժեշտութիւն։

Ոտքի ելանք.. Աստուա՜ծ իմ ինչպի՜սի յուզիչ հրաժեշտ էր... Վեհափառը երբեք այդքան դժբախտ չէր եղել։

— Տէր ընդ... ձեզ։ Եր..բեմն Ինձ յիշեցէք.., — կիսախուփ աչքերը քիչ բանալով շշնջաց Նա։

Մեր վերջին ճիգերն էինք հաւաքում զսպելու համար մեր արտասուքը։ Մենք ապրում էինք լաւագոյն ու մեծագոյն հայրապետին կորցնելու թեկուզ ենթադրութեան դառն ողբերգութիւնը։

Լուռ երկիւղածութեամբ համբուրում ենք Վեհափառի հիւծուած աջը եւ համրընթաց, առաւել երկիւղածօրէն յետ-յետ գնում դէպի դուրս։

Շիկացած պողպատով գրուեց մեր սրտերում Հայոց մեծագործ Հայրապետի վերջին խօսքը։

— Եր... բեմն Ինձ յի...շէք...։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

«Զօյգ հատ էին, ունէին երկու բոյն, ձմրան ձիւնէն ու փոթորիկներէն խարխլած էին, շուտով սկսան աշխատանքի, նորոգեցին բոյները, կափկափներով, սիրոյ խանդավառ թեւածումներով տաքցուցին զանոնք...։ Դժբախտ թռչուններ, արդեօք գիտէի՞ն որ շուտով պիտի քանդուէին ու ամայանային զիրենք սիրող ու կերակրող հայկական բոլոր գիւղերը, անկէ յետոյ ո՞վ պիտի կերակրէր զանոնք, չէ՞ որ սրախողխող ու կացինահար, մեռած պիտի ըլլային բարեպաշտ ծերերն ու պառաւները, ճկլտուն ու կենսախայտ մանուկները, եղնիկի անմեղով հարսերը, աղջիկները, թշուառ ու անտէր՝ ժողովուրդ Հայոցը եւ դժբախտ՝ անոր թռչուններն անգամ...։ Մեր պաշարը քիչ էր, սովը շուտով պիտի սպառնար մեզի, բայց մեզմէ ոչ ոք մտքէն անցուց իր հացը խնայել, կամ արագիլները զրկել հացէ։ Հացի ու կերակուրի բաշխումի ժամանակ, գիւղ կուգային, կը պտտէին դիրքէ դիրք՝ իրենց բաժինը ստանալու համար։ Գոհ էին մեզմէ չէին հեռանար, մանաւանդ այն դիրքէն՝ ուր Տիգրանը, Արեգնազը եւ ես կը գտնուէինք»։

«Արագիլները իրենց բոյները նորոգեր էին, գարունը աւելի հմայիչ, եւ արեւը՝ աւելի տաք էր։ Կը սկսէր թշնամիի երկրորդ յարձակումը։ Առաջին կռիւի ընթացքին, կը թուի թէ թշնամին նկատած էր մեր տկար կողմը, որովհետեւ այս անգամ փոխանակ մեր դիրքին վրայ յարձակելու, կռիւը սկսաւ վարժարանի դիրքին դէմ՝ առատ. քանի կռուողներ ունէինք հոս, ծխաւոր եւ անծուխ հրացաններովզինուած, որոնք արիւնի բովէն անցած չէին, մտերիմ եւ ընկեր չէին զէնքին, կ'երեւի անոնց նշանառութեան վրիպանքէն թշնամին կռահած էր այդ դիրքի մարտունակութեան պակասը, ասոր համար՝ գիշերը, գաղտագողի սպրդեր էր Մեսրոպենց տունը, վարժարանի դիրքին ճիշդ դիմացը, առտուն՝ սպաննիչ համազարկի տակ առեր էր վարժարանը»։

«Թուրքերը կը կռուէին համարձակ ու կատաղօրէն, որոշած էին իրենց վրէժը լուծել, յաջողեցան նոյնիսկ լռեցնել դիրքը եւ խուճապի մատնել մեր տղաքը, կացութիւնը տագնապալի էր, թշնամին վճռած էր մեր դիրքերը առանձին առանձին գրաւել, եւ այսպէսով խորտակել մեր դիմադրութիւնը»։

«Զինուորական Մարմինի հրահանգին համաձայն՝ խաչաձեւ կրակի տակ առինք Թրքական դիրքը։ Երգեցինք ու կրակեցինք։ Հայհոյեցինք ու երգեցինք։ Ապա՝ վրէժ, վրէժ գոռալով խոյացանք, մեր նըպատակն էր սարսափեցնել զայն եւ ցոյց տալ անոր մեր անփշրելի արիութիւնը։

Պատերազմը շարունակուեցաւ նոյն սաստկութեամբ մինչեւ կէս գիշեր, բոլորս ալ յոգնած էինք, բայց վտանգը զգաստութեան եւ նոր նոր յանդգնութիւններու կը կանչէր մեզ։ Զինուորական Խորհուրդը վճռած էր ի գին ամէնէն ծանր զոհողութեան՝ խորտակել Մեսրոպենց տան թշնամի դիրքը, ընտրուեցան տասնեակ մը փորձառու եւ զինավարժ զինուորներ, որոնց մէջ՝ կային Տիգրանը, Արեգնազը եւ ես, զինուեցանք ռումբերով եւ «տասնոց ատրճանակներով», արշաւանքի ղեկավարութիւնը ստանձնեց Տիգրանը, մեզի կ'ընկերանային նաեւ երեք հոգի իբր հրձիգ, անոնք՝ երկար ձողեր ունէին, որոնց ծայրերուն կապուած էին քարիւղի մէջ թրջուած քուրջեր։ Կէս գիշերին՝ արշաւախումբը շարժեցաւ դէպ ի Թրքական դիրքը, սողաց, ոչ թէ քալեց, անշշուկ մօտեցաւ Մեսրոպենց տան՝ ձախ կողմէն, ուր պատուհան կամ դուռ չկար որ թշնամին մեզ լրտեսէր կամ հարուածէր մեզ, պատին մօտիկ ծառ մը կար, Արեգնազը այդ ծառէն սողոսկեցաւ տանիքը, տոպրակէն հանեց ռումբը, մինչ այդ՝ հրձիգները քարիւղով թրջուած քուրջեր կը թխմէին ցուիքներու տակ։ Արեգնազը վառեց ռումբին պատրոյգը, նետեց երեսարգը, Արեգնազը վար իջաւ տանիքէն, հրձիգները կրակ տուին քուրջերուն, գոռաց ռումբը եւ տկտկացին մեր «տասնոցները»...։ Առտուն՝ կմախացած էր Մեսրոպենց տունը, ան՝ դարձած էր Թուրքերու դագաղ ու գերեզման։ Գիւղը բռնած էր այրուած միսի ու ճենճի հոտ»։

— Կեցցեն հայ քաջերը, կեցցէ Կանաչենց Հարսը, պոռացինք բոլորս ալ։

«Այս կռուին մէջ սպաննուեցաւ Տիգրանը, մարմինը փոխադրեցինք մեր դիրքը, Զինուորական Խորհուրդը զէնքի համազարկներով պատուեց նահատակը, բոլորս ալ երկիւղածութեամբ համբուրեցինք անոր ճակատը, ապա՝ թաղեցինք զայն մեր դիրքին մօտ գտնուող տան բակին մէջ։ Լաց ու ողբ։ Սուգը վարակիչ էր եւ արցունքը անզուսպ, մոռցանք թշնամին եւ մեր շուրջը դեգերող վտանգը, կը հաւատա՞ք, երբ ըսեմ թէ Կանաչենց Հարսը գրեթէ չլացաւ իր սիրելի ամուսնոյն մահուան վրայ, ան՝ զսպեց ինքզինքը, մեռելը թաղելէն վերջ միայն, երբ յուղարկաւորները մեկնած էին, Արեգնազը իր ծփալից մազերը փռեց Տիգրանի հողակոյտին վրայ, դէմքը քսեց անոր հողին, դէմքը ճմրթկեց, դողացող ձայնով մը շնչեց.

(Շար.) ԽՕՍ-ՎԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ

Միացեալ բանակի կազմակերպութեան վեց անդամները Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա եւ Լիւքսէնպուրկ ժողովի հրաւիր ուած էին Պրիւսէլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Պելժիոյ արտաքին նախարարին: Ֆրանսայի վարչապետը անմիջապէս պատասխանեց թէ կանխահաս է այս ժողովը եւ թէ իր առաջին հոգը պիտի ըլլայ կարգադրել Հնդկաչինի խնդիրը: Ուրեմն, Ֆրանսա կը մերժէ մասնակցիլ, յառաջիկային ձգելով միացեալ բանակի ծրագրին եւ ուրիշ միջազգային խնդիրներու կարգադրութիւնը:

Մինչ այս մինչ այն, Պ. Մենտէս Ֆրանսա եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, զօր. Քէօնիկ եւ ուրիշ նախարարներ կը քննեն միացեալ բանակի դաշինքը, թեր ու դէմ կարծիքները հաշտեցնելու եւ ուրիշ նախագիծ մը պատրաստելու համար:

Պրիւսէլէն կը հեռագրեն թէ Պ. Սփաք պիտի պնդէ խորհրդաժողովին գումարման վրայ, այն վստահութեամբ թէ Ֆրանսա պիտի կրնայ ներկայացուցիչ մը ղրկել: Ժողովին նպատակն է պարզել կացութիւնը, ճշդելու համար միացեալ բանակի դաշինքին գործադրութեան թուականը: Արեւմտեան Գերմանիա եւ Իտալիա արդէն յայտնած են իրենց հաւանութիւնը: Ժողովը հրաւիրուած է Յուլիս 3ին: Գերմանիա հետզհետէ անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէ:

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Մենտէս Ֆրանս իմացուցած է ամերիկեան կառավարութեան թէ փոփոխութիւններ պիտի առաջարկէ միացեալ բանակի ծրագրին մէջ: Անգլ. թերթերն ալ կը հաստատեն թէ անխուսափելի է արեւմտեան Գերմանիոյ մուտքը Ատլանտեան դաշինքին մէջ, նկատի առնելով ներկայ կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԷՆ հասած լուրերը միշտ հակասական են: Ուաշինկթընի դեսպանը կը ծանուցանէ թէ երեք օդանաւեր հրկիզած են Ջաքափա քաղաքը, Կուաթեմալայի մայրաքաղաքի ճամբուն վրայ: Կառավարական զեկոյցն ալ կը հաստատէ թէ հրդեհներծագած ենՁիքիմուլա քաղաքին մէջ, օդարշաւներու հետեւանքով: Ըմբոստները կը սպառնան մայրաքաղաքին: Կուաթեմալայի կառավարութիւնը Արժանթինի միջնորդութիւնը խնդրեց, որպէսզի Ապահովութեան խորհուրդը դադրեցնէ ըմբոստներուն արշաւանքը: Ապահովութեան խորհուրդը յետաձգեց հարցին քննութիւնը, սպասելով ամերիկեան երկիրներու միացեալ կազմակերպութեան որոշման, ինչպէս կը պահանջեն Մ. Նահանգները:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ լեռնային շրջաններուն ոստիկանական խուզարկութիւնները փոխանցուեցան ֆրանսական բանակին: Միեւնոյն ատեն տնային բանտարկութեան դատապարտուած են Նոր Տեսթուրի վարիչները: Այս խիստ միջոցները առաջարկած է մարզպանը, Վուազար, որ Փարիզ կը գտնուի: Ֆրանսական զինուորները իրաւունք ունին խուզարկելու բոլոր տուները, գործողութեանց շրջանին մէջ, որ կ'ընդգրկէ Թունուզի արեւմտեան, հարաւային եւ կեդրոնական մասերը: Վերջին լուրերու համաձայն, ահաբեկումները կը շարունակուին, հակառակ բոլոր զգուշական միջոցներուն:

ՊՈՒԽԸՆՎԱԼՏԸ ԴՐԱԽՏ ԷՐ բաղդատելով Շթրութհովի արգելարանին հետ, յայտարարեց պելժիացի զօրավար մը, Վուսէն, որ իբրեւ վկայ կանչուած էր Մեցի զինուորական ատեանին կողմէ: Ուրիշ Պելժիացի մը, բժիշկ Պուկարթ, վկայեց թէ երեք Անգլուհիներ եւ Ֆրանսուհի մը որոնք ձերբակալուած էին իբրեւ լրտես, սպաննուեցան ֆենոլի ներարկումով եւ յետոյ կիզուեցան փուռին մէջ: Գերման աքսորական մը, Վիթքէ, ջախջախիչ վկայութիւններ կուտար, երբ ամբաստանեալներէն մէկը ուզեց իր վրայ յարձակիլ: Այս առթիւ ըսաւ թէ օր մը տեսաւ երեսուն յոյն կիներ որոնց համար կ'ըսէին թէ Հրէուհիներ էին: «Ամէնքն ալ մերկացուցին եւ կազարձակ սենեակը առաջնորդեցին»: Այս պահուն ամբաստանեալ դահիճներէն Օհլեր կատղելով ուզեց վկային վրայ յարձակիլ: Ընդհ. ժխորին մէջ, նախագահը հարկադրուեցաւ ընդհատել նիստը:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon - Sèvres (S. et O.)

Կազմակերպուած վարժարանին Օժանդակ Տիկնանց կողմէ, աջակցութեամբ նախկին աշակերտներուն:

Կիրակի 4 Յուլիս, ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը ապահովուած է, Փաքաշուի հանրածանօթ նուագախումբով:

Պիտի մասնակցին ՌՕԺԷ ՌԻՒԷԼ, ԺԱՆ ՔԼՈՏ ՊԱՐՆԱԼ իր կիթառով, ԺԱԳ ՊՐԷԼ իր զուարճալի երգերով, ՊՌՈՏԷՐՍ երգիծաբան եղբայրները եւն. եւն.:

Հայ լաւագոյն արուեստագէտներ եւս իրենց աջակցութեամբ պիտի ոգեւորեն ներկաները:

Երիտասարդներուն համար պարի տախտակամած, վիճակախաղ, թանկարժէք առարկաներ, առատ ու մատչելի գիներով պիւֆէ, ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալ մը պատրաստուած են հանդիսականներուն:

Ընտանիքով եւ բարեկամներով վերապահեցէք 4 Յուլիսի կիրակին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիոյ Մուրատ Ռուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մուրատ Ռուսումնասիրացի Օրը, կիրակի, 4 Յուլիս, առաւօտէն երեկոյ Պ. Նաճարեանի ընդարձակ եւ օդասուն ագարակին մէջ, Սէնթ Անթուան: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի խօսի Փարիզի կեդր. վարչութենէն Պ. Յ. Յակոբեան: Մեր մէջ պիտի ըլլայ նաեւ Սեբաստացիներու ուղեգիր սանը, որ Մուրատեան վարժարանը կ'ուսանի: Կը հրաւիրենք Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող մեր բոլոր հայրենակիցները եւ գաղութը:

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է:

Ողբացեալ Պօղոս փաշա Նուպարի յիշատակին

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի կեդր. յանձնաժողովը կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն, ներկայ ըլլալ տարեկան քառաձայն Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, այս կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ, ի յարգանս ազգային մեծ բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի յիշատակին, իր մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Կապ. Խաչի դպրոցական տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան կիրակի, 4 Յուլիս, ժամը 8.30էն սկսած դպրոցին սրահին մէջ:

Քննութեան ներկայ կրնան ըլլալ բոլոր հայրենակիցները: Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք մասնաւորաբար բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն:

Քննութենէն անմիջապէս վերջ, օթոքարով ձրի պտոյտ դպրոցի աշակերտներուն համար — Ալվար լէ Պէն:

Ծնողքները եւս կրնան ընկերանալ նախապէս արձանագրուելով: Օթօքարը կը մեկնի դպրոցին առջեւէն ժամը 13ին:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ծոմի Օրուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.— (Շար.) Տիկին Ա. Միւթէվէլեան 2000, Ն. Յովհաննէսեան 1500, Տիկին Տըպրէյն, Տիկ. Թիւֆէնկճեան, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Մէչինեան, Տիկին Յակոբեան: Պ.Պ. Խաչատուրեան, Վազգէն, Զ. Խարբութեան, Տիկ. Մավեան, Տիկ. Վարդանեան հազարական: Այրամճեան, Զրուանդեան, Աղապէյեան, Ն. Տակոեան, Մալոյեան, Թագուհի Գարաճեան, Թօփաքեան, Խըտըրչահ, Ուզունեան, Ետիգարտաշեան 500ական եւ զանազաններէ 2700 ֆրանք:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԶՈՎԱՍՈՒՆ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ (Le Raincy)

4 Յուլիս, ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր

Առաջնակարգ նուագախումբ, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ Ամերիկ. դաշտահանդէսներու օրինակով «Շիշ – քէպապ» եւ հայկական լաւաշ (փիտէ)

Առատ ուտելիք, ընտանեկան եւ հայեցի զուարթ մթնոլորտ, մատչելի գիներ, Մարզական խաղեր, խրախճանք եւ անակնկալներ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է ընդարձակ սրահ մը

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Էկլիզ Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Փավիյօն սու Պուա:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիի եկեղեցաշէն Երիտ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան, 11 Յուլիս, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Պ. Կուհայի գետափի զովասուն դաշտին վրայ: Լը Լոն տիւ Քանալ Կէ (Լը Թրի – փիէ) Փոն տը Շէրի:

Գեղարուեստական բաժինները բարձրախօսով հայկ. եւ ֆրանս. պար, նաեւ շատ մը անակնկալներ: Առատ կերուխում մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուին երիտասարդութիւնը եւ բոլոր կազմակերպութիւնները:

Մուտքը ազատ է:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր աշակերտներու ծնողները եւ բարեկամները ամավերջի փակման եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին՝

Կիրակի 27 Յունիս, ժամը 15.30ին

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, Ե. հատոր: Իրապաշտները — Արփիար Արփիարեան, Լեւոն Բաշալեան, Գրիգոր Զօհրապ, Հրանտ, Տիգրան Կամսարական, Հ. Ասատուր եւ ուրիշներ: Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ, 484 մեծադիր էջ: Տպ. Ս. Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1952: Գին 15 շիլին:

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քաւէ սրճարանի վերնայարկը: Դասախօսն է Պ. Յակոբ Ներսոյեան, (Տօքթ. փիլիսոփայութեան): Նիւթը՝ «Հիւլէական ռումբը եւ եկեղեցին»:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊԵՐԼԻՆ.— Թոյլ տուէք հրապարակաւ յայտնել իմ խորին շնորհակալութիւններս «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Պ. Պ. Հ. Սամուէլեանի, Յ. Տէր Յակոբեանի, Պարսամեանի, Վ. Տէր Մինասեանի, Ա. Վաչեանի, Հայկ Ազարէկեանի եւ բոլոր այն հայրենակիցներին, որոնք գիրքեր նուիրեցին Պեռլինի գրադարանին համար:

Հայկ Եաղճեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. տան կառուցման ֆոնտին: 12 Յունիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսի վիճակահանութեան հասոյթէն 55.800, Տիկ. Ժօֆրէէ 500, Տիկին Ֆըլանէ 500, Տիկին Աննիկ Գէորգեանէ (Փարիզ) 5000, Պ. Վարդանեանէ 1500 ֆրանք:

Պ. Քաջազն Յովհաննէսեանէ եկեղեցւոյ պատկերով տպածոյ էշարփներ, որ կը ծախուին Տիկնանց կողմէ: Շնորհակալութիւն նաեւ բազմաթիւ նիւթեր ղրկող բարեսէրներուն: (ԿՆԻՔ)

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20.30ին Տիկին Թորոսեանի բնակարանը, 88 ռիւ Մարսէլ Պօնէ, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ:

Կը փնտռուի.— Տիկին Էօժէնի Պետրոսեան (Պէյրութէն) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սարգիս Օտապաշեան որ 1947ին Թուրքիա կը գտնուէր: Տեղեկացնել Տիկին Վարդուհի Պետրոսեանի, 18 Ավը. Գօֆիյեառ, Սէվրան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ * MARDI 29 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7406 30e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2817

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐԸ

•

Միջին Արեւելքէն հասած վերջին թերթերը կը հաստատեն չարաչուք իրողութիւն մը, — խուժանավարութիւնը կը ծաւալի սանձարձակ, անչնչելի դարձնելով մթնոլորտը :

Խաչակրութիւնը ուղղուած է մասնաւորապէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ ազգ. իշխանութեանց, իսկ անոնց գլխուն վերեւ՝ Դաշնակցութեան դէմ :

Ըսելիք պիտի չունենայինք, եթէ պայքարը ամփոփուէր փաստացի ամբաստանութեանց կամ տեսակէտներու տարբերութեան վրայ :

Մամուլին պարտականութիւնն է հետեւիլ անցուդարձին, այս կամ այն մարմնին, անհատին գործունէութեան եւ կարծիքներ յայտնել :

Սովրուած չէք անպատճառ գնահատել : Կրնաք ամէնէն կծու քննադատութիւնները գրի առնել, միշտ հիմնուելով իրական փաստերու կամ հանրօգուտ դաւանանքներու վրայ :

Այս տարրական գիտելիքը յետադիմութիւն կամ թուլութիւն կը համարուի Դաշնակցութեան հակառակորդներուն կողմէ :

Օգտուելով մամուլի ազատութենէն, անոնք իրարու հետ կը մրցին, ամէնէն դռեհիկ եւ գրգռիչ արարքները գործելու համար :

Այլեւս աւանդութիւն դարձած է հիւրընկալ երկիրներու իշխանութիւնները եւ ժողովուրդներն ալ գրգռել Դաշնակցութեան դէմ, զարշելի քսութիւններով :

Քանի մը նմոյշներ կարդացիք արդէն :

Լիբանանի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «Զարթօնք» Յունիս 6ի խմբագրականով «Զինէքլիներու կառքին լծուած» կը ներկայացնէր Հալէպի Ազգ. Առաջնորդարանը : (Աւելի առաջ ալ՝ Զայիմներու կառքին) :

Իսկ հնչակեան պաշտօնաթերթը, «Արարատ» նոյն օրը կը պատմէր թէ երբ «Սուրիան կը հեծէր Ֆրանսական իմփերիալիզմի լուծին տակ, երբ մէկ կողմէն արաբ ազատատենչ ժողովուրդը կռիւ կը մղէր Ֆրանսական ուժերուն դէմ, անոնք (Դաշնակցականները) զօրավիգ կը կանգնէին այդ ուժերուն » :

Կարծելով թէ այս թրքավարի բանսարկութիւնը բաւական չէ միտքերը պղտորելու համար, թերթը կը փութար վերոյիշեալ տողերուն իմաստն ալ բացատրել.

— « Դաշնակցութիւնը իր այս ընթացքով կը դաւաճանէր սուրիական հայրենիքի եւ արաբ հիւրընկալ ու ասպնջական ժողովուրդի շահերուն » :

Տեսակ մը հնակարկատներ են ասոնք եւ պարբերաբար ձեռքէ ձեռք կը խլեն, կը նորոգեն կամ իրարու կը փոխանցեն զանազան մասալներ, ամբոխին կեր ճարելու համար :

Արտատպումները ամխներով կը շարունակուին .

— Երէկ դուք Թուրքին հետ էիք, Ռուսին դէմ ...

— Գերմանին հետ էիք, Ֆրանսայի դէմ...

Համեստ հնակարկատի բա՛ն մը կը նորոգէ, իբրեւ աշխատավոր, կտոր մը կաշի եւ երկու զամ առնելով ձեռքը :

Այս դրոց - բրոց հնակարկատները նոյն փտած կաշին եւ ժանգոտած զամերը կը ծեծեն ազգուրաց բթամթութեամբ եւ նենգամտութեամբ, չարաչար գործածելով իրենց իսկ ընթերցողներուն համբերութիւնը :

Բարեբախտաբար, ամէն տեղ ալ իշխանութիւն եւ ժողովուրդ կը ճանչնան մեր սրագիր բազմութիւնները : Անցեալով, ներկայով եւ հոսանքներով :

Գիտեն թէ ո՛վ ի՛նչ կը բանի :

Կը ճանչնան թշնամին եւ բարեկամը, հայրենասէրն ու կեղծարարը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

•

Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ՀԱՐԹԵԼ ԻՐԵՆՑ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Չըրչիլ եւ Այզընհաուըր որոշեցին ընդլայնել իրենց խօսակցութիւնները, հարթելու համար զանազան թիւրիմացութիւններ, մասնաւորապէս Հարաւ - արեւելեան Ասիոյ զինակցութեան մասին : Երկու պետութեանց արտաքին նախարարները, Իտըն եւ Տըլըս, տակաւին չեն յաջողած հաշտեցնել իրենց տեսակէտները : Երկու նախարարները քննած են նաեւ անգլեւեգիպտական յարաբերութիւնները որոնք անելի մը յանգած են :

Չըրչիլ միշտ այն տեսակէտն ունի թէ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ կացութիւնը «ժամանակ եւ արթնութիւն » կը պահանջէ . ուրիշ խօսքով, անհրաժեշտ է գործել յամրաբար եւ զգուշութեամբ, ծրագրուած ապահովութեան դաշինքը կնքելու համար : Անգլիոյ վարչապետը երէկ մասնաւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Պ. Տըլըսի հետ : Ապա երկու պետութեանց արտաքին նախարարները պիտի խորհրդակցէին առանձին :

Խորհրդակցութիւնները վերջացած պիտի ըլլային երէկ, երկուշաբթի : Պ. Չըրչիլ եւ Պ. Իտըն Քանատա պիտի երթան այսօր, երեքշաբթի : Իսկ հինգշաբթի օր, իրենց երկիրը պիտի վերադառնան Նիւ Եորքի ճամբով : Խորհրդակցութեանց մասին պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հրատարակուի ըստ սովորութեան :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ճամբան բաւական հարթուած է, երկու պետութեանց տեսակէտները հաշտեցնելու համար : Չըրչիլ նորէն բացատրած է թէ բրիտանական քաղաքականութեան հիմնական նպատակներէն մէկն է ապահովել Արեւմուտքի եւ Խ. Միութեան խաղաղ համակեցութիւնը : Այս առթիւ իրեն կը վերագրեն հետեւեալ խօսքը . — « Աւելի լաւ է կզակ կզակի խօսիլ քան թէ պատերազմ մղել » : Ամերիկեան շրջանակներու մէջ լաւատեսութիւն կը տիրէ այն պատճառով որ Անգլիոյ ներկայացուցիչները այժմ տրամադիր են ընդունելու Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ շրջանային պաշտպանութեան ծրագիրը : Պ. Իտըն հետեւեալ կերպով բանաձեւած է բրիտանական տեսակէտը .— 1. Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան մասին միջազգային դաշինք մը կնքելէ առաջ, պէտք է սպասել որ ելքի մը յանգին Ֆրանսայի ջանքերը՝ Հնդկաչինի զինադադարի մասին.— 2. Անհրաժեշտ է ապահովել կարգ մը երկիրներու բարեացակամ չէզոքութիւնը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սփաք, Փարիզ պիտի գայ չորեքշաբթի օր, խորհրդակցելու համար միացեալ բանակի ծրագրի մասին :

Ինչպէս կը յիշուի, վեց զինակից պետութիւնները առաջարկած էին ժողով մը գումարել, քննելու համար այս ծրագիրը : Ֆրանսայի վարչապետը ընդունելով հանդերձ այդպիսի խորհրդաժողովի մը սկզբունքը, նպատակայարմար չի գտներ անմիջական գումարումը, որպէսզի կարենայ շարունակել անոր վերաքննութիւնը : Յետոյ, միշտ կը յիշեցնէ թէ իր առաջին մտահոգութիւնը կը կազմէ Հնդկաչինի հարցը : Պ. Սփաք Փարիզ կուգայ Պ. Մենտէս Ֆրանսի հրաւէրով, որպէսզի միասին քննեն վիճելի խնդիրները : Ուրեմն, առաջարկուած ժողովին թուականը պիտի որոշուի այս տեսակցութենէն ետք :

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի վարչապետը որոշած է արեւմտեան Գերմանիա ղրկել իր խորհրդականներէն մին, որպէսզի տեսակցի Տոքթ. Ատընաուըրի հետ : Կը նըշանակէ թէ նոր դահլիճը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ արեւմտ. Գերմանիոյ բռնելիք դիրքին՝ միացեալ բանակի մասին : Այս հարցէն զատ, պիտի քննուին ուրիշ կարեւոր խնդիրներ որոնք սերտ կապ ունին ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց հետ : Թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ մէջ գոհունակութիւն պատճառած է Ֆրանսայի կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչին առաքումը : Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ օր : Արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆրանսական մարզպանը գիր մը ուղղելով Տոքթ. Ատընաուըրի, կ'ըսէ թէ Ֆրանսա երբեք անտարբեր չէ Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան ծրագրին հանդէպ :

Պ. Մենտէս Ֆրանս շաբաթ օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, նորէն յիշեցուց Դաշնակիցներուն թէ անհրաժեշտ է վերահաստատել խաղաղութիւնը, ուրիշ խնդիրներ քննելէ առաջ : « Ֆրանսայի բարեկամները պէտք է ըմբռնեն թէ կառավարութիւնը ինչ'ու նախապատուութիւն կուտայ այս հարցին : Կառավարութիւնը պէտք չէ տարբեր լեզու գործածէ երբ կը խօսի օտար դիւանագէտներու կամ իր ժողովուրդին հետ : Ես ըսի Ազգ. ժողովին թէ մեր առաջին հոգը պիտի ըլ-

(Լուրերու շարքը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՏԱՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

•

Պ. ԷՏ. ԷՌԻՕ ԱՆՁԱՄԲ ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ

Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ Լիոնի ազգ. տան եւ եկեղեցւոյ հիմնարկէքը, մեծ հանդիսաւորութեամբ : Ներկայ էին ալեփառ քաղաքապետը, Պ. Էտ. Էռիօ, պատուակալ նախագահ Ազգ. ժողովի, եւ ուրիշ Ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ :

Մանրամասնութիւնները վերապահելով մեր մասնաւոր թղթակցին, «Փոնկոէ» օրաթերթին կիրակի օրուան թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .

— Հազար Հայեր — ամբողջ թիւը 15 հազար է մեր շրջանին մէջ — երէկ առտու խռնուած էին Թափուր դետնի մը վըրայ, Պուալօ եւ Փանսիոնա փողոցներուն անկիւնը : Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենար արարողութիւն մը որուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն բոլոր Հայերը, — իրենց առաքելական եկեղեցւոյ եւ ազգ. տան առաջին քարին զետեղումը (հիմնարկէք) :

Կազմակերպուած՝ Լիոնի Ազգ. Միութեան, Հողաբարձութեան եւ եկեղեցաշէն յանձնախումբին կողմէ, հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Պ. Էտ. Էռիոյի : Այս առթիւ անգամ մը եւս փառաբանուեցաւ ֆրանքօ-հայկական բարեկամութիւնը : Փարիզեան երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Պարթեւեանի, նախ հնչեցուց «Մարսէյեզ»ը, յետոյ կրօնական երգեր, մինչ Մանուկեան Ծ. Վ., առաջնորդ եւ առաքելական պատուիրակ Եւրոպայի, ծիսական աղօթքները կը կատարէր : Պ. Վահէ Ֆրէնկեան, եկեղեցաշէն յանձնախումբին պատուիրակը, դրաւոր ճառ մը կարդաց նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն, որ կնքուելով պիտի զետեղուէր վէմ քարին մէջ : Պ. Ա. Կիւլպէնկեան, նախագահ Ազգ. Միութեան եւ Հողաբարձութեան, խօսքը ուղղելով նախագահ Էռիոյի յայտարարեց .

— « Խոր յուզումով կ'ողջունենք ձեր ներկայութիւնը մեր մէջ : Դուք ծանօթ էք մեր քաղաքակրթութեան : Այն յիշատակարանը որ պիտի կանգնի այստեղ պիտի ըլլայ ամէնէն անարատ հայկական ոճով, — յառաջընթացը գոթական եւ բիւզանդական ոճին » .

Ապա յիշելով «հայ ժողովուրդին դժբախտութիւնները», Պ. Կիւլպէնկեան շարունակեց .

— Մենք ձեր երկիրը կը նկատենք մեր երկրորդ հայրենիքը . մեր արիւնը շատոնց հոսած է Ֆրանսայի համար, որուն միշտ մեծութիւն եւ բարգաւաճում կը մաղթենք : Իմ բերնով բոլոր Հայերը կ'աղաղակեն . — Կեցցէ՛ Ֆրանսան » :

Եւ հաճիւրաւոր ձայներ կրկնեցին, — « Կեցցէ՛ Ֆրանսան» : Նախագահ Էռիօ մասնաւորապէս յուզուեցաւ այս տեսարանէն :

Յետոյ Պ. Ֆրէնկեան պատմեց հին յիշատակներ .— «Ֆրանսա հասած ատեն, ընդունուեցանք ականաւոր անձերու կողմէ, — Ժորժ Քլեմանսօ, Ժան Ժոռէս, Անաթօլ Ֆրանս որոնց յիշատակը երկիւղածութեամբ կ'ողջունեմ, եւ երկու երիտասարդներու կողմէ, Պ. Պ. Էտ. Էռիօ եւ Լուի Մառէն (ջերմ ծափեր) :

Պ. Ֆր. Ֆեյտի, դասախօս Փարիզի արեւելեան լեզուներու վարժարանին, խօսեցաւ հայկական մշակոյթի եւ արուեստի մասին : Ապա խօսք առաւ Պ. Էտ. Էռիօ .

— « Ինծի համար մեծ պատիւ է եւ խորապէս զգածուած եմ հրաւիրուած ըլլալով իբրեւ նախագահը այս յուզիչ արարողութեան որ բազմաթիւ Հայեր կը համախմբէ իրենց ապագայ եկեղեցւոյ, մշակոյթի տան եւ ընկերային օգնութեան գետնին վրայ : Կը խնդրեմ իմ ներկայութիւնս ձեր եւ ձեր ընտանիքներուն մէջ նկատել ապացոյցը այն համարումին զոր ունի ձեզի հանդէպ Ֆրանսան ընդհանրապէս եւ Լիոնը մասնաւորապէս : Խորապէս յուզուեցայ ձեր բերնէն լսելով «կեցցէ Ֆրանսան» : Ֆրանսան կրնայ թերութիւններ ունենալ, բայց Ֆրանսայի ժողովուրդը մեծ յատկութիւն մը ունի . — սիրտ ունի (ջերմ ծափեր) : Ֆրանսան բարի է, կ'ատէ անարդարութիւնը, անգթութիւնը, բռնի ուժին կամայական գործածումը : Ծերունի քաղաքապետը որ կանգնած է այստեղ կը յայտարարէ ձեզի՝ իր բոլոր քաղաքակիցներուն հետ, թէ կը սիրէ ձեզ եւ կը մաղթէ բարօրութիւն այն կեդրոնին մէջ զոր պիտի ստեղծէք այստեղ : Սիրեցէք արդարութիւնը, բարութիւնը, խաղաղութիւնը եւ այսպէս իրաւունք պիտի ունենաք հպարտօրէն կրելու Հայու եւ Ֆրանսացիի տիտղոսը » : (Երկարատեւ ծափեր) :

Ճառեր խօսեցան նաեւ Պ. Ս. Քարեան, յանուն Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան եւ Պ. Շարլ Տիրան Թէքեան (Մարսէյլ), նախագահ Նախ. Հայ Ռազմիկներու Ընկերակցութեան : Ի վերջոյ Մանուկեան Ծ. Վ. եւ Էտ. Էռիօ զետեղեցին վէմ քարը որ կը պարունակէր շինութեան մագաղաթը : Դարձեալ թնդաց « Մարսէյեզ»ը եւ բազմութիւնը Պ. Էռիոյի մեկնումը ողջունեց աննկարագրելի խանդավառութեամբ :

× Թերթը այս առթիւ պատկեր մըն ալ հրատարակած է, եւ կ'ըսէ թէ շինութեան յատակագիծը յօրինած է ճարտարապետ Ա. Յակոբեան, որ արկածի մը զոհ գնաց վերջերս եւ թէ անոր գործը սիրայօժար կը շարունակէ Ֆրանսացի ճարտարապետ մը, Պ. Միշի :

ԷՋՄԻԱԾԻՆԷՆ վերադարձող պատգամաւորները, որոնք Պոլիս հանդիպած էին, ըսած են տեղական թերթերուն թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին անդամ ընտրուած են Էջմիածնի միաբանութենէն Սահակ եպիսկ. Տ. Յովհաննէսեան, Ռումանիոյ առաջնորդ Վազգէն եպիսկ. եւ ամն Մարտիրոս Տէր Ստեփանեան (Լիբանանէն) :

Էջմիածինէն Փարիզ հասած է Հիւս. Ամերիկայի նախորդ առաջնորդը, Տիրան արք. որ կիրակի օր նախագահեց Պ. Պօղոս Նուպարի հոգեհանգստեան արարողութեանց :

ՎԱՀԱՆ ԹՕՇԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իրաւ է որ գրեթէ նոյնարմատ ծագում ենք ունեցած։ Վ. Թօշիկեանի նախահայրը Թերեւս Կեսարիոյ նոյն գիւղէն էր գաղթած ուր ես եմ ծներ, քանի որ ծնողքը կը պատմէին թէ «Թօշիկներ» կային գիւղին մէկ կողմը ուրկէ հեռացած են կանուխէն։ Ես ալ տէրտէրի թոռ՝ ան ալ։ Սա տարբերութեամբ որ մինչ մեր ժառանգական քահանայական տան վերջին Տէր Յակոբը վախճանած է երբ ես չկայի, եւ հայրս ալ երախայ, Վահան մեծցած, սնած ու կրթուած էր իր մեծ հօր, «տէտէ»ին՝ Գընալըի աւագերէց Տ. Դիոնէսիոս քահանային ձեռքին տակ։ Որով՝ ես կրօնական կապ չեմ տեսած, մինչ ինք, չափահասութենէն վերջն ալ քահանայական «շնորհ»ին տակ է մնացած (*)։

Խմբագրական ասպարէզին մէջ ես գրական խղճմտութեամբ կը փորձէի քալել, նախադասութիւններուն վրայ կը ճգնէի, քերթողական ու վիպական յաւակնութիւններ կը սնուցանէի, գրական ու գեղարուեստական քննադատութեանց մէջ կը մխրճուէի, քաղաքական ու ընկերային մարզանքներ կը կատարէի, ազգային կեանքի մէջ միշտ յարձակողականի վրայ, մինչ Վահան կը պահպանէր ու կը պաշտպանէր կղերն ու վարժապետը, տէրտէրն ու տիրացուն, վարդապետ ու եպիսկոպոս կը խնկարկէր, թաղականներու եւ աղաներու պսակ կը հիւսէր, հասարակ ձեռնարկներ կը փառաւորէր ըստ իր կարերուն։ Իսկ երբ ընդդիմախօսելու հարկադրուէր, իր խիստ եւ գրեթէ պարսաւագրական գրիչը կը գործէր ի սպաս այս կամ այն անձին, կամ խնդրին պաշտպանութեան։

Թօշիկեան իր դասընկերոջ Ռ. Պէրպէրեանի երրեակ նշանաբանէն — բարւոյն, ճշմարտին եւ գեղեցկին — ճշմարիտը գտած է քիչ մը խրթին, Գեղեցիկը սահմանափակած է կիներու դարպասին մէջ, իսկ ամուր փարած է Բարիին։ Որովհետեւ բարիով դատելն աւելի դիւրին է, հաճելի եւ օգտակար։

Աշակերտ Պէրպէրեանի եւ Եր. Տէր Անդրէասեանի, ունէր յարձակողական ու պաշտպանողական վարպետ դարձուածքներ, մերթ միջանկեալ այնպիսի երկարաբանութեամբ որ թրքաբանութեան մէջ կը մոլորէր։ Փորձ լրագրող սահմանափակ տեսողութեամբ եւ հմտութեան համեստ պաշարով։ Թանկագին ուժ օրաթերթի համար՝ թէեւ օր մը քաղաքական նիւթ մը չէ փորձած. — այս ալ իր արժանիքն է։

(*) Այս տողերը գրուած պահուն դեռ Արմենակ եղբայրս աշխարհական էր եւ յետոյ է որ, մեր ընտանեկան ժառանգութեան խզուած լարը վերցնելով՝ Աթէնքի մէջ քահանայացաւ եւ մեծ-հօր անունն առաւ Տ. Մեսրոպ։

Իր խմբագրական անխոնջ ուժը դեռ կը շարունակէ եւ պատնէշին վրայ կը մնայ իր «Նոր Լոյս»ով, թէեւ այս պատնէշը փլած ու նուազած ըլլայ։ Իր «Նոր Լոյս»ը կը շարունակէ իրեն սիրելի ճիւղը։ Տեսակ մը եկեղեցիի դաւիթ — ինչպէս պոլսահայ մամուլը ընդհանրապէս — ուր կնունք, հարսանիք, յուղարկաւորութիւն զիրար կը հրմշտկեն, ուր Վահան, կրնանք ըսել «Տէր Վահան» բոլորովին յարմար զգեստ ու օրհնութիւնը գիտէ արժանապէս ընծայել, համաձայն ակնկալուած «ժամուց»ին։

×

25 – 30 տարիներու բաժանումէ մը ետքը, հիմա Փարիզէն Պոլիս կ'երեւակայեմ թէ Վահան եղած է իր մեծ հօրը պէս ակնոցներու փայլին ետեւը կորսուած կմախք մը՝ Կանտիի հեռաւոր նմանութեամբ եւ սակայն չարժուն եւ խլրտուն, միշտ ծաղրածու ժպիտովն ու ակնարկով։

Կը հաշուեմ նաեւ որ Վահան օր մը 80–90 տարեկանին երբ պատեհութիւնն ունենայ իր «տէտէ»ին հանդիպելու, այդ բարեբարոյ ծերունին դրկարաց պիտի ընդառաջէ զայն գոչելով՝

— Ապրիս, սիրելի թոռնիկ, դուն իմ սուրբ գործս շարունակեցիր երկրի վրայ, ծառայեցիր մեր սուրբ եկեղեցիին, քու կատարած պսակներդ, մկրտութիւններդ եւ թաղումներդ հարիւրապատիկ աւելի են քան իմ կատարածներս ի խոր ծերութիւն։ Օրհնեա՛լ, եկեա՛լ յանուն Տեառն ...

Եւ պիտի փութայ, ակամայ, դրախտի կապալառու Ս. Պետրոսին, որ շնորհ ընէ իր թոռնիկին։

Չեմ գիտեր սակայն որ, մեր ցկեանս դռնապան Պետրոս Առաքեալ ձեռքը ցկեանս բանալիներուն պիտի երկարէ՞, թէ ուրիշ ճամբայ պիտի ցուցընէ, քանի որ Նորաժաման Վահան, իր ասպարէզին բերմամբ, կրնայ մեղապարտ մը արդարացուած, արդար մը դատափետած, սուրբ մը խաչած ու խաչագող մը պաշտպանած ըլլալ։

... Բայց ինչո՞ւ խառնենք անդենականը։ Բաւ են աստենականին չար իւր։

×

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

(Իր մահուան առթիւ)

Իր պայքարներով կամ պաշտպանութիւններով ամբողջ կէս դար Պոլսոյ մեր հանրային կեանքին մէջ դեր մը կատարելէ ետքը, Վահան Թօշիկեան կը մեռնի ցանկալի Էջմիածինը ողջունելու ճամբուն վրայ իսկ։

Որչափ ալ յաճախ տարակարծիք, եւ սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ Թօշիկեան որոշ անկեղծութեամբ ու հաւատքով կը գործէր, համոզուած մըն էր իր ուղղութեան մէջ եւ անկեղծ եկեղեցասէր։

Վերջին տարիները իր «Նոր Լոյս»ը անօրինակ հակասութիւն մը պարզեց խմբագրին անցեալի դատաստանով։ Համայնամէտ (քոմինիզան) գիծ մը որդեգրեց զարմացնելով բոլորս իր քաջութեանը համար, մենք որ զինքը կը ճանչնայինք քաղաքականապէս խուսափուկ եւ չափազանց երկչոտ։

«Խուսափուկ»ը ճիշդ բառն է կարծեմ զինքը բնորոշելու իր նոր մարզանքներուն առթիւ, քանի որ ան կ'ապաստանէր «կղերապետական» ծառուղիներու հովանիին տակ։

Տեղապահ Ասլանեանի բոլորանուէր պաշտպան՝ կ'երեւի կապեր հաստատեց Մայր-Աթոռին հետ որ այդ վստահամբաւ եկեղեցականին պաշտպան հանդիսացաւ գիտութեա՞մբ թէ անգիտութեամբ, չենք գիտեր։

Նաեւ, բարեհահամբաւ նոր պատրիարքին դէմ, անոր կարգ մը ձեռնարկներուն պատրուակով, յայտարարած «ճիհատը»՝ գռեհիկ աշխատակիցներու օժանդակութեամբ, արդեօք Էջմիածնի լուռ հաւանութեա՞մբ էր թէ ոչ։ Գաղտնիք։

Ամէն պարագայի մէջ գաղտնիք չէ որ Մայր-Աթոռը Պոլիս ղրկած հրահանգները ընդհանրապէս կ'ուղղէ եղեր Թօշիկեանի խողովակով եւ անոր հասցէին։ Նաեւ գաղտնիք չէ որ Էջմիածին ամբողջ պոլսահայութեան մէջ իբր սիրելի եւ հաւատարիմ որդի միայն Թօշիկեանը կը գտնէ՝ բացառիկ պատուով իր մօտ հրաւիրելու զայն ուրիշ մտաւորականի մը հետ՝ նոյնպէս Ասլանեանական։

Ինչ որ ալ ըլլայ, տխրալի է որ մարդ մը իր ուխտավայրին այնքան մօտիկը յեղակարծօրէն խզուի կեանքի թելէն։

Վաղեմի ընկերոջ մը այս մահը կը սգողուի մխիթարական այն շղարշով որ կը ծածկէ պատնէշին վրայ ինկող զինուորին մարմինը։

Այսպէս, Թօշիկեան երբ իր երկարամեայ հետեւողական ուղիին փառքն ու պսակը ստանալու համար կը սուրար դէպի Ս. Աթոռ, յանկարծ կը շիջի իր կանթեղին պլպլուն լոյսը՝ Լուսաւորչի Կանթեղին լոյսէն հաղորդուելու թրթռուն ցանկութեան րոպէին իսկ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՆՔՈՒԵՑԱՒ ՍԹԱԼԻՆ-ՀԻԹԼԷՐ ԴԱՇԻՆՔԸ

(ՌԻՊՊԸՆԹՐՈՓԻ ՅՈՒՇԵՐԸ)

●

ԽՄԲ.— Առաջին մասը տես Յառաջ 25 Յունիս.

Քաղաքավարական փոխանակութիւններէ ետք, սեղանի մը շուրջ բոլորուեցանք Սթալին, Մոլոթով, Կոմս Շուլըն-պուրկ եւ ես։ Ներկայ էին նաեւ մեր թարգմանը, դեսպանատան խորհրդական Հիլկեր, որ շատ լաւ ծանօթ էր Ռուսիոյ և Ռուսերուն, և ռուս թարգման Փաւլով, դեղին մազերով երիտասարդ մը, այս վերջինը կը թուէր թէ Սթալինի վստահութիւնը կը գրաւէր։

Սկսելու համար, բացատրեցի Գերմանիոյ ցանկութիւնը, գերմանեւռուս յարաբերութիւնները նոր հիմքի մը վրայ դնելու եւ ներդաշնակելու մեր երկու երկիրներուն շահերը։ Մենք կ'ուզէինք տեւական յարաբերութիւններ հաստատել Ռուսիոյ հետ։ Դիտել տուի թէ անցեալ դարնան Սթալինի արտասանած ճառն ալ այդպիսի տեսակէտներ կը յայտնէին։ Սթալին դարձաւ Մոլոթովին եւ խնդրեց որ նախ ինք պատասխանէ։ Մոլոթով խնդրեց Սթալինէն որ ինք ստանձնէ, որովհետեւ աւելի իրաւասու էր։

Սթալին խօսեցաւ։ Առանց դարձուածքներու, յստակ եւ հակիրճ, պարզեց իր տեսակէտը։ Ինծի թուեցաւ թէ, ան ալ կը փափաքէր հասկացողութեան մը գալ Գերմանիոյ հետ եւ արդար լուծում մը գտնել։ Պատկերաւոր բացատրութիւն մըն ալ գործածեց «տարիներէ ի վեր Գերմանները եւ Ռուսերը փոխադարձաբար իրար կը ջրէին աղբաջուրի դոյլերով», սակայն այդ չի նշանակեր թէ չենք կրնար իրար հասկնալ։ Ան անցեալ գարնան խօսած էր իր ճառը հասկցնելու համար իր կամքը Գերմանիոյ հետ մերձեցումի մը մասին, մենք շատ լաւ հասկցած էինք զինք։

Սթալինի պատասխանը այնքան հաստատական էր որ, առաջին տեսակցութենէն ետք, ուր յայտնի եղաւ թէ երկու կողմերն ալ տրամադիր էին ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքելու, անցանք փոխադարձ շահերու սահմանումին, եւ գերման եւ լեհ տագնապին քննութեան։ Ռուսերը մասնաւորաբար վարպետօրդի դիւանագէտներ կը նկատուին, ասով մէկտեղ նպաստաւոր կլիմայի մը տակ տեղի կ'ունենային բանակցութիւնները։ Գծուեցաւ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ գտնուած երկիրներու փոխադարձ ազդեցութեանց սահմանները։ Ֆինլանտան, Պալթեան երկիրներու ամէնէն մեծ մասը եւ Պեսարապիան կ'իյնային ռուսական ազդեցութեան շրջանին մէջ, գերման եւ լեհ բախումի մը պարագային — ստեղծուած վիճակը պէտք էր նկատի առնել այս հեռանկարը — որով համաձայնեցանք գծել սահմանագիծ մը։

Առաջին տեսակցութեան առեն Սթալին ճշդած էր թէ ինք կ'ուզէր որ Ռուսիան շահերու շրջաններ ունենայ։ (Շահակից պետութիւնը կը բանակցի միմիայն այն երկիրներու կառավարութեանց հետ որոնք իր ազդեցութեան շրջանակին մէջ են, իր ընկերակիցը պաշտօնապէս կը հրաժարի հետաքրքրուելէ)։ Այս առիթով Սթալին յայտարարեց թէ ինք նկատի չունէր փոխելու այս Պետութեանց քաղաքական կազմը։ Ի պատասխան իր հարցումին ազդեցութեանց շրջանակի բաժանման մասին, շեշտեցի թէ Լեհերու յարձակողական դիրքը հետզհետէ կը սաստկանար։ Որով կը կարծէի որ եթէ ընդհարում մը տեղի ունենար, աւելի լաւ կ'ըլլար առաջ–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Այդ առթիւ դիմում կատարեց Շրջանային Գործկոմի քարտուղար Ս. Լուկաշինին, որպէս զի նրանց արտօնութիւն տրուի մեկնելու Հայաստան իրենց ունեցած շարժական ամբողջ գոյքերով։

Ս. Լուկաշինը սիրով ընդառաջեց մեր դիմումին եւ համաձայնուեց արտօնել Սմբ. Եղիազարեանի եւ Ա. Մելիք Վարդանեանի մեկնումը, բայց բուռն կերպով առարկեց Գր. Զուրաբին արտօնութիւն տալու դէմ։ Հակառակութեան պատճառը նա վերագրեց իր սրտցաւութեան՝ Նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութեան հանդէպ։

Վրդովուած կերպով Լուկաշինը պատմեց, որ Գր. Զուրաբը, Հայաստանից վերադառնալուց յետոյ, բազմամարդ մի ժողովում, կարմիրներուն դիւր գալու նպատակով, անճիշդ եւ վարկաբեկիչ տեղեկութիւններ էր հաղորդել Հայաստանի կառավարութեան եւ պետական կառուցուածքի մասին։ Վերջը դայրացած աւելացրեց. «Ի՞նչպէս կարելի է այդպիսի անպիտան եւ երկերեսանի անհատին տանել Հայաստան։ Ի՞նչ օգուտ կարող էք սպասել այդպիսի անձնաւորութիւններից»։

Ի վերջոյ, զիջելով իմ պնդումներին, նա համաձայնուեց մեկնելու արտօնութիւն տալ նաեւ Գր. Զուրաբին՝ նրա ապագայ վնասակար արարքների ամբողջ պատասխանատուութիւնը թողնելով իմ վրայ։

Եւ իրօք, Լուկաշինի առողջ բնազդը չէր խաբել նրան։ Գր. Զուրաբը հետագայում միշտ էլ մնաց երկդիմի դիրքում, թէ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ թէ խորհրդայնացումից յետոյ։ Նրա անձի հանդէպ վստահութիւն չունէին ոչ Դաշնակցականները եւ ոչ էլ բոլշեւիկները. երկու կողմերի համար էլ նա անհարազատ մէկն էր։

Լուկաշինի հետ ունեցածս հանդիպումներից մէկին ներկայ էր նրա երիտասարդ համայնավար ընկերներից մէկը, ծագումով Հրեայ, որ առանձնապէս հետաքրքրւում էր Հայաստանի ռազմական ուժերի քանակով ու կարողութեամբ, ի մտի ունենալով, ի հարկէ, Հայաստանը խորհրդայնացնելու հնարաւորութիւնը։ Կռահելով նրա մտադրութիւնը եւ ձգտելով սանձել միամիտ երիտասարդի ախորժակը՝ յայտնեցի, որ Հայաստանը փոքրաթիւ յատուկ զօրամասեր ունի, որոնց նշանաբանն է՝ «Մահ կամ ազատութիւն», եւ դրանք կոչւում են՝ «Մաուզերիստների մահուան գնդեր»։ Թէեւ այդ զօրամասերի թիւը յիսուն հազարի է հասնում բայց նրանցից ամէն մէկը կարող է դէմ դնել յիսուն հոգի կարմիր բանակայինի։

Միամիտ երիտասարդը զարմանքով դիմեց Լուկաշինին՝ ստուգելու համար իր յայտարարութեան ճշդութիւնը։ Վերջինս ամենայն լրջութեամբ ու սառնասիրտ կերպով հաստատեց իմ ասածները՝ սառը ջուր լցնելով երիտասարդ ռազմավարի բորբոքուած երեւակայութեան վրայ։

Ռոստովի մեր ակամայ սպասումի ընթացքին հանդիպումներ ունեցանք հայ համայնքի տարբեր խաւերի ու շրջանի հայ գիւղացիութեան հետ։ Բոլորն էլ, անխտիր, դժգոհ էին բոլշեւիկների հաստատած վարչակարգից եւ ցանկութիւն ունէին օր առաջ ներգաղթել Հայաստան։ Առանձնապէս շտապում էր Նոր Նախիջեւանի շրջանի հայ գիւղացիութիւնը, որ պատրաստ էր միլիոնների արժէք ունեցող իր անշարժ գոյքերը թողնել տեղում եւ ներգաղթել Հայաստան իր շարժական գոյքերով միայն։ Գիւղացիութեան ցանկութիւնն էր տեղափոխուել Ալաշկերտի հովտում, որի հետ ծանօթացել էին պատերազմի ընթացքին եւ որի մշակելի հողերը մօտաւորապէս նմանեցնում էին Դոնի շրջանում իրենց ունեցած բարեբեր հողերին։

Պատուիրակութեան անդամներս բոլորին վստահեցնում էինք, որ խորհրդային իշխանութիւնը պատրաստ է Ռուսաստանում ապրող բոլոր Հայերին ճանաչել Հայաստանի քաղաքացիներ եւ թոյլատրել նրանց, որ ներգաղթեն Հայաստան իրենց ամբողջ շարժական ունեցուածքով։ Յորդորում էինք միայն չշտապել ու սպասել, մինչեւ որ որոշուեն Հայաստանի վերջնական սահմանները, որպէսզի ըստ այնմ կարգադրուի սփիւռքի հայ զանգուածների ներգաղթի խնդիրը, որ կապուած էր մեծ ծախսերի հետ։

Պատուիրակութիւնս Ռոստովից մեկնելուց առաջ կիսապաշտօնական ձեւով Լուկաշինը ինձ յայտնեց, որ Հայաստանի Հանրապետութեան Ռոստովի հիւպատոս Գրիգոր Զալխուշեանը չարաշահում է տեղի հայութիւնը եւ անհաշիւ ու խոշոր գումարներ է վերցնում Հայաստանի քաղաքացիութեան վկայականներ տալու պատրուակով։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(26) (Շար.)

ուրնէ գծել Ռուսերու եւ Գերմաններու շահերու շրջանակը, խուսափելու համար հաւանական շփումներէ: Սահմանագիծը որոշուեցաւ Վիսթուլայի երկայնքը, Սանէն եւ Պուկէն: Ես աւելցուցի թէ Գերմանիա ամէն բան պիտի ընէ բարեկամական գետնի վրայ կարգադրելու համար լեհական հարցը:

Այստեղ Ռիպպընթրոփ մանրամասնութիւններ կուտայ համաձայնութեան եզրերու մասին, Հիթլէրի հաւանութիւնը առնելէ ետք: Այդ թուականէն ամէն արգելք վերցուելով ստորագրուեցաւ ոչ–յարձակման դաշինքը, որ հրատարակուեցաւ — բացի գաղտնի համաձայնագիրէ մը:

Զորս հոգինոց ճաշ մը տրուեցաւ միեւնոյն սենեակին մէջ, որ Մոլոթովի գրասենեակն էր: Զարմանալի անակնկալ մը ունեցայ: Սթալին ոտքի ելաւ եւ կարճ ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ մեծ հիացում ունէր Հիթլէրի վրայ: Ապա շատ սիրալիր եղաւ եւ յոյս յայտնեց թէ դաշնագրին ստորագրութիւնը նոր շրջան մը պիտի նշանակէ գերմանեւռուս յարաբերութեանց մէջ: Մոլոթովն ալ ոտքի ելաւ եւ միեւնոյն կերպով արտայայտուեցաւ: Ես նոյն իմաստով պատասխանեցի անոնց: Իմ Պերլին հասնելէն քանի մը ժամ ետք, արդէն ստորագրուած էր դաշինքը: Պերլինէն մեկնած ատենս երբեք չէի յուսար թէ կարելի էր որ այսպէս վերջանար: Գերմանեւսովետ յետագայ բարեշրջումը խոստումներով լի կը թուէր ինծի:

Սկիզբէն արդէն Սթալին իմ վրաս մեծ տպաւորութիւն ձգած էր: Հզօրագիտ դէմք մըն էր: Իր արտայայտուելու եղանակը, պարզ, յստակ, գրեթէ չոր, իր անզիջող նկարագիրը, իր տեսակէտներու լայնութիւնը որ երեւան կը բերէր վիճաբանութեանց ընթացքին, ցոյց կուտային թէ իր համբաւին կը համապատասխանէր:

Անոր հետ ունեցած խօսակցութեանս ընթացքին, կարողութիւնը եւ ուժը զարմացուցին զիս. անոր մէկ նշանը, հրաման մըն էր, նոյնիսկ ընդարձակ Ռուսիոյ յետին մէկ գիւղին մէջ: Ան յաջողած էր իր իշխանութեան տակ գտնուող երկու հարիւր միլիոն հոգին ի մի շաղախել եւ շատ աւելի լաւ քան ուէւէ ցար.

Յատկանշական փոքրիկ դրուագ մը պատմեմ որ տեղի ունեցաւ իրիկունը ուշ ատեն: Սթալինին հարցուցի թէ կ՚արտօնէ՞ր Հիթլէրի լուսանկարիչին, որ ինծի կ՚ընկերանար, քանի մը նկարներ հանել: Սթալին հաւանեցաւ: Առաջին անգամն էր որ այս շնորհը կ՚ընծայէր օտարականի մը Կրեմլի շրջանակին մէջ: Սակայն երբ մեզ բոլորս նկարեցին, Սթալին, զիս եւ միւս հրաւիրեալները, Խրիմի գաւաթ մը շամփանեը մեր ձեռքը, Սթալին չուզեց որ նկարները հրատարակուին: Իմ հրամանիս վրայ, պատկերահանը հանեց գործիքէն փառը (ֆիլիքիւլ) եւ Սթալինի երկարեց, որ վերադարձուց ըսելով թէ վստահութիւն ունէր թէ նկարները պիտի չվերարտադրուին: Ասիկա յատկանշական էր այն մթնոլորտի մասին որ կը տիրէր իմ առաջին Մոսկուա այցելութեանս:

Յաջորդ առաւօտ, սենեակիս պատուհանէն փողոցը կը նայէի, երբ ցոյց տուին ինծի մարդիկ որ մեզ կը դիտէին, դիմացի շէնքին պատուհաններէն: Ֆրանսական կամ անգլիական դեսպանատան կը պատկանէր շէնքը: Ֆրանսական եւ անգլիական զինուորական պատուիրակութեան անդամներն էին, որ երկար ատենէ ի վեր կը բանակցէին, Մոսկուայի մէջ, Ռուսիոյ հետ զինուորական դաշինք մը կնքելու: Խօսակցութեանց ընթացքին ո–րոշ բացատրութիւններ ուզեցի Սթալինէն այս պատուիրակութեանց մասին: Ինծի պատասխանեց թէ քաղաքավարութեամբ ճամբու պիտի դնեն զանոնք: Եւ արդէն այդպէս ալ եղաւ: Ասով մէկտեղ կը կասկածիմ թէ Մոսկուայի եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ շփումները բոլորովին խզուեցան զինուորական պատուիրակութեանց մեկնումէն ետքը: Իմ ուրիշ մէկ հարցումին թէ Սթալին ինչպէս կը նախատեսէր հաշտեցնել գերմանեւռուս դաշինքը՝ 1936ի Ֆրանսեւսովետ դաշինքին հետ, Սթալին պատասխանեց.— « Ռուսական շահը ամէն բանէ առաջ է »:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի «Յառաջ», այլասերման դէմ պայքարելու համար մեծ դեր մը կ՚ըյնայ Հայր. Միութեանց: Այս տեսակէտին վրայ կանգնած է Քղիհայր. Միութիւնը: Տարիներէ ի վեր միութեան կեդր. վարչութիւնը եւ յետին մասնաճիւղը այդ ուղղութեամբ կ՚աշխատին:

Մարսէյլի մասնաճիւղը, իր վերակազմութենէն ի վեր ամէն տարի կը կազմակերպէ երկու հանդէսներ, մին՝ «Քղեցիներու Օր»ը եւ միւսը՝ իր դաշտահանդէսը: Արդիւնքը յատկացուած է նոր սերունդին փրկութեան:

Մարսէյլի մասնաճիւղը արդէն ունի աշակերտներ՝ քաղաքին մէջ: Շնորհիւ կեդր. վարչութեան աջակցութեան սաներ երեք տարիէ ի վեր իրենց ուսումը կը շարունակեն Փարիզ՝ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, իսկ Հալէպի Քարէն Եփփէ եւ Պէյրութ համազգային ճեմարաններու մէջ: Տարրական դպրոցներու մէջ կան յիսունէն աւելի աշակերտներ, որոնց նիւթական հոգը ստանձնած է Միութիւնը: Ուրեմն, ամէն տարի կ՚աւելնայ սաներու թիւը:

Տարին անգամ մը, Միութիւնը պատգ. ժողով կը գումարէ Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքներու մէջ: Այս տարի 20րդ պատգ. ժողովը գումարուեցաւ Մայիս 29ին, Տիտրոյիթի Զաւարեանի սրահին մէջ: Մարսէյլի մասնաճիւղը դեռ չէ ըստացած ժողովի տեղեկագիրը, սակայն ստացած է Մարսէյլի մասնաճիւղին պատգամաւորներէն մէկուն նամակը որ կը նկարագրէ ժողովին յաջողութիւնը: Քանի մը հատուածներ.—

« Մասնաճիւղերը լրիւ պարտաճանաչութեամբ կատարած են իրենց բաժինը եւ ըստ այնմ ներկայացած պատգ. ժողովի աշխատանքներուն: Ուրախալի է ըսել որ խաղաղ եւ հաճելի էր մթնոլորտը եւ ճշմարիտ Քղեցիին համար ալ պարծանք: Մեր միութիւնը առաջնակարգ դեր կը կատարէ Տիտրոյիթի բազմահազար հայութեան մէջ, իր գովելի հայրենասիրութեամբ եւ զոհաբերութեամբ: Ժողովի բացման յաջորդ կիրակին ունեցանք 20–ամեակի մոմավառութեան աւանդական հանդէսը: Սրահը շատ նեղ կուգար: Քսանամեակի նուիրատուութենէն միայն գոյացաւ 1112 տոլար: Բացառիկ ոգեւորութիւն մը կը տիրէր ժողովին մէջ »:

Անշուշտ այս առթիւ ալ նոր սաներ արձանագրուած են: Մեր փափաքն է որ ամէն Հայր. Միութիւն իր գլխաւոր ջանքերը յատկացնէ նոր սերունդի փրկութեան: Պէտք է համաձայնութիւն մը կնքել այս կենսական հարցին շուրջ:

Ինչպէս ծանուցուած է, Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Յուլիս 4ին, կիրակի ամբողջ օրը: Այս առթիւ կը հրաւիրուին Քղեցի եւ ոչ–Քղեցի հայրենակիցները, ամէն տարուան պէս ուրախ կիրակի մը անցընելու համար:

Գ. ԿՈՓՈՅԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՖՐԱՆՍ ՏԻՄԱՆՇ շաբաթաթերթի վերջինթեր (Յունիս 6–12) Բ. էջին վրայ կը կարդանք.— « Պերթոմիէօ կը վերյօրինէ Եւրոպան Ժան Ռիշարի համար». Անորէ Պերթոմիէօ, որ կը դարձնէ «Լը Մօռ ան Ֆիւիթ» շարժանկարը (փախած մեռեալը), կը վերակազմէ Արեւելեան Պերլինի մէկ թաղը՝ աւերակներուն մէջն իսկ Սէն Սիր զին. վարժարանին (ուր ատենօք եղած էր աշակերտ): Ժան Մարք Թիպօ եւ Ժան Ռիշար հոն պիտի շրջին ու կռուի պիտի բռնուին ուրիշ «նախկին Սէն Սիրեէն»ի մը հետ որն է Պերթոմիէօյի սպայակոչման ընկերակից՝ Հ. տը Բագրատիտ: Պերթօ իբրեւ դերակատար ընտրեց իր նախկին դասընկերը, որովհետեւ ան Հայ է եւ սահուն կերպով կը խօսի ֆրանսերէն, անգլերէն ու գերմաներէն: Ինչ որ կը կազմէ բաւական պաշար՝ որպէսզի սորվի «սիրկարերէն»ը — նոր լեզու մը, բեմադիրին կողմէ հնարուած, շարժանկարին համար: Այս նոր լեզուն խառնուրդ մըն է յունարէնի եւ կեդրոնական Եւրոպայի շատ մը բարբառներու, կ՚ըսէ Պերթօ: Անոր շնորհիւ կը կըրծէ խուսափիլ դիւանագիտական բարօրութիւններէ: Կեցցէ Սիրկարին:

ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ Պրիւքսէլի «Լա Նուվէլ Կազէթ»ի մէջ Արման Մասիս գրութիւն մը հրատարակած է, լուսանկարն ալ դնելով: Արշակ Զօպանեան ներկայացնելէ ետք իբրեւ բանաստեղծ եւ գրագէտ, մեր թղթակիցը կը գրէ թէ անոր մահուան լուրը մեծ ցաւ պատճառեց Պելժիոյ գաղութին մէջ: Ողբացեալ գրագէտը բարեկամն էր բանաստեղծ Էմիլ Վէրհարընի, եւ շատ ծանօթ պելժիական շրջանակներու մէջ:

ՁԱՅՆ ՄԸ ԲՈՒԺԱՐԱՆԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Յունիս.— Փըթիթ Արպուայի բուժարանին տասնըմէկ հայ բախտակիցներուս եւ իմ ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնեմ սիրելի «Յառաջ»ին միջոցաւ, Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան որ այս տարուան ընթացքին երկու անգամ այցելեց մեզի, քաջալերելով բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Իրենց իւրաքանչիւր այցելութեան, մեր քոյրերը ամէն մէկուս բաժնեցին հազարական ֆրանք, ծխիկներ ու զանազան խորտիկներ: Մեծ եղաւ մեր ուրախութիւնը երբ անոնք խոստացան «Յառաջ»ին բաժանորդագրել բուժարանը.— Հայկ. կեանքի անցուդարձերուն մեզ իրազեկ պահելու լաւագոյն միջոցը: Անոնք անմիջապէս յարգեցին իրենց խոստումը եւ ահա արդէն երեք օրէ ի վեր կը ստանանք «Յառաջ»ը զոր կը լափենք անյագութեամբ:

Իբրեւ վաղեմի հիւացող եւ աջակից Կապոյտ Խաչին, խորապէս ծանօթ եմ այն տաժանելի պայմաններուն ուր գործելու կոչուած են մեր քոյրերը: Անոնք դռնէ–դուռ, փողոցէ փողոց, հիւանդանոցէ–հիւանդանոց կը վազվզեն՝ իրենց կարօտ ազգակիցներուն կաթիլ մը կորով եւ յոյս բաշխելու համար: Մխիթարութեան ու քաջալերանքի կարօտ մեր սիրտերուն համար, սակայն, մեծ արժէք կը ներկայացնեն այդ կաթիլները երբ նկատի կ՚առնենք թէ ինչ զոհողութեամբ ու դժուարութեամբ ձեռք կը բերուին անոնք:

Միշտ ժպտադէմ ու զուարթուն, մեր քոյրերը համարձակ կը մօտենան հիւանդներուն եւ իրենց գուրգուրանքներով տոկալու կորովը կը ներշնչեն դժբախտ հիւանդներուն:

Դալար մնաք, սիրելի Խաչուհիներ:

Յաջորդով տեղեկութիւններ բուժարանին եւ հայ հիւանդներու մասին:

ԳՐ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԵՐԳ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Մեր գաղութն ալ վայելեց Վիէնի Յովսէփ վրդ. Լեւոնեանի երգչախումբի համերգը, յունական թատերասրահին մէջ որ լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը: Երգահանդէսը շատ յաջող անցաւ: Օտարներ ալ ջերմապէս գնահատեցին վարդապետին աշխատանքը: Մեր գաղութը առաջին անգամ էր որ կը վայելէր հայկական համերգ մը: Երանի թէ աւելի յաճախ առիթներ ունենանք ոգեւորուելու: Ներկաներէն շատեր խնդրեցին վարդապետէն երգչախումբ մը կազմել մեզի համար: Բաւական թիւով երիտասարդներ պատրաստ են անդամակցելու: Որոշուեցաւ Յունիս 26էն սկսեալ ամէն շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին երգի դասեր տալ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան խորհրդարանին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր փափաքողները:

Յ. Մ. Պիչաքճեան

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Արթնցիր, Տիգրան, վեր, իմ աննըման հերոսս վեր ելիր, տես Մեսրոպենց տունը մոխրակոյտի վերածուեր է ու թշնամին ոչնչացած, գլուխդ վերցուր, իմ հզօր ու արդար ասպետս, քու հրամանին կը սպասեմ՝ անգամ մը եւս մարտնչելու մեր ժողովուրդի եւ անոր հայրենիքի փրկութեան համար ...»:

Երբ մեր դիրքերը վերադարձանք, ինծի ըսաւ.

— Արտաշէս, մենք հիմա մեր մեռելներն ունինք, դուն՝ Շուշիկը, իսկ ես՝ Տիգրանը, դուն օր մը խոստացար հլալ, յարգելու համար յիշատակը Շուշիկի մահուան, այսօր կարգը իմս է, Տիգրանը մեռաւ, բայց ես՝ չպիտի լամ, պիտի հետեւիմ քեզի, Արտաշէս քար դնենք մեր սիրտերուն վրայ ու աւազ լեցնենք մեր զգացումներու ակերուն, կռուինք անվախ, ջարդենք անխնայ, ու մեռնինք հերոսի պէս, առ, Արտաշէս, վերցուր Տիգրանի զէնքը, կռուինք միասին ...»:

Փառք մեր նահատակներուն եւ փառք Կանաչենց Հարսին, ճչացին ամէնքը եւ պարպեցին մէկ մէկ հատ օդի ալ:

« Նոյն օրը, կէսօրին, թշնամին մեզ դիմաւորեց համազարկներով: Մեր վրայ կը սաւառնէր Տիգրանի ուրուականը: Դիրքին մէջ՝ մեր ցաւին հետ խառնուած էր անյուսութիւն: Ես ու Կանաչենց Հարսը ինկեր էինք մտածումներու մէջ, մատուռի կողմէն կը յառաջանար թշնամին, անոնց գնդակներու ձայնը եւ թնդանօթին թինդըթինդը արթնցուց մեզ: Պատերազմը կը կրկնուէր, նորէն կռիւ, նորէն երգ ու զայրոյթ, Տիգրանի մօսինը կը գոռար ձեռքիս մէջ, կը թնդացնէր դիրքը, Արեգնազի «տասնոց»ը կրակ ու ոճիր կը փըսխէր, թշնամին կը հեծծէր, բայց թնդանօթը կը շարունակէր գոռալ, կը թնդացնէր դաշտ ու ձոր, փոշիով կը թաղէր մեր դիրքը, աւերներ կը գործէր: Սպաննուած էին քանի մը կիներ, որոնք սուրհանդակի դեր կը կատարէին: Սպաննուեր էր նաեւ Թումիկը»:

— «Տղաք, լռեցուցէք սա թնդանօթը, կրակեցէք անոր վրայ, գոռաց խմբապետը:

«Ամէնքս մէկ՝ մեր զէնքերու բերանները ուղղեցինք թնդանօթին, որ անմիջապէս լռեց: Ես հիմա ինքզինքս աւելի քաջ ու անվախ կը զգամ, Կանաչենց Հարսը՝ մոռցեր է ամէն ինչ, կ՚արհամարհէ մահը: Ես շոյեցի՝ Տիգրանի զէնքը, համբուրեցի զայն: Արեգնազը տեսաւ զիս, խռովեցայ, գլջացի ըրածիս վրայ, կըծկըտեցայ, որովհետեւ յանցաւոր էի իմ անզգուշութեանս պատճառով, ինծի դառնալով ըսաւ.

— Տիգրանի զէ՞նքը համբուրեցիր, մի ըներ Արտաշէս, դուն մեռելս կը յիշեցնես ինծի, դուն սուգի ու տխրութեան կը մղես զիս, կը թուլցնես ջիղերս, կը յուսահատեցնես զիս, այսպիսի պահու մը՝ երբ օրհասական կռիւ կայ, եւ մեզմէ ամէն մէկը ունի իր անմիջական պարտականութիւնը»:

«Խօսք չգտայ պատասխանելու, պարտուած էի ու կ՚ամչնայի ըրածէս: Կանաչենց Հարսը զէնքը հաստատեց դիրքի առջեւի հողէ բարձին վրայ, հետեւեցայ անոր, մենք՝ թշնամիի շարժումները կը դիտէինք: Մատուռի մօտի ծառուտքին մէջ ժխոր եւ իրարանցում: Թշնամին հոն թափանցեր էր: Կռիւը կը տաքնար, ես կը նայէի դէպի ծառուտքը, նախ՝ մէկ, յետոյ՝ երկու, երեք սարգիլներ տեսայ, որոնք թռան շատ բարձրէն, վառօդի հոտէ՞ն, թէ ոչ պայթող զէնքերու ձայնէն ահաբեկած այդքան վերէն կը թռէին, դուցէ, անցան վերէն, կապոյտին մէջէն, հասան գիւղի խռոված հորիզոնը: Մէկը՝ գլուխը վար կախեց, թեւթափ ըրաւ, վար իջնելու դիրք բռնեց, միւսները նոյնը ըրին, իջան մեր դիրքին շրջանը, քանի մը անգամ պտոյտ ըրին Տիգրանի հողակոյտին շուրջ, անցան մեր կռնակը, մտան տունի մը բակը..., այդ միջոցին՝ միտքս ինկաւ որ սարգիլները չորս հատ էին, երկու ընտանիք, երկու բոյն ունէին ծառուտքի ծառերուն վրայ, մէկը բարձր եւ միւսը ցած..., ո՞ւր էր չորրորդը, ինչո՞ւ չընկերացաւ միւսներուն..., պատասխանը պարզ էր. գէշ օրեր էին, մարդը մարդուն համար թշնամի դարձեր էր, գնդակ կը տեղար ամէն կողմէ, չորրորդ սարգիլը սպաննուած ըլլալու էր: Ամէն օր կռիւ կար կամ չկար, սարգիլները կ՚այցելէին մեր դիրքը եւ կը վայելէին մեր հոգածութիւնը»:

«Այս պատերազմին յաջորդող գիշերը խաղաղ անցաւ: Միւս օր ցերեկն ալ ոչինչ պատահեցաւ, միայն հատ ընդ հատ քիրտ ձիաւորներ կ՚անցնէին մեր դիրքին դիմացէն, հեռու բլուրի մը կողքէն:

(Շար.)

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

լայ խաղաղութեան վերահաստատումը ։ Ազգ. ժողովը հաւանութիւն յայտնեց ընտիրողականութեան այս կարգին, ձեր անունով։ Ուստի կ'ըսեմ մեր օտար բարեկամներուն ալ թէ՝ չանտեսելով հանդերձ միւս պարտականութիւնները, չենք կրնար օրինաւոր դիրք մը բռնել առանց մեր առաջին նպատակին հասնելու »։

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ վարչապետին ճառը, որ հազիւ 15 վայրկեան տեւեց, ընտանի չեշտ մը ունէր, բոլորովին տարբեր՝ ուրիշ ականաւոր քաղաքագէտներու հանդիսաւոր արտայայտութենէն։ Պ. Մենտէս Ֆրանս կ'ուզէ տեսակ մը մտերմութիւն հաստատել կառավարութեան եւ հանրային կարծիքին միջեւ ։

× Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Ռընէ Քոթի, պատասխանելով Այրըն-հաուըրի վերջին դրութեան, որ կը թելադրէր փութացնել միացեալ բանակի ծրագրին վաւերացումը, կ'ըսէ թէ բոլոր ատլանտեան զինակիցներուն հետ, Ֆրանսան ալ վճռած է աջակցիլ, որպէսզի «արագ եւ իրատես լուծում մը յանգի Եւրոպայի պաշտպանութիւնը»։ Այս առթիւ խօսելով նաեւ Հնդկաչինի պատերազմի մասին, կը յիշեցնէ թէ Ֆրանսայի նոր վարչապետը միշտ պատրաստ է յառաջիկային վերսկսելու խօսակցութիւնները։

Նախագահը իր ծննդավայրը՝ Հավռ այցելեց կիրակի օր։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով բացատրեց խաղաղութեան բարիքները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ վրդովիչ լուրեր կը հասնին ամէն օր։ Կիրակի օր կառք մը գնդացիր արձակուեցաւ Ռատէսի մէջ, սըրճարանի մը վրայ, ուր բնիկներ նստած էին։ Երկու հոգի սպաննուեցան, չորս հոգի վիրաւորուեցան։ Թերթերը ուրիշ արիւնալի դէպքեր ալ կը ծանուցանեն, ինչպէս եւ հրկիզումներ ։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ», համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, որ ընդհանրապէս ու թէջով լոյս կը տեսնէր, որոշեց կրճատել իր ծաւալը (վեց էջ)։ Կեդր. կոմիտէն այս որոշումը տուած է նկատի առնելով որ թերթին սպառումը 600000էն (1946) իջած է, 165.000ի։ Այս առթիւ կուսակցութեան ականաւոր դէմքերէն Պ. Ֆաժոն կը բացատրէ թէ ութ էջով եւ օրական 165.000 օրինակ սպառումով բաց կ'ունենային, բայց եւեմուտքը պիտի հաւասարակշռուի 200.000ով։ Միեւնոյն ատեն կ'ըսէ թէ «Իւմանիթէ-Տիմանշ» չահ կը ձգէ, 510.000 օրինակ սպառելով ամէն կիրակի ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան Սէնի շրջանին մասնաճիւղը առաջարկեց մեղմացնել պատժական տնօրինութիւնները անոնց հանդէպ որ դէմ քուէարկած են միացեալ բանակի ծրագրին։ Իսկ հիւսիսային շրջանը կը պահանջէ աւելի վճռական դիրք բռնել անկարգապահներուն հանդէպ ։

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ կառավարութիւնը ինկաւ, ինչպէս կը ծանուցանեն վերջին հեռագիրները։ Նախագահ Արպանց հրաժարեցաւ, ընդհ. հրամանատարին փոխանցելով իր իրաւասութիւնները ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ գտնուած նոր դամբարանը բացուեցաւ։ Հնագէտները ութ ժամ թքնեցան 40 մեթր խորութեան մէջ, բայց դամբարանը պարապ էր, հակառակ բոլոր ակնկալութեանց, ինչ որ մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց ։

ՀԱՐԿԱՅԻՆ նոր օրէնքին գործադրութիւնը պիտի սկսի Յուլիս 1ին։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Կապ. Խաչի դպրոցական տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան կիրակի, 4 Յուլիս, ժամը 8.30էն սկսած դպրոցին սրահին մէջ ։

Քննութեան ներկայ կրնան ըլլալ բոլոր հայրենակիցները։ Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք մասնաւորաբար բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն ։

Քննութենէն անմիջապէս վերջ, օթօքարով ձրի պտոյտ դպրոցի աշակերտներուն համար — Ալվար լէ Պէն ։

Ծնողքները եւս կրնան ընկերանալ նախապէս արձանագրուելով։ Օթօքարը կը մեկնի դպրոցին առջեւէն ժամը 13ին ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՃԱՌ, օրկան Արժանթինի հայ համալսարանականներու Միութեան, Ա. տարի թիւ մէկ (1954 Յունուար-Մարտ)։ (Հայերէն եւ սպաներէն)։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon - Sèvres (S. et O.)

Կազմակերպուած վարժարանին Օժանդակ Տիկնանց կողմէ, աջակցութեամբ նախկին աշակերտներուն ։

Կիրակի 4 Յուլիս, ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը ապահովուած է, Փաքաշունի հանրածանօթ նուագախումբով ։

Պիտի մասնակցին ՌՕԺԷ ՌԻՒԷԼ, ԺԱՆ ՔԼՈՏ ՊԱՐՆԱԼ իր կիթառով, ԺԱԳ ՊՐԷԼ իր զուարճալի երգերով, ՊՈՒՈՏԷՐՍ երգիծաբան եղբայրները եւն. եւն.։

Հայ լաւագոյն արուեստագէտներ եւս իրենց աջակցութեամբ պիտի ոգեւորեն ներկաները ։

Երիտասարդներուն համար պարի տախտակամած, վիճակախաղ, թանկարժէք առարկաներ, առատ ու մատչելի գիներով պիւֆէ, ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալ մը պատրաստուած են հանդիսականներուն ։

Ընտանիքով եւ բարեկամներով վերապահեցէք 4 Յուլիսի կիրակին ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մուրատ Ուսումնասիրացի Օրը, կիրակի, 4 Յուլիս, առաւօտէն երեկոյ Պ. Նաճարեանի ընդարձակ եւ օդասուն ագարակին մէջ, Սէնթ Անթուան։ Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի խօսի Փարիզի Կեդր. վարչութենէն Պ. Յ. Յակոբեան ։ Մեր մէջ պիտի ըլլայ նաեւ Սեբաստացիներու որդեգիր սանը, որ Մուրատեան վարժարանը կ'ուսանի։ Կը հրաւիրենք Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող մեր բոլոր հայրենակիցները եւ գաղութը ։

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով ։

Մուտքը ազատ է ։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ, քաջալերելու համար Սեբաստացիներուս սանը, իր յաջող դպրոցական տարեշրջանին համար ։

Հաճելի անակնկալներ, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն ։

4 Յուլիս Կիրակի, ժամը ճիշդ 3.30էն կէս գիշեր, Իսիի Խրիմեան վարժարանի սրահը։ 2 ռիւ տը լա Տէֆանս ։

Կը հրաւիրենք հասարակութիւնը, ինչպէս եւ մեր պատուակալ եւ գործօն անդամները ։ Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով ։

Մուտքը ազատ է ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Ֆ.Կ. Խաչի 3 դպրոցներու ամավերջի հանդէսը այս կիրակի, ժամը 15ին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահը ։

Բացման խօսք վարչութեան կողմէ ։

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ, դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութը, իր ներկայութեամբ քաջալերել այս համրոգուտ ձեռնարկը։ Մուտքը ազատ է ։

ՋՈՄԻ ՊՏՈՅՏԸ

ՋՈՄը կազմակերպած է պտոյտ մը այցելելու համար Հաւրի մէջ ԻԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ շոգենաւը Յուլիս 11ին։

Օթօքարը կը մեկնի կիրակի, ճամբու ընթացքին կ'այցելէ պատմական վայրեր, ինչպէս Ռուանի մայր եկեղեցին եւ Ժան տ'Արքի հրկիզման վայրը ։

Հաճելի անակնկալներ օթօքարին մէջ։ Ծախքերու մասնակցութիւն 1650 Ֆր., շոգենաւին այցելութիւնն ալ հաշուելով ։

Արձանագրուիլ Բ. Աճէմեանի մօտ՝ 24 Bd. des Capucines, OPE. 66-10. կամ «Յառաջ»ի մօտ։ Սակաւաթիւ տեղեր մնացած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

ՍԻՆԷ ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ մէջ

29 Յունիս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին,
373 Rue des Pyrénées, Paris 20e.

Մեթրօ Փիրէնէ — օթօպիւս թիւ 26

Մասնակցութեամբ փարիզահայ լաւագոյն երաժիշտներուն։ Հայկական եւ արեւելեան երգեր, պար, քոմէտի,' սքէչ անակնկալներ։ Երեք ժամ անընդհատ զըւարճութիւն ։

Մուտք 300 ֆրանք

Տոմսերը հայթայթել ճաշարան Արամէն, 60 ռիւ Լաֆայէթ, ճաշարան Էլմաւէն, 11 ռիւ Պիւֆօ, եւ նոյն օրը կիշէէն ժամը 6էն սկսեալ ։

Հանդէսը կ'աւարտի ժամը ճիշդ 24ին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վալանսէն ընկեր Մ. Դաւիթեան հազար Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ հազար Ֆր. ալ Ահարոնեանի դամբարանին շինութեան ։

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՋՈՎԱՍՈՒՆ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ (Le Raincy)

4 Յուլիս, ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր

Առաջնակարգ նուագախումբ, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ Ամերիկ. դաշտահանդէսներու օրինակով «Շիշ – քէպապ» եւ հայկական լաւաշ (փիտէ)

Առատ ուտելիք, ընտանեկան եւ հայեցի զուարթ մթնոլորտ, մատչելի գիներ,

Մարզական խաղեր, խրախճանք եւ անակնկալներ ։

Անձրեւի պարագային ապահովուած է ընդարձակ սրահ մը

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Էկլիզ Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Փավիյօն սու Պուա ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20.30ին Տիկին Թորոսեանի բնակարանը, 88 ռիւ Մարսէլ Պօնէ, Քաշան։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, խորհրդակցելու համար դաշտահանդէսի մասին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի ։ Տեղի կ'ունենայ 3 Յուլիս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը։ Յայտագիրը կը պարունակէ մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր։ Զաւեշտ մը՝ մէկ արար։ եւ « Մարդ – ծաղիկներ» գեղեցիկ տրամախօսութիւնը, ծաղիկներու թատերապարով, նաեւ հայկական պարեր ։

ՏԵԼՎԱԼ ու իր ընկերը երկու հապիտներ պիտի սարքեն զուարճալի տեսարաններ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քառէ սրճարանի վերնայարկը։ Դասախօսն է Պ. Յակոբ Ներսոյեան, (Տօքթ. փիլիսոփայութեան) ։ Նիւթը՝ «Հիւլէական ռումբը եւ եկեղեցին» ։ Մուտքը ազատ է ։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ.— Տիկին Մ. Ե. Ամատունի այս ամրան շրջանին պիտի կարենայ հայ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ ընդունիլ իրենց հաճելի արուարձանի տան մէջ, Լոնտոնի մօտ ։ Մարզանքներու եւ անգլերէն լեզուի խնամք պիտի տրուի ։

Պայմաններու համար դիմել՝
Mrs. M. E. AMADOUNY,
67, Sherwood Park Road, Sutton,
Surrey, England

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél.: PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R. C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ ★ MERCREDI 30 JUIN 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7407 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2818

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՐԱՅԵՎՕ...

●

Ճիշդ քառասուն տարի առաջ, 1914 Յունիս 28ին, այս քաղաքին մէջ կը գործուէր քաղաքական սպանութիւն մը որ մինչեւ այսօր ալ սարսուռ կը պատճառէ:

Այդ աճարեկումը յանդեցաւ առաջին աշխարհամարտին, ցնցելով ամբողջ Եւրոպան եւ Ասիան:

Ի՛նչ թանկագին պատեհութիւն Գաղանին համար...

Մէկ տարի ետքը արիւն կը լակէր սանձակոտոր կատաղութեամբ, բնաջնջելով Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին երկու եր-րորդը, իր պատմական հողերուն վրայ եւ ուրիշ ամէն տեղ:

Կը կորսնցնէինք ոչ միայն 1.200.000 ազգակիցներ, այլեւ ինչ որ ունէինք իրրեւ դարաւոր ժառանգութիւն: Անհատական եւ հանրային հարստութիւն, տնտեսութիւն, մշակոյթ եւ հող:

Այո, Սերայեվոյի մէջ արձակուած վրէժխնդիր գնդակը կայծ մըն էր որ պայթեցուց աշխարհակալ սպառազինութեանց վառօդարանը, իր բոցերուն մէջ թաղելով մեզ ալ:

1914 Յունիս 28...

Երեք սերբ աճարեկիչներ, ըմբոստանալով կայսերական Աւստրիա-Հունգարիոյ դէմ, կ'որոշեն սպաննել գահաժառանգը, արքիդուքս Ֆրանց Ֆերտինանտ:

Դուքը սարքուած էր Ֆրանսայի մէջ, Թուլուզ: Երեք աճարեկիչները սերայոժար յանձն առած էին իրենց վստահուած պաշտօնը, յանուն հայրենիքի ազատութեան (Պոսնա-Հերսէք):

Երկու մահափորձ կատարուեցաւ միեւնոյն օրը, երկուքն ալ ուղղուած արքիդուքսին դէմ, որ այցելութեան գացած էր Պոսնայի մայրաքաղաքը, Սերայեվօ:

Առաջինը, ռումբով, նպատակին չհասաւ:

Կարելի՞ էր կէս ճամբան մնալ, այնքան պատրաստութիւններէ ետք:

Այս անգամ կրակը նետուեցաւ երկրորդ աճարեկիչը, Փրինցիփ, արձակելով երեք մահացու գնդակներ:

Կառքին մէջ, տեղն ու տեղօք սպաննուած էր ոչ միայն արքիդուքսը, այլ եւ իր կինը, Սոֆի:

Յաջորդ ամսուն, Օգոստոսի սկիզբը կը պայթէր Մեծ Պատերազմը:

Վերջնագիր մը՝ Աւստրիոյ կողմէ Սերպիոյ, ցարական Ռուսիոյ կողմէ Աւստրիոյ (այն ատեն միացեալ կայսրութիւն), միջամտութիւն Գերմանիոյ,— եւ Եւրոպան բռնկեցաւ:

Թուրքիան, որ կանուխէն իր ճակատագիրը կապած էր Երրեակ Զինակցութեան հետ, իր կարգին կրակը նետուեցաւ նոյն տարուան հոկտեմբերին, ճակատելով Երեակ Համաձայնութեան դէմ:

Դաշնակիցները Տարտանէլով սկսան իրենց արշաւանքը: Ռուսերը ոչ իսկ զօրաշարժ կատարած էին Կովկասի մէջ, իրենց բոլոր ուժերը կեդրոնացնելով Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ դէմ:

Միայն Տարտանէլի գրաւումը կրնար ծունկի բերել Թուրքիան, որ արդէն սկըսած էր Գոնիա փոխադրել պետական մեքենան:

Այն ատեն մենք ալ փրկուած էինք:

Իսկապէս ձախողեցա՞ն Տարտանէլի ձեռնարկին մէջ:

Բազմաթիւ վկայութիւններ եւ յուշեր կը հաստատեն թէ դիմադրութիւնը խորտակուած էր եւ մարտանաւերը կրնային Պոլիս մտնել: Բայց բրիտանական կառավարութիւնը, որուն ծովային նախարարն էր Չըրչիլ, նախընտրեց քաշուիլ:

Անշուշտ անոր համար որ, 1916ի գաղտնի դաշնագրով, Պոլիսը բաժին կ'իյնար Ռուսիոյ...

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՋԵԿՈՅՑ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

●

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԵՆ ՓՈՒԹԱՑՆԵԼ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Այզընհաուըրի եւ Չըրչիլի խորհրդակցութիւնները վերջացած ըլլալով, երէկ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Վերջին քանի մը օրերու բարեկամական եւ արդիւնաւէտ խօսակցութեանց ընթացքին քննեցինք զանազան համաշխարհային խնդիրներ:

Արեւմտեան Եւրոպա.— Համաձայն ենք սա իրողութեան վրայ թէ գերման դաշնակցային հանրապետութիւնը պէտք է իր տեղը գրաւէ հաւասար գետնի վրայ արեւմտեան ազգերու հասարակութեան մէջ ուր կրնայ իր համապատասխան աջակցութիւնը բերել ազատ աշխարհի պաշտպանութեան: Որոշեցինք իրագործել այդ նպատակը, համոզուած թէ Պոնի եւ Փարիզի դաշնագիրները լաւագոյն միջոցը կ'ընծայեն այդ նպատակին հասնելու: Գոհունակութեամբ կ'ընդունինք Ֆրանսացի վարչապետին վերջին յայտարարութիւնը որով կ'ըսէր թէ հարկ է վերջ տալ ներկայ անստուգութեանց:

«Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան (միացեալ բանակ) դաշնագիրը վաւերացուած է վեց պետութիւններէ չորսին կողմէ երկար վիճաբանութիւններէ ետք որոնք շարունակուեցան աւելի քան երկու տարի:

Անշուշտ այդ ազգերը չեն մոռնար այն հաւանութիւնը զոր տուած են արդէն իրենց օրէնսդիր ժողովներով, կամ բարդ խնդիրներ ստեղծել: Այս դաշնագրի մասին Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա կարեւոր հաւաստիքներ տուած են, մէջն ըլլալով իրենց զինեալ ուժերուն տեղաւորումը Եւրոպայի մէջ, ապացուցանելու համար իրենց վստահութիւնը Հիւս. Ատլանտեանի կազմակերպութեան, Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան եւ Պոնի դաշնագիրներուն վրայ: Մենք համոզուած ենք թէ միացեալ բանակի եւ Պոնի դաշնագիրներուն վաւերացման նոր յապաղումները պիտի վնասեն Ատլանտ. ազգերու համերաշխութեան: Այս առթիւ կ'ուզենք անգամ մը եւս հաստատել թէ եւրոպական միութեան ծրագիրը որ ներշնչուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ եւ որուն մէկ տարրն է միայն միացեալ բանակի դաշինքը, այնքան խոստմնալից՝ Եւրոպայի խաղաղութեան եւ բարօրութեան համար, մինչ կը վայելէ մեր վճռական աջակցութիւնը:

Հարաւ. արեւելեան Ասիա.— Վիճաբանեցանք Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մասին եւ յատկապէս քննեցինք այն կացութիւնը որ կրնայ յառաջ գալ երբ համաձայնութիւն մը կնքուի Հնդկաչինի մասին: Նոյնպէս քննեցինք այն կացութիւնը որ կրնայ ստեղծուիլ, եթէ ձախողին համաձայնութեան մը յանգելու ջանքերը: Մենք պիտի քննենք զանազան ծրագիրներ հաւաքական պաշտպանութեան համար, դիմագրաւելու համար այդ երկու պատահականութիւնները: Մենք երկուքս ալ համոզուած ենք թէ միջազգային կացութիւնը մեծապէս պիտի ծանրանայ, եթէ Ժընեւի մէջ Ֆրանսական կառավարութիւնը գտնուի այնպիսի պահանջներու առջեւ որոնք թոյլ չեն տար ընդունելի համաձայնութիւն մը կնքել Հնդկաչինի մասին:

Հիւլէական խնդիրներ.— Նմանապէս քննեցինք մասնագիտական գործակցութիւնը հիւլէական ուժի ասպարէզին մէջ: Համաձայն ենք սա կէտին վրայ թէ մեր երկու երկիրները պիտի օգտուին այդպիսի գործակցութենէ մը, այն բոլոր սահմաններուն մէջ զորս կը թոյլատրէ ամերիկեան խորհրդարանը: Այս որոշ խնդիրներէն զատ, քննեցինք այն հիմնական սկզբունքները որոնցմէ կը ներշնչուին մեր երկու երկիրները: Վաղը յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի գոյացած համաձայնութեան մասին, պարզելով այդ սկզբունքները»:

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Այս յայտարարութենէն առաջ, Չըրչիլ հետեւեալ պատասխանները տուած էր իրեն ուղղուած հարցումներուն.

— Իմ կարծիքով, արեւմտեան աշխարհը պէտք է փորձէ խաղաղ համակեցութիւն հաստատել համայնավար աշխարհին հետ: Ես համայնավար չեմ. բայց հակառուս ալ չեմ: Գալով Մալէնկովի հետ խօսելու հարցին, այդպիսի տեսակցութիւն մը պէտք է ունենալ միայն այն ատեն եթէ կանխաւ ապահովութիւն ունենանք թէ արդիւնքը պիտի ըլլայ բարւոքում համաշխարհային կացութեան: Եթէ այդպիսի ապահովութիւն չկայ, այդ կարգի վիճաբանութիւն մը պիտի ծանրացնէ միջազգային ձգտումը:

Այս առթիւ Չըրչիլ շեշտեց թէ անգլեւամերիկեան գործակցութիւնը էական ազդակ մըն է խաղաղութեան փրկութեան համար:

× Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբերութեամբ կը սպասեն երկու պետութեանց նոր յայտարարութեան, որ պիտի պարզէ իրենց քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքները: Չըրչիլ տարիներէ ի վեր կը փորձէ այսպիսի յայտարարութիւն ձեռք բերել, իբրեւ «ընտանեկան դաշինք»: Ամէն պարագայի մէջ, վերոյիշեալ յայտարարութիւնն ալ կ'ապացուցանէ թէ երկու երկիրները կրցած են համաձայնութեան մը յանգիլ փոխադարձ զիջումներով:

× Արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ յուսախաբութիւն պատճառեց երկու պետութեանց առաջին յայտարարութիւնը, որ չի խօսիր գերման գերիշխանութեան վերահաստատման մասին: Ամերիկեան մարզպանը ճառ մը խօսելով Տիւսէլտորֆի մէջ, փորձեց մեղմացնել այս յուսախաբութիւնը: «Եթէ, ըսաւ, Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը ամառնային արձակուրդ առնէ առանց վաւերացնելու միացեալ բանակի դաշինքը, այն ատեն պիտի ստիպուինք խորհրդակցիլ, վերահաստատելու համար Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը»:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

●

ՍՏԵՆՏՈՐԵԱՆ ԿՈՊՏՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ եւ Պէյրութի թերթերը զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակեն, էջմիածինէն վերադարձող պատգամաւորներու բերնով:

Ինչպէս կ'երեւայ, կղերական պատգամաւորներուն մէջ կան սակաւախօսներ եւ շատախօսներ:

Ամէն մէկը տեղեկութիւններ հաղորդած է համաձայն իր խառնուածքին եւ... թերթին ուղղութեան:

Կրնաք կարդալ բոլոր հարց-պատասխանները, յաւելեալ եւ նուազեալ մանրամասնութիւններով, առանց որոշ գաղափար մը կազմելու բուն իրականութեան մասին:

Օրինակ, ես տակաւին չկրցայ ճշդել թէ քանի՛ հազար հաւատացեալներ ներկայ էին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան:

Մէկը կ'ըսէ հարիւր հազար, ուրիշ մը՝ յիսուն հազար:

Այս չէ կարեւորը:

Ո՛չ մէկը որոշ բան մը կ'ըսէ էջմիածնի վանքին նորոգութեան մասին:

Նորոգուա՞ծ է թէ որոշած են նորոգել:

Նոյն անորոշութիւնը Միաբանութեան վիճակի եւ կաթող. տեղապահի ընտրութեան մասին:

— Վախճանեալ կաթողիկոսը կտակ մը ձգած էր: Կարդացինք եւ իմացանք որ սինոդապահ նշանակուած է Եղիշէ արք. Տէրտէրեան: Այլեւս ընելիք չէր մնար մեզի...

Անշուշտ ամէն բան կը պարզուի ժամանակի ընթացքին:

Այս առթիւ տարօրինակ պատմութիւն մը կարդացի Պոլսոյ թերթերուն մէջ:

Գարեգին պատրիարք, որ հիւանդ էր, արտօնութիւն ստացեր է որպէսզի Խադ արք. Պոլիս մնայ երեք օր: Բայց Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահը մերժեր է, խորապէս վշտացնելով ծերունի պատրիարքը:

Մարմարան այս անցուդարձը հաղորդած էր առանց խորհրդածութեան:

Միւս օրաթերթը, Ժամանակ, կը պատմէ երկու սիւնակի վրայ տպուած խորագրով մը.— «Խադ արք. Աջապահեան չփափաքեցաւ քանի մը օր հոս մնալ իբրեւ հիւր Գարեգին պատրիարքին»:

— «Երբ սպասման սրահը մտանք Պատրիարքարանի ներկայացուցիչները խնդրեցին Տ. Խադ արք. Աջապահեանէ որ պէտք Գարեգին պատրիարքի փափաքով քանի մը օր հիւր մնայ քաղաքիս մէջ, աւելցնելով թէ այդ մասին կուսակալութենէն արդէն իսկ արտօնութիւն առնուած է:

«Աջապահեան Ս. մերժեց այդ հրաւէրը եւ երբ տեսաւ թէ Գարեգին պատրիարքի ներկայացուցիչները կը պնդեն իրենց հրաւէրին վրայ, յօնքերը պռստելով ըստենտորեան ձայնով մը եւ ձեռքով մերժողական ժեստ մը ընելով լռեցուց Գարեգին պատրիարքի ներկայացուցիչները»: (20 Յունիս):

Չեմ գիտեր թէ որքան վաւերական է այս պատմութիւնը,— «յօնքերը պռստելով, ստենտորեան ձայնով...»:

Եթէ նոյն իսկ թղթակիցը չափազանցած ըլլայ, լուրջ լուսաբանութեան կը կարօտի Խադ արք.ի այս ստենտորեան կոպտութիւնը:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս հրապարականախատ «մերժողական ժեսթ»ը ամէնուն աչքին առջեւ: Ի լուր ամենեցուն:

Գարեգին պատրիարք Խադ արք.ի աշակե՞րտն է թէ Անթիլիասի աբեղաներէն մէկը:

ՎԱՀԷ

« ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ... »

ՌՈՒՍ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթէն կ'իմանանք թէ Հայաստանի Գեր. Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագրով Մարտիրոսովի փոխարէն Հայաստանի ներքին գործերու նախարար նշանակուած է Ռուս մը, Պիսկունով:

Պիսկունովի անունը Երեւանի թերթերը կը յիշէին առաջին անգամ 1952ին, երբ կ'ընտրուէր կուսակցութեան համագումարի կողմէ Կեդր. Կոմիտէի թեկնածու, Արթինովի մաքրագործումէն վերջ Պիսկունով կը դառնայ Կեդր. Կոմիտէի Բիւրոյի անդամ, իսկ այժմ նշանակուած է ներքին գործերու նախարար:

Երկրորդ անգամ է, որ Հայաստանի ներքին գործերու նախարարութիւնը կը յանձնուի Ռուսի մը: Առաջինը Ալ. Կոբուլովն էր, որ 1938ին դարձաւ Հայաստանի էնկավէտէ - Չեկայի (ներքին գործավարութիւն) պետ: Այն ատեն իր օգնականն էր Կեդր. Կոմիտէի ներկայ առաջին քարտուղարը, Ս. Թովմասեան:

× Անցեալ Մայիսին մշակոյթի նախարար նշանակուած է Ա. Խ. Շահինեան, յաջորդելով Զ. Տ. Գրիգորեանի:

«ՎԵՐՋԻՆ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆ ԱԼ ԽԼԵՑԻՆ… »

●

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Պ. Ա. Զօպանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ նաեւ մեր ազնիւ բարեկամը, Մարքիզ տիւ Վէու, որ ծանօթ է Կիլիկիոյ եւ Սանճաքի մասին հրատարակած գիրքերով: Դամբանականին առաջին մասը կը պարզէ վաւերական գրագէտին դիմագիծը իբրեւ հայրենասէր, բանաստեղծ եւ թարգմանիչ: Ահաւասիկ երկրորդ մասը, որ մեր պատմութեան եղերական մէկ էջը կը բանայ.—

1895ի ջարդերուն յաջորդեցին 1915ի ջարդերը, որոնց արհաւիրքը ամէն չափ գլեց անցաւ: Սակայն վերապրողներուն կը մնար յոյս մը՝ Լոյտ Ճորճ – Փիքօ համաձայնութիւնը, մեր ամէնէն արդիւնաւէտ դաշինքը, Վեսթֆալիայէն ետք: Ան կը վերականգնէր Մեծ Հայաստանը եւ մեզ կը միացնէր Հայոց, միասին վերականգնելու համար անոնց զինուորական պատուարն ի պաշտպանութիւն ազատութեան եւ ընդդէմ բարբարոսներու: Ինչո՞ւ համար խոստումները նորէն դրժուեցան: Աւելին, զանց առնելով յարութիւն տալ Մեծ Հայաստանին, յեղյեղուկ Եւրոպան, քարտէսէն ջնջեց նոյնիսկ Կիլիկիան, Ռուբինեաններու եւ Լուսինեաններու այդ Փոքր Հայաստանը: Այսպիսով, իրաւունքի պատերազմին մէջ իրենց արիւնը թափող ժողովուրդներէն, միայն Հայերը արտադաղթն ունեցան իբրեւ բաժին յաղթանակէն: Զօպանեանի ձայնը մարեցաւ վայրկեան մը, վիրաւորուած այս անչափ անիրաւութենէն: Սակայն Հայերուն դեռ կը մնար վերջին պատառ մը՝ լեռ մը վարդերու եւ կաղնիներու, Մուսատաղը, եւ Անտիոքեան աշխարհը, ուր Յիսուսը յաղթած էր Ապողոնին եւ Ս. Պօղոսը՝ դեղապաշտներուն: Եւ սակայն, բարի դաշնակիցները մտածեցին թէ պէտք էր այս վերջին բարձունքներն ալ խլել մարտիրոս ժողովուրդէն, գնելու համար դրացիի մը ենթադրեալ մասնակցութիւնը վերահաս պատերազմին: Այդ միջոցին ես հիմք կը դնէի «Միջերկրականեան կոմիտէին եւ զայն հրապարակ կը նետէի յօգուտ Անտիոքի եւ Ալեքսանտրէթի:

Առաջին մօտեցողը եղաւ Զօպանեանը: Կը թրթռար, կը ճառագայթէր, կը վերագտնէր իր քսան տարիները: Վերջապէս, կ՛ըսէր, աւելի երիտասարդ ձայներ պիտի շարունակեն իմ խորտակուած ձայնս: Կառավարութիւնը զինքը պատուած էր, իրեն տալով Պատուոյ Լեգէոնի Սպայի շքանշանը: Կոմիտէին առաջին ձեռնարկը պատրաստ չէ՞ր: Ծերակուտական Կոթըրոյի նախագահութեան տակ, ճաշ մը ի մի հաւաքեց ութսուն եւ երկու Ֆրանսացիներ եւ Հայեր, որոնք արդէն իսկ միացած էին պայքարելու համար: Անոնց մէջըն էին Տիֆիէօն, որ Կիլիկիոյ Մարզպանն եղած էր, Անտրէա, Այնթապի յաղթականը, Բէլման – Կրանքուռ, որուն զօրամասերը ճէպէլ – Պէրէքէթի վրայ քալեցին, Նիէսէլ, որուն աչքերը նման էին Զօպանեանի աչքերուն: Եւ Զօր. Պրէմոնը, որ երկու անգամ վերականգնած էր փլած տուները, յանուն Հանրապետութեան նախագահին, ողջունեց եւ պարգեւատրեց Զօպանեանը, որ քառասուն եւ երեք տարիէ ի վեր կը պայքարէր, Հայաստանը վերականգնելու համար:

Անկէ վերջ, օր չեղաւ որ մենք չտեսնենք Զօպանեանը, միշտ նոր լուրերով, զորս մենք մամուլին կուտայինք փայլակնացայտ զեկոյցներով, եւ կամ բերանացի կը հաղորդէինք նախարարութեանց: Սակայն սխալն անպարտելի է: Ալեքսանտրէթ, Անտիոք եւ Մուսատաղ յափշտակուեցան Հայերէն եւ Ֆրանսացիներէն եւ այլեւս ոչ ոք վերականգնեց Հայոց փլած տուները, Զօպանեանի ձայնը բեկուեցաւ: Պահ մը վարանեցաւ եւ ըսաւ ինծի.

— Իմ քսան տարեկանի ընկերներս մեռած են, 1915ի ընկերներս մէկը միւսէն վերջ մեզմէ կը հեռանան, Կիլիկիան մեռած է. Մուսատաղը մեռած է, ես ալ պիտի մեռնիմ: Ի՞նչ ճամբայ կը գծեն մեր ոսկորները, նոճիներու նման: Ո՞ւր կ՛երթաս, Հայաստան...

Իր թախծին հակառակ, ան կը վերապրէր, եւ հիմա, կը մեռնի, ափսո՛ս, յիմար արկածով մը: Բայց պիտի վերապրի: Հազիւ լսած դժբախտութիւնը որ զայն մեզմէ կը խլէր, կը հիմնէի, զօր. Տիւֆիէօյի, դեսպան Ռօժէ Կառօյի, Ռընէ Փինօնի, Ֆրետերիք Ֆեյտիի եւ հայ բարեկամներու հետ, ուխտ մը, անջնջելի պահելու համար անոր յիշատակը, հրատարակելով իր գործերը, Արշակ Զօպանեանի Բարեկամներու ընկերակցութիւնն է այդ: Այդպէս այն հողին, որ մեր բարեկամը կը փետէր «Վարդենիք Հայաստանեաց»ի մէջ եւ այնքան խնամքով, Ֆրանսական վարդերուն վրայ, ուրիշ վարդեր ալ պիտի ծաղկեցնէ:

Զօպանեան, բարեկամ, այեւս հայրենիքիդ հողը պիտի չկոխես, համաձայն այն դաշինքին, որ կնքեցիր երբ քսան տարեկան էիր, որպէսզի կարենաս ծառայել հայրենի շահերուն: Ֆրանսան քեզ կը պահէ: Ֆրանսայի հողն ալ, Հայաստանի հողին նման, վարդերու եւ յարութեանց հողն է: Ոչ եղբայր, ոչ ազգականներ կան շուրջդ, ջարդերն անցան անոնց վրայէն, եւ անոնք այսօր մեր սուգին չեն կրնար մասնակցիլ: Դամբանիլ դամբանիդ մէջ, ուր Լուսաւորիչը քեզ կ՛օրհնէ եւ որ այնքան վարդեր պիտի ունենայ,— կը խոստանանք — թէ ան յաւիտեան պիտի ըլլայ Ֆրանսայի եւ Հայաստանի վարդաստանը: Երկու անմահ մայրեր կ՛օրօրեն քեզ, — Հայաստանը՝ որ քեզ ծնաւ եւ Ֆրանսան՝ որ քեզ որդեգրեց:

PAUL DU VEOU

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ

●

Փարիզի կենդանաբանական պարտէզը որ կը գտնուի Վէնսէն, աշխարհի ամէնէն ճոխ եւ լաւ կազմակերպուած հաստատութիւններէն մին է: Հիմնուած է քսան տարի առաջ Փրոֆ. Աշիլ Ուռպէնի կողմէ:

Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք փարիզեան թերթէ մը.—

Աշիլ Ուռպէն ընդհ. տնօրէնն է: Ամէն առաւօտ իր առաջին այցելութիւնը կուտայ Միշըլինին (փիղ) զոր Զատի մէջ բռնեց եւ որ առաջին բնակիչն է իր «ագարակին»:

Շատ հեռուէն երբ իր մօտենալը տեսնէ Միշըլին դէմը կը վազէ եւ իրեն յատուկ ձեւերով գոհունակութիւնը կը յայտնէ:

1934ին երբ «Գաղթային Ցուցահանդէս» վերջ գտաւ, որոշուեցաւ այդ վայրը կենդանաբանական պարտէզի վերածել:

Այսօր 600 ստնաւոր կենդանիներ եւ 1200 թռչուններ կը գրաւեն կենդանաբանական պարտէզին 17 հեկտարը: Ամէն տարի, երկու միլիոն հոգի կ՛այցելեն հոն:

1934ին կենդանաբանական պարտէզին շինութիւնը 26 միլիոն ֆրանքի նստաւ, այսօրուան դրամով 800 միլիոն: Այժմ իր ելեւմուտքը (75 միլիոն Ֆր.) կը գոցէ: Կենդանիներու սնունդը կ՛արժէ ամսական մէկուկէս միլիոն, ջուրը եւ ածուխը տարեկան չորս միլիոն:

Կենդանիներու գնումը իջած է իր նուազագոյն աստիճանին: Անոնց մեծ մասը նուէր տրուած է: Տոքթ. Շուայցըր իր Ֆրանսա վերադարձին Կապոնէն բերաւ երեք շեմփանզէ: Կառավարութիւնը Փարիզ փոխադրեց Մարոքի նախկին Սուլթանին թռչնանոցը, իսկ Ռապաթէնվէնսէն ղրկուեցան երկու տասնեակ մը առիւծ եւ կատուառիւծ:

Ասոնցմէ զատ, գաղթավայրերը մեկնող պաշտօնեաները, իրենց պաշտօնը լրանալէ ետք երբ Փարիզ կը վերադառնան, միասին կը բերեն իրենց սիրելի կենդանիները եւ կը յանձնեն կենդանաբանական պարտէզը: Այս վերջին կենդանիները աւելի նախընտրելի են քան անոնք որ ուղղակի կը ղրկուին, որովհետեւ աւելի ընտանի են եւ կը յարմարին միջավայրին: Անոնք չեն վախնար մարդոցմէ: Սակայն սնունդի մասին անոնք ալ նոյնքան դժուարահաճ են: Իրենց տէրերը չփացուցած էին զիրենք: Առիւծ մը որ հինգ տարի առաջ տրուած էր պաշտօնատարէ մը, կը մերժէր կերակուրները: Իր կամաւոր ծոմապահութեան հետեւանքով սկսաւ նիհարնալ, այն աստիճան, որ իր տէրը կանչեցին: «Անշուշտ ըսաւ, մոռցանք ձեզի ըսել թէ միայն բրինձ կ՛ուտէ հաւկիթի դեղնուցով խառնուած ...»: Ուրիշ կենդանիներ կը մեռնին ոչ թէ սնունդէ զրկուելով, այլ ձանձրոյթէ: Գըրեթէ բոլորն ալ կ՛ուզեն որ իրենց տէրերը գոնէ օրը մէկ անգամ իրենց այցելութեան գան սկիզբները: Յետոյ հետզհետէ նուազ յաճախ կ՛այցելեն, սակայն երբեք ամբողջովին չեն լքեր; Էգ առիւծ մը այնքան վարժուած էր ապրիլ իր տիրոջ շունին հետ որ կը սպառնար մեռնիլ, մինչեւ որ տէրը միասին բերաւ շունը:

Կենդանիներու միջազգային փոխանակութիւններն ալ կարեւոր տեղ կը գրաւեն: Իսկական առեւտուր, որուն գիները առաջուընէ ծանօթ են, թէեւ կը փոխուին համաձայն մատուցումի եւ պահանջի օրէնքին:

Անկէ զատ յիսունի չափ վայրի կենդանիներու վաճառականներու հետ յարաբերութեան մէջ է վարչութիւնը: Այդ կարգի 500 առեւտրականներ կան ամբողջ աշխարհի մէջ: Ամէնէն կարեւոր հաստատութիւնը Համպուրկի մէջ կը գտնուի:

Այժմ վաճառականին մօտ մէկ առիւծը երկու հարիւր հազար ֆրանք կ՛արժէ, փիղ մը 400 հազար, իսկ ընձուղտ մը (ժիրաֆ) մէկ միլիոն: Ճանապարհածախսը կը վճարէ գնորդը, որ երբեմն արժէքին հաւասար է կամ աւելի: Վերջերս 300 հազար ֆրանք արժող փիղի մ համար օգտնաւով փոխադրութիւնը արժեց 800 հազար ֆրանք:

Կենդանաբանական պարտէզին ամէնէն սիրելի կենդանին օքափի մըն է: Արժէքը անհաշուելի է: Քանի մը հատ կայ միայն այս կենդանիէն պելժիական Քոնկոյի մէջ, նուէր Պելժիոյ կառավարութեան կողմէ:

Ամէնէն դժուար ընտելացող կենդանին մանչօն է: Անցեալ տարի տասներկու հատ բերին, սակայն բոլորն ալ մեռան: Կլիմայի փոփոխութեան չեն կրնար դիմանալ: Արուեստական ձմեռնաքունի փորձ մը պիտի կատարեն:

Միեւնոյնն է պարագան թռչուն – ճանճերուն: Նախ վանդակներու մէջ կը բերէին, այսօր նամակի պահարանի մէջ կը դնեն, ինչպէս եւ տուփերու մէջ, որպէսզի չշարժին եւ կարելի եղածին չափ քիչ գոլ կորսնցնեն:

Բացի փրոֆ. Ուռպէնէ, երեք անասնաբոյժներ կան: 35 պահապան որոնք բոլորն ալ ծագումով Պըրթոն են: Անոնք քիչ ենթակայ են վտանգներու, որովհետեւ կենդանիները կը ճանչնան զանոնք եւ կը դըմահատեն: Սակայն կենդանիներէն շատ անգամ փոխանցիկ հիւանդութիւններ կ՛առնեն, ինչպէս ժանտատենդ: Կան նաեւ տասնըհինգ պարտիզպան, տասը մասնագէտ բանուոր եւ տասնէն երեսուն (եղանակին համաձայն) դանձապահ:

Տոքթ. Նուվէլ կը զբաղի հետազօտութեամբ եւ ուսումնասիրութեամբ եւ կը դարմանէ ժանտատենդէ վարակուած կենդանիները: Բժիշկին համաձայն շատ դըժուար է կենդանիները գործողութեան ենթարկել:

Ամէն օր 500 քիլօ միս կը ղրկուի կենդանաբանական պարտէզը: Կենդանիներու սնունդը տեւական հարց մըն է: Շեմ-

---

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

●

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Լուկաշինը առաջարկում էր լուրջ ուշադրութիւն դարձնել կատարուած ապօրինութիւնների վրայ եւ առաջն առնել Գր. Զալխուշեանի չհաստակութիւնների: Հակառակ պարագային՝ սպառնում էր մեր հիւպատոսին հեռացնել, Խորհրդային պետութեան սահմաններից, մի քայլ որ ցանկալի չէր համարւում Հայաստանի կառավարութեան վարկի տեսակէտից:

Լուկաշինի հաղորդած տեղեկութիւնները հաստատեցին նաեւ Ռոստովի հայ քաղաքացիներից շատերը:

Պատուիրակութիւնը ինքն իրեն իրաւասու չհամարեց, սակայն, այդ խնդիրը տեղն ու տեղը կարգադրելու եւ խոստացաւ միայն այդ մասին անմիջապէս դեկուցել մեր կառավարութեան, իսկ Գր. Զալխուշեանին հաղորդեցինք գոյութիւն ունեցող դժգոհութիւնների մասին եւ առաջարկեցինք միջոցներ ձեռք առնել՝ դրամական հաշիւները աւելի կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնելու համար, որպէսզի անտեղի ու վարկաբեկիչ խօսակցութիւնների տեղի չտրուի:

Պատուրակութիւնս Երեւան վերադառնալուց կարճ ժամանակ յետոյ, Հայաստան եկաւ նաեւ Գր. Զալխուշեանը, բայց արտաքին քաղաքական աննպաստ դէպքերի հետեւանքով կառավարութիւնը հնարաւորութիւն չունեցաւ զբաղելու Ռոստովի իր հիւպատոսի դրամական գործառնութիւնների քննութեամբ, մանաւանդ որ Գր. Զալխուշեանը, նորաստեղծ Հայաստանում իրեն համար յարմար պաշտօն չգտնելով, շուտով մեկնեց արտասահման, եւ այդպիսով փակուեց նրա դէմ յարուցուած ամբաստանութիւնը:

Պատուիրակութեան բարի երթ մաղթելու համար Ռոստովի կայարանում հաւաքուել էր մի հոծ բազմութիւն, որի մէջ կային նաեւ հայ բոլշեւիկներ: Բոլորի ցանկութիւնն էր օր առաջ վերադառնալ իրենց սիրելի հայրենիքը եւ անհուն աշխատանքով վերաշինել հօրենական քանդուած օջախները: Բարի երթ մաղթելու եկել էր նաեւ բոլշեւիկեան Գործկոմի քարտուղար Ս. Լուկաշինը:

Դոնի գեղատեսիլ ափերը աստիճանաբար աչքից հեռանում էին, եւ ես հոգով ու մտքով փոխադրւում էի մայր Արաքսի ափերը՝ նոր հայրենիք, հարազատ հայրենիք, ազատ ու անկախ հայրենիք կերտելու վճռականութեամբ:

Գիշերը ուշ ժամին հասանք Կաւկազկայա կայարանը, որ երկաթուղային մի առանձին գծով կապուած է Կուբանի շըրջանի կենտրոն Եկատերինոդարի հետ: Մեր գնացքը մինչեւ լուսաբաց եւ հետեւեալ ամբողջ օրը անշարժ մնաց կայարանում: Երկաթուղային պաշտօնեաների ու ծառայողների խուճապահար շարժումներից եւ նրանց դէմքերի արտայայտութիւններից երեւում էր, որ մօտակայ շըրջաններում կատարւում էին ինչ որ լուրջ եւ մտահոգիչ դէպքեր:

Մեր հարց ու փորձից պարզուեց հետեւեալը.—

Զօր. Վրանգելի զօրամասերը Թամանի թերակղզում Խրիմից ցամաք էին ելել եւ մեծ արագութեամբ առաջանալով սպառնում էին Ռոստով Արմաւիր երկաթուղային գծին: Մոսկուայից շտապ կերպով տեղ էր հասել օգնական ուժերով զինուորական Կոմիսար Լ. Տրոցկին եւ մասամբ վերականգնել էր ճակատի նախկին դրութիւնը:

Հետեւեալ առաւօտ մեր գնացքը հասաւ Արմաւիր, որտեղ հարիւրաւոր հայ քաղաքացիներ անհամբեր սպասում էին պատուիրակութեանս ժամանումին: Դիմաւորողների մէջ կային տեղացի եւ գաղթական Հայեր, լեհական ճակատից վերադարձող հայ զինուորներ, Հայաստանի տարբեր շրջաններից ու գաւառներից: Բոլորն էլ ցանկութիւն ունէին անմիջապէս վերադառնալ Հայաստան եւ մեզանից սպասում ուրախառիթ լուրի: Պատուիրակութեանս կողմից տողերիս գրողը համառօտ զեկուցում տուեց հաւաքուած բազմութեան Մոսկուայի մեր բանակցութիւնների մասին եւ յորդորեց համբերատար լինել ու կարճ ժամանակ էլ տոկալ: Հաւաստիացրեց, որ խորհրդային կառավարութիւնը միանգամայն բարեացակամ վերաբերմունք ունի դէպի հայ ժողովուրդը եւ համամիտ է մեզ հետ, որ Ռուսաստանի բոլոր Հայերը Հայաստան փոխադրուեն: Մեր հայրենակիցների բուռն ծափահարութիւնների եւ ուռաների տակ մեր գնացքը շարժուեց դէպի Հանքային Ջրերը:

Հանքային Ջրեր կայարանն եւս շտապել էին մեր պատուիրակութիւնը դիմաւորելու համար Կիսլավոդսկի եւ Պիատիգորսկի աչքառու հայ բոլշեւիկներից ոմանք եւ Հիւսիսային Կովկասի հայ գաղթականներուն Կոմիտէի անդամները: Հետաքրքրուեցին Մոսկուայի մեր բանակցութիւններով, Հայաստանի ներքին եւ արտաքին վիճակով, հայ գաղթականների շուտափոյթ տեղաւորման հնարաւորութիւններով եւ մի շարք հրատապ այլ հարցերով:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(27) (Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻ՛Ն ...

★

Արեւելահայ քահանայ մը եւ Արեւմտահայ գրագէտ մը — երկուքն ալ թթու տեսակէն Հայ ու հայրենասէր — անարիւն պատերազմ մը հռչակած են իրարու դէմ։

Քահանան կը յայտարարէ թէ պէտք չկայ մեր եկեղեցական արարողութիւնները — կամ Աստուածաշունչը — աշխարհաբարի թարգմանելու։

Գրագէտը կը յայտնէ բոլորովին տարբեր կարծիք մը եւ, մօտաւորապէս, ըսել կ'ուզէ թէ գրաբարը այլեւս մեռած է եւ հայ ժողովուրդը պէտք է աղօթէ աշխարհաբարով։ Եւ համոզուած է որ Ամենակալը աւելի ուշադրութեամբ ականջ կուտայ մեր աղերսներուն, եթէ իրեն հետ խօսինք, օրինակ, Պոլսահայերէնով։

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով ստիպուած եմ իրաւունք տալ Աստուծոյ պաշտօնեային եւ իրաւունք չտալ մեր դըրական անդաստանը մշակող աշխարհականին։

Գրագէտ Արամ Հայկազ թիւրիմացութեան մէջ է։ Ոչ միայն թիւրիմացութեան մէջ է, այլեւ, իբրեւ գրագէտ, աններելի մեղանչում մը կը կատարէ մերՈսկեղենիկ գրաբարին դէմ։

Հասարակ մահկանացուն կրնայ շատ մը բամբասանքներ բանաձեւել մեր դասական լեզուին դէմ, բայց գրագէտը իրաւունք չունի մասնակից ըլլալու այդ բամբասանքներուն։ Որովհետեւ եթէ գրագէտը պաշտպան չկանգնի գրաբարին, ո՞վ պիտի կատարէ փաստաբանին դերը — գրագէ՞տը, խանութպա՞նը թէ լուսացնցուղ դահլիճներու «միւսիւ»ն։

Գրաբարը մեռած չէ, բարեբախտաբար։ Կը մեռնի այն օրը, երբ հայ ժողովուրդը, ինք, գերեզման մտնէ։ Այսինքն կը մեռնի այն օրը, երբ արեւը իր վախճանին հասնի։ Գրաբարը այն աղբիւրն է, որուն ջուրով կը լեցնենք աշխարհաբարին կուժը։ Աշխարհաբարը կը ծլի, կը ծաղկի, կ'ուռճանայ, կը հարստանայ, կը ճոխանայ, կը բիւրեղանայ գրաբարով։ Աշխարհաբարը կը հալի, կը մաշի, կը սպառի, կը ցամքի՝ առանց գրաբարի կենսանիւթին։ Ո՞ր աղբիւրին կը դիմենք երբ կը փորձենք նոր բառ մը, նոր բացատրութիւն մը շինել եւ հարստացնել մեր արդիական լեզուն։

Գրագէտ Արամ Հայկազ կը խոստովանի թէ պատարագի կ'երթանք, բայց բան չենք հասկնար քահանային աղօթքներէն։ Ո՞վ է յանցաւորը — անշուշտ մենք։

Եթէ հետեւինք գրագէտ Արամ Հայկազի խորհուրդին, պէտք է, ասկէ ետք, աշխարհաբարի թարգմանենք մեր «Առաւօտ Լուսոյ»ն, մեր «Այսօր Անճառը», մեր «Հաւատամք»ը, մեր «Տարածեալ»ը, մեր «Նորաստեղծեալ»ը եւ մեր «Հայր Մեր»ը։

Ուրիշ խօսքով, մեռցնենք այդ աղօթքները եւ խաչ մը քաշենք մեր գրաբարին վրայէն։

Սիրելի Հայկազ, հայ ժողովուրդը խելագարած պիտի ըլլար եթէ ծալլէր, ծըրարէր ու մատենադարաններու փոշիներուն մէջ թաղէր իր ամէնէն թանկագին գանձը — դասական լեզուն։

Աստուածաշունչը կը կարդանք ու բան չե՞նք հասկնար։ Յանցաւորը գրաբարը չէ։ Մենք ենք։

Գրաբարը աշխարհաբարին կեանք պարգեւող, հետեւած կ'ըլլանք այն կատուին, որ միսին չի հասնիր ու կ'ըսէ թէ միսը հոտած է։

Գրաբարը աշխարհաբարին կեանքպարգեւող արեւն է։ Պէտք չէ մեռնի։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՊՈՒՏՕ, 24 Յունիս. — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի, մենք ալ հպարտութեամբ տօնեցինք հայ ժողովուրդի անկախութեան եւ պետականութեան 36րդ տարեդարձը, կիրակի, 20 Յունիս, Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ակումբին մէջ։ Բեմը զարդարուած էր «Փառք Մայիս 28ի անմահ հերոսներուն» վերտառութեամբ։ Կեդրոնը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանը եւ մեր պաշտելի եռագոյնը։ Աւելի վար՝ Հայկական Ազատամարտը Սերոբ իր կորիւններով՝ Զօր. Նազարբէկեան, Արամ եւ ուրիշ նկարներ մեր նորագոյն պատմութեան մեծ դէմքերէն։

Նոր Սերունդի անդամները հանդէսին բացումը կատարեցին «Մեր Հայրենիք»ով, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս։

Ընկեր Կ. Տօնէրեան իբրեւ նախագահ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել բոլոր նահատակներու յիշատակը։ Մեներգեց Պետրոս Քէնտէրեան «Բարձր Սարեր», Յ. Միքայէլեան ապրումով արտասանեց (երկուքն ալ Նոր Սերունդէն), փոքրիկն Ա. Գինոսեան յաջողապէս արտասանեց։ Ս. Քէնտէրեան (թաւ ջութակ), Ս. Տօնէրեան (ջութակ), միասին երկու հայկական կտորներ նուագեցին ղեկավարութեամբ Օր. Շ. Քէնտէրեանի։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Ա. Միքայէլեան նկարագրեց թէ ինչ պայմաններ ստեղծուած էր Կովկասի, Թուրքիոյ եւ Արարատեան դաշտի հայութեան համար, թէ ինչ վճռականութեամբ գործեցին Արամը, Սիլիկեանը, Դրօն եւ ուրիշներ, գերմարդկային ճիգեր թափելով։ Յետոյ իր խօսքը երիտասարդութեան ուղղելով եզրակացուց. — «Մեր տարագիր եռագոյնը եւ Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի փառքն ու պատիւը կը կազմեն։ 1918ին երբ Գէորգ Ե. Կաթողիկոս կ'օրհնէր հայ զինուորը եւ եռագոյնը, երբ հայ ժողովուրդը օրհասական կռիւ կը մղէր, հայ զինուորը բարձր բռնած դրօշը՝ կը խոյանար թշնամի դիրքերը, յաղթանակը ապահովելու համար։ Եւ Մայիսեան պայծառ առաւօտ մը դարձեալ հայ զինուորը եռագոյնը ձեռքը ռազմադաշտէն երգելով կը վերադառնար Երեւան, մինչ ժողովուրդը ուրախութեան արցունքներ կը թափէր։ Ան որ կ'ուրանայ այս բոլորը պարզապէս օտարին կը ծառայէ»։

Տօնակատարութիւնը վերջ գտաւ «Նոր Սերունդին գեղջկական եւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգներով։

ՁԱՒԱՐԱՑԻ

★

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սիրելի «Յառաջ», Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 13ին, կիրակի օրը, Պառ տը Շալէի օդասուն պարտէզին մէջ։ Հակառակ օդին անյարմարութեան ժողովուրդին մէկ մասը առտուն եկած էր, իսկ կէս օրէ վերջ դաշտը լեցուեցաւ խուռն բազմութեամբ մը։

Պ. Ալեքսանի բարձրախօսը օդը կը թնդացնէր ընտիր երգերով։

Օրուան նախագահը՝ Տիկին Ա. Աւտոեան՝ հանդէսին բացումը կատարելով, գրաւոր զեկուցում մը կարդաց մասնաճիւղին գործունէութեան մասին։ Այս առթիւ բացատրեց թէ արդէն երրորդ սե՛րունդ մը հասած է եւ գերմարդկային ճիգերու կը կարօտինք մեր զաւակները եւ թոռնիկները հայ պահելու համար»։ Ուրեմն հաւաքուեցէք այս կազմակերպութեան շուրջ որպէսզի կարենանք ոչ միայն Հայը Հայ պահել, այլ նաեւ Հայը Հայու հետ ամուսնացնել»։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ Օր. Ա. Յարութիւնեան զգացումով արտասանեց Կոստան Զարեանի «Ձին», «Գարուն»ը եւ «Հայաստան»ը եւ երգեց Խ. Աբովեանի երգը։ Փոքրիկն Յ. Աւտոեան՝ «Հայ եղբայր», Նոր Սերունդի անդամներէն Կ. Յարութիւնեան արտասանեց Ֆրանսերէն Ֆանթէզի մը, իսկ Վ. Աւագեան երգեց «Գարունքները», Օր. Գ. Աւտոեան արտասանութիւն մը, եւ Օր. Դաւիթեան երգեց «Մարտիկի երգը» եւ ուրիշ մը։ Բոլորն ալ ծափերու արժանացան։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդի ատենապետ ընկեր Յ. Պետրոսեան, որ տեղեկութիւններ հաղորդեցՖ.Կ.Խ.ի գործունէութեան մասին, ամէն տեղ եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ։

«Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Կարմիր Խաչերը կը ստանան պետական նպաստ, բայց մեր Խաչերը զրկուած են այդ նպաստներէն։ Անոնց ստացած նպաստը հայ ժողովուրդի տուած լուման է։ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղն ալ կ'օգտուի թաղեցիներու առատաձեռնութենէն»։

Ընկեր Հրանդ Սամուէլի ներկայութենէն օգտուելով մեր Խաչուհիները, հրաւիրած էին երկու խօսք ըսելու։ Ընկերը անհրաժեշտ գտաւ Կապոյտ Խաչի զօրացումը եւ այս կարգի հանդէսները որոնց շնորհիւ երիտասարդները հայկական մթնոլորտ կը վայելեն։ Թելադրեց խտացնել Կապոյտ Խաչի շարքերը երիտասարդներով եւ երիտասարդուհիներով։

Յետոյ սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը եւ խնջոյքը, տեւելով մինչեւ ուշ ատեն։

Հանդէսի ընթացքին քաշուեցաւ վիճակախաղը։ Շահած են հետեւեալ թիւերը. — 172 85 232 50 248 206 51 134 110 87 242 274 122 268 79 169 63 208 եւ 15։

Դիմել Կապ. Խաչի մասնաճիւղին։

Գ. ԿՈՓՈՅԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ընկեր Միհրան Զրաքեան, որուն մահը գուժած էինք կիրակի օր, թաղուած է Գահիրէի ազգ. գերեզմանատան մէջ (Մարմինա)։ Դամբանականներ խօսած են, բացի առաջնորդէն, ընկերներ Կ. Կոկանեան (յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան), Լ. Յովհաննէսեան (յանուն«Յուսաբեր» ընկերակցութեան), Կարօ Յակոբեան (յանուն Աղեքսանդրիոյ Կոմիտէին, Համազգայինի, Կ. Խաչի եւ «Յառաջդիմասէր» ընկերակցութեան)։ Առաջնորդը թափօրին հետեւած է մինչեւ գերեզմանատուն, ուր «Յուսաբեր»ի կողմէ դամբանական մը խօսած է ընկեր Գ. Լազեան։Ողբացեալ ընկերոջ մահը առանձին մահազդներով ծանուցած էին իր եղբօր զաւակները Հրայր, Արա եւ Շահէն, «Յուսաբեր», Մշակ. Ընկերակցութիւնը, Հ. Յ. Դ. Գահիրէի Կեդր. Կոմիտէն եւ Ազգ. Առաջնորդարանը։

× Հայաստանի համալսարանի կենդանաբանութեան ամպիոնին հիմնադիրը, ուսուցչապետ Աւետիք Տէր Պօղոսեան, որուն մահը ծանուցինք վերջերս, տարիներով պաշտօնավարած է բազմաթիւ ազգ. վարժարաններու, ինչպէս եւ Գէորգեան ճեմարանին մէջ, մինչդեռ «Սով. Հայաստան կը գրէ թէ իր «գիտական - մանկավարժական գործունէութիւնը սկսուում է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատումից յետոյ»։ Ունի աւելի քան 50 երկիր, Հայաստանի կենդանական աշխարհի մասին։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հաճոյքով կ'իմանանք թէ երիտասարդ ուսանող Պ. Հայկ Էսապալեան բացառիկ յաջողութեամբ աւարտած է բժշկական համալսարանի դեղագործի դասընթացքը այս շաբաթ եւ վկայուած է իբրեւ դեղագործ։

փանդէն ամէն առաւօտ գաւաթ մը կաթով ուրճ կը խմէ առատ շաքարով։ Ամէնէն շատակեր կենդանիները փիղերն են։ Վեց հատ կան, իւրաքանչիւրը օրական 50 քիլօ չոր խոտ եւ քսան քիլօ հացահատիկ կ'ուտէ։

«Պաշտօնական» պարէնէն զատ, կարգ մը կենդանիներ, ինչպէս փիղը, կապիկը եւ ուղտը երբեմն յաւելեալ սնունդ կը ստանան այցելուներէն ինչպէս բանջարեղէն, պիստակ եւայլն։

Ժողովուրդը կրնայ վստահութեամբ այցելել Կենդանաբանական Պարտէզը։ Եթէ առիւծները փախչիլ ուզեն, պէտք է ցատկեն վեց մեթր փոսի մը վրայէն, ութ մեթր խորութեամբ, ինչ որ անկարելի է։ Ցարդ երկու արկածներ պատահած են։

Կարգ մը կենդանիներ «դերասան» են։ Օրինակ օՄիշըլին» փիղը, փրօֆ. Իուպէնի պաշտպանեալը, ամէն բան կ'ընէ որ իր վրայ հրաւիրէ ուշադրութիւնը։ Ուրիշ ոչ մէկ տեղ կարելի է ուսումնասիրել կենդանիներու հոգեբանութիւնը քան «այս վայրի կոչուած կենդանիներ»ու պարտէզին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Այս առժամանակեայ հանդարտութիւնը չէր նշանակեր թէ թշնամին վհատած է հետեւաբար՝ ճակատէն քաշուած։ Զօրաւոր թշնամիին լռութիւնը՝ ամէնէն ծանր վայրկեաններ կը ստեղծէ տկարին համար, մենք գիտակցօրէն դէպի մահ կ'երթայինք, ինչ որ պիտի պատահէր վաղը, թող պատահէր այսօր, մահուանէ աւելի զարհուրելի է վայրկեանը անոր համար՝ որ մահուան կը սպասէ, մահը կը յամառի, մահը կ'ուշանայ ու մեռնելու պատրաստուողը կը տառապի, այս էր մեր հոգեկան կացութիւնը 1915ի Ապրիլ 18ի առտուն։ Ես ըսի.

— Արեգնազ, ինչո՞վ կը բացատրես թշնամիին լռութիւնը։

— Արտաշէս, այս հանդարտութիւնը չուտով պիտի վերածուի կործանարար փոթորիկի, մենք՝ մահէն վախ չունինք, նոյնիսկ զայն կը փնտռենք յօժարութեամբ եւ կարօտով, ուր էր թէ մահը հասնէր՝ կախարդական ու քաղցրօրէն գրաւիչ մահը, դուն՝ Շուշիկին քովը կ'երթաս, ես ալ կը միանամ Տիգրանիս, այնպէս չէ՞, Արտաշէս, պատասխանեց ինծի»։

Ես յուզուած էի։

Գարնանային առտուան անուշաբոյր զովը քշուեցաւ բորբոքած հոգիիս։ Գեղեցիկ օր էր։ Օրուան հանդարտութեան մէջ՝ մահերգ մը կը սուլէր երկիրը...։

Կանաչենց Հարսը ու ես՝ ծռեցանք մեր դիրքին վրայ, կը խուզարկէինք հեռաւոր բլուրները, դաշտերն ու ձորերը, տեսանք թշնամին, մեծ խումբերով կը յառաջանար, կ'անցնէր հեղեղատը, կը մօտենար Խաչքարի բարձունքին, հասաւ որսորդ Նաւոյի հիւղակը, շրջեցաւ դէպի ձախ, ճիղաւորուեցաւ, օղակի մէջ առաւ գիւղին երեք կողմերը, հնչեց գիւղի ժամուն զանգը, կռուի ազդանշան կը տրուէր. բացուեցան մեր համազարկերը՝ դաշն ու առնական, թշնամին ծալլուեցաւ, դիմեց նահանջի, հրամայուեցաւ հալածել թըշնամին, երկու տասնեակ հայ մարտիկներ ցատկեցին իրենց դիրքերէն, որոնց մէջ ես ու Արեգնազը, ստիպուեցանք այս խենթութեան դիմել, որովհետեւ մեր փամփուշտները սպառելու վրայ էին, իսկ զէնքերն ալ պակաս, թշնամիէն պէտք էր խլէինք զէնք ու փամփուշտ։ Մեզի հետ չալակուորներ ալ առինք»։

«Անցանք դաշտերէ ու բլուրներէն, արտէ ու մարգագետինէ։ Գարնան արեւը կը շոյէր մեր ճակատները, հոս ու հոն ծիլ՝ ու կանաչ, ջուրի ձայն ու թռչունի երգ։ Բայց մենք խնջոյքի կամ հարսնիքի չէինք երթար, այլ՝ կռուի։ Բարձրացանք մատուռի բլուրը, արագիլները չկային, բոյները պարապ էին, թշնամին խորտակեր էր մատուռին դուռը, փռեր էր գետին, բզկտեր գիրքեր ու մագաղաթներ, դուրս նետեր էր գրակալն ու աշտանակները, քշոցն ու բուրվառը..., Թուրքը անցեր էր հայկական մատուռէն իր չարագործութեան յետին մնացորդը, խորանին վրայ՝ հոս ու հոն կղկղանք ու ապականութիւն, իբրեւ դրուագ ու քանդակ Թուրքի պատմութեան ու քաղաքակրթութեան»։

«Արեգնազն ու ես ներս մտեր էինք, ո՛չ ճրագ կար, ոչ ալ իւղ ու պատրոյգ, Արեգնազը համբուրեց պատին վրայի խաչը։ Ես՝ կը դիտէի մատուռը եւ կը մտածէի, ո՞վ պիտի վերանորոգէր այս մատուռը, պիտի ճարէր իւղն ու պատրոյգը եւ ո՞վ պիտի վառէր անոր զոյգ կանթեղները, չէ՞ որ այս սուրբին հաւատք ընծայող ժողովուրդը այսօր կայ, վաղը կրնայ չըլլալ, ես՝ յանձնուեր էի մտածումիս բորբոքած հեղեղին, երբ լսեցի Արեգնազի աղօթքին վերջամասը, բարձր եւ խռովալից.

— Խաչ, օգնեա ինձ ...։

«Ինչ կախարդական էր ականջիս տակ հնչող աղօթքին վերջամասը, ինչ սրտագեղ հաւատք, մանաւանդ ինչ պաղատանք կար անոր մէջ, երբեք այսչափ լեցուն եւ իմաստալից աղօթք լսած չէի կարծես... երբ պզտիկ էի, դպրատուն կ'երթայի, այսօրուան պէս կը յիշեմ, ծունկ կը դնէի Տէր Թովմասի առջեւ եւ մանկական անմեղ շրթներովս «Խաչ, օգնեա ինձ» կը մրմնջէի՝ դասս կարդալէս առաջ»։

Այդ օրերուն՝ այս բառերը անիմաստ էին ինծի համար, սակայն, լքուած ժամուն աւերակ խորանին առջեւ, փորագրուած խաչին դիմաց, Կանաչենց Հարսին արտասանած «Խաչ, օգնեա ինձ»ը նոր տարազ ու իմաստ ստացաւ։

(Շար.)

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԱՔՍՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային Միութենէն Արեւմտեան Գերմանիա ապաստանած ռուս գնդապետ մը, Կրիկորի Ստեփանովիչ Պուրլիցքի, Ուաշինկթըն փոխադրուելով, կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է խորհրդա – րանին առջեւ: Իր յայտնութեանց համա – ձայն, կուռներ կը մղուին Չեկային եւ ըմբոստներու միջեւ :

Սպան կը պատմէ թէ դիմադրական խումբեր՝ ռուս ուժերուն դէմ կը կռուին Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ, Լաթվիոյ, Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Արեւմտեան Ուկ – րայնայի մէջ: Գնդապետը ինք անձամբ 1943էն 1945 տարագրած եւ այլուր տեղա – փոխած է ոչ – ռուս ըմբոստ ժողովուրդ – ներ .— Չեչէն – Ինգուշներ, Կովկասի մէջ եւ Թաթարներ՝ Խրիմի մէջ, Կրեմլի հրա – մանով, ճզմելու համար անոնց անկախու – թեան ձգտումը :

Ամբողջ գաւառներու բնակիչները բըր – տօրէն՝ դուրս հանուած են իրենց տուներ – րէն եւ արջառաբարձ գոց վակոններու մէջ դրուելով՝ ղրկուած են Սիպերիա եւ Ծայր. Արեւելք :

Լիթուանիոյ եւ նախկին Արեւելեան Փրուսիոյ մէջ (այժմ Ռուսիա) ամբողջ զօրագունդեր յատկացուած են խորտա – կելու համար, այսպէս կոչուած . «աւա – զակախումբեր»ը: Սակայն հակառակ ըս – պանութեանց, տանջանքներուն եւ գիւղե – րու հրկիզման, Պալթեան երկիրներու հակաբոլշեւիկ շարժումը չէ կասած :

Ռուս զինուորներուն ի գործ դրած կո – պիտ միջոցները՝ հանդէպ ըմբոստ ժողո – վուրդին, զայրոյթ պատճառած են ռուս զինուորներուն իսկ, ինչպէս եւ իրեն՝ գնդապետին, եւ ստիպուեր են փախչիլ :

Ամերիկացի պաշտօնատարի մը այն հարցումին թէ Կրեմլինը կրնա՞յ վստահիլ կարմիր բանակին վրայ, սպան ոչ պա – տասխանած է վճռապէս :

Վկան ըսած է նաեւ թէ Արեւմուտքը պէտք է խզէ իր բոլոր դիւանագի – տական եւ տնտեսական յարաբերութիւն – ները Խ. Միութեան հետ: Առաջարկած է կազմել ռուս ազգային բանակ մը տարա – գրութեան մէջ, մէջն առնելով շատ մը կարմիր բանակի սպաներ, որոնք կ'ուզեն փախչիլ դէպի արեւմուտք: Այս թիւը կըր – նայ միլիոններու հասնիլ:

Անկախ Չիչէն – Ինկուշ լեռնա – կանները իրենց անկախութեան համար կը կռուին տասնեակ տարիներէ ի վեր, ցա – րերէն առաջ եւ անոնցմէ վերջն ալ: Ան – կախութեան համար այս պայքարը շատ լաւ ծանօթ է խորհրդային կառավարու – թեան: Վերջ դնելու համար այս կացու – թեան, Խ. Միութիւնը քարտէսին վրա – յէն ջնջեց այս փոքր ինքնավարութիւն – ները :

Կրեմլինը վախնալով զինու զօրու – թեամբ տարագրել այս 500.000 ժողո – վուրդը, որոշեց գործադրել դասական միջոցով մը: Չեկայի զինուորները ծպ – տուած իբրեւ կանոնաւոր բանակի զին – ուորներ եւ իբր թէ Գերմաններուն դէմ կռուելէն կը վերադառնային, պէտի մը – նային այդ տեղերը, մարզուելու համար : Իրականին մէջ այդ զինուորները ընտե – լանալով երկրին դիրքին եւ ճամբաներուն հետ, քշեցին ժողովուրդը իրենց տունե – րէն, ինչպէս կը վկայէ փախստական սպան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը առջի օր որոշեց անմիջական միջոցներ ձեռք առ – նել, զօրացնելու համար Հնդկաչինի եւ Հիւս. Ափրիկէի բանակները :Կառավարու- թիւնը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ կարգ մը հրամանագիրներ, այս տարուան զօրադասի Ա. եւ Բ. մասերուն զինուո – րագրութեան մասին :

ՀԱՅ ՄԸ, Վրթանէս Խրիմեան 50 տարեկան, ձերբակալուեցաւ Լիոնի մէջ : Իր կառքը մայթին վրայ սուրալով, մեռ- ցուցած էր երեք տարեկան աղջնակ մը եւ հօրեղբայրը, 40 տարեկան, Վիլէօրպանի մէջ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Խրիմեան, որ Մոնշա կը բը- նակի (Լիոն), խոստովանած է թէ կառքը գնած էր Յունիս 22ին, արտօնագիր չու – նէր, եւ միայն երկու դաս առած էր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ հինգ դիմակաւոր աւազակներ 31 միլիոն յափշտակեցին յարձակելով Հանրային խնամատարու – թեան կառքին վրայ, երբ կը փոխադրէր պաշտօնէութեան վճարելի գումարները : Թերթերը կը գրեն թէ աւազակներէն եր- կուքը կեղծ քիթեր չինած էին :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն ար– ձակուրդէն առաջ փակել իրենց հաշիւ – ները :

Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ թէ ար– ձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է նշանակել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ կցել 100 փրանք :

Ընթերցողներու համար արձակուրդի բաժանորդագրութիւններ կ'ընդունինք : Մէկ ամսուան բաժնեգին՝ 300 փր. :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Սեբաստիոյ Մուրատ Ու– սումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մուրատ Ուսումնասիրացի Օրը, կիրակի, 4 Յուլիս, առաւօտէն երեկոյ Պ. Նաճարեանի ընդարձակ եւ օդասուն ագարակին մէջ, Սէնթ Անթուան: Կը նա – խագահէ Հ. Աւետիք վ. Թալաթինեան : Իերկայ պիտի ըլլայ և պիտիխօսի Փարիզի կեդր. վարչութենէն Պ. Յ. Յակոբեան : Մեր մէջ պիտի ըլլայ նաեւ Սեբաստացի – ներու որդեգիր սանը, որ Մուրատեան վարժարանը կ'աւարտէ:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակ– ցին Ջութակահար հայրենակից Սարգիս Ջէօրէքճեան, նաեւ յայտնի երգողներ, երգչուհիներ եւ արտասանողներ: Կը հը– րաւիրենք Սեբաստիոյ նահանգին պատ – կանող մեր բոլոր հայրենակիցները եւ գաղութը :

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հա – ճելի անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Մուրատ Ուսումնա – սիրացի Խրիմեան դպրոցին խնջոյքը որ տեղի պիտի ունենար Յուլիս 4ի կիրակին :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի : Տեղի կ'ունենայ 3 Յուլիս շաբաթ երեկոյ– եան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը: Յայտագիրը կը պարունակէ մեներգ, խմ– բերգ, արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր: Զաւեշտ մը՝ մէկ արար: եւ « Մարդ – ծաղիկներ» գեղեցիկ տրամա – խօսութիւնը, ծաղիկներու Թատերապա – րով, նաեւ հայկական պարեր :

ՏԵԼՎԱԼ ու իր ընկերը երկու հոպիտ – ներ պիտի ստեղծեն զուարճալի տեսա – րաններ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան

Այս կիրակի ամբողջ օրը Շալէի օդա – սուն պարտէզը, 117 Ավընիւ Ֆօրօ, Սէն Ժիւս :

Կը նախագահէ Յ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Երգ՝ Գ. Շէհրէրեանէ, սիրայօժար կը մասնակցին Լէ դ'Օլիվի դպրոցի աշա – կերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչու– հի Տիկին Ռ. Միլտոնեանի :

Երգ ,արտասանութիւն, մարզանքներ, հայ մանուկներուն երազը «Անդրանիկ » հայկական պարերուն կը նուագէ Պ. Թորգոմի խումբը : Բարձրախօս Ալֆազի, կէս օրէ առաջ գնդակի մրցում: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերը՝ «Կապոյտ Խաչի Օր»ը կը տօնեն միասնաբար դաշտահանդէսով մը, այս կիրակի Քաֆէ Լամարկի մօտակայ անտառը՝ Տէսինէն վար:

Այ սառթիւ, վարձուած, օթօքարներէն առաջինը կը մեկնի առտուան ժամը 9ին: Բ.ը ժամը 10ին, Փլաս Կիշարէն :

Լիոնէն եւ Տէսինէն օթօքարով մեկնիլ, փափաքողներէն, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օթօքարերը պիտի սպասեն որոշ – եալ վայրերը, Փլաս Կիշար, Պուլվար Սէնթիւր եւ Տէսին:

Ի գիտութիւն նաեւ Պրոնցիներուն, կը յայտնենք թէ օթօքարերը՝ Պուլվար Սէն– թիւրէն պիտի անցնին, առտուան ժամը 9.25ին, 10.25ին առեններ :

ԶՕՄԻ ՊՏՈՅՏԸ

ԶՕՄը կազմակերպած է պտոյտ մը այ– ցելելու համար Հաւրի մէջ ԻԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ շոգենաւը Յուլիս 11ին:

Օթօքարը կը մեկնի կիրակի, ճամբու ընթացքին կ'այցելէ պատմական վայրեր, ինչպէս Ռուանի մայր եկեղեցին եւ Ժան տ'Արքի հրկիզման վայրը :

Հաճելի անակնկալներ օթօքարին մէջ: Ծախքերու մասնակցութիւն 1650 ֆր., շոգենաւին այցելութիւնն ալ հաշուելով :

Արձանագրուիլ Բ. Աճէմեանի մօտ՝

Coiffeur Antonin

24 Bd. des Capucines, OPE. 66-10.

կամ «Յառաջ»ի մօտ: Սակաւաթիւ տեղեր մնացած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Ռւս. Միութեան ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, ընկերուհի Անահիտ Տէր Մինասեանի բը– նակարանը :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի– տէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն– կերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սո– վորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերնե- րու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր:

ՏԷՍԻՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, խորհրդակցելու համար դաշտահանդէսի մասին: Ներկաներու թի– ւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեք – շաբթի գիշեր, Քառէ սրճարանի վերնա– յարկը: Դասախօսն է Պ. Յակոբ Ներսոյ – եան, (Տօքթ. փիլիսոփայութեան) : Նիւ– թը՝ «Հիւլէական ռումբը եւ եկեղեցին» : Մուտքը ազատ է :

ԲԱԲԳԷՆ ՏԷՐ ԿՈՄՍԻ եւ ԺՈՐԺ ՀԱՅ – ԿՈՒՆԻ ՏԷՐ ԿՈՄՍԻ, հայր եւ որդի շըր– ջանաւարտ Փարիզի բժշկական համալսա– րանէն, ստացած են վիրաբոյժ – ատամ– նաբոյժի պետական վկայական :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱԲԵՐ, մանկական – պատանեկան ամսագիր: Վեցերորդ տարի թիւ 5 (1954 Մայիս), պատկերազարդ եւ ճոխ բովան– դակութեամբ: Հասցէ .— Ամատունի Ար – զումանեան, Ավ. Եկբատան, Թեհրան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ .— Տէր եւ Տիկին Խա– չիկ Վարդանեան, եւ զաւակները Պ. Տր – դատ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ժոռժ Վարդանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնե – ցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին Այրի Տիկ. Սաթենիկ Վարդանեանի մահ– ուան առթիւ :

Imp. Araxes, 46, Rue Richer, Paris-9e